

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΊΔΡΥΜΑ Δ.ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΗΠΕΙΡΟΥ. ΕΠΟΧΙΑΚΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ
ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 2000 - 2010».**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΚΑΛΟΥΔΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

ΠΑΤΡΑ 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

□ ΠΡΟΛΟΓΟΣ	12
□ ΕΙΣΑΓΩΓΗ	14
I. Χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Ηπείρου	
II. Ιστορικά Στοιχεία	
□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	
1.1. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑ	
1.1.1. Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά της Περιφέρειας	16
1.1.2. Το Κλίμα της Περιφέρειας	17
1.1.3. Ταξινόμηση Κλίματος της Περιφέρειας	18
1.2. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΤΗΣ	
1.2.1. Εξέλιξη του Πληθυσμού	19
1.2.2. Πληθυσμιακή Πυκνότητα	22
1.2.3. Δείκτες Δομής - Φυσική Κίνηση Πληθυσμού	23
1.2.4. Αστικοποίηση	26
1.2.5. Εκπαίδευση	29
1.2.6. Υγεία - Πρόνοια	31
1.3. ΚΟΙΝΟΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	
1.3.1. Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός (Ο.Ε.Π.)	32
1.3.2. Απασχόληση	33
1.3.3. Ανεργία	36

1.3.4. Δείκτες Ευημερίας και Ανισότητα	38
--	----

□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΤΗΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

2.1. Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΩΡΟ

2.1.1. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π)	42
2.1.2. Κατά Κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (κ.κ Α.Ε.Π)	44
2.1.3. Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (Α.Π.Α)	46
2.1.3.1. Διάρθρωση του Πρωτογενούς Τομέα	47
2.1.3.2. Διάρθρωση του Δευτερογενούς Τομέα	47
2.1.3.3. Διάρθρωση του Τριτογενούς Τομέα	49

2.2. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΠΟΥ ΕΠΙΠΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

2.2.1. Οδικό Δίκτυο	51
2.2.1.1. Εθνικό Δίκτυο	53
2.2.1.2. Κάθετοι Άξονες	56
2.2.1.3. Επαρχιακό Δίκτυο	56
2.2.2. Επιβατικές Οδικές Μετακινήσεις	57
2.2.3. Σιδηροδρομικό Δίκτυο	57
2.2.4. Λιμάνια	57
2.2.4. Αεροδρόμια	61
2.2.5. Ενεργειακές Υποδομές	66
2.2.6. Παραγωγικές Υποδομές	67
2.2.7. Ύδρευση – Αποχέτευση	68
2.2.8. Τηλεπικοινωνιακές Υποδομές	68
2.2.9. Τεχνολογικές Υποδομές	69

□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΟΙ ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
3.1. ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	71
3.2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	72
3.3. ΟΙ ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	79
3.4. ΟΙ ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	80
3.5. ΟΙ ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	81
□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΙΣΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	
4.1. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	83
4.1.1. Φυσικοί Πόλοι Έλξης - Προστατευόμενες Περιοχές	84
4.2. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ	
4.2.1. Αξιολόγηση των Φυσικών Πόρων	88
4.2.2. Αξιολόγηση των Μεταφορικών Υποδομών	89
4.2.3. Αξιολόγηση Υφιστάμενων Τουριστικών Εγκαταστάσεων και Υποδομών	93
4.2.3.1. Τουριστική Ανωδομή	94
4.2.3.2. Τουριστική Υποδομή	101
□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΚΑΙ Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	
5.1. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ	
5.1.1. Εξωτερικοί Παράγοντες	106
5.1.2. Εσωτερικοί Παράγοντες	106
5.2. Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	
5.2.1. Γεωγραφική Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων	108
5.2.2. Δυναμικό Τουριστικών Καταλυμάτων της Ηπείρου	112

5.2.2.1. Ξενοδοχειακό Δυναμικό της Ηπείρου	114
5.2.2.2. Δυναμικό Τουριστικών Κάμπινγκ	128
5.2.2.3. Δυναμικό Λοιπών Μορφών Τουριστικών Επιχειρήσεων	130
5.2.3. Μέση Διάρκεια Λειτουργίας του Ξενοδοχειακού Δυναμικού της Περιφέρειας	130
5.3. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	
5.3.1. Αφίξεις στα Συλλογικά Τουριστικά Καταλύματα της Περιφέρειας	133
5.3.2. Διανυκτερεύσεις στα Συλλογικά Τουριστικά Καταλύματα της Περιφέρειας	146
5.3.3. Μέση Διάρκεια Διανυκτέρευσης στα Τουριστικά Καταλύματα	158
5.3.4. Πληρότητα Τουριστικών Καταλυμάτων	160
5.3.5. Επισκεψιμότητα στους Τόπους Τουριστικού Ενδιαφέροντος	162
□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΤΟΜΕΙΣ ΚΑΙ ΘΥΛΑΚΕΣ ΩΡΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΞΙΟΠΟΙΗΤΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	
6.1. ΤΟΜΕΙΣ ΚΑΙ ΘΥΛΑΚΕΣ ΩΡΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	171
6.2. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ	175
6.3. ΣΤΑΘΜΙΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	
6.3.1. Επιπτώσεις Λύσης Α'	177
6.3.2. Επιπτώσεις Λύσης Β'	178
6.3.3. Επιπτώσεις Λύσης Γ'	178
6.4. ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ - ΑΝΑΞΙΟΠΟΙΗΤΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	178
□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	
7.1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΙΣΧΥΡΩΝ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΤΩΝ ΣΗΜΕΙΩΝ, ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΩΝ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ (S.W.O.T ANALYSIS)	180
7.2. ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΝΟΜΩΝ	187

7.3. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	191
---	-----

□ **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΛΟΙ ΕΛΞΗΣ ΑΝΑ ΕΝΟΤΗΤΑ**

8.1. ΓΕΝΙΚΑ	192
8.1.1. Παράκτια Περιοχή Ν. Πρεβέζης	193
8.1.2. Παράκτια Περιοχή Ν. Θεσπρωτίας	195
8.1.3. Ορεινή Περιοχή Παραμυθιάς – Σουλίου	197
8.1.4. Περιοχή Φιλιππιάδας - Λίμνης Ζηρού – Λούρου	198
8.1.5. Παράκτια Περιοχή Αμβρακικού – Άρτας	198
8.1.6. Ορεινή Περιοχή Νοτίων Τζουμέρκων – Ραδοβιζίου	199
8.1.7. Ορεινή Περιοχή Βορείων Τζουμέρκων	199
8.1.8. Ορεινή Περιοχή Μετσόβου - Βάλια Κάλντα	200
8.1.9. Ορεινή Περιοχή Ζαγοροχωρίων	201
8.1.10. Ορεινή Περιοχή Κόνιτσας – Μαστοροχωρίων	203
8.1.11. Ορεινή Περιοχή Πωγωνίου	203
8.1.12. Αστική Περιοχή Ιωαννίνων – Δωδώνης	204

□ **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ, ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ**

9.1. ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ, ΔΙΚΤΥΑ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ	
9.1.1. Φυσικοί Πόροι	206
9.1.2. Χωρική Κατανομή των Τουριστικά Αξιοποιήσιμων Φυσικών Πόρων	208
9.1.3. Υφιστάμενες και Εν Δυνάμει Απειλές	211
9.1.4. Προτεινόμενα Μέτρα για την Αντιμετώπιση των Απειλών	213
9.1.5. Δίκτυα Υποδομών, Υπηρεσιών	213

9.2. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	
9.2.1. Πολιτιστικές Εκδηλώσεις	217
9.2.2. Αρχαιολογικά και Ιστορικά Μνημεία	217
9.2.3. Παράκτια Ζώνη	222
9.2.4. Δυνατότητες και Μέτρα για την Τουριστική Αξιοποίηση του Πολιτιστικού Δυναμικού της Ηπείρου.	224
9.3. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ, ΣΥΝΕΡΓΕΙΕΣ, ΎΕΥΠΙΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ.	227
□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10^ο ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	
10.1. ΕΝΙΑΙΑ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ «ΗΠΕΙΡΟΣ»	230
10.1.1. Ίδρυση Οργανισμού / Φορέα Προώθησης Τουρισμού και Τοπικών Προϊόντων Ηπείρου και Διαχείρισης Προορισμού	231
10.1.2. Δημιουργία Ενιαίας Ταυτότητας του Τουριστικού Προορισμού Ήπειρος (Brand Name)	232
10.2. ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ «ΠΡΟΟΡΙΣΜΟ 4 ΕΠΟΧΩΝ»	232
10.3. ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ – ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ	233
10.3.1. Επιτάχυνση των αναπτυξιακών έργων, έργων υποδομής και ιδιωτικών πρωτοβουλιών που θα συμβάλλουν στην ανάδειξη του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Ηπείρου.	234
10.3.2. Ενίσχυση της Προσβασιμότητας της Ηπείρου	235
10.3.3. Ανάπτυξη Διαδραστικών Μέσων Τουριστικής Ανάπτυξης	239
10.3.3.1. Ισχυρή Διαδικτυακή Παρουσία της Ηπείρου	239
10.3.3.2. Δημιουργία Δικτύου (Info Points)	240
10.3.3.3. Δημιουργία Ασύρματων Δικτύων (Wi-Fi) και Παροχή Δωρεάν Πρόσβασης	240
10.3.3.4. Ψηφιακά Μουσεία	241

10.3.3.5. Οπτικοακουστικά Δρώμενα, Αναπαραστάσεις Ιστορικών Γεγονότων, Προβολές	242
10.4. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	242
10.5. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	244
10.5.1. Αξιοποίηση της Περιβαλλοντικής Κληρονομιάς	244
10.6. ΔΥΝΑΤΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗ ΠΡΟΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ – ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	
10.6.1. Αρχές του Επικοινωνιακού Σχεδιασμού	246
10.6.2. Στόχοι του Επικοινωνιακού Σχεδιασμού	247
10.7. ΣΥΝΟΨΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	249
□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11^ο ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ « ΠΡΟΟΡΙΣΜΟ 4 ΕΠΟΧΩΝ »	
11.1. ΚΥΡΙΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	251
11.2. ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ «ΠΡΟΟΡΙΣΜΟ 4 ΕΠΟΧΩΝ»	252
11.2.1. Μαζικός Τουρισμός	253
11.2.2. Θεματικός και Εναλλακτικός Τουρισμός	255
11.2.2.1. Τουρισμός Φύσης (Οικοτουρισμός – Αγροτουρισμός)	256
11.2.2.2. Θαλάσσιος Τουρισμός	259
11.2.2.3. Αθλητικός Τουρισμός	260
11.2.2.4. Πολιτισμικός Τουρισμός	262
11.2.2.5. Εκπαιδευτικός Τουρισμός	263
11.2.2.6. Γαστρονομικός Τουρισμός	264
11.2.2.7. Γεωτουρισμός	268
11.2.2.8. Συνεδριακός Τουρισμός	269
11.2.2.9. Αστικός Τουρισμός	270

11.2.2.10. Θρησκευτικός Τουρισμός	271
11.2.2.11. Ιαματικός και Θεραπευτικός Τουρισμός	272
□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12^ο ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΒΑΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ	
12.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	274
12.2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΠΕΙΡΟΥ 2000-2006.	275
12.2.1. Προτεραιότητες και Άξονες Παρέμβασης των Δημόσιων Φορέων	276
12.2.2. Προτεραιότητες και Άξονες Παρέμβασης των Κεντρικών Υπηρεσιών των Υπουργείων στον τομέα του Τουρισμού	276
12.2.3. Προτεραιότητες και Άξονες Προτεραιότητας της Γ.Γ. Περιφέρειας Ηπείρου, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' Βαθμού, και άλλων φορέων του ευρύτερου Δημόσιου τομέα.	277
12.2.4. Μέτρα Αξόνων Προτεραιότητας που Ενισχύουν την Τουριστική Ανάπτυξη, και Τελικοί Δικαιούχοι.	280
12.2.5. Πορεία ΠΕΠ Ηπείρου 2000-2006 κατά το Κλείσιμο	296
12.2.6. Κλείσιμο ΠΕΠ Ηπείρου 2000-2006	318
12.3. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΠΕΙΡΟΥ 2007-2013.	322
12.3.1. Συνάφεια Ειδικών Στόχων με Ανάγκες (Θέματα)	325
12.3.2. Συνάφεια Αναπτυξιακών Προτεραιοτήτων με Ειδικούς Στόχους	327
12.3.3. Γενικοί και Ειδικοί Στόχοι Αξόνων Προτεραιότητας (Δομή ΠΕΠ)	329
12.3.4. Δράσεις του ΠΕΠ Ηπείρου Σχετικές με την Τουριστική Ανάπτυξη	334
12.4. ΣΥΜΦΩΝΟ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ (ΣΕΣ) 2014-2020.	343
12.4.1. Δράσεις του ΣΕΣ Σχετικές με την Τουριστική Ανάπτυξη	344
□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13^ο ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ – ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	
13.1. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ «ΘΗΣΕΑΣ»	357

13.1.1. Το Πρόγραμμα Θησέας	358
13.2. INTEREG iii – ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΤΛΑΝΤΑΣ	360
13.3. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΜΗΣ	362
13.4. ΉΛΙΟΣ ΖΩΗ - Sun Life	363
13.5. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΕΛΛΑΔΑ 2004	364
13.6. ΠΙΝΔΟΣ - Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης Βόρειας & Κεντρικής Πίνδου	364
13.7. NETLAM – NETWORK OF THE LOWER ADRIATIC MARINAS	366
13.8. BIOSIS	367
□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14^ο ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ – ΔΥΣΧΕΡΕΙΩΝ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ	
14.1. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΚΑΙ ΔΥΣΧΕΡΕΙΩΝ	368
14.2. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	372
14.3. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΈΡΓΑ	378
14.4. ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	390
□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15^ο ΔΥΝΑΤΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗ ΠΡΟΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ – ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	
15.1. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΕΟΤ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	392
15.1.1. Εμπόδια κατά την Υλοποίηση του Γενικού Πλαισίου Στρατηγικής Προώθησης και Προβολής του ΕΟΤ, 2011-2013	398
15.1.2. Γεωγραφικές Αγορές	399
15.2. ΔΥΝΑΤΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗ ΠΡΟΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ – ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	

15.2.1. Αρχές του Επικοινωνιακού Σχεδιασμού	400
15.2.2. Στόχοι του Επικοινωνιακού Σχεδιασμού	402
15.2.3. Δράσεις – Ενέργειες του Επικοινωνιακού Σχεδίου	404
15.2.3.1. Διαφημιστική Εκστρατεία στα ΜΜΕ	404
15.2.3.2. Έκδοση Εντύπων	406
15.2.3.3. Διαδικτυακή Διαφήμιση (Internet)	407
15.2.3.4. Εναλλακτικοί Τρόποι Προώθησης	408
15.3. ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ	410
15.4. ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	412
15.5. ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	419
□ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16^ο ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	421
□ ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	423

VI•MMXIII

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εν μέσω ενός ιδιαίτερα ασταθές και αβέβαιου οικονομικού περιβάλλοντος, αντιμέτωποι με ακραίες συνθήκες δημοσιονομικής αποσταθεροποίησης και κρίση αξιοπιστίας, και συνεχίζοντας το ριζικό διαρθρωτικό μετασχηματισμό στην προσπάθεια της Χώρας μας να περάσει στη φάση της ανάκαμψης και της ανάπτυξης, ο τουρισμός αποτελεί τομέα «αιχμής» για την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας.

Η μέχρι πρότινος εμπειρία στην Περιφέρεια Ηπείρου έχει δείξει ότι ο Τουρισμός δεν αποτελούσε προτεραιότητα της περιφερειακής πολιτικής. Αντίθετα υπήρξε κατασπατάληση πόρων σε ενέργειες χαμηλής και μηδενικής ωφέλειας για τον τουρισμό και την τουριστική ανάπτυξη παρά το γεγονός ότι υπήρχαν και υπάρχουν μεγάλα περιθώρια τουριστικής ανάπτυξης. Δυστυχώς, **οι περισσότεροι από τους φυσικούς όσο και τους πολιτιστικούς πόρους της Ηπείρου, παραμένουν ακόμη αναξιοποίητοι.**

Με βάση την κατάταξη των περιφερειών της χώρας ανάλογα με την ένταση της τουριστικής δραστηριότητας, η Ήπειρος κατατάσσεται στις περιφέρειες όπου **η υπάρχουσα τουριστική δραστηριότητα είναι περιορισμένη ή δίνεται σχετικά μικρή βαρύτητα στον τομέα του τουρισμού** (με δείκτη $2 < 10$ κλίνες ανά 100 κατοίκους το 2006). Αυτό οφείλεται κυρίως στην «περιφερειοποιημένη» της θέση, όχι μόνο στον Ελληνικό χώρο αλλά και στην Ευρώπη, τόσο από καθαρά γεωγραφική άποψη όσο και σε σχέση με το ισχύον σύστημα προσβάσεων (το οποίο τα τελευταία λίγα έτη και με μεγάλη καθυστέρηση έχει κάπως αναβαθμιστεί). Αυτό υπήρξε και ένα από τα βασικά αίτια υστέρησης της Περιφέρειας αυτής και αποκοπής της από την αναπτυξιακή διαδικασία της υπόλοιπης Ελλάδας. Όλα τα παραπάνω οδήγησαν σε έλλειψη μεγάλων επενδύσεων στον τομέα του τουρισμού, διότι οι δυνητικοί επενδυτές στοχεύουν σε περιοχές υψηλού τουριστικού ενδιαφέροντος, όπου ήδη υπάρχουν κάποιες βασικές προϋποθέσεις, όπως υποδομών, υπηρεσιών κτλ.. Όλα τα παραπάνω, τοποθετούν την Περιφέρεια σήμερα στους **μεσαίους ποιοτικά τουριστικούς προορισμούς.**

Η Ήπειρος διαθέτει απaráμιλλο φυσικό κάλλος, σπάνιο πολιτιστικό και πολιτισμικό πλούτο, σε έναν συνδυασμό, που μπορεί να ικανοποιήσει και τον πιο απαιτητικό επισκέπτη, ως ένας **πλήρης τουριστικός προορισμός για όλο το χρόνο.** Ο τουρισμός ως εργαλείο και οι εμπλεκόμενοι φορείς ως εκτελεστές της αναπτυξιακής διαδικασίας μπορούν να καταλήξουν σε μια αποδοτική και ποιοτική οικονομική δραστηριότητα που ενισχύει την περιφερειακή περιοχή τόσο σε οικονομικό επίπεδο (κεφάλαιο, επενδύσεις, επιχειρηματικότητα, αύξηση εισοδήματος), όσο και σε κοινωνικό, αποτρέποντας τον ενεργό πληθυσμό από την μετανάστευση, δημιουργώντας θέσεις απασχόλησης, είτε άμεσα σε τουριστικές επιχειρήσεις, είτε έμμεσα ενισχύοντας τις επιχειρήσεις που παράγουν προϊόντα που καταναλώνει ο τουρισμός, και όλα αυτά εν μέσω μιας ιδιαίτερα δύσκολης οικονομικής συγκυρίας που ασκεί υπερβολική πίεση ειδικά σε φτωχές περιφέρειες, όπως είναι της Ηπείρου.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η αποτύπωση και καταγραφή της τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου, κατά την τελευταία δεκαετία 2000-2010. Γίνεται

διάγνωση του δυναμικού της, η οποία περιλαμβάνει αξιολόγηση των υφιστάμενων πόρων, της τουριστικής προσφοράς και της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος, καθώς και εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας ειδικών περιοχών. Στη συνέχεια γίνεται συνθετική διάγνωση του τουριστικού προϊόντος της Ηπείρου με την ανάλυση των ισχυρών και αδύνατων σημείων, αλλά και με την επισήμανση των ευκαιριών και απειλών που αντιμετωπίζει. Επίσης παρουσιάζεται το Στρατηγικό Σχέδιο για την τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας για την δεκαετία που διανύουμε, αλλά και όλες αναλυτικά οι Δράσεις που ακολουθήθηκαν από το 2000-2013 με βάση τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα Στήριξης και τις Ευρωπαϊκές πολιτικές. Εντοπίζουμε κατάλληλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να καθιερώσουν την Περιφέρεια ως «τουριστικό προορισμό 4 εποχών». Τέλος, παρουσιάζεται η δυνατή και στοχευμένη προβολή της Ηπείρου σε Ελλάδα και εξωτερικό και η επικοινωνιακή προώθηση της σήμερα και στο μέλλον.

Η καταγραφή όλων των παραπάνω, κρίνεται αναγκαία λόγο του ιδιαίτερα εύθραυστου χαρακτήρα του τουρισμού, και ως το αποτύπωμα των πεπραγμένων για τον εμπλουτισμό του τουριστικού αναπτυξιακού προτύπου της Ηπείρου. Διότι, ένα ανταγωνιστικό τουριστικό προϊόν, μπορεί μονάχα να εξασφαλίσει ανάπτυξη και σταθερή εισροή εσόδων στην Περιφέρεια, όταν έχει φτιαχτεί μακροπρόθεσμα, αξιοποιώντας και αναδεικνύοντας τον φυσικό και πολιτιστικό πλούτο της, μέσα από μια ολοκληρωμένη στρατηγική ανάπτυξη. Οπότε, απαιτείται **η ανάλυση σε βάθος των δυνατοτήτων-ευκαιριών αλλά και των αδυναμιών του τουριστικού προϊόντος της Ηπείρου, η αξιοποίηση και ανάπτυξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της, η αντιμετώπιση των απειλών, και ο εντοπισμός αστοχιών του παρελθόντος.**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ηπειρώται δ' εισί...τραχείαν οικούντες χώραν, Μολοττοί τε και Αθαμάνες και Αίθικες και Τυμφαίοι...

Στράβων – Γεωγραφικά 7.7.8.

I. Χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Ηπείρου

«**Ηπειρος**», μια ονομασία που προέρχεται από τη φράση «Άπειρος Γαία», που σημαίνει απέραντος, μεγάλος τόπος, αλλά και στεριά. Η ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου εκτείνεται σε ένα τραχύ κι έντονα διαμοιρασμένο τοπίο, παρουσιάζει περιορισμένους εδαφικούς πόρους, γνώρισε βίαιες μεταβολές στις εθνογραφικές και ανθρωπογεωγραφικές της ενότητες και σημαδεύτηκε από μεγάλη μεταναστευτική κινητικότητα.

Η Περιφέρεια της Ηπείρου καταγράφεται ως μία από τις λιγότερο αναπτυγμένες Περιφέρειες της Χώρας, με πολλές προβληματικές περιοχές, μεγάλη πληθυσμιακή διασπορά, δυσμενείς γεωμορφολογικές συνθήκες, έντονη πληθυσμιακή γήρανση και χαμηλό βαθμό αξιοποίησης των πόρων που διαθέτει. Το κατά κεφαλήν προϊόν της υστερεί σημαντικά σε σχέση με τον μέσο όρο της Χώρας και οι πλουτοπαραγωγικοί της πόροι είναι σχετικά περιορισμένοι. Λόγοι ιστορικοί, κοινωνικοί και πολιτικοί κληροδότησαν στην Ήπειρο δυσμενείς όρους για την ανάπτυξη των φυσικών και ανθρωπογενών διαθεσίμων στην Περιφέρειά της. Οι συνθήκες αυτές αφέθηκαν ανεξέλεγκτες και εγκαθίδρυσαν το πλαίσιο αναπαραγωγής των όρων αυτής της υστέρησης.

Οι έρευνες, οι μελέτες και τα προγράμματα για την ανάπτυξη της Ηπείρου την τελευταία εικοσαετία, περιγράφουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, τα ίδια φαινόμενα υπανάπτυξης, εισηγημένα μια σειρά από παρεμφερείς πολιτικές και μέτρα, τα οποία όμως, δεν κατάφεραν να ανατρέψουν τους όρους οι οποίοι συντηρούν αυτήν την υστέρηση από την υπόλοιπη χώρα, αφού η Περιφέρεια της Ηπείρου, δεν πλήρη τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές με αποτέλεσμα να παραμένει σε χαμηλό επίπεδο μεταξύ των Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ως κύριο δείκτη ανάπτυξης.

II. Ιστορικά Στοιχεία

Η Ήπειρος έχει πλούσια ιστορική και πολιτιστική παράδοση την οποία μαρτυρούν τα ιστορικά μνημεία και οι παραδοσιακοί οικισμοί που υπάρχουν στην περιοχή από όλες τις ιστορικές περιόδους. Η παράδοση αυτή ξεκινά γύρω στα 2000 π.Χ. όταν φτάνουν στην Ήπειρο οι Θεσπρωτοί, ένα από τα πρώτα Ελληνικά φύλα. Επίσης κατά τον 12ο αιώνα π.Χ. άρχισαν να την επισκέπτονται οι Μυκηναίοι και ένα νέο φύλο εγκαθίσταται, οι Μολοσσοί. Αργότερα ο αποικισμός των Ηλείων τον 8 αι. π.Χ., των Κορινθίων και Κερκυραίων τον 7 και 6 π.Χ αιώνα από τον Αμβρακικό μέχρι την Επίδαμνο, επέφερε την επανασύνδεση των σχέσεων της Ηπείρου με τη Ν. Ελλάδα. Στις αρχές του 4 π.Χ αιώνα οι Μολοσσοί

προσαρτούν τη Δωδώνη, την Κασσωπαία και γενικά ολόκληρη την ανατολική Θεσπρωτία, περιορίζοντας την εδαφική επικράτεια των Θεσπρωτών, οι οποίοι αν και επεκτάθηκαν στην Νότια Κεστρίνη, δεν είναι σε θέση να συναγωνιστούν τους Μολοσσούς. Με την βοήθεια των Μακεδόνων (ο Φίλιππος Β' νυμφεύεται την πριγκίπισσα των Μολοσσών Ολυμπιάδα, μητέρα του Μ. Αλέξανδρου) το κράτος των Μολοσσών γίνεται το ισχυρότερο στη περιοχή, συνενώνοντας αργότερα την Ήπειρο στο «Κοινό των Μολοσσών» ή «Ηπειρώτικη Συμμαχία» που συστήνεται το 333/323 π.Χ.

Ο βασιλιάς που έκανε δυνατή την Ήπειρο ήταν ο Πύρρος (297-272 π.Χ). Μετά την ήττα του Μακεδόνα βασιλιά Περσέα, ο Πύρρος προσαρτά την Μακεδονία, αλλά την χάνει ξανά το 284 π.Χ από τον Λυσίμαχο. Το 280 π.Χ ο Πύρρος πολεμά τους Ρωμαίους, βοηθώντας τους Ταραντινούς. Το 168/167 π.Χ η Ήπειρος πυρπολείται και ισοπεδώνονται 70 πόλεις της από τον Ρωμαϊκό στρατό υπό τον στρατηγό Αιμίλιο Παύλο, ο οποίος την κατακτά μαζί με την Μακεδονία. Το 88/87 π.Χ ακολουθεί μια δεύτερη, εξίσου μεγάλη καταστροφή από τους Θράκες μισθοφόρους του Μιθριδάτη ΣΤ', κατά τους Β' Ρωμαιοπερσικούς Πολέμους. Οι δυο αυτές καταστροφές εξηγούν τη ζοφερή εικόνα που περιγράφει ο γεωγράφος Στράβων για την ύπαιθρο της Ηπείρου επί Εποχής Αυγούστου. Το 31 π.Χ αιώνα γίνεται η ναυμαχία στο Άκτιο, όπου σε ανάμνηση της νίκης του Ρωμαίου Αυτοκράτορα Αυγούστου επί τις ενωμένες δυνάμεις του Αντωνίου και της Αιγύπτιας Βασίλισσας Κλεοπάτρας, ιδρύεται η Νικόπολη.

Στα πρώτα Βυζαντινά χρόνια η Ήπειρος ανήκει στο ανατολικό Ιλλυρικό θέμα με πρωτεύουσα τη Θεσσαλονίκη. Αυτή υπήρξε μια ακμάζουσα περίοδος, ανάπτυξης και ευημερίας όπως και μαρτυρούν τα κάστρα και οι Βυζαντινές εκκλησίες, οι πύργοι, τα αρχοντικά και τα γεφύρια που έκτιζαν οι συντεχνίες των Ηπειρωτών μαστόρων. Τον 13ο αιώνα συστήνεται το «Δεσποτάτο της Ηπείρου», μετά την πρώτη άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204. Ο Μιχαήλ Άγγελος Κομνηνός γίνεται Δεσπότης από το Δυρράχιο έως τη Ναύπακτο, με πρωτεύουσα την Άρτα. Το Δεσποτάτο της Ηπείρου μεγάλωσε, προσθέτοντας την Μακεδονία και ένα μέρος της Θράκης, κάνοντας πρωτεύουσα του τη Θεσσαλονίκη. Το Δεσποτάτο πέρασε στην κυριαρχία των Ναπολιτάνων, Βυζαντινών και Βενετών. Από το 1431-1479 όλη η Ήπειρος θα κατακτηθεί σταδιακά από την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Τον 19ο αιώνα στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, οι αγώνες των Ηπειρωτών με αποκορύφωμα το Ζάλογγο και το Σούλι, αλλά και η οικονομική και πνευματική ακμή των ορεινών περιοχών και των Ιωαννίνων, έδωσαν το στίγμα της εθνικής αναγέννησης και των αγώνων για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι από τους τρεις ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας, οι δύο ήταν Ηπειρώτες (Ξάνθος και Σκουφάς).

Κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων του 1912-1913, η περιοχή του Νομού Θεσπρωτίας προσαρτήθηκε στο Βασίλειο της Ελλάδος, όταν ο ελληνικός στρατός απελευθέρωσε την περιοχή από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αρχικά ολόκληρη η περιοχή υπάχθηκε στο Νομό Ιωαννίνων. Το 1928 συγκροτήθηκε ο Νομός Θεσπρωτίας από δυτικά τμήματα του Νομού Ιωαννίνων και βόρεια τμήματα του Νομού Πρεβέζης, λαμβάνοντας το αρχαίο ελληνικό όνομα του επώνυμου μυθικού ήρωα Θεσπρωτού.

Όσον αφορά στη σύγχρονη κοινωνική διάρθρωση, ο πληθυσμός της Ηπείρου παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά μιας αγροτικής κοινωνίας η οποία αστικοποιείται με σχετικά γρήγορους ρυθμούς. Τα χαρακτηριστικά αυτά περιλαμβάνουν όλους τους νομούς εξαιρουμένου του Νομού Ιωαννίνων το σχετικά μεγαλύτερο από τον εθνικό μέσο όρο μέγεθος νοικοκυριών με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, το οποίο συνοδεύεται από χαμηλά αμειβόμενα επαγγέλματα που οδηγούν σε μικρή αγοραστική δύναμη και συνεπώς χαμηλά καταναλωτικά επίπεδα.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

1.1. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑ

1.1.1. Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά της Περιφέρειας

Η Περιφέρεια της Ηπείρου βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Ελλάδας και Διοικητικά συγκροτείται από τους νομούς Άρτας, Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων και Πρέβεζας. Ο Νομός Ιωαννίνων καταλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα της έκτασής της (54,2%) και ακολουθούν οι Νομοί Άρτας (18%), Θεσπρωτίας (16,5%) και Πρέβεζας (11,3%). Οριοθετείτε βόρεια από την Αλβανία, δυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος και ανατολικά από την οροσειρά της Πίνδου.

Η συνολική έκταση της περιφέρειας είναι 9.203 χμ² (περίπου το 7% της συνολικής έκτασης της χώρας) εκ των οποίων το μεγαλύτερο τμήμα είναι ορεινή γη (ποσοστό κάλυψης 74%) και μόνο το 15,2% είναι ημιορεινή γη ενώ το 10,7% είναι πεδινή γη. Δεδομένου του ορεινού χαρακτήρα της περιοχής αναφέρουμε τα σημαντικότερα βουνά της Ηπείρου και συγκεκριμένα το Γράμμο (2520μ.), το Σμόλικα (2610μ.), την Τύμφη (2497μ.), το Μιτσικέλι (1810μ.), το Λάκμο (2042μ.), τα Αθαμανικά (2460μ.), τον Τόμαρο (1970μ.), τα όρη Παραμυθιάς (1650μ.), τα Όρη Σουλίου (1615μ.), τα Θεσπρωτικά όρη (1270μ.) και τα όρη Πάργας και Φιλιατών.

Ωστόσο μορφολογικά η περιοχή διαρρέεται από άφθονα επιφανειακά νερά (ποταμούς, λίμνες κλπ.). Σημαντικοί ποταμοί της είναι ο Αώος (με μήκος 76χλμ. στο ελληνικό έδαφος με εκβολές στην Αδριατική), ο Άραχθος (μήκους 143χλμ. με εκβολές στον Αμβρακικό κόλπο), ο Αχελώος, ο Λούρος (μήκους 113χλμ. με εκβολές στο Ιόνιο πέλαγος) και ο Αχέρων (μήκους 53χλμ. με εκβολές στο Ιόνιο πέλαγος). Από τις λίμνες της περιφέρειας, η Λίμνη των Ιωαννίνων έκτασης 23 τετρ. χλμ. στα νότια του βουνού Μιτσικέλι είναι η πιο σημαντική. Τέλος η περιοχή καλύπτεται από εκτεταμένες δασικές εκτάσεις και διαθέτει μεγάλης ποικιλίας και σημαντικής αξίας χλωρίδα και πανίδα.

Η Ήπειρος έχει δύο μεγάλα φυσικά λιμάνια στο Ιόνιο πέλαγος, ένα στο νοτιότερο άκρο της στην είσοδο του Αμβρακικού κόλπου, αυτό της Πρέβεζας, και το άλλο στο βορειότερο άκρο της, το λιμάνι της Ηγουμενίτσας, ενώ μικρότερα είναι της Σαγιάδας και της Πάργας. Το σημερινό λιμάνι της Πρέβεζας είναι πολύ μικρό και με ελάχιστες πιθανότητες επέκτασης διότι βρίσκεται στον Αμβρακικό κόλπο, ο οποίος είναι διεθνούς σημασίας και Προστασίας υδροβιότοπος και προστατεύεται από τη συνθήκη RAMSAR. Το λιμάνι της Ηγουμενίτσας εξυπηρετεί επιβάτες και εμπορεύματα (κατέχει τη τρίτη θέση στην Ελλάδα σε διακίνηση επιβατών) και προβλέπεται επέκταση και αναβάθμισή του ως το σημαντικότερο για τη Δυτική Ελλάδα λιμάνι.

1.1.2. Το Κλίμα της Περιφέρειας

Το βασικό χαρακτηριστικό κλιματολογικό στοιχείο της περιφέρειας είναι η ποικιλία των θερμοκρασιών που επικρατούν μεταξύ των περιοχών με διαφορετικό υψόμετρο και απόσταση από τη θάλασσα, καθώς και τον υψηλότερο δείκτη βροχοπτώσεων και επίπεδα υγρασίας, που επικρατούν κατά τους χειμερινούς κυρίως μήνες. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο ετήσιος δείκτης βροχόπτωσης στα Ιωάννινα είναι 1081,5 mm, στην Πρέβεζα 872,2 mm, στην Κόνιτσα 893,6 mm και στην Άρτα 1064,7 mm. Πολύ υψηλοί δείκτες βροχοπτώσεων σημειώνονται επίσης και στις ορεινές περιοχές του Νομού Άρτας, όπως για παράδειγμα στα Θεοδωριανά 2.562 mm, στο Αστροχώρι 1.998 mm, στο Μέτσοβο 1.486 mm και στα Κάψαλα 2.245 mm.

Τα βασικά κλιματολογικά στοιχεία για τη περιφέρεια από την Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία έχουν καταγραφεί από τους σταθμούς των Ιωαννίνων, Πρέβεζας, Κόνιτσας και Άρτας. Συγκεκριμένα παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία θερμοκρασίας (°C), υγρασίας, δείκτες βροχοπτώσεων (mm), διεύθυνσης του επικρατέστερου ανέμου, αριθμός ημερών με νέφωση και βροχή σε μηνιαία βάση και σε χρονική περίοδο ετών συγκεκριμένα για τη Πρέβεζα (1971-1997), την Άρτα (1976-1997), τα Ιωάννινα (1956-1997) και τη Κόνιτσα (1975-1997):

► Για την **Πρέβεζα** οι μέσες μηνιαίες θερμοκρασίες κυμαίνονται από 9,5 °C τον Ιανουάριο ως 25,4 °C τον Αύγουστο, οι οποίοι αποτελούν τον ψυχρότερο και θερμότερο μήνα του έτους αντίστοιχα. Η σχετική υγρασία παρουσιάζεται αυξημένη κατά την διάρκεια όλου του έτους και κυμαίνεται από 69,4 τον Αύγουστο έως 74,9 τον Δεκέμβριο. Οι βροχοπτώσεις διαρκούν από Οκτώβριο έως Φεβρουάριο με τον υψηλότερο δείκτη βροχόπτωσης τον Νοέμβριο 172,8 mm και τη περίοδο από Οκτώβριο έως Μάρτιο οι άνεμοι πνέουν με Βορειοανατολική κατεύθυνση, ενώ την υπόλοιπη περίοδο με Δυτική κατεύθυνση.

► Για την **Άρτα** οι μέσες μηνιαίες θερμοκρασίες κυμαίνονται από 7,9 °C τον Ιανουάριο ως 25,5 °C τον Ιούλιο, οι οποίοι αποτελούν τον ψυχρότερο και θερμότερο μήνα του έτους αντίστοιχα. Η σχετική υγρασία παρουσιάζεται αυξημένη κατά την διάρκεια όλου του έτους και κυμαίνεται από 65,1 τον Ιούνιο έως 77 τον Νοέμβριο. Οι υψηλότεροι δείκτες βροχοπτώσεων διαρκούν από τον Οκτώβριο έως τον Φεβρουάριο με τους υψηλότερους να σημειώνονται τον Νοέμβριο 205,4 mm και τη περίοδο αυτή οι άνεμοι είναι Βόρειας διεύθυνσης, ενώ την υπόλοιπη περίοδο είναι διεύθυνσης Νοτιοδυτικής έως Δυτικής.

► Για τα **Ιωάννινα** οι μέσες μηνιαίες θερμοκρασίες κυμαίνονται από 4,7 °C τον Ιανουάριο ως 24,8 °C τον Ιούλιο, οι οποίοι αποτελούν τον ψυχρότερο και θερμότερο μήνα του έτους αντίστοιχα. Η σχετική υγρασία παρουσιάζεται αυξημένη κατά την διάρκεια όλου του έτους και κυμαίνεται από 52,4 τον Ιούλιο έως 81,5 τον Δεκέμβριο. Οι μεγαλύτεροι δείκτες βροχοπτώσεων διαρκούν από τον Οκτώβριο έως τον Μάρτιο με τους υψηλότερους να σημειώνονται τον Δεκέμβριο 174,9 mm και τη περίοδο αυτή οι άνεμοι είναι Νοτιοανατολικής διεύθυνσης, ενώ την υπόλοιπη περίοδο είναι διεύθυνσης Βορειοδυτικής έως Δυτικής.

► Για την **Κόνιτσα** οι μέσες μηνιαίες θερμοκρασίες κυμαίνονται από 5,2 °C τον Ιανουάριο ως 24,4°C τον Ιούλιο, οι οποίοι αποτελούν τον ψυχρότερο και θερμότερο μήνα του έτους αντίστοιχα. Η σχετική υγρασία παρουσιάζεται αυξημένη κατά την διάρκεια όλου του έτους και κυμαίνεται από 51,5 τον Ιούλιο έως 74,5 τον Δεκέμβριο. Οι υψηλότεροι δείκτες βροχοπτώσεων διαρκούν από το Οκτώβριο έως τον Δεκέμβριο με τους υψηλότερους να σημειώνονται τον Νοέμβριο 151,5 mm. Οι άνεμοι είναι από Σεπτέμβριο έως Μάρτιο και τον Μάιο Βόρειας διεύθυνσης, ενώ τον Απρίλιο είναι Νότιας διεύθυνσης και από Ιούνιο έως Αύγουστο Δυτικής έως Νοτιοδυτικής διεύθυνσης.

1.1.3. Ταξινόμηση Κλίματος της Περιφέρειας

Προκειμένου να διερευνήσουμε το κλίμα της περιοχής μελέτης κατασκευάσαμε τα αντίστοιχα Ομβροθερμικά διαγράμματα (NAHAL, 1981) για κάθε σταθμό. Το κάθε διάγραμμα συνδυάζει την απεικόνιση της μέσης μηνιαίας θερμοκρασίας (T°C) και του μέσου μηνιαίου ύψους βροχής (Pmm) μιας περιοχής με αποτέλεσμα να εμφανίζεται η ξηρά περίοδος, η οποία αντιστοιχεί στους ξηρότερους μήνες του έτους και η υγρή περίοδος, η οποία αντιστοιχεί στους υγρότερους μήνες του έτους. Αξίζει να σημειωθεί ότι στη μεθοδολογία αυτή κάνουμε την παραδοχή ότι “οικολογικά” ξηροί είναι οι μήνες για τους οποίους το ύψος της μηνιαίας βροχόπτωσης είναι μικρότερο από το διπλάσιο της μέσης θερμοκρασίας (Pmm<27°C) και έτσι προσδιορίζουμε την “οικολογικά” ξηρή περίοδο, που αποτελείται από τους μήνες για τους οποίους η καμπύλη της βροχόπτωσης βρίσκεται κάτω από αυτήν της θερμοκρασίας.

Συγκεκριμένα για τη περιοχή της Πρέβεζας και της Άρτας ως ξηρή περίοδος ορίζεται το διάστημα από το μήνα Ιούνιο έως και τον Αύγουστο, για τη Κόνιτσα το μήνα του Ιουλίου, ενώ η υπόλοιπη περίοδος συνιστά την υγρή περίοδο. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα Ιωάννινα έχουν μόνο υγρή περίοδο.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι στην Περιφέρεια Ηπείρου επικρατούν τρεις κλιματικοί τύποι οι οποίοι είναι:

■ **ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟΣ ΤΥΠΟΣ**

Ο κλιματικός αυτός τύπος χαρακτηρίζεται από ήπιους χειμώνες με σχετικά μικρό ετήσιο θερμοκρασιακό εύρος και ζεστό καλοκαίρια. Κατά τη περίοδο του χειμώνα σημειώνονται άφθονες βροχές, οι χιονοπτώσεις είναι σπάνιες και μικρής διάρκειας ενώ η θερμοκρασία δεν πέφτει σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Τα καλοκαίρια είναι ζεστά με ελάχιστες βροχές και θερμοκρασίες οι οποίες φθάνουν σε υψηλά επίπεδα μετά τον Ιούνιο. Ο μεσογειακός τύπος κλίματος συναντάται στην παρά το Ιόνιο παραθαλάσσια ζώνη στα ΝΔ της Περιφέρειας Ηπείρου. Η βλάστηση που επικρατεί στη ζώνη αυτή είναι η ελιά και η πορτοκαλιά στα πιο χαμηλά υψόμετρα καθώς και θάμνοι από σκίνα, σμυρτιά, ερείκη κ.α.

■ **ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ**

Ο κλιματικός αυτός τύπος χαρακτηρίζεται από ψυχρό χειμώνα και ζεστό καλοκαίρι και αποτελεί μεταβατικό Τύπο κλίματος μεταξύ Του Μεσογειακού και του Μεσευρωπαϊκού. Κατά τη διάρκεια του χειμώνα η θερμοκρασία φθάνει σε χαμηλά επίπεδα και παρουσιάζει μεγάλο εύρος. Οι χιονοπτώσεις είναι αρκετές, οι παγετοί είναι συνήθεις μεταξύ Νοεμβρίου και Απριλίου και σημειώνονται πολλές βροχοπτώσεις. Το καλοκαίρι είναι ζεστό με λίγες τοπικές βροχές η άνοιξη είναι συνήθως μικρής διάρκειας ενώ το φθινόπωρο έχει σχετικά παρατεταμένη διάρκεια. Ο κλιματικός αυτός τύπος συναντάται στο εσωτερικό της Ηπείρου εκτός από τις ορεινές περιοχές. Η βλάστηση που επικρατεί σε αυτή τη ζώνη διαφέρει από αυτή της Μεσογειακής και αποτελείται κυρίως από πλατύφυλλα αειθαλή και φυλλοβόλα δέντρα και θάμνους όπως πουρνάρι, βαλανιδιά, κουμαριά κ.α.

■ **ΟΡΕΙΝΟΣ ΤΥΠΟΣ**

Ο κλιματικός αυτός τόπος χαρακτηρίζεται από τραχείς χειμώνες και δροσερό καλοκαίρι πλησιάζοντας έτσι το Μεσευρωπαϊκό κλίμα διατηρώντας όμως σε μεγάλο βαθμό τα χαρακτηριστικά του Μεσογειακού. Κατά τη διάρκεια του χειμώνα η θερμοκρασία φθάνει σε χαμηλά επίπεδα και το θερμοκρασιακό εύρος είναι υψηλό, οι βροχοπτώσεις και χιονοπτώσεις είναι άφθονες και σημειώνεται παρατεταμένη χιονοκάλυψη, η νέφωση είναι υψηλή, οι παγετοί συνήθεις από τον Οκτώβριο μέχρι το Μάιο ενώ σημειώνονται και ολικοί παγετοί. Το καλοκαίρι είναι δροσερό με τοπικές βροχές. Το κλίμα αυτό συναντάται στην ορεινή ζώνη της Ηπείρου. Η βλάστηση είναι χαρακτηριστική των βόρειων κλιμάτων και είναι πλούσια σε δάση από βελονοειδή και οξείες. Χαρακτηριστικό αυτής της ζώνης αποτελεί η υποχώρηση της πλούσιας βλάστησης από τα πιο υψηλά τμήματα της λόγω του υπερβολικού ψύχους και η παρουσία άριστων βοσκότοπων σημαντικών για τη νομαδική κτηνοτροφία.

1.2. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΤΗΣ

1.2.1. Εξέλιξη του Πληθυσμού¹

Η Περιφέρεια της Ηπείρου είναι από τις πλέον αραιοκατοικημένες περιοχές της χώρας. Η απομόνωση (γεωγραφική και αναπτυξιακή), το τραχύ και περιορισμένο σε εδαφικούς πόρους έδαφος και οι γενικότερες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικράτησαν στην περιοχή για αιώνες συντέλεσαν στην σημερινή δημογραφική διαμόρφωση της Περιφέρειας. Η Ήπειρος ιδιαίτερα κατά την **περίοδο 1951-1971** σημείωσε μεγάλες μεταβολές στον πληθυσμό της, λόγω των μαζικών μετακινήσεων και του ισχυρού μεταναστευτικού ρεύματος προς το εξωτερικό και τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας (του αγροτικού κυρίως πληθυσμού). Κατά την **περίοδο 1971-1991** παρατηρήθηκε επίσης ισχυρή μεταναστευτική κίνηση εντός των ορίων της Περιφέρειας, με μετακίνηση των ορεινών πληθυσμών προς ημιορεινές και πεδινές περιοχές και συγκέντρωση σε ημιαστικά και αστικά κέντρα. Το ισχυρότερο ρεύμα μετακινήσεων παρατηρήθηκε προς την πόλη των Ιωαννίνων, η οποία απορρόφησε το μεγαλύτερο ποσοστό της εσωτερικής μετανάστευσης στην Περιφέρεια. Επίσης κατά την **δεκαετία του '90** παρατηρήθηκε έντονη εισροή ξένων οικονομικών μεταναστών (κυρίως με το άνοιγμα των συνόρων Ελλάδος-Αλβανίας), που μεγάλο μέρος του απορροφήθηκε από την Περιφέρεια της Ηπείρου με αποτέλεσμα την **εισροή πληθυσμού** και την μερική αναστροφή της πληθυσμιακής αποψίλωσης.

Αναλυτικότερα, μετά από μια περίοδο υστέρησης του ρυθμού αύξησης της Περιφέρειας έναντι του πληθυσμού της χώρας την περίοδο 1971-1981 (4,5% έναντι 11,1%) και την περίοδο 1981-1991 (4,8% έναντι 5,3% για την χώρα), ο συνολικός πληθυσμός της Περιφέρειας αυξάνεται με ρυθμό που υπερβαίνει τον ρυθμό αύξησης του πληθυσμού της χώρας κατά την περίοδο 1991-2001 (12,4% έναντι 3,2% για την χώρα). Αντιθέτως, σ' ότι αφορά τη φυσική αύξηση του πληθυσμού ανά 1000 κατοίκους παρατηρούμε ότι αυτή είναι αρνητική σε όλη την περίοδο, δηλ. από το 1998 οπου η τιμή της βρισκόταν στο -2,0% έως το 2007 όπου κυμαινόταν στα -1,7%. Ο πληθυσμός το 1991 έφτανε τους 339.576 κάτοικους (το 3,31% του συνολικού πληθυσμού της χώρας) και το 2001 τα 352.420 άτομα (3,22% του συνολικού πληθυσμού της χώρας) [Οι εξελίξεις αυτές απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα]. Το 1998 ο αριθμός των μόνιμων κατοίκων από 335.604 άτομα αυξάνεται σε 348.520 το 2007, δηλ. μεταβάλλεται κατά 3,85%. Το 1999 ο αριθμός των μόνιμων κατοίκων

¹ Ένα μέρος των Δημογραφικών στοιχείων των Νομών αντληθήκαν από την μελέτη του Μιχάλη Χλέτσου – Παρατηρητήριο Νεανικής Επιχειρηματικότητας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Οκτ.2008.

στην περιφέρεια Ηπείρου με βάση το σύνολο της χώρας ανέρχεται στα 3,08%, ενώ το 2007 στα 3,12%.

Πληθυσμιακά Χαρακτηριστικά της Ηπείρου 1951-2001.

ΕΔΑΦΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	1951	1961	1971	1981	1991	2001	ΜΕΤ. % 01/51
Ν. Ιωαννίνων	153.748	155.326	134.688	147.304	158.142	170.244	10,7%
Ν. Θεσπρωτίας	47.299	52.125	40.684	41.278	44.102	45.508	-3,8%
Ν. Άρτας	72.717	82.630	78.376	80.044	78.704	77.334	6,3%
Ν. Πρεβέζης	56.779	62.523	56.586	55.915	58.628	59.334	4,4%
Ήπειρος	330.543	352.604	310.334	324.541	339.576	352.420	6,6%
Ελλάδα	7.632.801	8.388.553	8.768.641	9.740.417	10.252.580	10.939.605	43,3%

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε

Μεταξύ των Νομών, ο Νομός Ιωαννίνων που συγκεντρώνει το 1,6% του πληθυσμού της χώρας, και το μεγαλύτερο σε σχέση με τους υπόλοιπους Νομούς της Περιφέρειας, είχε το 2007 με βάση το σύνολο της Περιφέρειας το 50,84% σε μόνιμους κατοίκους, ενώ το 1998 το ποσοστό ήταν 47,60%. Το 2007 οι μόνιμοι κάτοικοι στον Νομό αριθμούσαν 177.212 άτομα, από 159.762 που αριθμούσαν το 1998, μια αύξηση κατά 9,8%. Κατά την περίοδο 1951-1971 ο πληθυσμός του Νομού μειωνόταν με μέσους ετήσιους ρυθμούς -0,66%, με τις πληθυσμιακές μεταβολές την περίοδο 1961-1971 να μειώνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό -1,41% (Δελλάρης-Μαλισσός, 1997). Όμως κατά την περίοδο 1971-1981 το ποσοστό πληθυσμιακής αύξησης του Νομού έφτασε να είναι διπλάσιο του αντιστοίχου ποσοστού της Ηπείρου και να προσεγγίζει αυτό της Ελλάδας, απορροφώντας σημαντικό τμήμα των μαζικών μετακινήσεων του πληθυσμού, που πραγματοποιήθηκε στους υπόλοιπους νομούς της περιφέρειας. Τις δεκαετίες 1981-1991 και 1991-2001 (15,6%) ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού υπερβαίνει και αυτόν της χώρας. Η ποσοστιαία μεταβολή της αύξησης του πληθυσμού του Νομού την πενταετία 1951-2001 είναι 10,7%.

Στο **Νομό Θεσπρωτίας** ο αριθμός των μόνιμων κατοίκων μειώθηκε από 43.214 άτομα που ήταν το 1998 σε 42.685 το 2007 (μείωση κατά -0,8%). Ο αριθμός των μόνιμων κατοίκων ως προς το σύνολο της Περιφέρειας καταλαμβάνει το 12,2% το 2007, ενώ το 1998 κυμαινόταν στο 12,87%. Ο Νομός φαίνεται και από τα παραπάνω στοιχεία ότι έχει δεχτεί την εντονότερη πληθυσμιακή αποψίλωση κατά την δεκαετία του '60 με τις μαζικές μετακινήσεις/μεταναστεύσεις του αγροτικού κυρίως πληθυσμού της, αφού ο αριθμός των κατοίκων της από την συγκεκριμένη περίοδο ακόμα δεν έχει καλυφτεί μέχρι στιγμής μετά από 40 έτη. Έτσι παρατηρούμε για την περίοδο 1951-2001 την Θεσπρωτία να είναι ο μόνος νομός που έχει φθίνουσα ποσοστιαία μεταβολή της φυσικής της αύξησης της τάξεως του -3,8%.

Ο **Νομός Πρεβέζης** το 2007 συγκέντρωνε το 0,5% του πληθυσμού της χώρας, έχοντας 57.404 άτομα ως μόνιμους κατοίκους, αριθμός μειωμένος σε σχέση με το 1998 που έφθανε τους 58.065. Διαθέτει όμως ως νομός στην Περιφέρεια την μεγαλύτερη πληθυσμιακή πληρότητα, όπως θα δούμε και παρακάτω. Η Πρέβεζα ως νόμος είναι επίσης ανάμεσα σ' εκείνους που από την περίοδο 1961-1971 δεν έχει ακόμα αναπλήρωση τον αριθμό των κατοίκων της που μετακινήθηκαν / μετανάστευσαν. Η ποσοστιαία μεταβολή από την δεκαετία του '50 έως και το 2001 είναι 4,4% για τον Νομό.

Ο **Νομός Άρτας** το 1998 αποτελούνταν από το 22,2% (74.563 μόνιμοι κάτοικοι) του συνόλου των μόνιμων κατοίκων της περιφέρειας Ηπείρου, ενώ το 2007 αποτελεί το 20,4% (71.219 μόνιμοι κάτοικοι). Η φυσική αύξηση του πληθυσμού ανά 1000 κατοίκους είναι αρνητική όλο το διάστημα 1998-2006, με -4,4% (2006). Η ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού τα έτη 1951-2001 για τον Νομό κυμαίνονται στα 6,3%, προσεγγίζοντας αυτό της Περιφέρειας για την ίδια χρονική περίοδο.

Πρέπει να σημειωθεί ότι με εξαίρεση τον Νομό Ιωαννίνων, ο οποίος έχει παρουσιάσει σχετικά σταθερούς υψηλούς ρυθμούς αύξησης για το σύνολο της περιόδου 1971-2001, στους άλλους τρεις νομούς οι τρέχοντες ρυθμοί αύξησης του πληθυσμού ακολουθούν προηγούμενες περιόδους πολύ χαμηλών ή και αρνητικών ρυθμών.

Πληθυσμιακά Χαρακτηριστικά της Ηπείρου με βάση Δεκαοχτώ Πρωτοβάθμιους ΟΤΑ (Δήμους), Απογραφή 2011:

ΔΗΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡ.	ΠΛΗΘ.	ΤΕΔΡΑ
► Ιωαννιτών	Ιωαννίνων	111.740	Ιωάννινα
Ζίτσας	+	14.810	Ελεούσα
Δωδώνης	+	9.720	Αγία Κυριακή
Πωγωνίου	+	8.990	Καλπάκι
Κόνιτσας	+	6.390	Κόνιτσα
Μετσόβου	+	6.240	Μέτσοβο
Βόρ. Τζουμέρκων	+	5.770	Πράμαντα
Ζαγορίου	+	3.740	Ασπράγγελοι
ΣΥΝΟΛΟ	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	167.400	Ιωάννινα
► Πρέβεζας	Πρεβέζης	31.700	Πρέβεζας
Ζηρού	+	14.080	Φιλιππιάδα
Πάργας	+	11.940	Καναλλάκι
ΣΥΝΟΛΟ	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	57.720	Πρέβεζα
► Αρταίων	Άρτας	42.980	Άρτα
Νικολάου Σκουφά	+	12.810	Πέτα
Κεντρ. Τζουμέρκων	+	6.230	Βουργαρέλι
Γεωργ. Καραϊσκάκη	+	5.850	Άνω Καλεντίνη
ΣΥΝΟΛΟ	ΑΡΤΑΣ	67.870	Άρτα
► Ηγουμενίτσας	Θεσπρωτίας	25.780	Ηγουμενίτσα
Σουλίου	+	10.130	Παραμυθιά
Φιλιατών	+	7.750	Φιλιάτες
ΣΥΝΟΛΟ	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	43.660	Ηγουμενίτσα
ΣΥΝΟΛΟ ΗΠΕΙΡΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ ΗΠΕΙΡΟΥ	336.650	ΙΩΑΝΝΙΝΑ

* Μόνιμος πληθυσμός βάσει των προσωρινών στοιχείων απογραφή 2011 - τα οριστικά αναμένονται στα τέλη του 2012.

1.2.2. Πληθυσμιακή Πυκνότητα

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η Περιφέρεια της Ηπείρου είναι από τις πιο αραιοκατοικημένες περιοχές της χώρας. Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που συνέβαλε σε αυτή την εξέλιξη είναι η ορεινή γεωμορφολογία της (74,2% της συνολικής της έκτασης) και η πληθυσμιακή αποψίλωση που έλαβε χώρα στις αρχές του 20ου Αιώνα (αφού ουσιαστικά μέχρι το 1913, το όνομα υποδείκνυε την ευρύτερη γεωγραφική περιοχή, η οποία εκτείνεται μέχρι το κέντρο της περιοχής όπου σήμερα καταλαμβάνει η Αλβανία).

Η πληθυσμιακή πυκνότητα το 2007 της Περιφέρειας είναι 42,4 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, από 40,9 που ήταν το 1999, ενώ η πληθυσμιακή πυκνότητα της χώρας αριθμούσε το 1999, 82,3 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο που αυξήθηκε σε 84,7 το 2007.

Πληθυσμιακή Πυκνότητα Ηπείρου 1981-2001

Γεωγραφική Περιοχή	Έκταση (χλμ ²)	Πληθυσμιακή Πυκνότητα 1981	Πληθυσμιακή Πυκνότητα 1991	Πληθυσμιακή Πυκνότητα 2001
Ν. ΑΡΤΑΣ	1.662,00	48,2%	47,4%	47,0%
Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	1.515,00	27,3%	29,3%	28,4%
Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	4.990,00	29,9%	32,1%	32,1%
Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	1.036,00	54,0%	56,6%	57,3%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	9.203,00	35,5%	37,1%	38,7%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	131.957,00	73,7%	77,8%	83,1%

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι την μεγαλύτερη πληθυσμιακή πυκνότητα στην Περιφέρεια την κατέχει ο **Νομός Πρεβέζης**, ο οποίος με βάση την απογραφή του 2001 βρίσκεται στην 19^η θέση ανάμεσα στους 51 νομούς της χώρας. Την εικοσαετία 1981-2001 η πυκνότητα του πληθυσμού αυξάνεται σταδιακά από 54% (1981) σε 57,3% (2001), αλλά το 2007 παρουσιάζει κάμψη στα 55,7%. Όμως ο Νομός Πρεβέζης καταλαμβάνει την μικρότερη σε έκταση γεωγραφική περιοχή της Ηπείρου με 1.036,00 χλμ² (θέση 45/51 νομών Ελλάδος). Ο νομός με την 2^η σε μέγεθος πυκνότητα κατοίκων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο είναι εκείνος της **Αρτας**. Το 2007 είναι σημαντικά μειωμένη εν σύγκριση μ' εκείνη του 2001 και φτάνει το 42,9% από 47%, αλλά δεν παύει να παραμένει υψηλότερη από την συνολική πυκνότητα του πληθυσμού της Περιφέρειας. Αν και η συγκέντρωση του πληθυσμού στο **Νομό Ιωαννίνων** σε σχέση με την υπόλοιπη Περιφέρεια το 2007 φτάνει το 50,84%, η πυκνότητα του πληθυσμού της το 2007 είναι 35,5% μόνο. Η πυκνότητα του πληθυσμού της από την περίοδο 1981-2007 αυξάνεται σταθερά από 29,9% (1981) σε 35,5% (2007) μια ποσοστιαία αύξηση της τάξεως του 5,6%. Αν και η πυκνότητα του Νομού δεν ξεπερνά εκείνη της Περιφέρειας, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας την συνολική γεωγραφική έκταση που καταλαμβάνει, 3^{ος} σε μέγεθος νομός της χώρας με 4.990,00 χλμ² (54,22% της Ηπείρου) και

88,4% ορεινός. Τέλος, ο μικρότερος σε πυκνότητα **Νομός Θεσπρωτίας** παραμένει σχετικά σταθερός ο αριθμός των κατοίκων του ανά χλμ² σε όλη την περίοδο 1981-2007 (27,3% το 1981, 29,3% το 1991, 28,4% το 2001, 28,9% το 2007).

1.2.3. Δείκτες Δομής - Φυσική Κίνηση Πληθυσμού

Η δημογραφική γήρανση προβληματίζει έντονα τις σύγχρονες ανεπτυγμένες κοινωνίες. Οι δείκτες γήρανσης και εξάρτησης του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου είναι ιδιαίτερα δυσμενείς. Η γήρανση και οι επιπτώσεις της στην Περιφέρεια βρίσκονται στο επίκεντρο συζητήσεων και προβληματισμών συνεχώς την τελευταία εικοσαετία 1990-2010. Ο δείκτης γήρανσης το 1991 ήταν 83 (αριθμός συντηρούμενων γερόντων που αναλογεί σε 100 συντηρούμενα παιδιά) έναντι 39 το 1971. Ο δείκτης εξάρτησης ήταν 54 ανά 100 το 1991 έναντι 67,5 το 1971. Το 2001 ο δείκτης γήρανσης είναι 140% όταν ο αντίστοιχος της χώρας ήταν 110%, ενώ ο δείκτης εξάρτησης ηλικιωμένων είναι 30,1%, όταν ο αντίστοιχος της χώρας ήταν 24,5%.

Πιο συγκεκριμένα, η ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού την περίοδο 1991-2001 βάσει των στοιχείων της απογραφής του 2001, για ηλικίες μεγαλύτερης των **<65 ετών** αντιπροσωπεύει το 20,40% στην Περιφέρεια, σημαντικά αυξημένο σε σχέση με το αντίστοιχο της χώρας (13,69%). Σ' ότι αφορά τους νομούς, ο νομός Πρεβέζης παρουσιάζει την μεγαλύτερη δημογραφική γήρανση με 26,07% από ηλικίες άνω των 65, 2^{ος} έρχεται ο νομός Ιωαννίνων με 25,58%, νομός Άρτας με 22,59% και τέλος ο νομός Θεσπρωτίας με 20,76%.

Το ποσοστό του πληθυσμού της Ηπείρου που αντιστοιχεί για τις μεγαλύτερες ηλικίες του ενεργού πληθυσμού **45-64 ετών** ανέρχεται για την περίοδο 1991-2001 στο 24,83%, σχεδόν στα ίδια επίπεδα με το αντίστοιχο ποσοστό της Επικράτειας (24,54%). Εδώ τα μεγαλύτερα ποσοστά σε επίπεδο νομών έχει εκείνος της Άρτας με 26,34%, ο νομός Θεσπρωτίας 25,19%, ο νομός Πρεβέζης 19,46% και ο νομός Ιωαννίνων με 17,93%.

Για την ίδια πάντα χρονική περίοδο, για τις ηλικίες από **30-44 ετών** το ποσοστό στην Περιφέρεια ανέρχεται στο 19,4% του πληθυσμού της, με αντίστοιχο της χώρας 20,30%. Η συμμετοχή του πληθυσμού της Ηπείρου ηλικίας μεταξύ 15-29 στη διάρθρωση της ηλικιακής πυραμίδας ακολουθεί ανάλογη πορεία με αυτή που εμφανίζει η αντίστοιχη κατηγορία σε επίπεδο χώρας στο 20,82%, ενώ 22,22% είναι το αντίστοιχο της Επικράτειας.

Τέλος, οι νεαρές ηλικίες μικρότερες από **>14 ετών** καταλαμβάνουν το 14,23% του πληθυσμού της Περιφέρειας, ποσοστό αρκετά χαμηλότερο εκείνου της Ελλάδος (19,25%). Η συμμετοχή της κατηγορίας αυτής δεν παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις στους τέσσερις Νομούς της Περιφέρειας.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, συμπεραίνουμε ότι στην Ήπειρο η μεγαλύτερη συσσώρευση πληθυσμού παρουσιάζεται στις μέσες προς μεγαλύτερες ηλικίες, πράγμα που υποδηλώνει την ραγδαία εξέλιξη της υπογεννητικότητας και την αναλογική αύξηση του γεροντικού πληθυσμού, φαινόμενο που επιβεβαιώνεται από την εξέλιξη της πυραμίδας ηλικιών.

Η αύξηση της αναλογίας των ηλικιωμένων ατόμων της Ηπείρου, οφείλεται σε τρεις βασικούς παράγοντες:

1. Στην πρόοδο που έχει επιτευχθεί στην καταπολέμηση της γενικής θνησιμότητας, κυρίως λόγω της βελτίωσης των υπηρεσιών δημόσιας υγείας και κοινωνικής προστασίας, με αποτέλεσμα την επιμήκυνση της μέσης διάρκειας ζωής.
2. Στη μείωση των γεννήσεων με επακόλουθο τη μειωμένη συμμετοχή νέων ατόμων στο συνολικό πληθυσμό.
3. Στην έντονη μεταναστευτική κίνηση της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου .

Από τα παρακάτω αναλυτικά στοιχεία κατανομής του πληθυσμού κατά φύλο και ομάδες ηλικιών, θα μπορέσουμε να υπολογίσουμε τους δείκτες δομής του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου.

Κατανομή Πληθυσμού κατά φύλο και ομάδες ηλικιών 2001

	ΑΝΔΡΕΣ					
	ΣΥΝΟΛΟ	>14	15-29	30-44	45-64	<65
ΗΠΕΙΡΟΣ	176.113	25.959	38.108	35.992	44.568	31.486
ΕΛΛΑΔΑ	5.427.682	858.763	1.257.424	1.225.199	1.266.561	819.735
	ΓΥΝΑΙΚΕΣ					
ΗΠΕΙΡΟΣ	177.707	24.270	36.215	34.081	44.339	38.802
ΕΛΛΑΔΑ	5.536.338	805.322	1.157.983	1.217.622	1.343.606	1.011.805

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε (απογραφή 2001)

Μέρος των **Δεικτών Δομής του πληθυσμού** αποτελούν ο Δείκτης Αναλογίας Φύλων, ο Δείκτης Γήρανσης και ο Δείκτης Εξάρτησης. Από τους δείκτες δομής του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου συνάγονται τα εξής συμπεράσματα:

► Στην Περιφέρεια παρατηρείται υπεροχή του ανδρικού πληθυσμού στις ηλικίες >64 ετών, ενώ το αντίστροφο ισχύει για της ηλικίες άνω των 65.

► Ο Δείκτης Εξάρτησης, δηλ. ο αριθμός των συντηρούμενων παιδιών και γερόντων που αναλογούν σε 100 άτομα του ενεργού πληθυσμού 15-64 ετών είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο της χώρας.

► Οι γυναίκες είναι μακροβιότερες από τους άνδρες, όπως προκύπτει από τον Δ.Α.Φ για την ηλικία <65 ετών και τον δείκτη γήρανσης που εκφράζει την αντιστοιχία των ηλικιωμένων σε 100 παιδιά.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΔΟΜΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ 2001

■ Δείκτης Αναλογίας Φύλων²

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	ΕΛΛΑΔΑ
>14	106,96	106,64
15-29	105,23	108,59
30-44	105,61	100,62
45-64	100,52	94,27
<65	81,15	81,02
ΣΥΝΟΛΟ	99,10	98,04

ΠΗΓΗ : Επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε

■ Δείκτης Γήρανσης³

ΦΥΛΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	ΕΛΛΑΔΑ
ΑΝΔΡΕΣ	121,29	95,46
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	159,88	125,64
ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ	139,94	110,06

ΠΗΓΗ : Επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε

■ Δείκτης Εξάρτησης⁴

ΦΥΛΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	ΕΛΛΑΔΑ
ΑΝΔΡΕΣ	48,41	44,77
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	55,02	48,86
ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ	51,66	46,81

² Δείκτης Αναλογίας Φύλων = (Αριθμός ΑΝΔΡΩΝ / Αριθμός ΓΥΝΑΙΚΩΝ) x 100

³ Δείκτης Γήρανσης = (Αριθμός ΑΤΟΜΩΝ <65 ΕΤΩΝ / Αριθμός ΑΤΟΜΩΝ <14 ΑΕΤΩΝ) x 100

⁴ Δείκτης Εξάρτησης = (Αριθμός ΑΤΟΜΩΝ >14) + (Αριθμός ΑΤΟΜΩΝ <65) / (Αριθμός ΑΤΟΜΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 15-64) x 100

Η φυσική κίνηση (γεννήσεις-θάνατοι) του πληθυσμού της Ηπείρου, κατά την δεκαετία του '90 ήταν αρνητική, με -1 υπεροχή γεννήσεων ανά 1000 κατοίκους το 1997 εντάθηκε σε -1,7 το 2001 λόγω της υπογεννητικότητας και την αναλογική αύξηση του γεροντικού πληθυσμού.

Ποσοστιαία Κατανομή Πληθυσμού κατά ομάδες ηλικιών

	ΕΤΗ	ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ		
		>14	15-64	<65
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	1981	24,6%	61,2%	14,1%
	1991	19,2%	64,8%	16,0%
	2001	14,2%	65,9%	19,9%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1981	23,7%	63,6%	12,7%
	1991	19,2%	67,1%	13,7%
	2001	15,2%	68,1%	16,7%

ΠΗΓΗ : Επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε

Τα παραπάνω στοιχεία αποδεικνύουν υπογεννητικότητα και αναλογική αύξηση του γεροντικού πληθυσμού, αφού το 19,9% της Περιφέρειας έχει ηλικία μεγαλύτερη των 65 ετών, το αντίστοιχο της χώρας κυμαίνεται στα 16,7%. Η επιδείνωση του προβλήματος διαφαίνεται εάν λάβουμε την μεταβολή του γεροντικού πληθυσμού κατά τις προηγούμενες περιόδους, τα ποσοστά για το έτος 1981 ήταν 14,1% και το 1991 ήταν 16%. Από την άλλη σημαντική είναι η μείωση του ποσοστού των ηλικιών >14 ετών πληθυσμού, να πέφτει από 24,6% που βρισκόταν το 1981 σε 14,2% το 2001, με τα αντίστοιχα της χώρας ποσοστά για τις ίδιες περιόδους να μειώνονται από 23,7% σε 15,2%.

1.2.4. Αστικοποίηση

Κατά την δεκαετία του '80 παρατηρήθηκε σ' όλη την χώρα μια έντονη τάση αστικοποίησης του πληθυσμού. Εντός των ορίων της Περιφέρειας υπήρξε ισχυρή μεταναστευτική κίνηση των ορεινών πληθυσμών προς ημιορεινές και πεδινές περιοχές και συγκέντρωση στα ημιαστικά και αστικά κέντρα. Το ισχυρότερο ρεύμα μετακινήσεων πραγματοποιήθηκε προς την πόλη των Ιωαννίνων, η οποία απορρόφησε το μεγαλύτερο ποσοστό της εσωτερικής μετανάστευσης στην Περιφέρεια. Η Περιφέρεια Ηπείρου συγκεντρώνει το 47,30% (2001) του πληθυσμού της στα αστικά κέντρα με κυρίαρχο εκείνο των Ιωαννίνων. Ο αστικός πληθυσμός αυξήθηκε με μειούμενο ρυθμό σε σχέση με την περίοδο 1981-1991. Ο αγροτικός πληθυσμός - ο οποίος υπερέχει εκείνου του αστικού - αποτελεί το 52,70% του συνολικού πληθυσμού παρουσίασε αύξηση κατά 10,1% και η μείωση που παρατηρήθηκε κατά την δεκαετία 1981-1991 αναστράφηκε.

Αστικοποίηση Πληθυσμού 1971-2001

Πληθυσμός		1971	1981	1991	2001
Ήπειρος	Αστικός	73.641	78.457	104.477	148.552
	Ημιαστικός	25.393	29.379	33.434	-
	Αγροτικός	211.300	216.705	201.817	205.268
Ελλάδα	Αστικός	4.667.489	5.670.442	6.041.870	7.980.414
	Ημιαστικός	1.019.421	1.125.547	1.322.125	-
	Αγροτικός	3.079.999	2.953.870	2.895.725	2.983.606

ΠΗΓΗ: Οι Νομοί της Ελλάδος, 2004

Από τον παρακάτω πίνακα μπορούμε εξετάσουμε την ποσοστιαία κατανομή του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου από τα στοιχεία της απογραφής του 2001, κατά νομό και κατηγορία.

Ποσοστιαία Κατανομή Αστικού / Αγροτικού Πληθυσμού 2001, κατά Νομό

ΝΟΜΟΣ	ΑΣΤΙΚΟΣ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ
Ν. ΑΡΤΑΣ	39,53%	60,47%
Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	34,41%	65,59%
Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	53,07%	46,93%
Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	50,81%	49,19%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	47,30%	52,70%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	75,10%	24,89%

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε

Ως συμπέρασμα προκύπτει ότι πέραν του Νομού Ιωαννίνων όπου ο αστικός πληθυσμός υπερέχει κατά 6,14% , οι υπόλοιποι νομοί είτε είναι οριακή η κατανομή του αστικού / αγροτικού πληθυσμού, όπως στον Νομό Θεσπρωτίας όπου η ποσοστιαία διαφορά κυμαίνεται στα 1,62% προς την αστικοποίηση, είτε υπερέχει ο αγροτικός πληθυσμός όπως τους νομούς Πρεβέζης και Άρτας όπου η ποσοστιαία διαφορά στην κατανομή του αγγίζει το 31,18% και το 20,94% αντίστοιχα για το 2001.

Για την αξιοποίηση των αστικών κέντρων στην αναπτυξιακή διαδικασία, απαιτείται: **i)** ο προσδιορισμός του αναπτυξιακού ρόλου των Αστικών Κέντρων, **ii)** η ενίσχυση των επιχειρηματικών και αναπτυξιακών υποδομών τους, **iii)** καθώς και η ενίσχυση των αστικών υπερδομών και υποδομών. Επίσης, πρέπει να αναδειχθούν και να ενισχυθούν οι « **Πρωθητικές Δραστηριότητες** » που δημιουργούν σημαντική αναπτυξιακή δυναμική στην πόλη, προσελκύουν και συντηρούν συμπληρωματικές δραστηριότητες και αναβαθμίζουν το αναπτυξιακό περιβάλλον.

Αστικά Κέντρα Περιφέρειας Ηπείρου

Αστικά Κέντρα	Αναπτυξιακός Ρόλος	Επιχειρηματικές κ Αναπτυξιακές Υποδομές	Προωθητικές Δραστηριότητες
ΙΩΑΝΝΙΝΑ	Περιφερειακός- Διακρατικός Πόλος Ανάπτυξης. Βαλκανικό Κέντρο. Διοικητικό κ Πολιτιστικό Κέντρο.	Αεροδρόμιο Εγνατία Οδός Δυτικός Άξονας Βιομηχανική Περιοχή.	Ανώτατη Εκπαίδευση. Τεχνολογική Ερευνά κ Ανάπτυξη. Τριτογενής τομέας, εμπόριο-μεταφορές. Βιομηχανία-Βιοτεχνία. Υπηρεσίες Υγείας. Πολιτισμός. Ειδικές Μορφές Τουρισμού.
ΠΡΕΒΕΖΑ	Νομαρχιακός Πόλος Ανάπτυξης	Ζευξη Ακτίου-Πρέβεζα. Δυτικός Άξονας. Λιμένας. Βιομηχανική Περιοχή.	Τριτογενής τομέας, εμπόριο-μεταφορές. Τουρισμός. Αλιεία. Ανώτερη Εκπαίδευση.
ΑΡΤΑ	Νομαρχιακός Πόλος Ανάπτυξης	Δυτικός Άξονας, Σύνδεση με Θεσσαλία, Βιομηχανική Περιοχή.	Κέντρο Αγροτικής Ανάπτυξης. Ανώτερη Εκπαίδευση
ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ	Βόρεια πύλη διασύνδεσης με Δυτ. Ευρώπη. Νομαρχιακό Αναπτυξιακό Κέντρο.	Λιμένας. Δυτικός Άξονας. Εγνατία Οδός	Μεταφορές. Τουρισμός. Ανώτερη Εκπαίδευση. Αλιεία.

Η περιφέρεια Ηπείρου έχει μεγάλο ποσοστό ορεινών εκτάσεων που καλύπτουν το 74,2% της συνολικής έκτασης. Το μεγάλο ποσοστό ορεινότητας οφείλεται κυρίως στην κυριαρχία της οροσειράς της Πίνδου που αποτελεί τον βασικό παράγοντα της γεωγραφικής απομόνωσης της Περιφέρειας. Από το σύνολο των δήμων και κοινοτήτων που υπάρχουν στην περιφέρεια Ηπείρου το 66,6% ανήκει σε ορεινές περιοχές, ενώ το 33,4% του πληθυσμού κατοικεί στον ορεινό χώρο.

Οι ευρύτερες ζώνες ανάπτυξης στην Περιφέρεια θα μπορούσαν να συνοψισθούν ως εξής:

1) Η παράκτια ζώνη των Νομών Πρέβεζας και Θεσπρωτίας, η οποία χαρακτηρίζεται από την τουριστική ανάπτυξη, τις θαλάσσιες μεταφορές και την αλιεία, και συγκεντρώνει σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες.

2) Η ζώνη των ορεινών όγκων που εκτείνεται κατά μήκος του ανατολικού ορίου της Περιφέρειας στους Νομούς Ιωαννίνων (Ζαγόρι, Μέτσοβο, Κόνιτσα, βόρεια Τζουμέρκα) και Άρτας (κεντρικά και νότια Τζουμέρκα) και παρουσιάζει δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης βάσει των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει (παραδοσιακοί οικισμοί, ιστορική-πολιτιστική κληρονομιά, περιοχές φυσικού κάλλους).

3) Η ζώνη γεωργικής γης με δυνατότητα υψηλής απόδοσης που περιλαμβάνει το νοτιοδυτικό τμήμα της Περιφέρειας (τμήματα των Νομών Πρέβεζας και Άρτας) και στην οποία συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος των αρδευτικών έργων.

4) Η ευρύτερη ζώνη των ορεινών και ημιορεινών περιοχών.

Η τελευταία αυτή ζώνη που είναι και η πιο εκτεταμένη παρουσιάζει περιορισμένες αναπτυξιακές δυνατότητες, λόγω της ορεινότητας του εδάφους και της γεωγραφικής απομόνωσης. Ωστόσο, σε ορισμένες περιοχές είναι δυνατόν να διαμορφωθεί ελεγχόμενη τουριστική ανάπτυξη, καθώς και ανάπτυξη του αγροτικού τομέα με την κατασκευή αρδευτικών έργων, αλλά κυρίως ανάπτυξη της κτηνοτροφίας. Σημαντικός στόχος για τις περιοχές αυτές είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και η άρση της απομόνωσης.

Οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες της Περιφέρειας Ηπείρου χαρακτηρίζονται από την «κυριαρχία» των Ιωαννίνων, που είναι ο Κύριος πόλος ανάπτυξης στην Ήπειρο. Στο Νομό Ιωαννίνων συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος του συνολικού και του αστικού πληθυσμού, καθώς και της απασχόλησης του δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

1.2.5. Εκπαίδευση

Έχει διαπιστωθεί σημαντική έλλειψη σχολικών αιθουσών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στις αστικές περιοχές, καθώς και έλλειψη εργαστηριακού εξοπλισμού στα σχολεία. Η περαιτέρω προσπάθεια πρέπει να επικεντρωθεί στην ολοκλήρωση των κτιριακών υποδομών και του εξοπλισμού όλων των επιλέξιμων βαθμίδων της εκπαίδευσης.

Επίπεδο Εκπαίδευσης Περιφέρειας Ηπείρου 2001

	Περιφέρεια Ηπείρου	Σύνολο χώρας
Ανώτατη και ανώτερη εκπαίδευση	10,5%	12,8%
Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση	2,3%	3,7%
Μέση εκπαίδευση	32,4%	39,1%
Στοιχειώδη εκπαίδευση	37,2%	31,8%
Μη ολοκληρωμένη στοιχειώδη εκπαίδευση	11,0%	8,7%
Αναλφάβητοι	6,5%	3,8%

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε

Ο παραπάνω πίνακας μας παρουσιάζει το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων της περιφέρειας Ηπείρου το 2001, όπου διαθέτει σχεδόν διπλάσιο ποσοστό σε Αναλφάβητους (6,5%) σε σύγκριση με το αντίστοιχο της χώρας (3,8%). Η Στοιχειώδη εκπαίδευση υπερτερεί έναντι των υπόλοιπων κατηγοριών καλύπτοντας το 37,2% του συνόλου και είναι σημαντικά

ανώτερο από το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας (31,8%). Η Μέση εκπαίδευση στην Περιφέρεια (32,4%) υστερεί σε σχέση με το σύνολο της χώρας (39,1), ενώ οι σπουδές σε Ανώτατες και Ανώτερες σχολές φτάνει το 10,5%, με το αντίστοιχο της χώρας να κυμαίνεται στα 12,8%.

Το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού του **Νομού Ιωαννίνων** κατά το 2001 ακολουθεί σε γενικές γραμμές (με μικρές διαφοροποιήσεις) το αντίστοιχο του συνόλου της χώρας, ιδιαίτερα όσον αφορά τους κατόχους μεταπτυχιακών τίτλων, στους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και αποφοίτους Γυμνασίου, αλλά και Αναλφάβητους. Μεγαλύτερα ποσοστά στο Νομό Ιωαννίνων από το σύνολο της χώρας εμφανίζουν οι απόφοιτοι Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και μικρότερα το σύνολο των απόφοιτων Λυκείου. Έτσι ο Νομός Ιωαννίνων ξεχωρίζει από τους υπόλοιπους νομούς της Περιφέρειας, σ' ότι αφορά το μορφωτικό επίπεδο, έχοντας ένα ικανό αριθμό επιστημονικού δυναμικού, αντίστοιχο της χώρας, αλλά υστερεί σε δυναμικό Μέσης εκπαίδευσης, συγκεντρώνοντας μεγάλο ποσοστό κατοίκων οι οποίοι μόλις και έχουν ολοκληρώσει την Δημοτική εκπαίδευση.

Όσο για τον Νομό Πρεβέζης, το επίπεδο εκπαίδευσης των κατοίκων του είναι ιδιαίτερα χαμηλό. Ποσοστό 7,26% δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση ενώ το 44,77% έχει μόνο απολυτήριο Δημοτικού. Επίσης, αρνητικό στοιχείο αποτελεί και το χαμηλό ποσοστό του πληθυσμού που είναι απόφοιτοι Ανωτάτων και Ανωτέρων σχολών (4,24% και 0,96% αντίστοιχα). Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των προηγούμενων γενεών και η έλλειψη ΑΕΙ αποτελούν τις κυριότερες αιτίες αυτής της κατάστασης.

Και ο **Νομός Άρτας** υστερεί σημαντικά σε μορφωτικό επίπεδο. Η απογραφή του 2001 κατέδειξε ποσοστό 10,1% σε Αναλφάβητους και 11,9% σε κατοίκους που δεν ολοκλήρωσαν την στοιχειώδη εκπαίδευση, αριθμοί που η ποσοστιαία μεταβολή από τις αντίστοιχες τιμές της χώρας διαφέρουν κατά 6,3% και 3,2%. Επίσης οι κάτοικοι του Νομού που έχουν λάβει Στοιχειώδη εκπαίδευση είναι 38,4%. Την Μέση εκπαίδευση έχουν παρακολουθήσει ένα 29,4%, με το αντίστοιχο της χώρας να φτάνει έως και τις 10 ποσοστιαίες μονάδες περίπου διαφορά. Στην Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση, την Ανώτατη και Ανώτερη εκπαίδευση τα ποσοστά του νομού Άρτας κυμαίνονται στο 1,8% και 8,4%, σαφώς χαμηλότερα εκείνων της Περιφέρειας και της χώρας.

Και στον **Νομό Θεσπρωτίας** το επίπεδο εκπαίδευσης είναι χαμηλό. Με υψηλό ποσοστό των Αναλφάβητων και Ημιαναλφάβητων με 28% (1991) και την πλειοψηφία του πληθυσμού να διαθέτει μονάχα την Στοιχειώδη εκπαίδευση (45,8%, 1991). Στο επίπεδο της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης τα ποσοστά του Νομού είναι 13,5% (1991).

Το μορφωτικό επίπεδο του ανθρωπίνου δυναμικού της Περιφέρειας το 2004, είναι το 62,8% Πρωτοβάθμιας και Γυμνασιακής Εκπαίδευσης, το 29,5% Δευτεροβάθμιας και το 7,7% Τριτοβάθμιας, όταν το αντίστοιχο της χώρας είναι 49,8%, 35,1% και 15,1%.

Το μορφωτικό επίπεδο του ανθρωπίνου δυναμικού της Περιφέρειας το 2004, είναι το 60% Πρωτοβάθμιας και Γυμνασιακής Εκπαίδευσης, το 26,9% Δευτεροβάθμιας και το 13,2% είναι Τριτοβάθμιας, όταν το αντίστοιχο στην Ευρωζώνη (EYP 12) είναι 45,6%, 37,1% και 17,3%, ενώ στην Ε.Ε 25 είναι 39,1%, 43,3% και 17,6%.

Για την ανάπτυξη της Πανεπιστημιακής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης στην Περιφέρεια της Ηπείρου, απαιτείται αναβάθμιση, βελτίωση και επέκταση των κτιριακών εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού. Επίσης απαιτείται ενίσχυση της υποδομής για την ανάπτυξη της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας στα ΑΕΙ, ΤΕΙ και Ερευνητικά Κέντρα της Περιφέρειας.

1.2.6. Υγεία - Πρόνοια

Η πόλη των Ιωαννίνων αποτελεί τον βασικό πόλο συγκέντρωσης της υποδομής της τριτοβάθμιας ιατρικής περίθαλψης, καθιστώντας την το σημαντικότερο κέντρο της Ηπείρου και στον τομέα αυτό. Ιδιαίτερο ρόλο στον τομέα αυτό διαδραματίζει η λειτουργία του σύγχρονου Περιφερειακού Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου Ιωαννίνων.

Παρόλα αυτά, το επίπεδο παροχής υπηρεσιών στον κλάδο της υγείας δεν είναι ικανοποιητικό. Αυτό οφείλεται κυρίως στην συγκέντρωση των υπηρεσιών υγείας στην πόλη των Ιωαννίνων, στις αυξημένες απαιτήσεις ως προς την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών υγείας, στην ελλιπή ανάπτυξη όλων των νοσοκομειακών ιδρυμάτων ως προς τον βαθμό κάλυψης των ειδικοτήτων σε ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, στις ελλείψεις σε κτιριακές υποδομές και εργαστηριακό εξοπλισμό και στην παντελή έλλειψη ιατρικών υπηρεσιών σύμφωνα με τις ανάγκες ορισμένων περιοχών.

Θεραπευτήρια και Κλίνες, κατά Ειδικότητα και Γεωγραφικό Διαμέρισμα 2009

Ειδικότητα Θεραπευτηρίων	Αριθμός Θεραπευτηρίων		Αριθμός Κλινών	
	Ελλάδα	Ήπειρος	Ελλάδα	Ήπειρος
Σύνολο	313	7	54.704	1.703
Γενικά	187	5	39.003	1.673
Μικτά	14	-	1.194	-
Αντικαρκινικά	4	-	1.224	-
Αφροδισίων- Δερματικά	2	-	140	-
Καρδιολογικά	0	-	-	-
Λοιμωδών	1	-	93	-
Μαιευτικά- Γυναικολογικά	32	2	1.154	30
Νευροψυχιατρικά	48	-	8.975	-
Ορθοπεδικά	3	-	423	-
Οφθαλμολογικά	3	-	65	-
Παθολογικά	9	-	486	-
Παιδιατρικά	6	-	1.701	-
Φυματιολογικά	1	-	52	-
Χειρουργικά	2	-	152	-
Ω.Ρ.Λ.	1	-	42	-

ΠΗΓΗ: ΥΠ. ΥΓΕΙΑΣ&ΠΡΟΝΟΙΑΣ

* Δεν περιλαμβάνονται τα Στρατιωτικά Θεραπευτήρια και οι κλίνες τους.

Στον τομέα της Πρόνοιας τα βασικά προβλήματα εντοπίζονται σε ελλείψεις κτιριακών υποδομών και εξοπλισμού, καθώς και στην ανεπαρκή στελέχωση των ιδρυμάτων. Δεν μπορούμε όμως να παραβλέψουμε ότι παρόλα τα υπάρχοντα προβλήματα στο Περιφερειακό Νοσοκομείο Ιωαννίνων, γίνεται μία προσπάθεια για αναβάθμιση και δόθηκαν ευκαιρίες κυρίως σε καρδιολογικά, ορθοπαιδικά και ουρολογικά περιστατικά και από πολλούς ειδικούς τείνει να θεωρηθεί ισότιμο με αυτό της Θεσσαλονίκης.

Νοσοκομεία της Ηπείρου	
1.	Π.Γ.Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
2.	Γ.Ν. Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑ
3.	Γ.Ν. ΑΡΤΑΣ
4.	Γ.Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ
5.	Γ.Ν.ΦΙΛΙΑΤΩΝ

ΠΗΓΗ: Δ.Υ.ΠΕ. ΗΠΕΙΡΟΥ

1.3. ΚΟΙΝΟΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1.3.1. Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός (Ο.Ε.Π.)

Ο Ο.Ε.Π. της Ηπείρου το 2008⁵ ανέρχεται σε 150.200 άτομα, σε σύγκριση με το 2000, ο οικονομικώς ενεργός πληθυσμός παρουσίασε αύξηση κατά 7,7% , ξεπερνώντας κατά 0.2% τη μεταβολή του συνόλου του Ο.Ε.Π.(2000-2008) της χώρας. Το ποσοστό συμμετοχής του Ο.Ε.Π. σε πληθυσμό άνω των 15 ετών κατά την Eurostat ανέρχεται σε 50,6% για την Περιφέρεια και είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό της Χώρας (53,5%) και της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 (57,7%). Η διαχρονική εξέλιξη του ενεργού πληθυσμού και της απασχόλησης τα τελευταία χρόνια (2000-2008) αυξάνει για το σύνολο της Περιφέρειας.

⁵ Βλέπε Δελτίο Αποτελεσμάτων Δείκτη SET03: Εργατικό Δυναμικό της Ζώνης IV, Εγνατία Οδός Α.Ε., Μάιος 2010.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΣ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (ΟΕΠ), 2000-2008

Περιφέρεια	2000		2008		Μεταβολή ΟΕΠ 2000-2008
	ΟΕΠ	% ΟΕΠ στον πληθ. >15 ετών	ΟΕΠ	% ΟΕΠ στον πληθ. >15 ετών	
Ήπειρος	139.500	49,9%	150.200	50,6%	7,67%
Σύνολο Χώρας	4.612.000	52,2%	4.937.300	53,5%	7,05%
Ε.Ε			239.080.200	57,7%	

Πηγή: Eurostat

Μεταξύ των Νομών, πολύ υψηλούς ρυθμούς αύξησης του εργατικού δυναμικού (υψηλότερους και από τον μέσο όρο για το σύνολο της χώρας) παρουσιάζουν οι Νομοί Θεσπρωτίας και Πρέβεζας. Ο Νομός Ιωαννίνων ακολουθεί με θετικό ρυθμό αύξησης εργατικού δυναμικού (κάτω του μέσου όρου της χώρας) ενώ ο Νομός Άρτας παρουσιάζει αρνητικό ρυθμό.

Όσον αφορά το ποσοστό των απασχολούμενων ανά τομέα δραστηριότητας, παρατηρούνται μεγάλες απώλειες στο εργατικό δυναμικό του πρωτογενή τομέα και ενδυνάμωση του τριτογενή, κατά την χρονική περίοδο 1997-2011. Το 2011, το 17,28% των απασχολούμενων εργάζεται στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας από 30,3% που ήταν το 1997. Στον δευτερογενή τομέα το ποσοστό απασχόλησης παραμένει σχεδόν αμετάβλητο κατά την περίοδο 1997-2011, από 20,1% (1997) μειώνεται σε 19,26% (2011). Τέλος, η πλειοψηφία των απασχολούμενων στην Ήπειρο ανήκουν στον τριτογενή τομέα, που αυξάνεται ραγδαία από 49,6% (1997) σε 63,45% (2011).

1.3.2. Απασχόληση

Στην Περιφέρεια Ηπείρου παρατηρείται μείωση της απασχόληση από β' τρίμηνο του 2008 στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2011. Έτσι, ο αριθμός των απασχολούμενων που κατά το 2008 ανερχόταν σε 136.611 άτομα, το 2011 περιορίστηκε σε 128.272. Μέσα σε 4 χρόνια χάθηκαν 8.339 θέσεις εργασίας (ή -6,1%). Για την ίδια περίοδο, πτώση στην απασχόληση παρατηρείται και στο σύνολο της χώρας, της τάξεως του -9,3% και αγγίζει τα 425.790 άτομα. Τελείως διαφορετική ήταν η εικόνα της απασχόλησης κατά την περίοδο 1991-2008 όπου είχε καταγραφεί ανοδική πορεία με τη δημιουργία περίπου ένα εκατομμύριο θέσεων εργασίας. Εξετάζοντας τη διαχρονική εξέλιξη της απασχόλησης, παρατηρείται ότι για το σύνολο της χώρας, συρρικνώνεται από έτος σε έτος μετά το 2008. Στην Περιφέρεια Ηπείρου, η μείωση εντοπίζεται με κάποια καθυστέρηση την περίοδο 2010-2011: -8,2% και ανέρχεται σε 11.444 άτομα. Τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης εμφανίζονται με κάποια χρονική υστέρηση στη συγκεκριμένη περιοχή. Ωστόσο, για τις περιόδους 2008-2009 και 2009-2010, οι αντίστοιχες ποσοστιαίες μεταβολές της απασχόλησης ήταν θετικές, φτάνοντας το 0,7% και 1,6%. Δηλαδή, ο αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε κατά 944 και 2.161 άτομα

αντίστοιχα. Ο παρακάτω πίνακας μας δείχνει τα βασικά μεγέθη της απασχόλησης στην Περιφέρεια Ηπείρου κατά την περίοδο 2008-2011 αναλυτικά.

Βασικά Μεγέθη της Απασχόλησης στην Περιφέρεια Ηπείρου 2008-2011

	2008	2011	Μεταβολή	% Μεταβολή
Πληθυσμός Χώρας	10.776.116	10.919.626	143.510	1,3
Πληθυσμός Περιφέρειας	340.573	351.557	10.984	3,2
Μερίδιο Περιφέρειας στον Πληθυσμό της Χώρας	3,2	3,1	0,0	
Πληθυσμός Περιφέρειας (15-64 ετών)	220.203	224.969	4.766	2,2
Εργατικό Δυναμικό Περιφέρειας (Σύνολο)	150.399	152.952	2.553	1,7
Εργατικό Δυναμικό Περιφέρειας (15-64 ετών)	147.234	149.468	2.234	1,5
Δείκτης Συμμετοχής (Χονδρικός)	44,2	43,5	-0,7	-1,5
Δείκτης Συμμετοχής (15-64 ετών)	66,9	66,4	-0,4	-0,6
Απασχόληση (Σύνολο)	136.609	128.273	-8.336	-6,1
Απασχόληση (15-64 ετών)	133.445	124.878	-8.567	-6,4
Δείκτης απασχόλησης (Σύνολο)	40,1	36,5	-3,6	-9,0
Δείκτης απασχόλησης (15-64 ετών)	60,6	55,5	-5,1	-8,4
Πρωτογενής Τομέας	26.027	22.169	-3.858	-14,8
Δευτερογενής Τομέας	30.621	24.709	-5.912	-19,3
Τριτογενής Τομέας	79.961	81.395	1.434	1,8

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα που συλλέχθηκαν για την Περιφέρεια Ηπείρου από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, για την μεταβολή της απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, την τριετία 2008-2011⁶ (μετά το 2008 οπου ξεκίνησε η οικονομική κρίση), η απασχόληση αυξήθηκε σημαντικά στον κλάδο του εμπορίου και των επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων, ενώ θετικές είναι οι επισημάνσεις και για τον κλάδο των ξενοδοχείων, των εστιατορίων και της μεταποίησης. Αντίθετα, πτωτική πορεία σημείωσε η απασχόληση κυρίως στον κλάδο των κατασκευών και της γεωργίας, δυο κλάδοι οι οποίοι παλαιότερα εμφάνιζαν ιδιαίτερη δυναμική, καλύπτοντας σημαντικά τις ανάγκες εργασίας του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού. Μείωση, επίσης, παρατηρείται στον κλάδο των μεταφορών, των τεχνών, της ψυχαγωγίας και των ορυχείων-λατομείων.

Στην Περιφέρεια Ηπείρου, αύξηση της απασχόλησης σημειώθηκε σε μια σειρά επαγγελματιών με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και κόστος εργασίας, όπως είναι οι

⁶ Βλέπε Κυριακή Αθανασούλη – Πρόσφατες εξελίξεις στο πεδίο της απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και επάγγελμα 2008-2011, Περιφέρεια Ηπείρου.

ανειδίκευτοι αγρεργάτες, τα γεωργικά επαγγέλματα καθώς και επαγγέλματα που έχουν να κάνουν με την παροχή προσωπικών υπηρεσιών. Η υπερεκπροσώπηση των ανειδίκευτων αγρεργατών στην Ήπειρο σε σχέση με το σύνολο της χώρας συνδέεται με τη διάρθρωση της απασχόλησης στη συγκεκριμένη Περιφέρεια (π.χ. σημαντικό μέρος της απασχόλησης απορροφά ο κλάδος της γεωργίας). Η ανειδίκευτη εργασία αφορά κυρίως νέα άτομα, κάτω των 20 ετών, μετανάστες και γυναίκες. Η παρουσία των γυναικών είναι εντονότερη σε σύγκριση με το παρελθόν λόγω της αυξητικής πορείας του τριτογενούς τομέα.

Η ανειδίκευτη εργασία υπερεκπροσωπείται σε ορισμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Σημαντικό μέρος συγκεντρώνεται στον κλάδο της γεωργίας και σε σχετικά μικρότερο βαθμό στην μεταποίηση, όπου αφορά κυρίως τη βιομηχανία τροφίμων, την υφαντουργία, την κατασκευή ειδών ένδυσης και την χαρτοποιία. Ανειδίκευτη εργασία συναντάται επίσης και στον κλάδο των κατασκευών, του εμπορίου, όπου μεγάλο μέρος καταλαμβάνουν οι πωλητές, καθώς και στον κλάδο της εστίασης και των ξενοδοχείων, όπου ανάγκες προκύπτουν συνήθως για μάγειρες, σερβιτόρους και καμαριέρες.

Τέλος, σημαντικό μέρος της ανειδίκευτης εργασίας καταλαμβάνουν οι υπηρεσίες λόγω της τριτογενοποίησης των οικονομιών. Αφορά κυρίως επαγγέλματα που σχετίζονται με οικιακές υπηρεσίες, το καθάρισμα γραφείων και ξενοδοχείων, τη φύλαξη παιδιών, τις υπηρεσίες προς ηλικιωμένα ακόμα και παρά-ιατρικές υπηρεσίες. Για το μέλλον υποστηρίζεται πως αυτού του είδους εργασία θα αυξηθεί σε κλάδους των υπηρεσιών και θα μειωθεί στους κλάδους των κατασκευών και της μεταποίησης.

Ένα επιπρόσθετο σημείο στο οποίο θα πρέπει να σταθούμε είναι ότι στην Περιφέρεια Ηπείρου παρατηρείται το εξής παράδοξο. Ενώ η απασχόληση σε κάποιον κλάδο συρρικνώνεται, η απασχόληση σε μερικά επαγγέλματα του κλάδου ή που συνδέονται άμεσα με τον κλάδο αυξάνεται, δηλώνοντας αλλαγές στη διάρθρωση της απασχόλησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο κλάδος της γεωργίας όπου η απασχόληση στον κλάδο της γεωργίας μειώνεται διαχρονικά μαζί με τον αριθμό των γεωργών μονοκαλλιεργητών αλλά ο αριθμός των γεωργών πολυκαλλιεργητών και ειδικευμένων γεωργών στην καλλιέργεια δέντρων και αμπελιών ακολουθεί ανοδική πορεία.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί και ο κλάδος των κατασκευών. Είναι ένας βασικός κλάδος της οικονομίας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και υπερεκπροσωπείται στην Περιφέρεια Ηπείρου σε σχέση με το σύνολο της χώρας. Επηρεασμένος από την οικονομική κρίση, η απασχόληση στον κλάδο των κατασκευών ακολουθεί καθοδική πορεία και με ιδιαίτερα έντονη αρνητική δυναμική, όπως δείχνουν τα στοιχεία από το 2008 έως το 2011 και μαζί με αυτόν και ο αριθμός των τεχνιτών κτιρίων και έργων μειώθηκε δραστικά στην Περιφέρεια. Παραδόξως όμως, η απασχόληση των αρχιτεκτόνων και μηχανικών αυξάνεται.

Αναφορικά με τις ανάγκες κατάρτισης ανέργων στην Περιφέρεια Ηπείρου σε σχέση με τη ζήτηση που παρατηρείται για διάφορες επαγγελματικές κατηγορίες, επισημαίνεται ότι θα είχε πολλαπλασιαστική αξία στην περίπτωση των ανειδίκευτων εργατών που προέρχονται από τον κλάδο των κατασκευών, των ανέργων που δραστηριοποιούνται στο χώρο των ξενοδοχείων και της εστίασης, των επαγγελματιών που παρέχουν προσωπικές υπηρεσίες φροντίδας και κοινωνικής μέριμνας σε παιδιά και ηλικιωμένους, καθώς επίσης απασχολούμενων στους τομείς της μεταποίησης, των πωλήσεων και της παροχής λογιστικών υπηρεσιών.

Συμπερασματικά, λόγω της σημαντικής αύξησης της ανειδίκευτης εργασίας και δεδομένου ότι αφορά κυρίως νέους με λίγα προσόντα και άτομα που έχουν πρόωρα εγκαταλείψει την υποχρεωτική εκπαίδευση ή και με πολλές δυσκολίες την ολοκλήρωσαν, θα ήταν επιθυμητό να ληφθούν μέτρα κατάρτισης αμέσως μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση. Για τις άλλες κατηγορίες επαγγελματιών, οι πολιτικές κατάρτισης θα πρέπει να συνδυάζονται με δράσεις ένταξης στην αγορά εργασίας στο πλαίσιο ειδικών συμβάσεων με τους εργοδότες.

1.3.3. Ανεργία

Κύριο χαρακτηριστικό της οικονομικής κρίσης και της ύφεσης της ελληνικής οικονομίας αποτελεί η αύξηση της ανεργίας. Στην Περιφέρεια Ηπείρου ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε με ταχύτατους ρυθμούς την περίοδο 2008-2011. Από στοιχεία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης⁷ το 2011 το ποσοστό ανεργίας της Περιφέρειας ανήλθε σε 16,5% από 9,4% που ήταν το 2008. Από 13.790 άτομα που ήταν το 2008, ο αριθμός των ανέργων εκτοξεύτηκε σε 24.679 το 2011. Μεταξύ 2008 και 2011, η αύξηση του αριθμού των ανέργων αντιστοιχεί σε 10.889 άτομα. Η ποσοστιαία μεταβολή της ανεργίας μεταξύ 2008 και 2011 είναι υψηλή στην Ήπειρο (79%) αλλά παραμένει σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με το σύνολο της χώρας (127%). Ο παρακάτω πίνακας μας δείχνει τα βασικά μεγέθη της ανεργίας στην Περιφέρεια Ηπείρου κατά την περίοδο 2008-2011 αναλυτικά.

Βασικά Μεγέθη της Ανεργίας στην Περιφέρεια Ηπείρου 2008-2011

	2008	2011	Μεταβολή	% Μεταβολή
Πληθυσμός Χώρας	10.776.116	10.919.626	143.510	1,3%
Πληθυσμός Περιφέρειας	340.573	351.557	10.984	3,2%
Μερίδιο Περιφέρειας στον Πληθυσμό της Χώρας	3,2	3,1	0,0	-
Πληθυσμός Περιφέρειας (15-64 ετών)	220.203	224.969	4.766	2,2%
Εργατικό Δυναμικό Περιφέρειας (Σύνολο)	150.399	152.952	2.553	1,7%
Εργατικό Δυναμικό Περιφέρειας (15-64 ετών)	147.234	149.468	2.234	1,5%
Ανεργία (Σύνολο)	13.790	24.679	10.889	79%
Ανεργία (15-64)	13.790	24.590	10.800	78,3%
Δείκτης (Ποσοστό) Ανεργίας (Σύνολο)	9,2%	16,1%		6,9%
Δείκτης (Ποσοστό) Ανεργίας (15-64 ετών)	9,4%	16,5%		7,1%

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

Όσον αφορά στους **νεοεισερχόμενους ανέργους** στην αγορά εργασίας, στην Περιφέρεια Ηπείρου την περίοδο 2008-2011, ο αριθμός των νέων ανέργων αυξήθηκε κατά 39,9% και αφορά 3.082 άτομα. Το 2011, από το σύνολο των ανέργων το 43,8% ή οι 10.810 είναι «νέοι άνεργοι». Αποτελεί ένα από τα υψηλότερα ποσοστά σε σχέση με το σύνολο της χώρας (24,6%) και με κάποιες άλλες Περιφέρειες. Σημειώνεται ότι, από το σύνολο των ανέργων, το μέρος των νεοεισερχομένων ανέργων στην αγορά εργασίας μειώνεται διαχρονικά στην Ήπειρο από το 56% το 2008 σε 44% το 2011.

Κατά ηλικιακή ομάδα το 2011, το 40% των ανέργων είναι μεταξύ 30-44 ετών. Μεταξύ 2008 και 2011, διαπιστώνεται ότι ο αριθμός των ανέργων αυξάνεται για όλες τις ηλικιακές

⁷ Βλέπε Κυριακή Αθανασούλη – Πρόσφατες εξελίξεις στο πεδίο της ανεργίας κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και επάγγελμα 2008-2011, Περιφέρεια Ηπείρου.

ομάδες της Περιφέρειας Ηπείρου. Όμως, η μικρότερη θετική ποσοστιαία μεταβολή της ανεργίας εντοπίζεται στην ηλικιακή ομάδα των 20-24 ετών (45,3%). Αντίθετα, τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μεταβολή της ανεργίας έχουν τα πολύ νέα άτομα, ηλικίας μεταξύ 15-19 ετών (111,7% ή 460 άτομα) καθώς και τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα, μεταξύ 45-64 ετών (110,8% ή 2.282 άτομα).

Ανεργία κατά ηλικιακή ομάδα στην Περιφέρεια Ηπείρου (2008-2011)

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός ανέργων		Απόλυτη Μεταβολή 2008-2011	% Μεταβολή 2008-2011
	2008	2011		
15-19	412	872	460	111,7
20-24	2.693	3.912	1.219	45,3
25-29	2.757	5.506	2.749	99,7
30-44	5.867	9.958	4.091	69,7
45-64	2.060	4.342	2.282	110,8
65 και άνω	0	88	88	100,0
Σύνολο	13.789	24.678	10.889	79,0

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

Ένα συμπέρασμα επομένως που προκύπτει είναι ότι τα πολύ νέα άτομα λόγω έλλειψης επαγγελματικής εμπειρίας και κατάρτισης αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα για την ανεύρεση απασχόλησης. Ταυτόχρονα και τα μεγαλύτερα σε ηλικία ενεργά άτομα είναι πιο ευάλωτα σε περίοδο ύφεσης και λιγότερο ανταγωνιστικά. Για ορισμένα επαγγέλματα παρατηρούνται δυσκολίες προσαρμογής του εργατικού δυναμικού στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της αγοράς εργασίας. Επομένως αποτελούν ομάδες πληθυσμού για τις οποίες επιθυμητό θα ήταν να δοθεί κάποια προτεραιότητα στα προγράμματα κατάρτισης για τη μείωση της ανεργίας.

Προβληματική, επίσης, εμφανίζεται η κατάσταση **κατά επίπεδο εκπαίδευσης** στην Περιφέρεια Ηπείρου, από το 2008 στο 2011, ο αριθμός των ανέργων σχεδόν διπλασιάστηκε για τους πτυχιούχους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (από 2.942 σε 5.735 άτομα) και τους αποφοίτους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (από 6.394 σε 12.039 άτομα). Για όσους ολοκλήρωσαν μόνο την υποχρεωτική εκπαίδευση, η αύξηση του αριθμού των ανέργων είναι λιγότερο έντονη (από 4.122 σε 6.852 άτομα). Η συγκεκριμένη κατηγορία παρουσιάζει το χαμηλότερο ρυθμό μεταβολής ανέργων σε σχέση με τις δυο πρώτες και είναι της τάξεως του 66,2%. Αντίθετα, μείωση της ανεργίας εμφανίζει η κατηγορία των αναλφάβητων και όσων παρακολούθησαν ορισμένες τάξεις του δημοτικού. Μεταξύ 2008 και 2011, η αρνητική μεταβολή των αναλφάβητων ανέργων είναι -84,0%. Τέλος, το 2011, οι μισοί άνεργοι είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ακολουθούν όσοι ολοκλήρωσαν την υποχρεωτική εκπαίδευση με ποσοστό 28% και οι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με ποσοστό 23%. Σχεδόν ανύπαρκτη είναι η ανεργία για τα αναλφάβητα άτομα ή και όσα παρακολούθησαν μερικές τάξεις του δημοτικού. Σημειώνεται ότι το μέρος τους στο εργατικό δυναμικό της χώρας είναι επίσης και αυτό περιορισμένο.

Ανεργία κατά Επίπεδο Εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Ηπείρου (2008-2011)

Επίπεδο εκπαίδευσης	2008	2009	2010	2011	Απόλυτη Μεταβολή 2008-2011	% Μεταβολή 2008-2011
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	2.942	4.139	3.909	5.735	2.793	94,9
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	6.394	7.062	9.640	12.039	5.645	88,3
Υποχρεωτική Εκπαίδευση	4.122	5.524	5.602	6.852	2.730	66,2
Αναλφάβητοι και Ορισμένες τάξεις του δημοτικού	332	129	58	53	-279	-84,0
Σύνολο	13.790	16.854	19.209	24.679	10.889	79,0

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

Συμπερασματικά, οι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης - άτομα με «γενικές γνώσεις» - αποτελούν κατά συνέπεια ένα σημαντικό πεδίο για κατάρτιση με στόχο την καταπολέμηση της ανεργίας και την ένταξη ή επανένταξη τους στην αγορά εργασίας.

Αναφορικά με τη διάρθρωση της ανεργίας ανά κλάδο προέλευσης διαπιστώθηκε ότι οι περισσότεροι άνεργοι προέρχονται από τον κλάδο των κατασκευών, του εμπορίου και των ξενοδοχείων-εστιατορίων. Η ανάλυση της ανεργίας κατά επαγγελματική κατηγορία προέλευσης έδειξε ότι μεγάλο μέρος ανέργων ήταν ανειδίκευτοι εργάτες, απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών, υπάλληλοι γραφείου καθώς και εκπαιδευτικοί. Η αύξηση της ανεργίας είναι ιδιαίτερα έντονη για άτομα που ασκούσαν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα, για τους ειδικευμένους τεχνίτες καθώς και για τους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών.

1.3.4. Δείκτες Ευημερίας και Ανισότητα

Δείκτες Ευημερίας των Νομών και της Περιφέρειας Ηπείρου

	Ν. ΑΡΤΑΣ	Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΗΠΕΙΡΟΣ	Μ.Ο ΧΩΡΑΣ
ΑΕΠ Κατά Κεφαλή	9.753	12.022	14.590	11.518	12.745	17.886
Αποταμιευτικές Καταθέσεις/κάτοικο (2005- σε χιλ. €)	6,5	11,7	9,5	8,4	8,9	12,2
Δηλωθέν Εισόδ./κάτοικο (2005- σε χιλ. €)	5,12	4,95	5,92	5,26	5,52	6,83
Φόρος Εισοδ./	11,44	10,09	13,24	11,14	12,08	13,75

φορολογούμενο (2005- σε χιλ. €)						
Φυσική Αύξηση Πληθυσμού/1000 κατοίκους (2003)	69	67	59	68	64	63
Μαθητές Β'θμιας Εκπαίδευσης/1000 κατοίκους (2005)	52	59	49	60	17.956	58
Συμμετοχή (%) Νομών και της Περιφέρειας Ηπείρου στα Συνολικά Μεγέθη της Χώρας						
ΑΕΠ	0,35%	0,26%	1,26%	0,33%	2,20%	
Φορολογούμενοι (2005)	0,58%	0,38%	1,38%	0,49%	2,84%	
Δηλωθέν στην Εφορία Εισόδημα (2005)	0,49%	0,28%	1,32%	0,40%	2,49%	
Άμεσοι Φόροι (2005)	0,35%	0,20%	1,15%	0,28%	1,97%	
Αποταμιευτικές Καταθέσεις (2006)	0,40%	0,32%	1,20%	0,35%	2,27%	

ΠΗΓΕΣ: Ε.Σ.Υ.Ε., Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων, Τράπεζα της Ελλάδος.

Λαμβάνοντας υπόψη τις ως άνω επιδόσεις των Νομών της Ηπείρου σε ορισμένους από τους κυριότερους δείκτες ευημερίας, από το 2000-2005⁸, και σε σύγκριση πάντοτε με το σύνολο των 52 νομών της επικράτειας, δημιουργήθηκαν χάριν σύνοψης τρεις συγκριτικοί πίνακες με τις επιδόσεις των Νομών, καθώς και η σύγκριση των στοιχείων καθενός με τα στοιχεία της Περιφέρειας⁹.

Στους πίνακες αυτούς παρουσιάζεται η επίδοση και η κατάταξη των Νομών στο σύνολο της επικράτειας, για κάθε ένα από τους 6 διαφορετικούς δείκτες ευημερίας, προκειμένου να διαπιστωθούν οι βασικές αδυναμίες του νομού, να εκτιμηθεί η θέση που αυτός κατέχει τόσο στο σύνολο της χώρας, όσο και στην Περιφέρεια και να εντοπιστεί το μέγεθος των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

Κατάταξη Νομών και της Περιφέρειας Ηπείρου βάσει των Δεικτών Ευημερίας

	Ν. ΑΡΤΑΣ	Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΗΠΕΙΡΟΣ
ΑΕΠ Κατά Κεφαλή	48	34	17	37	10
Αποταμιευτικές Καταθέσεις/κάτοικο (2006)	41	46	12	45	9
Δηλωθέν Εισόδ./κάτοικο	24	47	6	29	6

⁸ Βλέπε σχετικά ΚΕΤΑ Ηπείρου – Αποτύπωση των Επιχειρηματικών Τάσεων και της Τεχνολογικής Ανάπτυξης στην Περιφέρεια Ηπείρου 2007, Θεσσαλονίκη 2008.

⁹ Για περισσότερα βλέπε Δελτίο Αποτελεσμάτων Δείκτη SET04: Επίπεδο Ανάπτυξης & Ευημερίας της Ζώνης IV, Εγνατία Οδός Α.Ε, Μάιος 2010.

(2005)					
Φόρος Εισοδ./φορολογούμενο (2005)	29	37	6	29	6
Φυσική Αύξηση Πληθυσμού/1000 κατοίκους (2005)	49	35	25	23	11
Μαθητές Β'θμιας Εκπαίδευσης/1000 κατοίκους (2005)	7	12	35	10	8

ΠΗΓΕΣ: Ε.Σ.Υ.Ε., Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων, Τράπεζα της Ελλάδος.

► Από τα στοιχεία των παραπάνω πινάκων προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Ο Νομός Άρτας εντάσσεται σταθερά στην τελευταία ζώνη (41 - 52) της κατάταξης στο σύνολο των 52 Νομών της επικράτειας (Νομοί με τις μεγαλύτερες υστερήσεις στη χώρα) όσον αφορά τους δείκτες κ.κ. Α.Ε.Π., αποταμιευτικές καταθέσεις ανά κάτοικο και τη φυσική αύξηση πληθυσμού ανά 1000 κατοίκους. Χαρακτηρίζεται δηλαδή στην πλειοψηφία των δεικτών ευημερίας από επιδόσεις που συνεχίζουν να υπολείπονται σημαντικά από το μέσο όρο της χώρας. Οι μόνοι δείκτες που εμφανίζει μια καλύτερη εικόνα είναι το δηλωθέν εισόδημα ανά κάτοικο (24ος), ο φόρος εισοδήματος ανά φορολογούμενο (29ος) και οι μαθητές Β'βάθμιας εκπαίδευσης ανά 1000 κατοίκους (7ος).
- Ο Νομός Θεσπρωτίας παρουσιάζει μια μάλλον διττή εικόνα. Από τη μία μεριά ο Νομός χαρακτηρίζεται σε γενικές γραμμές από πολύ καλές επιδόσεις στους δείκτες ευημερίας που αφορούν τις αποταμιευτικές καταθέσεις ανά κάτοικο και την αναλογία μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανά 1.000 κατοίκους, ενώ εντάσσεται στις κάτω θέσεις της μεσαίας ζώνης για την πλειοψηφία των υπολοίπων δεικτών ευημερίας.
- Ο Νομός Ιωαννίνων συγκεντρώνει χωρίς αμφιβολία τις καλύτερες συνολικά επιδόσεις στους εξεταζόμενους δείκτες ευημερίας. Στα δυνατά σημεία του νομού είναι η συντριπτική πλειοψηφία των δεικτών (το δηλωθέν εισόδημα, ο φόρος εισοδήματος, το κ.κ. Α.Ε.Π.), ενώ κυμαίνεται στο μέσο όρο της χώρας για τα υπόλοιπα κριτήρια.
- Ο Νομός Πρεβέζης εντάσσεται σταθερά στη μεσαία ζώνη (20-40) για την πλειοψηφία των δεικτών ευημερίας. Η καλύτερη του επίδοση αφορά την αναλογία μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά 1.000 κατοίκους (5η), ενώ αντίστοιχα η χαμηλότερη επίδοσή του αφορά το κ.κ. Α.Ε.Π. (37η).

► Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα προκύπτει πως:

- Ο Νομός Ιωαννίνων παραμένει με σαφή διαφορά ο πιο ανεπτυγμένος Νομός της Περιφέρειας, ενώ αντίστοιχα ο Νομός Θεσπρωτίας είναι ο λιγότερο ανεπτυγμένος.
- Η συμμετοχή της Περιφέρειας ανέρχεται μόλις στο 10% στο σύνολο του Βορειοελλαδικού Τόξου, έχοντας τη μικρότερη συμμετοχή από όλες τις Περιφέρειες (Ανατολική Μακεδονία & Θράκη, Δυτική Μακεδονία και Κεντρική Μακεδονία).

- Η Περιφέρεια κατατάσσεται στην πλειοψηφία τους εξεταζόμενους δείκτες ευημερίας την κατατάσσει στην 11η θέση στο σύνολο των 13 Περιφερειών της ελληνικής επικράτειας για την πλειοψηφία των δεικτών ευημερίας. Οι μόνοι δείκτες που έχει καλύτερη επίδοση είναι το δηλωθέν εισόδημα ανά φορολογούμενο (4η) καθώς και ο φόρος εισοδήματος ανά φορολογούμενο (5η).
- Η ύπαρξη ενδοπεριφερειακών ή διανομαρχιακών ανισοτήτων συνεχίζει να υφίσταται σε μεγάλο βαθμό, παρά το γεγονός ότι ο Νομός Ιωαννίνων, ως ο πιο ανεπτυγμένος σημειώνει μικρή αύξηση του Α.Ε.Π. του και γενικότερα μία στασιμότητα. Στην Περιφέρεια συνεχίζουν να συνυπάρχουν περιοχές με χαμηλούς δείκτες ευημερίας γεγονός που την κατατάσσει στις τελευταίες θέσεις στην ελληνική επικράτεια.

■ Παρακάτω παρουσιάζονται μερικά προσδιοριστικά στοιχεία σε σχέση με τις **Ενδοπεριφερειακές Διαφοροποιήσεις** της Περιφέρειας Ηπείρου και των Νομών της:

- ∅ Οι ενδοπεριφερειακές διαφοροποιήσεις της Περιφέρειας Ηπείρου χαρακτηρίζονται από την κυριαρχία της Περιφερειακής ενότητας Ιωαννίνων η οποία και κατέχει την πρώτη θέση στη διαμόρφωση του Α.Ε.Π.
- ∅ Σε επίπεδο Περιφέρειας, η διαχρονική ανισότητα μεταξύ των Περιφερειακών ενότητων, στο κατά κεφαλή ΑΕΠ καταδεικνύει τις διαφοροποιήσεις και την αντοχή τους στο χρόνο. Έτσι ενώ η Περιφερειακή ενότητα των Ιωαννίνων προσεγγίζει μια θέση κοντά στο μέσο της κατάταξης στο σύνολο της χώρας, η Περιφερειακή ενότητα Άρτας κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις.
- ∅ Τα προβλήματα στο αναπτυξιακό επίπεδο φαίνεται ότι οδηγούν με τη σειρά τους στην επιδείνωση, με την μείωση του πληθυσμού και της απασχόλησης.
- ∅ Η Περιφερειακή ενότητα των Ιωαννίνων έχει το μισό πληθυσμό της Περιφέρειας, 167.400 κατ., όταν ο συνολικός της Περιφέρειας όλης είναι (336.650).
- ∅ Η Περιφερειακή ενότητα της Άρτας παρουσιάζει τη μεγαλύτερη μείωση του πληθυσμού σε σχέση με τους άλλους νομούς, 67.870 κατ. 2011, έναντι 78.134 κατ. (2001).
- ∅ Όμως και εντός των Περιφερειακών ενότητων υπάρχουν ανισότητες μεταξύ περιοχών οι οποίες ορίζονται με διάφορα κριτήρια (ορεινές – πεδινές – αστικές περιοχές με συνοικίες υποβαθμισμένες) ή σε ομάδες πληθυσμού κλπ ανάλογα με το κριτήριο που χρησιμοποιείται.
- ∅ Αναπτυξιακή υστέρηση και πληθυσμιακή συρρίκνωση στις ορεινές περιοχές της Ηπείρου, οι οποίες χαρακτηρίζονται από χαμηλό επίπεδο των υποδομών, γεωγραφική απομόνωση από τις υπόλοιπες περιοχές και έλλειψη επαρκών συνδέσεων, χαμηλά εισοδήματα, γερασμένο πληθυσμό και παραδοσιακές αγροτικές και κτηνοτροφικές καλλιέργειες.

2ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΤΗΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

2.1. Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΩΡΟ

2.1.1. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π)

Η εικόνα της Ηπείρου ως η πιο φτωχή Περιφέρεια της Ευρώπης δεν έχει μεταβληθεί σε μεγάλο βαθμό, αφού παραμένει **μια από τις «φτωχότερες» Περιφέρειες της Ευρώπης**. Καταλαμβάνει μια από τις πλέον «περιφερειακές» και απομακρυσμένες θέσεις στον Ελληνικό χώρο και στην Ευρώπη, τόσο από καθαρά γεωγραφική άποψη όσο και σε σχέση με το ισχύον σύστημα προσβάσεων. Ακόμη, πέραν της γεωγραφικής απομόνωσης, απέχει σημαντικά και από τον κεντρικό αναπτυξιακό άξονα που οριοθετούν οι δύο ελληνικές μητροπόλεις της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Γι' αυτό και η Ήπειρος στην Προγραμματική περίοδο 2007-2013, συγκαταλέγεται στις περιφέρειες οι οποίες βρίσκονται **στο Στόχο 1 σύμφωνα με την Ε.Ε**, δηλ. τις περιφέρειες που παρουσιάζουν αναπτυξιακή υστέρηση σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και έχουν ΑΕΠ μικρότερο του 75% του μέσου κοινοτικού. Συμφωνά με τα στοιχεία κατά την αρχή της δεκαετίας 2000-2010, η Ελλάδα παρήγαγε το 1,44% του συνολικού ΑΕΠ της Ε.Ε.

Κατά την περίοδο 1998-2009 το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της Περιφέρειας ως ποσοστό του συνολικού ΑΕΠ παραμένει σταθερά στο επίπεδο του 2,40% περίπου με μικρές ετήσιες αυξομειώσεις. Οπότε η συμβολή της Ηπείρου στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας είναι ελάχιστη καταλαμβάνοντας από την 11^η έως την 9^η θέση ανάμεσα στις 13 περιφέρειες της χώρας. Το 2009 η συνολική αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράχθηκαν στην Περιφέρεια Ηπείρου ανήλθε στα 5.797 εκατομμύρια € και αποτελεί το 2,47%, επίδοση που την κατατάσσει στη 9^η θέση συγκριτικά με τις 13 περιφέρειες, όταν στην Περιφέρεια της Αττικής το συνολικό ΑΕΠ είναι 43,40% και αντιστοιχεί σε 102.001 εκατ.

Α.Ε.Π Ελλάδος ανά Περιφέρεια 2008-2009

Περιφέρεια	2008	Συμμετοχή στο Συν. Χώρας 2008	2009	Συμμετοχή στο Συν. Χώρας 2009
ΑΤΤΙΚΗ	103.334	43,62%	102.001	43,40%
ΗΠΕΙΡΟΣ	5.827	2,46%	5.797	2,47%
ΚΕΝΤΡ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	35.458	14,97%	35.334	15,03%
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ&ΘΡΑΚΗ	9.055	3,82%	9.067	3,86%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	5.564	2,35%	5.467	2,33%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	12.906	5,45%	12.904	5,49%
ΝΗΣΙΑ Β. ΑΙΓΑΙΟΥ	3.578	1,51%	3.562	1,52%
ΝΗΣΙΑ Ν. ΑΙΓΑΙΟΥ	7.815	3,30%	7.788	3,31%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	12.529	5,29%	12.493	5,32%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	12.121	5,12%	12.083	5,13%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	4.647	1,96%	4.606	1,96%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	11.230	4,74%	11.162	4,75%
ΚΡΗΤΗ	12.854	5,42%	12.753	5,43%
ΣΥΝΟΛΟ	236.917	100,00%	235.017	100,00%

ΠΗΓΗ: Ελληνική Στατιστική Αρχή

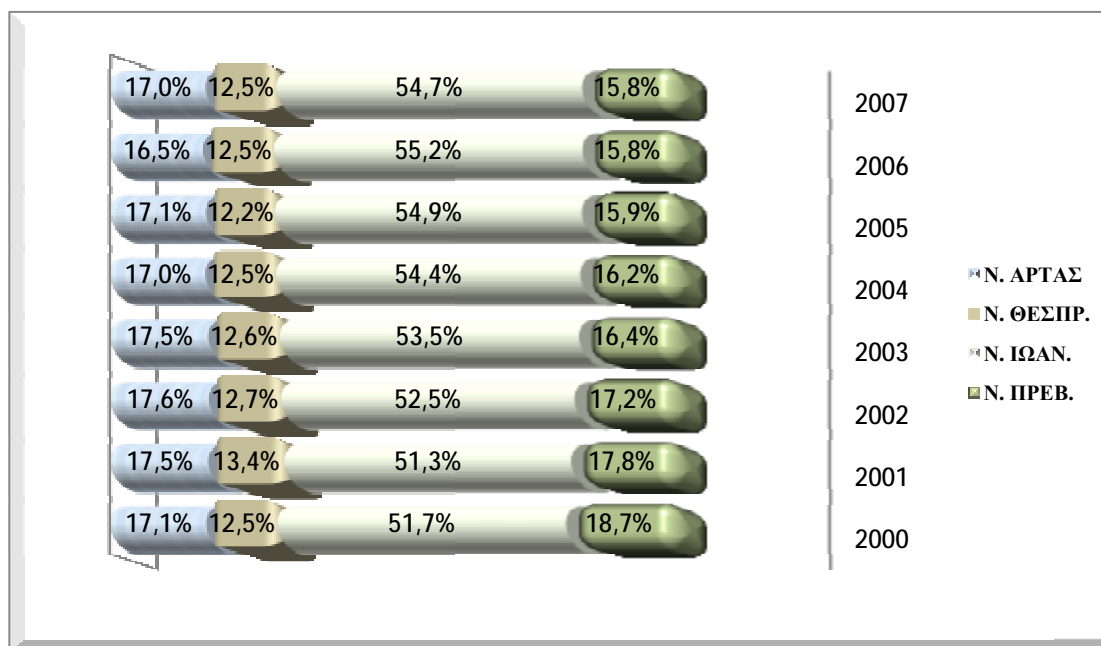
Σε επίπεδο Νομών, ο Νομός Ιωαννίνων παράγει το μεγαλύτερο μέρος του ΑΕΠ της Περιφέρειας, συμμετέχοντας σε αυτό από το 1997 και ύστερα πάνω από 50%, ενώ η μικρότερη συμβολή προέρχεται μόνιμος από τον Νομό Θεσπρωτίας. Το 2002 το συνολικό ΑΕΠ του Νομού Ιωαννίνων, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ ανήλθε στο ποσό των 1.887 εκατ. € που αντιστοιχούσε στο 1,3% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας. Το 2006 η συμβολή του Νομού στο ΑΕΠ της Περιφέρειας, φτάνει την ύψιστη τιμή κατά την περίοδο 2000-2007, με 55,20%. Οι υπόλοιποι Νομοί έχουν μικρή συμμετοχή στο ΑΕΠ της Περιφέρειας, με τον Νομό Θεσπρωτίας να υστερεί σημαντικά σε επίπεδο ανάπτυξης σε σχέση με την Περιφέρεια και την χώρα. Αξιοπρόσεκτε μεταβολή είναι η συμβολή του Νομού Πρεβέζης στο ΑΕΠ της Περιφέρειας, η οποία μειώνεται από 18,70% το 2000 σε 15,83% το 2007, μείωση κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες που περνούν στο Νομό Ιωαννίνων. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει την συμμετοχή των Νομών στο ΑΕΠ της Περιφέρειας κατά την περίοδο 2000-2007.

Συμμετοχή Νομών στο ΑΕΠ Περιφέρεια Ηπείρου 2000-2007

ΕΤΟΣ	Ν. ΑΡΤΑΣ	Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ
2000	17,12%	12,50%	51,68%	18,70%
2001	17,49%	13,41%	51,31%	17,79%
2002	17,59%	12,70%	52,52%	17,18%
2003	17,50%	12,60%	53,55%	16,36%
2004	16,96%	12,49%	54,40%	16,15%
2005	17,06%	12,16%	54,91%	15,88%
2006	16,54%	12,51%	55,20%	15,75%
2007	17,00%	12,46%	54,71%	15,83%

ΠΗΓΗ: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Συμμετοχή Νομών στο ΑΕΠ Περιφέρεια Ηπείρου 2000-2007

2.1.2. Κατά Κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (κ.κ Α.Ε.Π)

Η Ήπειρος παρά τις αναπτυξιακές δυνατότητες που διαθέτει βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο, τόσο από τον ευρωπαϊκό όσο και από τον εθνικό μέσο όρο με βάση, ως κύριο δείκτη ανάπτυξης, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Εξετάζοντας την αναπτυξιακή πορεία τη δεκαετία 1999-2008 σε σύγκριση με τους μέσους όρους της Ελλάδος και της Ε.Ε.-27 και ειδικότερα την εξέλιξη του κ.κ. ΑΕΠ ως ποσοστό του μέσου κοινοτικού, παρατηρούμε ότι ο εθνικός δείκτης εμφανίζει μία σημαντική άνοδο κατά την εξεταζόμενη περίοδο, αγγίζοντας το 94% του κοινοτικού μέσου όρου το 2008, από 83% το 1999. Σε επίπεδο περιφέρειας σημειώθηκε σύγκλιση έως το 2004, με την πορεία να αντιστρέφεται τα επόμενα έτη. Έτσι, η Περιφέρεια της Ηπείρου από το 66% του ευρωπαϊκού μέσου όρου το 1999, ο δείκτης αυξήθηκε μόλις στο 73% το 2008.

Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ / ανά Κάτοικο Περιφέρειας και Νομών Ηπείρου 2000-2008

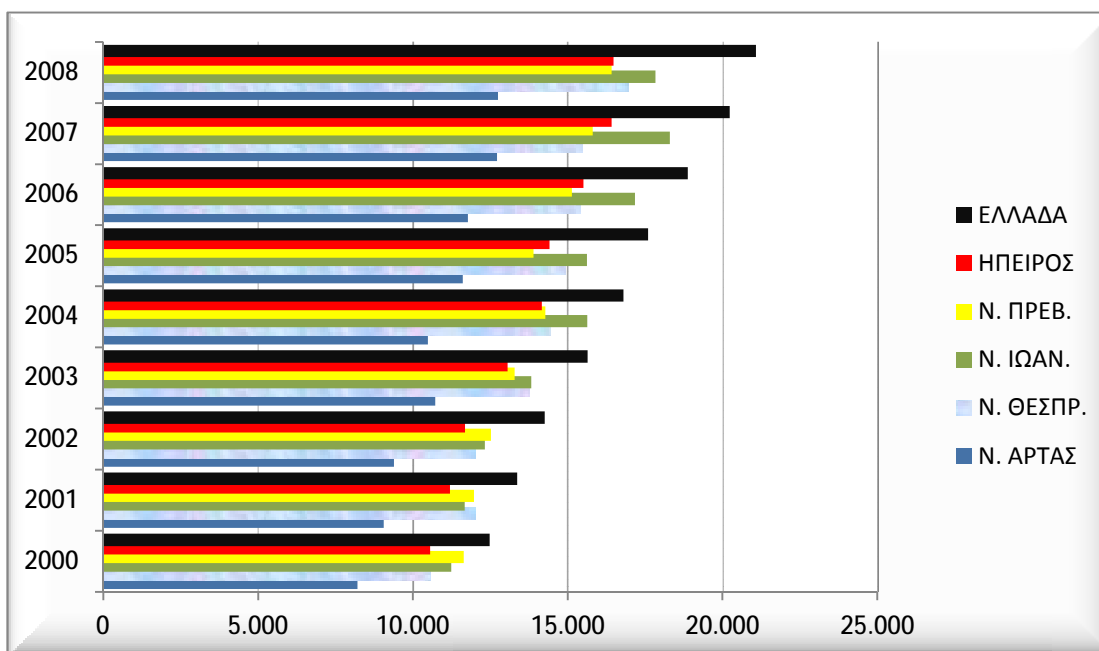
ΕΤΟΣ	Ν. ΑΡΤΑΣ	Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	*ΕΚΑΤΟΣ ΤΙΑΙΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ
2000	8.206	10.562	11.237	11.637	10.554	12.483	84,5%
2001	9.054	12.027	11.668	11.975	11.198	13.372	83,7%
2002	9.386	12.030	12.323	12.517	11.685	14.254	82,0%
2003	10.721	13.762	13.820	13.281	13.060	15.642	83,5%
2004	10.485	14.436	15.637	14.273	14.168	16.798	84,3%
2005	11.612	14.944	15.618	13.900	14.409	17.594	81,9%
2006	11.774	15.414	17.178	15.135	15.510	18.878	82,2%

2007	12.714	15.480	18.300	15.807	16.415	20.231	81,1%
2008	12.747	16.967	17.835	16.420	16.484	21.084	78,2%
ΜΕΤΑΒ ΟΛΗ 00- 08	55,34%	60,64%	58,72%	41,10%	56,19%	68,90%	

ΠΗΓΗ: Ελληνική Στατιστική Αρχή

* Εκατοστιαίοι δείκτες κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Σύνολο Χώρας = 100)

Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ / ανά Κάτοικο Περιφέρειας και Νομών Ηπείρου 2000-2008

Με βάση το ΑΕΠ ανά κάτοικο, η Περιφέρεια κατατάσσεται στην 11η θέση το 2008. Ο ρυθμός αύξησης του κ.κ ΑΕΠ της Ηπείρου κατά την περίοδο 2000-2008, είναι χαμηλότερος από τον αντίστοιχο της χώρας με αποτέλεσμα η σχέση του κ.κ ΑΕΠ της Ηπείρου προς το μέσο όρο της χώρας να υποχωρήσει από 84,5% (2000) σε 78,2% (2008), δηλ. κατά 6,5 ποσοστιαίες μονάδες. Το 2008, σε κάθε κάτοικο της περιφέρειας αντιστοιχεί παραγόμενο προϊόν αξίας 16.484 €, που αποτελεί το 78,2% του προϊόντος που αντιστοιχεί στον μέσο Έλληνα, επίδοση που την κατατάσσει στη 12^η θέση συγκριτικά με τις 13 περιφέρειες.

Όσον αφορά τους νομούς της Περιφέρειας, ο νομός Ιωαννίνων παράγει το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σχέση με τους υπόλοιπους νομούς της Περιφέρειας, ενώ ο νομός Άρτας το μικρότερο κατά κεφαλήν παραγόμενο προϊόν. Έως και το 2003 παρατηρείται μια σύγκλιση στο κ.κ ΑΕΠ των νομών Ιωαννίνων, Πρεβέζης και Θεσπρωτίας, η οποία όμως τα επόμενα χρόνια (2004-2007) με την μεταβολή του κατά κεφαλήν παραγόμενου προϊόντος των Ιωαννίνων κατά 32,42% παύει να υφίσταται.

■ Παρακάτω παρουσιάζονται μερικά προσδιοριστικά στοιχεία σε σχέση με τα **Οικονομικά** της Περιφέρειας Ηπείρου και των Νομών της:

□ Το κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο προϊόν (Α.Ε.Π.) της Περιφέρειας Ηπείρου, ανήλθε σε 16.232 €(2009), έναντι 10,554 €(2000), όταν το σύνολο της Ελλάδας είναι 20.830 €έναντι 12.483 €(2000), - 12^η στη χώρα.

□ Το 2009 το συνολικό ΑΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου ανερχόταν σε 5.797 εκ. €, το οποίο αντιστοιχεί στο 2,7% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας και είναι το 10ο στη χώρα όταν στην Αττική είναι 102.001 εκ. €(43,45 %).

□ Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της Περιφέρειας Ηπείρου, ήταν 5.195 εκ. €(2009), έναντι 5.157 εκ. €(2008) δηλ. σημείωσε αύξηση 0,7%.

□ Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της Περιφέρειας κατά τομέα παραγωγής ήταν στον Πρωτογενή Τομέα 271 εκ. €(2009), έναντι 271 εκ. €(2008) δηλ. δεν σημείωσε καμία μεταβολή, στον Δευτερογενή Τομέα 808 εκ. €(2009), έναντι 844 εκ. €(2008) δηλ. σημείωσε μείωση 4,3%, στον Τριτογενή Τομέα 4.116 εκ. (2009), έναντι 4.042 εκ. €(2008) δηλ. σημείωσε αύξηση 1,8%.

□ Σε σύγκριση με το μέσο κοινοτικό κ.κ. ΑΕΠ, η Ήπειρος έχει το 73% του κ.κ. ΑΕΠ, όταν το μέσο κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) στην Ελλάδα ανήλθε στο 94% του μέσου κοινοτικού.

2.1.3. Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (Α.Π.Α)

Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της Περιφέρειας το 2009 είναι 5.195 εκατ. €, έναντι 5.157 εκατ. € το 2008, δηλ. μια αύξηση κατά 0,7%. Εστιάζοντας στην παραγωγική δομή της περιφέρειας, με έμφαση στη συμμετοχή κάθε κλάδου οικονομικής δραστηριότητας στον σχηματισμό της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) που παράγεται, παρατηρούμε ότι ο **Πρωτογενής Τομέας** συνεισφέρει το 5,2% (271 εκατ. €) του συνολικού προϊόντος το 2008, ποσό το οποίο διατηρείτε αμετάβλητο και το 2009, αλλά με εμφανή τάση μείωσης κατά την περίοδο 2000-2009. Ο **Δευτερογενής Τομέας** συνεισφέρει το 16,4% (844 εκατ. €) του συνολικού προϊόντος το 2008 παραμένοντας στα ίδια επίπεδα με το 2000, ενώ ο **Τριτογενής Τομέας** είναι αυτός που αντικαθιστά το μειούμενο μερίδιο του Πρωτογενούς, με τη συμμετοχή του στο συνολικό προϊόν να αυξάνεται από το 71,7% το 2000, στο 78,4%(4.042 εκατ. €) το 2008. Σε σχέση με το σύνολο της χώρας, ο Πρωτογενής και ο Τριτογενής Τομέας είναι πιο ανεπτυγμένοι στην Ήπειρο, ενώ ο Τομέας της Μεταποίησης (Δευτερογενής) έχει μικρότερη ποσοστιαία συμμετοχή στην ΑΠΑ της Περιφέρειας. Η συμμετοχή της Περιφέρειας στο σύνολο ΑΠΑ της χώρας κατά τομέα παραγωγής το 2009 είναι στον Πρωτογενή Τομέα 4,1%, στον Δευτερογενή Τομέα 2,2%, στον Τριτογενή Τομέα 2,5%.

Τα αναλυτικά κατά τομέα στοιχεία του προϊόντος κάθε περιοχής παρέχονται με τη μορφή της ΑΠΑ. Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία της Περιφέρειας Ηπείρου ανά τομέα δραστηριότητας έχει ως εξής:

2.1.3.1. Διάρθρωση του Πρωτογενούς Τομέα

Η κυριότερες δραστηριότητες του Πρωτογενούς Τομέα της Ηπείρου είναι η **Κτηνοτροφία, Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία (Ιχθυοκαλλιέργειες)**. Η αγροτική οικονομία της Περιφέρειας εξειδικεύεται στην κτηνοτροφία, όπου η αιγοπροβατοτροφία κατέχουν εξέχουσα θέση στο σύνολο της εγχώριας παραγωγής και αποτελούν τη βάση σημαντικής μερίδας του δευτερογενούς τομέα (κλάδος τροφίμων). Επίσης, άλλες σημαντικές δραστηριότητες είναι τα εσπεριδοειδή και τα κτηνοτροφικά φυτά.

Ο Πρωτογενής Τομέας στη περιφέρεια της Ηπείρου αντιπροσωπεύει το 5,2% (ΕΣΥΕ 2008) της συνολικής αξίας ΑΠΑ της Περιφέρειας, ποσό που ανέρχεται στα 271 εκατ. € το 2008 και 2009. Η Ήπειρος ανέκαθεν έδινε ιδιαίτερη σημασία στον Πρωτογενή τομέα, αφού το ποσοστό που τον αντιπροσώπευαν ήταν σταθερά μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ολόκληρης της χώρας. Σε επίπεδο νομών, ο νομός Ιωαννίνων έχει μικρότερη συμβολή στον Πρωτογενή Τομέα, ενώ αντίθετα οι νομοί Άρτας και Πρεβέζης έχουν τη μεγαλύτερη. Ο παρακάτω πίνακας μας παρουσιάζει το ΑΠΑ του Πρωτογενούς Τομέα της Περιφέρειας και των νομών.

ΑΠΑ Πρωτογενούς Τομέα Περιφέρειας Ηπείρου και Νομών 2007

Γεωγραφική Περιοχή	ΑΠΑ (σε €)	Συμμετοχή του Π.Τ στη συνολική αξία ΑΠΑ %
Ν. ΑΡΤΑΣ	94 εκατ.	12,30%
Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	53 εκατ.	9,30%
Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	121 εκατ.	4,90%
Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	89 εκατ.	12,40%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	358 εκατ.	7,80%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	7.670 εκατ.	3,80%

ΠΗΓΗ: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Ο κλάδος γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας έχει σημαντική θέση στην οικονομία των νομών Πρεβέζης, Θεσπρωτίας και Άρτας. Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε των Πρωτογενή Τομέα των νομών Πρεβέζης και Άρτας το 2007, με διψήφια ποσοστά να συμβάλλει κατά 12,40% και 12,30% αντίστοιχα στην συνολική αξία της ΑΠΑ της Περιφέρειας. Αντίθετα οι νομοί Θεσπρωτίας και Ιωαννίνων να έχουν την μικρότερη συμμετοχή με 9,30% και 4,90%, αλλά και πάλι το ποσοστό που αντιπροσωπεύουν να είναι σταθερά μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ολόκληρης της χώρας.

2.1.3.2. Διάρθρωση του Δευτερογενούς Τομέα

Ο τομέας της Μεταποίησης στην περιφέρεια Ηπείρου παρουσιάζει σημαντική υστέρηση και ο δείκτης βιομηχανικής ανάπτυξης είναι πολύ χαμηλός, αν και πρόκειται από τους σημαντικότερους παράγοντες ανάπτυξης μίας περιφέρειας, επειδή επικεντρώνεται στην επεξεργασία των προϊόντων του Πρωτογενούς τομέα που αυτή παράγει όπως της

Κτηνοτροφικής και Γεωργικής παραγωγής και των πρώτων υλών (διατροφή, κλωστοϋφαντουργία, ξύλο κτλ.) καθώς επίσης και σε κλάδους που κατευθύνονται σχεδόν ολοκληρωτικά προς τη τοπική αγορά (ξύλο, μη μεταλλικά ορυκτά, τελικά προϊόντα από μέταλλο κλπ.)

Ο μεγαλύτερος κλάδος στην Ήπειρο - από άποψη αριθμού επιχειρήσεων – είναι οι **Κατασκευές** [4.038 επιχειρήσεις – 60% των επιχειρήσεων του δευτερογενούς τομέα ή 15% όλων των επιχειρήσεων (Μητρώο Επιχειρήσεων 2002)]. Σε εθνικό επίπεδο, οι κατασκευαστικές επιχειρήσεις αποτελούν το 11,25% το 2002. Η κατάταξη των κλάδων διαφοροποιείται λαμβάνοντας υπόψη τον συνολικό τζίρο του κάθε κλάδου, όπου πιο κερδοφόρες αποδεικνύονται οι επιχειρήσεις της βιομηχανίας **Τροφίμων και Ποτών** με τζίρο 251,76 εκατ. € το 2002 (Μητρώο Επιχειρήσεων 2002).

Στην πλειονότητά τους οι μεταποιητικές μονάδες της Περιφέρειας, χαρακτηρίζονται ως απλά βιοτεχνικά εργαστήρια οικογενειακού τύπου, καθώς το 75% περίπου των μονάδων απασχολεί 1-2 άτομα ενώ το 95% των μονάδων απασχολεί κάτω από 5 άτομα. Οι βασικές βιομηχανικές υποδομές της Ηπείρου είναι η ΒΙ.ΠΕ. Ιωαννίνων και η ΒΙ.ΠΕ. Πρεβέζης. Στον νομό Θεσπρωτίας έχει οριοθετηθεί μια μελλοντική ΒΙ.ΠΕ., ενώ στο νομό Άρτας έχει θεσμοθετηθεί η ίδρυσή της.

Συνεπώς η εικόνα που εμφανίζει ο μεταποιητικός τομέας στην Περιφέρεια, σύμφωνα και με σχετική **μελέτη του ΚΕΤΑ Ηπείρου**¹⁰ του 2007 έχει ως ακολούθως:

- Ø Μικρή επιχειρηματική βάση στη μεταποίηση. Έλλειψη μεταποιητικής εμπειρίας.
- Ø Μικρό μέγεθος επιχειρήσεων, τοπικού κυρίως χαρακτήρα.
- Ø Μικρή προστιθέμενη αξία, περιορισμένη απασχόληση, μικρή διεισδυτικότητα και έλλειψη στρατηγικής Marketing.
- Ø Έλλειψη τοπικών υποστηρικτικών δομών και εκπαίδευσης του επιχειρηματικού δυναμικού.
- Ø Ανεπαρκής αξιοποίηση των εξαιρετικής ποιότητας τοπικών πρώτων υλών.
- Ø Αδυναμία αξιοποίησης των πλεονεκτημάτων που προσφέρουν η κοινωνία των πληροφοριών (information society) και οι νέες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας (information and communication technology).
- Ø Δυνατότητα εκμετάλλευσης της υψηλής ποιότητας προϊόντων του πρωτογενή τομέα της περιοχής για την παραγωγή επώνυμων προϊόντων ποιότητας. Το πλεονέκτημα αυτό είναι πολύ σημαντικό για αρκετά τοπικά προϊόντα.
- Ø Η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού δημιουργεί αυξημένη ζήτηση για μεταποιημένα προϊόντα ποιότητας του αγροδιατροφικού τομέα και για προϊόντα παραδοσιακής βιοτεχνίας-χειροτεχνίας.
- Ø Οι πλούσιοι υδάτινοι πόροι και η άριστη ποιότητα νερού ευνοούν την επέκταση της δραστηριότητας εμφιάλωσης νερού, για το οποίο η ζήτηση αυξάνεται θεαματικά.
- Ø Η σύγχρονη τεχνολογία πληροφορίας και επικοινωνιών (information and communication technology) προσφέρει δυνατότητες και ευκαιρίες για την προβολή-προώθηση των προϊόντων αυτών σε ευρύτερες ελληνικές και διεθνείς αγορές.
- Ø Για τον δευτερογενή τομέα υπάρχουν δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης μέσω της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας, της αύξησης του μεριδίου της εγχώριας αγοράς, εκτός των ορίων της Περιφέρειας και της προσέλκυσης νέων επιχειρήσεων στην περιοχή.
- Ø Στον τομέα της ενέργειας η Περιφέρεια Ηπείρου με τους υδροηλεκτρικούς σταθμούς που λειτουργούν και κατασκευάζονται εξελίσσεται σε κέντρο υπερτοπικής σημασίας. Παράλληλα η παροχή φυσικού αερίου από την Ιταλία θα αποτελέσει δεύτερη εναλλακτική πηγή ενέργειας για τη βιομηχανία. Ωθηση στην οικονομική

¹⁰ ΚΕΤΑ Ηπείρου – Επιχειρηματικότητα στις Τουριστικές Επιχειρήσεις της Περιφέρειας Ηπείρου, Ιωάννινα, Νοέμβριος 2007.

δραστηριότητα της περιοχής θα δώσει επίσης και η ανάπτυξη του τομέα υδροηλεκτρικής παραγωγής.

ΑΠΑ Δευτερογενούς Τομέα Περιφέρειας Ηπείρου και Νομών 2007

Γεωγραφική Περιοχή	ΑΠΑ (σε €)	Συμμετοχή του Δ.Τ στη συνολική αξία ΑΠΑ %
Ν. ΑΡΤΑΣ	133 εκατ.	17,10%
Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	72 εκατ.	12,50%
Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	470 εκατ.	18,70%
Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	115 εκατ.	15,80%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	790 εκατ.	17,20%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	38.266 εκατ.	19,20%

ΠΗΓΗ: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Όσον αφορά την συμμετοχή της Περιφέρειας στη συνολική αξία ΑΠΑ της χώρας το 2009 στον Δευτερογενή Τομέα είναι 2,2% με 808 εκατ. € (-4,3%), έναντι 844 εκατ. € το 2008 (16,4% συμμετοχή του Δ.Τ στη συνολική αξία ΑΠΑ), ενώ το 2007 ήταν 790 εκατ. € (17,20% συμμετοχή του Δ.Τ στη συνολική αξία ΑΠΑ). Σε επίπεδο νομών το 2007, ο Δευτερογενής Τομέας των νομών Ιωαννίνων και Άρτας έχουν τη μεγαλύτερη συμβολή στη συνολική αξία ΑΠΑ με 18,70% και 17,10% αντίστοιχα, ενώ αντίθετα των νομών Πρεβέζης και Θεσπρωτίας έχουν την μικρότερη με 15,80% και 12,50%.

2.1.3.3. Διάρθρωση του Τριτογενούς Τομέα

Ο Τριτογενής Τομέας περιλαμβάνει πολλούς και επιμέρους υποκλάδους με κυριότερους τους: Μεταφορικό, Εμπορικό, Τραπεζικό, Τουριστικό, Ασφαλιστικό, Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας, Εκπαιδευτικό, Δημόσιας Διοίκησης και Αμύνης κλπ. Όπως ειπώθηκε και παραπάνω ο Τριτογενής Τομέας είναι ο πιο ανεπτυγμένος τομέας στην Ήπειρο.

Η παροχή κάθε μορφής υπηρεσιών στην Ήπειρο σύμφωνα και με μελέτη του **ΚΕΤΑ Ηπείρου**¹¹ το 2007, κρίνεται ικανοποιητική και δεν υπολείπεται από την ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα στο σύνολο της χώρας, αν και με πολλά περιθώρια βελτίωσης. Ο τουρισμός, παρά τις ιδιαιτερότητες της περιοχής, θεωρείται για την Ήπειρο σημαντικός πλουτοπαραγωγικός πόρος. Η τουριστική βιομηχανία της Περιφέρειας αν και αναπτύσσεται με αργούς ρυθμούς, αναμένεται μετά και από την αποπεράτωση των μεγάλων αναπτυξιακών έργων, να προσελκύσει το ενδιαφέρον πολλών επενδυτών.

Η συμμετοχή του Τριτογενή Τομέα της Περιφέρειας στο σύνολο ΑΠΑ της χώρας το 2009 είναι 2,5%. Κατά την περίοδο 2000-2009 η συμμετοχή του στο συνολικό προϊόν αυξήθηκε από 71,7% το 2000, σε 80,2% (4.116 εκατ. €) το 2009, μια αύξηση της τάξεως του 8,5%

¹¹ ΚΕΤΑ Ηπείρου – Επιχειρηματικότητα στις Τουριστικές Επιχειρήσεις της Περιφέρειας Ηπείρου , Ιωάννινα, Νοέμβριος 2007.

ΑΠΑ Τριτογενούς Τομέα Περιφέρειας Ηπείρου και Νομών 2007

Γεωγραφική Περιοχή	ΑΠΑ (σε €)	Συμμετοχή του Τ.Τ στη συνολική αξία ΑΠΑ %
Ν. ΑΡΤΑΣ	552 εκατ.	70,70%
Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	448 εκατ.	78,20%
Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1.922 εκατ.	76,40%
Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	523 εκατ.	71,80%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	3.446 εκατ.	74,90%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	152.944 εκατ.	76,50%

ΠΗΓΗ: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Σε επίπεδο Νομών και με τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα, το 2007 ο Νομός Θεσπρωτίας παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής, στο σύνολο της ΑΠΑ του Τριτογενούς Τομέα της Περιφέρειας, με 78,2%, υψηλότερο με βάση το αντίστοιχο ολόκληρης της χώρας. Έπονται οι Νομοί Ιωαννίνων και Πρεβέζης με 76,4% και 71,8% αντίστοιχα, ενώ ο Νομός Άρτας παρουσιάζει το χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής με 70,7%.

Μια από τις σημαντικότερες πηγές παραγωγής προστιθέμενης αξίας του Τριτογενούς Τομέα αποτελεί ο Τουρισμός. Ο κλάδος των Ξενοδοχείων/Εστιατορίων είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στο Νομό Πρεβέζης, όπου καταγράφεται και το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής ΑΠΑ του Τριτογενούς Τομέα το 2007 με 11,40%. Και στην Θεσπρωτία επίσης είναι ανεπτυγμένος ο κλάδος με 9%, και ακολουθούν οι Νομοί Ιωαννίνων και Άρτας με 8% και 6,10% αντίστοιχα.

Ποσοστό Συμμετοχής ΑΠΑ Ξενοδοχείων/Εστιατορίων Περιφέρειας Ηπείρου και Νομών 2001-2008

Γεωγραφική Περιοχή	Συμμετοχή του Τ.Τ στη συνολική αξία ΑΠΑ % 2007	Δ% Επιχειρήσεων (2001-2004)	Διανυκτερεύσεις (2008)	Δ% Επιχειρήσεων (2004-2008)	Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών ως % του Συνόλου (2008)	Δ % Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών (2004-2008)
Ν. ΑΡΤΑΣ	6,60%	6,80%	77.111	4,80%	6,70%	-0,40%
Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	9,10%	2,60%	101.306	11,60%	32,30%	17,80%
Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	8,00%	6,80%	381.814	-11,90%	9,50%	-12,40%
Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	11,40%	2,50%	266.938	-14,20%	10,00%	-42,10%
Π. ΗΠΕΙΡΟΥ	8,50%	4,80%	827.169	8,40%	22,50%	9,50%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	8,60%	1,90%	65.624.563	8,90%	73,10%	9,50%

ΠΗΓΗ: Οδηγός Επιχειρήσεων Δυτικής Ελλάδας ICAP .

■ Παρακάτω παρουσιάζονται μερικά προσδιοριστικά στοιχεία σε σχέση με το **Παραγόμενο Προϊόν** της Περιφέρειας Ηπείρου και των Νομών της:

- Στην Περιφέρεια Ηπείρου αναλογεί το 2,8% των φορολογούμενων της χώρας, το 2,5% του δηλωθέντος εισοδήματος της χώρας και το 2% του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων.
- Ο Πρωτογενής Τομέας (κλάδος γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας) έχει σημαντική θέση στην οικονομία των νομών Πρεβέζης, Θεσπρωτίας και Άρτας, με συμμετοχή από 7,7% έως 8,8% στο συνολικό τους προϊόν το 2008. Το αντίστοιχο ποσοστό για τον Νομό Ιωαννίνων είναι 3%, στα ίδια επίπεδα με το σύνολο της χώρας (3,1%).
- Όσον αφορά τον Δευτερογενή Τομέα και ιδιαίτερα την βιομηχανική παραγωγή, το 2008 η συνολική συμμετοχή της στο παραγόμενο προϊόν της Περιφέρειας Ηπείρου είναι χαμηλότερη απ' ό,τι στο σύνολο της χώρας. Από τους τέσσερις νομούς ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό εμφανίζει ο νομός Θεσπρωτίας (5,3%).
- Ενισχυμένη εμφανίζεται η συμμετοχή του κατασκευαστικού κλάδου, λόγω και των μεγάλων έργων που εκτελούνται στην περιοχή. Συγκεκριμένα, το 2008 η συμμετοχή του κλάδου στο παραγόμενο προϊόν κυμαίνεται από 6% (στον νομό Πρεβέζης) έως και 8,3% (στον νομό Ιωαννίνων), τη στιγμή που στο σύνολο της χώρας είναι ίση με 5,1%.
- Στον Τριτογενή Τομέα, σε χαμηλά επίπεδα σε σχέση με το σύνολο της χώρας (19%) κυμαίνεται η συμμετοχή του κλάδου «Χρηματοπιστωτική διαμεσολάβηση, διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμίσθωση και επιχειρηματικές δραστηριότητες» στο παραγόμενο προϊόν της Περιφέρειας το 2008.
- Η συμμετοχή των λοιπών υπηρεσιών το 2008 (με κυριότερες την Δημόσια Διοίκηση και Άμυνα, υπηρεσίες Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας και την Εκπαίδευση) στο συνολικό προϊόν της περιφέρειας είναι σημαντικά υψηλότερη απ' ό,τι στο σύνολο της χώρας (25,2%) και κυμαίνεται μεταξύ 29% (στον νομό Πρεβέζης) και 33,7% (στον νομό Ιωαννίνων).
- Η συμμετοχή της Περιφέρειας στο σύνολο ΑΠΑ της χώρας κατά τομέα παραγωγής το 2009 ήταν στον Πρωτογενή Τομέα 4,1%, στον Δευτερογενή Τομέα 2,2%, στον Τριτογενή Τομέα 2,5%.

2.2. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΠΟΥ ΕΠΙΠΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

2.2.1. Οδικό Δίκτυο

Με τη διεθνοποίηση του εμπορίου, οι εμπορευματικές μεταφορές αποτελούν έναν κλάδο που συμβάλλει σε μεγάλο ποσοστό στην διαμόρφωση του παγκόσμιου ΑΕΠ. Η βιομηχανία Logistics διαμορφώνει το 13,8% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Το μεγαλύτερο μερίδιο στη διακίνηση εμπορευμάτων κατέχουν αναπόφευκτα οι οδικές μεταφορές, με την Ευρώπη δε, να κρατά τα ηνία. Οι μεταφορές συνιστούν παράγωγο ζήτηση (derived demand) εξασφαλίζοντας την

ελεύθερη διακίνηση προσώπων και αγαθών σε ολόκληρο το κοινοτικό έδαφος (της Ε.Ε, ενώ το σύστημα των Διεθνών Εμπορευματικών Μεταφορών συνδέεται με τις συνθήκες που επικρατούν στις σχέσεις μεταξύ χωρών) και αποτελούν το βαρόμετρο της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας. Στα πλαίσια της ύπαρξης και της καλής λειτουργίας μίας ελεύθερης και ενιαίας αγοράς, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να δημιουργήσει **Διευρωπαϊκά Δίκτυα (Trans-European Networks ή TENs)**, για όλους τους τρόπους μεταφοράς, επικεντρώνοντας την προσπάθεια στην ενσωμάτωση των διαφόρων εθνικών δικτύων σε ένα κατάλληλα ενοποιημένο σύνολο.

Ο ρόλος των υποδομών στις μεταφορές είναι καθοριστικός ειδικά στην περίπτωση της Ελλάδας όπου σημαντική απόσταση του συνόλου της χώρας από τα διεθνή οικονομικά κέντρα και η δυσμενής μορφολογία του εδάφους ήδη διαμορφώνει ένα δυσμενές πλαίσιο για τις οδικές μεταφορές. Τα μεγάλα έργα που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ε.Ε συμβάλλουν στην άρση της σχετικής φυσικής απομόνωσης της χώρας μας. Το ευρύτερο **Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Συγκοινωνιακής Υποδομής (2010)**, που εκπονήθηκε από το ΥΠΟΙΟ έκρινε αναγκαία τη κατασκευή ενός δικτύου κλειστών αυτοκινητοδρόμων ταχείας κυκλοφορίας, που περιλαμβάνει:

- ▶ την **Εγνατία Οδό** (Ηπειρος – Μακεδονία – Θράκη).
- ▶ την **Π.Α.Θ.Ε.** (Οδικός Άξονας ΠΑΤΡΩΝ - ΑΘΗΝΑΣ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΕΥΖΩΝΩΝ).
- ▶ τον **Δυτικό Άξονα Βορρά-Νότου (Ιόνια Οδός - τμήμα της Ευρωπαϊκής Οδού 55)**.

Το δίκτυο αυτό αποτελεί την ραχοκοκαλιά της οδικής υποδομής της χώρας και όλα τα υπόλοιπα απαιτούμενα συγκοινωνιακά έργα (Οδοί-Λιμάνια-Αεροδρόμια) επιβάλλεται να στηριχθούν πάνω σε αυτό. Με τα έργα αυτά η Ελλάδα αναδεικνύεται σε βασικό κόμβο των Διευρωπαϊκών Δικτύων στην Ανατολική και Δυτική Μεσόγειο.

Ο ρόλος των μεταφορικών υποδομών στην **περιφερειακή ανάπτυξη** σχετίζεται με την ύπαρξη ενός σύγχρονου συστήματος οδικών αξόνων, το οποίο οδηγεί στη μείωση του κόστους μεταφοράς και στη βελτίωση του επιπέδου προσπελασιμότητας της κάθε περιφέρειας. Η βελτίωση αυτή καθιστά το παραγωγικό σύστημα της Περιφέρειας περισσότερο ανταγωνιστικό και οδηγεί στην αναβάθμιση της σχετικής θέσης της οικονομικής κατάστασης της.

Το υφιστάμενο οδικό δίκτυο και γενικά οι συγκοινωνιακές υποδομές της Περιφέρειας Ηπείρου, σε συνδυασμό με την ορεινή γεωμορφολογία και τις δυσμενείς κλιματολογικές συνθήκες αποτελούσε μονίμως τον σοβαρότερο ίσως παράγοντα για την απομόνωση της Περιφέρειας από την υπόλοιπη χώρα. Αξιόπιστη εικόνα για το επίπεδο ανάπτυξης των μεταφορών σε επίπεδο Περιφέρειας και Νομών μπορούμε να έχουμε από την εξέλιξη του ΑΕΠ στον κλάδο των μεταφορών.

Η εξέλιξη του **ΑΕΠ στον κλάδο των μεταφορών** για την Περιφέρεια Ηπείρου για την πενταετία 1991-1995 παρουσιάζει μία μέση ετήσια αύξηση 10,7%. Ο μέσος αυτός ρυθμός αύξησης σε σχέση με το αντίστοιχο μέγεθος για όλη την χώρα παρουσιάζει μία υστέρηση κατά 0,6 μονάδες. Η μεγαλύτερη μέση ετήσια αύξηση παρουσιάζεται στη Θεσπρωτία και η μικρότερη στην Πρέβεζα. Η αύξηση που παρατηρείται στην Θεσπρωτία σαφώς σχετίζεται με την ανάπτυξη και τις μελλοντικές προοπτικές του λιμένα της Ηγουμενίτσας. Ο μειωμένος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ στον κλάδο των μεταφορών οφείλεται κατά κύριο λόγο στην ανεπάρκεια των υποδομών. Με δεδομένο ότι υπήρχε έλλειψη δικτύου σταθερής τροχιάς στην Περιφέρεια, το σοβαρότερο ρόλο στις υποδομές των μεταφορών καλείτο να παίξει το οδικό δίκτυο. Ένα Εθνικό Οδικό Δίκτυο (μήκους 740 χλμ.) με 65% ορεινή χάραξη και ένα

Επαρχιακό Οδικό Δίκτυο (μήκους 2.240 χλμ.) με ακόμα υψηλότερο ποσοστό ορεινής χάραξης.

Σήμερα η κατάσταση του οδικού δικτύου έχει βελτιωθεί σημαντικά και αναμένεται περαιτέρω βελτίωση, με μια σειρά μεγάλων συγκοινωνιακών έργων τα οποία έχουν ολοκληρωθεί και άλλα που είτε βρίσκονται σε εξέλιξη είτε προγραμματίζονται. Η ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού (σύνδεση της Ηπείρου με την Βόρεια Ελλάδα), ο νέος διεθνών προδιαγραφών λιμένας της Ηγουμενίτσας (ολοκλήρωση των έργων της Β' Φάσης εντός 2013), η υποθαλάσσια ζεύξη Ακτίου – Πρέβεζας, η αναβάθμιση του αεροδρομίου του Ακτίου, και η υπό κατασκευή Ιόνια Οδός (Δυτικός Άξονας - σύνδεση με την Νότια Ελλάδα έως Αλβανία) ανατρέπουν σημαντικά το πολυετές καθεστώς της συγκοινωνιακής απομόνωσης, προσφέροντας ένα σύνολο προσβάσεων και ευκαιριών ανάπτυξης στο ευρύτερο χωρικό περιβάλλον.

2.2.1.1. Εθνικό Δίκτυο

□ I. Εγνατία Οδός

Το συγκεκριμένο έργο το οποίο άρχισε να κατασκευάζεται από το 1997, καθιστά τη Βόρεια Ελλάδα πόλο έλξης, ανάπτυξης και σημείο αναφοράς στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η Εγνατία Οδός διασχίζει την Ήπειρο, τη Μακεδονία και τη Θράκη από το λιμάνι της Ηγουμενίτσας (απ' όπου υπάρχει τακτική ακτοπλοϊκή σύνδεση με την Ιταλία) μέχρι τους Κήπους του Έβρου στα Ελληνοτουρκικά σύνορα.

Η ολοκλήρωση της Εγνατίας, σε όλα της τα τμήματα, θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των εθνικών μεταφορών και διεθνών συνδέσεων με τη Δυτική Ευρώπη, τα Βαλκάνια και με το διαφαινόμενο σημαντικό διάδρομο προς Ουκρανία και Ρωσία μέσω Βουλγαρίας. Σ' αυτήν καταλήγουν οι Πανευρωπαϊκοί Διάδρομοι IV (Βερολίνο - Σόφια - Θεσσαλονίκη), IX (Ελσίνκι με κατάληξη την Αλεξανδρούπολη), X (Βιέννη - Βελιγράδι - Θεσσαλονίκη). Η Εγνατία Οδός αποτελεί ένα από τα 30 έργα προτεραιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με την αποφ. Αριθ. 884/2004/ΕΚ « περί των κοινοτικών προσανατολισμών για την ανάπτυξη του διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών ».

Σε εθνικό επίπεδο, η Εγνατία Οδός θα δώσει την ευκαιρία συμπληρωματικών επενδύσεων στον τομέα των μεταφορών (π.χ. εμπορευματικά κέντρα), της βιομηχανίας και του τουρισμού, αποτελώντας άξονα ανάπτυξης της Βόρειας Ελλάδας. Με την Εγνατία Οδό και τους κάθετους άξονες της, η Ελλάδα θα συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωση της νέας περιφερειακής αγοράς των Βαλκανίων και θα λειτουργεί αποτελεσματικά σε επιχειρηματικές κοινοτικές πρωτοβουλίες, από και προς τη Βαλκανική. Με το άνοιγμα της Βαλκανικής αγοράς δίνεται διέξοδος στις ελληνικές επιχειρήσεις και θα αναπτύσσεται η εξαγωγή προϊόντων και υπηρεσιών που έχουν ζήτηση στην αγορά αυτή. Οι ίδιοι δρόμοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μετακίνηση τουριστών προς τις ακτές του Αιγαίου, δημοφιλή προορισμό διακοπών για τη Βαλκανική και την Κεντρική Ευρώπη, με σημαντικό αντίκτυπο στο οικονομικό ισοζύγιο της χώρας.

Παράλληλα, η δυνατότητα γρήγορης επικοινωνίας ανάμεσα στις διάφορες περιοχές της Ελλάδας δίνει την ευκαιρία σε γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές της χώρας, όπως η Ήπειρος και η Δυτική Μακεδονία, να επικοινωνούν με την υπόλοιπη Μακεδονία και Θράκη, πράγμα που θα διευκολύνει το εμπόριο, τον τουρισμό, αλλά και την κοινωνική ζωή στις περιοχές αυτές, με αποτέλεσμα να ανακοπεί και να αναστραφεί το κύμα αστυφιλίας που υπήρχε μέχρι τώρα προς τα μεγάλα αστικά κέντρα. Η ευκολία στη μετακίνηση και η πρόσβαση στα μεγάλα αστικά κέντρα της Θεσσαλονίκης και των Ιωαννίνων που παρέχουν

βελτιωμένες υπηρεσίες εκπαίδευσης και ιατρικής περίθαλψης εξαλείφει το αίσθημα απομόνωσης και εγκατάλειψης στις περιοχές αυτές της χώρας. Η Εγνατία Οδός και οι Κάθετοι Άξονες δίνουν τη δυνατότητα στους κατοίκους των γειτονικών χωρών να μετακινούνται εύκολα προς το μητροπολιτικό κέντρο της Θεσσαλονίκης και προς την Ελλάδα γενικότερα, πράγμα που βοηθάει στη γνωριμία και την επικοινωνία ανάμεσα στους γειτονικούς λαούς εξαλείφοντας βαθμιαία προκαταλήψεις αιώνων.

Από τα 680 χλμ. της Εγνατίας Οδού, τα 123 χλμ. διασχίζουν την Ήπειρο, που εκτείνονται από το λιμάνι της Ηγουμενίτσας έως την Παναγιά. Ο αυτοκινητόδρομος έχει τετράριχη διατομή πλάτους 22 μ. με δύο λωρίδες κυκλοφορίας και Λωρίδα Έκτακτης Ανάγκης (ΛΕΑ) ανά κατεύθυνση και διαχωρισμό των δύο κλάδων με new jersey.

Το τμήμα της Εγνατίας Οδού στο έδαφος της Ηπείρου ήταν τεχνικά το δυσκολότερο, εξαιτίας της ιδιαίτερα δύσκολης γεωμορφολογίας της ζώνης διέλευσής του, καθώς ο οδικός άξονας τέμνει κάθετα τον ορεινό όγκο της Πίνδου. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να υπάρχουν πλήθος σοβαρών γεωλογικών προβλημάτων, που καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό τις επιλογές χάραξης της Οδού.

Περίπου το 30% του μήκους της Εγνατίας οδού στην Ήπειρο αποτελείται από μεγάλα τεχνικά έργα. Συγκεκριμένα κατασκευάστηκαν 32 δίδυμες σήραγγες, που καλύπτουν μήκος οδού 30 χλμ. περίπου (συνολικό μήκος διάτρησης ανηγμένα σε μονό κλάδο 58 χλμ.). Επίσης, κατασκευάστηκαν 7,5 χλμ. διπλές γέφυρες (ή 15 χλμ. ανηγμένα σε μονό κλάδο). Πέντε (5) από τις γέφυρες αυτές έχουν μήκος μεγαλύτερο από 500 μ. Επίσης έχουν κατασκευαστεί 13 Ανισόπεδοι Κόμβοι.

Μεγάλα Τεχνικά Έργα του Τμήματος της Εγνατίας Οδού στην Ήπειρο

Δίδυμη Σήραγγα Δρίσκου	4,5 χλμ. μήκους ανά κλάδο κυκλοφορίας, η μεγαλύτερη της Εγνατίας Οδού.
Δίδυμη Σήραγγα Δωδώνης	3,3 χλμ. μήκους ανά κλάδο κυκλοφορίας.
Δίδυμη Σήραγγα Μετσόβου	3,5 χλμ. μήκους ανά κλάδο κυκλοφορίας
Γέφυρα Αράχθου	Πρόκειται για τεχνικό έργο με ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε περιοχή υψηλού φυσικού κάλλους. Η γέφυρα του Αράχθου ποταμού έχει μήκος 1000 μ. περίπου.
Γέφυρα Μετσοβίτικου Ποταμού	Πρόκειται για τεχνικό έργο με ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε περιοχή υψηλού φυσικού κάλλους. Η γέφυρα του Μετσοβίτικου ποταμού έχει μήκος 530 μ., με πολύ υψηλά βάθρα (>100 μ.) και μεσαίο άνοιγμα 230 μ.

ΠΗΓΗ: ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ Α.Ε.

Η συνολική δαπάνη για την ολοκλήρωση των 123 χλμ. του αυτοκινητόδρομου στην Ήπειρο ανήλθε σε περίπου 2,2 δις € (χωρίς ΦΠΑ). Η χρηματοδότηση των έργων έγινε από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους (50%) στο πλαίσιο των προγραμμάτων του Β΄ και Γ΄ ΚΠΣ (ΕΠ-ΟΑΛΛΑ και ΠΕΠ Ηπείρου) και του Ταμείου Συνοχής. Για την κάλυψη μέρους της εθνικής συνδρομής είχαν εξασφαλιστεί δάνεια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕΠ).

Χρονοαποστάσεις Εγνατίας Οδού

ΧΡΟΝΟΑΠΟΣΤΑΣΗ			
ΑΠΟ	ΠΡΟΣ	ΠΡΙΝ	ΜΕ ΤΗΝ ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟ
Ηγουμενίτσα	Κήποι	11 ώρες και 30'	6 ώρες και 10'
Ηγουμενίτσα	Ιωάννινα	1 ώρα και 45'	45'
Ιωάννινα	Θεσσαλονίκη	5 ώρες	2 ώρες και 15'

ΠΗΓΗ: ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ Α.Ε.

□ II. Δυτικός Άξονας (Ιόνια Οδός)

Ουσιαστικά πρόκειται για έναν σχεδιασμένο και υπό κατασκευή αυτοκινητόδρομο στην Ελλάδα, που περιλαμβάνει:

- ▶ **I. Την Ιόνια οδό** ή «Βόρεια Ιόνια Οδός» η οποία έχει συνολικό μήκος περίπου 196 χλμ., από Ιωάννινα έως Αντίρριο.
- ▶ **II. Τμήμα της Ολύμπιας οδού** ή «Νότια Ιόνια Οδός» με συνολικό μήκος 187χλμ., από Ρίο έως Καλαμάτα. Περιλαμβάνει και την ευρεία παράκαμψη της Πάτρας.
- ▶ **III. Τη Γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου** ή Χαριλάου Τρικούπη με συνολικό μήκος τα 5χλμ., συμπεριλαμβανομένου και του χερσαίου οδικού δικτύου της γέφυρας.
- ▶ **IV. Τον οδικό άξονα Ιωαννίνων – Κακαβιάς.** Πρόκειται για ένα έργο για το οποίο υπάρχει πάγιο αίτημα βελτίωσης/αναβάθμισής και ουσιαστικά θα επεκτείνει την Ιόνια μέχρι την Κακαβιά, κάτι που σημαίνει, ότι και οι περιοχές βορειοδυτικά των Ιωαννίνων (Καλπάκι, Πωγώνι κ.α.) θα αναβαθμιστούν. Ο κακής ποιότητας υφιστάμενος οδικός άξονας, έχει σήμερα μήκος 68χλμ, και κρίνεται αναγκαία η αναβάθμιση του για μία σύγχρονη οδική πρόσβαση στην ενδοχώρα της Αλβανίας και στις αγορές της Νότιας Βαλκανικής.

Η υπό κατασκευή Ιόνια Οδός ή Δυτικός Άξονας, θα είναι ένας ολοκληρωμένος κάθετος Άξονας συνολικού μήκους 382 χλμ. Βορρά – Νότου που θα έχει αφετηρία τα Ελληνοαλβανικά σύνορα και κατάληξη την Καλαμάτα. Αποτελεί έργο στρατηγικής σημασίας και θα αξιοποιήσει τις υπάρχουσες σύγχρονες υποδομές, όπως την Γέφυρα του Ρίου-Αντιρρίου (Χαρίλαος Τρικούπης), την υποθαλάσσια ζεύξη Ακτίου-Πρέβεζας, το αναβαθμισμένο Αεροδρόμιο του Ακτίου, δημιουργώντας ένα νέο αναπτυξιακό άξονα στη Δυτική Ακτή και προωθώντας την ισόρροπη ανάπτυξη των παράκτιων, αγροτικών, ορεινών και παραμεθόριων περιοχών. Το έργο αυτό συνδέει την Καλαμάτα – Πύργο – Πάτρα – Μεσολόγγι – Αργίνο – Ιωάννινα – Κακαβιά. Τα σχέδια για επέκταση του Δυτικού Άξονα στη γειτονική Αλβανία και η σύνδεσή του με τα λιμάνια Δυρραχίου και Αυλώνας, θα συμβάλλει στην δημιουργία κατάλληλου αναπτυξιακού περιβάλλοντος για οικονομικές δραστηριότητες στην ευρύτερη περιοχή της Περιφέρειας Ηπείρου και της Νότιας Αλβανίας και θα ικανοποιήσει επίσης την αυξημένη ζήτηση μετακινήσεων από και προς την Αλβανία. Είναι τμήμα της Ευρωπαϊκής Οδού 55 και στα Ιωάννινα θα συνδέεται με την Εγνατία.

Το τμήμα που διαπέρνει την **Περιφέρεια της Ηπείρου** αναφέρεται ως « **Βόρεια Ιόνια Οδός** » και θα έχει μήκος περίπου 196 χλμ. από Ιωάννινα έως Αντίρριο (ανισόπεδος κόμβος με Εγνατία Οδό) και οι ανισόπεδοι κόμβοι υπολογίζονται σε 42. Εκτιμάτε ότι θα είναι 21 χλμ. συντομότερος από τον υφιστάμενο οδικό άξονα, με μέσο όρο χρόνου μετακίνησης 1 ώρα και 40 λεπτά. Με την αποπεράτωση της Εθνικής Οδού Αντιρρίου-Ιωαννίνων, σύμφωνα και με μετρήσεις του EuroRAP θα είναι αρκετά πιο ασφαλής, με τους δείκτες των ατυχημάτων να είναι 5 φορές μικρότεροι σε σχέση με το υπόλοιπο υπεραστικό δίκτυο της χώρας, μίας και

χαρακτηρίζεται αυτό το τμήμα μία από τις χειρότερες Οδικές Αρτηρίες της Ευρώπης. Έτσι θα συνδεθούν Ιωάννινα-Άρτα-Αμφιλοχία-Αγρίνιο-Πάτρα-Καλαμάτα.

Η υπογραφή της σύμβασης με την κατασκευάστρια εταιρία πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβρη του 2006 και αρχές του 2014 υπολογίζεται η ολοκλήρωση του έργου. Η παράδοση του έργου θα γίνει σε 3 τμήματα. Ο προϋπολογισμός του έργου φτάνει τα 1,4 δις €, εκ των οποίων 330 εκατ. € θα περιέλθουν από το Ελληνικό Δημόσιο (165 εκατ. €) και την Ε.Ε (165 εκατ. €) και το υπόλοιπο με την συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα.

Μετά το 2008 και με την γενικότερη δυσμενή οικονομική συγκυρία της χώρας είναι δύσκολο να γίνουν ασφαλείς προβλέψεις για τον περαιτέρω σχεδιασμό και το χρόνο παράδοσης του έργου. Με την ολοκλήρωση των μεγάλων αξόνων επιτάσσεται ο σχεδιασμός και η κατασκευή συμπληρωματικών έργων τα οποία θα πολλαπλασιάσουν τα οφέλη και θα περιορίσουν τις επιπτώσεις από τη λειτουργία τους. Προς αυτή την κατεύθυνση ήδη έχουν υπάρξει προτάσεις σε πολλές περιοχές της χώρας, προτάσεις τις οποίες και πρέπει να αντιμετωπίσουμε θετικά.

Είναι κατανοητή η μεγάλη σημασία αυτού του οδικού έργου, το μέγεθος της επένδυσης, και η συμβολή του στην άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων και στην ανάδειξη ενός νέου πολυκεντρικού προτύπου ανάπτυξης. Αλλά για να είναι επιτυχής αυτό το ζωτικής σημασίας εγχείρημα θα χρειαστεί καλός σχεδιασμός και σωστή προσέγγιση σε θέματα που θα προκύψουν κατά την υλοποίησή του, ώστε να αποφευχθεί μια μεγάλη καθυστέρηση ανάλογη με εκείνη της Εγνατίας Οδού. Κάθε καθυστέρηση στον συγκοινωνιακό εκσυγχρονισμό και της αναπτυξιακής αναδιάταξης της χώρας και συνάμα περιφερειών όπως της Ηπείρου, οδηγεί σε κωλυόμενη εξέλιξη των «**Χωρικών επιδράσεων**».

2.2.1.2. Κάθετοι Άξονες

Πέρα από το βασικό συγκοινωνιακό δίκτυο (Εγνατία Οδός, Ιόνια Οδός), το πλήρες ξεδίπλωμα των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της Ηπείρου, θα καθορίσουν τα επόμενα χρόνια η απαραίτητη συμπληρωματική ολοκλήρωση και λειτουργία κάθετων οδικών αρτηριών σύνδεσης της ενδοχώρας της Περιφέρειας με τους Κεντρικούς άξονες. Τα έργα αυτά θα βελτιώσουν την προσπελασιμότητα και θα άρουν την συγκοινωνιακή απομόνωση συγκεκριμένων περιοχών ενώ παράλληλα θα λειτουργήσουν και ως τροφοδότες άξονες προς την Εγνατία και τον Δυτικό Άξονα.

Ενδεικτικά, την Εγνατία Οδό τροφοδοτούν εννέα (9) Κάθετοι Άξονες. Στην Περιφέρεια Ηπείρου από τα Γιάννενα με προορισμό τα χωριά της Παραμυθιάς και την Ηγουμενίτσα χρησιμοποιείτε πλέον η λεγόμενη «**Λειτουργική Εγνατία**» (Αγία Αναστασία – Τύρια). Επίσης, η ανάγκη κατασκευής σύγχρονης οδικής σύνδεσης του νομού Πρεβέζης με την Ιόνια Οδό και η κατασκευή της «**Παρά-Ιόνιας Οδού**» (Ηγουμενίτσα – Πρέβεζα – Άκτιο – Βόνιτσα), θα αποτελέσουν σημαντικούς παράγοντες καθυστέρησης ως προς τη διάχυση των θετικών επιδράσεων της λειτουργίας της Ιόνιας Οδού στις αντίστοιχες περιοχές. Μόνο μετά την ολοκλήρωση και αυτών των παράλληλων, αλλά απόλυτα αναγκαίων, έργων, θα πρέπει να αναμένεται η πλήρης ανάπτυξη των προοπτικών των απομακρυσμένων περιοχών.

2.2.1.3. Επαρχιακό Δίκτυο

- Το Επαρχιακό δίκτυο για τη Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων καθορίστηκε στο ΦΕΚ/Δ/96/13-2-2006.

- Το Επαρχιακό δίκτυο για τις Περιφερειακές Ενότητες Πρεβέζης, Άρτας και Θεσπρωτίας καθορίστηκε στα ΦΕΚ/Α/47/8-2-1956, ΦΕΚ/Β/293/17-4-1995 ΚΑΙ ΦΕΚ/Β/2227/20-11-2007.

2.2.2. Επιβατικές Οδικές Μετακινήσεις

Το μεγαλύτερο κομμάτι των επιβατικών μετακινήσεων είναι χερσαίες και πραγματοποιούνται με **ΚΤΕΛ** και **Ταξί** (αστικά και αγροτικά). ΚΤΕΛ υπάρχουν και στους τέσσερις νομούς της Περιφέρειας. Στην Άρτα και τα Ιωάννινα υπάρχουν και αστικά ΚΤΕΛ τα οποία καλύπτουν και κοντινά χωριά ή οικισμούς. Σε γενικές γραμμές οι συγκοινωνίες παρουσιάζουν πολλά προβλήματα κυρίως στη σύνδεση των μεγάλων κέντρων με απομακρυσμένους οικισμούς, ιδιαίτερα την χειμερινή περίοδο.

Άλλα σημαντικά προβλήματα που σχετίζονται με τις επιβατικές μεταφορές αφορούν τις ελλείψεις και ανεπάρκειες στην υποδομή και στο τροχαίο υλικό των συγκοινωνιακών φορέων, τη σύνθεση και την ηλικία του στόλου των λεωφορείων του ΚΤΕΛ και την υποδομή.

2.2.3. Σιδηροδρομικό Δίκτυο

Στην Περιφέρεια Ηπείρου δεν υπάρχει Σιδηροδρομικό δίκτυο. Η απουσία αυτού του μεταφορικού συστήματος σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια του υφιστάμενου οδικού δικτύου έχει σημαντική συμβολή στην υστέρηση της Περιφέρειας ως προς την ανάπτυξη των μεταφορών. Ιδιαίτερα με την αποπεράτωση και την υπό εξέλιξη των δυο σύγχρονων αυτοκινητόδρομων Εγνατία και Ιόνια, είναι αναγκαίο να συμπληρωθούν με το αναγκαίο σιδηροδρομικό δίκτυο δημιουργώντας έτσι ένα σύγχρονο δίκτυο συνδυασμένων μεταφορών.

2.2.4. Λιμάνια

Η Ήπειρος διαθέτει **4 λιμάνια**:

□ 1) Λιμάνι της Ηγουμενίτσας

Αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους λιμένες της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς ανήκει στην κατηγορία Α στην οποία περιλαμβάνονται οι θαλάσσιοι λιμένες διεθνούς σημασίας. Ο νέος λιμένας εγκαινιάστηκε στις 19 Σεπτεμβρίου το 2003.

Μέχρι το 1996 το φυσικό λιμάνι στο μυχό του όρμου της Ηγουμενίτσας οριοθετούνταν από δύο προβλήτες, μία στον βορρά και μία στο νότο. Η βόρεια προβλήτα είχε μήκος 100 μ. και πλάτος 30 μ. ενώ η νότια προβλήτα είχε 100μ. μήκος και 125μ. πλάτος και αποτελούσε την κύρια προβλήτα του λιμανιού. Εξυπηρετούσε τόσο τα Ο/Γ πλοία που εκτελούσαν την γραμμή Ελλάδος-Ιταλίας όσο και τα Δ/Ξ και φορτηγά πλοία που έφθαναν στο λιμάνι. Μεταξύ των δύο προβλητών υπήρχε κρηπιδωμένη παραλιακή ζώνη μήκους 480 μ. Στα παραλιακά κρηπιδώματα πρυμνοδετούσαν ημερόπλοια και εκδρομικά πλοία, τα οποία εκτελούσαν την γραμμή Κέρκυρας- Ηγουμενίτσας, αλλά και τουριστικά και αλιευτικά σκάφη (κυρίως στην βόρεια παραλιακή ζώνη). Το Μάιο του 1996 ξεκινά η κατασκευή του νέου λιμανιού.

Το νέο Λιμάνι βρίσκεται στη νότια πλευρά της χερσαίας λιμενικής ζώνης, έξω από τον αστικό ιστό της πόλης και δίπλα στο δημοτικό διαμέρισμα Λαδοχωρίου. Καταλαμβάνει

συνολική έκταση 210 στρεμμάτων εκ των οποίων το 130 στρέμματα αφορούν λιμενικό χώρο, ενώ τα 80 στρέμματα έχουν αποδοθεί για οδοποιία, χώρους στάθμευσης ΙΧ και φορτηγών, εγκαταστάσεις ανεφοδιασμού κλπ. Ο νέος Λιμένας διαθέτει 5 περιοχές πρόσδεσης ΕΓ/ΟΓ πλοίων, γραμμών εξωτερικού, 12 θέσεις πρυμνοδέτησης με δυνατότητα ταυτόχρονης εξυπηρέτησης έως και 7 πλοίων και ικανούς χερσαίους χώρους. Στην περιοχή του Λιμένος είναι εγκατεστημένα λιμεναρχείο, τελωνείο, σταθμός υγειονομικού και κτηνιατρείου και πυροσβεστικός σταθμός.

Ο Οργανισμός Λιμένος Ηγουμενίτσας παρέχει κατά κύριο λόγο υπηρεσίες ελλιμενισμού των πλοίων και διακίνησης επιβατών και οχημάτων. Το λιμάνι είναι κατά κύριο λόγο επιβατικό, με ακτοπλοϊκή σύνδεση τόσο με το Εσωτερικό [Κέρκυρα - Παξοί - Πάτρα - Κεφαλονιά (κατά τους θερινούς μήνες)]όσο και με το Εξωτερικό [Αγκώνα – Βενετία – Μπάρι – Μπρίντζι - Ραβέννα (περιστασιακά)].

Στους επόμενους πίνακες και γραφήματα παρουσιάζονται οι συνολικοί αριθμοί επιβατών, Ι.Χ. και φορτηγών για απόπλου και κατάπλου εσωτερικού και εξωτερικού την δεκαετία 2000-2010.

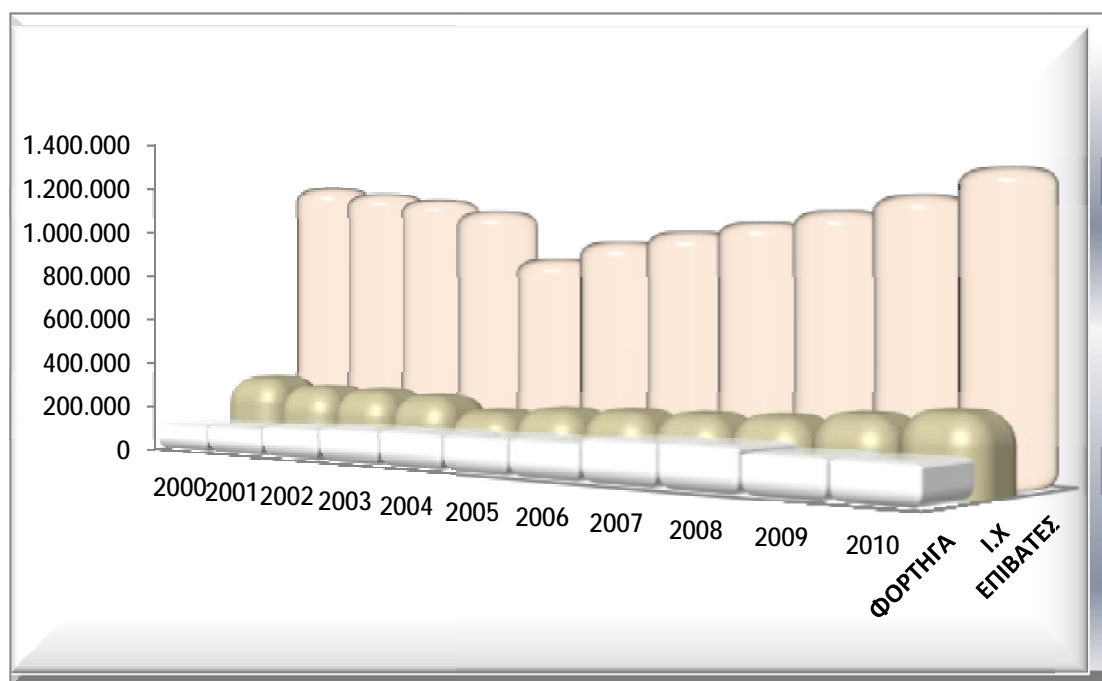
Συνολικοί Απόπλοι και Κατάπλοι Εσωτερικού 2000-2010 (Λιμάνι Ηγουμενίτσας)

Έτος	Φορτηγά	%	ΙΧ	%	Επιβάτες	%
2000	86.772	-	250.236	-	1.241.916	-
2001	91.653	5,63%	279.569	11,72%	1.343.693	8,20%
2002	95.042	3,70%	301.106	7,70%	1.399.452	4,15%
2003	94.248	-0,84%	308.043	2,30%	1.360.739	-2,77%
2004	97.479	3,43%	317.340	3,02%	1.352.369	-0,62%
2005	101.828	4,46%	358.143	12,86%	1.480.969	9,51%
2006	98.810	-2,96%	351.730	-1,79%	1.495.865	1,01%
2007	103.753	5,00%	387.319	10,12%	1.613.478	7,86%
2008	102.680	-1,03%	410.139	5,89%	1.648.889	2,19%
2009	98.391	-4,18%	446.831	8,95%	1.716.879	4,12%
2010	86.110	-12,48%	417.090	-6,66%	1.654.138	-3,65%

ΠΗΓΗ: Ο.Λ.Η

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε μια σταδιακή αύξηση του αριθμού των επιβατών, Ι.Χ. και φορτηγών. Οι μέγιστες αυξήσεις της δεκαετίας παρατηρήθηκαν τα έτη 2001 και 2005, όπου ο αριθμός των επιβατών ανέρχονταν σε αύξηση της τάξεως του 8,20% και 9,51%. Παράλληλα, αναφορικά με τον αριθμό Ι.Χ έχουμε για τις ίδιες χρονιές μεταβολή της τάξεως του 11,72% και του 12,86% και στα φορτηγά 5,63% και 4,46% αντίστοιχα. Το 2010 παρατηρούμε μια έντονη πτώση στην διακίνηση των εμπορευμάτων λόγω της οικονομικής κρίσης που αγγίζει το 12,48% για τα φορτηγά, ένα 6,66% για τα Ι.Χ. και 3,65% στο επιβατικό κοινό.

Συνολικοί Απόπλοι και Κατάπλοι Εσωτερικού 2000-2010 (Λιμάνι Ηγουμενίτσας)

Όσον αφορά τους συνολικούς απόπλους και κατάπλους του εξωτερικού παρατηρείται προς το παρόν ανεπηρέαστη (ως ένα βαθμό) η κίνηση του λιμένα από την κρίση, με μια τάση μάλιστα αυξητική όσον αφορά το επιβατικό κοινό και τα Ι.Χ. Ο παρακάτω πίνακας και το γράφημα το πιστοποιεί:

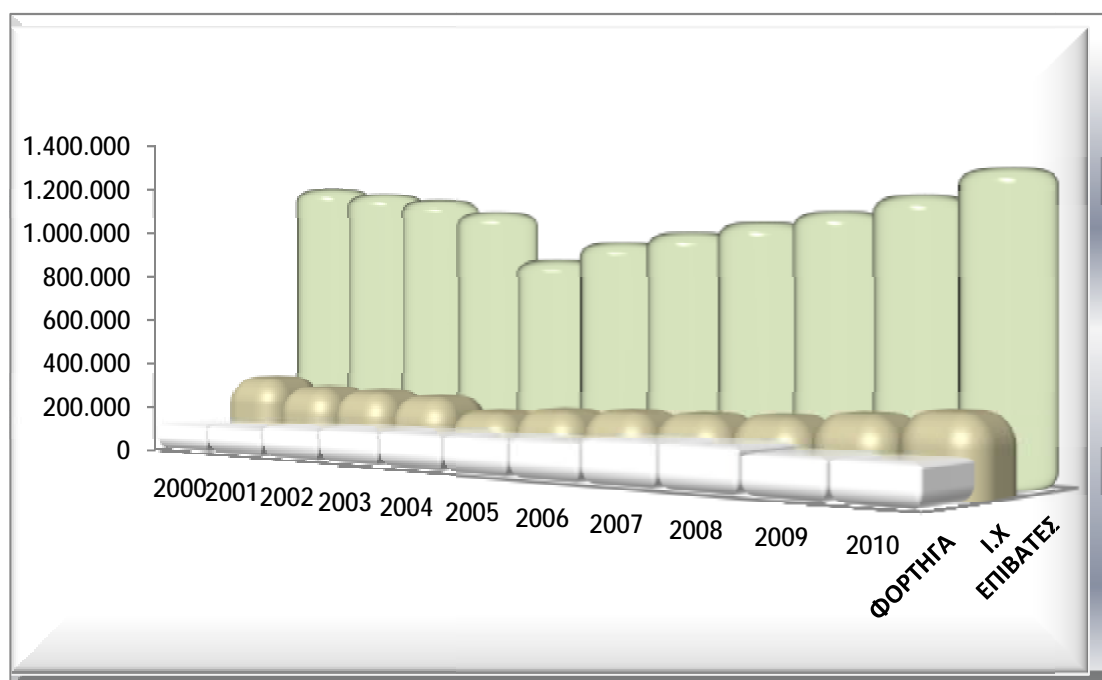
Συνολικοί Απόπλοι και Κατάπλοι Εξωτερικού 2000-2010 (Λιμάνι Ηγουμενίτσας)

Έτος	Φορτηγά	%	ΙΧ	%	Επιβάτες	%
2000	129.263	-	327.564	-	1.230.700	-
2001	134.254	3,86%	293.901	-10,28%	1.193.148	-3,05%
2002	146.583	9,18%	288.249	-1,92%	1.153.047	-3,36%
2003	154.589	5,46%	274.787	-4,67%	1.087.230	-5,71%
2004	158.229	2,35%	224.033	-18,47%	868.300	-20,14%
2005	158.447	0,14%	243.992	8,91%	938.834	8,12%
2006	161.904	2,18%	252.594	3,53%	972.391	3,57%
2007	179.543	10,89%	254.461	0,74%	1.005.171	3,37%
2008	181.890	1,31%	260.854	2,51%	1.038.408	3,31%
2009	164.288	-9,68%	282.732	8,39%	1.088.603	4,83%
2010	163.868	-0,26%	306.115	8,27 %	1.176.950	8,12%

ΠΗΓΗ: Ο.Λ.Η

Ο παραπάνω πίνακας μας κατατοπίζει όσον αφορά τις αυξητικές τάσεις του επιβατικού κοινού το 2009 και 2010 της τάξεως 4,83% και 8,12% και στα Ι.Χ για της ίδιες χρονιές παρατηρείται μια μεταβολή της τάξεως του 8,39% και 8,27% που τυχάνει να είναι και οι υψηλότερες τιμές της τελευταίας πενταετίας. Οι χαμηλότερες τιμές της δεκαετίας σε επιβάτες και Ι.Χ παρατηρούνται το 2004 κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες με 20,14% και 18,47% αντίστοιχα. Όσον αφορά τη διακίνηση των εμπορευμάτων μέσω του λιμένα της Ηγουμενίτσας παρατηρούμε την μεγαλύτερη πτώση της δεκαετίας το 2009 με 9,68% στα φορτηγά, ενώ το 2007 είχαμε μια άνοδο της τάξεως του 10,89%.

Συνολικοί Απόπλοι και Κατάπλοι Εξωτερικού 2000-2010 (Λιμάνι Ηγουμενίτσας)

Σημαντική ώθηση στην επιβατική, τουριστική και την εμπορευματική κίνηση του λιμένα θα δώσει η ολοκλήρωση των έργων επέκτασης των υποδομών του λιμένα (Β' Φάση) εντός του 2013 και η γενικότερη αναβάθμιση των υπηρεσιών του λιμένα. Παράλληλα, αναμένεται και οι δράσεις ανάπτυξης των τουριστικών δραστηριοτήτων του λιμένα στον τομέα της κρουαζιέρας (δημιουργία Cruise Terminal).

□ 2) Λιμάνι της Πρέβεζας

Έχει μικρή επιβατική και εμπορευματική κίνηση. Φιλοξενεί επίσης και σημαντικό αριθμό τουριστικών σκαφών. Επισημαίνεται ότι το λιμάνι είναι φυσικό και η λεκάνη του είναι στον Αμβρακικό κόλπο που προστατεύεται από τη συνθήκη RAMSA. Παρουσιάζει σημαντικές προοπτικές ως κέντρο ανάπτυξης Θαλάσσιου τουρισμού.

□ 3) Λιμάνια Πάργας και Σαγιάδας

Τα δύο αυτά λιμάνια είναι μικρά επιβατικά που εξυπηρετούν κυρίως συνδέσεις με Κέρκυρα και Παζούς, τουριστικές εκδρομές σε παρακείμενες ακτές και παροχή υπηρεσιών σε τουριστικά σκάφη.

2.2.4. Αεροδρόμια

□ [1]. Οι αεροπορικές μεταφορές της Περιφέρειας εξυπηρετούνται κυρίως από τον κρατικό **αερολιμένα Ιωαννίνων « Βασιλεύς Πύρος »**, προσωνύμιο που έλαβε το 2007. Βρίσκεται σε απόσταση 5 χλμ. από το κέντρο της πόλης των Ιωαννίνων και αποτελεί το μεγαλύτερο αεροδρόμιο της Περιφέρειας που συνδέει τους κατοίκους της με τα μεγάλα αστικά κέντρα και παράλληλα εκτελεί έναν περιορισμένο αριθμό πτήσεων στο εξωτερικό. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μείωση της επιβατικής κίνησης χωρίς μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ αφίξεων - αναχωρήσεων. Η συνολική επιβατική κίνηση παραμένει μικρή λόγω του φτωχού εξοπλισμού που διαθέτει (τελευταία αναβάθμιση πραγματοποιήθηκε το 1993) και την εξυπηρέτηση μονάχα από μία αεροπορική εταιρεία (Olympic Air) με δρομολόγηση αεροσκαφών μικρής μόνο χωρητικότητας. Έχει ήδη εγκριθεί από την ΥΠΑ το Γενικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Κρατικού Αερολιμένα των Ιωαννίνων που προβλέπει αναβάθμιση και επέκταση των χώρων, των υλικών μέσων (εγκατάσταση του συστήματος ILS (Instrument Landing System – Σύστημα προσγείωσης με όργανα), του διάδρομου - τροχιόδρομου, η κατασκευή εμπορευματικού σταθμού, ο επανασχεδιασμός του οδικού δικτύου πρόσβασης, οι χώροι στάθμευσης και άλλες εγκαταστάσεις του αεροδρομίου ανεβάζοντας το συνολικό εμβαδόν του αεροσταθμού στα 4.850 m².

Σημειώνεται ότι το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων, εφ' όσον εκσυγχρονιστεί, μπορεί να παίξει έναν ευρύτερο ρόλο και να εξυπηρετήσει όχι μόνο τον Νομό Ιωαννίνων και τμήματα των Νομών Θεσπρωτίας και Άρτας, αλλά να διευρύνει την εμβέλειά του στην Ιταλία και στη νότια Αλβανία, και να συμβάλει στην ανάδειξη των Ιωαννίνων σε Περιφερειακό — Διακρατικό Πόλο Ανάπτυξης.

Αερολιμένας Ιωαννίνων, Κίνηση Εσωτερικού 2000-2010.

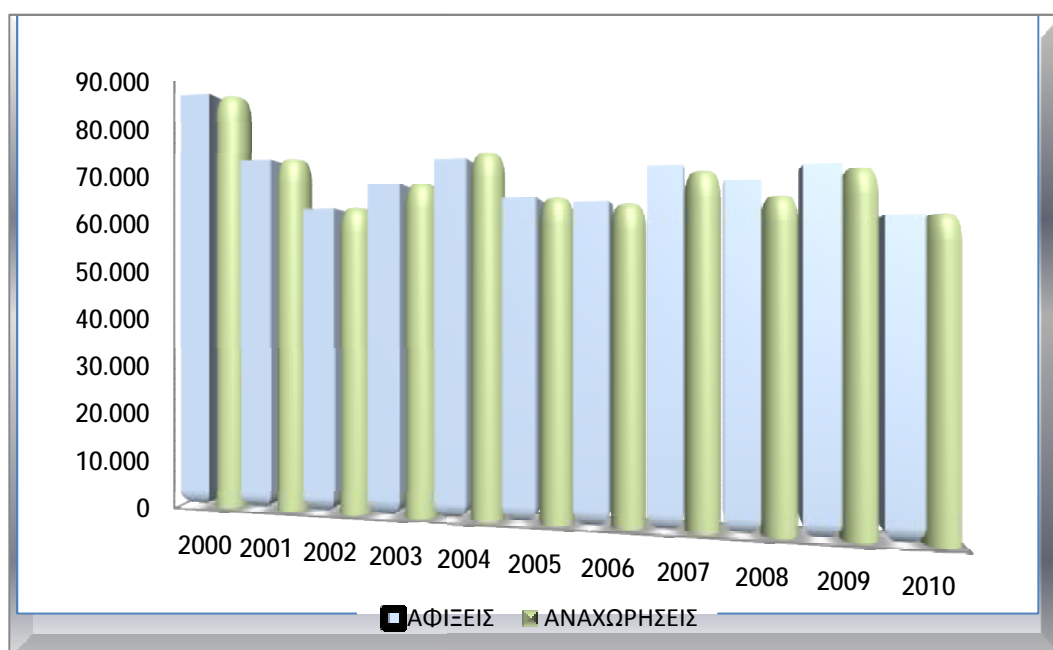
Έτος	Πτήσεις	Επιβάτες Αφίξεις	Επιβάτες Αναχωρήσεις	Εμπορεύματα Εισαγωγές	Εμπορεύματα Εξαγωγές
2000	3.364	87.720	87.520	30	09
2001	3.340	73.327	73.561	12	06
2002	2.981	62.851	63.043	11	05
2003	2.715	67.544	67.662	16	06
2004	2.908	72.185	73.417	06	10
2005	2.578	64.049	64.051	06	07
2006	2.163	63.112	62.619	02	03
2007	2.230	69.569	68.535	02	02
2008	2.158	66.425	63.514	02	01
2009	2.404	68.977	68.276	01	01
2010	2.182	59.579	59.750	-	04

ΠΗΓΗ: Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας

Από την γενική κίνηση του εσωτερικού στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε από το 2000 έως το 2010 μια σταδιακή φθίνουσα τάση στις αφίξεις κατά 32,08% και στις αναχωρήσεις κατά 31,73% - με βάση την χρονιά του 2000 - όπου παρατηρείτε η πολυπληθέστερη κίνηση επιβατών εσωτερικού με 175.240 σε σύνολο αφίξεων-αναχωρήσεων. Όμως η σύνδεση Αθηνών - Ιωαννίνων τα τελευταία χρόνια εμφανίζει μία από τις καλύτερες ετήσιες πληρότητες (περίπου 80%). Σχετικά με την εμπορευματική κίνηση του αεροδρομίου παρουσιάζει μια ραγδαία μείωση των μεταφερόμενων τόνων της τάξεως του 89,74% την περίοδο 2000-2010.

Ενδεικτικό της κίνησης εσωτερικού στον αερολιμένα Ιωαννίνων κατά την εξεταζόμενη περίοδο 2000-2010 είναι και το παρακάτω γράφημα:

Αερολιμένας Ιωαννίνων, Κίνηση Εσωτερικού 2000-2010.

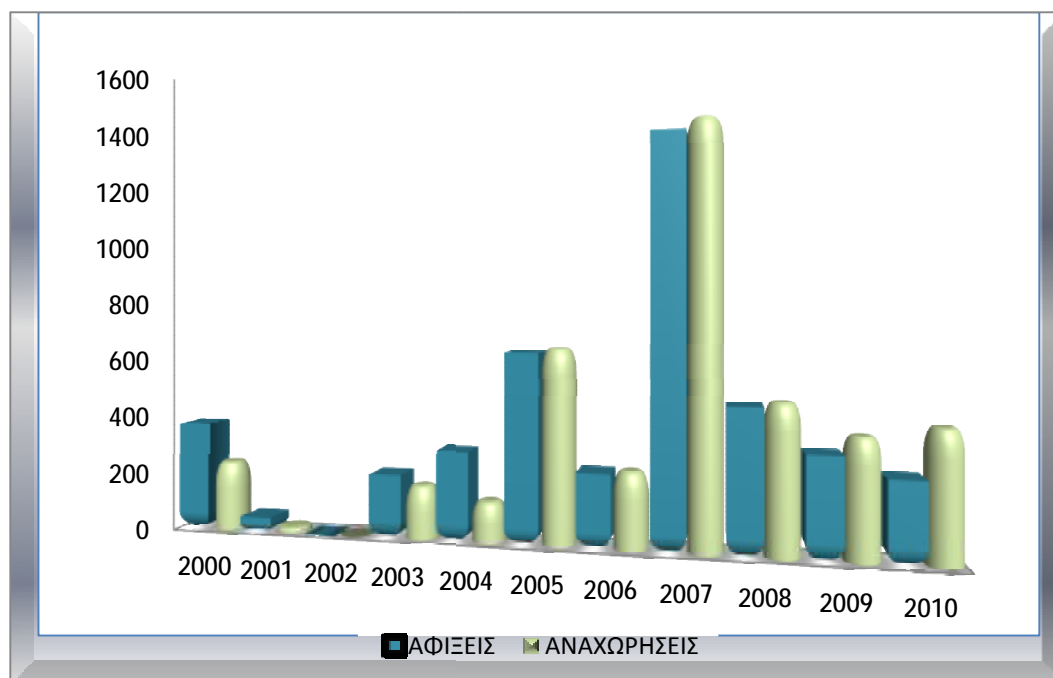
Αερολιμένας Ιωαννίνων, Κίνηση Εξωτερικού 2000-2010.

Έτος	Πτήσεις	Επιβάτες Αφίξεις	Επιβάτες Αναχωρήσεις	Εμπορεύματα Εισαγωγές	Εμπορεύματα Εξαγωγές
2000	128	372	239	-	-
2001	12	52	22	-	-
2002	-	-	-	-	-
2003	42	219	183	-	-
2004	28	306	139	-	-
2005	40	642	656	-	-
2006	09	251	257	-	-
2007	78	1.362	1.408	-	-
2008	28	480	493	-	-
2009	24	335	394	-	-
2010	08	269	426	-	-

ΠΗΓΗ: Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας

Όσον αφορά την επιβατική κίνηση του εξωτερικού είναι πολύ περιορισμένη με αξιολογότερη εκείνη του 2007, όπου πραγματοποιήθηκαν 78 πτήσεις και ο αριθμός των επιβατών παρουσίασε μια αύξηση που άγγιξε το 445,27%. Αν και τα δρομολόγια του εξωτερικού είναι πολύ περιορισμένα, δεν παύει όμως να συμβάλλουν ουσιαστικά στη σύνδεση της Περιφέρειας με το εξωτερικό.

Αερολιμένας Ιωαννίνων, Κίνηση Εξωτερικού 2000-2010.

□ [2]. Παρά το ότι ο αερολιμένας του Ακτίου δεν ανήκει στα διοικητικά όρια της Ηπείρου, εξυπηρετεί την Περιφέρεια λόγω του κοντινού της αποστάσεως (απέχει 7 χλμ. από την

Πρέβεζα και 20χλμ. από το νησί της Λευκάδος). Λειτουργήσε για 1^η φορά σαν πολιτικό αεροδρόμιο το 1968. Το 1988 μεταφέρθηκε σε νέες εγκαταστάσεις εκτάσεως 970τ.μ. και το 2003 (04.04.03) έγιναν τα εγκαίνια των νέων σύγχρονων εγκαταστάσεων εμβαδού 7500 τμ. Το αεροδρόμιο του Ακτίου είναι πλέον ένα διεθνές αεροδρόμιο το οποίο μπορεί να δέχεται μεγάλα αεροπλάνα. Διαθέτει 4 θέσεις στάθμευσης αεροσκαφών και παρουσιάζει αξιόλογη κίνηση κατά τους θερινούς μήνες από έκτακτες πτήσεις (charters) με τουρίστες για Λευκάδα και την παράκτια ζώνη των Νομών Πρέβεζας και Θεσπρωτίας, υποστηρίζοντας λειτουργικά τον αερολιμένα Ιωαννίνων. Ο αερολιμένας Ακτίου συνεργάζεται με αεροπορικές εταιρείες όπως η Olympic Air , Air Berlin σε μόνιμη βάση, και από τις Austrian Airlines, Thomas Cook Airlines UK, BMI, Monarch Airlines, Transavia.com, Sky Work Airlines, Thomson Airways, Finnair, Viking Airlines, Jat Airways εποχιακά.

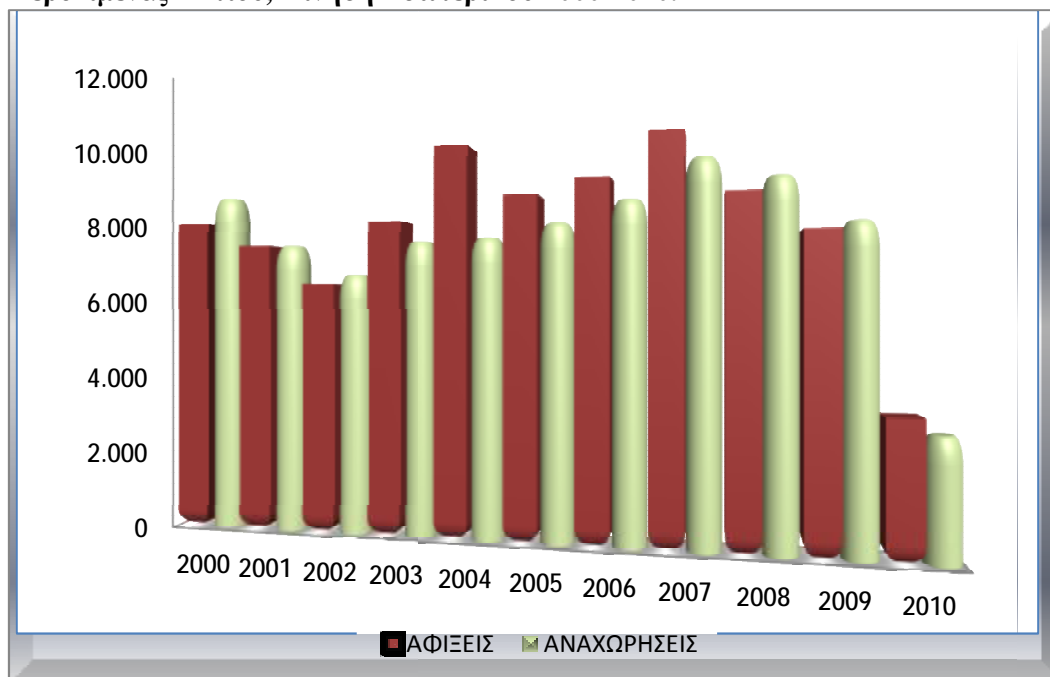
Αερολιμένας Ακτίου, Κίνηση Εσωτερικού 2000-2010.

Έτος	Πτήσεις	Επιβάτες Αφίξεις	Επιβάτες Αναχωρήσεις	Εμπορεύματα Εισαγωγές	Εμπορεύματα Εξαγωγές
2000	399	8.116	8.817	5	0
2001	446	7.510	7.515	0	0
2002	404	6.510	6.747	0	0
2003	1.190	8.107	7.583	4	0
2004	1.314	9.957	7.656	0	0
2005	1.189	8.688	8.013	0	0
2006	1.175	9.093	8.561	0	0
2007	1.231	10.145	9.528	1	0
2008	1.087	8.662	9.053	0	0
2009	1.113	7.737	7.953	0	0
2010	892	3.367	2.976	0	0

ΠΗΓΗ: Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, οι πτήσεις του εσωτερικού το 2003 με την αποπεράτωση των έργων αναβάθμισης του αερολιμένα αυξήθηκαν κατά 194,55%, και ο συνολικός αριθμός αφίξεων-αναχωρήσεων αεροσκαφών διαχρονικά από το 2000 έως το 2009 καταγράφει ανοδική πορεία της τάξεως του 178,95%, με μέγιστο αριθμό πτήσεων της δεκαετίας το 2004. Αλλά το 2010 έχουμε μία κάθετη μεταβολή στην κίνηση των αεροσκαφών που ξεπερνά το 19%. Όσον αφορά την κίνηση επιβατών εσωτερικού παρουσίαζαν από το 2001 έως το 2007 σταδιακή άνοδο, με μεγαλύτερη εκείνη του 2007 όπου και οι αφιχθέντες επιβάτες έφτασαν της 10.145 και αναχωρούντες της 9.528. Αλλά από το 2008 έχουμε μια σταδιακή πτώση της κίνησης των επιβατών, με μέγιστη εκείνη του 2010 που άγγιξε το 59,57% και ενδεχομένως να οφείλεται στην δυσμενή οικονομική συγκυρία. Σχετικά με την εμπορευματική κίνηση του αεροδρομίου δεν παρουσιάζεται σημαντικός αριθμός μεταφερόμενων εμπορευμάτων με πτήσεις εσωτερικού.

Αερολιμένας Ακτίου, Κίνηση Εσωτερικού 2000-2010.

Αερολιμένας Ακτίου, Κίνηση Εξωτερικού 2000-2010.

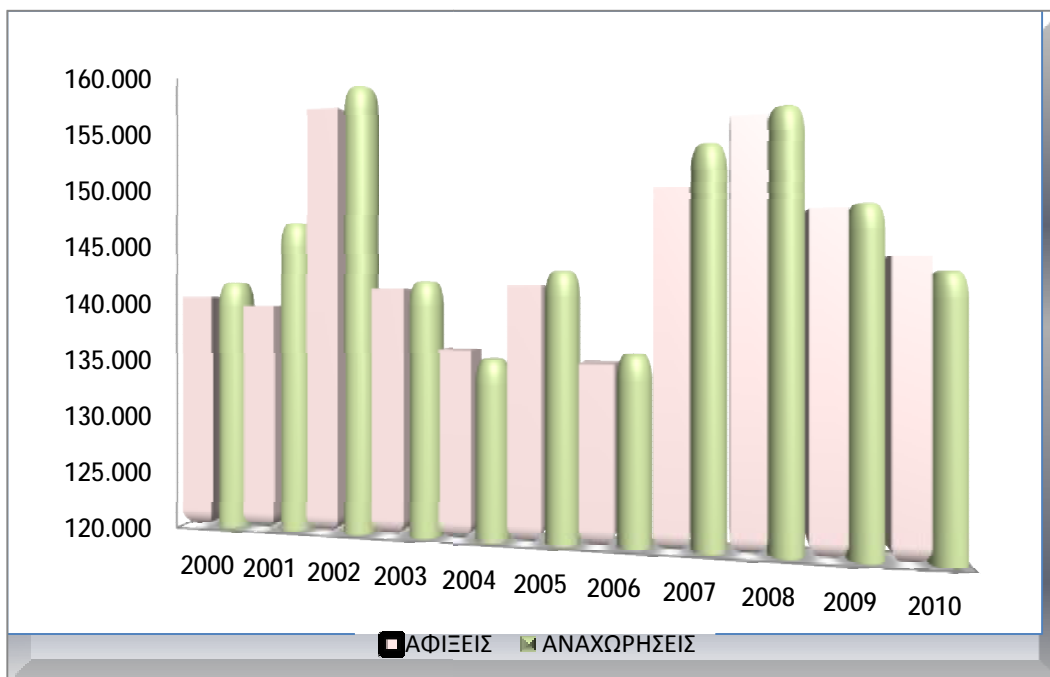
Έτος	Πτήσεις	Επιβάτες Αφίξεις	Επιβάτες Αναχωρήσεις	Εμπορεύματα Εισαγωγές	Εμπορεύματα Εξαγωγές
2000	1.932	140.592	141.890	0	0
2001	1.762	139.773	147.084	0	0
2002	1.933	156.879	158.912	0	0
2003	1.821	141.254	141.908	0	0
2004	1.842	136.061	135.301	0	0
2005	1.872	141.440	142.712	0	0
2006	1.839	135.083	135.818	0	0
2007	2.029	149.231	152.857	0	0
2008	2.169	154.765	155.639	0	0
2009	1.921	147.402	147.831	0	0
2010	1.866	143.597	142.508	0	0

ΠΗΓΗ: Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας

Οι πτήσεις του εξωτερικού στον αερολιμένα του Ακτίου με βάση τον παραπάνω πίνακα παρουσιάζουν υψηλή κινητικότητα επιβατών χάρη στην συνεργασία του την θερινή περίοδο με αεροπορικές εταιρίες που πραγματοποιούν αρκετές πτήσεις charter. Αναλυτικότερα, την δεκαετία 2000-2010 η συνολική επιβατική κίνηση του αερολιμένα διαχρονικά παρουσίασε σταθερή πορεία, μετά την υψηλή μεταβολή της στις αρχές της δεκαετίας. Το 2002 και το 2008 παρατηρήθηκε η μεγαλύτερη κινητικότητα σε αφίξεις-αναχωρήσεις με τους επιβάτες να φτάνουν τους 315.791 και 310.404 αντίστοιχα. Όσον αφορά τον αριθμό των πτήσεων κατά τη περίοδο 2001-2008 σημειώθηκε ανοδική τάση της τάξεως του 23,10%, με το 2001 να έχει την χαμηλότερο αριθμό πτήσεων (1762 αεροσκάφη) και το 2008 τον μεγαλύτερο (2169 αεροσκάφη). Ωστόσο η περίοδος 2008-2010 παρουσιάζει πτωτικές τάσεις στην συνολική κινητικότητα του αεροδρομίου, η οποίες φτάνουν το 2010 για τις πτήσεις εξωτερικού 11,43% και για το επιβατικό κοινό 3,09%.

Τα παραπάνω μπορούμε να τα παρατηρήσουμε πιο παραστατικά από το παρακάτω γράφημα:

Αερολιμένας Ακτίου, Κίνηση Εξωτερικού 2000-2010

Οι ολοένα αυξητικές τάσεις των τιμών του πετρελαίου και η παγκόσμια οικονομική ύφεση σίγουρα κάνουν εμφανή τον αρνητικό αντίκτυπο τους και στις αερομεταφορές.

2.2.5. Ενεργειακές Υποδομές

Ως προς την υφιστάμενη υποδομή, σύμφωνα και με το Χωροταξικό Σχέδιο της Περιφέρειας Ηπείρου, η Ηπειρος είναι αυτάρκης και εξάγει ηλεκτρική ενέργεια. Την χαρακτηρίζουν η ηλεκτροπαραγωγή των μεγάλων υδροηλεκτρικών σταθμών της ΔΕΗ, λόγω των διαθέσιμων υδάτων των ποταμών Αώου, Αράχθου και Λούρου. Επί του συνόλου της ισχύος των λειτουργούντων μικρών υδροηλεκτρικών έργων του Εθνικού Διασυνδεδεμένου Συστήματος Μεταφοράς, το 25% βρίσκεται στην Περιφέρεια Ηπείρου. Ως αποτέλεσμα, ένα σημαντικό μέρος των φορτίων της ζήτησης ενέργειας της Περιφέρειας καλύπτεται από τους τοπικούς υδροηλεκτρικούς σταθμούς ενώ στις περιόδους αιχμής, η Περιφέρεια εξάγει καθαρή ενέργεια προς το σύστημα εθνικό δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας εκτείνεται σε όλη την Περιφέρεια, το οποίο αποτελείται από δίκτυο υψηλής, μέσης και χαμηλής τάσης.

Οι λειτουργούντες σήμερα υδροηλεκτρικοί σταθμοί στην Περιφέρεια Ηπείρου είναι:

- Ø Υδροηλεκτρικός σταθμός Λούρου (Π.Ε. Πρεβέζης).
- Ø Υδροηλεκτρικός σταθμός Πουρναρίου Ι (Π.Ε. Άρτας).
- Ø Υδροηλεκτρικός σταθμός Μετσοβίτικος ΙΙ (Π.Ε. Ιωαννίνων).
- Ø Υδροηλεκτρικός σταθμός Αώου (Π.Ε. Ιωαννίνων).
- Ø Υπό κατασκευή υδροηλεκτρικός σταθμός Πουρναρίου ΙΙ (Π.Ε. Άρτας).

Επίσης στην Ήπειρο λειτουργούν και ιδιωτικοί υδροηλεκτρικοί σταθμοί, όπως ενδεικτικά αναφέρουμε τρεις στο Μέτσοβο, δύο στην Παλιουρή και ένας στην Ηγουμενίτσα.

Για την περαιτέρω ανάπτυξη της περιοχής είναι σημαντική η σύνδεση με το δίκτυο Φυσικού Αερίου της χώρας, για το οποίο υπάρχει διακρατική σύνδεση Ελλάδας – Ιταλίας και η εκμετάλλευση των διαθέσιμων ήπιων μορφών ενέργειας όπως η Ηλιακή, η Αιολική και η Γεωθερμική.

Σχετικά με την εκτίμηση του θεωρητικού δυναμικού, σύμφωνα με μελέτη της Ενδιάμεσης Διαχειριστικής Αρχής Περιφέρειας Ηπείρου, του 2011¹²:

□ Για την **Αιολική Ενέργεια**, το σύνολο της ισχύος των έργων που βρίσκονται σε κάποια φάση ωρίμανσης και δεν προβλέπεται μακροσκοπικά, να αντιμετωπίζουν ζητήματα εγγύτητας ή επικάλυψης με καταγεγραμμένες περιοχές ειδικών χρήσεων και προστασίας είναι 222 MW, ενώ η αντίστοιχη των πιθανών έργων που προκύπτουν συμπληρωματικά είναι 741 MW. Κατά συνέπεια, προκύπτει ένα όριο ρεαλιστικά διαθέσιμης ισχύος κοντά στα 1000 MW για όλη την Περιφέρεια Ηπείρου, ενώ το αιολικό δυναμικό προς αξιοποίηση βρίσκεται, σε μεγάλο βαθμό, στους Δήμους Ηγουμενίτσας, Σουλίου, Φιλιατών και Πάργας. Η ισχύς αυτή διπλασιάζεται αν δε συμπεριληφθεί καμία, έστω και υποθετική, κατηγοριοποίηση για τη θέση των υποψήφιων εγκαταστάσεων (συνολικά 426 MW έργων σε ωρίμανση και 1521 MW πιθανών έργων), δίνοντας ένα όριο εν δυνάμει θεωρητικού δυναμικού 2000 MW περίπου.

□ Για τη **Βιομάζα** στο σύνολό της, το ανώτατο εν δυνάμει δυναμικό αντιστοιχεί σε ανώτατη ανηγμένη ισχύ (ηλεκτρισμός + Θερμότητα) 71 MW. Όσον αφορά στο διαθέσιμο δυναμικό της υγρής βιομάζας αυτό είναι κατ' ελάχιστον 13 MW. Σε αντίθεση με τις εκτιμήσεις για της άλλες Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), η ισχύς αυτή μπορεί άμεσα να προωθηθεί και να εγκατασταθεί δεδομένης της ωριμότητας των σχετικών έργων.

□ Για τα **Φωτοβολταϊκά**, λαμβάνοντας υπόψη το θεωρητικό δυναμικό αλλά και βασικές εκτιμήσεις για τους περιορισμούς της βέλτιστης απόληψής του, κρίνεται αναγκαία και εφικτή η υιοθέτηση περιφερειακών στόχων που ξεκινούν κατ' ελάχιστον από τα 160 MWp (συντηρητικό σενάριο) και φτάνουν μέχρι τα 330 MWp (σενάριο αυξημένης διείσδυσης).

2.2.6. Παραγωγικές Υποδομές

Οι τομείς στους οποίους δραστηριοποιούνται κατά κύριο λόγο οι μεγάλες επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες στους χώρους των ΒΙ.ΠΕ. της Ηπείρου αναφέρονται σε τομείς με δραστηριότητες στον Πρωτογενή Τομέα (γαλακτοκομικά προϊόντα, πτηνοτροφία και παραγωγή κρέατος, παραδοσιακή χειροτεχνία και παραγωγή άλλων ειδών τροφίμων), την επεξεργασία ξύλου και την εξόρυξη μη μεταλλικών ορυκτών (ιδιαίτερα μάρμαρο).

Στις Παραγωγικές Υποδομές της Περιφέρειας Ηπείρου υπάρχουν δύο διαθέσιμοι θεσμοθετημένοι τόποι αναπτυξιακών υποδομών: η **Βιομηχανική Περιοχή (ΒΙ.ΠΕ) Ιωαννίνων**, στην οποία είναι εγκατεστημένες 130 επιχειρήσεις που απασχολούν περίπου 2.500-3.000 εργαζόμενους και η **Βιομηχανική Περιοχή (ΒΙ.ΠΕ) Πρέβεζας**, στην οποία είναι εγκατεστημένες 40 επιχειρήσεις.

¹² Μελέτη Αποτύπωσης Ενεργειακού Χάρτη (Ισοζυγίου) της Περιφέρειας Ηπείρου και των Αποθεμάτων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, από την Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή Περιφέρειας Ηπείρου, Δεκέμβριος 2011.

Οι Βιομηχανικές αυτές περιοχές είναι οι μοναδικές στη Βορειοδυτική Ελλάδα και είναι χωροθετημένες σε κομβικά σημεία που αναμένεται να εξυπηρετούνται επαρκώς από τα διαμορφούμενα μεταφορικά δίκτυα (Εγνατία, Ιόνια Οδός) και προσβάσιμα οδικώς, από αέρος και θαλάσσης και συνεπώς μπορούν να συμβάλλουν καθοριστικά και στην ανάπτυξη του Δευτερογενούς Τομέα παραγωγής της περιοχής.

Στο Νομό Θεσπρωτίας είναι εν αναμονή λειτουργίας το **Βιομηχανικό Πάρκο (ΒΙΟ.ΠΑ) Γκρίκας Θεσπρωτίας**, και προγραμματίζεται το **Βιομηχανικό Πάρκο (ΒΙΟ.ΠΑ) Άρτας**. Επίσης στις επιχειρηματικές δομές της Περιφέρειας συμπεριλαμβάνονται το **Κέντρο Παραδοσιακής Βιοτεχνίας** και **Τεχνολογικό Πάρκο Ιωαννίνων**, το οποίο αποτελεί δομή στήριξης της επιχειρηματικότητας στην περιοχή καθώς και διασύνδεσης της έρευνας και τεχνολογίας με την παραγωγική βάση της Περιφέρειας Ηπείρου.

2.2.7. Ύδρευση – Αποχέτευση

Για την ύδρευση των Δημοτικών και Τοπικών Διαμερισμάτων υπάρχουν οι Υδρευτικοί Σύνδεσμοι και Δίκτυα Ύδρευσης που εξυπηρετούν τις ανάγκες του πληθυσμού. Τα βασικότερα προβλήματα των Δικτύων Ύδρευσης είναι:

- ▶ Παλαιότητα σημαντικών τμημάτων.
- ▶ Ανάγκες επέκτασης.
- ▶ Ανεπάρκεια δεξαμενών.
- ▶ Βελτίωση δικτύων.
- ▶ Βελτίωση αντλιοστασίων.

Σε ότι αφορά τις υποδομές αποχέτευσης της Περιφέρειας, οργανωμένα αποχετευτικά δίκτυα αναπτύσσονται σταδιακά μόνο στα μεγάλα αστικά κέντρα, ενώ στους υπόλοιπους οικισμούς, η διαχείριση των λυμάτων γίνεται με σηπτικούς ή απορροφητικούς βόθρους.

2.2.8. Τηλεπικοινωνιακές Υποδομές

Στον τομέα των τηλεπικοινωνιακών υποδομών η Περιφέρεια Ηπείρου παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις, γεγονός που αναχαιτίζει την αναπτυξιακή πορεία της. Σε αρκετούς Δήμους η σύνδεση της περιοχής είναι αναλογική ειδικά στον ορεινό όγκο. Η ψηφιακή σύνδεση καλύπτει το 60% σχεδόν της περιοχής.

Άλλες υπηρεσίες και προϊόντα τηλεπικοινωνιών στην ευρύτερη περιοχή είναι:

• **Hellaspac:** Υπηρεσία του ΟΤΕ που εξυπηρετεί κυρίως τον τομέα επικοινωνίας δεδομένων. Είναι δίκτυο σχεδιασμένο για την μεταφορά πακέτων. Χρησιμοποιείται κυρίως για σύνδεση υπολογιστών με τερματικά. Δυνατότητα σύνδεσης έχουν απλά συστήματα ή ολοκληρωμένα δίκτυα. Ο χαρακτήρας του δικτύου είναι εμπορικός.

Κύριοι χρήστες είναι τεχνικές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, μεταφορές, βιομηχανίες, τράπεζες – ασφαλιστικές εταιρίες, εκπαίδευση, νοσοκομεία, δημόσιο – κοινή ωφέλεια.

• **Hellascom:** Υπηρεσία του ΟΤΕ που εξυπηρετεί κυρίως τον τομέα μεταβίβασης δεδομένων σε ψηφιακό περιβάλλον. Κόμβοι έχουν εξυπηρετήσει απαιτήσεις για μεγάλες ταχύτητες και

είναι σχεδιασμένο για την εξυπηρέτηση μεγάλων επιχειρήσεων και οργανισμών. Οι ευκολίες που παρέχει αφορούν την δυνατότητα κάλυψης υψηλών απαιτήσεων ως προς την ταχύτητα, την δυνατότητα μίσθωσης για συγκεκριμένες ώρες και γενικότερα χρονικές περιόδους, η επιλογή της ταχύτητας μετάδοσης ενώ προσφέρονται και δυνατότητες τηλεπληροφορικής, τηλεδιάσκεψης κλπ.

Κύριοι χρήστες είναι τεχνικές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, μεταφορές, βιομηχανίες, τράπεζες – ασφαλιστικές εταιρίες, εκπαίδευση, νοσοκομεία, δημόσιο – κοινή ωφέλεια.

Τα τελευταία χρόνια έχει επεκταθεί και η κινητή τηλεφωνία και οι τέσσερις εταιρείες του χώρου διαθέτουν πλέον πολύ καλή κάλυψη. Τα περισσότερα προβλήματα παρουσιάζονται στις ορεινές περιοχές με κακή λήψη η οποία οφείλεται στο ορεινό γεωγραφικό ανάγλυφο της περιοχής.

2.2.9. Τεχνολογικές Υποδομές

Η ταχεία διάδοση και χρήση των τεχνολογικών πληροφορίας και των επικοινωνιών στις επιχειρήσεις μιας χώρας έχουν μεγάλη σημασία για την θέση της στο σύγχρονο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Ειδικότερα οι σύγχρονες ευρυζωνικές τεχνολογίες συμβάλλουν στην άμεση διασύνδεση επιχειρήσεων, κράτους, νοικοκυριών, στην αποτελεσματική και αποδοτική διαβίβαση πληροφοριών και στη διενέργεια συναλλαγών και αποτελούν έναν από τους καταλύτες για την αύξηση της παραγωγικότητας. Οι τομείς της έρευνας και της καινοτομίας είναι αυτοί που διαμορφώνουν καθοριστικό ρόλο στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας κάθε Περιφέρειας και συνιστούν, σύμφωνα με τη στρατηγική της Λισσαβόνας, βασικές προτεραιότητες για τη διατηρήσιμη ανάπτυξη.

Ο Περιφερειακός Εθνικός Συνοπτικός Δείκτης Καινοτομίας (RNSII, ορίζεται ως ο σχετικός μέσος όρος των δεικτών καινοτομίας μιας Περιφέρειας προς το σύνολο της Χώρας) στην Περιφέρεια Ηπείρου είναι αρκετά υψηλός σε σύγκριση με αυτούς των υπολοίπων ελληνικών Περιφερειών, ωστόσο σε επίπεδο Ε.Ε είναι αρκετά χαμηλός.

Περιφερειακός Εθνικός Συνοπτικός Δείκτης Καινοτομίας 2002-2006

α/α	Περιφέρεια	2002	2003	2004	2005	2006	Μ.Ο. Ε.Ε.	% Μ.Ο. ΕΛΛΑΔΟΣ
1	ΑΤΤΙΚΗ	0,86	0,80	0,82	0,75	0,74	0,79	154,92%
2	ΚΕΝΤΡ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,51	0,52	0,48	0,41	0,43	0,47	91,80%
3	ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	0,44	0,39	0,44	0,37	0,37	0,40	78,29%
4	ΚΡΗΤΗ	0,39	0,37	0,46	0,32	0,40	0,39	75,83%
5	ΗΠΕΙΡΟΣ	0,45	0,40	0,46	0,31	0,29	0,38	74,54%
6	ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,37	0,37	0,33	0,31	0,33	0,34	66,74%
7	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,33	0,33	0,29	0,14	0,35	0,29	56,00%
8	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	0,26	0,25	0,25	0,23	0,25	0,25	48,39%
9	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,30	0,32	0,27	0,17	0,15	0,24	47,24%
10	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	0,27	0,23	0,23	0,26	0,23	0,24	47,22%
11	ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	0,24	0,22	0,21	0,21	0,26	0,23	44,47%
12	ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΣ	0,25	0,21	0,22	0,09	0,18	0,19	37,31%
13	ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,13	0,14	0,10	0,09	0,10	0,11	21,81%
14	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,08	0,05	0,02	0,05	0,0	0,04	7,65%
15	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,05	0,02	0,0	0,0	0,03	0,02	3,97%
16	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ							
	ΕΛΛΑΔΑ	0,55	0,52	0,52	0,48	0,49	0,51	100,00%

ΠΗΓΗ: EUROPEAN REGIONAL INNOVATION SCOREBOARD 2006 (2006 RIS).

Η μεγάλη υστέρηση της Περιφέρειας Ηπείρου στον τομέα της εισαγωγής των νέων ευρυζωνικών υποδομών πρόσβασης, καθυστερεί σημαντικά την υιοθέτηση της χρήσης υπηρεσιών που βασίζονται σε αυτές τις υποδομές από την πλειοψηφία των επιχειρήσεων ενώ η υφιστάμενη τεχνολογία παρουσιάζει υψηλό κόστος.

3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙ ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

3.1. ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ο τουρισμός αποτελεί τομέα «αιχμής» για την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας λόγω του συγκριτικού μας πλεονεκτήματος (φυσικού και πολιτισμικού πλούτου) αλλά και λόγω της πολλαπλής διασύνδεσης του τουρισμού με άλλους κλάδους. Τα οφέλη είναι πολλαπλάσια για την εθνική οικονομία, ενώ και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο οι επιδράσεις είναι σημαντικές για πολλές περιοχές της χώρας.

Αν και η ελληνική οικονομία βρίσκεται κυρίως μετά το 2008 αντιμέτωπη με ακραίες συνθήκες δημοσιονομικής αποσταθεροποίησης, κρίση αξιοπιστίας, οικονομική αστάθεια, αβεβαιότητα και βαθιά ύφεση - αναλαμβάνοντας έναν ριζικό διαρθρωτικό μετασχηματισμό στην προσπάθεια της ανάκαμψης της- ο κλάδος του τουρισμού αποτελεί έναν βασικό πυλώνα της ελληνικής οικονομίας στην διαμόρφωση ενός νέου, δυναμικού και αποτελεσματικού μοντέλου ανάπτυξης, που μπορεί να φέρει την έξοδο από την κρίση. Η διατήρηση του υψηλού επιπέδου ανταγωνιστικότητας, μπορεί μονάχα να εξασφαλίσει ανάπτυξη και σταθερή εισροή εσόδων στην χώρα μας, όταν έχει φτιαχτεί μακροπρόθεσμα, αξιοποιώντας και αναδεικνύοντας τον φυσικό και πολιτιστικό πλούτο της, μέσα από μια ολοκληρωμένη στρατηγική ανάπτυξη.

Ο ελληνικός τουρισμός¹³ στην παγκόσμια κατάταξη το 2010 καταλαμβάνει την 17^η θέση στις διεθνείς αφίξεις και την 21^η στα έσοδα, σύμφωνα με τον Π.Ο.Τ. Στην κατάταξη του World Economic Forum με βάση το Δείκτη Ταξιδιωτικής & Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας 2011 η Ελλάδα υποχώρησε στην 29^η θέση από την 24^η, που ήταν το 2009. Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (World Travel & Tourism Council, WTTC), οι άμεσες και έμμεσες οικονομικές συνεισφορές του τουρισμού στην Ελλάδα εκτιμούνται το 2010 στο 15,3% του ΑΕΠ ενώ το 2009 ήταν στα 16,2%. Όσον αφορά στα έσοδα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, για το διάστημα Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2010, οι τουριστικές εισπράξεις ανήλθαν στο ποσό των € 9.611,3 εκατ., έναντι € 10.400,2 εκατ. στο αντίστοιχο διάστημα το 2009 (-7,6%) ενώ το 2008 βρίσκονταν οι εισπράξεις στα € 11.635,9 εκατ. (-11%).

Μετά την πτωτική πορεία του ρυθμού μεταβολής των διεθνών αφίξεων στην Ελλάδα, η οποία ξεκίνησε το 2005 και πήρε αρνητικές τιμές τα έτη 2008 (-1,4%) και 2009 (-6,43%), επηρεαζόμενη από την παγκόσμια οικονομική κρίση, η χώρα μας το 2010 σημείωσε μικρή αύξηση 0,62% στις διεθνείς αφίξεις, με περίπου 15 εκατ. πραγματοποιηθέντα ταξίδια προς την Ελλάδα. Η Μέση κατά Κεφαλή Δαπάνη (ΜΚΔ) των τουριστών που μας επισκέφτηκαν μειώθηκε κατά 8,18% από 697 € το 2009 σε 640 € το 2010. Αυτή η μείωση της ΜΚΔ οφείλεται στη μείωση της μέσης διάρκειας παραμονής, καθώς και στην πραγματικά

¹³ Αναλυτικότερα βλέπε ΣΕΤΕ – Απολογισμός 2009 και 2010.

μικρότερη δαπάνη των τουριστών, εξαιτίας της συρρίκνωσης του ταξιδιωτικού προϋπολογισμού τους, αλλά και των χαμηλότερων τιμών που προσφέρθηκαν.

Όσον αφορά την απασχόληση στον κλάδο (άμεση & έμμεση), το 2010 έφτασε τα 746.200 άτομα, το 17,9% της συνολικής απασχόλησης της χώρας, ενώ το 2009 βρίσκονταν στις 774.200 (18,5% της συνολικής απασχόλησης), 28.000 άτομα περισσότερα με 2010 (-3,75%). Ένας τομέας ιδιαίτερα προβληματικός και ευαίσθητος, σε μια περίοδο που η ανεργία και η υποαπασχόληση παρουσιάζουν αυξητικές τάσεις.

Κι όλα αυτά χωρίς τη συνεισφορά του εγχωρίου τουρισμού του οποίου τα αποτελέσματα δεν είναι καταγεγραμμένα με ακρίβεια, αλλά συνιστά την ποιοτικότερη παράμετρο του ελληνικού τουρισμού, λειτουργώντας σχεδόν καθ' όλο το έτος, συντηρώντας την λειτουργική βιωσιμότητα των τουριστικών επιχειρήσεων, και περιορίζοντας το φαινόμενο της εποχικότητας που χαρακτηρίζει το ελληνικό τουριστικό προϊόν.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΥΠΑΓΧΘΕΙΣΕΣ ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΝΟΜΟ 2601/98 & 3299/04 (Μάιος 1998 - Οκτώβριος 2006)

Κατηγορία επένδυσης	Αριθμός επενδύσεων	Προϋπολογισμός
<i>Εκσυγχρονισμός ξενοδοχείων</i>	883	1.030.970.026,00 €
<i>Μετατροπή διατηρητέων - παραδοσιακών κτιρίων σε κύρια καταλύματα</i>	298	180.539.415,00 €
<i>Ανέγερση - επέκταση ξενοδοχείων</i>	152	362.937.809,00 €
<i>Λοιπές τουριστικές επενδύσεις</i>	29	217.231.195,00 €
Σύνολο Επενδύσεων	1362	1.791.678.445,00 €

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε

3.2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ¹⁴

Βασικό συστατικό της επιτυχίας της ανάπτυξης του τουρισμού σε μια περιφερειακή περιοχή είναι η συμβολή όλων των εμπλεκόμενων στην εν λόγω δραστηριότητα, κατά τη λήψη αποφάσεων για την αναπτυξιακή διαδικασία αλλά και κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής του τουριστικού προϊόντος, με στόχο την παράταση του σταδίου της ανάπτυξης. Σε μια περιοχή/τουριστικό προορισμό, οι εμπλεκόμενοι στην τουριστική δραστηριότητα είναι οι μόνιμοι κάτοικοι της περιοχής, οι τουρίστες, οι επιχειρήσεις που επωφελούνται άμεσα ή έμμεσα από τον τουρισμό, ο δημόσιος τομέας (τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο) και κοινωνικές ομάδες που ασκούν πιέσεις (περιβαλλοντικές οργανώσεις κλπ.).

¹⁴ Η ενότητα βασίστηκε στην μελέτη του Πανεπιστημίου Αιγαίου – Η Σημασία του Τουρισμού για την Ελληνική Οικονομία/Κοινωνία και Προτάσεις Πολιτικής για την Τουριστική Ανάπτυξη, Χίος 2010.

Ο τουρισμός ως εργαλείο και οι εμπλεκόμενοι φορείς ως εκτελεστές της αναπτυξιακής διαδικασίας μπορούν να καταλήξουν σε μια αποδοτική και ποιοτική οικονομική δραστηριότητα που ενισχύει την περιφερειακή περιοχή τόσο σε οικονομικό επίπεδο (κεφάλαιο, επενδύσεις, επιχειρηματικότητα, αύξηση εισοδήματος), όσο και σε κοινωνικό, αποτρέποντας τον ενεργό πληθυσμό από την μετανάστευση, δημιουργώντας θέσεις απασχόλησης, είτε άμεσα σε τουριστικές επιχειρήσεις, είτε έμμεσα ενισχύοντας τις επιχειρήσεις που παράγουν προϊόντα που καταναλώνει ο τουρισμός. Σε πραγματικούς αριθμούς μπορούμε να εξετάσουμε τη συμβολή του τουρισμού στην περιφέρεια. Ο αριθμός κλινών σε μια περιφέρεια μπορεί να δείξει το βαθμό τουριστικής ανάπτυξης, ενώ οι δείκτες ευημερίας των περιφερειών δείχνουν τη συνολικότερη οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής. Από τους παρακάτω δείκτες ευημερίας μπορεί να εξαχθεί με βάση τα μεγέθη τους μια πρώτη εκτίμηση της συμβολής του τουρισμού στην οικονομική ευημερία της Περιφέρειας.

Δείκτες Ευημερίας των Νομών και της Περιφέρειας Ηπείρου

	Ν. ΑΡΤΑ Σ	Ν. ΘΕΣΠΡ ΩΤΙΑΣ	Ν. ΙΩΑΝΝΙ ΝΩΝ	Ν. ΠΡΕΒΕΖΗ Σ	ΗΠΕΙΡΟΣ	Μ.Ο ΧΩΡΑΣ
ΑΕΠ Κατά Κεφαλή	9.753 (48)	12.022 (34)	14.590 (17)	11.518 (37)	12.745 (10)	17.886
Αποταμιευτικές Καταθέσεις/κάτοικ ο (2005- σε χιλ. €)	6,5	11,7	9,5	8,4	8,9	12,2
Δηλωθέν Εισόδ./κάτοικο (2005- σε χιλ. €)	5,12 (24)	4,95 (47)	5,92 (6)	5,26 (29)	5,52 (6)	6,83
Φόρος Εισοδ./ φορολογούμενο (2005- σε χιλ. €)	11,44 (29)	10,09 (37)	13,24 (6)	11,14 (29)	12,08 (6)	13,75
Φυσική Αύξηση Πληθυσμού/1000 κατοίκους (2003)	69	67	59	68	64	63
Μαθητές Β'θμιας Εκπαίδευσης/1000 κατοίκους (2005)	52 (7)	59 (12)	49 (35)	60 (10)	17.956 (8)	58
Συμμετοχή (%) Νομών και της Περιφέρειας Ηπείρου στα Συνολικά Μεγέθη της Χώρας						
ΑΕΠ	0,35%	0,26%	1,26%	0,33%	2,20%	
Φορολογούμενοι (2005)	0,58%	0,38%	1,38%	0,49%	2,84%	
Δηλωθέν στην Εφορία Εισόδημα (2005)	0,49%	0,28%	1,32%	0,40%	2,49%	
Άμεσοι Φόροι (2005)	0,35%	0,20%	1,15%	0,28%	1,97%	
Αποταμιευτικές Καταθέσεις (2006)	0,40%	0,32%	1,20%	0,35%	2,27%	

ΠΗΓΕΣ: Ε.Σ.Υ.Ε., Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων, Τράπεζα της Ελλάδος.

* Οι αριθμοί στην παρένθεση δηλώνουν την κατάταξη της Περιφέρειας και των Νομών αυτής επί του συνόλου των 13 περιφερειών και 52 νομών της χώρας.

Λαμβάνοντας υπόψη τις ως άνω επιδόσεις των Νόμων της Ηπείρου σε ορισμένους από τους κυριότερους δείκτες ευημερίας, από το 2000-2006, και σε σύγκριση πάντοτε με το σύνολο των 52 νομών της επικράτειας, δημιουργήθηκε ένας συγκριτικός πίνακας με τις επιδόσεις των Νομών, καθώς και τη σύγκριση των στοιχείων καθενός με τα στοιχεία της Περιφέρειας. Αν και ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τη συνολικότερη οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, μπορούμε να εκτιμήσουμε την γενική συμβολή του τουρισμού στην οικονομία της Περιφέρειας, γνωρίζοντας ότι περιφέρειες με έντονη τουριστική δραστηριότητα έχουν και υψηλότερους δείκτες ευημερίας, ενώ συμμετέχουν σε καλό ποσοστό στα συνολικά μεγέθη της χώρας. Επίσης η τουριστική δραστηριότητα συμβάλλει και στον τομέα της απασχόλησης, δημιουργώντας περισσότερες θέσεις εργασίας. Εξάιρεση βέβαια στα παραπάνω συμπεράσματα αποτελούν οι Περιφέρειες της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας, που περιλαμβάνουν την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη όπου γενικότερα συγκεντρώνεται το πλείστον των οικονομικών δραστηριοτήτων της χώρας.

Συνδέοντας τα παραπάνω δεδομένα των δεικτών ευημερίας της συνολικότερη οικονομική ανάπτυξη της περιοχής με εκείνα του παρακάτω πίνακα:

Κατάταξη Περιφερειών και Νομών Ανάλογα με την Ένταση της Τουριστικής Δραστηριότητας 2006 (κλίνες ανά 100 κατοίκους)

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΝΟΜΟΙ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ
30 <	Περιοχές ειδικευμένες στο τουρισμό	<ul style="list-style-type: none"> • Δωδεκανήσου 42,67 • Ζακύνθου 40,80 	Ν. Αιγαίο 31,82
20 < 30	Περιοχές με υψηλή τουριστική ανάπτυξη	<ul style="list-style-type: none"> • Ρεθύμνου 23,81 • Κερκύρας 23,42 • Χαλκιδικής 23,0 	Ιόνιοι Νήσοι 23,46
10 < 20	Περιοχές όπου ο τουρισμός παρουσιάζει ανάπτυξη χωρίς να έχει καθοριστική σημασία	<ul style="list-style-type: none"> • Σάμου 18,08 • Λασιθίου 18,07 • Κεφαλονιάς 13,73 • Κυκλάδων 12,80 • Ηρακλείου 13,52 • Χανίων 13,55 	Κρήτης 15,47
02 < 10	Περιοχές όπου η τουριστική δραστηριότητα είναι είτε περιορισμένη είτε με σχετικά μικρή βαρύτητα	<ul style="list-style-type: none"> • Λευκάδας 9,03 • Λέσβου 6,70 • Μαγνησίας 6,54 • Καβάλας 6,10 • Πρεβέζης 6,10 • Ευρυτανίας 5,96 • Αργολίδας 5,80 • Φωκίδας 5,38 • Κορινθίας 5,03 • Πιερίας 4,86 • Ευβοίας 4,06 • Χίου 3,98 • Μεσσηνίας 3,76 • Λακωνίας 3,07 • Έβρου 2,69 • Αρκαδίας 2,55 • Καστοριάς 2,16 • Τρικάλων 2,10 	<ul style="list-style-type: none"> • Β. Αιγαίο 8,42 • Πελοπόννησος 3,86 • Στ. Ελλάδας 2,96 • Αν. Μακεδονίας 2,65 • Κεντρ. Μακεδονίας 2,63 • Θεσσαλίας 2,6 • Ηπείρου 2,13

< 2	Περιοχές όπου ο τουρισμός αποτελεί ασήμαντη δραστηριότητα	22 Νομοί (Ανάμεσα στους 22 Νόμους βρίσκονται και οι Νομοί Θεσπρωτίας και Άρτας)	<ul style="list-style-type: none"> • Δ. Ελλάδα 1,79 • Αττικής 1,14 • Δ. Μακεδονίας 1,17
-----	---	--	--

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Με βάση τα παραπάνω, η Περιφέρεια της Ηπείρου έχει δείκτη $2 < 10$ κλίνες ανά 100 κατοίκους και κατατάσσεται στις περιφέρειες όπου η υπάρχουσα τουριστική δραστηριότητα είναι περιορισμένη ή δίνεται σχετικά μικρή βαρύτητα στον τομέα του τουρισμού.

Επιπλέον, πέρα των οικονομικών μεγεθών και εννοιών, και ο συνδυασμός τους με την διάρθρωση της απασχόλησης ανά τομέα της οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια, μπορεί να εξαχθούν επίσης συμπεράσματα, αναφορικά με την συμβολή του τουρισμού στην περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση και στην σύνδεσή του με τους τρεις τομείς της οικονομικής δραστηριότητας¹⁵.

Σημαντικό χαρακτηριστικό των περιφερειών της Ελλάδος είναι η υπερβολική συγκέντρωση του πληθυσμού της στην Αττική και στη Κεντρική Μακεδονία. Αποτέλεσμα αυτού είναι το 58,43% (Ε.Σ.Α. 2009) του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (Α.Ε.Π.) να παράγεται σε δύο μόνο περιφέρειες, αφήνοντας λιγότερο από το μισό στις υπόλοιπες έντεκα. Επίσης, η δύο αυτές περιφέρειες συγκεντρώνουν πάνω από το μισό της συνολικής απασχόλησης της χώρας. Συνεπώς, τόσο η Αττική όσο και η Κεντρική Μακεδονία αποτελούν δύο πολύ ισχυρούς πόλους ανάπτυξης στο εσωτερικό της χώρας (Λαγός, Οικονομάκης, Καλιγιαννάκης, Μιχαηλίδης, 2004).

Με τον όρο «πόλο ανάπτυξης» εννοούμε «κάθε ομάδα κλάδων που είναι ικανές να παράγουν οικονομική μεγέθυνση, συνδέονται μεταξύ τους μέσω εισροών και εκροών γύρω από ένα κινητήριο κλάδο» (F. Perroux, 1955). Ο πόλος αυτός μπορεί να αναπτύσσεται ταχύτερα από τις υπόλοιπες περιφέρειες λόγω τοπικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει (Λαγός, Οικονομάκης, Καλιγιαννάκης, Μιχαηλίδης, 2004 + Καζάκος, 1984).

Εν συντομία, οι **θετικές επιδράσεις** του πόλου είναι:

- i. Αύξηση παραγωγής πρώτων υλών, βιομηχανιών, εξοπλισμού και εργαλείων.
- ii. Ανάπτυξη βιομηχανιών επεξεργασίας, αξιοποίηση ημικατεργασμένων και καταναλωτικών προϊόντων.
- iii. Ανάπτυξη τριτογενούς τομέα και ιδιαίτερα του εμπορίου, των υπηρεσιών και των επενδύσεων.

Οι **αρνητικές επιδράσεις** έχουν ως εξής:

- i. Συγκέντρωση επενδυτικών κεφαλαίων στον πόλο ανάπτυξης, τη στιγμή που τα έχει ιδιαίτερη ανάγκη η περιφέρεια.
- ii. Ο πληθυσμός, και ειδικά ο ενεργός, όπως οι νέοι, μεταφέρεται στον πόλο λόγω των θέσεων εργασίας που δημιουργούνται και του φαινομενικά ελκυστικότερου συστήματος αμοιβών.
- iii. Οι δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα εγκαταλείπουν τον ευρύτερο χώρο της περιφέρειας και αναπτύσσονται γύρω από τον πόλο ανάπτυξης αποδυναμώνοντας την επαρχία.

¹⁵ Βλέπε Κεφάλαιο 2.1.3.

Βέβαια, οι αρνητικές επιπτώσεις που προκαλούνται από τον πόλο, έχουν ως άμεσο αποτέλεσμα τη μεγέθυνση των περιφερειακών ανισοτήτων και την υποβάθμιση των γύρω περιοχών. Στο ίδιο πλαίσιο, επισημαίνεται ότι η αποψίλωση της υπαίθρου, που πλησιάζει τα όρια της ερήμωσης, και ο γιγαντισμός της πρωτεύουσας αποτελούν τον πυρήνα του Περιφερειακού προβλήματος και γι' αυτό η ενίσχυση των δυνάμεων διασποράς δεν επιβάλλεται μόνο σαν αναγκαία οικονομική και χωροταξική επιλογή, αλλά και σαν άμεση εθνική επιταγή¹⁶.

Κατά πόσον όμως συμβάλλει ο τουρισμός στην επίλυση του περιφερειακού προβλήματος; Η ταξινόμηση των περιφερειών κατά Boudeville σε οκτώ περιφερειακούς τύπους, γίνεται βάσει κάποιων κριτηρίων, τα οποία αποτελούν οικονομικά μεγέθη και έννοιες που εκφράζουν την υπάρχουσα κατάσταση, αναφορικά με την οικονομία και την απασχόληση των περιφερειών, ερμηνεύοντας τους ειδικούς παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη σε κάθε περιφέρεια. Η ερμηνεία των περιφερειακών τύπων ακολουθεί στον παρακάτω πίνακα, ώστε να γίνει αντιληπτή η εικόνα των τοπικών παραγόντων αυτών που επηρεάζουν την περιφερειακή ανάπτυξη και κατά συνέπεια την οικονομία και την απασχόληση. Μέσα από αυτήν την ταξινόμηση, επίσης, μπορούμε να δούμε το ρόλο του τουρισμού στην οικονομική κατάσταση των περιφερειών και στην ταξινόμηση τους σύμφωνα με τα παραπάνω κριτήρια.

Ερμηνεία των Περιφερειακών Τύπων κατά Boudeville

Περιφερειακός Τύπος	Χαρακτηριστικά Περιφερειακής Ανάπτυξης	Προτεινόμενα Μέτρα
1	Ευνοϊκή Κλαδική Διάρθρωση Θετικοί Τοπικοί Παράγοντες	
2	Ευνοϊκή Κλαδική Διάρθρωση Θετικοί Τοπικοί Παράγοντες	
3	Ευνοϊκή Κλαδική Διάρθρωση Αρνητικοί Τοπικοί Παράγοντες	Βελτίωση Υποδομής
4	Δυσμενής Κλαδική Διάρθρωση Θετικοί Τοπικοί Παράγοντες	Βελτίωση Κλαδικής Διάρθρωσης
5	Δυσμενής Κλαδική Διάρθρωση Θετικοί Τοπικοί Παράγοντες	Βελτίωση Κλαδικής Διάρθρωσης
6	Ευνοϊκή Κλαδική Διάρθρωση Αρνητικοί Τοπικοί Παράγοντες	Βελτίωση Υποδομής
7	Δυσμενής Κλαδική Διάρθρωση Αρνητικοί Τοπικοί Παράγοντες	Βελτίωση Διάρθρωσης, Υποδομής
8	Δυσμενής Κλαδική Διάρθρωση Αρνητικοί Τοπικοί Παράγοντες	Βελτίωση Διάρθρωσης, Υποδομής

ΠΗΓΗ: ΠΑΠΑΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, 1990

Στον παρακάτω πίνακα, ταξινομούνται οι περιφέρειες με βάση το σύνολο της οικονομίας τους. Ξεχωρίζει η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, αφού παρουσιάζει ιδιαίτερα ευνοϊκές τοπικές συνθήκες, ακολουθούμενη από την Αττική, που ως πρωτεύουσα της χώρας είναι φυσικό να

¹⁶ Λαγός, Οικονομάκης, Καλιγιαννάκης, Μιχαηλίδης, 2004 + Κόνσολας, 1985

έχει ιδιαίτερα υψηλή οικονομία. Το Βόρειο Αιγαίο και η Κρήτη, χρήζουν βελτίωσης της κλαδικής διάρθρωσης. Οι υπόλοιπες 9 περιφέρειες όπου συγκαταλέγεται και η Περιφέρεια Ηπείρου, παρουσιάζουν την ανάγκη βελτίωσης στη διάρθρωση αλλά και στην υποδομή τους. Τις πρώτες θέσεις στην ταξινόμηση των περιφερειών για το σύνολο της οικονομίας, βλέπουμε να τις κατέχουν οι κύριοι ελληνικοί τουριστικοί προορισμοί.

Ταξινόμηση κατά Boudeville στο Σύνολο της Οικονομίας

Περιφερειακός Τύπος	Περιφέρειες
1	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ
2	ΑΤΤΙΚΗ
3	
4	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ
5	ΚΡΗΤΗ
6	
7	ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑ
8	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΗΠΕΙΡΟΣ ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

ΠΗΓΗ: Λαγός, Οικονομάκης, Καλιγιαννάκης, Μιχαηλίδης, 2004

Για να έχουμε μια πληρέστερη εικόνα της συμβολής του τουρισμού ως παράγοντα Περιφερειακής ανάπτυξης, απασχόλησης και οικονομίας, στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η ταξινόμηση του τριτογενή τομέα (Υπηρεσιών), όπου εντάσσεται και ο τουρισμός¹⁷. Εδώ συγκεντρώνεται και η κύρια μάζα του εργατικού δυναμικού (61,81% συμμετοχή στο σύνολο το 2001) τα πράγματα είναι εμφανώς καλύτερα από την πλευρά της αύξησης της τομεακής απασχόλησης σε κάθε περιφέρεια. Στον πρώτο περιφερειακό τύπο βρίσκονται η Αττική, η Κεντρική Μακεδονία, το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη, οι οποίες είναι και οι περιφέρειες που εμφανίζονται με τοπικά πλεονεκτήματα στην απασχόληση του τομέα. Οι υπόλοιπες περιφέρειες, είτε χρειάζονται βελτίωση της κλαδικής τους διάρθρωσης, είτε τις υποδομής, είτε και των δύο. Εδώ, μπορεί να αναφερθεί ο ρόλος του τουρισμού. Με εξαίρεση την Αττική και την Κεντρική Μακεδονία, οι άλλες δύο περιφέρειες, Νότιο Αιγαίο και Κρήτη, περιλαμβάνουν τους κύριους ελληνικούς τουριστικούς προορισμούς. Έτσι προκύπτει το συμπέρασμα ότι ο τουρισμός αποτελεί κύριο παράγοντα Περιφερειακής ανάπτυξης, απασχόλησης και οικονομίας.

¹⁷ Για μία εκτενέστερη παρουσίαση των οικονομικών συνόλων και την διάρθρωση των τομέων, ιδιαίτερα του τριτογενή και το ποσοστό συμμετοχής ΑΠΑ Ξενοδοχείων/Εστιατόριων της Περιφέρειας Ηπείρου και των Νομών της από το 2001-2008, βλέπε Κεφάλαιο 2.1.3. της παρούσης μελέτης.

Ταξινόμηση κατά Boudeville στον Τριτογενή Τομέα

Περιφερειακός Τύπος	Περιφέρειες
1	ΑΤΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΡΗΤΗ
2	
3	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ
4	
5	
6	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ
7	
8	

ΠΗΓΗ: Λαγός, Οικονομάκης, Καλιγιαννάκης, Μιχαηλίδης, 2004

Ανατρέχοντας στον παραπάνω πίνακα, παρατηρούμε τις περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης, να ανήκουν στον πρώτο περιφερειακό τύπο (στην κατά Boudeville ταξινόμηση), όπου όλα είναι ευνοϊκά και θετικά. Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατατάσσεται στις περιοχές που είναι ειδικευμένες στον τουρισμό, ενώ η Κρήτη στις περιοχές με υψηλή τουριστική ανάπτυξη.

Από το σύνολο όλων των παραπάνω πινάκων (στην κατά Boudeville ταξινόμηση), συμπεραίνουμε ότι η τουριστική ανάπτυξη σε μια περιοχή σχετίζεται άμεσα με την υπάρχουσα οικονομική της κατάσταση και πορεία. Επίσης, ανήκοντας στις ανώτερες θέσεις της ταξινόμησης των περιφερειών, είναι ευκολότερο για μια περιφέρεια να αυξήσει περεταίρω την τουριστική της δραστηριότητα. Η Περιφέρεια Ηπείρου χρήζει βελτίωσης στη διάρθρωση και στην υποδομή της ώστε ν' αυξήσει την τουριστική της δραστηριότητα.

Από τα παραπάνω, διαπιστώνουμε την ύπαρξη «μονοκαλλιέργειας» του τουρισμού σε ορισμένες περιφέρειες και την υστέρηση σε τουριστική ανάπτυξη σε πολλές περιφέρειες της χώρας. Δεδομένου ότι ο τουρισμός ενισχύει σημαντικά την τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη, υπάρχουν επιπλοκές, όταν μονοκαλλιεργούνται οι οικονομικές δραστηριότητες μιας περιοχής, βάζοντας σε κίνδυνο το μέλλον της. Για μια υγιής οικονομία απαιτείται η ανάπτυξη του τουρισμού σε συνδυασμό με άλλες δραστηριότητες. Η σύνδεση του τουρισμού με άλλους οικονομικούς κλάδους, είτε σε επίπεδο κατανάλωσης προϊόντων, είτε σε επίπεδο συνεργασίας, με στόχο την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των παρεχόμενων τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο στο σχεδιασμό τουριστικής μιας περιοχής ούτως ώστε να η μεγιστοποίηση της οικονομικής απόδοσης του τουρισμού της.

Η υπερσυγκέντρωση (δηλ. η υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας τουριστικής ανάπτυξης) ως χαρακτηριστικό του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, δημιουργεί προβλήματα στο

περιβάλλον και την οικονομία. Εντείνει μία άνιση ανάπτυξη δημιουργώντας πόλους τουριστικής ανάπτυξης. Από την άλλη, η αποεπένδυση που παρατηρείται συχνά στον πρωτογενή τομέα, σε αρκετούς τουριστικούς προορισμούς δημιουργεί εμπόδια στην τροφοδοσία της τουριστικής δραστηριότητας με εγχώρια προϊόντα που καταναλώνουν οι τουρίστες. Ως αποτέλεσμα, την εισαγωγή αγροτικών και άλλων προϊόντων, που οδηγούν στην μείωση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας από τον τουρισμό και την εκροή συναλλάγματος. Για τον λόγο αυτό, κάλο είναι να γίνεται η μετάβαση από την αγροτική στην τουριστική οικονομία μέσα από τη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για ανάπτυξη και συμπληρωματικών προς τις αγροτικές τουριστικών δραστηριοτήτων. Έτσι εναλλακτικές (πχ. αγροτουρισμός) και ειδικές μορφές τουρισμού μπορούν να συνδράμουν στο εισόδημα των αγροτών και ταυτόχρονα να προστατέψουν τον πρωτογενή τομέα. Στόχος, λοιπόν, μιας πολιτικής βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης θα πρέπει να είναι η μετατροπή του συγκριτικού σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα με σκοπό την προσέλκυση εσωτερικού, αλλά κυρίως εισερχόμενου τουρισμού δεδομένων των μεγαλύτερων πολλαπλασιαστικών επιδράσεων που μπορεί να επιφέρει ο τελευταίος στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας.

3.3. ΟΙ ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Οι κοινωνικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στις χώρες υποδοχής των τουριστών, είναι από τα πρώτα θέματα που αναλύθηκαν εμπειρικά από την κοινωνιολογία του τουρισμού. Με την έννοια των κοινωνικών επιπτώσεων αναφερόμαστε στο σύνολο των κοινωνικών αλλαγών, που άμεσα ή έμμεσα επιφέρει ο τουρισμός στην τοπική κοινωνική δομή. Είναι χαρακτηριστική η θεματική ποικιλία και το εύρος των διαπλοκών και συσχετίσεων, που προκύπτουν από τα ζητήματα τα οποία ανέλυσαν οι μελέτες επιπτώσεων από τον τουρισμό στο κοινωνικό πεδίο.

Οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου, συνδέονται άμεσα με το στάδιο ανάπτυξης που η κάθε περιοχή βρίσκεται, αλλά και τον βαθμό διαφοροποίησης της τοπικής και παραγωγικής της δομής που οφείλεται στην παρουσία του τουρισμού. Η διαφοροποίηση αυτή εκφράζει τις διαδοχικές προσαρμογές, αλλαγές και ανακατατάξεις που επέρχονται στην τοπική κοινωνική δομή στα διαφορετικά στάδια της τουριστικής ανάπτυξης της κάθε περιοχής. Πρόκειται για μίαν διαδικασία αμφίδρομη, όπου ο μίεν τουρισμός αναπτυσσόμενος απαιτεί νέες υπηρεσίες, υποδομές και επαγγελματικές ειδικεύσεις, η δε Τοπική κοινωνία ανταποκρινόμενη και προσαρμοζόμενη οφείλει να «παράγει» αυτά που ζητούνται διαφοροποιώντας σταδιακά την παραγωγική δομή της, αλλά και ευρύτερα τα κοινωνικά της χαρακτηριστικά. Το οικονομικό όφελος που προδικάζει η τουριστική ανάπτυξη ισχυροποιεί τις επαγγελματικές ομάδες συμφερόντων που ωθούν προς αυτήν την κατεύθυνση. Η περιοχή στρέφεται σταδιακά στον έξω κόσμο, τόσο όσον αφορά στις επιρροές που δέχεται η κοινωνική της δομή από την προβολή των αστικών προτύπων των τουριστών, όσο και σε αναζήτηση πόρων και τεχνογνωσίας για την υποστήριξη της τουριστικής ανάπτυξης. Η συχνά κλειστή αγροτική δομή διαφοροποιεί αργά την παραγωγική της βάση και υιοθετεί σε αυτό το στάδιο τα επιφανειακά γνωρίσματα των αστικών κέντρων, καταλήγοντας στην διαμόρφωση μίας κοινωνικής δομής με έντονα τα στοιχεία του δυϊσμού: *παραδοσιακά ήθη, έθιμα και παραγωγικές δραστηριότητες, και σύγχρονα πρότυπα και τρόπος ζωής* ενός μέρους του πληθυσμού.

Απόρροια της προσέλκυσης μεγαλύτερου αριθμού τουριστών είναι η συνεχής αύξηση του επιπέδου τιμών και η πρώτη εμφάνιση φαινομένων κερδοσκοπίας και αλλοτρίωσης. Τα φαινόμενα αυτά ασφαλώς έχουν παρουσιαστεί στις ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές της Περιφέρειας Ηπείρου, αλλά μπορούν να αρθούν οι αρνητικές τους συνέπειες με την χρήση κατάλληλων κανονιστικών πλαισίων, την αναβάθμιση του επιπέδου παροχής υπηρεσιών των

κατοίκων που ασχολούνται με τον τουρισμό, την κατάλληλη εκπαίδευση και επιμόρφωση των εμπλεκόμενων επαγγελματιών ομάδων κ.λπ.

Παράλληλα η τουριστική ανάπτυξη θα ενισχύσει και στην Περιφέρεια την δυνατότητα των γυναικών να βελτιώσουν την κοινωνική τους θέση και πολλές φορές να σημειώσουν μια εντυπωσιακή ανοδική κινητικότητα στα επαγγέλματα του τουρισμού. Σε παράλληλη πορεία για την διεκδίκηση μιας καλύτερης κοινωνικής θέσης με τις γυναίκες, θα έχουν και οι νέοι της Περιφέρειας Ηπείρου, οι οποίοι πλήττονται ιδιαίτερα από την ανεργία.

3.4. ΟΙ ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ένας από τους κυριότερους λόγους ταξιδιών είναι και παραμένει το πολιτιστικό κίνητρο για τους τουρίστες. Η έννοια του πολιτισμού δίνει έμφαση στην καταγραφή ομοειδών στοιχείων του πολιτισμού, που μπορούν να θεωρηθούν ως τουριστικοί πόροι. Με την οπτική αυτή ο πολιτισμός περιλαμβάνει:

- **Μορφές τέχνης (μουσική, χορός, θέατρο, ζωγραφική κ.α.).**
- **Έθιμα και παραδόσεις της περιοχής.**
- **Ιστορικά και θρησκευτικά μνημεία (αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, εκκλησίες, μοναστήρια κ.α.).**
- **Δομημένο περιβάλλον (αρχιτεκτονική, παραδοσιακοί οικισμοί, γεφύρια, αρχοντικά, ιστορικά κέντρα κ.λπ.).**
- **Πολιτιστικές εκδηλώσεις και δρώμενα.**

Η Περιφέρεια Ηπείρου από την άποψη των πολιτιστικών πόρων κατέχει μια προνομιακή θέση με πλείστα ιστορικά μνημεία αλλά και πολιτιστική παράδοση στις διάφορες τέχνες, όπως έχει προαναφερθεί.

Η τουριστική ανάπτυξη ασφαλώς θα προωθήσει την ανάδειξη όλων αυτών των πολιτιστικών πόρων της Ηπείρου. Παράλληλα θα βελτιώσει τις υποδομές τους και θα συμβάλλει στην αποκατάσταση, διατήρηση και συντήρηση όλων αυτών των μνημείων του ιστορικού παρελθόντος. Με το κίνητρο της τουριστικής ανάπτυξης, οι παραδοσιακοί οικισμοί θα αναβαθμιστούν, πολλά παραδοσιακά κτίρια θα μπορέσουν να μετατραπούν σε ξενώνες, οι πόλεις και τα χωριά να πάρουν ζωή με την προσέλκυση επισκεπτών στις διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις τους.

Η τουριστική ανάπτυξη θα μπορέσει να λειτουργήσει και αμφίδρομα, αξιοποιώντας και αναδεικνύοντας αφ ενός τους πολιτιστικούς πόρους της Περιφέρειας και αφ' ετέρου καθιστώντας τους ελκυστικότερους, θα μπορέσει να αυξήσει τους διάφορους δείκτες (αριθμό επισκεπτών, αριθμό διανυκτερεύσεων, ημέρες παραμονής).

3.5. ΟΙ ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Το Πέμπτο Κοινοτικό Πρόγραμμα για το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη, ανέφερε ότι ο αριθμός των τουριστών στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου είναι δυνατό να αυξηθεί από 380 σε 760 εκατομμύρια το χρόνο κατά το έτος 2025 ανάλογα με τους ρυθμούς της οικονομικής αύξησεως, και σ' αυτό θα συντελούσε κυρίως ο μαζικός τουρισμός, καθώς η περιοχή αυτή απορροφά το 35% του διεθνούς τουρισμού και είναι η πρώτη στον κόσμο τουριστική περιοχή. Η αύξηση αυτή προέβλεπε δημογραφικές αλλαγές στη περιοχή και ότι θα απαιτούσε το διπλασιασμό του χρησιμοποιούμενου χώρου ως το 2000, ενώ τα στερεά απόβλητα και τα λύματα ενδέχεται να έχουν τριπλασιαστεί ως το έτος 2025. Σύμφωνα με το Έκτο Κοινοτικό Πρόγραμμα για το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη, όπως δημοσιοποιήθηκε το 2001, οι πιέσεις που προκαλούνται από τις τουριστικές δραστηριότητες θα οξυνθούν μέχρι το 2010.

Συγκεκριμένα στον Ελληνικό χώρο από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 η ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη και η καθολική απουσία τουριστικού σχεδιασμού οδήγησε σε περιβαλλοντική υποβάθμιση. Η επιλογή στις αρχές της δεκαετίας του 1970 της βιομηχανοποίησης της τουριστικής ανάπτυξης είχε μακροπρόθεσμα ως αποτέλεσμα την αλλοίωση του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος. Στη δεκαετία του 1980 μέχρι και σήμερα παρά τις προσπάθειες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού και τη προστασία των παραδοσιακών οικισμών (μέσω ΕΟΤ) δεν ανατράπηκε η βιομηχανοποίηση της τουριστικής δραστηριότητας και η περιβαλλοντική υποβάθμιση.

Για τη Περιφέρεια της Ηπείρου ο τουρισμός αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της. Αποτελεί μία σημαντική εισοδηματική πηγή για τη Περιφέρεια συνδέοντας την οικονομική ανάπτυξη με το περιβάλλον με τα συνακόλουθα οφέλη και κόστη. Καθώς αυξάνεται το βιοτικό επίπεδο, ο ελεύθερος χρόνος και βελτιώνονται οι μεταφορικές υποδομές αναμένεται νέα αύξηση της τουριστικής κίνησης στην Περιφέρεια κατά την επόμενη δεκαετία με προτίμηση σε περιοχές με υψηλή ποιότητα περιβάλλοντος.

Η περιοχή της Περιφέρειας συνδυάζει πολλά στοιχεία, που ο επισκέπτης ζητά να ανακαλύψει. Αρμονικά παράκτιο και ορεινό φυσικό περιβάλλον, ευχάριστες κλιματολογικές συνθήκες, δυνατότητες για ανάπτυξη των ανθρώπινων επαφών, πολιτιστικό και ιστορικό ενδιαφέρον. Η αύξηση της επισκεψιμότητας των τουριστών θα επηρεάσει κυρίως τις παράκτιες και τις ορεινές ζώνες της Περιφέρειας. Ωστόσο το φυσικό περιβάλλον δεν είναι ανεξάντλητο και ο τουρισμός ως αναπτυσσόμενη οικονομική δραστηριότητα έχει τη τάση να το «καταναλώνει». Δύσκολα συγκλίνουν οι έννοιες της περιβαλλοντικής ποιότητας και της τουριστικής ανάπτυξης. Αν και ο τουρισμός ποιότητας είναι αναγκαίος για τη τουριστική ανάπτυξη, η ποιότητα του περιβάλλοντος που απαιτείται για την ανάπτυξη του τουρισμού απειλείται από την ίδια την τουριστική ανάπτυξη.

Τα χαρακτηριστικά που απαιτούν οι τουρίστες από ένα ποιοτικό περιβάλλον είναι ο βαθμός ελκυστικότητας της περιοχής (φυσικό κάλλος, ιστορικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον), η ποιότητα του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και το κόστος των διακοπών. Επομένως η προστασία του περιβάλλοντος είναι ο βασικός στόχος. Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό η ανάπτυξη του τουρισμού να πραγματοποιηθεί σύμφωνα με την αρχή της αειφορίας. Με τον κατάλληλο σχεδιασμό, διαχείριση και στρατηγική ο τουρισμός, η περιφερειακή ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος μπορούν να συμβαδίσουν. Ο σεβασμός προς τη φύση και το περιβάλλον, ιδίως στις παράκτιες και τις ορεινές περιοχές είναι ο πρωταρχικός παράγοντας που μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας και στην σταθερή οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας.

Όπως αναφέρθηκε η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να επιφέρει θετικά και αρνητικά αποτελέσματα στο περιβάλλον και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ατομικές και καταναλωτικές επιλογές. Συγκεκριμένα η φύση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων εξαρτάται από το συσχετισμό δύο παραγόντων του ποσοτικού (αριθμός τουριστών) και του ποιοτικού (περιβάλλον! τόπος που δέχεται τους τουρίστες). Ο Λόγος ποσότητα - ποιότητα είναι καθοριστικός, καθώς η απότομη αύξηση του τουρισμού επιφέρει ανισορροπίες στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Οι ανισορροπίες αφορούν κυρίως στην ανεξέλεγκτη αύξηση των κλινών, στην ανεπάρκεια των υποδομών όπως των μεταφορών, ύδρευσης, αποχέτευσης, ενέργειας και επικοινωνιών. Στην εγκατάλειψη της γεωργικής γης, στην άναρχη δόμηση και αστικοποίηση της υπαίθρου. Επίσης η εμπορευματοποίηση της γης και των πόρων συμβάλλει στην ποιοτική υποβάθμιση Περιβάλλοντος και στο κίνδυνο αλλοίωσης έως καταστροφής των πόρων και του περιβάλλοντος. Τέλος η ποιοτική υποβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών και η υποβάθμιση-ομογενοποίηση του τουριστικού προϊόντος συμβάλλει στην ανεργία, στη μείωση των εισοδημάτων και του επιπέδου ζωής των τοπικών πληθυσμών.

Η εποχικότητα του τουριστικού φαινομένου επίσης οδηγεί σε κορεσμό και δημιουργεί φαινόμενα συνωστισμού. Αυτό συμβαίνει διότι παράμετροι όπως η περιορισμένη έκταση, ιδιαίτερα ήθη και έθιμα του ντόπιου πληθυσμού συνδεδεμένα με τις πολύχρονες παραδόσεις έρχονται σε αντίθεση με την ανάγκη ανάπτυξης των οικισμών για την υποδοχή όλο και μεγαλύτερου αριθμού τουριστών (σύγκρουση ποσότητας - ποιότητας, διαφορετικά πολιτιστικά πρότυπα).

Επίσης ο πολεοδομικός ιστός διαφοροποιείται αισθητά με τη προσθήκη των νέων κατασκευών, προκειμένου να καλύψει τις αυξημένες ανάγκες καταστρέφοντας το τοπίο και το παραδοσιακό οικιστικό χαρακτήρα.

Σημαντικές είναι οι κοινωνικές επιπτώσεις στις τουριστικές περιοχές από τη διαφορά πολιτισμικού και οικονομικού επιπέδου μεταξύ της χώρας υποδοχής και της χώρας προέλευσης των τουριστών, η οποία επηρεάζει θετικά ή αρνητικά τη χώρα υποδοχής ανάλογα με το οικονομικό-πολιτιστικό επίπεδο της χώρας προέλευσης των τουριστών και αυτό της χώρας υποδοχής.

Τέλος σε οικονομικό επίπεδο η τουριστική ανάπτυξη αν και συγκρατεί το πληθυσμό, βελτιώνει το επίπεδο ζωής, δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, ωστόσο μπορεί να οδηγήσει το πληθυσμό στην αποκλειστική απασχόληση άμεση ή έμμεση - με τον τουρισμό και στην εγκατάλειψη των αγροτικών, αλιευτικών και άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων, που αποτελούσαν μοναδικούς πόρους επιβίωσης για χρόνια και μπορούν με την διατήρησή τους να δώσουν τη δυνατότητα συμπληρωματικής απασχόλησης και κατά συνέπεια συμπληρωματικών πόρων.

4ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΙΣΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

4.1. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Σε ότι αφορά τους πόλους έλξης, η Περιφέρεια διαθέτει εξαιρετικά συγκριτικά πλεονεκτήματα (καθαρές ακτές, περιοχές εξαιρετικού φυσικού κάλλους, αρχαιολογικά μνημεία, εθνικούς δρυμούς, τοπική πολιτιστική παράδοση, κλπ.) για την ανάδειξη του (θαλάσσιου, ειδικού, ορεινού) τουρισμού σε κύρια εστία ανάπτυξης.

Η Ήπειρος, όσον αφορά την τυπολογία της ως τουριστικού προορισμού, χαρακτηρίζεται από σημαντικές ανομοιομορφίες ως προς τον βαθμό τουριστικής ανάπτυξης και την ύπαρξη εγκαταστάσεων τουριστικής ανωδομής και υποδομής παρά τον μεγάλο πλούτο, την ποικιλία και διασπορά των φυσικών και πολιτιστικών πόρων που σε πολλές περιοχές παραμένει αναξιοποίητος. Τα κύρια αίτια για αυτό είναι το δύσβατο του εδάφους, η κακή προσπέλαση και η μεγάλη χρονο-απόσταση από οικιστικά κέντρα, μεταφορικούς κόμβους και άξονες.

Λόγω των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών και των διαφορετικών κλιματολογικών συνθηκών που επικρατούν στις παραθαλάσσιες περιοχές και στην ενδοχώρα της Ηπείρου, επικράτησαν διαφορετικά πρότυπα τουρισμού. Πιο συγκεκριμένα ο τουρισμός στην Ήπειρο αναπτύσσεται σε τρεις περιοχές, με εμφανή υπεροχή των παράκτιων περιοχών έναντι των ορεινών. Συγκεκριμένα, έχει διαμορφωθεί μια ανεπτυγμένη τουριστική ζώνη κατά μήκος των παραλίων των Νομών Πρεβέζης και Θεσπρωτίας, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες περιοχές που δεν είναι τουριστικά ανεπτυγμένες στον ίδιο έντονο βαθμό, με εξαίρεση τα Ζαγοροχώρια και το Μέτσοβο.

Συγκεκριμένα, οι περιοχές “**ώριμης τουριστικής ανάπτυξης**”, παρουσιάζουν την ακόλουθη τυπολογία:

■ **Παράκτιες τουριστικές ενότητες Νομού Πρεβέζης και Θεσπρωτίας:**

Τυπολογία περιοχών: περιοχές μαζικού ξένου τουρισμού μέσης και υψηλής στάθμης και εσωτερικού παραθεριστικού τουρισμού μέσης προς χαμηλή στάθμη. Η περιοχή διαθέτει το 58% περίπου του ξενοδοχειακού δυναμικού της περιοχής.

■ **Ορεινές τουριστικές ενότητες Ν. Ιωαννίνων: Μετσόβου και Ζαγοροχωρίων:**

Τυπολογία περιοχών: περιοχές επιλεκτικού τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων, μέση προς υψηλή στάθμη, εσωτερικού κυρίως τουρισμού. Οι περιοχές διαθέτουν το 12% περίπου του ξενοδοχειακού δυναμικού (ειδικές μορφές τουρισμού).

■ **Αστική τουριστική ενότητα Ιωαννίνων:**

Τυπολογία περιοχής: μαζικός και εκδρομικός-περιηγητικός τουρισμός, μέσης και υψηλής στάθμης, εσωτερικός κυρίως, τουρισμός πόλεως (αστικός), για περισσότερες εποχές του έτους. Η περιοχή διαθέτει το 22% περίπου του ξενοδοχειακού δυναμικού της Περιφέρειας.

Τα χαρακτηριστικά αυτά οφείλονται στη μεγάλη προτίμηση των αλλοδαπών τουριστών και κυρίως των Γερμανών, Γάλλων, Ιταλών και Άγγλων στον τουρισμό τύπου Camping στους Νομούς Πρεβέζης και Θεσπρωτίας, στους οποίους βρίσκονται τα παράλια αυτά.

Αντίθετα περιορισμένη είναι η ζήτηση αλλοδαπών για τουρισμό σε ορεινές περιοχές. Πρέπει να σημειωθεί πάντως ότι αυτό οφείλεται κυρίως στην ύπαρξη πολυάριθμων ορεινών τουριστικών θέρετρων στη βόρεια και Δυτική Ευρώπη σε αντίθεση με την ουσιαστική έλλειψη παράκτιων ζωνών στις χώρες αυτές, όπου είναι περιορισμένες έως ανύπαρκτες.

Η πεδινή περιοχή της Άρτας παρουσιάζει σημαντική υστέρηση. Για την άμβλυση του «μονοδιάστατου» προϊόντος «Ήλιος & Θάλασσα», στις ορεινές περιοχές και στην περιοχή του Αμβρακικού κόλπου προωθείται το πρότυπο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, για την ανάπτυξη των οποίων η Περιφέρεια έχει εξαιρετικές προϋποθέσεις και σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, δεδομένου ότι οι φυσικοί και πολιτιστικοί της όροι παρουσιάζουν ποικιλία και δυναμική διασπορά στο χώρο.

Στην Ήπειρο υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός περιβαλλοντικά ευαίσθητων αξιόλογων ή και προστατευόμενων περιοχών με υψηλή οικολογική και αισθητική αξία που την καθιστούν ιδιαίτερα προνομιούχο από την άποψη του φυσικού περιβάλλοντος. Ορισμένοι από αυτούς τους φυσικούς πόρους έχουν ενδιαφέρον σε διεθνές, εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο.

4.1.1. Φυσικοί Πόλοι Έλξης - Προστατευόμενες Περιοχές

Οι ευαίσθητες περιοχές σημαντικού βαθμού οικολογικής και αισθητικής αξίας και οι οποίες προστατεύονται με βάση το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο (Ελληνική Νομοθεσία, Ευρωπαϊκή Νομοθεσία και Διεθνείς Συμβάσεις) έχουν καταγραφεί και παρουσιάζονται εποπτικά στον πίνακα για την Περιφέρεια της Ηπείρου.

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΘΝΙΚΟΙ ΔΡΥΜΟΙ	ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ	ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΛΑΣΗ	ΕΘΝΙΚΑ ΠΑΡΚΑ	RAM SAR	NATURA 2000	CORINE	SPA ²	EK BY
Αρμύς Βίκου-Αώου	X					X	X	X	
Αρμύς Πίνδου (Βαλιά Κάλντα)	X					X	X		
Φαράγγι Βίκου							X		
Βόρεια Πίνδος				X			X		
Βάλια Κιρνα (Β. Πίνδος)							X		
Πλάτανος Άρτας		X							
Δάσος Ιωαννίνων			X						
Δάσος Νικοπόλεως-Μύτικας Πρέβεζας			X						
Αμβρακικός Κόλπος – Δέλτα Λούρου κ' Αράχθου					X	X			X
Στενά Λούρου Περιοχή Κερασώνας							X		
Όρη Αθαμανών						X	X		
Κοιλάδα Αχελώου						X			
Αμβρακικός Κόλπος				X	X	X	X		
Εκβολές Δέλτα Καλαμά						X	X	X	
Έλος Καλοδίκι						X	X		
Λίμνη Λιμνοπούλα Παραμυθιάς						X	X		
Στενά Καλαμά						X	X		
Κορυφές όρους Γράμμος						X			
Κοιλάδες όρους Σμόλικα						X			
Κορυφές Σμόλικα						X	X		
Ωραιόκαστρο, Λίμνη Δελβινακίου, Δάσος Μερόπης κ' κοιλάδα Γορμού						X	X		
Περιοχή Μερόπης - Δελβινακίου						X	X		
Όρος Τύμφη (Γκαμήλα)						X			
Υγρότοπος εκβολών Καλαμά και Νήσος Πρασούδι						X			
Στενά Παρακάλαμου						X			
Όρη Παραμυθιάς, Στενά Καλαμά και Στενά Αχέροντα						X			

ΠΕΡΙΟΧΕΣ (...ΣΥΝΕΧΕΙΑ)	ΕΘΝΙΚ ΟΙ ΔΡΥΜ ΟΙ	ΜΝΗΜΕ ΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ	ΑΙΣΘΗ ΤΙΚΑ ΛΑΣΗ	ΕΘΝΙΚΑ ΠΑΡΚΑ	RAM SAR	NATURA 2000	CORI NE	SPA ²	EK BY
Κεντρικό τμήμα Ζαγορίου						X	X		
Περιοχή Μετσόβου (Ανήλιο-Κατάρα)						X	X		
Όρος Λάκμος						X	X		
Κορυφές Όρους Περιστερίου						X	X		
Φαράγγι Σιράκου, Ποταμός Χρουσιάς όρους Περιστερίου							X		
Όρος Μιτσικέλι						X			
Εκβολές Αχέροντα-Στενά Αχέροντα						X	X		
Όρη Ζαλόγγου						X	X		
Παράκτια ζώνη Πάργας έως Ακρωτήριο Αγ. Θωμά (Πρέβεζας)						X			
Βάλτος Χωρίου καταβόθρα Πάργας							X		
Λίμνη Χωρίου καταβόθρα Πάργας							X		
Θεσπρωτικά όρη							X		
Λίμνη Ζηρού κ' κοιλάδα Λούρου στη Φιλιπιάδα							X		
Ν.Δ πλαγιές όρους Δούσκο (Νεμέρσκα)							X		
Φαράγγι ρέματος Γκούρας, Μυροδάφνη							X		
Λιμνοθάλασσα Βαθύ									X
Λιμνοθάλασσα Πωγωνίτσα									X
Λιμνοθάλασσα Μάζωμα									X
Έλος Πέτρας									X
Δέλτα Βουβού									X
Λίμνη Ιωαννίνων						X	X		
Πλάτανος Ελαία Θεσπρωτίας		X							
Όρη Τσάμαντα, Φύλιτρον, Φαρμακοβούνι, Μεγάλη Ράχη						X			

ΠΗΓΗ: Ιστοσελίδα Δικτύου Ερευνητών Διαχείρισης Περιβάλλοντος ΥΠΕΧΩΔΕ (Επεξεργασία και μετατροπή σε πίνακα)

Συγκεντρωτικά προκύπτει ότι οι περιοχές NATURA, τα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, οι βιότοποι CORINE, και οι άλλοι βιότοποι της Περιφέρειας έχουν με βάση πίνακα ως εξής:

- ü Δύο Εθνικούς Δρυμούς: Εθνικός Δρυμός Βίκου – Αώου (ΦΕΚ 198/Α/1973), Εθνικός Δρυμός Πίνδου (ΦΕΚ 120/Α/1966).
- ü 1 Υγρότοπος διεθνούς σημασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ramsar: Κόλπος Αμβρακικού (3GR009).
- ü 29 περιοχές, από τις οποίες οι 10 διαπεριφερειακές, που έχουν ενταχθεί στον Εθνικό Κατάλογο του Δικτύου Natura 2000, Οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Συγκεντρώνονται κυρίως στους ορεινούς όγκους της ενδοχώρας και κατά μήκος των ακτών και της ενδοχώρας του Ιονίου.
- ü 2 Αισθητικά δάση: Περιαστικό Δάσος Ιωαννίνων (ΦΕΚ 306/ΤΑ/1976) και Παραλιακό Δάσος Νικοπόλεως – Μύτικα Πρέβεζας (ΦΕΚ 183/Δ/1977).
- ü 30 περιοχές, οι οποίες έχουν συμπεριληφθεί στο πρόγραμμα απογραφής βιοτόπων CORINE.
- ü 2 Διατηρητέα μνημεία της φύσης: Μ9-Ο Πλάτανος Άρτας (ΦΕΚ 1113/Β/1976) και Μ35-Ο Πλάτανος στην Ελαία Θεσπρωτίας (ΦΕΚ 173/Β/1981).
- ü 2 περιοχές ειδικής διατήρησης SPA.
- ü 6 περιοχές υγροτόπων προτεινόμενες από το ΕΚΒΥ.
- ü 2 Εθνικά Πάρκα: Το Πάρκο Βόρειας Πίνδου (ΦΕΚ 639/Δ/2005) και το Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού, για το οποίο υπεγράφη απόφαση θεσμοθέτησής του στις 28.11.2006 και αναμένεται η έκδοση του σχετικού ΦΕΚ με την οριοθέτηση του.
- ü 44 τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, τα οποία συγκεντρώνονται κυρίως στην παράκτια περιοχή που εκτείνεται από τις εκβολές του Αχέροντα ως τη Σαγιάδα και στον κεντρικό ορεινό όγκο.
- ü 26 καταφύγια Άγριας ζωής.
- ü 15 άλλοι βιότοποι.
- ü Έχουν θεσμοθετηθεί οι αναγκαίες για την προστασία των περιοχών ΕΠΜ σε 2 περιοχές: Περιοχή Οικοανάπτυξης Λίμνης Παμβώτιδας και Εθνικό Πάρκο Β. Πίνδου (διαπεριφερειακό), καθώς και 18 φορές διαχείρισης.

Βαθμός Ευαισθησίας Προστατευόμενων Περιοχών

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΜΕΓΑΛΗ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ	ΜΕΤΡΙΑ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ	ΜΙΚΡΗ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ
Αρμύς Βίκου-Αώου	X		
Αρμύς Πίνδου (Βαλιά Κάλντα)	X		
Αμβρακικός Κόλπος – Δέλτα Λούρου κ' Αράχθου(Ευρύτερη περιοχή)	X		
Στενά Λούρου Περιοχή Κερασώνας	X		
Όρη Αθαμανών(Τζουμέρκα)	X		
Κοιλάδα Αχελώου	X	X	
Αμβρακικός Κόλπος	X		
Εκβολές Δέλτα Καλαμά	X		
Έλος Καλοδίκι	X		
Λίμνη Λιμνοπούλα Παραμυθιάς	X		
Στενά Καλαμά		X	
Βασιλίτσα	X		
Κορυφές όρους Γράμμος	X		
Κοιλάδες όρους Σμόλικα	X		
Ωραιόκαστρο, Λίμνη Δελβινακίου, Δάσος Μερόπης και κοιλάδα Γορμού		X	
Κεντρικό τμήμα Ζαγορίου	X		
Λίμνη Ιωαννίνων	X		
Περιοχή Μετσόβου (Ανήλιο-Κατάρα)		X	

ΠΗΓΗ: Ιστοσελίδα Δικτύου Ερευνητών Διαχείρισης Περιβάλλοντος ΥΠΕΧΩΔΕ (Επεξεργασία και μετατροπή σε πίνακα).

4.2. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

4.2.1. Αξιολόγηση των Φυσικών Πόρων

Σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, η Περιφέρεια της Ηπείρου έχει να παρουσιάσει μεγάλη ποικιλία αξιόλογων φυσικών οικοσυστημάτων και πολιτιστικών μνημείων. Για παράδειγμα οι περιοχές της Ηπείρου, οι οποίες εντάσσονται στο δίκτυο Natura 2000 αντιστοιχούν στο 28% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας με 10 περίπου ποσοστιαίες μονάδες πάνω από τον Εθνικό μέσο όρο.

Η κατάσταση των περιβαλλοντικών περιοχών κρίνεται γενικά αρκετά καλή αν και δέχονται απειλές υποβάθμισής. Η καλή ποιότητα του περιβάλλοντος αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης οικότουριστικών δραστηριοτήτων. Αρκετοί φυσικοί υγρότοποι είναι ευτροφικοί και στη περίπτωση αυτή απαιτείται περαιτέρω διερεύνηση των αιτιών υποβάθμισής τους. Η παράκτια ζώνη μπορεί να διαφοροποιηθεί, εάν ελεγχθεί η τουριστική ανάπτυξη και η αυθαίρετη δόμηση σε τοπική κλίμακα. Οι ορεινοί όγκοι βρίσκονται γενικά σε καλή κατάσταση

φυσικότητας όμως διατελούν σε επαπειλούμενη κατάσταση λόγω της υπερβόσκησης και της παράνομης υλοτομίας και λαθροθηρίας. Συνεπώς θα πρέπει να ενεργοποιηθούν διαχειριστικά μέτρα για την προστασία και την οικοτουριστική ανάπτυξη των περιοχών αυτών. Ενδιαφέρον είναι ότι παρατηρείται ισόρροπη διασπορά των τουριστικών πόρων έλξης στο χώρο της Περιφέρειας με μεγάλες δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης και αξιοποίησης.

Έτσι κατά μήκος της παράκτιας ζώνης της Περιφέρειας από Ηγουμενίτσα μέχρι και Πρέβεζα καταγράφηκαν φυσικοί πόλοι έλξης μεγάλης φυσικής και αισθητικής αξίας: οικολογικά σημαντικές περιοχές NATURA 2000 όπως το Δέλτα και τα Στενά Καλαμά, η θαλάσσια ζώνη από Πάργα ως το ακρωτήριο του Αγίου Θωμά, οι εκβολές και τα στενά του Αχέροντα και το έλος Καλοδίκι. Στη συνέχεια και ανατολικά της Πρέβεζας εκτείνεται ο Αμβρακικός κόλπος διεθνούς ακτινοβολίας και προστασίας υγροβιότοπος.

Στην κεντρική περιοχή της Περιφέρειας υπάρχουν επίσης σημαντικοί πόλοι έλξης που εστιάζονται στην ορεινή περιοχή Παραμυθιάς -Σουλίου, στην αστική περιοχή των Ιωαννίνων και τη Λίμνη Ιωαννίνων και στην αστική περιοχή της Φιλιππιάδας.

Τέλος από Βορρά προς Νότο και περιμετρικά του ανατολικού ορίου της Περιφέρειας υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση φυσικών πόλων έλξης και συγκεκριμένα στη περιοχή της Κόνιτσας - Μαστοροχωρίων και στις ορεινές περιοχές Πωγωνίου, Ζαγοροχωρίων, Μετσόβου, Εθνικού Δρυμού Βάλια - Κάλντα, Εθνικού Δρυμού Βίκου - Αωού και των Βορείων και Νοτίων Τζουμέρκων. Οι εθνικοί Δρυμοί εποπτεύονται από τα αρμόδια τοπικά Δασαρχεία.

4.2.2. Αξιολόγηση των Μεταφορικών Υποδομών

Βασικό χαρακτηριστικό της Περιφέρειας Ηπείρου είναι η απομόνωση της λόγω της θέσης της στο χώρο, των γεωγραφικών της χαρακτηριστικών και των γενικότερων κοινωνικοοικονομικών συνθηκών που επικράτησαν στην περιοχή, που την απόκοψαν αναπτυξιακά σε σχέση με τον ευρύτερο περιφερειακό και εθνικό χώρο. Ωστόσο οι προοπτικές που δημιουργούνται με την ολοκλήρωση και την εξέλιξη ή προγραμματισμού μιας σειράς από μεγάλα έργα, όπως η ολοκλήρωση του συστήματος των αξόνων Εγνατίας Οδού, Δυτικού Άξονα (Ιόνια Οδός) και ΠΑΘΕ, ο εκσυγχρονισμός σε διεθνής προδιαγραφές λιμένας της Ηγουμενίτσας (πύλη Αδριατικής - Ιονίου), η ζεύξη Ακτίου-Πρέβεζας και η αναβάθμιση των αερολιμένων της Περιφέρειας είναι κρίσιμης σημασίας για την ανάπτυξη της, ανατρέποντας ριζικά το πολυετές καθεστώς της συγκοινωνιακής απομόνωσης. Η Εγνατία Οδός ειδικά αποτελεί ένα από τα 30 έργα προτεραιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με την αποφ. Αριθ. 884/2004/ΕΚ « περί των κοινοτικών προανατολισμών για την ανάπτυξη του διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών ».

Το οδικό δίκτυο με τις έως τώρα δυνατότητες του αποτελούσε έναν από τους κύριους ανασταλτικούς παράγοντες για την ανάπτυξη της Περιφέρειας. Τα τελευταία λίγα έτη και με μεγάλη καθυστέρηση στην αποπεράτωση, το μεγάλο οδικό έργο της Εγνατίας Οδού, δεν μπορεί να σταθεί ικανό να ανατρέψει από μόνο του την άρση της Περιφέρειας από τον συγκοινωνιακό αποκλεισμό¹⁸. Αν και η ολοκλήρωση της κατασκευής της είναι τεράστιας σημασίας, με άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις τόσο στην ανάπτυξη όσο και στην χωροταξική οργάνωση της Βόρειας και Βορειοδυτικής Ελλάδας, οι ολοένα και πιο ταχύς ανάγκες για εκσυγχρονισμό και ανάπτυξη επιτάσσουν τον σχεδιασμό και την κατασκευή

¹⁸ Κατά την μελέτη Εκτίμησης Χωρικών Επιπτώσεων του Οδικού Άξονα της Δυτικής Χώρας στον Κοινωνικό και Οικονομικό Τομέα της Περιφέρειας Ηπείρου, της Επιστημονικής Ομάδας του Πανεπιστημίου Πατρών, Νοέμβριος 2011.

συμπληρωματικών έργων. Προς αυτή την κατεύθυνση δηλ. της άρσης του συγκοινωνιακού αποκλεισμού αναμένεται και η υλοποίηση του επόμενου μεγάλου έργου του οδικού άξονα της Ιόνιας Οδού, ο οποίος και θεωρείτε στρατηγικής σημασίας για την εξυπηρέτηση της Δυτικής Ελλάδος (Καλαμάτα – Πύργος – Πάτρα – Μεσολόγγι – Αργίνιο – Άρτα – Ιωάννινα – Κακαβία).

Είναι χαρακτηριστικό, ότι το 65% του εθνικού οδικού δικτύου (μήκους 740 χλμ.) έχει ορεινή χάραξη, ενώ ακόμη υψηλότερο είναι το ποσοστό του επαρχιακού οδικού δικτύου (μήκους 2.240 χλμ.) με ορεινή χάραξη. Η αναξιοπιστία του δικτύου μπορεί να υπολογιστεί από τα ποσοστά των τμημάτων με άσχημη βατότητα, ακατάλληλο οδόστρωμα και πλάτος κάτω από 5μ. Στην Περιφέρεια της Ηπείρου μέτρια έως καλή βατότητα έχει το 99.4% των εθνικών δρόμων, το 78,5% του πρωτεύοντος επαρχιακού δικτύου και το 56.6% του δευτερεύοντα επαρχιακού δικτύου. Προβλήματα παρουσιάζονται κατά τους χειμερινούς μήνες λόγω χιονοπτώσεων και κατολισθήσεων.

Οι επιβατικές οδικές μετακινήσεις κατά κύριο λόγο είναι χερσαίες και πραγματοποιούνται με ΚΤΕΛ και ταξί (αστικά και αγροτικά). ΚΤΕΛ υπάρχουν και στους τέσσερις νομούς της Περιφέρειας. Μεγαλύτερη ζήτηση εμφανίζουν από τις ενδονομαρχιακές οι διανομαρχιακές γραμμές και κυρίως αυτές που συνδέουν τις πρωτεύουσες των Νομών με την Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Οι συγκοινωνίες σε επίπεδο Περιφέρειας παρουσιάζουν πολλά προβλήματα κυρίως στη σύνδεση των μεγάλων κέντρων με απομακρυσμένους οικισμούς. Η γεωμορφολογία της Περιφέρειας συντελεί σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια του οδικού δικτύου στο να παραμείνουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα κυρίως τη χειμερινή περίοδο χωρίς συγκοινωνία πολλοί ορεινοί οικισμοί και κοινότητες. Από τα Γιάννενα με προορισμό τα χωριά της Παραμυθιάς και την Ηγουμενίτσα χρησιμοποιείτε πλέον η λεγόμενη « **Λειτουργική Εγνατία** » (Αγία Αναστασία – Τύρια), για να προσφέρει κάποια λύση στο πρόβλημα. Στο δρόμο Γιάννενα – Μέτσοβο παραμένει σε εκκρεμότητα η γέφυρα στο Μετσοβίτικο ποταμό, που βρίσκεται στο τμήμα Μπαλντούμα – Περιστέρι. Γραμμές των ΚΤΕΛ συνδέουν με τακτικά καθημερινά δρομολόγια τις πρωτεύουσες των νομών με Αθήνα, Πάτρα, Θεσ/κη και Αργίνιο. Η ανεπάρκεια του οδικού δικτύου και οι ανεπαρκείς συνδέσεις των παραπάνω πόλεων με την Θεσσαλία και την Κεντρική Ελλάδα έκαναν μέχρι πρότινος δύσκολη την μετακίνηση των οχημάτων. Οι μετακινήσεις προς και από τη δυτική Μακεδονία γίνονται κυρίως μέσω Θεσσαλονίκης.

Το υφιστάμενο οδικό δίκτυο και οι συγκοινωνιακές υποδομές (μέχρι προσφάτως ανυπαρξία μεταφορικού συστήματος σταθερής τροχιάς – έλλειψη σιδηροδρομικού δικτύου) της Περιφέρειας σε συνδυασμό με την ορεινή γεωμορφολογία και τις δυσμενείς κλιματολογικές συνθήκες αποτελούσαν σοβαρό παράγοντα για την απομόνωση της Περιφέρειας από τη Κεντρική Ελλάδα και την Μακεδονία ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες. Στις **δύο βασικές συνδέσεις** της Περιφέρειας με την υπόλοιπη Ελλάδα (Κατάρτα – Ρίο-Αντίρριο) παρουσιάζαν συχνά προβλήματα διακοπής της οδικής μετακίνησης. Την χειμερινή περίοδο η Περιφέρεια αντιμετώπιζε προβλήματα μέσω Κατάρτας, με την Θεσσαλία μέσω του ημιτελούς οδικού δικτύου (μία γεωλογικά ασταθή περιοχή που διασχίζει κάθετα την οροσειρά της Πίνδου) και σοβαρά επηρεάζονταν και από προβλήματα που παρουσιάζονταν στη πορθμειακή σύνδεση Ρίου-Αντιρρίου μέσω της οποίας γίνονταν το μεγαλύτερο μέρος των μετακινήσεων προς και από την Περιφέρεια.

Μόλις το 2009 δόθηκαν στην κυκλοφορία 17,5 νέα χιλιόμετρα αυτοκινητόδρομου στην Εγνατία Οδό, με τα οποία ολοκληρώθηκε η παράκαμψη της Κατάρτας. Τα δύο τμήματα, το πρώτο 2,5 χλμ. από τη σήραγγα του Δρίσκου μέχρι και τη γέφυρα του Άραχθου και το δεύτερο, 15 χλμ. από τον κόμβο του Μετσόβου μέχρι τον κόμβο της Παναγιάς κρίνονταν ιδιαίτερα σημαντικά και αλλάζουν το τμήμα Μέτσοβο-Μαλακάσι, αφού εξασφάλισαν τη σύνδεση Θεσσαλίας και Ηπείρου μέσω της Εγνατίας, την παράκαμψη της Κατάρτας και τη συντόμευση της διαδρομής μέχρι τα Γιάννενα κατά περίπου 1,5 ώρα. Έτοιμοι είναι και οι δρόμοι προσπέλασης προς την υφιστάμενη εθνική οδό Ιωαννίνων – Τρικάλων, την οποία οι

οδηγοί χρησιμοποιούν από το ύψος της Παναγιάς όταν κινούνται προς τη Θεσσαλία ή την Αθήνα.

Επίσης η υλοποίηση της γέφυρας Ρίου-Αντιρρίου (γέφυρα Χαρ. Τρικούπης) συνολικού μήκους περίπου 5 χλμ. ήταν ένα σημαντικό έργο για την άρση των φραγμών επικοινωνίας της Περιφέρειας με την Αθήνα, μέσω της οποίας θα κατασκευαστεί το τμήμα που αναφέρεται ως « **Βόρεια Ιόνια Οδός** » και θα έχει μήκος περίπου 196 χλμ. από Ιωάννινα έως Αντίρριο (ανισόπεδος κόμβος με Εγνατία Οδό). Έτσι θα συνδεθούν τα Ιωάννινα, Άρτα, Αγρίνιο, Πάτρα και η Καλαμάτα.

Ανεπαρκής κρίνεται και ο υφιστάμενος παράλιος άξονας Ηγουμενίτσας – Πρεβέζης. Είναι στα άμεσα σχέδια η αναβάθμιση και επέκταση του άξονα προς νότο με την ζεύξη Ακτίου-Πρέβεζα στο λιμάνι του Αστακού και αναφέρεται ως « **Παρα-Ιόνιος Οδός** » (Ηγουμενίτσα – Πρέβεζα – Άκτιο – Βόνιτσα), σύνδεση με Δυτικό Άξονα (Κατούνα) : (Πλατυγιάλι – Αστακός – Μύτικας – Πάλαιρος – Βόνιτσα), σύνδεση με άξονα : (Αγρίνιο – Καρπενήσι – Λαμία Βόλο) ως Εθνικό/Διαπεριφερειακό άξονα τουριστικής κυρίως ανάπτυξης των Δυτικών Ακτών.

Ο διαπεριφερειακός αυτός άξονας παράκτιας τουριστικής ανάπτυξης και ειδικότερα το τμήμα του Ηγουμενίτσα - Πάργα - Πρέβεζα, ευνοεί έντονα από το αναβαθμισμένο αεροδρόμιο του Ακτίου, την υποθαλάσσια σύνδεση της Πρέβεζας-Ακτίου και του νέου λιμένα Ηγουμενίτσας έχοντας τη δυνατότητα ανάπτυξης μαζικού τουρισμού, θαλάσσιου τουρισμού, οικολογικού ειδικής μορφής και πολιτιστικού, χάρη στην πλούσια οικολογική και της πληθώρας των πολιτιστικών μνημείων που διαθέτουν η περιοχές αυτές.

Προκειμένου να αναπτυχθεί ο νομός Άρτας απαιτούνται συνδέσεις της Άρτας και Πρέβεζας με την Ιόνια Οδό και η σύνδεση της Άρτας με την Κεντρική Ελλάδα. Ανασταλτικό ρόλο στην ανάπτυξη της Άρτας και στο ρόλο των οδικών υποδομών διαδραμάτιζαν οι πλημμυρικές παροχές του Πουρναρίου, όπου έγιναν έργα διευθέτησης του. Συγκεκριμένα στο ύψος του Αγίου Δημητρίου Πέτα έχει ξεκινήσει να κατασκευάζεται ανισόπεδος κόμβος της παράκαμψης Άρτας – Φιλιππιάδας, και εντάσσεται στον οδικό άξονα της Ιόνιας Οδού. Προσωρινά έχει παραδοθεί ισόπεδος κυκλικός κόμβος μέχρι να παραδοθεί ο ανισόπεδος κόμβος σύμφωνα με τις μέχρι τώρα εκτιμήσεις το 2011. Με τη λειτουργία του κόμβου θα υπάρξει μεγάλη αποσυμφόρηση στην υπάρχουσα Εθνική Οδό, και ειδικά στην κίνηση των βαρέων οχημάτων που πλέον θα παρακάμπτουν τον δρόμο που περνά μέσα από την πόλη της Άρτας.

Όσο για το νομό Πρεβέζης, είναι ανάγκη η κατασκευή ενός σύγχρονου αυτοκινητόδρομου που θα αξιοποιεί τις υπάρχουσες σύγχρονες υποδομές, όπως την υποθαλάσσια ζεύξη Ακτίου – Πρέβεζας και τον σύγχρονο αερολιμένα του Ακτίου ώστε να δημιουργήσει προϋποθέσεις και για όλα τα άλλα απαραίτητα τοπικά ή διαπεριφερειακά έργα που θα ολοκληρώνουν τον αναπτυξιακό του ρόλο. Με βάση αυτή την ιδέα έχει ήδη γίνει δημοπράτηση της κάθετης οδικής σύνδεσης Αμβρακίας – Ακτίου, που αποτελούσε αίτημα των πολιτών και των φορέων της Βορειοδυτικής Ελλάδας, και θα συμβάλει τα μέγιστα στην ανάπτυξη της παραλιακής ζώνης επεκτείνοντας την τουριστική και παραθεριστική δραστηριότητα και προσελκύοντας παράλληλα σημαντικές επενδύσεις. Με την υλοποίηση αυτών των έργων καθίσταται συγκοινωνιακός κόμβος στρατηγικής σημασίας, απαιτούνται δυο επιπλέον συμπληρωματικά έργα αφενός η σύνδεση της Πρέβεζας με την Ιόνια Οδό στο ύψος της Φιλιππιάδας, αφετέρου η αναβάθμιση της παραλιακής εθνικής οδού Πρέβεζας – Ηγουμενίτσας, ολοκληρώνοντας έτσι το σύνολο των απαραίτητων συγκοινωνιακών υποδομών στην ευρύτερη περιοχή.

Όσον αφορά την σύνδεση της Ηπείρου με τα **Αλβανικά σύνορα**, κύρια πύλη της είναι ο Μεθοριακός Σταθμός Κακαβιάς και αφετηρία του άξονα του είναι τα Ιωάννινα (Ιωάννινα – Κακαβιά). Ο υφιστάμενος οδικός άξονας μήκους περίπου 68 χλμ. που συνδέει την Ελλάδα με την Αλβανία, εδώ και χρόνια αποτελεί πάγιο αίτημα βελτίωσης. Το υπό μελέτη οδικό έργο

του τμήματος της Ιόνιας Οδού από το τέλος Παραχώρησης έως την Κακαβιά, αποτελεί μέρος του βόρειου τμήματος της Ιόνιας Οδού, με αρχή τη συμβολή με την Εγνατία Οδό και κατάληξη στο Μεθοριακό Σταθμό Κακαβιάς, με προοπτική επέκτασης και εντός του Αλβανικού εδάφους και συνδεδεμένη με τους Αλβανικούς λιμένες Δυρραχίου και Αυλώνας, πιστεύεται ότι θα συμβάλλει στη δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος για την ανάπτυξη συνθηκών οικονομικών δραστηριοτήτων στην ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου και της Νότιας Αλβανίας. Επίσης οι περιοχές βορειοδυτικά των Ιωαννίνων (Καλπάκι, Πωγώνι κ.α.) θα αναβαθμιστούν, αφού θα έχουν ένα δρόμο διεθνών προδιαγραφών.

Ένας νέος οδικός άξονας, μελετάται να συνδέσει την Θεσπρωτία με την γειτονική Αλβανία, μέσω Σαγιάδας – Κονίσπολης – Αγ. Σαράντα μήκους 40,5 χλμ., ο οποίος με την επέκταση και την σύνδεσή του με την Εγνατία Οδό, θα δημιουργήσει νέες προοπτικές ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή. Πρακτικά το εν λόγω έργο συνδέει και ενώνει την περιοχή της νότιας Αλβανίας με την Θεσπρωτία και την Ήπειρο σε μια νέα οικονομική και επιχειρηματική ενότητα αφού δίνει στην ευρύτερη περιοχή διέξοδο στο Λιμάνι της Ηγουμενίτσας και την Εγνατία οδό.

Όσο για τα **λιμάνια της Περιφέρειας Ηπείρου**, ο νέος **λιμένας της Ηγουμενίτσας** σχεδιάστηκε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς ανήκει πλέον με την αναβάθμιση και την επέκταση του στην κατηγορία Α, στην οποία περιλαμβάνονται οι θαλάσσιοι λιμένες διεθνούς σημασίας, και με την προσπάθεια να εξασφαλιστεί η σύνδεση της χώρας με τις άλλες χώρες της Ε.Ε. χωρίς ενδιάμεση διέλευση από χώρες εκτός Ε.Ε. Αποτελεί την κύρια Δυτική θαλάσσια πύλη της Βόρειας Ελλάδας αλλά και των Νοτίων Βαλκανίων στην Δυτική Ευρώπη και όχι μονο εξυπηρετεί την εμπορευματική κίνηση της Βορείου Ελλάδος και των Νοτίων Βαλκανίων (κυρίως Βουλγαρία, Τουρκία) αλλά και των χώρων της Μέσης Ανατολής. Η ετήσια διακίνηση μέσω του λιμανιού κυμαίνεται στους 2εκ. τόνους εμπορευμάτων μέσω φορτηγών διεθνών μεταφορών. Είναι σημαντικότετος συγκοινωνιακός κόμβος λόγω της σύγκλισης των αξόνων της Εγνατίας και της Ιόνιας Οδού και με την ολοκλήρωση των έργων της Β' (εντός του 2013) και Γ' Φάσης θα είναι σε θέση ν' αναπτύξει νέα ακτοπλοϊκά δρομολόγια με λιμάνια της Αδριατικής, των Βαλκανίων και της Αν. Μεσογείου, να βελτιστοποιήσει την υπάρχουσα μεταφορά επιβατών και αγαθών, στη δημιουργία ενός κοινού συνόλου διαδικασιών με άλλα λιμάνια της ευρύτερης περιοχής, καθώς επίσης και η γενικότερη προώθηση τουριστικών ρευμάτων μεταξύ των ενδιαφερομένων περιοχών, ιδιαίτερα με την ανάπτυξη της δράσης του λιμένα στον τομέα της κρουαζιέρας (Cruise).

Το **λιμάνι της Πρέβεζας** επίσης είναι σημαντικό και κυρίως επιβατικού χαρακτήρα. Φιλοξενεί και σημαντικό αριθμό τουριστικών σκαφών, χαρακτήρα που έλαβε κυρίως μετά την ζεύξη Πρέβεζας-Ακτίου. Τέλος τα **λιμάνια της Πάργας και της Σαγιάδας** είναι μικρά επιβατικά λιμάνια που εξυπηρετούν κυρίως συνδέσεις με Κέρκυρα και Παξούς και παρέχουν υπηρεσίες σε τουριστικά σκάφη.

Οι **αεροπορικές μεταφορές της Περιφέρειας** εκτελούνται κυρίως από το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων. Η σύνδεση τους με Αθήνα - Θεσσαλονίκη – Τίρανα έχει αρκετή πληρότητα. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μείωση της επιβατικής κίνησης χωρίς μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ αφίξεων - αναχωρήσεων. Η συνολική επιβατική κίνηση παραμένει μικρή λόγω του φτωχού εξοπλισμού που διαθέτει (τελευταία αναβάθμιση πραγματοποιήθηκε το 1993) και την εξυπηρέτηση μονάχα από μία αεροπορική εταιρεία (Olympic Air) με δρομολόγηση αεροσκαφών μικρής μόνο χωρητικότητας. Η Πρέβεζα εξυπηρετείται από το αεροδρόμιο του Ακτίου. Μετά την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό του αεροδρομίου το 2003, παρουσιάζει αξιόλογη κίνηση κατά τους θερινούς μήνες χάριν την επίτευξη αρκετών συνεργασιών με Tour Operators και αεροπορικές εταιρίες χαμηλού κόστους.

4.2.3. Αξιολόγηση Υφιστάμενων Τουριστικών Εγκαταστάσεων και Υποδομών

Προτεινόμενες Τουριστικές Ενότητες

1. Παράκτια περιοχή Ν. Πρεβέζης.
i. Περιοχή Πρέβεζας. Κέντρο: Πρέβεζα.
ii. Περιοχή εκβολών Αχέροντα. Κέντρο: Καναλλάκι .
iii. Περιοχή Πάργας. Κέντρο: Πάργα.
2. Παράκτια περιοχή Ν. Θεσπρωτίας.
i. Περιοχή Πέρδικας - Σύβοτα. Κέντρο: Σύβοτα.
ii. Περιοχή Ηγουμενίτσας. Κέντρο: Ηγουμενίτσα.
iii. Περιοχή Φιλιάτων - εκβολών Καλαμά. Κέντρα: Φιλιάτες, Σαγιαδά.
3. Ορεινή περιοχή Παραμυθιάς – Σουλίου. Κέντρο: Παραμυθιά.
4. Περιοχή Φιλιπιάδας - Λίμνης Ζηρού – Λούρου. Κέντρο: Φιλιπιάδα.
5. Παράκτια περιοχή Αμβρακικού – Άρτας. Κέντρα: Άρτα, Νεοχώρι .
6. Ορεινή περιοχή Νοτίων Τζουμέρκων – Ραδοβιζίου. Κέντρα: Βουλγαρέλι, Αγκάντα.
7. Ορεινή περιοχή Βορείων Τζουμέρκων. Κέντρο: Πράμαντα.
8. Ορεινή περιοχή Μετσόβου - Βάλια Κάλντα. Κέντρο: Μέτσοβο.
9. Ορεινή περιοχή Ζαγοροχωρίων.
i. Ανατολικό Ζαγόρι. Κέντρο: Γρεβενίτι.
ii. Κεντρικό Ζαγόρι. Κέντρα: Τσεπέλοβο, Ασπράγγελοι.
iii. Δυτικό Ζαγόρι. Κέντρο: Πάπιγκο.
10. Ορεινή περιοχή Κόνιτσας – Μεστοροχωρίων. Κέντρο: Κόνιτσα.
11. Ορεινή περιοχή Πωγωνίου. Κέντρα: Δελβινάκι, Δαλιανά.
12. Αστική περιοχή Ιωαννίνων – Δωδώνης. Κέντρο: Ιωάννινα.

ΠΗΓΗ: ΕΟΤ

4.2.3.1. Τουριστική Ανοδομή

Στους Πίνακες που ακολουθούν δίδονται αναλυτικά στοιχεία για το ξενοδοχειακό δυναμικό σε κλίνες, κατά Νομό και κατά τουριστική ενότητα και υποενότητα. Ως χρονική περίοδο επιλέχθηκε η αρχή της δεκαετίας 2000-2010.¹⁹

Ξενοδοχειακές Κλίνες 2001 κατά Νομό

Π. ΗΠΕΙΡΟΥ	9.415 Κλ.
Ν. ΑΡΤΑΣ	398 Κλ.
Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	2.099 Κλ.
Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	3.420 Κλ.
Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	3.498 Κλ.

ΠΗΓΗ: ΞΕΕ

Βοηθητικά Καταλύματα, Κλίνες 2001 κατά Νομό

Π. ΗΠΕΙΡΟΥ	1.872 Κλ.
Ν. ΑΡΤΑΣ	-
Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	199 Κλ.
Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	335 Κλ.
Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	1.338 Κλ.

ΠΗΓΗ: ΞΕΕ

Ξενοδοχειακές Κλίνες 2001 κατά Τουριστική Ενότητα

1. Παράκτια περιοχή Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	3.444 κλίνες
i. Περιοχή Πρέβεζας	2.155 κλίνες
ii. Περιοχή εκβολών Αχέροντα	126 κλίνες
iii. Περιοχή Πάργας	1.163 κλίνες
2. Παράκτια περιοχή Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	2.088 κλίνες
i. Περιοχή Πέρδικας – Συβότων	1.516 κλίνες
ii. Περιοχή Ηγουμενίτσας	557 κλίνες
iii. Περιοχή Φιλιάτων - εκβολών Καλαμά	15 κλίνες
3. Ορεινή Περιοχή Παραμυθιάς - Σουλίου	11 κλίνες
4. Περιοχή Φιλιπιάδας - Λίμνης Ζηρού - Λούρου	54 κλίνες
5. Παράκτια περιοχή Αμβρακικού - Άριας	340 κλίνες

¹⁹ Τα στοιχεία προέρχονται από ειδική επεξεργασία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος (ΞΕΕ), και για τα Βοηθητικά Καταλύματα από επεξεργασία στοιχείων του “Οδηγού Ενοικιαζομένων Καταλυμάτων”.

6. Ορεινή περιοχή Ν. Τζουμέρκων - Ραδοβιζίου	58 κλίνες
7. Ορεινή περιοχή Β. Τζουμέρκων	38 κλίνες
8. Ορεινή περιοχή Μετσόβου - Βάλια Κάλντα	576 κλίνες
9. Ορεινή περιοχή Ζαγοροχωρίων	417 κλίνες
i. Ανατολικό Ζαγόρι	- κλίνες
ii. Κεντρικό Ζαγόρι	191 κλίνες
iii. Δυτικό Ζαγόρι	226 κλίνες
10. Ορεινή περιοχή Κόνιτσας - Μαστοροχωρίων	240 κλίνες
11. Ορεινή περιοχή Πωγωνίου	12 κλίνες
12. Αστική Περιοχή Ιωαννίνων - Δωδώνης	2.137 κλίνες
ΣΥΝΟΛΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΚΛΙΝΩΝ	9.415 ΚΛΙΝΕΣ

ΠΗΓΗ: ΞΕΕ

Κλίνες βοηθητικών καταλυμάτων 2001 κατά τουριστική ενότητα

1. Παράκτια περιοχή Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	1.338 κλίνες
i. Περιοχή Πρέβεζας	1.235 κλίνες
ii. Περιοχή εκβολών Αχέροντα	80 κλίνες
iii. Περιοχή Πάργας	23 κλίνες
2. Παράκτια περιοχή Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	199 κλίνες
i. Περιοχή Πέρδικας – Συβότων	199 κλίνες
3. Ορεινή περιοχή Ζαγοροχωρίων	202 κλίνες
4. Ορεινή περιοχή Κόνιτσας - Μαστοροχωρίων	133 κλίνες
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΑΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΚΛΙΝΩΝ	1.872 ΚΛΙΝΕΣ

Α. Τουριστική Ανοδομή (καταλύματα)	Τουριστικές Ενότητες																				
	1	α	β	γ	2	α	β	γ	3	4	5	6	7	8	9	α	β	γ	10	11	12
1.Ξεν. Πολυτελείας (ΑΑ)																					●
2.Ξεν. Α' Τάξης	○			●	○		●	●			●			●	○		●	●			●
3.Ξεν. Β' Τάξης	○	●		●	○	●	●	●		●			●	●	○		●	●	●		●
4.Ξεν. Γ' Τάξης	○	●	●	●	○	●	●			●	●	●	●	●	○		●	●	●	●	●
5.Ξεν. Δ' Τάξης	○	●	●	●	○	●	●		●			●									●
6.Ξεν. Ε' Τάξης	○	●	●	●	○	●	●				●			●	○		●		●		●
7.Bungalows-Motels	○			●																	
8.Επιπλωμένα Διαμερίσματα	○	●		●	○	●									○		●	●			●
9.Ξενώνες																			●		
10.(Οικοτροφεία)																					
11.Πανδοχεία																					
12.Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	○		●	●	○	●															
13.Ενοικιαζόμενα Διαμερίσματα, Σπίτια	○	●	●	●	○	●															
14.Ξενώνες σε παραδοσιακούς οικισμούς (Μετατροπή παραδοσιακών σπιτιών)															○		●	●			●
15. Ενοικιαζόμενα δωμάτια σε παραδοσιακούς οικισμούς (Μετατροπή παραδοσιακών σπιτιών)															○		●	●			
16.Καταλύματα time-sharing																					
17.Τουριστικό χωριό-μεικτές τουρ. εγκ/σεις																					
18.Θέρετρα-κέντρα διακοπών					○	●															
19.Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουρ. Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ)																					
20.Camping(σκηνές, τροχόσπιτα)	○				○																●

ΠΗΓΗ: ΕΟΤ και ΞΕΕ.

Από τα στοιχεία που παρουσιάζονται, διαπιστώνονται τα εξής:

- Ø Οι παραλιακές ενότητες 1 (Πρέβεζα, Κανάλι, Πάργα) και 2 (Πέρδικα, Σύβοτα, Πλαταριά, Ηγουμενίτσα) και η αστική ενότητα 12 (Ιωάννινα), καλύπτουν το μεγαλύτερο φάσμα τύπου καταλυμάτων, κύριων (ξενοδοχειακών) και βοηθητικών.
- Ø Ευρύ φάσμα τύπου καταλυμάτων διαθέτουν επίσης οι ενότητες 8 (Μέτσοβο) και 9 (Ζαγοροχώρια). Όλες οι υπόλοιπες υστερούν σημαντικά.
- Ø Οι παραλιακές ενότητες 1, 2, 5 (Φιλοθέη Άρτας), οι ορεινές 8 και 9, και η αστική ενότητα 12, διαθέτουν καταλύματα υψηλής κατηγορίας (Α), η δε 12 (Ιωάννινα) και ΑΑ.
- Ø Η υποενότητα 9α (Ανατολικό Ζαγόρι), δεν διαθέτει κανένα κατάλυμα.
- Ø Υπάρχει ένα κέντρο διακοπών (Robinson Club) στα Σύβοτα (ενότητα 2α).

Από πλευράς βοηθητικών καταλυμάτων:

- Ø Οι παραλιακές ενότητες 1 και 2 διαθέτουν ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα.
- Ø Η ορεινή ενότητα 9 διαθέτει μόνο παραδοσιακούς ξενώνες και δωμάτια σε παραδοσιακά σπίτια.
- Ø Οργανωμένα camping's υπάρχουν στις ενότητες 1, 2 και 12.

Από τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν, διαπιστώνονται τα εξής:

*Οι ξενοδοχειακές μονάδες είναι μικρές, κάτω των 150 κλινών, με εξαίρεση τα Ιωάννινα (μονάδες 140 και 150 κλινών Α', 240 κλινών Β', 160 και 200 κλινών Γ'), τα Σύβοτα στην ενότητα 2 (Robinson Club, 228 κλινών Β'), και στην ενότητα 1 την Καστροσυκιά Πρεβέζης (500 κλ. Β'), την Πρέβεζα (222 κλ. Β') και την Πάργα (μονάδες 174 και 152 κλ. Β).

Επικρατούν οι μεσαίες (Β-Γ) και χαμηλές (Δ-Ε) κατηγορίες, με εξαίρεση τα Ιωάννινα (ΑΚ και Α), τα Σύβοτα και δευτερευόντως το Μέτσοβο και την Πάργα.

Ενδεικτική ποσοστιαία κατανομή κλινών κατά κατηγορία %

Περιοχή - οικισμός	Υψηλή (ΑΑ'-Α)	Μέση (13-1)	Χαμηλή (Δ-Ε)
Ιωάννινα	19%	75%	06%
Σύβοτα	12%	76%	12%
Μέτσοβο	06%	89%	05%
Πάργα	03%	70%	27%
Πρέβεζα	0%	87%	13%
Ηγουμενίτσα	0%	71%	29%
Άρτα	0%	96%	04%
Κόνιτσα	0%	(13) 49%	(Γ-Ε) 51%

► Στα Ζαγοροχώρια επικρατούν τα παραδοσιακά ξενοδοχεία (11 μονάδες) υψηλής κατηγορίας (Α και Β), σε ποσοστό 71% των κλινών στο Μονοδένδρι, 67% στη Αρίστη, 55% στο Πάπιγγο.

► Από πλευράς σημειακών συγκεντρώσεων ξενοδοχειακών καταλυμάτων στην παραλιακή ζώνη, στην ενότητα 1 του Ν. Πρέβεζας την μεγαλύτερη συγκέντρωση κλινών παρουσιάζει η Πάργα (1.163 κλίνες) και δευτερευόντως η Καστροσυκιά (787 κλίνες), σε σχέση με την Πρέβεζα (872 κλίνες). Στην ενότητα 2 του Ν. Θεσπρωτίας την μεγαλύτερη συγκέντρωση κλινών παρουσιάζουν τα Σύβοτα (1.133 κλ.) σε σχέση με την Ηγουμενίτσα (557 κλ.).

► Μικρότερες συγκεντρώσεις κλινών στην ενότητα 1 εμφανίζονται στο Κανάλι (188 κλ.), τον Μύτικα (102 κλ.), την Λυγιά (93 κλ.) και το Καναλάκι (92 κλ.). Στην ενότητα 2 συγκεντρώσεις εμφανίζονται στην Πέρδικα (383 κλ.) και το Καραβαστάσι (89 κλ.).

► Στον Νομό Ιωαννίνων το σύνολο σχεδόν των κλινών συγκεντρώνεται στα Ιωάννινα (2.137 κλ.), το Μέτσοβο (576 κλ.), την Κόνιτσα (132 κλ.) και τα Ζαγοροχώρια (534 κλ.) και ειδικότερα στο Τσεπέλοβο (117 κλ.), το Πάπιγγο (114 κλ.), την Αρίστη (112 κλ.) και το Μονοδένδρι (35 κλ.).

► Συγκριτικά με τα ανωτέρω μεγέθη, η Άρτα συγκεντρώνει 222 κλίνες.

Ως προς τα βοηθητικά καταλύματα στην παραλιακή ζώνη, συγκεντρώσεις διαπιστώνονται στην Πάργα (5 μονάδες/234 κλ.), το Κανάλι (3 μον./110 κλ.), και την Αμμουδιά (19 μον./498 κλ.), την Λούτσα (19 μον./371 κλ.) και δευτερευόντως στο Αλωνάκι (1 μον./92 κλ.) και τον Μύτικα (1 μον./33 κλ.), της ενότητας 1 και στα Σύβοτα (9 μον./199 κλ.) της ενότητας 2.

► Στα ορεινά του Νομού Ιωαννίνων οι συγκεντρώσεις περιορίζονται στα Ζαγοροχώρια (13 μον./202 κλ.) και στην Κόνιτσα (5 μον./133 κλ.). Οι τύποι καταλυμάτων που επικρατούν είναι παραδοσιακοί ξενώνες Α' και Β' τάξης στα Ζαγοροχώρια, ενοικιαζόμενα δωμάτια και ξενώνες στην Κόνιτσα. Στην παραλιακή ζώνη επικρατούν τα ενοικιαζόμενα διαμερίσματα και studios και λιγότερο τα ενοικιαζόμενα δωμάτια. Οι κατηγορίες κυρίως είναι Κ και λιγότερο Β' ή Γ σε όλα τα καταλύματα.

► Το μέγεθος των μονάδων κυμαίνεται από 20-30 κλίνες ανά μονάδα στα ορεινά και 20-90 κλίνες ανά μονάδα στην παραλιακή ζώνη (Πάργα 24-60 κλινών, Σύβοτα, λούτσα και Αμμουδιά 20-40 κλινών, ενώ εμφανίζονται μεμονωμένα και μεγαλύτερες μονάδες (Αλωνάκι Πρέβεζας 92 κλ., Καναλάκι Πρέβεζας 70 κλ.).

Στον Πίνακα επιχειρείται μια συνολική κατά ενότητα αξιολόγηση των εγκαταστάσεων τουριστικής ανωδομής, με τα κριτήρια και τις παραδοχές που αναφέρθηκαν πιο πάνω²⁰.

	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ						ΣΥΝ. ΒΑΘΜΩΝ
		ΥΠΑΡΞΗ ΕΓΚ/ΣΗΣ		ΜΕΓΕΘΟΣ		ΠΟΙΟΤΗΤΑ		
	Βαθμός και βάρος κριτηρίου	***	1	***	1	***	3	15
1	Παράκτια περιοχή Ν. Πρεβέζης	***		**		**		11
2	Παράκτια περιοχή Ν. Θεσπρωτίας	***		**		**		11
3	Ορεινή περιοχή Παραμυθιάς - Σουλίου	*		*		*		5
4	Περιοχή Φιλιπιάδας-Λίμνης Ζηρού-Λούρου	*		*		*		5
5	Παράκτια περιοχή Αμβρακικού-Άρτας	*		**		**		9
6	Ορεινή περιοχή Νοτίων Τζουμέρκων - Ραδοβιζίου	*		*		*		5
7	Ορεινή περιοχή Βορείων Τζουμέρκων	*		*		*		5
8	Ορεινή περιοχή Μετσόβου-Βάλια Κάλντα	**		**		***		13
9	Ορεινή περιοχή Ζαγοροχωρίων	***		***		***		15
10	Ορεινή περιοχή Κόνιτσας - Μεστοροχωρίων	**		**		*		7
11	Ορεινή περιοχή Πωγωνίου	*		*		*		5
12	Αστική περιοχή Ιωαννίνων - Δωδώνης	***		**		***		14
ΣΥΝΟΛΑ ΒΑΘΜΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ								105
Μ.Ο ΒΑΘΜΩΝ ΚΑΤΑ ΕΝΟΤΗΤΑ 105:12=8,75								
ΕΝΑΝΤΙ ΑΡΙΣΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΟΡΟΥ 15								

ΠΗΓΗ : ΕΟΤ

ΣΗΜ. : (1) Στη συνολική αξιολόγηση της ενότητας προς την ύπαρξη των εγκαταστάσεων άριστο θεωρείται το ευρύτερο φάσμα τύπου καταλυμάτων.

(2) Στην αξιολόγηση μεγέθους και ποιότητας καταλυμάτων σε παραδοσιακούς οικισμούς άριστο θεωρείται το μέγεθος και η ποιότητα μετατροπής παραδοσιακών κτισμάτων σε ξενώνες (πχ. Ζαγοροχώρια).

Συμπερασματικά εξάγονται τα εξής:

- Ø Οι ορεινές περιοχές Παραμυθιάς-Σουλίου Νοτίων και Βορείων Τζουμέρκων και Πωγωνίου σχεδόν δεν διαθέτουν τουριστικά καταλύματα [(υποτυπώδη, περιορισμένων τύπων, μικρά και χαμηλής ποιότητας) (**5 βαθμοί**)].
- Ø Η ορεινή περιοχή Κόνιτσας και η παραλιακή Αμβρακικού - Άρτας, διαθέτουν ανεπαρκή καταλύματα, υστερούν στην αντιπροσωπευτικότητα των τύπων, στο μέγεθος και την ποιότητα (**7 και 9 βαθμοί** αντίστοιχα).
- Ø Οι παράκτιες περιοχές Νομών Πρεβέζης και Θεσπρωτίας διαθέτουν ευρύ και αντιπροσωπευτικό φάσμα εγκαταστάσεων, υστερούν όμως ως προς το μέγεθος και την ποιότητα (**11 βαθμοί**).
- Ø Η ορεινή περιοχή Μετσόβου διαθέτει λιγότερο ευρύ φάσμα εγκαταστάσεων, μικρού μεγέθους αλλά υψηλής ποιότητας.

²⁰ Για περισσότερα βλέπε την μελέτη του ΕΟΤ – Τουριστική Ανάπτυξη Περιφέρειας Ηπείρου Φάση Α', ανάδοχος Απόστολος Μάλλας, Αθήνα 2003.

- Ø Η περιοχή Ιωαννίνων διαθέτει ευρύ φάσμα εγκαταστάσεων υψηλής ποιότητας, μεσαίου μεγέθους (**14 βαθμοί**).
- Ø Η περιοχή Ζαγοροχωριών διαθέτει ευρύ φάσμα εγκαταστάσεων άριστου μεγέθους, υψηλής ποιότητας, στα πλαίσια της φέρουσας ικανότητας των παραδοσιακών οικισμών (**15 βαθμοί**).

Ο μέσος όρος των βαθμών κατά ενότητα είναι **8,75** έναντι **άριστου 15 βαθμών**, πράγμα που οφείλεται στις μεγάλες ενδοπεριφερειακές ανισότητες ως προς την τουριστική ανωδομή. Επικρατούν οι μικρές μονάδες μέσης και χαμηλής ποιότητας, με εξαίρεση μεμονωμένες περιπτώσεις. Παρατηρούνται σημειακές συγκεντρώσεις κλινών στην παράκτια περιοχή.

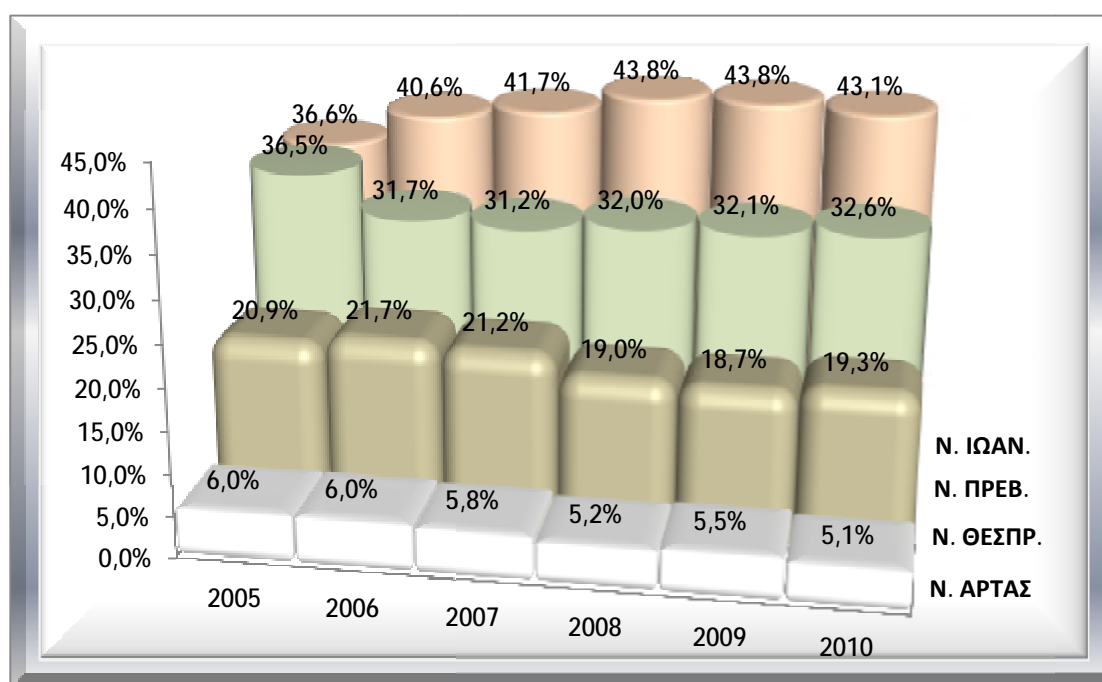
Τέλος, αφού είδαμε αναλυτικά τα στοιχεία για το ξενοδοχειακό δυναμικό σε κλίνες, κατά Νομό και κατά τουριστική ενότητα και υποενότητα κατά το ξεκίνημα της δεκαετίας 2000-2010, θα δούμε εν συντομία την εξέλιξη του ξενοδοχειακού δυναμικού σε κλίνες, κατά Νομό από το 2005-2010.

Ξενοδοχειακές Κλίνες 2005-2010 κατά Νομό

ΕΤΟΣ	Ν. ΑΡΤΑΣ	Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ
2005	653	2.286	4.002	3.992	10.933 Κλ.
2006	653	2.365	4.413	3.449	10.880 Κλ.
2007	653	2.397	4.711	3.525	11.286 Κλ.
2008	668	2.423	5.596	4.086	12.773 Κλ.
2009	737	2.515	5.892	4.313	13.457 Κλ.
2010	737	2.812	6.289	4.756	14.594 Κλ.

ΠΗΓΗ: ΞΕΕ

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Κλινών Περιφέρειας Ηπείρου , 2005-2010

Μεταβολή Ξενοδοχειακών Κλινών 2001-2010 κατά Νομό

ΕΤΟΣ	Ν. ΑΡΤΑΣ	Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ
2001	398	2.099	3.420	3.498	9.415
2005	653	2.286	4.002	3.992	10.933
2010	737	2.812	6.289	4.756	14.594
Μεταβολή 01-05 %	64,07%	8,91%	17,02%	14,12%	16,12%
Μεταβολή 05-10 %	12,86%	23,01%	57,15%	19,14%	33,49%
Μεταβολή 01-10 %	85,18%	33,97%	83,89%	35,96%	55,01%

ΠΗΓΗ: ΞΕΕ (ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ)

Από τα παραπάνω στοιχεία του πίνακα ως προς την μεταβολή των ξενοδοχειακών κλινών στην Περιφέρεια, παρατηρούμε κατά την περίοδο 2001-2010, μια αύξηση της τάξεως των 55,01%, με ποσοστό 33,49% να λαμβάνει χώρα την τελευταία πενταετία 2005-2010.

Όσον αφορά τους Νομούς, η μεγαλύτερη μεταβολή στην εξέλιξη του ξενοδοχειακού δυναμικού σε κλίνες, μπορεί να παρατηρείτε στο **Νομό Άρτας** με τιμές να φτάνουν το 85,18%, άλλα η αύξηση των τιμών οφείλετε στην μικρή δυναμικότητα που διαθέτει ο Νομός σε κλίνες και ξενοδοχειακό δυναμικό. Με την πρόσθεση δύο ξενοδοχειακών μονάδων την περίοδο 2001-2005, εκτοξεύεται το δυναμικό σε κλίνες στα 64,07%, ενώ την περίοδο 2005-2010 που δεν υπάρχει καμία αλλαγή στον αριθμό των ξενοδοχειακών μονάδων (μονάχα 14), οι τιμές αυξάνονται κατά 12,86%, αριθμός που παρουσιάζει και την μικρότερη εξέλιξη σε ξενοδοχειακές κλίνες ανάμεσα στους υπόλοιπους νομούς της Περιφέρειας την τελευταία πενταετία. Απεναντίας, στον **Νομό Ιωαννίνων** διαφαίνεται μία πραγματική επενδυτική κίνηση αφού η μεταβολή των ξενοδοχειακών τις κλινών κατά την χρονική περίοδο 2001-2010 φτάνει το 83,89%, με την μεγαλύτερη εξέλιξη της να πραγματοποιείται το 2005-2010 (57,15%). Ο Νομός διαθέτει το μεγαλύτερο δυναμικό σε κλίνες, αλλά και σε ξενοδοχειακές μονάδες, που κατά την χρονική περίοδο 2005-2010 αυξάνονται κατά 79. Οι υπόλοιποι **Νόμοι Πρεβέζης και Θεσπρωτίας** κατά την χρονική περίοδο 2001-2010 σημείωσαν μικρότερη αύξηση επί του συνόλου της Περιφέρειας, με 35,96% και 33,97% αντίστοιχα. Ο Νομός Πρεβέζης αυξάνει την δυναμικότητα του σε ξενοδοχειακές κλίνες σχετικά με αργό ρυθμό, αλλά σταθερά. Η Θεσπρωτία παρουσίαζε την χρονική περίοδο 2001-2005 τους χαμηλότερους ρυθμούς εξέλιξης σε αριθμό κλινών, που δεν ξεπερνούσαν το 8,91%, αλλά μετά το 2005 και με τις μελλοντικές ευκαιρίες που παρουσιάζει λόγω των μεγάλων αναπτυξιακών έργων της, αυξήθηκε κατά 23,01% το δυναμικό της σε κλίνες.

4.2.3.2. Τουριστική Ανωδομή

Στον Πίνακα έχουν καταγραφεί όλα τα είδη της υπάρχουσας ειδικής τουριστικής υποδομής κατά ενότητα. Από τα στοιχεία που παρουσιάζονται διαπιστώνονται τα εξής:

- Ø Υπάρχει ευρύτατο φάσμα υποδομής ειδικών δραστηριοτήτων τουρισμού στις ορεινές ενότητες (6, 7, 8, 9 και 10) που εξυπηρετεί ειδικές μορφές τουρισμού όπως ορεινός, φυσιογνωστικός, οικολογικός, περιπέτειας, διάπλου ποταμών κλπ.

- Ø Αντίστοιχο φάσμα δραστηριοτήτων θαλάσσιου τουρισμού σε συνδυασμό με οικοτουρισμό ,αγροτουρισμό και φυσιογνωστικό τουρισμό, υπάρχει στην παράκτια ζώνη (Ενότητες 1, 2 και 3).
- Ø Την ειδική τουριστική υποδομή χαρακτηρίζει μεγάλη διασπορά και ποικιλία, επίσης ανταποκρίνεται στη ζήτηση για σύγχρονες δραστηριότητες ενεργού τουρισμού για όλες τις ηλικίες και ειδικότερο για νέους.

B. Τουριστική Ανοδομή (υποδομή τουρ. δραστηριότητα)	Τουριστικές Ενότητες																				
	1	α	β	γ	2	α	β	γ	3	4	5	6	7	8	9	α	β	γ	10	11	12
1.Μαρίνα																					
2.Καταφύγιο τουρ. σκαφών	○	●		●	○	●	●														
3.Χιονοδρομικό κέντρο														●							
4.Πίστες σκι													●	●	○		●		●		
5.Γήπεδα Γκολφ																					
6.Γήπεδα αθλοπαιδιών	○	●		●	○	●	●				●			●							●
7.Υδροθεραπευτή ριο																					
8.Λουτρά ιαματικά		●							●												
9.Λουτρικές εγκαταστάσεις	○	●	●	●	○	●	●	●													
10.Κέντρα θαλασσοθεραπείας																					
11.Συνεδριακό κέντρο	○	●												●					●		●
12.Εκθεσιακό κέντρο																					●
13.Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων	○	●		●	○	●	●				●			●							●
14.Ορεινά καταφύγια													●	●	○		●	●	●		●
15.Ορεινές διαδρομές					○			●	●			●	●	●	○	●	●	●	●		●
16.Μονοπάτια πεζοπορίας	○	●	●	●	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●	○	●	●	●	●	●	●
17.Πιστες, οργανωμένα πεδία ειδικών τουρ. δραστ/των:																					
i. Rafting								●				●	●	●	○	●	●		●		
ii. Trekking	○		●					●	●		●	●	●	●	○		●		●		

Στον παρακάτω πίνακα επιχειρείται μια συνολική αξιολόγηση των εγκαταστάσεων τουριστικής υποδομής με τα κριτήρια και τις παραδοχές που αναφέρθηκαν πιο πάνω²¹.

	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ						ΣΥΝ. ΒΑΘΜΩΝ
		ΥΠΑΡΞΗ ΕΓΚ/ΣΗΣ		ΜΕΓΕΘΟΣ		ΠΟΙΟΤΗΤΑ		
	Βαθμός και βάρος κριτηρίου	***	1	***	1	***	3	15
1	Παράκτια περιοχή Ν. Πρεβέζης	***		**		**		11
2	Παράκτια περιοχή Ν. Θεσπρωτίας	**		**		**		10
3	Ορεινή περιοχή Παραμυθιάς - Σουλίου	*		*		*		5
4	Περιοχή Φιλιπιάδας - Λίμνης Ζηρού - Λούρου	*		*		*		5
5	Παράκτια περιοχή Αμβρακικού-Άρτας	**		*		**		9
6	Ορεινή περιοχή Νοτίων Τζουμέρκων - Ραδοβιζίου	**		*		**		9
7	Ορεινή περιοχή Βορείων Τζουμέρκων	**		*		**		9
8	Ορεινή περιοχή Μετσόβου - Βάλια Κάλντα	***		**		***		14
9	Ορεινή περιοχή Ζαγοροχωρίων	***		**		***		14
10	Ορεινή περιοχή Κόνιτσας - Μεστοροχωρίων	***		**		**		11
11	Ορεινή περιοχή Πωγωνίου	*		*		*		5
12	Αστική περιοχή Ιωαννίνων - Δωδώνης	**		**		***		13
ΣΥΝΟΛΑ ΒΑΘΜΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ								115
Μ.Ο ΒΑΘΜΩΝ ΚΑΤΑ ΕΝΟΤΗΤΑ 115:12=9,58								
ΕΝΑΝΤΙ ΑΡΙΣΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΟΡΟΥ 15								
								ΠΗΓΗ: ΕΟΤ

* ΣΗΜ.: Στην συνολική αξιολόγηση της ενότητας ως προς την ύπαρξη εγκαταστάσεων άριστο θεωρείται το ευρύτερο φάσμα τύπων εγκαταστάσεων τουριστικής υποδομής.

Συμπεράσματα ως προς την ειδική τουριστική υποδομή:

- Ø Οι παράκτιες ενότητες των Νομών Πρεβέζης και Θεσπρωτίας διαθέτουν ευρύ φάσμα τουριστικής υποδομής μικρού μεγέθους (11 και 10 βαθμοί αντίστοιχα).
- Ø Οι ενότητες 3, 4, 11 (Σουλίου, Φιλιππιάδος, Πωγωνίου) παρά τους οικολογικούς και πολιτιστικούς πόρους που διαθέτουν, στερούνται ειδικής τουριστικής υποδομής (5 βαθμοί).
- Ø Οι ορεινές ενότητες 8, 9 και 10 (Μετσόβου, Ζαγοροχωρίων και Κόνιτσας αντίστοιχα) διαθέτουν ικανοποιητικό φάσμα τουριστικής υποδομής υψηλής ποιότητας. Ιδιαίτερα υψηλής ποιότητας είναι η υποδομή των ενοτήτων 8 και 9 (14, 14 και 11 βαθμοί αντίστοιχα).
- Ø Οι ενότητες 5, 6, και 7 διαθέτουν σχετικό ευρύ φάσμα ειδικής υποδομής, δραστηριοτήτων βουνού κυρίως (9 βαθμοί).
- Ø Η τουριστική ανωδομή της ενότητας 12 (Ιωαννίνων) έχει περισσότερο χαρακτήρα αστικού περιφερειακού κέντρου με πολιτιστικό τουρισμό και τουρισμό πόλεως. Είναι μέσου μεγέθους και ικανοποιητικής ποιότητας (13 βαθμοί).

²¹ Για περισσότερα βλέπε την μελέτη του ΕΟΤ – Τουριστική Ανάπτυξη Περιφέρειας Ηπείρου Φάση Α', ανάδοχος Απόστολος Μάλλας, Αθήνα 2003.

Ο μέσος όρος των βαθμών κατά ενότητα είναι 9,58 έναντι άριστου 15 βαθμών, πράγμα που οφείλεται στις μικρές μονάδες μέσης και χαμηλής ποιότητας, με εξαίρεση μεμονωμένες περιπτώσεις.

5ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΚΑΙ Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

5.1. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ

5.1.1. Εξωτερικοί Παράγοντες

Όπως είναι εύκολα αντιληπτό, πρόκειται για παράγοντες που, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, δεν εξαρτώνται από τον προορισμό της τουριστικής κίνησης. Για τους παράγοντες αυτούς, που είναι ιδιαίτερα σημαντικοί, η Περιφέρεια Ηπείρου δεν μπορεί να κάνει σχεδόν τίποτα για να επηρεάσει την εξέλιξή τους ή να αντιμετωπίσει τις συνέπειές τους, αλλά πρέπει να παρακολουθεί προσεκτικά την πορεία τους, ώστε να διαφοροποιεί την τομεακή της στρατηγική για τον Τουρισμό. Οι παράγοντες αυτοί μπορεί να είναι:

- ✓ Tour Operators και έλεγχος αγοράς (πολιτικές τιμών, μαζικότητα κρατήσεων, κλπ).
- ✓ Οικονομική συγκυρία χωρών αποστολής τουριστών και χώρας – περιφέρειας υποδοχής (διαθέσιμο εισόδημα, δυνατότητες αναψυχής, κλπ).
- ✓ Τάσεις καταναλωτών (διαφοροποίηση ζήτησης, κλπ).
- ✓ Ανταγωνιστικοί προορισμοί (κόστος, προσφερόμενο «τουριστικό πακέτο», κ.α.).
- ✓ Πολιτική συγκυρία (εντάσεις, συρράξεις, κλπ).
- ✓ Σύστημα μεταφορών (ευκολία πρόσβασης προς τον προορισμό).
- ✓ Δυνατότητες χρηματοδότησης έργων υποδομής και επιχειρήσεων.
- ✓ Εξαιρετικές και απρόβλεπτες καταστάσεις (φυσικές καταστροφές, κλπ).
- ✓ κλπ

5.1.2. Εσωτερικοί Παράγοντες

Οι παράγοντες αυτοί είναι, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, ελεγχόμενοι από την Περιφέρεια, η οποία μπορεί να καθορίσει ή να επηρεάσει την εξέλιξή τους. Οι παράγοντες αυτοί μπορεί να είναι:

- ✓ Τουριστικά καταλύματα (αριθμός, ποιότητα, προσφερόμενες υπηρεσίες, κ.α.).
- ✓ Σκάφη αναψυχής/γραφεία ναύλωσης (αριθμός, διαθεσιμότητα, επίπεδο υπηρεσιών, κ.ά.).
- ✓ Εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής (μαρίνες, γκολφ, κλπ).
- ✓ Τουριστικά γραφεία (προσφερόμενες υπηρεσίες, τιμές, καλύψεις, κλπ).
- ✓ Γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων - μηχανών (ποικιλία, τιμές, διαθεσιμότητα, κλπ).
- ✓ Φυσικοί πόροι και βαθμός αξιοποίησης τους (ύπαρξη ή «δημιουργία» πόρων, προβολή-ανάδειξη, κλπ).
- ✓ Πολιτιστικοί πόροι και βαθμός αξιοποίησης τους (ύπαρξη ή «δημιουργία» πόρων, προβολή-ανάδειξη, κλπ).

- ✓ Δραστηριότητες με τουριστικό ενδιαφέρον (ύπαρξη ή «δημιουργία» δραστηριοτήτων, προβολή-ανάδειξη, κλπ).
- ✓ Ανθρώπινο δυναμικό όλων των βαθμίδων (εκπαίδευση, εξυπηρέτηση, φιλοξενία, κλπ).
- ✓ Υποδομές γενικού χαρακτήρα (κάλυψη αναγκών, εξυπηρέτηση κοινού, κλπ).
- ✓ Δίκτυο δημόσιων μεταφορών (επάρκεια, πληρότητα, ποιότητα υπηρεσιών, κλπ).
- ✓ Λοιπές παρεχόμενες δημόσιες υπηρεσίες (επάρκεια, πληρότητα, ποιότητα υπηρεσιών, κλπ).
- ✓ Γραφεία πληροφοριών (εξωτερικού, τοπικά, επάρκεια και ποιότητα υπηρεσιών, κλπ).
- ✓ Προβολή (περιφερειακή, τοπική, επιχειρήσεων, κλπ).
- ✓ Προσφερόμενα τουριστικά προϊόντα (με συνδυασμό βασικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων).
- ✓ Τουριστική εικόνα Περιφέρειας (ανάδειξη πόλων έλξης, δημιουργία νέων, κλπ).
- ✓ Θεσμικό - νομοθετικό πλαίσιο (αυτόνομα, υποστηρικτικά όλων των ανωτέρω, κλπ).

Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης για την ΤΠΔ στον τομέα του τουρισμού στην Ελλάδα επισήμανε τα ακόλουθα κυριότερα σημεία:

- Προέλευση των τουριστών μας κυρίως από την Ευρώπη.
- Τουρισμός, κατά κανόνα, με τη μορφή οργανωμένων «πακέτων» ταξιδιών, στο πλαίσιο μιας έντονα ολιγοπωνιακής ζήτησης (Tour Operators).
- Τουρίστες, κατά πλειοψηφία, χαμηλών ή μεσαίων εισοδηματικών στρωμάτων, με τάση για περιορισμένη παραμονή και διάσπασή της σε μικρά τμήματα.
- Αφίξεις με πολύ άνιση χρονική κατανομή: μεγάλες «νεκρές» περίοδοι και υπερβολικά «φορτία» την περίοδο Ιουλίου – Αυγούστου (με προφανή αρνητικά αποτελέσματα και για τους δύο τύπους περιόδων).
- Υψηλή γεωγραφική συγκέντρωση σε μερικές ζώνες (επίσης αρνητικό στοιχείο για τις «τουριστικές» και μη περιοχές).
- Χαμηλή ποιότητα προσφερόμενων υπηρεσιών στα περισσότερα στάδια, π.χ., στη διαμονή, όπου κυριαρχούν τα μικρού μεγέθους και χαμηλού κόστους –ποιότητας καταλύματα.

Γενικότερα, συνεχίζει να επικρατεί ένα μοντέλο *τουριστικής «μονοκαλλιέργειας»*, με την προσφορά ενός *«μονοδιάστατου» προϊόντος «Ήλιος & Θάλασσα»*.

Τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχολούν τον τουρισμό στην Ήπειρο εντοπίζονται στα ακόλουθα:

- Η Περιφέρεια απευθύνεται κυρίως στον εσωτερικό τουρισμό, δεν διαθέτει επαρκή καταλύματα υψηλής ποιότητας σε ικανοποιητικό αριθμό και η μέση διάρκεια διαμονής είναι πολύ χαμηλή κατά **μέσο όρο 3 διανυκτερεύσεις**, έναντι 6 για το σύνολο της χώρας για τους αλλοδαπούς επισκέπτες και **κάτω των 2 διανυκτερεύσεων** έναντι 2,5 για τους Έλληνες επισκέπτες.
- Υπάρχει μια έντονη εποχικότητα που εστιάζεται στους θερινούς μήνες, στα τριήμερα και στις περιόδους των εορτών. Επίσης, δεν έχουν ακόμη δημιουργηθεί ιδανικοί τρόποι διοχέτευσης τουριστικού προϊόντος στην αγορά.
- Παραμένουν αναξιοποίητες αρκετές φυσικές και άλλες ομορφιές (λίμνη Παμβώτιδα των Ιωαννίνων, χαράδρα του Βίκου, ορεινός όγκος των Τζουμέρκων, η περιοχή της Κόνιτσας, τμήματα Ζαγοροχωρίων, Νεκρομαντείο Αχέροντα, Αρχαία Νικόπολη, κλπ).
- Δεν έχει αναπτυχθεί η υποδομή που θα μπορέσει να φιλοξενήσει τα αθλήματα

περιπέτειας, που θεωρούνται μεγάλοι πόλοι έλξης, ειδικότερα για τους αλλοδαπούς.

- Σχετικά με τα χιονοδρομικά κέντρα επίσης υπάρχουν προβλήματα υποδομών και φυσικών καταστάσεων. Ακόμη, οι υποδομές δεν θεωρούνται ικανοποιητικές ώστε να τραβήξουν χιονοδρομικό τουρισμό από χώρες που έχουν παράδοση σε αυτού του είδους του σπορ.
- Δεν έχει αναδειχθεί και αναπτυχθεί ο θρησκευτικός τουρισμός της Ηπείρου.
- Ο οικιστικός ιστός ορισμένων πόλεων στα παράλια της Περιφέρειας, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την πόλη της Πάργας, έχουν υποβαθμιστεί πολύ, λόγω της άναρχης ανάπτυξης και της αύξησης των δωματίων, με αποτέλεσμα να έχει πέσει η ποιοτική στάθμη του τουρισμού που κατορθώνουν να προσελκύουν. Το γεγονός αυτό έχει αντίκτυπο και στις καλές ξενοδοχειακές μονάδες που γειτνιάζουν, δεδομένου ότι ο τουρισμός υψηλού επιπέδου που συγκεντρώνουν δεν αρέσκεται να συμβιώνει με το υπόλοιπο χαμηλό επίπεδο στο οποίο βρίσκονται οι μικρές μονάδες, αλλά και γενικότερα η περιοχή, καθώς οι υπόλοιπες τουριστικές υπηρεσίες τείνουν να υποβαθμιστούν.

5.2. Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Με βάση την κατάταξη των περιφερειών της χώρας ανάλογα με την ένταση της τουριστικής δραστηριότητας (στο Κεφ.3.2. της παρούσης μελέτης), είδαμε ότι η Περιφέρεια της Ηπείρου κατατάσσεται στις περιφέρειες όπου **η υπάρχουσα τουριστική δραστηριότητα είναι περιορισμένη ή δίνεται σχετικά μικρή βαρύτητα στον τομέα του τουρισμού** (με δείκτη 2 < 10 κλίνες ανά 100 κατοίκους το 2006). Αυτό οφείλεται κυρίως στην «περιφερειοποιημένη» της θέση -όχι μόνο στον Ελληνικό χώρο- αλλά και στην Ευρώπη, τόσο από καθαρά γεωγραφική άποψη όσο και σε σχέση με το ισχύον σύστημα προσβάσεων. Αυτό υπήρξε και ένα από τα βασικά αίτια υστέρησης της Περιφέρειας αυτής και αποκοπής της από την αναπτυξιακή διαδικασία της υπόλοιπης Ελλάδας. Όλα τα παραπάνω οδήγησαν σε έλλειψη μεγάλων επενδύσεων στον τομέα του τουρισμού, διότι οι δυνητικοί επενδυτές στοχεύουν σε περιοχές υψηλού τουριστικού ενδιαφέροντος, όπου ήδη υπάρχουν κάποιες βασικές προϋποθέσεις, όπως υποδομών, υπηρεσιών κτλ.. Έτσι, η Περιφέρεια της Ηπείρου χαρακτηρίζεται ως **μεσαίος ποιοτικά τουριστικός προορισμός**.

Σ' αυτήν την ενότητα θα προσπαθήσουμε να αποτυπώσουμε το συνολικό ξενοδοχειακό δυναμικό της Περιφέρειας με στατιστικά δεδομένα, και ταυτόχρονα να εντοπίσουμε με στοιχεία κάποια από τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχολούν τον τουρισμό στην Ήπειρο και τον ευρύτερο χώρο της Ελλάδος.

5.2.1. Γεωγραφική Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων

Με βάση τη γεωγραφική κατανομή των ξενοδοχείων, γύρω από τα οποία συγκεντρώνονται συνήθως οι λοιπές τουριστικές επιχειρήσεις, διαπιστώνεται μια έντονη συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας σε λίγες περιοχές της χώρας. Αυτό φανερώνει την διαχρονική αδυναμία του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, με έντονη γεωγραφική ανισοκατανομή των τουριστικών υποδομών και της τουριστικής προσφοράς, που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό και τροφοδοτεί με την σειρά της την άνιση κατανομή των τουριστικών ροών προς διάφορες περιοχές της χώρας. Το 2010, η συγκέντρωση προσφοράς έφτασε το 65% των ξενοδοχειακών κλινών να βρίσκεται -σύμφωνα με το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος- σε τέσσερις περιοχές (Κρήτη, Δωδεκάνησα, Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα). Έτσι, η τουριστική ζήτηση μονοπωλείται από συγκεκριμένες Περιφέρειες (π.χ. Κρήτη, Δωδεκάνησα κ.ά.) εις

βάρος άλλων (π.χ. Ήπειρος, Θράκη, κ.ά.). Επίσης, παρουσιάζονται σημαντικές διαφορές και στη συγκέντρωση της τουριστικής προσφοράς εντός της Περιφέρειας.

Αριθμός Δυναμικότητας ανά Περιφέρεια για το έτος 2007

Περιφέρεια	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1264	49954	93816
ΗΠΕΙΡΟΣ	293	5789	11286
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1528	51511	98882
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	735	24561	47377
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	572	14086	27195
ΘΡΑΚΗ	105	3382	6501
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	390	11034	20967
ΚΡΗΤΗ	1509	78220	146955
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	942	22001	42316
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	972	62939	120540
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	897	44515	85098
ΣΥΝΟΛΟ	9207	367992	700933

Πηγή: ΕΣΥΕ

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων 2007, με βάση την Γεωγραφική Συγκέντρωση

Περιφέρεια	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	13,73%	13,57%	13,38%
ΗΠΕΙΡΟΣ	3,18%	1,57%	1,61%
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	16,60%	14,00%	14,11%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	7,98%	6,67%	6,76%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	6,21%	3,83%	3,88%
ΘΡΑΚΗ	1,14%	0,92%	0,93%
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	4,24%	3,00%	2,99%
ΚΡΗΤΗ	16,39%	21,26%	20,97%
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	10,23%	5,98%	6,04%
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	10,56%	17,10%	17,20%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	9,74%	12,10%	12,14%
ΣΥΝΟΛΟ	100,00%	100,00%	100,00%

Πηγή: ΞΕΕ και ΣΕΤΕ

Η Περιφέρεια της Ηπείρου εν συγκρίσει με τις υπόλοιπες περιφέρειες υστερεί σημαντικά σε επενδύσεις στον τομέα του Τουρισμού. Μίας και απουσίαζε σχεδόν κάποια οργανωμένη τουριστική πολιτική και λόγω και της σχετικά δύσκολης προσέγγισής της, συγκεντρώνει χαμηλά ποσοστά αλλοδαπού τουρισμού. Όσον αφορά της Ξενοδοχειακές Μονάδες από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνεται ότι κατέχει με βάση το συνολικό δυναμικό της χώρας την δεύτερη χαμηλότερη θέση με μόλις 3,18% για το έτος 2007. Σε δωμάτια φτάνει το 1,57% και σε κλίνες το 1,61% επί του συνόλου.

Ξενοδοχειακό Δυναμικό Περιφέρειας Ηπείρου (2005-2010)

Έτος	Νομός	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
2005	ΑΡΤΑΣ	14	327	653
	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	118	2.038	4.002
	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	43	1.204	2.286
	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	78	2.068	3.992
	ΗΠΕΙΡΟΣ	253	5.637	10.933
2008	ΑΡΤΑΣ	14	335	668
	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	174	2.795	5.596
	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	48	1.274	2.423
	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	85	2.113	4.086
	ΗΠΕΙΡΟΣ	321	6.517	12.773
2010	ΑΡΤΑΣ	14	367	737
	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	197	3.144	6.289
	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	54	1.484	2.812
	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	96	2.456	4.756
	ΗΠΕΙΡΟΣ	361	7.451	14.594

Πηγή: ΞΕΕ.

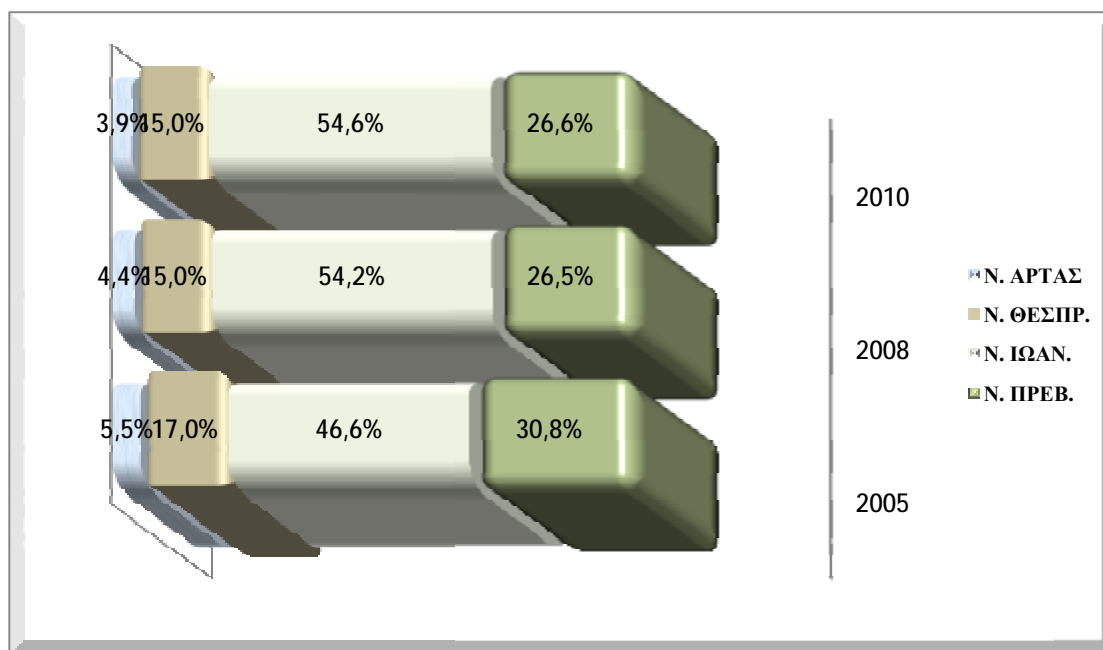
Με βάση τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε μια **έντονη χωρική υπερσυγκέντρωση των τουριστικών υποδομών και της τουριστικής προσφοράς της Περιφέρειας σε λίγες μόνο περιοχές**, χαρακτηριστικό που παρουσιάζεται και στην υπόλοιπη χώρα. Το μεγαλύτερο μέρος του δυναμικού της Περιφέρειας συγκεντρώνεται κυρίως στον Νομό Ιωαννίνων και παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις, ενώ την τελευταία πενταετία παρατηρείται μια προσπάθεια ανάπτυξης και στους Νομούς Πρεβέζης και Θεσπρωτίας, πιθανός χάρη στα νέα αναπτυξιακά έργα που δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Τέλος, παρατηρείτε ένα μόνιμο κλίμα στασιμότητας σε τοποθετήσεις κεφαλαίου για την ενίσχυση του ξενοδοχειακού δυναμικού στο Νομό Άρτας, με τον Νομό να περιορίζεται μονάχα σε 14 Ξενοδοχειακές Μονάδες, πράγμα που εγείρει ερωτήματα σχετικά με την ικανότητα του νομού να διεκδικήσει μεγαλύτερη μερίδα στον τουρισμό, εξυπηρετώντας οργανωμένες ομάδες επισκεπτών.

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων Ηπείρου ανά Νομό (2005-2010), με βάση την Γεωγραφική Συγκέντρωση

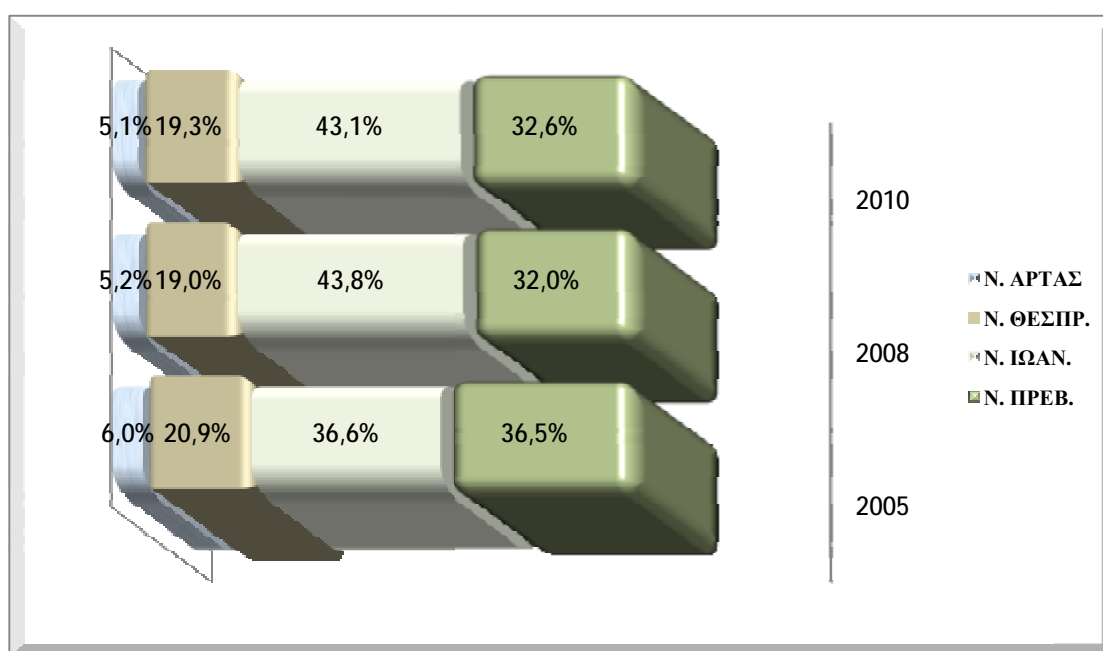
Έτος	Νομός	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
2005	ΑΡΤΑΣ	5,53%	5,80%	5,97%
	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	46,64%	36,15%	36,60%
	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	17,00%	21,36%	20,90%
	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	30,83%	36,69%	36,51%
	ΗΠΕΙΡΟΣ	99,96%	100%	99,98%
2008	ΑΡΤΑΣ	4,36%	5,14%	5,23%
	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	54,21%	42,89%	43,81%
	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	14,95%	19,55%	18,97%
	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	26,48%	32,42%	31,99%
	ΗΠΕΙΡΟΣ	100%	100%	100%
2010	ΑΡΤΑΣ	3,88%	4,92%	5,05%
	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	54,57%	42,20%	43,09%
	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	14,96%	19,92%	19,27%
	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	26,59%	32,96%	32,59%
	ΗΠΕΙΡΟΣ	100%	100%	100%

Ενδοπεριφερειακά, η ποσοστιαία κατανομή των ξενοδοχειακών μονάδων τις Περιφέρειας, με βάση την γεωγραφική συγκέντρωση για τα επιλεγμένα έτη 2005, 2008 και 2010 συγκεντρώνεται κυρίως στον Νομό Ιωαννίνων, όπου σταδιακά παίρνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις φτάνοντας το 2010 έως και 50,69% από τον Νομό Άρτας. Την πενταετία 2005-2010, η μεταβολή της ποσοστιαίας κατανομής των ξενοδοχειακών μονάδων στα Ιωάννινα αυξήθηκε από 46,64% επί του συνόλου της Περιφέρειας σε 54,57%, δηλ. μια αύξηση κατά 7,93%, ενώ αντίθετα εκείνη των υπολοίπων μειώνεται σταδιακά, Νομός Πρεβέζης -4,24%, Νομός Θεσπρωτίας -2,04% και Νομός Άρτας -1,65%. Από άποψη προσφερόμενων κλινών, το 2005 διαφαίνεται η συμπόρευση των Νομών Ιωαννίνων και Πρεβέζης με 36,60% και 36,51% αντίστοιχα, αλλά από το 2008-2010 οι διαστάσεις μεταβάλλονται έως και 10,5%, αφού η συγκέντρωση της προσφοράς των Ιωαννίνων σε κλίνες φτάνει το 43,09%, ενώ εκείνη της Πρέβεζας σε 32,59%. Η προσφορά σε κλίνες των Νομών Θεσπρωτίας και Άρτας εν σύγκριση με την συγκέντρωση εκείνης των υπόλοιπων δύο νομών (75,68%) είναι ελάχιστη καταλαμβάνοντας το 2010 το 19,27% και 5,05%, δηλ. συνολικά το 24,32% της συνολικής προσφοράς της Περιφέρειας.

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων Περιφέρειας Ηπείρου , 2005, 2008, 2010.

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Κλινών Περιφέρειας Ηπείρου , 2005, 2008, 2010.

5.2.2. Δυναμικό Τουριστικών Καταλυμάτων της Ηπείρου

Κατά το διάστημα 2000-2010 η Περιφέρεια Ηπείρου παρουσίασε αύξηση σε τουριστικά καταλύματα κατά 83,49% με τον Νομό Ιωαννίνων να υπερισχύει εντός της Περιφέρειας με

150,63%. Ο Νομός Άρτας ακολουθεί με 100% αύξηση των τουριστικών καταλυμάτων, αλλά σε απόλυτο αριθμό διαθέτει τα λιγότερα της Περιφέρειας, σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο. Με 52,86% αύξηση, ο Νομός Πρεβέζης έρχεται δεύτερος σε αριθμό καταλυμάτων. Τελευταίος σε αύξηση των καταλυμάτων παρουσιάζεται ο Νομός Θεσπρωτίας με 37,21%.

Τουριστικά Καταλύματα Περιφέρειας Ηπείρου 2000-2010

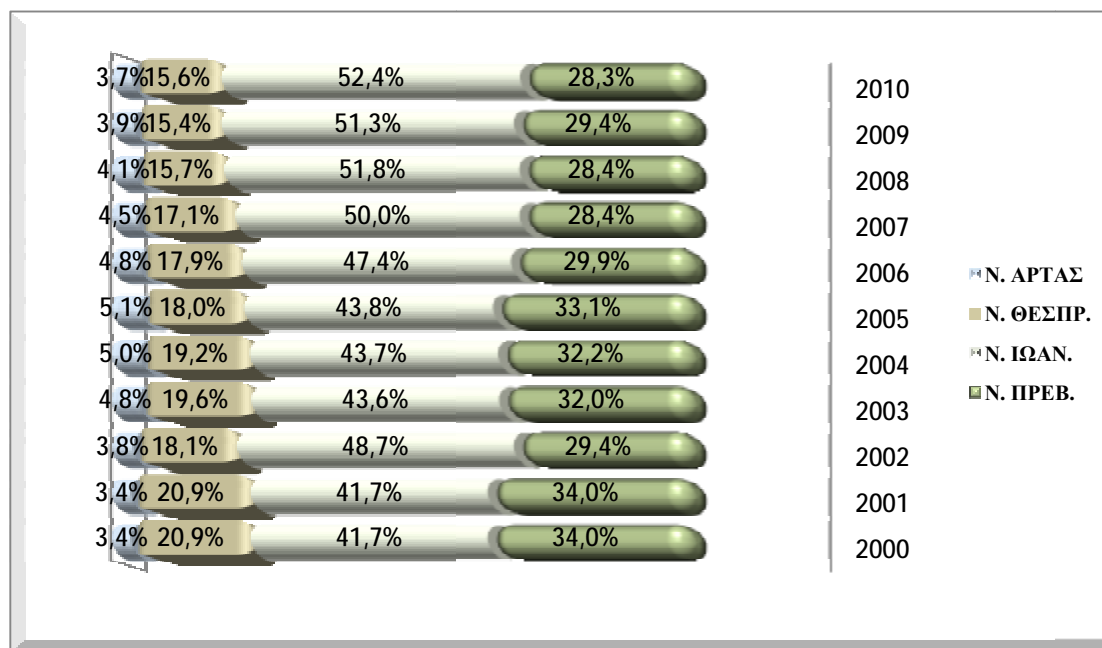
	ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	ΗΠΕΙΡΟΣ	Ν. ΑΡΤΗΣ	Ν. ΘΕΣΠΡΩ ΤΙΑΣ	Ν. ΙΩΑΝΝΙΝ ΩΝ	Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ
2000	8.692	206	7	43	86	70
2001	8.684	206	7	43	86	70
2002	8.666	238	9	43	116	70
2003	9.022	250	12	49	109	80
2004	9.230	261	13	50	114	84
2005	9.377	272	14	49	119	90
2006	9.444	291	14	52	138	87
2007	9.531	310	14	53	155	88
2008	9.385	338	14	53	175	96
2009	9.878	357	14	55	183	105
2010	10.046	378	14	59	198	107
Μ.Ο 2000- 2010	15,58%	83,49%	100%	37,21%	150,63%	52,86%

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

* Με τον όρο Τουριστικά Καταλύματα χαρακτηρίζουμε ξενοδοχεία, τα ομοειδή καταλύματα και campings.

Αξιοσημείωτη είναι η αύξηση του δυναμικού των τουριστικών καταλυμάτων της Περιφέρειας κατά την περίοδο 2007-2010, όπου με 21,94% παρουσιάζει την μεγαλύτερη αύξηση στη Ζώνη ΙV (Δυτ. Μακεδονία, Ανατ. Μακεδονία και Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρος), τιμές για τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί ότι συνέβαλε καθοριστικά η βελτίωση της προσπελασιμότητας και ειδικότερα των ορεινών τουριστικών περιοχών, λόγω της πλήρους λειτουργίας της Εγνατίας Οδού.

Ποσοστιαία Κατανομή των Τουριστικών Καταλυμάτων της Περιφέρειας Ηπείρου 2000-2010

5.2.2.1. Ξενοδοχειακό Δυναμικό της Ηπείρου

Το κύριο χαρακτηριστικό της Περιφέρειας Ηπείρου σε σχέση με το δυναμικό των ξενοδοχειακών της καταλυμάτων, είναι το μικρό μέγεθος των μονάδων της (κυρίως 2** και 3***), κάτι που την τοποθετεί στους **μεσαίους ποιοτικά τουριστικούς προορισμούς**. Επίσης, ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για μια σειρά αδυναμιών, όπως η χαμηλή στάθμη προσφερόμενων υπηρεσιών, η αδυναμία παρακολούθησης των εξελίξεων των αγορών και των απαιτήσεων της ζήτησης, καθώς και των τάσεων της προσφοράς σε ανταγωνιστικούς προορισμούς. Η απουσία κάποιας οργανωμένης τουριστικής πολιτικής και η συγκοινωνιακή απομόνωση της Περιφέρειας, οδήγησε σε έλλειψη ποιοτικών υποδομών, με αποτέλεσμα τα τελευταία μονό λίγα χρόνια να πραγματοποιηθούν μεγάλες επενδύσεις στον ξενοδοχειακό κλάδο. Παρόλ' αυτά η Ήπειρος στερείται ακόμα πολυτελών καταλυμάτων 5***** και 4**** σε σχέση με το σύνολο της χώρας και την προσέγγιση τουρισμού υψηλών εισοδημάτων. Η αδυναμία προσέλκυσης επενδυτών με εξαίρεση τον Νομό Ιωαννίνων, είναι ιδιαίτερα έντονη στην Περιφέρεια. Μελλοντικά και με την συμβολή των νέων αναπτυξιακών έργων (Ιόνια Οδός, Νέος Λιμένας Ηγουμενίσσας, Εγνατία κ.α.), προσδοκάται η δημιουργία ευνοϊκότερων συνθηκών για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας.

Ποσοστό των Ξενοδοχειακών Κλινών κάθε Περιφέρειας ανά Κατηγορία ως προς το Σύνολο της Χώρας, 2010

Περιφέρεια	5*****	4****	3***	2**	1*
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	13,1%	10,6%	12,7%	13,9%	13,8%
ΗΠΕΙΡΟΣ	1,2%	1%	2,9%	2,3%	1,8%
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	11,9%	10,1%	16,1%	12,2%	33,3%
ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΣ	7,7%	5,2%	8,3%	7,7%	4,6%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ/ΣΠΟΡΑΔΕΣ	2,2%	2,9%	3,9%	4,7%	5,6%
ΘΡΑΚΗ	0,8%	0,5%	1,5%	0,8%	1,1%
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	1,5%	1,4%	4,5%	3,6%	2,6%
ΚΡΗΤΗ	30,5%	23,8%	16,5%	19,2%	18%
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	2,8%	5,2%	5,4%	8,0%	8,9%
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	21,7%	28,7%	14,5%	13,1%	4,4%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	6,6%	10,6%	13,7%	14,5%	5,9%
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%	100%

Πηγή: ΞΕΕ ΚΑΙ ΣΕΤΕ.

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζεται το ποσοστό της προσφοράς των ξενοδοχειακών κλινών κάθε περιφέρειας, σε σχέση με το σύνολο της χώρας. Γι' άλλη μια φορά παρατηρούμε το χαμηλό ποσοστό στην προσφορά υψηλής ποιότητας υπηρεσιών 5***** και 4**** στην Περιφέρεια, το οποίο αγγίζει μόλις το 1,2% και 1% αντίστοιχα ως προς το σύνολο της χώρας, κρατώντας έτσι την Ήπειρο στην προτελευταία θέση στην κατάταξη μετά την Περιφέρεια Θράκης. Η Περιφέρεια διαθέτει το μεγαλύτερο ποσοστό σε χαμηλότερης κατηγορίας σε σύγκριση με άλλες πιο αναπτυγμένες περιφέρειες της χώρας. Το γεγονός αυτό φανερώνει την ανάγκη για μεγαλύτερες επενδύσεις στον τουριστικό κλάδο. Πχ. οι Περιφέρειες Κρήτη και Δωδεκανήσων συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο με το να διαθέτουν το μεγαλύτερο ποσοστό της δυναμικότητας τους σε πολυτελέστερες μονάδες. Οπότε ως προτεραιότητα της Περιφέρειας πρέπει να τεθεί η ίδρυση μονάδων υψηλής ποιότητας, αναβαθμίζοντας έτσι την παροχή των υπηρεσιών διανυκτέρευσης.

Ξενοδοχειακό Δυναμικό Ηπείρου (2005-2010)

ΕΤΟΣ	5*****			4****		
	Μοναδ.	Δωμ.	Κλιν.	Μοναδ.	Δωμ.	Κλιν.
2005	02	70	147	19	613	1.245
2008	02	210	431	42	980	2.024
2010	06	599	1.224	56	997	2.051
ΕΤΟΣ	3***			2**		
	Μοναδ.	Δωμ.	Κλιν.	Μοναδ.	Δωμ.	Κλιν.
2005	52	1.580	3.081	147	2.814	5.377
2008	99	2.108	4.127	146	2.675	5.151
2010	120	2.593	5.087	147	2.722	5.201

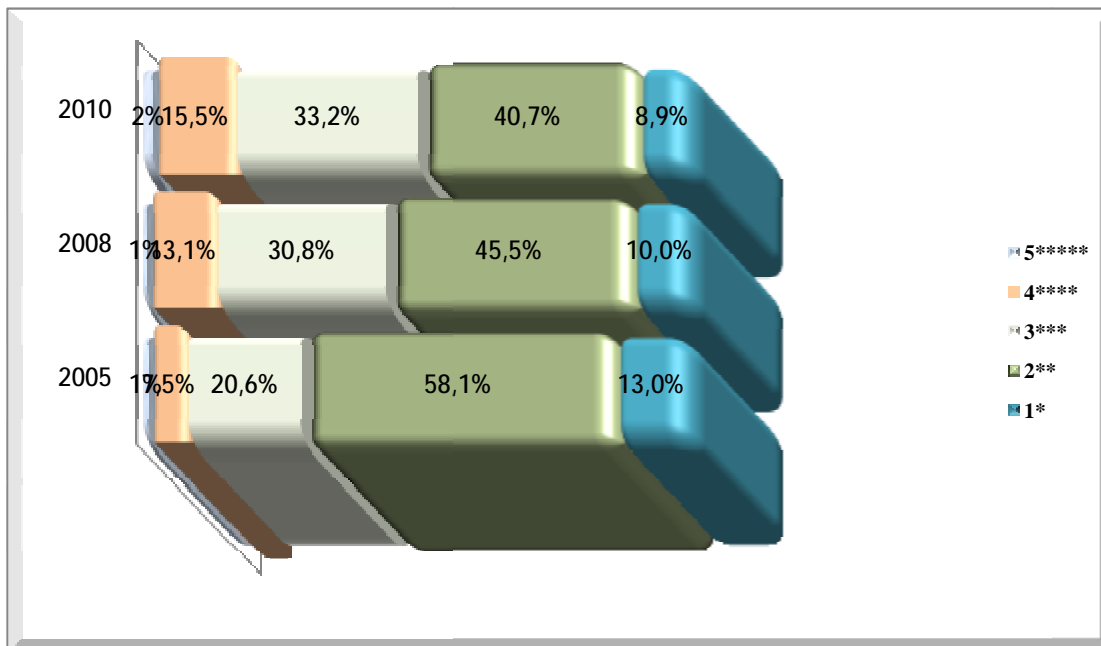
ΕΤΟΣ	1*			ΣΥΝ		
	Μοναδ.	Δωμ.	Κλιν.	Μοναδ.	Δωμ.	Κλιν.
2005	33	560	1.083	253	5.637	10.933
2008	32	544	1.040	321	6.517	12.773
2010	32	540	1.031	361	7.451	14.594

Πηγή: ΞΕΕ.

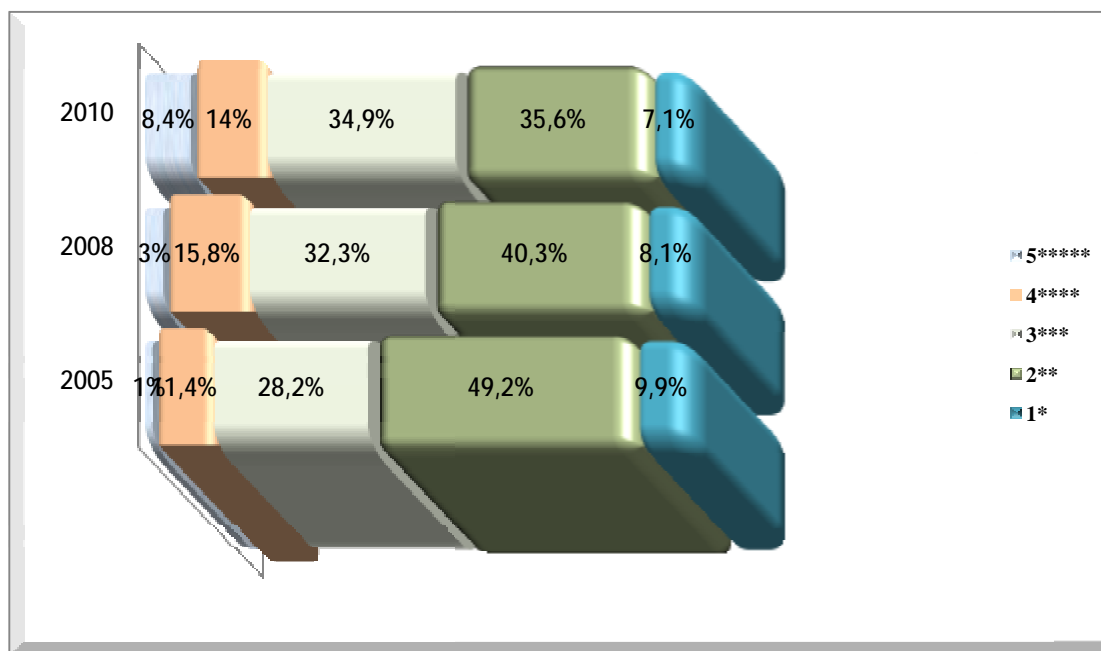
Ο πίνακας παραπάνω μας παρουσιάζει την εξέλιξη του ξενοδοχειακού δυναμικού της Ηπείρου κατά την τελευταία πενταετία 2005-2010, με επιλεγμένα έτη 2005, 2008, 2010 όπου σημειώνονται σημαντικές προσπάθειες για την ίδρυση μονάδων υψηλότερης ποιότητας, ιδιαίτερα σε ότι αφορά μονάδες 4**** (από 8% σε 16%) και 3*** (από 20,6% σε 33,2%), όμως το κύριο χαρακτηριστικό των μονάδων που είναι εγκατεστημένες στην Περιφέρεια παραμένει να είναι το μικρό τους μέγεθος (από 58,1% σε 40,7%).

Τα παρακάτω γραφήματα μας παρουσιάζουν την ποσοστιαία κατανομή των ξενοδοχειακών μονάδων και κλινών της Περιφέρειας:

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων Περιφέρειας Ηπείρου, 2005-2010.

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Κλινών Περιφέρειας Ηπείρου, 2005-2010.

Ποσοστιαία Μεταβολή Ξενοδοχειακού Δυναμικού Περιφέρειας (2005-2010)

ΕΤΟΣ	5*****			4****		
	Μοναδ.	Δωμ.	Κλιν.	Μοναδ.	Δωμ.	Κλιν.
2005-08	0%	200%	193,2%	121%	59,9%	62,6%
2008-10	200%	185,2%	184%	33,3%	33,3%	1,33%
2005-10	200%	755,7%	732,6%	194,7%	62,6%	64,7%
ΕΤΟΣ	3***			2**		
	Μοναδ.	Δωμ.	Κλιν.	Μοναδ.	Δωμ.	Κλιν.
2005-08	90,4%	33,4%	33,9%	-0,68%	-4,94%	-4,20%
2008-10	21,2%	23%	23,3%	0,68%	1,76%	1,33%
2005-10	130,8%	64,1%	65,1%	0%	-3,27%	-3,27%
ΕΤΟΣ	1*			ΣΥΝ		
	Μοναδ.	Δωμ.	Κλιν.	Μοναδ.	Δωμ.	Κλιν.
2005-08	-3,03%	-2,86%	-3,97%	26,9%	15,6%	16,8%
2008-10	0%	-0,73%	-0,86%	12,5%	14,3%	14,3%
2005-10	-3,03%	-3,57%	-4,80%	42,7%	32,2%	33,5%

Παραμένει κύριο χαρακτηριστικό των μονάδων που είναι εγκατεστημένες στην Περιφέρεια της Ηπείρου το μικρό μέγεθος (κυρίως 2** και 3***). Αλλά παρατηρείτε, την τελευταία πενταετία μια έντονη επενδυτική τάση σε μονάδες τεσσάρων και τριών αστέρων στην Περιφέρεια, και κυρίως στον νομό των Ιωαννίνων. Φαίνεται δε, στην μεταβολή του ξενοδοχειακού δυναμικού της Περιφέρειας κατά την περίοδο 2005-2008 η επενδυτική τάση, να αγγίζει στα καταλύματα 4**** το 121% και εκείνων των 3*** το 90,4%. Μπορεί μν, η ανώτατη τιμή στην μεταβολή του ξενοδοχειακού δυναμικού της τάξεως 200% να είναι στις μονάδες 5*****, αλλά στην πραγματικότητα πρόκειται για 4 νέες μονάδες που λειτούργησαν στο νομό Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας (2-2) το διάστημα 2009-2010, που προστέθηκαν στις ήδη υπάρχουσες 2 μονάδες του Νομού των Ιωαννίνων. Επίσης, όσον αφορά της μονάδες 1* υπάρχει μια σχετική μείωση κατά την τελευταία πενταετία 2005-2010.

Από τα στοιχεία παρακάτω είναι σαφής η υπεροχή των ξενοδοχείων 2** αστέρων την πενταετία 2005-2010 στην Περιφέρεια. Ακολουθούν τα ξενοδοχεία 3*** και 4****. Τα ξενοδοχεία πολυτελείας και τα άλλα ομοειδή καταλύματα κατέχουν μικρό μερίδιο στη σύνθεση κλινών, μόλις με 6 μονάδες σε δύο από τους τέσσερις νομούς. Αναλυτικότερα, **το ξενοδοχειακό δυναμικό ανά κατηγορία στους τέσσερις νομούς της Ηπείρου** έχει ως εξής:

■ I. Νομός Άρτας

Ξενοδοχειακό Δυναμικό Νομού Άρτας 2005-2010

ΕΤΗ	5*****			4****			3***		
	Μον άδες	Δωμ. .	Κλιν. .	Μον άδες	Δωμ. .	Κλιν. .	Μον άδες	Δωμ. .	Κλιν. .
2005	0	-	-	2	121	272	1	4	8
2008	0	-	-	2	121	272	1	12	23
2010	0	-	-	2	155	346	2	65	120
ΕΤΗ	2**			1*			ΣΥΝΟΛΟ		
	Μον άδες	Δωμ. .	Κλιν. .	Μον άδες	Δωμ. .	Κλιν. .	Μονάδ ες	Δωμ. .	Κλιν. .
2005	9	181	333	2	21	40	14	327	653
2008	10	196	363	1	6	10	14	335	668
2010	9	141	261	1	6	10	14	367	737

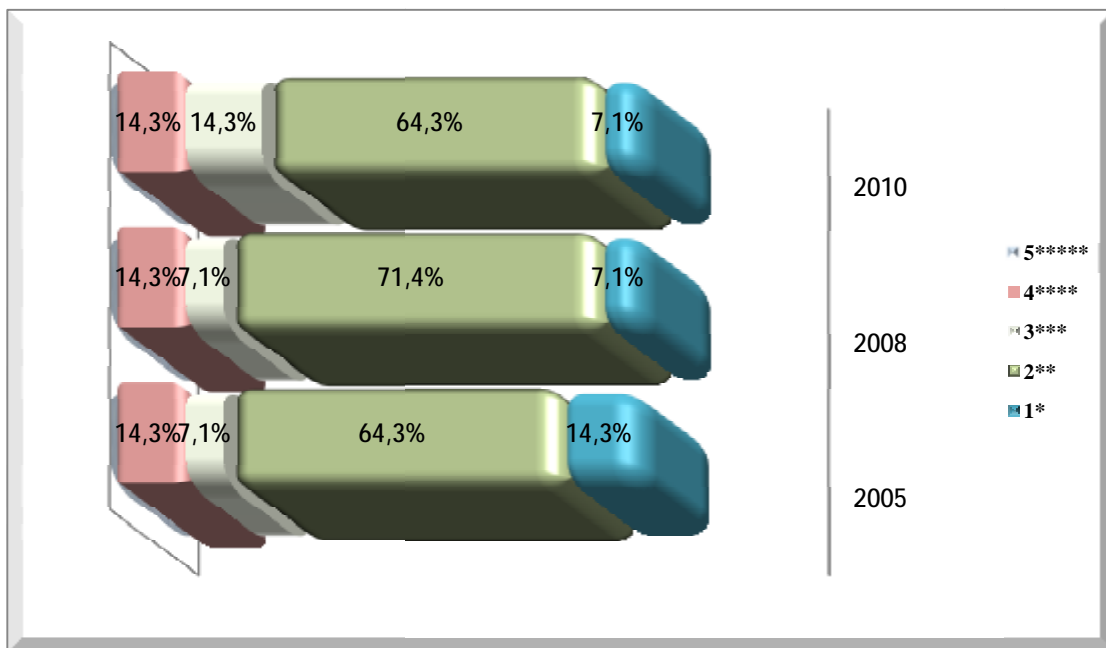
ΠΗΓΗ: ΞΕΕ

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε, ότι ο Νομός Άρτας διαθέτει μόνο 14 μονάδες, γεγονός που γεννάει ερωτήματα ως προς την προσφορά του τουριστικού προϊόντος της περιοχής και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ο Νομός δεν διαθέτει ξενοδοχεία κατηγορίας 5***** και μονάχα δύο μονάδες 4**** (με δυναμικότητα 346 κλινών ή 47% του συνόλου των κλινών του Νομού) και δύο 3***. Η πλειοψηφία του δυναμικού αποτελείται από

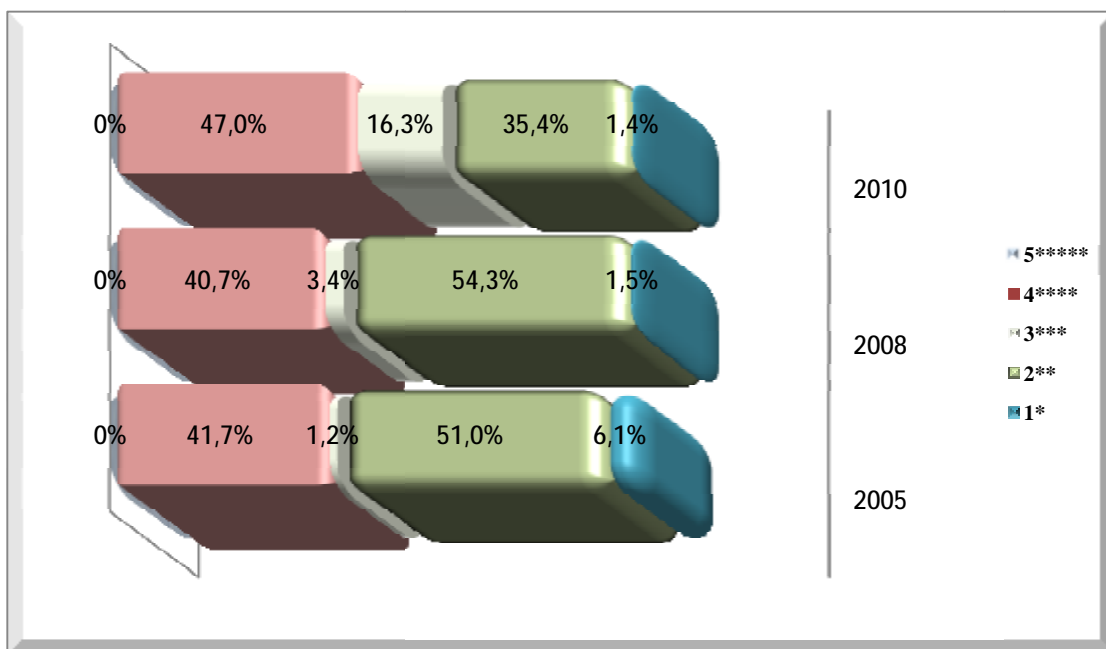
ξενοδοχεία χαμηλής ποιότητας καθώς τα καταλύματα κατηγορίας 2** αποτελούν το 64,3% - 71%.

Ποίο παραστατικά, η ποσοστιαία κατανομή του Νομού Άρτας από την χρονική περίοδο 2005-2010 παρουσιάζεται από τα παρακάτω γραφήματα:

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων Νομού Άρτας, 2005-2010.

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Κλινών Νομού Άρτας, 2005-2010.

Μεταβολή Ξενοδοχειακού Δυναμικού Νομού Άρτας (2005-2010)

	5*****			4****			3***		
ΕΤΗ	Μονάδ ες	Δωμ.	Κλιν.	Μονάδ ες	Δωμ.	Κλιν.	Μονάδ ες	Δωμ.	Κλιν.
2005-08	0%	-	-	0%	0%	0%	0%	200%	187,5%
2008-10	0%	-	-	0%	28,1%	27,2%	50%	441,1%	421,7%
2005-10	0%	-	-	0%	28,1%	27,2%	50%	1525%	1400%
	2**			1*					
ΕΤΗ	Μονάδ ες	Δωμ.	Κλιν.	Μονάδ ες	Δωμ.	Κλιν.	Μονάδες	Δωμ.	Κλιν.
2005-08	11,1%	8,29%	9%	-50%	-71,4%	-75%	0%	2,45%	2,30%
2008-10	-10%	-28,1%	-28,1%	0%	0%	0%	0%	9,55%	10,3%
2005-10	0%	-22,1%	-21,6%	-50%	-71,4%	-75%	0%	12,2%	12,9%

Αξιοπρόσεκτο στοιχείο του παραπάνω πίνακα είναι η ουσιαστική αμετάβλητη προσφορά την τελευταία πενταετία. Το 2009 προστέθηκε μία μεσαίου τύπου ξενοδοχειακή μονάδα 3*** η οποία ανέβασε σε 421,7% τις κλίνες. Όσον αφορά τις μικρότερες μονάδες 2** που αποτελούν πλειοψηφία, έχουμε την μείωση κατά μίας ξενοδοχειακής μονάδας η οποία μειώνει την δυναμικότητα των κλινών της κατηγορίας κατά 28,1%. Σε επίπεδο δωματίων την τελευταία πενταετία έχουμε αύξηση στο σύνολο του δυναμικού του νομού κατά 12,2% και 12,9% επί των κλινών, μεταβολή η οποία οφείλεται μονάχα στην δημιουργία μίας μονάδας 3***. Αυτό το κλίμα στασιμότητας στο ξενοδοχειακό δυναμικό του Νομού Άρτας, εγείρει ερωτήματα σχετικά με την ικανότητα του Νομού να διεκδικήσει μεγαλύτερη μερίδα στον τουρισμό, εξυπηρετώντας οργανωμένες ομάδες επισκεπτών.

■ II. Νομός Θεσπρωτίας

Ξενοδοχειακό Δυναμικό Νομού Θεσπρωτίας 2005-2010

	5*****			4****			3***		
ΕΤΗ	Μονά δες	Δωμ.	Κλιν.	Μονά δες	Δωμ.	Κλιν.	Μονά δες	Δωμ.	Κλιν.
2005	0	-	-	3	204	363	12	433	831
2008	0	-	-	6	264	470	14	459	885
2010	2	89	175	7	273	494	17	578	1.119

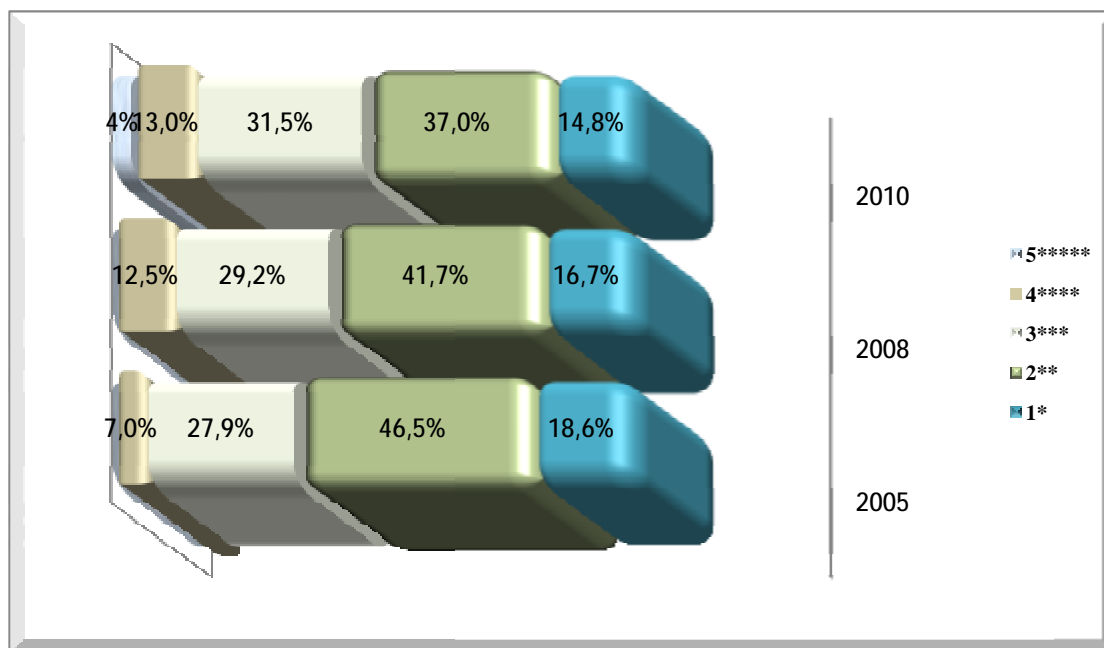
ΕΤΗ	2**			1*			ΣΥΝΟΛΟ		
	Μονάδες	Δωμ.	Κλιν.	Μονάδες	Δωμ.	Κλιν.	Μονάδες	Δωμ.	Κλιν.
2005	20	415	795	8	152	297	43	1.204	2.286
2008	20	401	776	8	150	292	48	1.274	2.423
2010	20	394	732	8	150	292	54	1.484	2.812

ΠΗΓΗ: ΞΕΕ

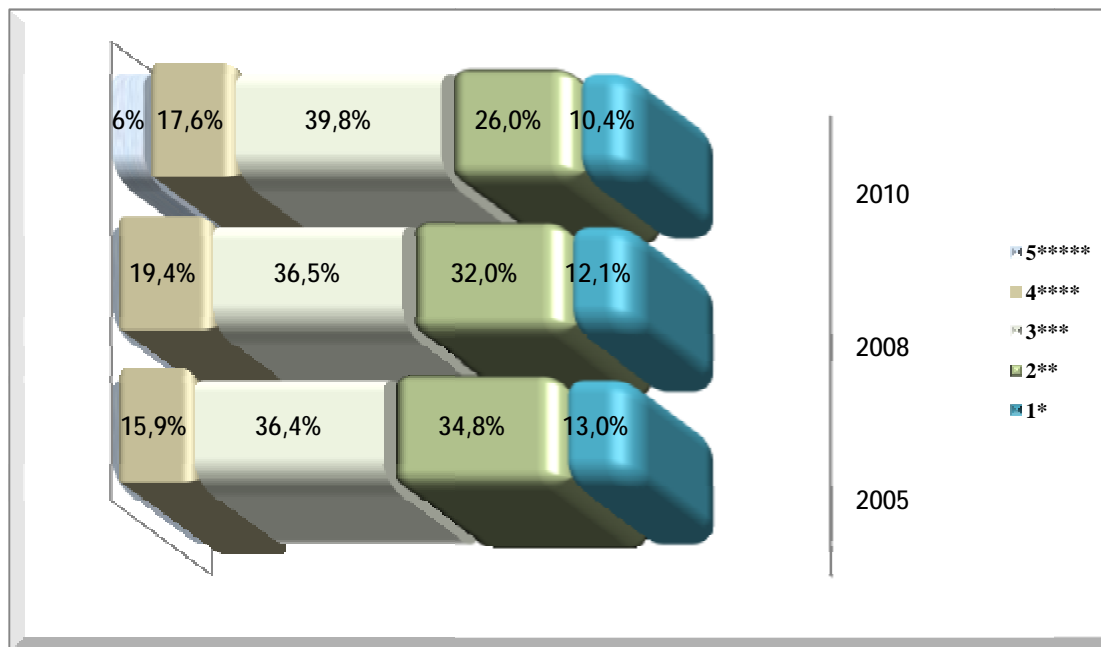
Η Θεσπρωτία διαθέτει, λόγω της Εγνατίας Οδού και της σύνδεσής της με το Λιμάνι της Ηγουμενίτσας, συγκριτικά πλεονεκτήματα που δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Ενδεικτική είναι και η δημιουργία 2 μονάδων 5***** το 2010 (ο μόνος Νομός μετά εκείνων των Ιωαννίνων στην Περιφέρεια που διαθέτει), οι οποίες ενισχύουν σημαντικά την δυναμικότητα της περιοχής. Επίσης τέσσερα ξενοδοχεία 4**** και πέντε των 3*** αύξησαν την προσφορά της Περιφέρειας από το 2005-2010 κατά 526 κλίνες. Αν και κυριαρχούν στον Νομό μικρότερου τύπου ξενοδοχειακές μονάδες κατηγορίας 2** (46,5% το 2005 σε 37% το 2010), παρατηρούμε την σταδιακή μείωση της κυριαρχίας τους, και την ενίσχυση με ποιοτικότερες ξενοδοχειακές μονάδες.

Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται και από τα παρακάτω γραφήματα, της εξέλιξης της ποσοστιαίας κατανομής των μονάδων και κλινών του Νομού Θεσπρωτίας κατά την περίοδο 2005-2010:

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων Νομού Θεσπρωτίας, 2005-2010.

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Κλινών Νομού Θεσπρωτίας, 2005-2010.

Μεταβολή Ξενοδοχειακού Δυναμικού Νομού Θεσπρωτίας (2005-2010)

ΕΤΗ	5*****			4****			3***		
	Μονάδ ες	Δομ.	Κλιν.	Μονάδ ες	Δομ.	Κλιν.	Μονάδ ες	Δομ.	Κλιν.
2005-08	0%	-	-	100%	29,4%	29,5%	16,7%	6%	6,50%
2008-10	200%	-	-	16,7%	3,41%	5,11%	21,4%	25,9%	26,4%
2005-10	200%	8900%	17500%	133,3%	33,8%	36,1%	41,7%	33,5%	34,7%
ΕΤΗ	2**			1*			ΣΥΝΟΛΟ		
	Μονάδ ες	Δομ.	Κλιν.	Μονάδ ες	Δομ.	Κλιν.	Μονάδ ες	Δομ.	Κλιν.
2005-08	0%	-3,37%	-2,39%	0%	-1,32%	-1,68%	11,6%	5,81%	5,99%
2008-10	0%	-1,74%	-5,67%	0%	0%	0%	12,5%	16,5%	16%
2005-10	0%	-5,06%	-7,92%	0%	-1,32%	-1,68%	25,6%	23,2%	23%

Οι στατιστικές στον παραπάνω πίνακα, μας δείχνουν μια μεταβολή της τάξεως του 36,1% στις κλίνες της κατηγορίας των 4**** την πενταετία 2005-2010. Επίσης παρατηρείτε μια αύξηση της προσφοράς σε ξενοδοχειακές μονάδες μεσαίας δυναμικότητας 3*** την ίδια περίοδο της τάξεως του 34,7% επί των κλινών. Η συνολική δυναμικότητα του Νομού την

πενταετία 2005-2010 αυξήθηκε κατά 25,6%, με σημαντική όμως λεπτομέρεια το αμετάβλητο μικρότερων κατηγοριών (2** και 1*) και η ενίσχυση του νομού σε ξενοδοχειακές μονάδες υψηλής ποιότητας 5***** κατά 200% και 4**** κατά 133,3%.

■ III. Νομός Ιωαννίνων

Ξενοδοχειακό Δυναμικό Νομού Ιωαννίνων 2005-2010

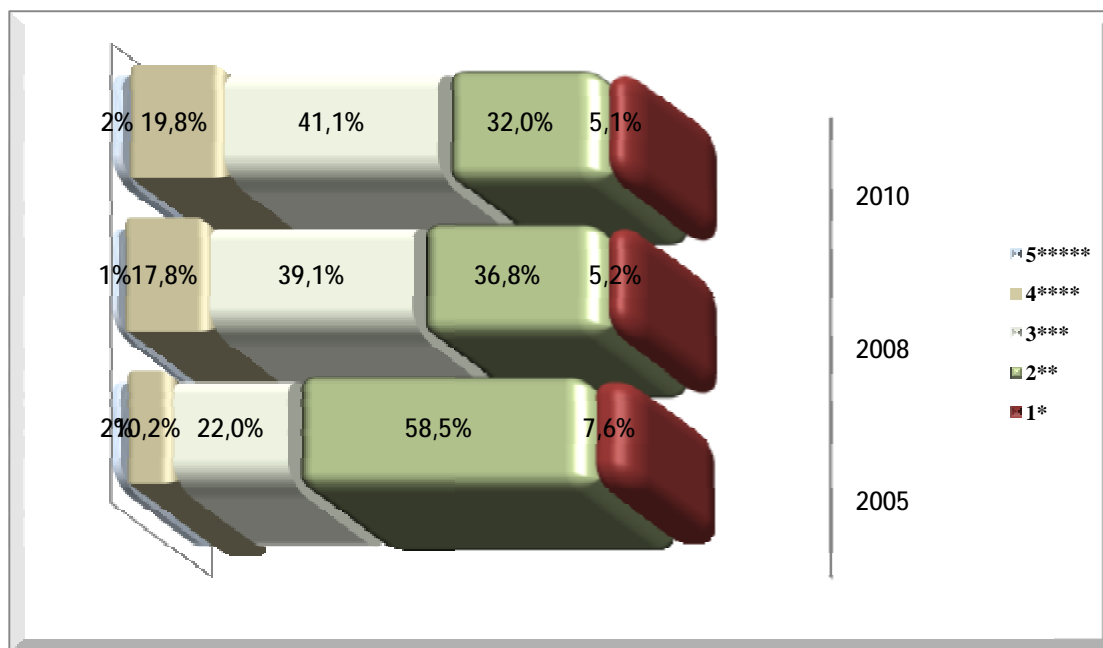
	5*****			4****			3***		
ΕΤΗ	Μον άδες	Δωμ.	Κλιν.	Μον άδες	Δωμ.	Κλιν.	Μον άδες	Δωμ.	Κλιν.
2005	2	70	147	12	258	556	26	362	738
2008	2	210	431	31	523	1.142	68	884	1.784
2010	4	510	1.049	39	408	894	81	1.028	2.070
	2**			1*			ΣΥΝΟΛΟ		
ΕΤΗ	Μον άδες	Δωμ.	Κλιν.	Μον άδες	Δωμ.	Κλιν.	Μονάδ ες	Δωμ.	Κλιν.
2005	69	1.220	2.336	9	128	225	118	2.038	4.002
2008	64	1.037	1.997	9	141	242	174	2.795	5.596
2010	63	1.045	2.012	10	153	264	197	3.144	6.289

ΠΗΓΗ: ΞΕΕ

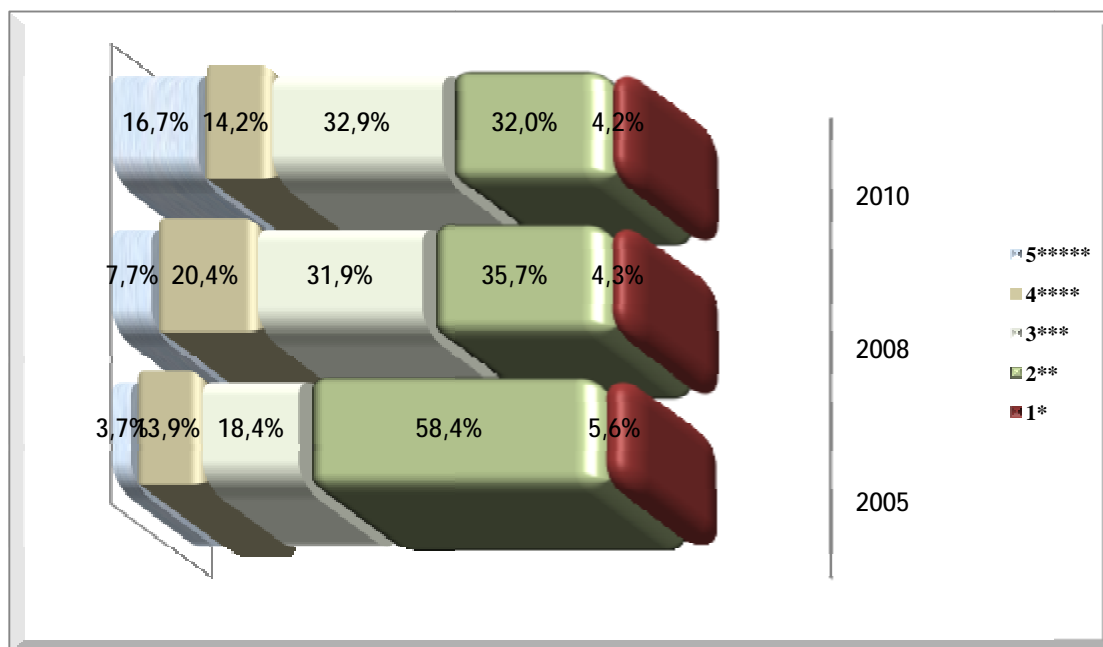
Ο Νομός Ιωαννίνων συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ξενοδοχειακό δυναμικό της Περιφέρειας, που φτάνει το 54,6% (2010). Το 2010 η συγκέντρωση της προσφοράς στον Νομό με βάση του συνόλου των κλινών της Περιφέρειας έφτασε το 43,1%. Η ποσοστιαία κατανομή των ξενοδοχειακών μονάδων πολυτελείας στον Νομό φτάνει το 21,8%, με τέσσερις ξενοδοχειακές μονάδες κατηγορίας 5***** και 39 μονάδες 4**** σ' ένα συνολικό δυναμικό 197 ξενοδοχειακών μονάδων (2010). Η πλειοψηφία των προσφερόμενων κλινών προέρχεται από καταλύματα κατηγορίας 3*** (μετά το 2008, από 22% το 2005 έφτασε το 2010 σε 41,1%), ακολουθούν μετά μικρότερης δυναμικότητας καταλύματα 2** (από 58,5% το 2005 σε 32% το 2010). Ο Νομός Ιωαννίνων θεωρείται από άποψη δυναμικότητας ένας σχετικά πλήρης Νομός της Ελλάδος.

Τα παραπάνω μπορούμε να τα παρατηρήσουμε πιο παραστατικά από τα παρακάτω γραφήματα, όπου παρουσιάζεται η ποσοστιαία εξέλιξη της κατανομής των μονάδων και κλινών του Νομού Ιωαννίνων κατά την περίοδο 2005-2010:

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων Νομού Ιωαννίνων, 2005-2010.

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Κλινών Νομού Ιωαννίνων, 2005-2010.

Μεταβολή Ξενοδοχειακού Δυναμικού Νομού Ιωαννίνων (2005-2010)

	5*****			4****			3***		
ΕΤΗ	Μονάδ ες	Δομ.	Κλιν.	Μονάδ ες	Δομ.	Κλιν.	Μονάδ ες	Δομ.	Κλιν.
2005-08	0%	200%	193,2%	158,3%	102,7%	105,3%	161,5%	144,2%	141,7%
2008-10	100%	142,9%	143,4%	25,8%	-22%	-21,7%	19,1%	16,3%	16,00%
2005-10	100%	628,6%	613,6%	225%	58,1%	60,8%	211,5%	184%	180,5%
	2**			1*			ΣΥΝΟΛΟ		
ΕΤΗ	Μονάδ ες	Δομ.	Κλιν.	Μονάδ ες	Δομ.	Κλιν.	Μονάδες	Δομ.	Κλιν.
2005-08	-7,25%	-15%	-14,5%	0%	10,1%	7,55%	47,5%	37,1%	39,8%
2008-10	-1,56%	0,77%	0,75%	11,1%	8,51%	9,09%	13,2%	12,5%	12,4%
2005-10	-8,70%	-14,3%	-13,9%	11,1%	19,5%	17,3%	66,9%	54,3%	57,1%

Με βάση τον παραπάνω πίνακα την πενταετία 2005-2010, παρατηρούμε μια ραγδαία μεταβολή της τάξεως του 613,6%, των προσφερόμενων κλινών στα ξενοδοχεία κατηγορίας 5*****. Επίσης η μονάδες 4**** κατά την ίδια χρονική περίοδο αυξήθηκαν κατά 225% και οι κλίνες κατά τους 60,8%, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά στα κατηγορίας 3*** είναι 211,5% και 180,5%. Η συνολική δυναμικότητα του Νομού την περίοδο 2005-2010 αυξήθηκε κατά 66,9% και οι συνολική προσφορά κλινών κατά 57,1%. Έτσι ο Νομός Ιωαννίνων απ' ότι φανερώνουν και τα στατιστικά στοιχεία, ξεχωρίζει περισσότερο απ' όλους τους υπόλοιπους νομούς της Περιφέρειας -όσον αφορά την προσέλκυση επενδυτών - έχοντας την πενταετία 2005-2010 την μεγαλύτερη αύξηση στο συνολικό ξενοδοχειακό δυναμικό από κάθε άλλο νομό της Ηπείρου, με την ίδρυση νέων ξενοδοχειακών μονάδων και την αύξηση της συνολικής προσφοράς.

■ IV. Νομός Πρεβέζης

Ξενοδοχειακό Δυναμικό Νομού Πρεβέζης 2005-2010

	5*****			4****			3***		
ΕΤΗ	Μον άδες	Δομ.	Κλιν.	Μον άδες	Δομ.	Κλιν.	Μον άδες	Δομ.	Κλιν.
2005	0	-	-	2	30	54	13	781	1.504
2008	0	-	-	3	72	140	16	753	1.435

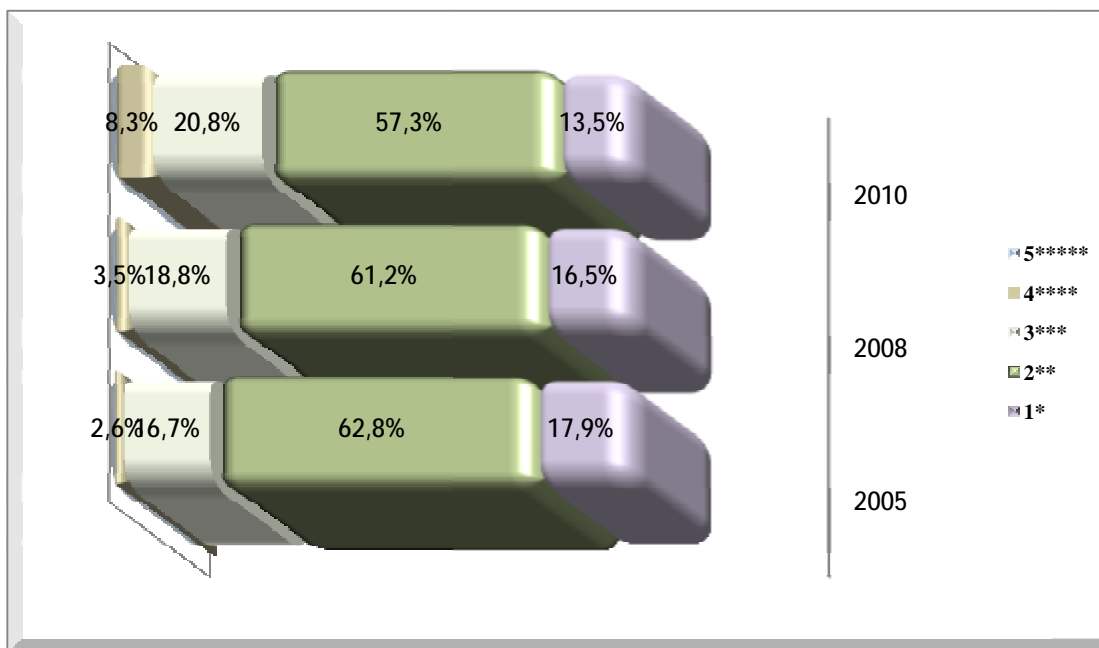
2010	0	-	-	8	161	317	20	922	1.778
	2**			1*			ΣΥΝΟΛΟ		
ΕΤΗ	Μον άδες	Δομ.	Κλιν.	Μον άδες	Δομ.	Κλιν.	Μονάδ ες	Δομ.	Κλιν.
2005	49	998	1.913	14	259	521	78	2.068	3.992
2008	52	1.041	2.015	14	247	496	85	2.113	4.086
2010	55	1.142	2.196	13	231	465	96	2.456	4.756

ΠΗΓΗ: ΞΕΕ

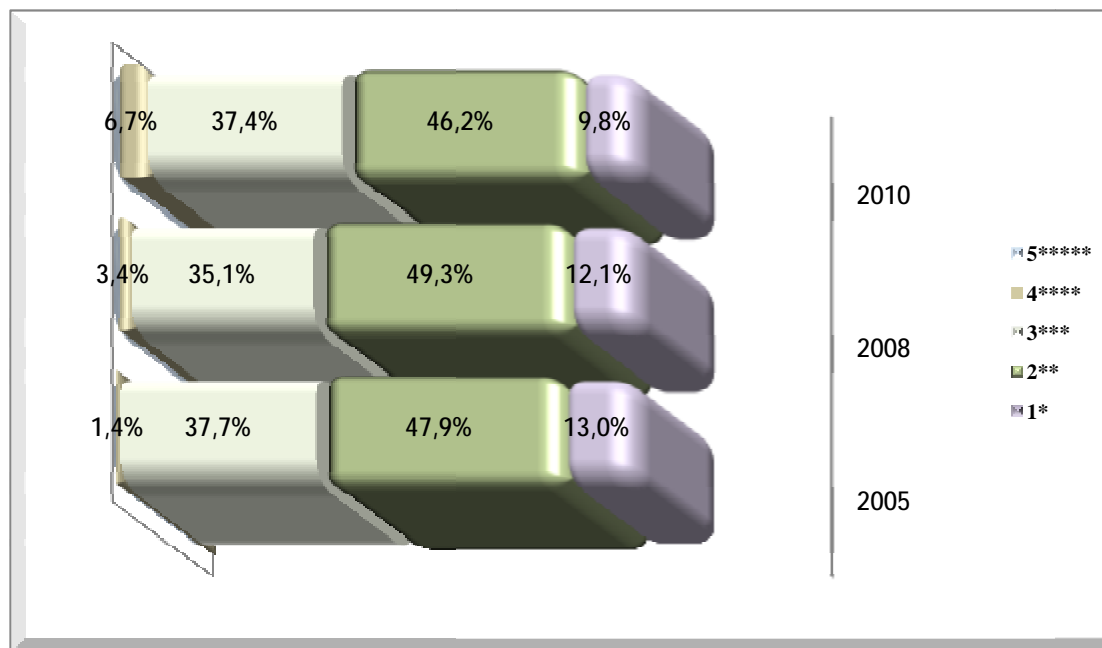
Ο Νομός Πρεβέζης είναι ο δεύτερος σε δυναμικότητα Νομός της Ηπείρου με 4.756 κλίνες, δηλ. συγκεντρώνει το 26,6% (2010) και το 32,6% (2010) των ξενοδοχειακών μονάδων και των κλινών της Περιφέρειας αντίστοιχα. Μαζί με τον Νομό Ιωαννίνων διαθέτουν το 81,2% της δυναμικότητας της Ηπείρου και το 75,7% της προσφοράς της σε κλίνες. Η πλειοψηφία των προσφερόμενων κλινών προέρχεται από καταλύματα κατηγορίας 2** (62,8% - 57,3%), ενώ ακολουθούν τα καταλύματα 3*** (16,7% - 20,8%). Μαζί τα καταλύματα κατηγορίας 2** και 3*** αποτελούν το 78,1% (2010) του συνολικού ξενοδοχειακού δυναμικού της Πρέβεζας. Ο Νομός δεν διαθέτει πολυτελής μονάδες 5***** και 4**** διαθέτει 8 οι οποίες όμως είναι μικρότερης δυναμικότητας, συνολικής προσφοράς 317 κλινών. Αυτό συντελεί σε πτώση του μέσου μεγέθους των ξενοδοχειακών μονάδων.

Τα παρακάτω γραφήματα είναι παραστατικά της ποσοστιαίας εξέλιξης της κατανομής των ξενοδοχειακών μονάδων και κλινών του Νομού Πρεβέζης κατά την περίοδο 2005-2010:

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων Νομού Πρεβέζης, 2005-2010.

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Κλινών Νομού Πρεβέζης, 2005-2010.

Μεταβολή Ξενοδοχειακού Δυναμικού Νομού Πρεβέζης (2005-2010)

	5*****			4****			3***		
	Μον. άδεις	Δωμ.	Κλιν.	Μον. άδεις	Δωμ.	Κλιν.	Μον. άδεις	Δωμ.	Κλιν.
ΕΤΗ									
2005-08	-	-	-	50%	140%	159,3%	23,1%	-3,58%	-4,59%
2008-10	-	-	-	166,7%	123,6%	126,4%	25%	22,4%	23,9%
2005-10	-	-	-	300%	436,6%	487%	53,8%	18%	18,2%
	2**			1*			ΣΥΝΟΛΟ		
	Μον. άδεις	Δωμ.	Κλιν.	Μον. άδεις	Δωμ.	Κλιν.	Μον. άδεις	Δωμ.	Κλιν.
ΕΤΗ									
2005-08	6,12%	4,31%	5,33%	0%	-4,63%	-4,80%	8,97%	2,18%	2,35%
2008-10	5,77%	9,70%	8,98%	-7,14%	-6,48%	-6,25%	12,9%	16,2%	16,4%
2005-10	12,2%	14,4%	14,8%	-7,14%	-10,8%	-10,7%	23,1%	18,8%	19,1%

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ως αξιολογότερη μεταβολή της πενταετίας 2005-2010 στο Νομό Πρεβέζης, η αύξηση της δυναμικότητας των καταλυμάτων 4**** κατά 300% και οι προσφερόμενες κλίνες τους κατά 487%. Ιδιαίτερα την περίοδο 2008-10 οι ξενοδοχειακές μονάδες 4**** αυξήθηκαν κατά 166,7% (από 3 σε 8 μονάδες) και οι κλίνες κατά 126,4%. Αλλά όπως αναφερθήκαμε και προηγουμένως πρόκειται για μικρότερης

δυναμικότητας ξενοδοχειακές μονάδες. Αύξηση κατά 53,8% το 2005-10, είχαμε και στην δυναμικότητα των καταλυμάτων 3*** οι οποίες αυξήθηκαν από 13 μονάδες σε 20. Τέλος, η συνολική δυναμικότητα του Νομού στην τελευταία πενταετία αυξήθηκε κατά 23,1% και η συνολική προσφορά των κλινών σε 19,1%.

Η Περιφέρεια διαθέτει 47 μικρές αλυσίδες ξενοδοχείων οι οποίες όμως, δεν είναι ομοιογενείς και συγκρίσιμες γιατί περιλαμβάνουν ξενοδοχεία της αυτής ή διαφορετικής ιδιοκτησίας, αλυσίδες απλής διοίκησης (management), συνενώσεις σε επίπεδο μάρκετινγκ και πωλήσεων ή και διεθνή δίκτυα πωλήσεων. Με εξαίρεση τις ξενοδοχειακές μονάδες κατηγορίας 5**** και 4**** της Περιφέρειας η μέση δυναμικότητα των ξενοδοχείων είναι μικρότερη από 40 κλίνες.

5.2.2.2. Δυναμικό Τουριστικών Κάμπινγκ

Σχετικά με την δυναμικότητα καταλυμάτων ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ, από τον παρακάτω Πίνακα προκύπτουν τα εξής:

- ü Η Περιφέρεια της Ηπείρου κατέχει σε μόνιμη βάση την προτελευταία θέση της δυναμικότητας τουριστικών καταλυμάτων ανάμεσα στις 13 Περιφέρειες της χώρας την χρονική περίοδο 2000-2010.
- ü Ο Νομός Ιωαννίνων διαθέτει το μεγαλύτερο ξενοδοχειακό δυναμικό και ομοειδών καταλυμάτων ανάμεσα στους τέσσερις νομούς της Ηπείρου αλλά υστερεί σε Τουριστικά Κάμπινγκ.
- ü Ο Νομός Πρεβέζης αν και εμφανίζεται σχετικά φτωχός σε υποδομή παρόλα αυτά συγκριτικά με άλλες μορφές καταλυμάτων (ενοικιαζόμενα δωμάτια, θέσεις κάμπινγκ κλπ.) εμφανίζει κάποια σχετική επάρκεια (56,25% το 2003 και 58,8% το 2004 των camping της Περιφέρειας).
- ü Ο Νομός Άρτας εμφανίζεται υπερβολικά φτωχός σε τουριστικά καταλύματα, και η έλλειψη κάποιας κίνησης στη δημιουργία τουριστικών camping, εγείρει ερωτήματα σχετικά με την ικανότητα του Νομού να διεκδικήσει μεγαλύτερη μερίδα στον τουρισμό, με εναλλακτικούς τρόπους οργάνωσης του τουρισμού της, αφού στον οργανωμένο τουρισμό υστερεί υπερβολικά σε υποδομές.
- ü Η Υποδομή της Ηπείρου σε μονάδες κάμπινγκ και θέσεις για σκηνές - τροχόσπιτα - δεν είναι ανάλογη του ενδιαφέροντος των τουριστών για την κατηγορία αυτή. Η Ήπειρος καλύπτει περίπου το 4%-5% του συνόλου της ελληνικής υποδομής στην κατηγορία αυτή, ποσοστό αντίστοιχο των κλινών. Αυτό δεν δικαιολογείται με βάση την αυξημένη ζήτηση του συγκεκριμένου τύπου τουρισμού στην Ήπειρο.

Δυναμικότητα Καταλυμάτων Ξενοδοχειακού Τύπου και Κάμπινγκ 2003

Νομοί	Αριθμός καταλυμάτων			Αριθμός κλινών		
	Ξενοδοχεία κ' ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο	Ξενοδοχεία κ' ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο
ΕΛΛΑΔΑ	8.689	352	9.041	644.898	93.055	737.953
ΉΠΕΙΡΟΣ	233	16	249	10.419	4.239	14.658
Άρτα	12	-	12	481	-	481
Θεσπρωτία	43	6	49	2.245	1.413	3.658
Ιωάννινα	108	1	109	3.906	210	4.116
Πρέβεζα	70	9	79	3.787	2.616	6.403

Πηγή : ΕΟΤ

Δυναμικότητα Καταλυμάτων Ξενοδοχειακού Τύπου και Κάμπινγκ 2004

Νομοί	Αριθμός καταλυμάτων			Αριθμός κλινών		
	Ξενοδοχεία κ' ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο	Ξενοδοχεία κ' ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο
ΕΛΛΑΔΑ	8.899	331	9.230	668.271	92.677	760.948
ΉΠΕΙΡΟΣ	244	17	261	10.797	4.239	15.036
Άρτα	13	-	13	631	-	631
Θεσπρωτία	44	6	50	2.301	1.413	3.714
Ιωάννινα	113	1	114	3.982	210	4.192
Πρέβεζα	74	10	84	3.883	2.616	6.499

ΠΗΓΗ : Ε.Ο.Τ

Αναφορικά με τις μονάδες κάμπινγκ και γενικώς θέσεις για σκηνές, τροχόσπιτα και άτομα με βάση τα στοιχεία της επιλεγμένης χρονιάς, του παρακάτω πίνακα εξάγονται τα εξής:

- Η Περιφέρεια δεν διαθέτει Α' κατηγορίας κάμπινγκ, και διαθέτει κυρίως μικρότερης δυναμικότητας υποδομές, τύπου Γ' κατηγορίας.
- Το 58,86% των συνολικών θέσεων για σκηνές, τροχόσπιτα και άτομα στα τουριστικά κάμπινγκ της Περιφέρειας για το 2003, ανήκουν στον Νομό Πρεβέζης. Ο Νομός Θεσπρωτίας, κατέχει το 35,68% και τελευταία εκείνος των Ιωαννίνων με μόνο 5,46% επί του συνόλου.

- ü Οι τρεις Νομοί των Ιωαννίνων, Πρεβέζης και Θεσπρωτίας διαθέτουν από μία μονάδα Β' κατηγορίας, με εκείνη της Πρεβέζης να κατέχει το 45,85% του δυναμικού όλης της Περιφέρειας, ενώ των Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας το 27,67% και 26,48% αντίστοιχα.
- ü Το 61,54% των μονάδων Γ' κατηγορίας, που κυριαρχούν στην Περιφέρεια, ανήκουν στον Νομό Πρεβέζης, ενώ τα υπόλοιπα 38,46% ανήκουν στον Νομό Θεσπρωτίας, με δυναμικότητα το 62,06% και 37,94% αντίστοιχα.
- ü Ο Νομός Πρεβέζης είναι ο μοναδικός νομός της Περιφέρειας που διαθέτει οικίσκους (22 των αριθμόν).

Δυναμικό Κάμπινγκ Ηπείρου 2003 κατά Κατηγορία

ΝΟΜΟΣ	ΜΕΤΑΒΑ ΗΤΗ	A	B	Γ	Δ	ΓΕΝ. ΣΥΝ ΟΛΟ
Ιωαννίνων	Μονάδες		1			1
	Θέσεις		70			70
	Οικίσκοι		0			0
Πρέβεζας	Μονάδες		1	8		9
	Θέσεις		116	638		754
	Οικίσκοι		0	22		22
Θεσπρωτί ας	Μονάδες		1	5		6
	Θέσεις		67	390		457
	Οικίσκοι		0	0		0
Μονάδες			3	13		16
Θέσεις			253	1028		1281
Οικίσκοι			0	22		22

ΠΗΓΗ : Ε.Ο.Τ

* Ο νομός Άρτας δεν διαθέτει μονάδες κάμπινγκ.

5.2.2.3. Δυναμικό Λοιπών Μορφών Τουριστικών Επιχειρήσεων

Άνω του 98% των **λοιπών μορφών τουριστικών επιχειρήσεων** (τουριστικά γραφεία, ναυλομεσιτικά γραφεία, επιχειρήσεις ενοικίασης αυτοκινήτων Ι.Χ. κλπ.) της Περιφέρειας Ηπείρου, είναι μικρού μεγέθους και απασχολούν λιγότερα από 10 άτομα η καθεμία.

Καθετοποίηση με άλλα τμήματα της τουριστικής αλυσίδας παρατηρείται σε ελάχιστες μόνο περιπτώσεις (πχ κρουαζιερόπλοια, tour-operating, περιηγήσεις κλπ).

5.2.3. Μέση Διάρκεια Λειτουργίας του Ξενοδοχειακού Δυναμικού της Περιφέρειας

Στον παρακάτω πίνακα, παρουσιάζεται η μέση διάρκεια λειτουργίας του ξενοδοχειακού δυναμικού της Ηπείρου, κατά την χρονική περίοδο 2008. Από τα στοιχεία που παραθέτονται,

παρατηρείτε έντονα το φαινόμενο της εποχικής λειτουργίας και εκμετάλλευσης των τουριστικών επιχειρήσεων στην Περιφέρεια, χαρακτηριστικό και του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Η εποχική λειτουργία χαρακτηρίζει και την υπόλοιπη τουριστική προσφορά των συμπληρωματικών τουριστικών επιχειρήσεων εστίασης, αναψυχής κλπ., οι οποίες όπως είναι φυσικό αδυνατούν να είναι τιμολογιακά ανταγωνιστικές καθώς οφείλουν στα πλαίσια της περιορισμένης χρονικά τουριστικής περιόδου να συντηρήσουν την λειτουργική βιωσιμότητα της επιχείρησης όλο το έτος. Στους παραδοσιακούς παραθεριστικούς προορισμούς, η εποχικότητα λειτουργίας εμφανίζεται ακόμα πιο έντονη με έντονη επίδραση στην ανεργία.

Μέση Διάρκεια Λειτουργίας του Ξενοδοχειακού Δυναμικού της Ηπείρου και ανά Νομό 2008

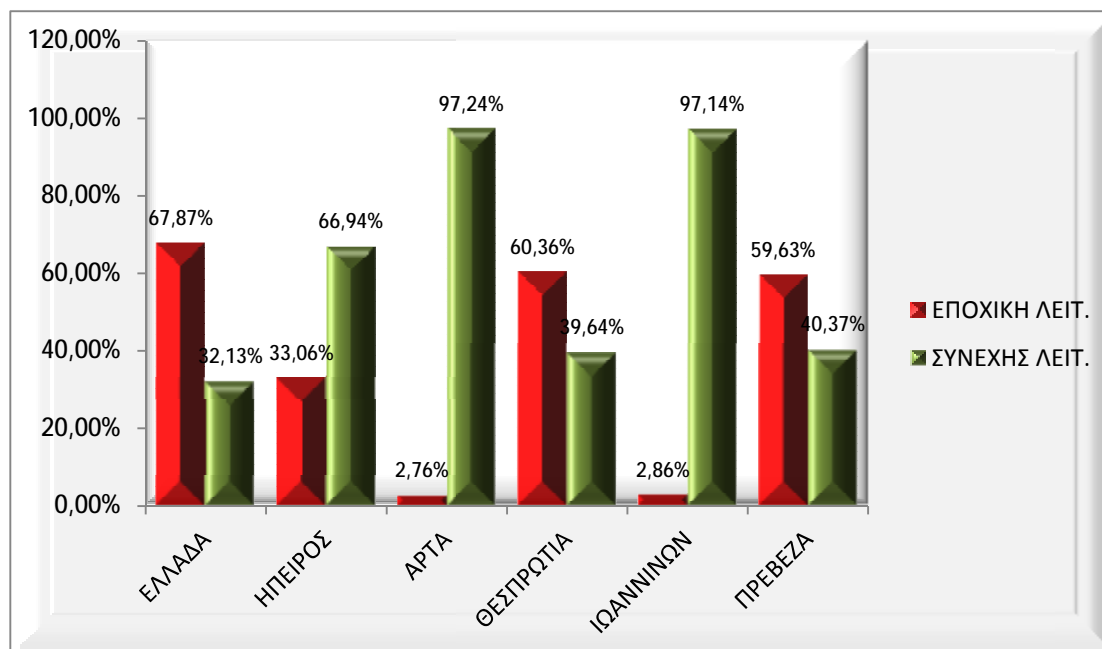
Περιφέρεια/ Νομός	Εποχική Λειτουργία		Συνεχής Λειτουργία		Σύνολο Δυναμικού		%Κλ. με Εποχική Λειτουργία	%Κλ. με Συνεχή Λειτουργία	Μέση Διάρκεια Λειτουργίας
	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Κλίνες			
Σύνολο Χώρας	5.268	476.210	3.959	225.466	9.227	701.676	67,87%	32,13%	260
Ήπειρος	76	3.780	223	7.654	299	11.434	33,06%	66,94%	314
Άρτας	1	18	13	635	14	653	2,76%	97,24%	361
Θεσπρωτίας	23	1.460	26	959	49	2.419	60,36%	39,64%	271
Ιωαννίνων	5	135	152	4.593	157	4.728	2,86%	97,14%	361
Πρεβέζης	47	2.167	32	1.467	79	3.634	59,63%	40,37%	273

ΠΗΓΗ: ΙΤΕΠ

Χαρακτηριστική είναι οι εποχικότητα της λειτουργίας των ξενοδοχειακών μονάδων στους δύο παραθαλάσσιους Νομούς, της Πρεβέζης και Θεσπρωτίας. Στο Νομό Πρέβεζας, μόνο το 40,51% του ξενοδοχειακού δυναμικού της λειτουργεί συνεχώς, δηλ. το 40,37% των προσφερόμενων κλινών. Ενώ η μέση διάρκεια λειτουργίας των μονάδων της είναι 273 μέρες. Ο δεύτερος νομός σε εποχικότητα είναι εκείνος της Θεσπρωτίας, με 53,06% των ξενοδοχειακών της μονάδων σε συνεχείς λειτουργία, αλλά μόνο το 39,64% του συνολικού δυναμικού της σε κλίνες. Έχει την μικρότερη μέση διάρκεια λειτουργίας της Περιφέρειας, με 271 μέρες. Οι άλλοι δύο νομοί εξασφαλίζουν την διαρκεί λειτουργία των ξενοδοχειακών μονάδων τους, με μέση διάρκεια λειτουργία της 361 μέρες και οι δύο. Αν και ο Νομός της Άρτας εμφανίζει την μικρότερη εποχικότητα (μία ξενοδοχειακή μονάδα σε εποχική λειτουργία), το δυναμικό του σε ξενοδοχειακές μονάδες είναι υπερβολικά μικρό για να καλύψει την τουριστική ζήτηση της περιοχής. Έτσι ο Νομός Ιωαννίνων είναι ο πιο πλήρης στην Περιφέρεια σε συνεχή λειτουργία μονάδες, με 96,82%, δηλ. το 97,14% των συνολικών κλινών του.

Τα παραπάνω μπορούμε να τα παρατηρήσουμε πιο παραστατικά από το παρακάτω γράφημα:

Μέση Διάρκεια Λειτουργίας του Ξενοδοχειακού Δυναμικού της ΠΕ. Ηπείρου και ανά Νομό 2008

Μεσοπρόθεσμος στόχος της χώρας μας σε ότι αφορά την διατήρηση υψηλών επιπέδων τουριστικής ανταγωνιστικότητας είναι πέραν της περαιτέρω ανάπτυξης και η διασπορά της τουριστικής κίνησης στον ελλαδικό χώρο καθ' όλη την διάρκεια του έτους. Η μείωση στη διακύμανση της πληρότητας και στην επέκταση της τουριστικής περιόδου μπορεί να επιτευχθεί ανάπτυσσοντας σε κατάλληλες περιοχές της χώρας νέες μορφές τουρισμού και ολοκληρωμένα προγράμματα αναψυχής.

Πληρότητα Κλινών Ελλάδος στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού τύπου κατά μήνα 2003-2009

Μήνας	Πληρότητα κλινών %						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ΙΑΝ.	30,5	26,2	25,2	25,2	25,3	25,4	22,5
ΦΕΒ.	30,1	29,9	27,9	28,9	29,5	28,0	25,9
ΜΑΡ.	37,7	32,3	32,7	32,5	32,4	34,3	27,8
ΑΠΡ.	36,1	33,8	29,1	32,6	31,6	29,0	27,3

ΜΑΙ.	53,0	48,6	49,2	49,8	48,2	48,7	43,0
ΙΟΝ.	65,8	59,9	63,9	68,2	64,3	64,5	58,3
ΙΟΛ.	83,6	72,7	80,3	83,0	76,2	76,4	69,5
ΑΥΓ.	94,0	80,8	91,4	89,9	81,4	81,5	75,0
ΣΕΠΤ.	70,7	65,9	72,6	73,4	66,9	67,5	61,2
ΟΚΤ.	49,5	43,7	45,5	44,3	41,0	39,7	35,1
ΝΟΕ.	32,0	27,7	28,3	30,8	31,5	29,5	26,6
ΔΕΚ.	37,5	28,4	26,9	31,1	31,7	28,4	27,5

ΠΗΓΗ: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Παρατηρώντας τον παραπάνω πίνακα, χαρακτηριστικό της ελληνικής τουριστικής προσφοράς είναι η εποχική λειτουργία και εκμετάλλευση, αφού προωθήθηκε και επικρατεί για χρόνια το κλασικό μοντέλο τουρισμού « ήλιος – θάλασσα ». Ο Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος είναι οι παραδοσιακοί μήνες με την μεγαλύτερη πληρότητα, αφού πραγματοποιούνται οι περισσότερες αφίξεις αλλοδαπών, και η μέγιστη εγχώρια τουριστική κινητικότητα.

Για ν' αντιμετωπιστεί με επιτυχία το φαινόμενο αυτό, θα πρέπει είτε να καθιερωθούν ισχυρά οικονομικά και μη οικονομικά κίνητρα, ώστε να παρακινείται μία μερίδα τουριστών να διεξάγει τις διακοπές του στους εκτός θερινής περιόδου μήνες, είτε ν' αλλάξουν ορισμένοι βασικοί θεσμοί της οικονομικής και κοινωνικής συμβίωσης, ώστε να διευκολυνθεί η τουριστική μετακίνηση και εκτός θερινών μηνών. Έτσι βασική επιδίωξη της πολιτείας πρέπει να αποτελεί η ανάπτυξη και η διασπορά της τουριστικής κίνησης καθ' όλη την διάρκεια του έτους, με την συμβολή όλων των χωρών υποδοχής τουριστών χωρίς εξαίρεση και ιδιαίτερα εκείνων που θεωρούνται τουριστικά αναπτυσσόμενες, επειδή συνδέεται άμεσα με το πρόβλημα της σύμμετρης δραστηριότητας του παραγωγικού δυναμικού της τουριστικής τους οικονομίας σε όλη τη διάρκεια του χρόνου. Και αυτό γιατί διαφορετικά τόσο το έμψυχο δυναμικό όσο και το πάγιο κεφάλαιο της τουριστικής τους οικονομίας δεν θα πάψει να βρίσκεται για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα κάθε χρόνο σε αδράνεια ή στην καλύτερη των περιπτώσεων θα υποαπασχολείται.

5.3. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

5.3.1. Αφίξεις στα Συλλογικά Τουριστικά Καταλύματα της Περιφέρειας

Η τουριστική ανάπτυξη στην Περιφέρεια Ηπείρου δεν γνωρίζει ρυθμούς και μεγέθη ανάλογα με άλλες περιοχές στον ελληνικό χώρο, μίας και απουσίαζε σχεδόν κάποια οργανωμένη τουριστική πολιτική και λόγω και της σχετικά δύσκολης προσέγγισής της. Έτσι, η Περιφέρεια συγκεντρώνει χαμηλά ποσοστά αλλοδαπού τουρισμού, και στηρίζεται κυρίως στον εσωτερικό τουρισμό.

■ Παρακάτω, παρουσιάζονται οι αφίξεις στα τουριστικά καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου στην Περιφέρεια Ηπείρου κατά Νομό, την χρονική περίοδο 2003-2010:

Αφίξεις στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου κατά Νομό, Περιφέρεια Ηπείρου 2003-2010

	ΑΦΙΞΕΙΣ			
	ΗΜΕΛΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΚΑΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤ.
2003				
ΗΠΕΙΡΟΣ	318.923	58.306	377.229	8.358
N. ΑΡΤΑΣ	31.106	2.058	33.164	340
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	17.843	8.882	26.725	1.111
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	214.248	28.566	242.814	3.015
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	55.726	18.800	74.526	3.892
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	5.649.512	6.574.470	12.223.982	475.555
2004				
ΗΠΕΙΡΟΣ	238.090	37.037	275.127	8.306
N. ΑΡΤΑΣ	30.809	1.659	32.468	511
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	17.338	5.416	22.754	1.321
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	153.641	17.185	170.826	3.020
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	36.302	12.777	49.079	3.454
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	5.567.107	6.313.228	11.880.335	471.084
2005				
ΗΠΕΙΡΟΣ	278.891	43.084	321.975	7.442
N. ΑΡΤΑΣ	33.586	1.627	35.213	511
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	6.605	2.866	9.471	662
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	179.817	23.126	202.943	2.812
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	58.883	15.465	74.348	3.457
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	5.932.911	7.142.860	13.075.771	445.072
2006				
ΗΠΕΙΡΟΣ	302.661	45.490	348.151	7.391
N. ΑΡΤΑΣ	40.964	1.814	42.778	511
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	8.849	3.981	12.830	564
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	191.024	24.557	215.581	2.750
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	61.824	15.138	76.962	3.566
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	6.127.573	7.547.667	13.675.240	450.505
2007				
ΗΠΕΙΡΟΣ	338.890	63.827	402.717	9.196
N. ΑΡΤΑΣ	42.049	2.405	44.454	541
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	28.923	15.298	44.221	1.618
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	205.336	27.647	232.983	3.057

N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	62.582	18.477	81.059	3.980
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	6.949.608	8.745.901	15.695.509	576.775
2008				
ΗΠΕΙΡΟΣ	309.877	58.038	367.915	9.205
N. ΑΡΤΑΣ	39.155	2.083	41.238	621
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	30.542	13.331	43.873	1.366
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	181.185	23.851	205.036	3.544
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	58.995	18.773	77.768	3.674
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	6.967.623	8.657.775	15.625.398	577.618
2009				
ΗΠΕΙΡΟΣ	363.165	56.144	419.309	10.523
N. ΑΡΤΑΣ	43.479	2.388	45.867	667
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	36.820	11.993	48.813	1.634
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	210.648	22.612	233.260	3.715
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	72.218	19.151	91.369	4.507
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	7.352.183	8.542.307	15.894.490	626.042
2010				
ΗΠΕΙΡΟΣ	356.690	58.205	414.895	11.210
N. ΑΡΤΑΣ	38.748	2.278	41.026	711
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	39.571	14.748	54.319	1.701
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	210.762	22.313	233.075	4.258
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	67.609	18.866	86.475	4.540
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	6.876.371	8.964.224	15.840.595	654.339

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε

□ Από τον παραπάνω πίνακα εξαγάγουμε τα έξης συμπεράσματα **σχετικά με της συνολικές αφίξεις**, για την εξεταζόμενη περίοδο 2003-2010:

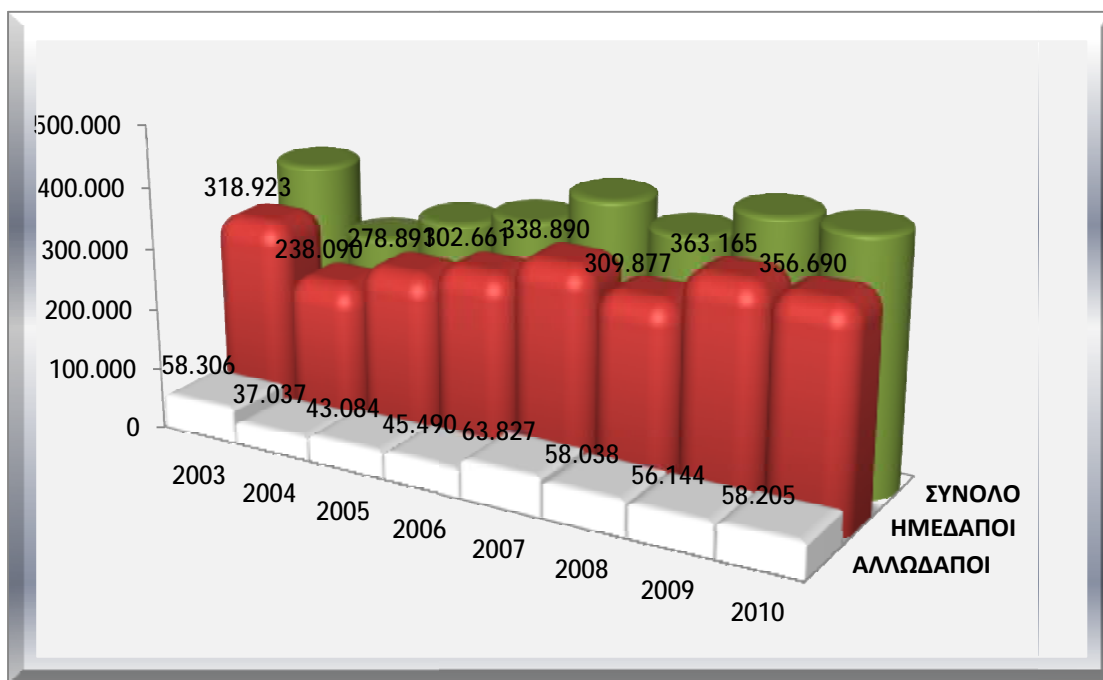
- ∅ Η πλειοψηφία των αφίξεων στην Περιφέρεια προέρχεται από τον Νομό Ιωαννίνων σε ποσοστό άνω του 55%, γεγονός αναμενόμενο καθώς τα Ιωάννινα αποτελούν το διοικητικό και επιχειρηματικό κέντρο της Ηπείρου, διαθέτοντας το μεγαλύτερο και πληρέστερο ξενοδοχειακό δυναμικό σε σχέση με τους άλλους νομούς της Περιφέρειας, συμπεριλαμβάνοντας και τις κατάλληλες υποδομές για την διεξαγωγή μεγάλων συνεδρίων. Επιπλέον, ο Νομός κατέχει την 3η θέση ανάμεσα στους νομούς της Ζώνης IV (Δυτ. Μακεδονία, Ανατ. Μακεδονία και Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρος), με ποσοστό 6,19% κατά την χρονική περίοδο 2002-2010²². Όσον αφορά την συνολική μεταβολή στις αφίξεις της Περιφέρειας το 2003-2010, ο Νομός Ιωαννίνων είναι ο μόνος νόμος της Ηπείρου που σημειώνει αρνητικούς ρυθμούς (-4,01%).
- ∅ Ο Νομός με τις λιγότερες συνολικές αφίξεις μέχρι και το 2007, είναι η Θεσπρωτία όπου καταλαμβάνει την τελευταία θέση ανάμεσα στους νομούς της Περιφέρειας, αλλά

²² Με βάση το Δελτίο Αποτελεσμάτων Δείκτη SET08: Προσπελάσιμοι Τόποι Τουριστικού Ενδιαφέροντος στη Ζώνη IV της Εγνατίας Οδού. Εγνατία Α.Ε (Οκτώβριος, 2012). Ο πίνακας αφίξεων αναφέρεται στα συνολικά τουριστικά καταλύματα (τόσο σε ξενοδοχειακά καταλύματα, όσο και σε campings) της Ζώνης IV κατά την χρονική περίοδο 2002-2010.

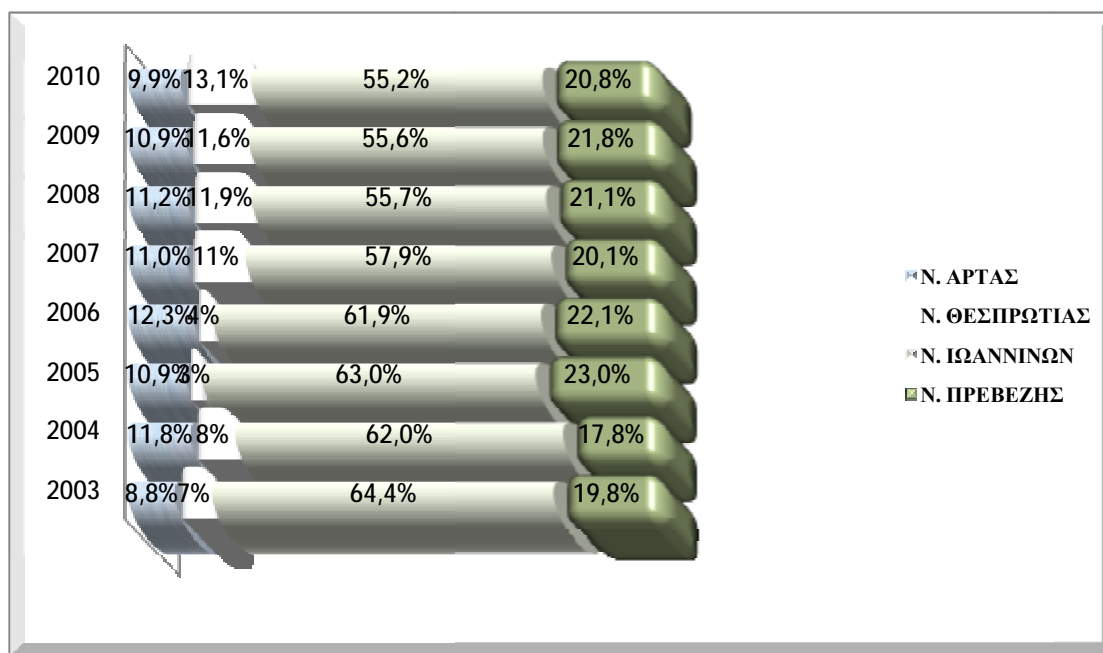
και την δεύτερη χαμηλότερη θέση ανάμεσα στους νομούς της Ζώνης IV, μετά τον Νομό Κιλκίς, κατά την χρονική περίοδο 2005-2006. Οι χαμηλότερες τιμές εμφανίζονται για τον Νομό το 2005, ενώ κατά την περίοδο 2006-2007 σημειώνει την υψηλότερη αύξηση στην Περιφέρεια, και από τις σημαντικότερες στην Ζώνη IV, άλλα και της χώρας, κατά 244,67%. Η μεγάλη αυτή μεταβολή, ίσως να οφείλεται σε δημιουργία νέων εγκαταστάσεων ή σε βελτίωση των υπαρχουσών, αλλά και στο προχωρημένο στάδιο υλοποίησης των μεγάλων αναπτυξιακών έργων που λαμβάνουν χώρα στην ευρύτερη περιοχή. Η συνολική μεταβολή του Νομού κατά την εξεταζόμενη περίοδο αγγίζει το 103,25%, ενώ από το 2007-2010 υπάρχει αύξηση της τάξεως του 22,84%.

- Ø Ο Νομός Πρεβέζης είναι ο δεύτερος νομός της Περιφέρειας σε αφίξεις, σε μόνιμη βάση κατά την εξεταζόμενη περίοδο, με σχετικά σταθερές τιμές, με εξαίρεση τις αυξομειώσεις του 2004 όπου και σημειώνει τα χαμηλότερα επίπεδα, με αρνητική μεταβολή -34,15%, και αύξηση κατά 51,49% την αμέσως επόμενη χρονιά (2005), ενώ το 2009 φτάνει τις ανώτερες τιμές σε αφίξεις. Κατά την χρονική περίοδο 2003-2010, η συνολική μεταβολή της φτάνει το 16,03%.
- Ø Ο Νομός Άρτας, παρουσιάζει στο σύνολο των αφίξεων τις μικρότερες αυξομειώσεις και είναι ο σταθερότερος Νομός σε όλο την Περιφέρεια από άποψη αφίξεων, ασχέτως το υπερβολικά μικρό αριθμό κλινών που λειτουργούν στην περιοχή και που δεν ξεπερνούν τις 711 (2010). Ωστόσο, μετά το 2008 είναι τελευταίος σε αφίξεις Νομός στην Περιφέρεια. Η συνολική μεταβολή κατά την εξεταζόμενη περίοδο είναι 23,71%, Το 2006, ο Νομός παρουσίασε την μεγαλύτερη μεταβολή στις αφίξεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου με 21,48%, ενώ το 2010 παρουσιάζει την μεγαλύτερη μείωση με -10,55%.
- Ø Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004, φαίνεται από τα παραπάνω στοιχεία να επηρεάζουν αρνητικά το σύνολο των αφίξεων της Ηπείρου, καθώς όλα τα βλέμματα ήταν στραμμένα προς την Αθήνα.
- Ø Μετά το 2007 η Περιφέρεια παρουσιάζει σαφέστατα βελτίωση της τουριστικής κίνησης της, που ίσως να οφείλεται τόσο στην βελτίωση των υποδομών όσο και σε καλύτερη προβολή της περιοχής. Η συνολική μεταβολή της Περιφέρειας την περίοδο 2003-2010, είναι 9,98%, ενώ την περίοδο 2007-2010, εν μέσω οικονομικής ύφεσης, παρουσιάζει μικρή αύξηση στις αφίξεις της τάξεως του 3,02%. Επιπλέον, την ίδια περίοδο (2007-2010), ενώ οι περισσότερες περιφέρειες της Ζώνης IV παρουσιάζουν αρνητικές τάσεις σε αφίξεις στα συνολικά τουριστικά καταλύματα, η Ήπειρος σημειώνει την μεγαλύτερη αύξηση της Ζώνης με 2,04%.

Αφίξεις στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου, Περιφέρειας Ηπείρου 2003-2010

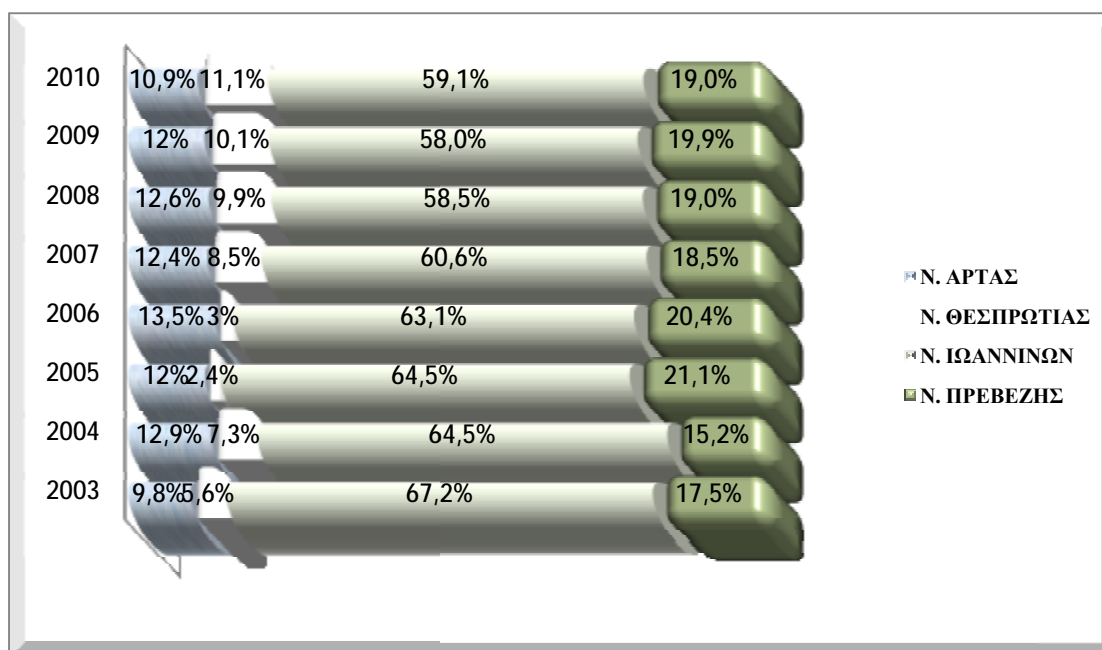
Ποσοστιαία Κατανομή επί των Συνολικών Αφίξεων στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου, Περιφέρεια Ηπείρου 2003-2010

□ **Σχετικά με τις αφίξεις των Ημεδαπών**, κατά την χρονική περίοδο 2003-2010, εξάγουμε τα εξής συμπεράσματα:

- Ø Και όσον αφορά τις αφίξεις των ημεδαπών, ο Νομός Ιωαννίνων παρουσιάζει τα υψηλότερα ποσοστά στην Περιφέρεια (κυμαίνονται από 58%-67,18%, 2009 και 2003 αντίστοιχα), ενώ το 2003 όπου και εμφάνισε τις υψηλότερες τιμές σε αφίξεις ημεδαπών έφτασε το 3,79% του συνόλου της χώρας. Ακολουθεί ο Νομός Πρεβέζης, όπου το 2004 ως χρονιά με τα χαμηλότερα ποσοστά, διέθετε το 15,25% των συνολικών αφίξεων σε ημεδαπούς τουρίστες. Επίσης το 2003, 2005 και 2006 οι αφίξεις σε ημεδαπούς του Νομού ξεπερνούν το άθροισμα των Νομών Άρτας και Θεσπρωτίας μαζί.
- Ø Οι Νομοί Πρεβέζης και Ιωαννίνων εμφανίζουν τις μεγαλύτερες μειώσεις σε αφίξεις ημεδαπών κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, με αρνητικές μεταβολές στα -34,86% και -28,29% αντίστοιχα.
- Ø Ο Νομός Θεσπρωτίας είναι αρκετά ασταθής και εμφανίζει μεγάλες διακυμάνσεις από έτος σε έτος. Χαρακτηριστικά, το 2005 παρουσίασε τις χαμηλότερες τιμές σε αφίξεις ημεδαπών, που αποτελούσε το 0,11% των συνολικών αφίξεων σε ημεδαπούς της χώρας. Την ίδια χρονιά παρουσίασε αρνητική μεταβολή της τάξεως του -61,90% όπου ήταν και η χαμηλότερη της εξεταζόμενης περιόδου. Ιδιαίτερα ελπιδοφόρα για το μέλλον του τουρισμού της Θεσπρωτίας, είναι η μεταβολή του 2007, όπου ο Νομός σημείωσε αύξηση στις αφίξεις ημεδαπών κατά 226,85%, την υψηλότερη μεταβολή στην Περιφέρεια και μία από τις υψηλότερες στην χώρα. Η συνολική μεταβολή στις αφίξεις ημεδαπών, κατά την χρονική περίοδο 2003-2010, είναι επίσης εντυπωσιακή με 121,77%. Συμπερασματικά, εν μέσω μίας δύσκολης για τον εσωτερικό τουρισμό περίοδο (2007-2010), και ενώ εμφανίζονται αρνητικές τάσεις σε αρκετούς Νομούς της χώρας, όσον αφορά σε αφίξεις ημεδαπών, η Θεσπρωτία σημειώνει αύξηση κατά 36,81%.
- Ø Ο Νομός Άρτας, είναι ο σταθερότερος Νομός σε όλο την Περιφέρεια σε σχέση με τις αφίξεις Ημεδαπών. Ως Νομός, εξαρτάτε έντονα από τον εσωτερικό τουρισμό. Το 2009 σημειώνει την υψηλότερη προσέλκυση σε εγχώριο τουρισμό. Κατά την περίοδο 2003-2010, η συνολική μεταβολή σε αφίξεις ημεδαπών, φτάνει το 24,57%, ενώ την περίοδο 2007-2010, εμφανίζει αρνητικές τάσεις της τάξεως του -7,85%.

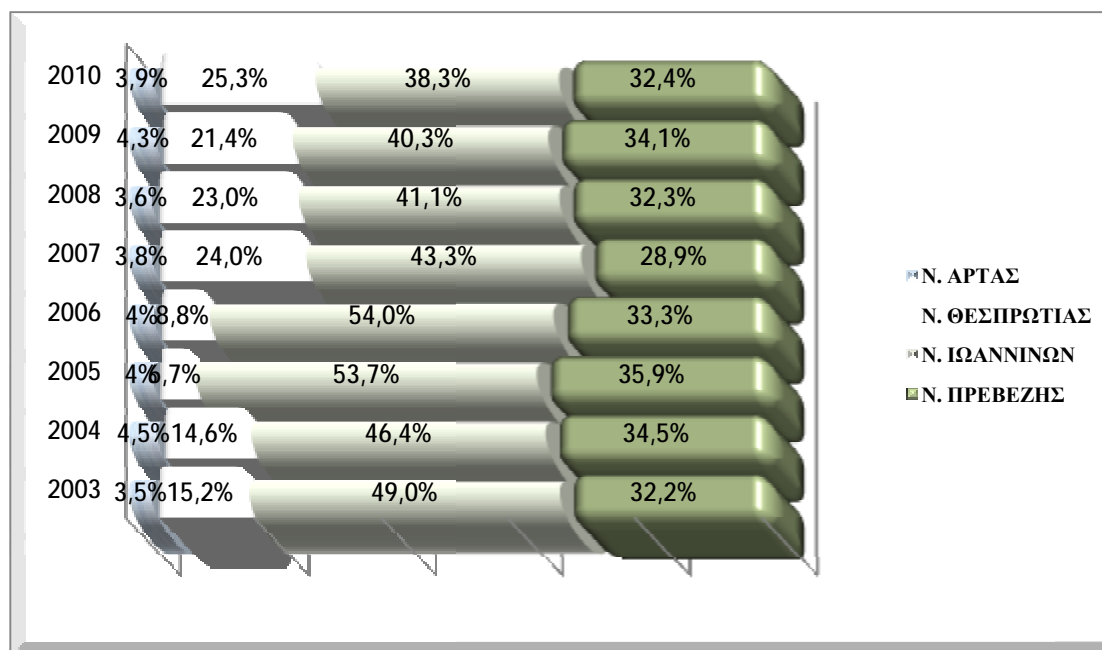
Ποσοστιαία Κατανομή των Αφίξεων Ημεδαπών στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου, κατά Νομό της ΠΕ. Ηπείρου 2003-2010.

□ Όσον αφορά τις αφίξεις των Αλλοδαπών στην Περιφέρεια, κατά την χρονική περίοδο 2003-2010, εξάγουμε τα εξής συμπεράσματα:

- ∅ Όπως προαναφέρθηκε, εμφανέστατη είναι και από τα παραπάνω στοιχεία, η εξάρτηση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας από τον εσωτερικό τουρισμό. Ο αλλοδαπός τουρισμός σημειώνει υπερβολικά χαμηλά ποσοστά, με την καλύτερη χρονιά να φτάνει το 15,85% (2007) επί των συνολικών αφίξεων της Περιφέρειας. Επιπλέον, η συνολική μεταβολή στις αφίξεις αλλοδαπών, κατά την περίοδο 2003-2010, εμφανίζεται ελαφρός αρνητική με -0,17%, αλλά κατά την τελευταία 3ετία της εξεταζόμενης περιόδου, σημειώνει μεγαλύτερη μείωση -8,81%.
- ∅ Όπως και με τους ημεδαπούς, οι περισσότερες αφίξεις αλλοδαπών στην Ήπειρο σημειώνονται στο Νομό Ιωαννίνων (υψηλότερες: 53,98% το 2006, ενώ χαμηλότερες: 38,34% το 2010). Ακολουθεί ο Νομός Πρέβεζας (υψηλότερες: 35,89% το 2005, ενώ χαμηλότερες: 28,95% το 2007). Ενώ ο Νομός Άρτας παρουσιάζει την μικρότερη τουριστική κίνηση σε αλλοδαπούς (υψηλότερες: 4,48% το 2004, ενώ χαμηλότερες: 3,53% το 2003).
- ∅ Σημαντικές αυξήσεις εμφανίζει ο Νομός Θεσπρωτίας κατά το 2007, όπου αυξάνεται κατά 284,28%, και αποτελεί την πιο αξιόλογη μεταβολή κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Κατά την χρονική περίοδο 2003-2010, η συνολική μεταβολή σε αφίξεις αλλοδαπών, σημειώνει αύξηση 66,04%, ενώ αρνητική κατά -3,6% είναι την περίοδο 2007-2010.

Ποσοστιαία Κατανομή των Αφίξεων Αλλοδαπών στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου, κατά Νομό της ΠΕ. Ηπείρου 2003-2010.

□ Τέλος, εξετάζοντας την **ποσοστιαία κατανομή των αφίξεων μεταξύ ημεδαπών-αλλοδαπών**, την περίοδο 2003-2010, παρατηρούμε τα εξής:

∅ Οι Νομοί Άρτας (περίπου 94%) και Ιωαννίνων (περίπου 88-90%) στηρίζονται σχεδόν αποκλειστικά στον εγχώριο τουρισμό. Αντίθετα, οι δύο παραθαλάσσιοι Νομοί της Ηπείρου, όπου επικρατεί ο μαζικός τουρισμός ως μοντέλο, το ποσοστό των ημεδαπών στο σύνολο των αφίξεων ανέρχεται σε 65%-70% στον Νομό Θεσπρωτίας (εκτός το 2004, 76,20% και το 2009, 76,20%) και 74%-80% στο Νομό Πρεβέζης. Η κατανομή αυτή είναι πολύ διαφορετική σε σχέση με το σύνολο της χώρας όπου οι περισσότερες αφίξεις είναι της αλλοδαπής (περίπου 55%).

■ Επιπλέον, για μία πληρέστερη απεικόνιση των αφίξεων στα τουριστικά καταλύματα για κάθε Νομό ξεχωριστά, επιλέχθηκε ως βάση σύγκρισης ο μήνας Ιανουάριος για τα έτη 2005, 2007 και 2009, λόγω της αυξημένης κίνησης που παρουσιάζεται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.²³

²³ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την Ελληνική Στατιστική Αρχή, μέσω της ΖΕΥΣ (Ένωση Ξενοδόχων Ελλάδος). Βλέπε επίσης “Μελέτη Εκτίμησης Χωρικών Επιπτώσεων του Οδικού Άξονα της Δυτικής Χώρας στον Κοινωνικό και Οικονομικό Τομέα της Περιφέρειας Ηπείρου” από την επιστημονική ομάδα του Πανεπιστήμιου Πατρών, Νοέμβριος 2011.

Αφίξεις Πελατών ανά Νομό στην Περιφέρεια Ηπείρου, Ιανουάριος 2005,2007,2009.

	Αφίξεις Ιανουαρίου		
	2005		
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΗΠΕΙΡΟΣ	6.502	358	6.860
N. ΑΡΤΗΣ	1.000	20	1.020
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	73	49	122
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	4.982	197	5.179
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	447	92	539
	2007		
ΗΠΕΙΡΟΣ	9.706	557	10.263
N. ΑΡΤΗΣ	1.858	40	1.898
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	673	157	830
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	6.336	295	6.631
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	839	65	904
	2009		
ΗΠΕΙΡΟΣ	6.943	364	7.307
N. ΑΡΤΗΣ	1.117	18	1.135
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	227	14	241
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	5.087	297	5.384
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	512	35	547

ΠΗΓΗ: Ελληνική Στατιστική Αρχή μέσω ΖΕΥΣ

Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα, εμφανής είναι η έντονη εξάρτηση της Περιφέρειας από τον εσωτερικό τουρισμό και η εποχικότητα της λειτουργίας των ξενοδοχειακών μονάδων στους δύο παραθαλάσσιους νομούς, της Πρεβέζης και Θεσπρωτίας. Τον Ιανουάριο του 2007, παρατηρούνται οι υψηλότερες τιμές στο σύνολο των αφίξεων (μεταβολή 05-07 κατά 49,6%), τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού. Τον Ιανουάριο του 2009, σημειώνεται κατακόρυφη πτώση στις συνολικές αφίξεις της Περιφέρειας που αγγίζει το 28,8%, η οποία πιθανότατα να οφείλεται στην οικονομική αστάθεια και αβεβαιότητα που επικρατούν στην Ελληνική αγορά.

Σε επίπεδο νομών:

- ∅ Ο **Νομός Ιωαννίνων** ως ο πληρέστερος στην Περιφέρεια και κατ' εξοχήν χειμερινός, σημειώνει τον μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων ημεδαπών και αλλοδαπών, κατά την εξεταζόμενη περίοδο 2005-2009. Κατά τον Ιανουάριο του 2005,2007,2009 κατέχει το 75,5%,64,6% και 73,7% αντίστοιχα, επί το ποσοστό των συνολικών αφίξεων της Περιφέρειας. Το 2009, είναι ο νομός που επηρεάζεται λιγότερο από το γενικό πτωτικό κλίμα που επικρατεί στην Περιφέρεια, με πτώση 18,8%.
- ∅ Ο **Νομός Αρτας** έρχεται δεύτερος σε αφίξεις, με σχετικά σταθερές τιμές (14,9%,18,5% και 15,5%) επί του συνολικού ποσοστού της Περιφέρειας, κατά τον Ιανουάριο του 2005-2009. Και εδώ, επικρατεί περισσότερο το μοντέλο του οικοτουρισμού και των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Σε ότι αφορά τους αλλοδαπούς, σημειώνει σχεδόν σε μόνιμη βάση την μικρότερη προσέλευση της Περιφέρειας. Κατά τον Ιανουάριο του 2007, παρουσιάζει την δεύτερη μεγαλύτερη

μεταβολή στην Περιφέρεια με 86,1%. Αλλά το 2009, εμφανίζει την δεύτερη μεγαλύτερη πτώση σε αφίξεις με 40,2%.

- Ø Αν και ο **Νομός Πρεβέζης** είναι σε μόνιμη βάση δεύτερος σε αφίξεις καθ' όλο το έτος, με την μεγαλύτερη προσέλευση σε αλλοδαπό τουρισμό στο σύνολο της Περιφέρειας, τον μήνα Ιανουάριο παρουσιάζει μικρή τουριστική κίνηση, λόγω του ότι επικρατεί το κλασικό μοντέλο τουρισμού «Ήλιος-θάλασσα». Τον Ιανουάριο του 2009, παρουσιάζει μείωση σε αφίξεις της τάξεως του 39,5%.
- Ø Ο **Νομός Θεσπρωτίας**, είναι αρκετά ασταθής και εμφανίζει μεγάλες διακυμάνσεις από έτος σε έτος. Καταλαμβάνει σε μόνιμη βάση, την χαμηλότερη θέση στις συνολικές αφίξεις κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Αξιοσημείωτη, τον Ιανουάριο του 2007, αποτελεί η μεταβολή στο σύνολο των αφίξεων του Νομού που άγγιξε το εκπληκτικό 580,3%. Όμως, κατά τον ίδιο μήνα το 2009, θα σημειώσει τις μεγαλύτερες απώλειες στην Περιφέρεια κατά 71%.

■ Στον παρακάτω πίνακα, παρουσιάζονται οι αφίξεις στα τουριστικά καταλύματα τύπου κάμπινγκ, κατά την χρονική περίοδο 2003-2010.

Αφίξεις Κάμπινγκ κατά Νομό, Περιφέρειας Ηπείρου 2003-2010

	ΑΦΙΞΕΙΣ		
	ΗΜΕΛΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
2003			
ΗΠΕΙΡΟΣ	8.744	20.689	29.433
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	1.729	4.938	6.667
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	446	6.721	7.167
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	6.569	9.030	15.599
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	82.321	193.506	275.827
2004			
ΗΠΕΙΡΟΣ	5.554	17.761	23.315
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	321	5.691	6.012
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	450	5.856	6.306
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	4.783	6.214	10.997
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	103.414	147.834	251.248
2005			
ΗΠΕΙΡΟΣ	6.415	13.959	20.374
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	974	4.009	4.983
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	0	0	0
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	5.441	9.950	15.391
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	130.979	205.846	336.825

2006			
ΗΠΕΙΡΟΣ	4.546	16.858	21.404
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	574	4.788	5.362
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	255	4.959	5.214
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	3.717	7.111	10.828
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	106.240	200.541	306.781
2007			
ΗΠΕΙΡΟΣ	5.668	18.013	23.681
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	1.372	5.274	6.646
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	228	5.643	5.871
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	4.068	7.096	11.164
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	134.227	207.856	342.083
2008			
ΗΠΕΙΡΟΣ	5.140	16.747	21.887
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	943	5.591	6.534
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	275	5.074	5.349
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	3.922	6.082	10.004
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	159.604	228.567	388.171
2009			
ΗΠΕΙΡΟΣ	5.934	16.463	22.397
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	1.406	5.468	6.874
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	281	4.922	5.203
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	4.247	6.073	10.320
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	171.399	238.788	410.187
2010			
ΗΠΕΙΡΟΣ	6.169	14.016	20.185
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	2.132	6.035	8.167
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	272	4.644	4.916
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	3.765	3.337	7.102
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	168.100	232.700	400.800

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε

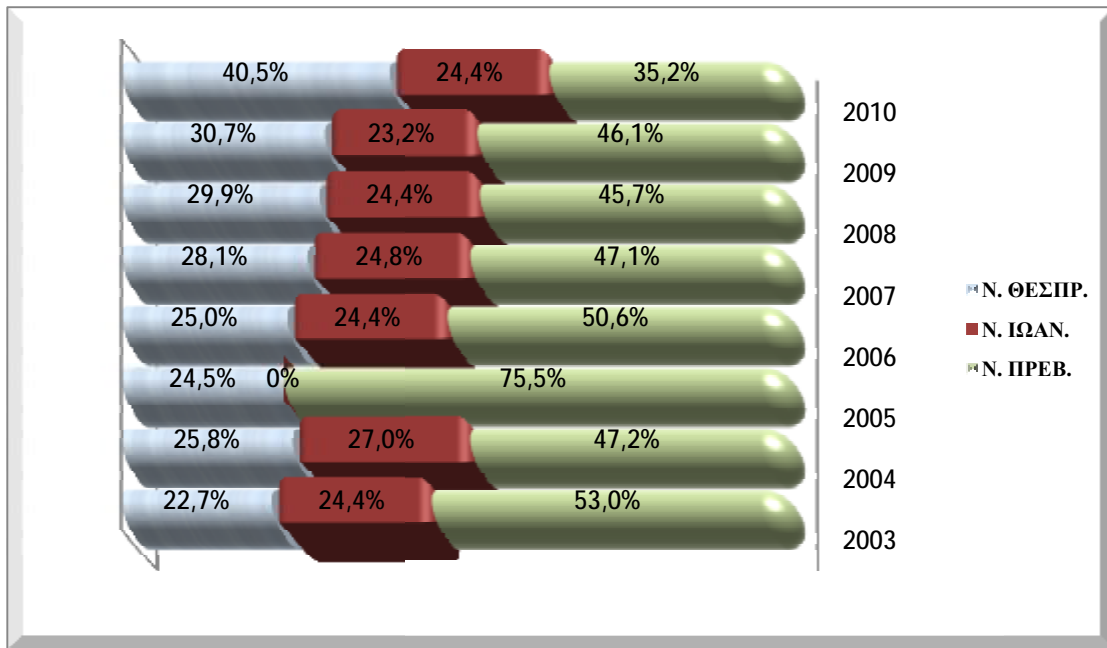
Όσον αφορά τις αφίξεις στα κάμπινγκ, από τα παραπάνω στοιχεία εξάγουμε τα έξης συμπεράσματα:

- Ø Η Περιφέρεια Ηπείρου το 2003 (υψηλότερες τιμές της εξεταζόμενης περιόδου), φιλοξένησε το 10,67% των συνολικών αφίξεων στα καταλύματα τύπου κάμπινγκ της χώρας, αλλά από τον επόμενο χρόνο και μετά παρουσίασε πτωτική πορεία που το 2010 έφτασε στα 5,04% σε σχέση με το σύνολο της χώρας.

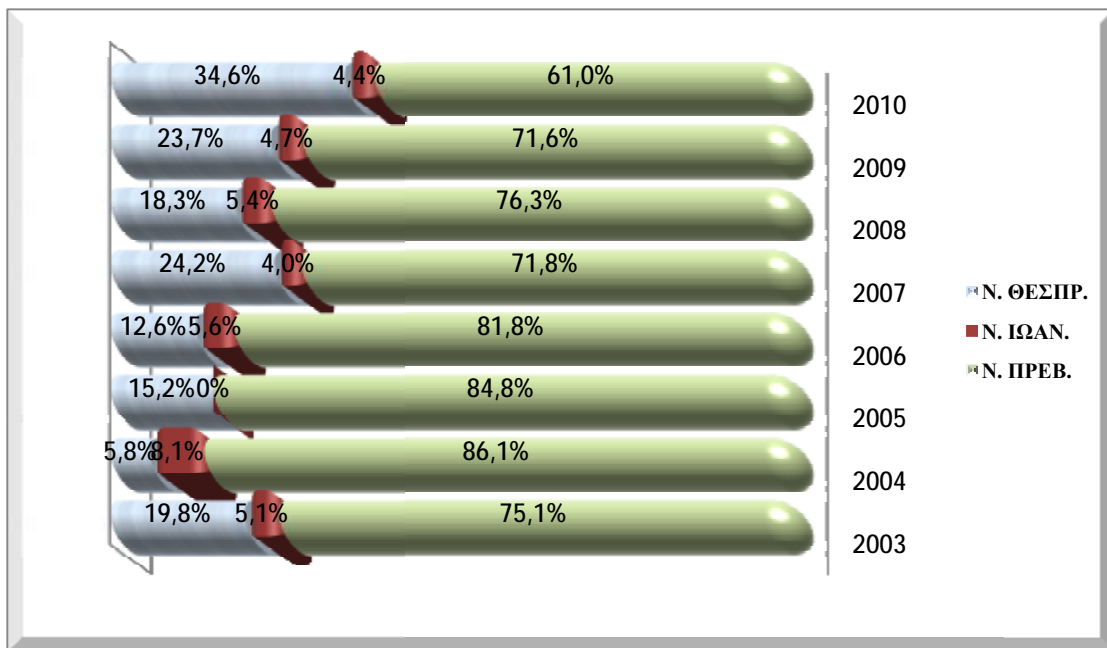
- Ø Η Περιφέρεια, προσελκύει περισσότερο ξένους τουρίστες παρά ημεδαπούς σε ποσοστό άνω των 70%. Ο Νομός Πρεβέζης κυριαρχεί ανάμεσα στους Νομούς της Περιφέρειας, με το σύνολο των αφίξεων το 2005 να φτάνει έως και το 75,54% του συνόλου της Περιφέρειας. Έπονται οι Νομοί Θεσπρωτίας (2005-2010) και Ιωαννίνων (2003-2004) εναλλάξ.
- Ø Ο Νομός Άρτας δεν διαθέτει τουριστικά camping, πράγμα που αποκλείει τον Νομό από την διεκδίκηση μεγαλύτερης μερίδας στον τουρισμό, με εναλλακτικούς τρόπους, αφού στον οργανωμένο τουρισμό υστερεί υπερβολικά σε υποδομές. Επίσης στο Νομό Ιωαννίνων το 2005, η μία μονάδα που διαθέτει δεν λειτουργήσε.
- Ø Όσον αφορά την ποσοστιαία κατανομή των αφίξεων μεταξύ ημεδαπών-αλλοδαπών, παρατηρούμε ότι ο Νομός Ιωαννίνων στηρίζεται σε ποσοστό άνω του 92% σε αλλοδαπούς τουρίστες, ενώ στους Νομούς Πρεβέζης και Θεσπρωτίας είναι πιο μετρημένη η κατανομή με 56%-65% (με εξαίρεση το 2010, όπου οι ημεδαποί ξεπερνούν τους αλλοδαπούς) και 74%-80% (με εξαίρεση το 2004, 2006 και 2008) αντίστοιχα.
- Ø Αξιοσημείωτη είναι και η αρνητική μεταβολή στις αφίξεις των Ημεδαπών στον Νομό Θεσπρωτίας το 2004, όπου υπήρξε κάθετη πτώση κατά -81,43% ποσοστιαίες μονάδες.
- Ø Η συνολική μεταβολή για την χρονική περίοδο 2003-2010, όσον αφορά τις συνολικές αφίξεις στα Κάμπινγκ, είναι αρνητική με -31,42% και την περίοδο 2007-2010 παραμένει πτωτική με -14,76%. Όσον αφορά τις αφίξεις Ημεδαπών, η συνολική μεταβολή κατά την εξεταζόμενη περίοδο, παρουσιάζει μείωση της τάξεως του -29,45%, ενώ την περίοδο 2007-2010, σημειώνει αύξηση 8,84%. Τέλος, η συνολική μεταβολή στις αφίξεις των Αλλοδαπών, το 2003-2010 σημειώνουν μείωση κατά -32,25%, ενώ την περίοδο 2007-2010 είναι -22,19%.

Τα παρακάτω γραφήματα είναι ενδεικτικά της ποσοστιαίας εξέλιξης της κατανομής των συνολικών αφίξεων, αφίξεων ημεδαπών και αλλοδαπών στα καταλύματα τύπου κάμπινγκ της Περιφέρειας Ηπείρου κατά την περίοδο 2003-2010.

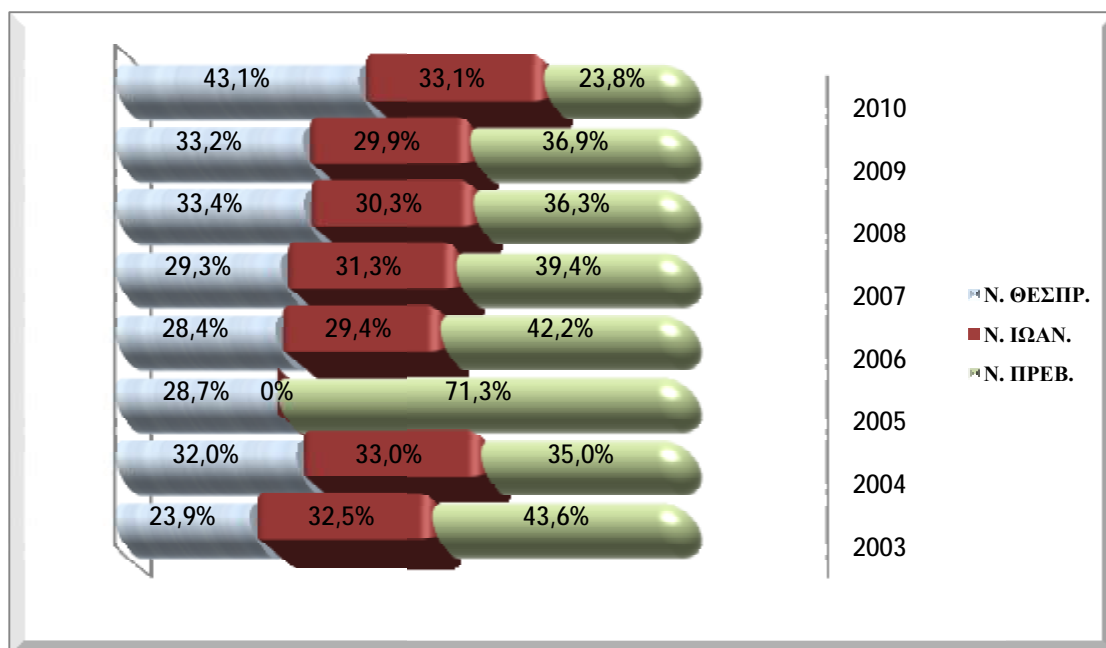
Ποσοστιαία Κατανομή επί των Συνολικών Αφίξεων στα Κάμπινγκ, Περιφέρειας Ηπείρου 2003-2010.

Ποσοστιαία Κατανομή Αφίξεων Ημεδαπών στα Κάμπινγκ, Περιφέρειας Ηπείρου 2003-2010.

Ποσοστιαία Κατανομή Αφίξεων Αλλοδαπών στα Κάμπινγκ, Περιφέρειας Ηπείρου 2003-2010

5.3.2. Διανυκτερεύσεις στα Συλλογικά Τουριστικά Καταλύματα της Περιφέρειας

Και στις διανυκτερεύσεις, η Περιφέρεια Ηπείρου σημειώνει αρκετά μεγαλύτερο εσωτερικό τουρισμό σε σχέση με τον εξωτερικό. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται σε περιοχές όπου υπάρχει έλλειψη ή και μη αναβάθμισης των υπαρχόντων υποδομών, αλλά και λόγω περιορισμένης προβολής της περιοχής στο εξωτερικό. Αποτέλεσμα των όσων προαναφέρθηκαν, είναι να υστερεί σημαντικά η Περιφέρεια σε προσέλκυση ξένων τουριστών και επενδυτών.

■ Παρακάτω, παρουσιάζονται τα σχετικά στοιχεία με τις διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου της Περιφέρειας, για την επιλεγμένη περίοδο 2003-2010.

Διανυκτερεύσεις στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου, Περιφέρειας Ηπείρου 2003-2010.

	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ			
	ΗΜΕΛΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤ.
2003				
ΗΠΕΙΡΟΣ	613.254	186.648	799.902	8.358
N. ΑΡΤΑΣ	58.061	5.544	63.605	340
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	34.367	19.529	53.896	1.111
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	382.241	48.458	430.699	3.015
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	138.585	113.117	251.702	3.892

ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	13.716.146	39.759.557	53.475.703	475.555
2004				
ΗΠΕΙΡΟΣ	469.967	129.770	599.737	8.306
N. ΑΡΤΑΣ	58.836	5.217	64.053	511
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	48.332	17.000	65.332	1.321
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	279.430	30.138	309.568	3.020
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	83.369	77.415	160.784	3.454
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	13.280.010	38.309.783	51.589.793	471.084
2005				
ΗΠΕΙΡΟΣ	529.834	145.116	674.950	7.442
N. ΑΡΤΑΣ	58.638	3.425	62.063	511
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	14.406	8.810	23.216	662
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	313.418	39.043	352.461	2.812
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	143.372	93.838	237.210	3.457
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	13.942.458	40.074.798	54.017.256	489.174
2006				
ΗΠΕΙΡΟΣ	575.896	139.313	715.209	7.391
N. ΑΡΤΑΣ	75.355	4.313	79.668	511
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	17.641	11.295	28.936	564
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	343.281	45.193	388.474	2.750
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	139.619	78.512	218.131	3.566
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	14.248.961	42.458.767	56.707.728	450.505
2007				
ΗΠΕΙΡΟΣ	667.439	189.121	856.560	9.196
N. ΑΡΤΑΣ	76.464	6.199	82.663	541
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	55.214	42.610	97.824	1.618
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	370.463	48.112	418.575	3.057
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	165.298	92.200	257.498	3.980
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	16.675.264	47.410.260	64.085.524	576.775
2008				
ΗΠΕΙΡΟΣ	640.905	186.264	827.169	9.205
N. ΑΡΤΑΣ	71.972	5.139	77.111	621
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	68.603	32.703	101.306	1.366
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	335.892	45.922	381.814	3.544
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	164.438	102.500	266.938	3.674
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	16.840.111	47.233.616	64.073.727	577.618
2009				
ΗΠΕΙΡΟΣ	758.314	174.159	932.473	10.523
N. ΑΡΤΑΣ	76.194	5.501	81.695	667
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	77.348	29.419	106.767	1.634
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	397.568	41.163	438.731	3.715
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	207.204	98.076	305.280	4.507
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	18.366.858	45.925.585	64.292.443	626.042

2010				
ΗΠΕΙΡΟΣ	741.601	169.516	911.117	11.210
N. ΑΡΤΑΣ	67.538	5.590	73.128	711
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	83.172	30.841	114.013	1.701
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	406.348	40.507	446.855	4.258
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	184.543	92.578	277.121	4.540
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	16.815.461	48.243.634	65.059.095	654.339

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε

□ Από τον παραπάνω πίνακα εξάγουμε τα έξης συμπεράσματα **σχετικά με της συνολικές διανυκτερεύσεις**, για την εξεταζόμενη περίοδο 2003-2010:

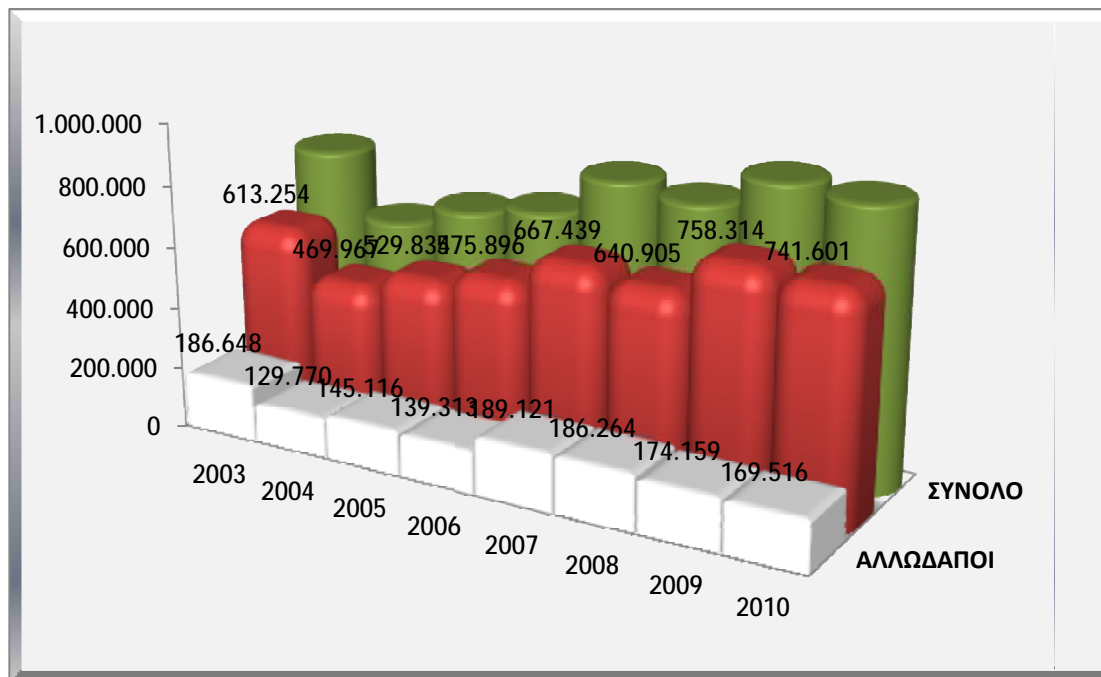
- ∅ Το σύνολο των διανυκτερεύσεων ακολουθούν πτωτική πορεία ως το 2004, και στην συνέχεια αυξάνονται φτάνοντας το 2009 στα μέγιστα επίπεδα τους. Εξαιρέση αποτελεί ο Νομός Θεσπρωτίας οπου συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο απ' ότι στην υπόλοιπη Περιφέρεια, με αυξητική πορεία έως το 2004 στο σύνολο των διανυκτερεύσεων, και κάθετη μεταβολή μετά κατά -64,46%. Μετά το 2007 συμπορεύεται με την υπόλοιπους Νομούς της Περιφέρειας.
- ∅ Ο Νομός Ιωαννίνων, κατέχει τα πρωτεία και σημειώνει τον μεγαλύτερο αριθμό διανυκτερεύσεων στην Περιφέρεια, σε ποσοστό άνω τον 46%, λόγω του πληρέστερου ξενοδοχειακού δυναμικού του. Επιπλέον, ο Νομός κατέχει την τέταρτη θέση ανάμεσα στους νομούς της Ζώνης IV (Δυτ. Μακεδονία, Ανατ. Μακεδονία και Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρος), με ποσοστό 4,03% κατά την χρονική περίοδο 2000-2010, με βάση την μελέτη της Εγνατίας Α.Ε (Οκτώβριος, 2012)²⁴.
- ∅ Ο Νομός Πρεβέζης έρχεται δεύτερος σε διανυκτερεύσεις στην Περιφέρεια, με άνω του 30%. Το 2004 σημειώνει την μεγαλύτερη αρνητική μεταβολή, κατά την εξεταζόμενη περίοδο με -36,12%, ενώ το 2009 σημειώνει τις υψηλότερες τιμές.
- ∅ Ο Νομός Άρτας, παρουσιάζει στο σύνολο των διανυκτερεύσεων τις μικρότερες αυξομειώσεις και είναι ο σταθερότερος Νομός σε όλο την Περιφέρεια από άποψη διανυκτερεύσεων, αν και μετά το 2007 είναι ο Νομός με τις λιγότερες διανυκτερεύσεις της Περιφέρειας σε μόνιμη βάση. Το 2006 σημειώνει την υψηλότερη μεταβολή με 28,37%, ενώ το 2010 σημειώνει την μεγαλύτερη πτώση με -10,49%.
- ∅ Η Θεσπρωτία είναι ο Νομός που σημειώνει τις μεγαλύτερες αυξομειώσεις στην Περιφέρεια. Μετά την κάθετη πτώση σε διανυκτερεύσεις το 2005 (-64,46%) είναι ο μόνος Νομός της Περιφέρειας που παρουσιάζει αυξητική πορεία αδιάλειπτα. Αξιοσημείωτη, είναι η συνολική μεταβολή την 5ετία 2005-2010, που φτάνει 391,1%.
- ∅ Την περίοδο 2000-2007, ενώ το σύνολο της Χώρας και της Ζώνης IV παρουσιάζουν αυξητική τάση, η Περιφέρεια Ηπείρου είναι η μόνη που εμφανίζει μείωση (-11,44%),

²⁴ Με βάση το Δελτίο Αποτελεσμάτων Δείκτη SET08: Προσπελάσιμοι Τόποι Τουριστικού Ενδιαφέροντος στη Ζώνη IV της Εγνατίας Οδού. Εγνατία Α.Ε (Οκτώβριος, 2012). Ο πίνακας διανυκτερεύσεων αναφέρεται στα συνολικά τουριστικά καταλύματα (τόσο σε ξενοδοχειακά καταλύματα, όσο και σε campings) της Ζώνης IV κατά την χρονική περίοδο 2000-2010.

με τον Νομό Θεσπρωτίας να σημειώνει την μεγαλύτερη μείωση (-32,62%)²⁵. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο 2003-2010, οι διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου, εμφανίζουν αύξηση 13,90%, ενώ την περίοδο 2007-2010, 6,37%. Κατά την περίοδο 2007-2010, ενόσω η πορεία του συνόλου της Χώρας και της Ζώνης είναι μικρότερης έντασης σε σχέση με την περίοδο 2000-2007, η Περιφέρεια παρουσιάζει αξιοσημείωτη θετική μεταβολή.

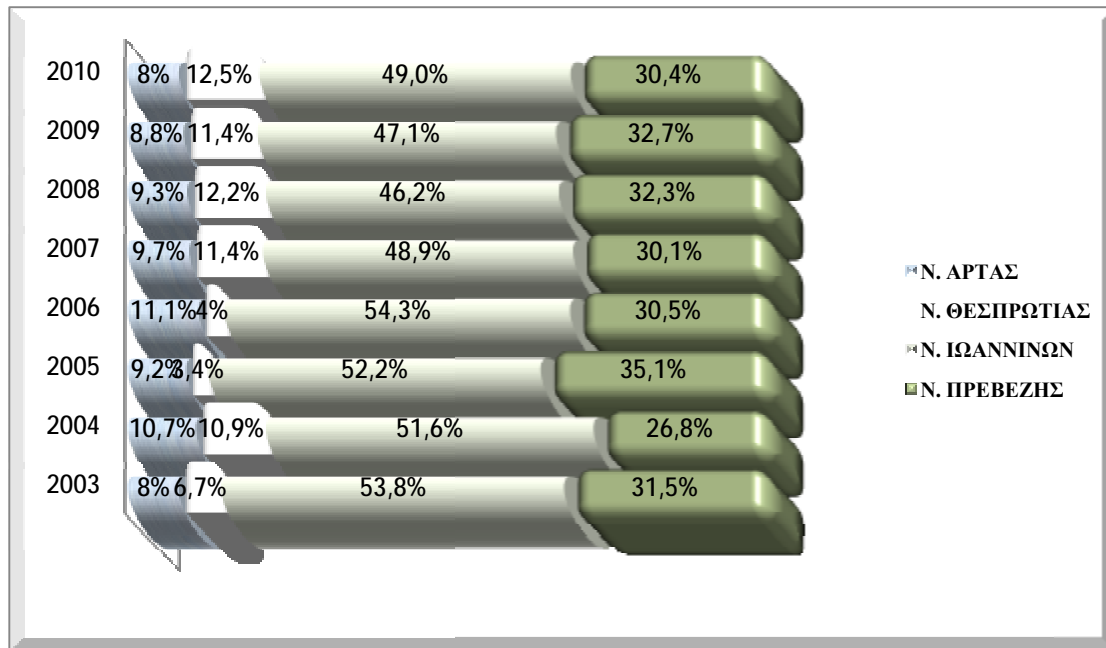
∅

Διανυκτερεύσεις στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου, Περιφέρειας Ηπείρου 2003-2010

²⁵ Με βάση πάντα, το Δελτίο Αποτελεσμάτων Δείκτη SET08: Προσπελάσιμοι Τόποι Τουριστικού Ενδιαφέροντος στη Ζώνη IV της Εγνατίας Οδού. Εγνατία Α.Ε (Οκτώβριος, 2012). Ο πίνακας διανυκτερεύσεων αναφέρεται στα συνολικά τουριστικά καταλύματα (τόσο σε ξενοδοχειακά καταλύματα, όσο και σε campings) της Ζώνης IV κατά την χρονική περίοδο 2000-2010.

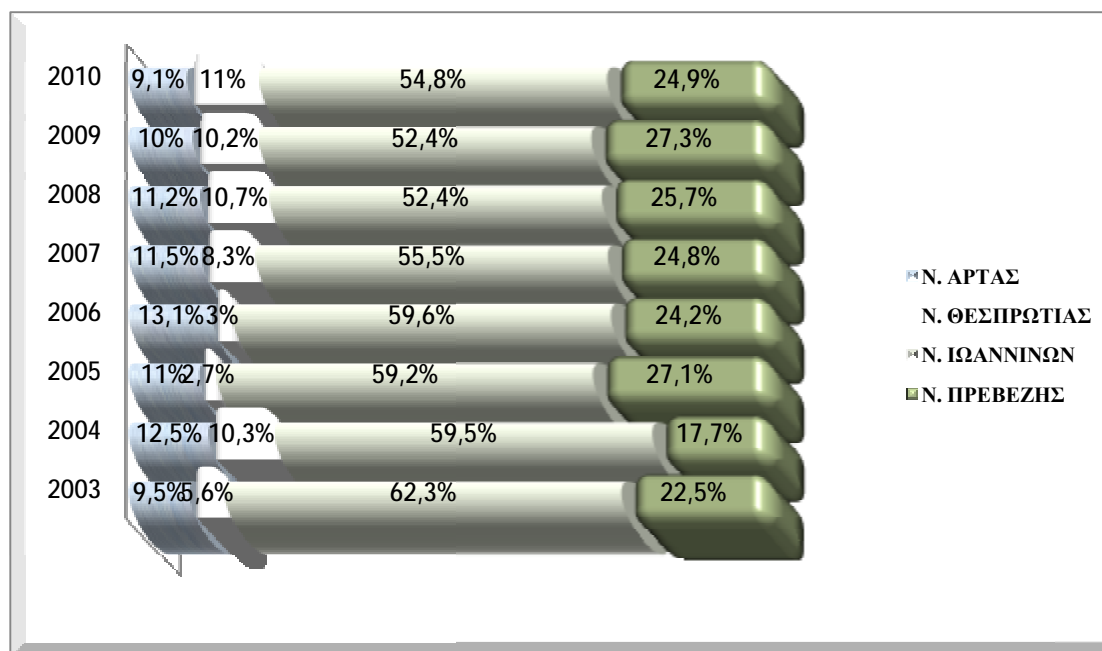
Ποσοστιαία Κατανομή επί των Συνολικών Διανυκτερεύσεων στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου, Περιφέρεια Ηπείρου 2003-2010.

□ **Σχετικά με τις διανυκτερεύσεις των Ημεδαπών**, κατά την χρονική περίοδο 2003-2010, εξάγουμε τα εξής συμπεράσματα:

- ∅ Κατά την χρονική περίοδο 2003-2010, οι διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Περιφέρεια Ηπείρου, παρουσιάζουν αύξηση κατά 20,93%, ενώ την περίοδο 2007-2010, η αύξηση είναι στο 11,11%.
- ∅ Ο Νομός Ιωαννίνων κατέχει την πλειοψηφία των διανυκτερεύσεων ημεδαπών στην Περιφέρεια με ποσοστό άνω του 52%. Οι διανυκτερεύσεις Ημεδαπών στον Νομό, σημειώνουν αυξομειώσεις ως το 2008, χωρίς όμως να μπορούν να φτάσουν τα επίπεδα του 2003, που μόλις το 2009 ξεπερνούν. Ακολουθεί ο Νομός Πρεβέζης, όπου το 2004 ως χρονιά με τα χαμηλότερα ποσοστά, διέθετε το 17,74% των συνολικών διανυκτερεύσεων ημεδαπών τουριστών. Το μικρότερο μερίδιο συμμετοχής έχει ο Νομός Θεσπρωτίας έως το 2009, όπου μετατοπίζεται αργότερα ο Νομός Άρτας.
- ∅ Οι Νομοί Πρεβέζης και Ιωαννίνων σημείωσαν μεγάλη πτώση σε διανυκτερεύσεις ημεδαπών κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, με αρνητικές μεταβολές στα -39,84% και -26,90%, αντίστοιχα. Το ίδιο χρονικό έτος οι Νομοί Θεσπρωτίας και Άρτας σημείωσαν αύξηση κατά 40,63% και 1,33%, αντίστοιχα.

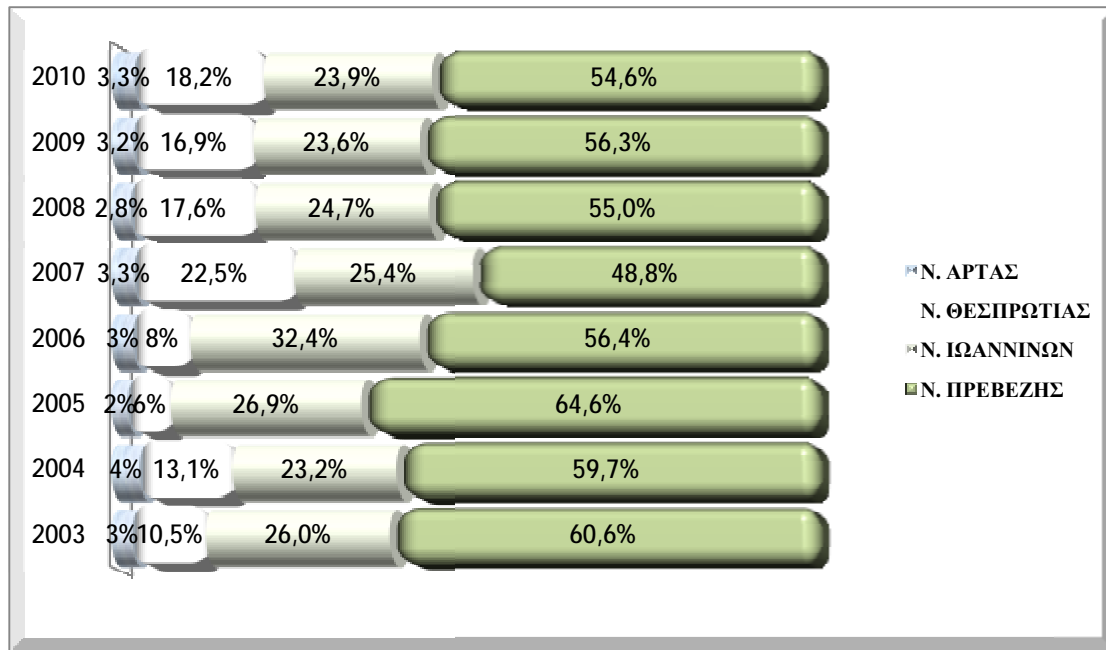
Ποσοστιαία Κατανομή Διανυκτερεύσεων Ημεδαπών στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου, Περιφέρειας Ηπείρου 2003-2010.

□ **Σχετικά με τις διανυκτερεύσεις των Αλλοδαπών**, κατά την χρονική περίοδο 2003-2010, εξάγουμε τα εξής συμπεράσματα:

- ∅ Κατά την χρονική περίοδο 2003-2010, οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Περιφέρεια Ηπείρου, εμφανίζουν αρνητική τάση -9,18%, ενώ κατά την περίοδο 2007-2010, η τάση αυτή γίνεται εντονότερη -10,36%.
- ∅ Ο Νομός Πρεβέζης κυριαρχεί όσον αφορά τις διανυκτερεύσεις των Αλλοδαπών, με ποσοστό συμμετοχής περίπου στα 55% [με εξαίρεση το 2005 (64,66%) και το 2007 (48,75%)]. Φαίνεται όμως, ότι κατά την περίοδο 2003-2010, έχουν μειωθεί έντονα (-18,16%). Η μεγαλύτερη μείωση λαμβάνει χώρα το 2004 με -31,56%.
- ∅ Ενώ οι διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών εμφανίζουν σαφή μείωση στους Νομούς της Ηπείρου κατά την περίοδο 2003-2010, αντίθετα, θετική μεταβολή παρουσιάζει μόνο ο Νομός Θεσπρωτίας, της τάξεως του 57,92%. Αν και το 2005, σημειώνει κάθετη πτώση σε αλλοδαπό τουρισμό κατά -92,96%, το 2007 σημειώνει εντυπωσιακή άνοδο της τάξεως του 277,25%. Όμως, την περίοδο 2007-2010, όπως και οι υπόλοιποι Νομοί της Περιφέρειας, έτσι και η Θεσπρωτία, παρουσιάζει αρνητική μεταβολή (-27,62%).
- ∅ Ο Νομός Άρτας παρουσιάζει υπερβολικά χαμηλή προσέλκυση σε αλλοδαπό τουρισμό, με ποσοστά που κυμαίνονται από 2,12%-4,02% σε σχέση με το σύνολο της Περιφέρειας. Και αυτό οφείλεται κυρίως στην έλλειψη υποδομών και στην περιορισμένη προβολή της περιοχής στο εξωτερικό.

Ποσοστιαία Κατανομή Διανυκτερεύσεων Αλλοδαπών στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου, Περιφέρειας Ηπείρου 2003-2010.

□ Τέλος, εξετάζοντας την **ποσοστιαία κατανομή των διανυκτερεύσεων μεταξύ ημεδαπών-αλλοδαπών**, κατά την χρονική περίοδο 2003-2010, παρατηρούμε τα εξής:

○ Οι Νομοί Άρτας και Ιωαννίνων στηρίζονται σε ποσοστό 90% περίπου στον εγχώριο τουρισμό. Αντίθετα, οι δύο παραθαλάσσιοι νομοί της Ηπείρου, όπου επικρατεί το τουριστικό μοντέλο «ήλιος-θάλασσα», το ποσοστό των ημεδαπών στο σύνολο των διανυκτερεύσεων ανέρχεται σε 60%-73% στον Νομό Θεσπρωτίας, ενώ στο Νομό Πρεβέζης η ποσοστιαία κατανομή μεταξύ ημεδαπών-αλλοδαπών βρίσκεται ισορροπημένη έως το 2004. Από εκεί και ύστερα βρίσκεται σε συνεχής πτώση ο αλλοδαπός τουρισμός στον Νομό από 39,56% σε 32,13% (2005-2009), πράγμα που θα έπρεπε να προκαλεί έντονο προβληματισμό.

■ Επιπλέον, για μία λεπτομερή απεικόνιση των διανυκτερεύσεων στα τουριστικά καταλύματα για κάθε Νομό ξεχωριστά, επιλέχθηκε ως βάση σύγκρισης ο μήνας Ιανουάριος για τα έτη 2005, 2007 και 2009²⁶.

²⁶ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την Ελληνική Στατιστική Αρχή, μέσω της ΖΕΥΣ (Ένωση Ξενοδόχων Ελλάδος). Βλέπε επίσης “Μελέτη Εκτίμησης Χωρικών Επιπτώσεων του Οδικού Άξονα της Δυτικής Χώρας στον Κοινωνικό και Οικονομικό Τομέα της Περιφέρειας Ηπείρου” από την επιστημονική ομάδα του Πανεπιστήμιου Πατρών, Νοέμβριος 2011.

Διανυκτερεύσεις Πελατών ανά Νομό στην Περιφέρεια Ηπείρου, Ιανουάριος 2005,2007,2009

	Διανυκτερεύσεις Ιανουαρίου		
	2005		
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΗΠΕΙΡΟΣ	11.668	627	12.295
N. ΑΡΤΗΣ	1.400	29	1.429
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	78	71	149
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	9.367	375	9.742
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	823	152	975
2007			
ΗΠΕΙΡΟΣ	17.121	911	18.032
N. ΑΡΤΗΣ	3.594	59	3.653
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	979	170	1.149
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	11.060	481	11.541
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	1.488	201	1.689
2009			
ΗΠΕΙΡΟΣ	12.602	588	13.190
N. ΑΡΤΗΣ	2.225	35	2.260
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	426	17	443
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	9.919	466	10.385
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	32	70	102

ΠΗΓΗ: Ελληνική Στατιστική Αρχή μέσω ΖΕΥΣ

Γίνεται σαφές από τον παραπάνω πίνακα, η έντονη εποχικότητα της λειτουργίας των ξενοδοχειακών μονάδων στους δύο παραθαλάσσιους νομούς, Πρεβέζης και Θεσπρωτίας. Τον Ιανουάριο του 2007, τόσο στις αφίξεις, όσο και στο σύνολο των Διανυκτερεύσεων σε επίπεδο Περιφέρειας, σημειώνονται οι υψηλότερες τιμές (μεταβολή 05-07 κατά 49,6% στις αφίξεις και 46,7% στις διανυκτερεύσεις), τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού. Τον Ιανουάριο του 2009, σημειώνεται κατακόρυφη πτώση στις συνολικές διανυκτερεύσεις της τάξεως του 26,9%.

Σε επίπεδο νομών:

- Ø Ο **Νομός Ιωαννίνων** κατέχει την πρωτεία σε διανυκτερεύσεις στην Περιφέρεια, τόσο ημεδαπών όσο και αλλοδαπών, κατά τον μήνα Ιανουάριο, την εξεταζόμενη περίοδο 2005-2009. Το ποσοστό επί των συνολικών διανυκτερεύσεων της Περιφέρειας, φτάνει από 64% (2007) έως και 79,2% (2005). Κατά τον Ιανουάριο του 2009, φαίνεται να επηρεάζεται λιγότερο, από την σημαντική απώλεια διανυκτερεύσεων που σημειώθηκε στην Περιφέρεια, με την πτώση να αγγίζει μόλις το 10%, συγκριτικά με τους υπόλοιπους νομούς.
- Ø Ακολουθεί σε διανυκτερεύσεις ο **Νομός Άρτας**. Κατά τον Ιανουάριο του 2007, παρουσιάζει την δεύτερη μεγαλύτερη μεταβολή σε διανυκτερεύσεις στην Περιφέρεια με 155,6%. Το 2009, σημειώνει πτώση σε διανυκτερεύσεις της τάξεως του 38,1%. Σε

ότι αφορά τους αλλοδαπούς, παρουσιάζει σχεδόν σε μόνιμη βάση την μικρότερη κίνηση σε διανυκτερεύσεις συγκριτικά με τους υπόλοιπους νομούς. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται λόγω της έλλειψης τουριστικών υποδομών που παρουσιάζει ο Νομός, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να προσελκύσει τουρισμό εξωτερικού.

- Ø Ο **Νομός Πρεβέζης** κατά τον μήνα Ιανουάριο παρουσιάζει μικρή τουριστική κίνηση, λόγω της εποχικής λειτουργίας και εκμετάλλευσης των τουριστικών επιχειρήσεων της. Μόνο το 40,51% (2008) του ξενοδοχειακού δυναμικού της λειτουργεί συνεχώς όπως είδαμε και παραπάνω, και το 40,37% (2008) των προσφερόμενων κλινών. Έτσι κατά τον Ιανουάριο του 2009, παρουσίασε την μεγαλύτερη μείωση διανυκτερεύσεων σε Περιφερειακό επίπεδο της τάξεως του 94%, πράγμα που την τοποθέτησε τελευταία στο σύνολο διανυκτερεύσεων. Οι απώλειες που σημείωσε σε ημεδαπούς έφτασε το 97,8%, περιορίζοντας τους επισκέπτες μόλις στα 32 άτομα. Τα παραπάνω κάνουν φανερό, την ανάγκη για επέκταση της τουριστικής περιόδου στο Νομό, μέσω της ανάπτυξης νέων μορφών τουρισμού και ολοκληρωμένων προγραμμάτων αναψυχής.
- Ø Ο **Νομός Θεσπρωτίας**, όπως προαναφέρθηκε είναι αρκετά ασταθής νόμος και εμφανίζει μεγάλες διακυμάνσεις από έτος σε έτος. Αναφορικά με τις διανυκτερεύσεις των πελατών, κατά τον Ιανουάριο του 2007, κατέγραψε την μεγαλύτερη μεταβολή σε Περιφερειακό επίπεδο της τάξεως του 671,1%. Μία τέτοια μεγάλη αύξηση, σίγουρα οφείλεται στα μεγάλα αναπτυξιακά έργα της περιοχής (Εγνατία Οδός και νέος λιμένας Ηγουμενίτσας) και το επενδυτικό ενδιαφέρον που προκαλούσαν, την δημιουργία νέων εγκαταστάσεων, την βελτίωση των υπαρχουσών, αλλά και ίσως στην προβολή της περιοχής. Η αύξηση που σημείωσε σε ημεδαπούς έφτασε το εκπληκτικό 1155,1 % και 139,4% σε ξένους τουρίστες. Κατά τον ίδιο μήνα το 2009, σημείωσε μεγάλη μείωση σε διανυκτερεύσεις της τάξεως του 61,4%, η οποία πιθανότατα να οφείλεται στην γενικότερη οικονομική συγκυρία. Οι απώλειες που σημείωσε σε ημεδαπούς έφτασε το 56,5% και 90% σε αλλοδαπούς τουρίστες.

■ Στον παρακάτω πίνακα, παρουσιάζονται οι διανυκτερεύσεις στα τουριστικά καταλύματα τύπου κάμπινγκ, κατά την χρονική περίοδο 2003-2010.

Διανυκτερεύσεις Κάμπινγκ κατά Νομό, Περιφέρειας Ηπείρου 2003-2010

	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ		
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
2003			
ΗΠΕΙΡΟΣ	37.914	56.000	93.914
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	4.522	15.901	20.423
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	735	10.348	11.083
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	32.657	29.751	62.408
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	378.495	647.906	1.026.401
2004			
ΗΠΕΙΡΟΣ	25.181	46.980	72.161
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	1.337	16.351	17.688
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	760	9.400	10.160
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	23.084	21.229	44.313

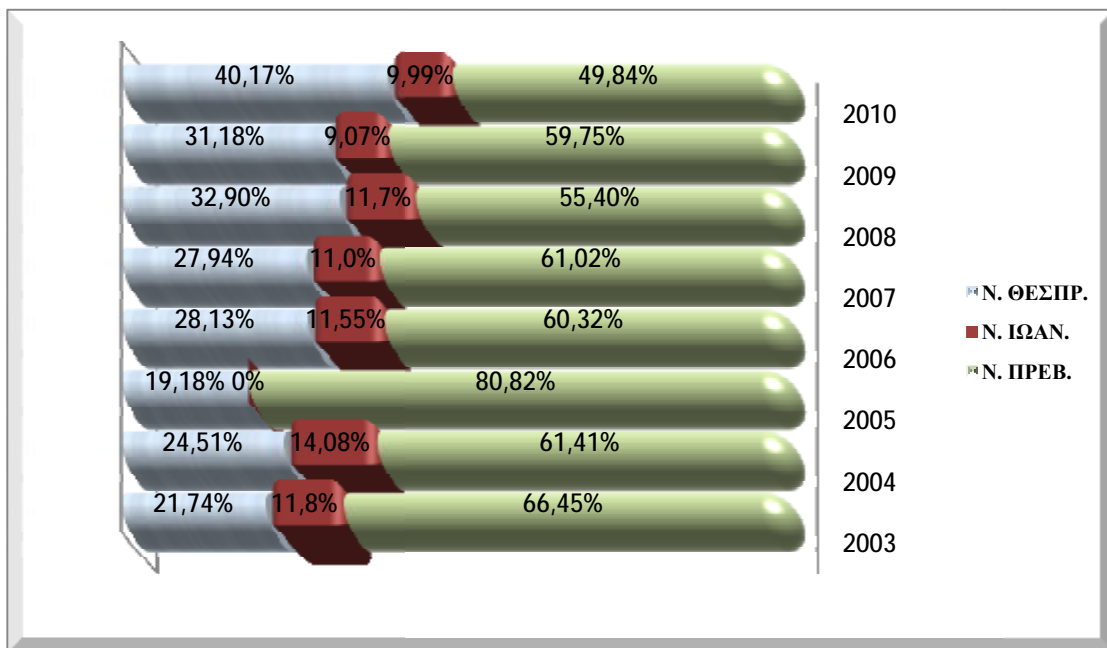
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	477.815	486.413	964.228
2005			
ΗΠΕΙΡΟΣ	35.506	43.467	78.973
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	2.983	12.164	15.147
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	0	0	0
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	32.523	31.303	63.826
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	587.281	659.556	1.246.837
2006			
ΗΠΕΙΡΟΣ	22.143	46.905	69.048
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	2.711	16.714	19.425
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	473	7.502	7.975
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	18.959	22.689	41.648
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	492.209	596.614	1.088.823
2007			
ΗΠΕΙΡΟΣ	33.382	46.924	80.306
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	5.549	16.892	22.441
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	417	8.441	8.858
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	27.416	21.591	49.007
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	663.499	671.213	1.334.712
2008			
ΗΠΕΙΡΟΣ	25.129	47.767	72.896
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	4.194	19.790	23.984
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	596	7.933	8.529
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	20.339	20.044	40.383
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	810.503	740.333	1.550.836
2009			
ΗΠΕΙΡΟΣ	33.150	49.576	82.726
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	5.344	20.448	25.792
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	483	7.022	7.505
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	27.323	22.106	49.429
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	978.425	751.402	1.729.827
2010			
ΗΠΕΙΡΟΣ	34.419	39.567	73.986
N. ΑΡΤΑΣ	0	0	0
N. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	8.303	21.417	29.720
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	580	6.809	7.389
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	25.536	11.341	36.877
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	998.774	742.502	1.741.276

Όσον αφορά τις διανυκτερεύσεις στα κάμπινγκ, από τα παραπάνω στοιχεία εξάγουμε τα εξής συμπεράσματα:

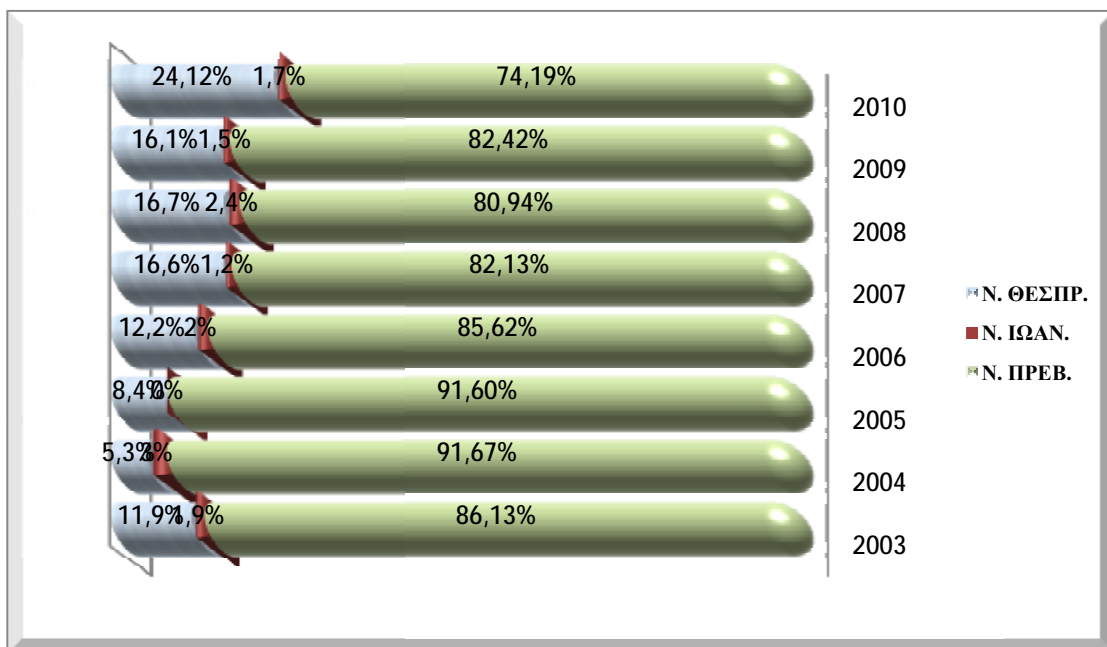
- Ø Η Περιφέρεια Ηπείρου το 2003 (υψηλότερες τιμές της εξεταζόμενης περιόδου), φιλοξένησε το 9,15% των συνολικών διανυκτερεύσεων στα καταλύματα τύπου κάμπινγκ της χώρας, αλλά από τον επόμενο χρόνο και μετά παρουσίασε πτωτική πορεία, με χαμηλότερες τιμές το 2009 στα 4,07% σε σχέση με το σύνολο της χώρας.
- Ø Η Περιφέρεια, προσελκύει περισσότερο αλλοδαπό τουρισμό παρά ημεδαπό, σε αντίθεση με όσα συμβαίνουν στην Χώρα μετά την οικονομική κρίση του 2008, όπου υπάρχει σημαντική αύξηση ελλήνων, που προτιμούν διακοπές σε Κάμπινγκ. Εξετάζοντας όμως τις διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών κατά την περίοδο 2003-2010, παρατηρούνται αρνητικές μεταβολές σε ποσοστό -29,34%, ενώ κατά την περίοδο 2007-2010, είναι -15,68%. Ταυτόχρονα, αν και οι διανυκτερεύσεις των ημεδαπών κατά την περίοδο 2003-2010 μειώνονται (-9,22%), την περίοδο 2007-2010 σημειώνουν θετική μεταβολή (3,11%).
- Ø Η συνολική μεταβολή για την χρονική περίοδο 2003-2010, όσον αφορά τις συνολικές διανυκτερεύσεις στα Κάμπινγκ, είναι αρνητική με -21,22% και την περίοδο 2007-2010 παραμένει πτωτική με -7,87%, σε αντίθεση με την αυξητική πορεία της Χώρας.
- Ø Σε επίπεδο Νομών, η Πρέβεζα κυριαρχεί ανάμεσα στους Νομούς της Περιφέρειας, με το σύνολο των διανυκτερεύσεων το 2005 να φτάνει έως και το 80,82% του συνόλου της Περιφέρειας. Έπονται οι Νομοί Θεσπρωτίας και Ιωαννίνων.
- Ø Αξιοσημείωτο γεγονός, είναι η αρνητική μεταβολή σε διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών στον Νομό Πρεβέζης το 2010, όπου υπήρξε κάθετη πτώση κατά -48,7%.

Ενδεικτικά είναι τα παρακάτω γραφήματα της ποσοστιαίας εξέλιξης της κατανομής των συνολικών διανυκτερεύσεων, διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών στα καταλύματα τύπου κάμπινγκ της Περιφέρειας Ηπείρου κατά την περίοδο 2003-2010.

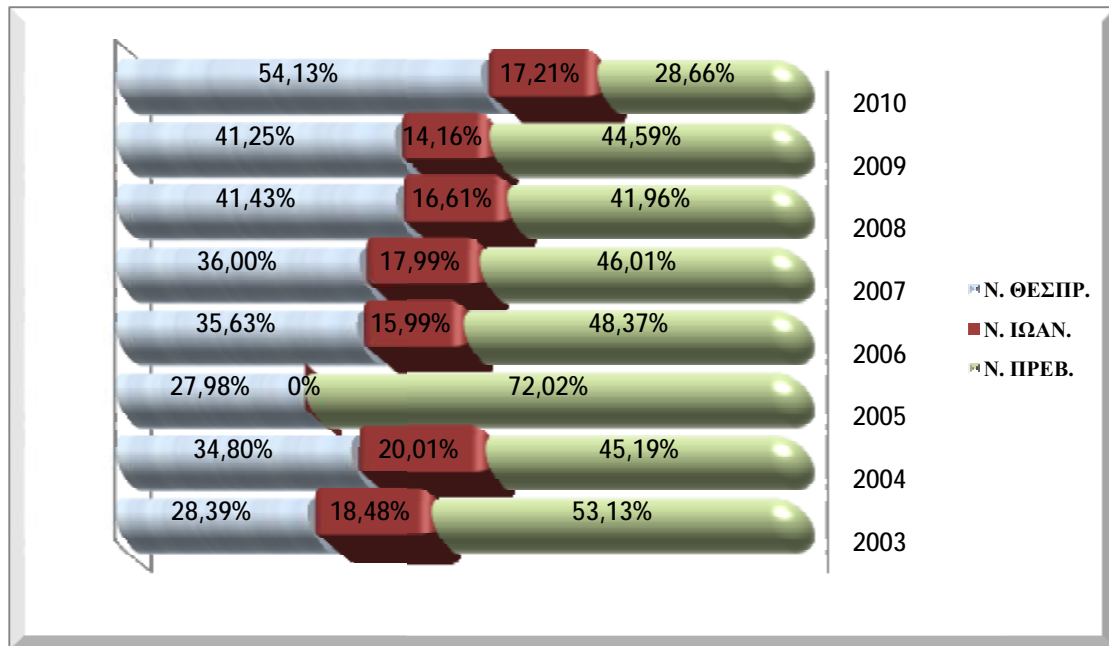
Ποσοστιαία Κατανομή επί των Συνολικών Διανυκτερεύσεων στα Κάμπινγκ, Περιφέρειας Ηπείρου 2003-2010

Ποσοστιαία Κατανομή Διανυκτερεύσεων Ημεδαπών στα Κάμπινγκ, Περιφέρειας Ηπείρου 2003-2010.

Ποσοστιαία Κατανομή Διανυκτερεύσεων Αλλοδαπών στα Κάμπινγκ, Περιφέρειας Ηπείρου 2003-2010.

5.3.3. Μέση Διάρκεια Διανυκτέρευσης στα Τουριστικά Καταλύματα

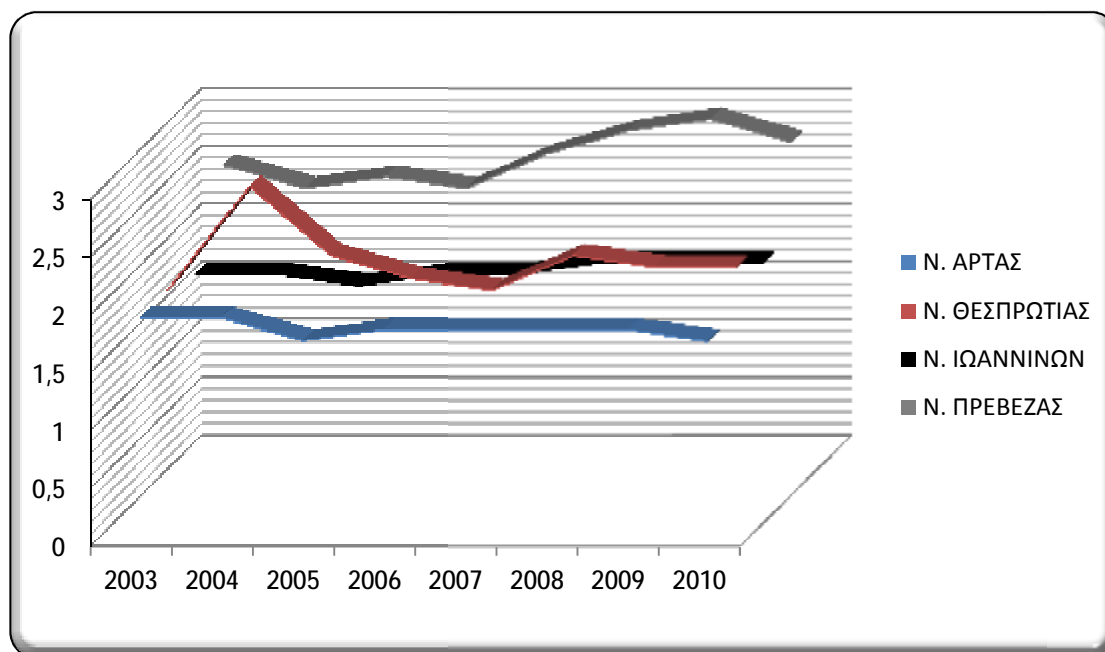
Η Περιφέρεια της Ηπείρου απευθύνεται κυρίως στον εσωτερικό τουρισμό, αλλά η μέση διάρκεια διαμονής των τουριστών της είναι πολύ χαμηλή. Χαρακτηριστικά, κατά την χρονική περίοδο 2003-2010 η μέση διάρκεια διανυκτερεύσεις των ημεδαπών κυμαίνεται γύρω στις δύο μέρες, έναντι 2,4 ημερών που παρουσιάζει στο σύνολο της η χώρα. Ο Νομός Πρεβέζης διαθέτει σταθερά μέση διάρκεια παραμονής ημεδαπών, με τιμές πέρα των 2 ημερών, που κυμαίνονται στα επίπεδα της χώρας. Οι υπόλοιποι Νομοί της Ηπείρου παρουσιάζουν πολύ χαμηλή διάρκεια παραμονής, με τον Νομό Ιωαννίνων παρά τον μεγαλύτερο αριθμό σε υψηλής ποιότητας καταλυμάτων, να βρίσκεται στην προτελευταία θέση της Περιφέρειας, λόγω της ορεινότητάς του. Επίσης, αξιοσημείωτη είναι η μεταβολή της μέσης διάρκειας διαμονής των ημεδαπών του Νομού Θεσπρωτίας το 2004, όπου αυξάνεται κατά 1,3 μέρες μέσα σε 2 χρόνια, και τα επόμενα 2 χρόνια μειώνεται κατά 0,8 μέρες.

Μέση Διάρκεια Διανυκτερεύσεων Ημεδαπών, κατά Νομούς 2003-2010

	Ν. ΑΡΤΑΣ	Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ
2003	1,9	1,9	1,8	2,5
2004	1,9	2,8	1,8	2,3
2005	1,7	2,2	1,7	2,4
2006	1,8	2,0	1,8	2,3
2007	1,8	1,9	1,8	2,6
2008	1,8	2,2	1,9	2,8
2009	1,8	2,1	1,9	2,9
2010	1,7	2,1	1,9	2,7

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε

Μέση Διάρκεια Διανυκτερεύσεων Ημεδαπών, κατά Νομούς 2003-2010

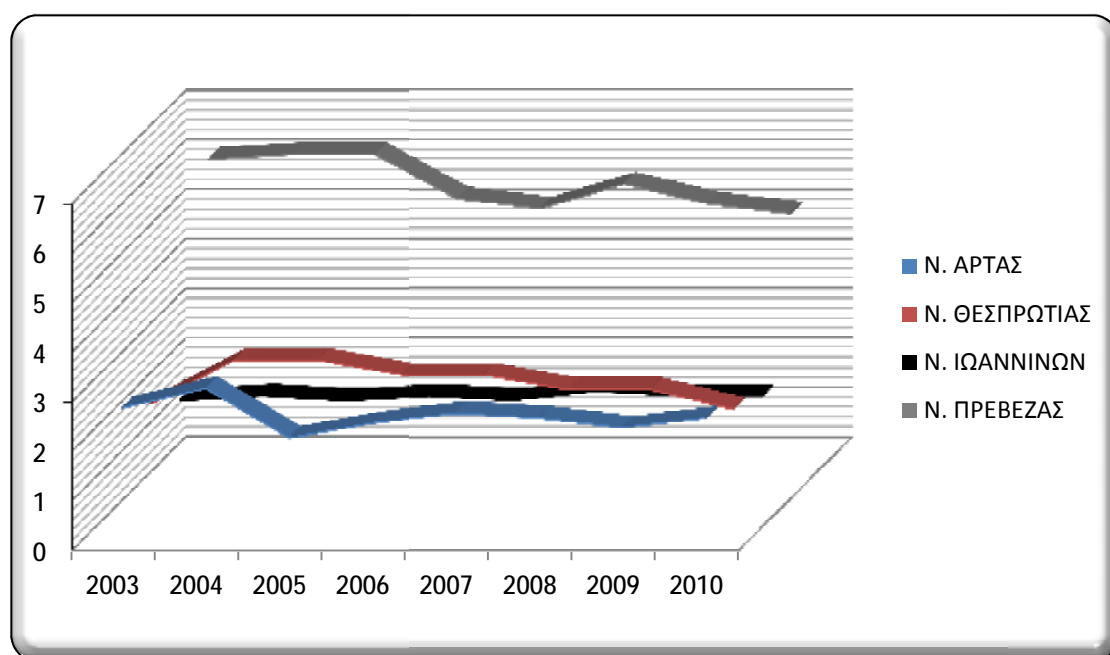
Με βάση τα παρακάτω στοιχεία, η μέση διάρκεια παραμονής των αλλοδαπών είναι μεγαλύτερη από εκείνη των ημεδαπών, με εξαίρεση τον Νομό Ιωαννίνων. Η μεγάλη διαφορά ανάμεσα στους Νομούς Πρεβέζης και Ιωαννίνων, δημιουργείται από την επικράτηση του κλασικού μοντέλου τουρισμού «ήλιος – θάλασσα», σε συνδυασμό και με τις μη ικανοποιητικές υποδομές του Νομού Ιωαννίνων στο χιονοδρομικό τουρισμό, ώστε να εξελιχθεί και να τραβήξει τουρισμό στα χιονοδρομικά του κέντρα από χώρες που έχουν παράδοση σε αυτού του είδους των σπορ. Και εδώ, ο Νομός Θεσπρωτίας παρουσιάζει μια αρκετά μεγάλη αύξηση της μέσης διάρκειας διαμονής των αλλοδαπών το 2004, με τιμές που αυξάνονται μέσα σε μια τριετία κατά 1,8 ημέρες.

Μέση Διάρκεια Διανυκτερεύσεων Αλλοδαπών, κατά Νομούς 2003-2010

	Ν. ΑΡΤΑΣ	Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ
2003	2,7	2,2	1,7	6,0
2004	3,1	3,1	1,8	6,1
2005	2,1	3,1	1,7	6,1
2006	2,4	2,8	1,8	5,2
2007	2,6	2,8	1,7	5,0
2008	2,5	2,5	1,9	5,5
2009	2,3	2,5	1,8	5,1
2010	2,5	2,1	1,8	4,9

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε

Μέση Διάρκεια Διανυκτερεύσεων Αλλοδαπών, κατά Νομούς 2003-2010

5.3.4. Πληρότητα Τουριστικών Καταλυμάτων

Η πληρότητα των τουριστικών καταλυμάτων αποτελεί αξιόλογη απόδειξη της τουριστικής κίνησης μιας περιοχής σε σχέση με την υποδομή τους. Όσον αφορά την πληρότητα της

Περιφέρειας Ηπείρου, αυτή παρουσιάζεται αρκετά χαμηλή, με κανέναν από τους τέσσερις νομούς της να μπορεί να προσεγγίσει τη μέση πληρότητα της επικράτειας (57,96%).

Στον παρακάτω πίνακα, παρουσιάζεται η πληρότητα των τουριστικών καταλυμάτων της Περιφέρειας, κατά την χρονική περίοδο 2000-2010.

Πληρότητα Τουριστικών Καταλυμάτων²⁷, Περιφέρειας Ηπείρου 2000-2010

	ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	ΗΠΕΙΡΟΣ	Ν. ΑΡΤΗΣ	Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ
2000	64,83%	45,78%	53,39%	52,68%	45,98%	41,28%
2001	63,37%	44,30%	53,29%	31,10%	47,10%	42,85%
2002	61,81%	41,18%	54,80%	32,19%	46,03%	34,12%
2003	60,71%	40,67%	51,96%	32,37%	43,63%	36,45%
2004	55,59%	35,99%	47,73%	35,43%	40,12%	27,92%
2005	58,57%	39,46%	38,69%	24,40%	45,10%	35,22%
2006	59,80%	40,40%	43,30%	31,50%	46,20%	33,30%
2007	57,00%	39,30%	44,40%	34,80%	42,10%	36,00%
2008	56,70%	38,30%	41,40%	35,30%	37,00%	40,60%
2009	51,10%	37,20%	42,00%	30,10%	36,50%	40,30%
2010	48,10%	32,70%	31,40%	30,10%	32,50%	34,80%
Μ.Ο 2000- 2010	57,96%	39,57%	45,67%	33,63%	42,02%	36,62%
Μ.Ο 2007- 2010	53,23%	36,88%	39,80%	32,58%	37,03%	37,93%

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Από τα παραπάνω στοιχεία, παρατηρούμε ότι το σύνολο της Χώρας αλλά και η Περιφέρεια, κατά την χρονική περίοδο 2000-2010 εμφανίζουν αρνητικές μεταβολές (-13,08%). Αξιοσημείωτο είναι ότι η πληρότητα των καταλυμάτων όλων των νομών και συνεπώς της Περιφέρειας (-6,6%) αλλά και της επικράτειας (-8,9%), εμφανίζουν αρνητική μεταβολή κατά την περίοδο 2007-2010, την στιγμή που η Ήπειρος εμφανίζει αύξηση του δυναμικού της κατά 21,94%.

Σε επίπεδο Νομών, για την περίοδο 2000-2010, πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι η πληρότητα στους Νομούς Άρτας και Ιωαννίνων, όπου επικρατεί περισσότερο το μοντέλο του οικοτουρισμού και των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, είναι σταθερά υψηλότερη από ότι στους Νομούς Πρεβέζης και Θεσπρωτίας όπου επικρατεί το κλασικό μοντέλο τουρισμού. Έτσι, μεγαλύτερο ποσοστό μέσης πληρότητας εμφανίζει ο Νομός Άρτας (45,67%). Αυτό εξηγείται, με το ότι, η περιορισμένη υποδομή του Νομού, κρατεί την πληρότητα των τουριστικών καταλυμάτων της σε υψηλά επίπεδα. Ακολουθεί ο Νομός Ιωαννίνων (42,02%), για τον αντίθετο ακριβώς λόγω, δηλαδή ως διοικητικό και επιχειρηματικό κέντρο της Ηπείρου, και διαθέτοντας το μεγαλύτερο και πληρέστερο ξενοδοχειακό δυναμικό σε σχέση με τους άλλους νομούς της Περιφέρειας, κρατεί υψηλή πληρότητα. Οι Νομοί Πρεβέζης και Θεσπρωτίας εμφανίζουν την χαμηλότερη μέση πληρότητα της Περιφέρειας με 36,62% και

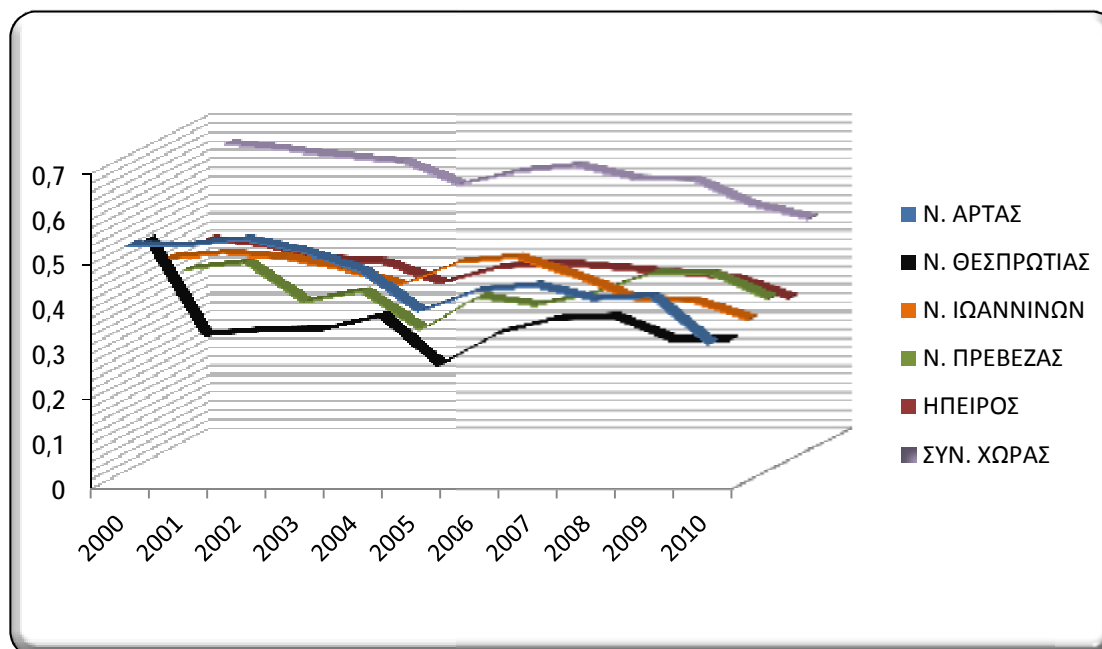
²⁷ Πρόκειται για Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα.

33,63%, αντίστοιχα. Η Θεσπρωτία έως το 2000, κατείχε την δεύτερη θέση σε πληρότητα στη Περιφέρεια, αλλά παρουσίασε πτωτική πορεία, με μεγαλύτερες εκείνες του 2001 (-21,58%) και 2005 (-11,03%).

Κατά την περίοδο 2007-2010, βλέπουμε τους νομούς να παρουσιάζουν αρνητικές μεταβολές, που οφείλεται στην τρέχουσα δυσμενή οικονομική συγκυρία που επηρέασε όχι μόνο τον τουριστικό κλάδο αλλά και το συνολικό οικονομικό σύστημα. Οι Νομοί με την μεγαλύτερη πληρότητα, σημείωσαν και τις υψηλότερες μεταβολές (Ν. Άρτας -13% και Ν. Ιωαννίνων -9,6%). Ως αποτέλεσμα το 2010, ο Νομός Πρεβέζης να αποκτά το μεγαλύτερο μερίδιο στη πληρότητα των τουριστικών καταλυμάτων της Περιφέρειας, ν' ακολουθεί ο Νομός Ιωαννίνων και οι Νομοί Άρτας και Θεσπρωτίας να σημειώνουν την χαμηλότερη πληρότητα.

Τα παρακάτω γραφήματα είναι παραστατικά της εξέλιξης στην πληρότητα των τουριστικών καταλυμάτων της Περιφέρειας Ηπείρου κατά την τελευταία δεκαετία 2000-2010:

Πληρότητα Τουριστικών Καταλυμάτων, Περιφέρειας Ηπείρου 2000-2010

5.3.5. Επισκεψιμότητα στους Τόπους Τουριστικού Ενδιαφέροντος

Βάσει αρχαιολογικών ανασκαφών, η Ήπειρος είναι ένα από τα παλαιότερα, οργανωμένα, κατοικημένα τμήματα της Ελλάδας. Έτσι, διαθέτει πλούτο και ποικιλία, σε ιστορικά μνημεία όλων των περιόδων: αρχαίων, ρωμαϊκών, βυζαντινών και μεταβυζαντινών. Η φυσική θέση και η πολιτιστική κληρονομιά της Περιφέρειας αποτελούν τα κύρια σημεία έλξης καθώς και τους πόρους, οι οποίοι και δικαιώνουν την εστίαση στην ανάπτυξη της υγιούς και αιεφόρου τουριστικής της ανάπτυξης.

Παρακάτω, θα προσπαθήσουμε να αξιολογήσουμε την επισκεψιμότητα των διαφόρων αρχαιολογικών χώρων και μουσείων της Περιφέρειας ανά Νομό, κατά την τελευταία δεκαετία

2000-2010, με στοιχεία που αντλήθηκαν από το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων και την ΕΛ.ΣΤΑΤ.

■ **Νομός Ιωαννίνων**

Στο πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνεται διαχρονικά η επισκεψιμότητα τριών μουσείων, του Αρχαιολογικού Μουσείου Ιωαννίνων, του Βυζαντινού Μουσείου Ιωαννίνων και η Φωτογραφική Έκθεση Κόνιτσας, για την χρονική περίοδο 2000-2010.

Αριθμός Επισκεπτών στα Μουσεία, Νομού Ιωαννίνων 2000-2010

	Αρχαιολογικό Ιωαννίνων	Βυζαντινό Ιωαννίνων	Κόνιτσας (Φωτ. Έκθεση)	ΣΥΝΟΛΟ
2000	1.755	12.589	-	14.344
2001	2.350	11.893	-	14.243
2002	5.780	16.552	-	22.332
2003	270	15.995	294	16.559
2004	269	14.341	1.472	16.082
2005	0	11.653	1.346	12.999
2006	0	11.840	1.178	13.018
2007	0	14.113	977	15.090
2008	363	7.427	-	7.790
2009	4.767	11.748	0 (*)	16.515
2010	6.422	18.876	0 (*)	25.298

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

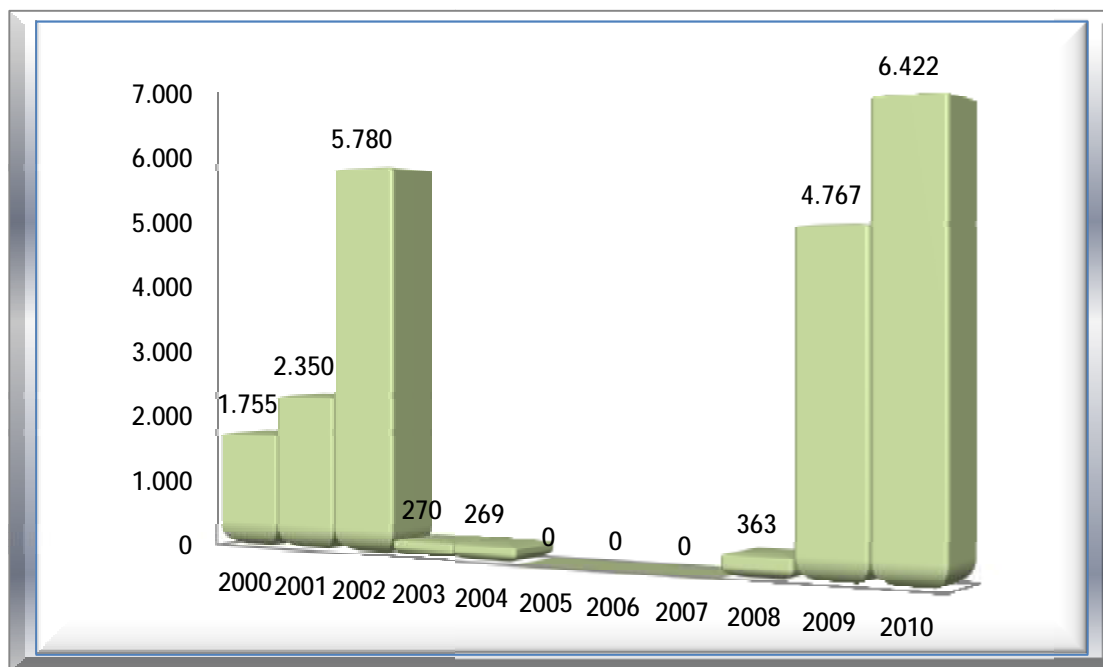
* Μόνο Ε.Ε.Ε.

Στον Νομό Ιωαννίνων, παρατηρείται σε γενικές γραμμές μια σταδιακή αύξηση στο σύνολο των επισκεπτών στα μουσεία. Από το 2002, ο Νομός σημείωσε πτωτική πορεία με αποκορύφωμα το 2008 όπου και σημείωσε την χαμηλότερη επισκεψιμότητα. Εν μέρει όμως, οφείλεται σε έργα που έλαβαν χώρα και έτσι έπρεπε συγκεκριμένα μουσεία να παραμείνουν κλειστά όπως το Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων (από της 1.2.2003), αλλά και σε έλλειψη διαθέσιμων στοιχείων, όπως εκείνα για τις χρονιές 2005-2007 στο Αρχαιολογικό Μουσείο. Από το 2009, παρατηρείται μια ραγδαία αύξηση, με το Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων να σημειώνει μεταβολή κατά 1669,15 % και το Βυζαντινό Μουσείο Ιωαννίνων κατά 154,15%, κατά την χρονική περίοδο 2008-2010.

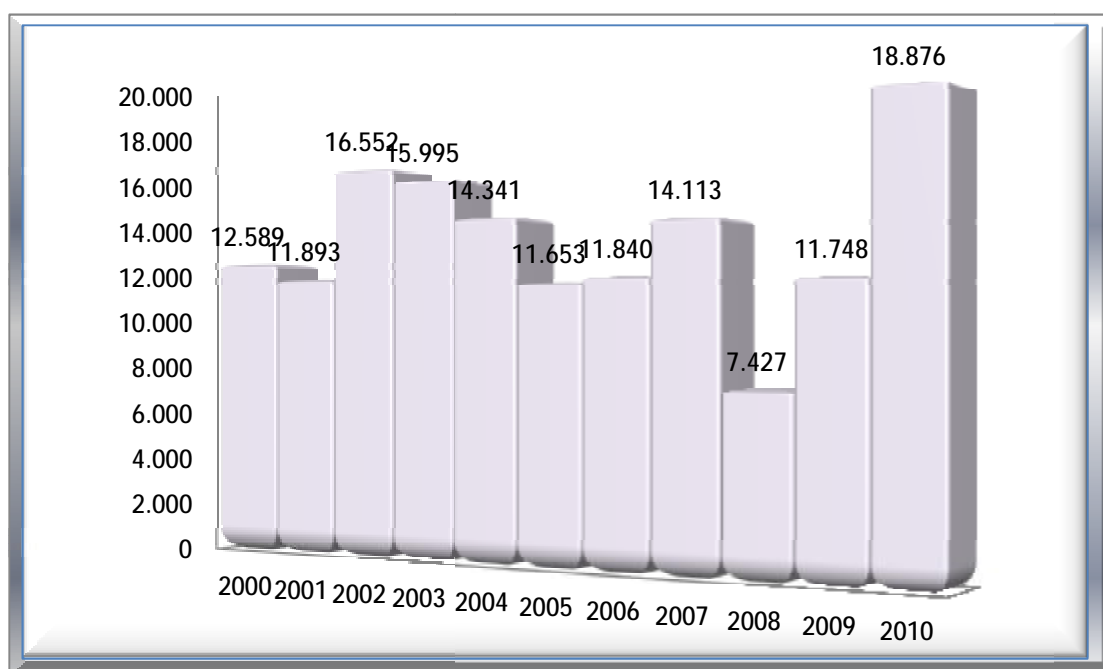
Όσον αφορά την επισκεψιμότητα στον αρχαιολογικό χώρο της Δωδώνης, από τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα, παρατηρείται μια συνεχής αυξομείωση στον αριθμό των επισκεπτών.

Για την χρονική περίοδο 2008-2010, σημειώθηκε μεταβολή της τάξεως του 2,04%. Επίσης, το 2009 εμφανίζει την υψηλότερη επισκεψιμότητα ο αρχαιολογικός χώρος, για την χρονική περίοδο 2001-2010. Για το έτος 2003, δεν υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία.

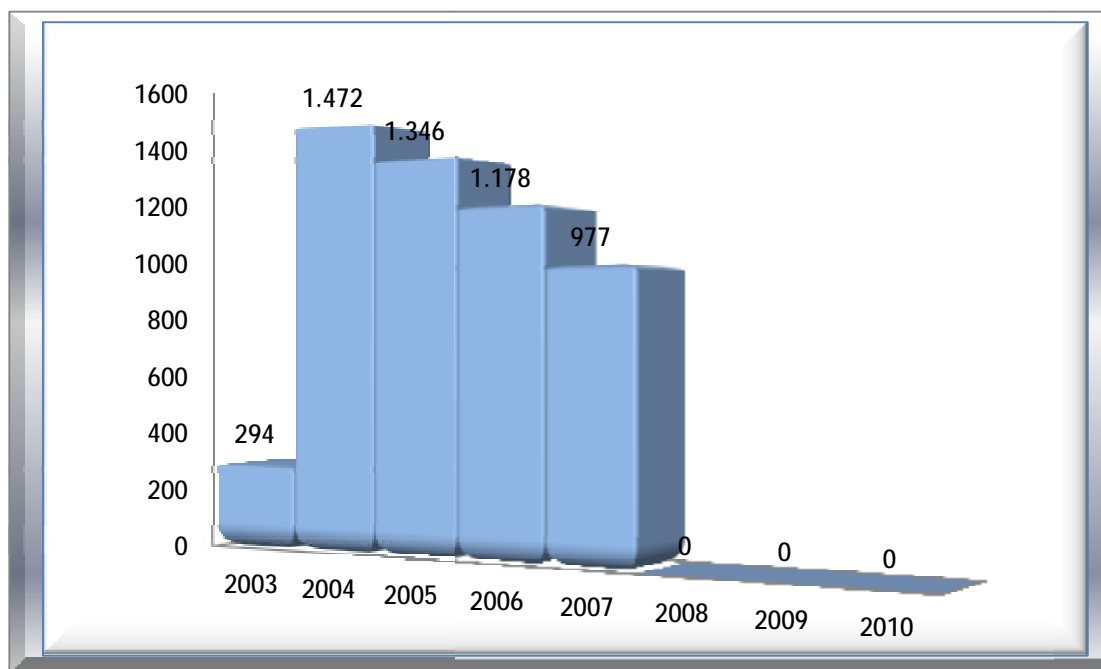
Εξέλιξη Επισκεψιμότητας στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων, Νομού Ιωαννίνων 2000-2010.

Εξέλιξη Επισκεψιμότητας στο Βυζαντινό Μουσείο Ιωαννίνων, Νομού Ιωαννίνων 2000-2010.

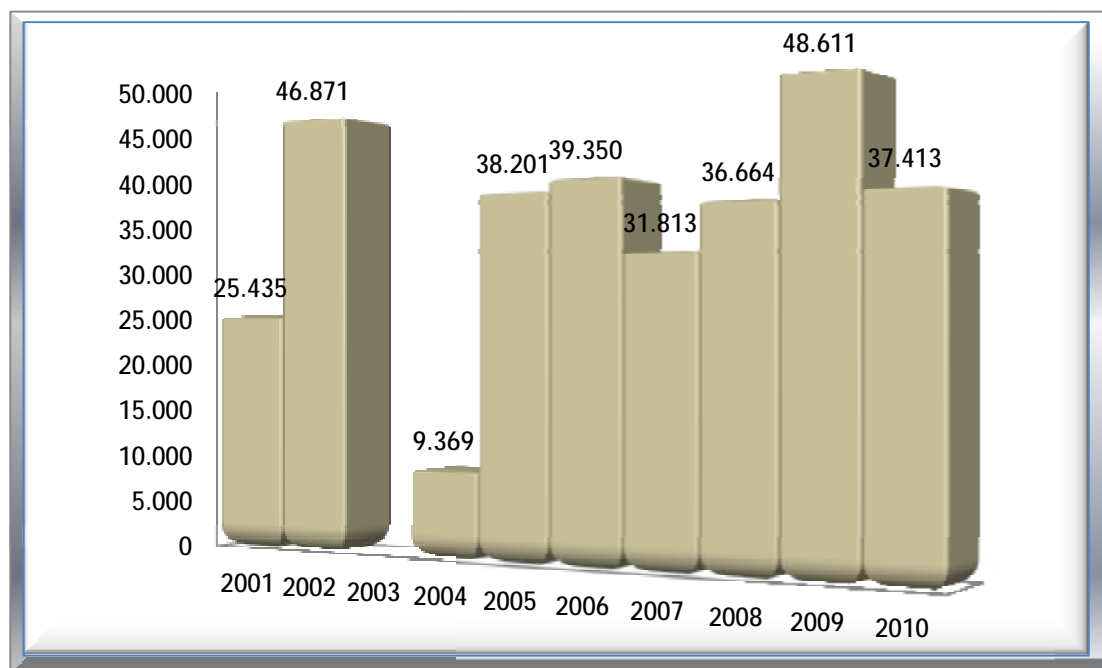
Εξέλιξη Επισκεψιμότητας στη Φωτογραφική Έκθεση Κόνιτσας, Νομού Ιωαννίνων 2000-2010

Αριθμός Επισκεπτών Αρχαιολογικού Χώρου Δωδώνης 2001-2010

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Αρχ. Χωρ. Δωδώνης	25.435	46.871		9.369	38.201	39.350	31.813	36.664	48.611	37.413

Εξέλιξη Επισκεψιμότητας στον Αρχαιολογικό Χώρο Δωδώνης, Νομού Ιωαννίνων 2000-2010.

■ Νομός Πρεβέζης

Στον παρακάτω πίνακα, αποτυπώνεται η διαχρονικά η επισκεψιμότητα ενός μουσείου και δύο αρχαιολογικών χώρων του Νομού Πρεβέζης, κατά την χρονική περίοδο 2001-2010. Πρόκειται, για το Μουσείο Νικοπόλεως, τον Αρχαιολογικό Χώρο Κασσώπης και το Νεκρομαντείο του Αχέροντα.

Αριθμός Επισκεπτών Μουσείων και Αρχαιολογικών Χώρων, Νομού Πρεβέζης 2001-2010

	Μουσείο Νικοπόλεως	Αρχ. Χωρ. Κασσώπης	Νεκρομαντείο Αχέροντα	ΣΥΝΟΛΟ
2001	8.100	3.881	23.930	35.911
2002	7.305	2.573	27.209	37.087
2003	6.273			6.273
2004	5.776	1.145	2.705	9.626
2005	7.944	1.490	19.941	29.375
2006	7.190	1.917	16.140	25.247
2007	6.626	2.060	17.930	26.616
2008	6.071	2.348	23.400	31.819
2009	0 (*)	5.932	26.470	32.402
2010	0 (*)	5.310	28.500	33.810

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

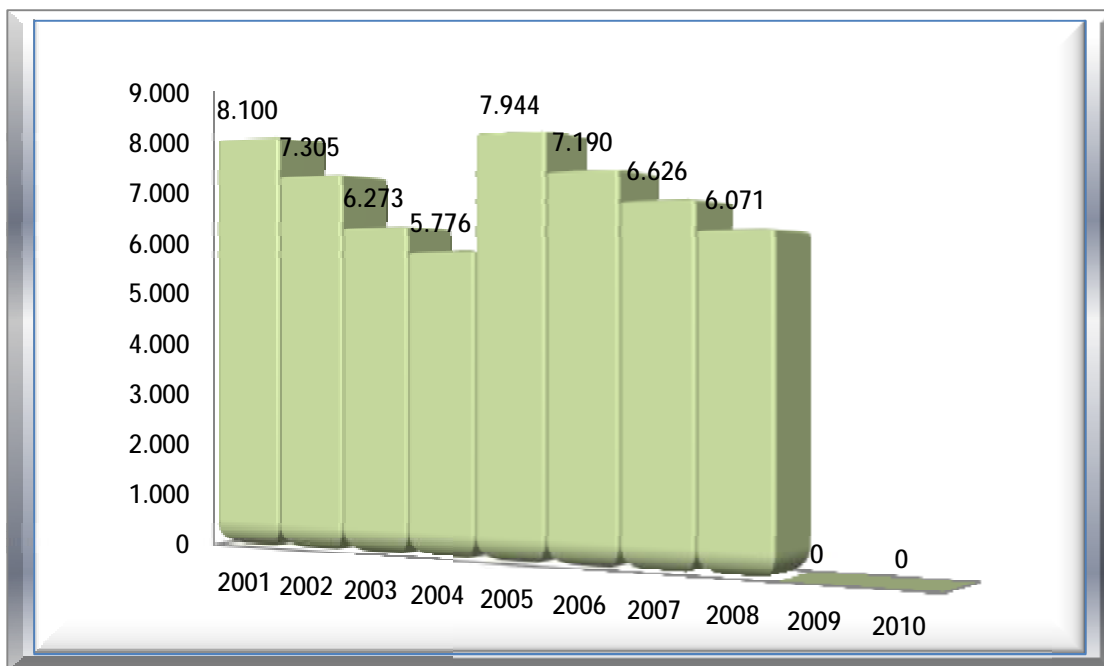
* ΥΠΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ

Όσο για την συνολική κίνηση των επισκεπτών στα μουσεία και στους αρχαιολογικούς χώρους του Νομού Πρεβέζης, παρατηρείται από το 2002 και μετά μία φθίνουσα πορεία, αλλά και την μερική ανάκαμψη της συνολικής επισκεψιμότητας κατά την περίοδο 2008-2010. Πρέπει να αναφέρουμε ότι το Μουσείο Νικοπόλεως από το 2009 αναβαθμίζεται και έτσι παραμένει κλειστό και για το 2003 δεν υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία για τους αρχαιολογικούς χώρους.

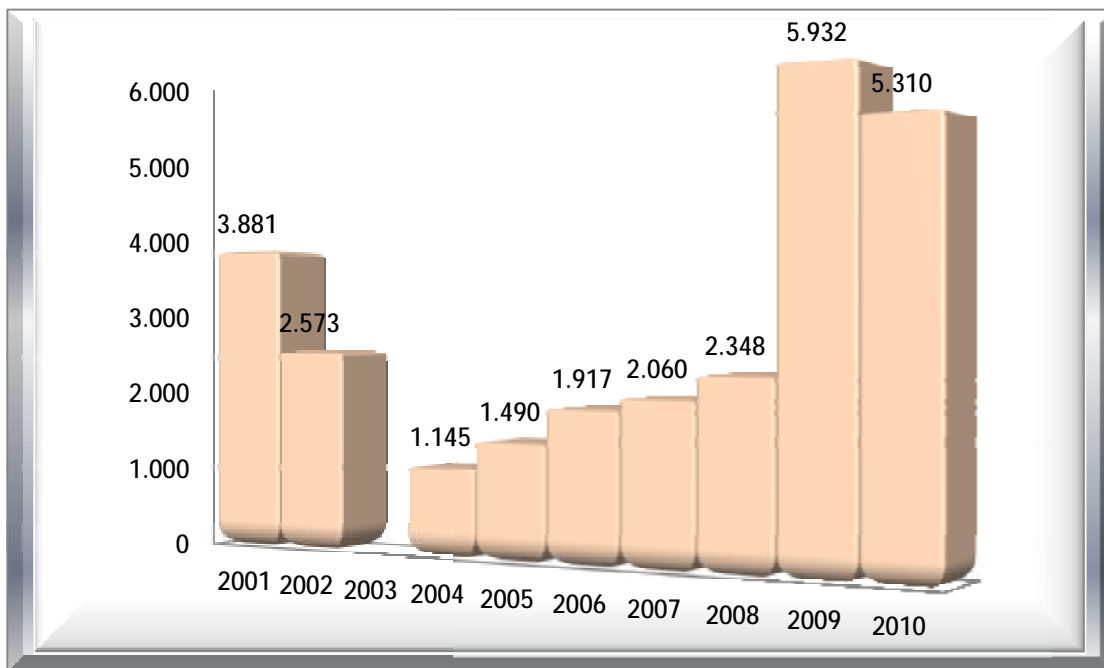
Συγκεκριμένα, το Μουσείο Νικοπόλεως κατά την περίοδο 2001-2008, σημειώνει μείωση του αριθμού επισκεπτών που ανέρχεται στα -25,05%. Την χρονιά 2005 σημείωσε την υψηλότερη επισκεψιμότητα, με μεταβολή 37,53% από την προηγούμενη.

Όσον αφορά τους αρχαιολογικούς χώρους, συγκεκριμένα της Κασσώπης, παρατηρούμε να παρουσιάζει μεταβολή της τάξεως του 418,1% κατά την περίοδο 2004-2009, με μείωση κατά -10,49% το 2009-2010. Παρόμοια, το Νεκρομαντείο του Αχέροντα, παρουσιάζει επίσης μια ανάκαμψη μετά την κατακόρυφη πτώση του 2004, κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας και σημειώνει αύξηση από το 2001-2010, 19,1%. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004, φαίνεται από τα παραπάνω στοιχεία να επηρεάζουν αρνητικά και το σύνολο επισκεψιμότητας στους αρχαιολογικούς χώρους της Ηπείρου, καθώς η τουριστική κίνηση μετατοπίστηκε προς την Αθήνα.

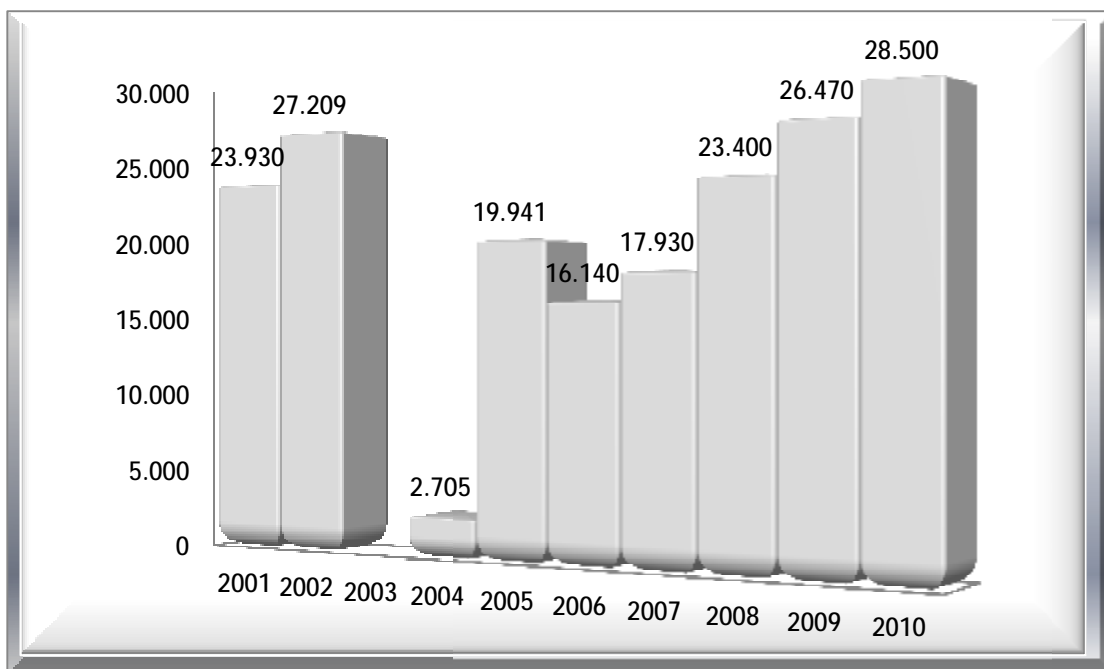
Εξέλιξη Επισκεψιμότητας στο Αρχαιολογικό Μουσείο Νικοπόλεως, Νομού Πρεβέζης 2000-2010.

Εξέλιξη Επισκεψιμότητας στο Αρχαιολογικό Χώρο Κασσώπης, Νομού Πρεβέζης 2000-2010.

Εξέλιξη Επισκεψιμότητας στο Νεκρομαντείο του Αχέροντα, Νομού Πρεβέζης 2000-2010.

■ Νομός Άρτας

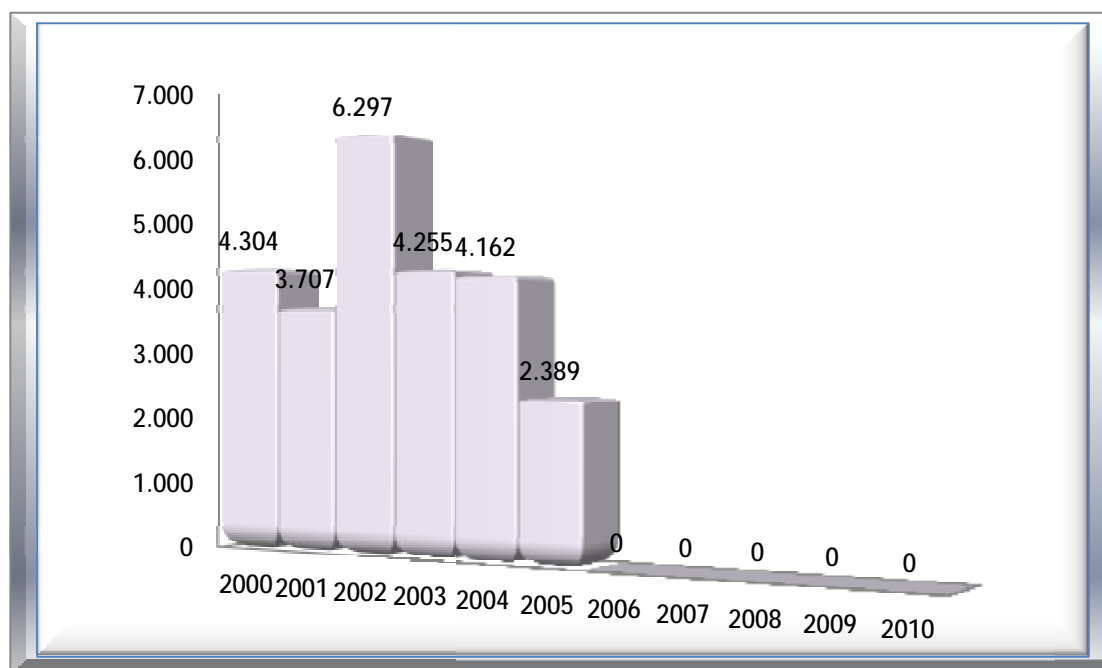
Ο Ναός της Παρηγορήτισσας, ο οποίος βρίσκεται στο Νομό Άρτας, είναι ο μόνος ο οποίος δίνει κάποια στοιχεία όσον αφορά την επισκεψιμότητα ενός αρχαιολογικού χώρου στο Νομό έως το 2010. Κατά την περίοδο 2007-2010 ο Ναός παρέμεινε κλειστός μέχρι και το 2010, ενώ το Μουσείο Άρτας, βάσει των στοιχείων, άρχισε να κόβει εισιτήρια το 2011.

Αριθμός Επισκεπτών Ναού Παρηγορήτισσας, Νομού Άρτης 2000-2010

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ναός Παρηγορήτισσας	4.304	3.707	6.297	4.255	4.162	2.389	0	0	0	0 (*)	0 (*)

Μετά το 2002, προκύπτει μια κατακόρυφη πτωτική πορεία στην επισκεψιμότητα του Ναού, όπως επισημαίνεται από τα παραπάνω στοιχεία. Η μεταβολή αυτή έφτασε το 2005 στα - 62,06%. Αντίθετα, την περίοδο 2000-2002 παρουσίαζε αύξηση των επισκεπτών, κατά 46,31%.

Εξέλιξη Επισκεψιμότητας στο Ναό Παρηγορήτισσας, Νομού Άρτας 2000-2010

■ **Νομός Θεσπρωτίας**

Δυστυχώς, αναφορικά με την επισκεψιμότητα των Αρχαιολογικών Χώρων της Θεσπρωτίας, δεν υπάρχει κάποια επίσημη καταγραφή από κάποιον αρμόδιο φορέα για την χρονική περίοδο 2000-2010.

6^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟΜΕΙΣ ΚΑΙ ΘΥΛΑΚΕΣ ΩΡΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΞΙΟΠΟΙΗΤΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Πρόκειται για υπό μελέτη περιοχές φέρουσας ικανότητας, στις οποίες ήδη υπάρχουν τάσεις ανάπτυξης, έχουν επισημανθεί προβλήματα και κίνδυνοι από τις τάσεις αυτές τόσο ως προς το φυσικό, όσο και ως προς το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον είτε σε σημεία - θύλακες, είτε στη άμεση περιοχή τους και στην ευρύτερη περιοχή, με το φυσικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον της οποίας σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα. Έχουν αξιολογηθεί επίσης οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι και έχει επισημανθεί η ελκυστικότητα, ο βαθμός ευαισθησίας τους, οι ισχύουσες ή αναγκαίες συνθήκες προστασίας και οι ισχύοντες περιορισμοί της ανάπτυξης. Τέλος, έχουν αξιολογηθεί η τουριστική ζήτηση και το τουριστικό προϊόν των περιοχών καθώς και η τυπολογία τους ως τουριστικού προορισμού.

Για την επιθυμητή τουριστική ανάπτυξη των περιοχών αυτών αναζητούνται εναλλακτικές λύσεις, σταθμίζονται οι επιπτώσεις τους, γίνεται εξειδίκευση για κάθε περιοχή και επιλέγεται το επιθυμητό πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης κάθε περιοχής.

6.1. ΤΟΜΕΙΣ ΚΑΙ ΘΥΛΑΚΕΣ ΩΡΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Οι Τουριστικές Ενότητες που επελέγησαν προς εκτίμηση «**φέρουσας ικανότητας**» είναι οι περιοχές ώριμης ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου. Συγκριτικά στοιχεία και ποσοστά του ξενοδοχειακού δυναμικού των περιοχών αυτών σε σχέση με το δυναμικό των Νομών και του συνόλου της Περιφέρειας παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Αριθμός Ξενοδοχειακών Κλινών κατά Νομό και Ωριμη Τουριστική Ενότητα, Ποσοστά %

		Ωριμες Τουριστικές Ενότητες						Ποσοστό κλινών ως προς κλίνες Νομού %	
Νομός		Παράκτιες		Ορεινές		Αστικές			
	Κλίν.		Κλίν.		Κλίν.		Κλίν.		
Πρεβέζης	3.553	1.Ν.Πρεβέζης	3.499					97,0%	
Θεσπρωτίας	2.129	2.Ν.Θεσπρωτίας	2.110					99,0%	
Ιωαννίνων	3.695	-	-	8.Μετσόβου	576			15,6%	
				9.Ζαγοροχωρίων	580			15,7%	
				(8+9)	1.156			31,3%	
						12.Ιωαννίνων	2.146	58,0%	
						(8+9+12)	3.302	89,4%	
Ήπειρος	9.775	Παράκτιες (1+2)	5.609	Ορεινές (8+9)	1.156	Αστικές (12)	2.146	Ωριμες περιφέρειες	8.911
Ποσοστό	100%		57,4%		11,8%		22,0%	91,2%	

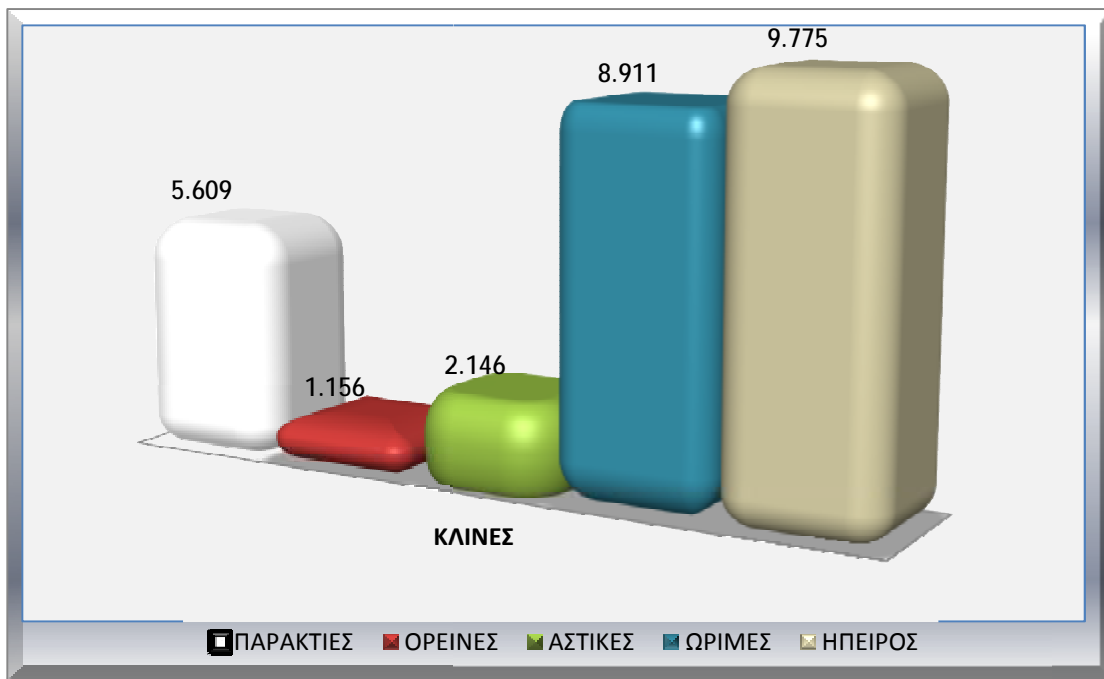
ΠΗΓΗ: ΕΟΤ

Από τον παραπάνω πίνακα συμπεραίνουμε τα εξής:

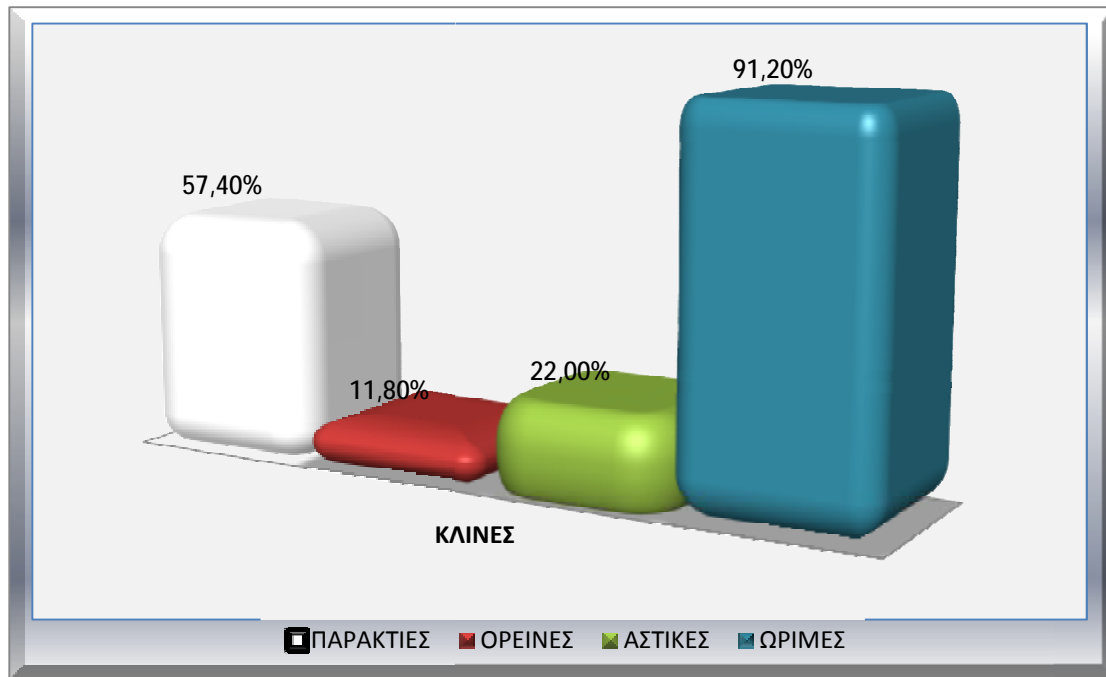
- Ø Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ώριμες αυτές τουριστικές ενότητες συγκεντρώνουν το 91,2% του ξενοδοχειακού δυναμικού της Ηπείρου, που κατανέμεται σε ποσοστό 57,4% στην παράκτια ζώνη του Ιονίου, 11,8% στις ορεινές και 22% στην αστική ενότητα των Ιωαννίνων.
- Ø Συμπερασματικά το υπόλοιπο 8,8% βρίσκεται κυρίως στις λοιπές τουριστικές ενότητες: Άρτας 3,5%, Κόνιτσας 2,5%, Τζουμέρκων 1%, Παραμυθιάς, Πωγωνίου και Φιλιππιάδας 1%.
- Ø Το σύνολο σχεδόν των ξενοδοχειακών κλινών των Νομών Πρεβέζης και Θεσπρωτίας βρίσκεται στις παράκτιες ενότητες 98%.
- Ø Το 11,8% συγκεντρώνεται στις ορεινές περιοχές Μετσόβου και Ζαγοροχωρίων (Μονοδένδρι και Πάπιγκο) (ειδικές μορφές τουρισμού).
- Ø Το 90% των ξενοδοχειακών κλινών του Νομού Ιωαννίνων βρίσκεται **στις «ώριμες» τουριστικές ενότητες 8, 9 και 12** και συμπερασματικά προκύπτει ότι το υπόλοιπο 10% βρίσκεται στις αναδυόμενες τουριστικά περιοχές Κόνιτσας (7%), Τζουμέρκων και δευτερευόντως Πωγωνίου.

Ø Από σύγκριση σε επίπεδο νομών όπου περιλαμβάνονται οι περιοχές “ώριμης” τουριστικής ανάπτυξης (τομείς και θύλακες) προκύπτει ότι οι περισσότερες τουριστικές μονάδες βρίσκονται στο Νομό Πρεβέζης. Ακολουθεί ο Νομός Θεσπρωτίας, ο Νομός Ιωαννίνων και τέλος ο Νομός Άρτας. Παράλληλα, αύξηση της τουριστικής κίνησης σημειώνεται στους παραλιακούς νομούς, δηλαδή στους Νομούς Πρεβέζης και Θεσπρωτίας. Μια στατιστική αναδρομή στη τελευταία δεκαετία οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η τουριστική κίνηση στο Νομό Άρτας μειώνεται σταθερά, ενώ στο Νομό Ιωαννίνων παραμένει σχεδόν αμετάβλητη. Αντίθετα, στους Νομούς Θεσπρωτίας και Πρεβέζης παρατηρείται σημαντική αύξηση.

Δυναμικότητα Ξενοδοχειακών Κλινών στις Ωριμες Τουριστικές Ενότητες, Περιφέρειας Ηπείρου

Ποσοστιαία Κατανομή Δυναμικότητας των Ξενοδοχειακών Κλινών στις Ωριμες Τουριστικές Ενότητες, Περιφέρειας Ηπείρου.

Οι περιοχές που έχουν υποδειχθεί από τον ΕΟΤ²⁸, ως θύλακες ώριμης ανάπτυξης στην Περιφέρεια της Ηπείρου, είναι:

- 1. Στην παράκτια περιοχή:
 - i. Πάργα (τουριστική υποενότητα 1iii)
 - ii. Σύβοτα (τουριστική υποενότητα 2i)

- 2. Στην ορεινή περιοχή:
 - i. Μέτσοβο (τουριστική ενότητα 8)
 - ii. Μονοδένδρι (τουριστική υποενότητα 9ii)
 - iii. Πάπιγκο (τουριστική υποενότητα 9iii)

Όλες οι περιοχές διέπονται από διάφορα καθεστώτα προστασίας φυσικού ή και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Επιπλέον η Πάργα περιλαμβάνεται στις τουριστικά κορεσμένες περιοχές της ΥΑ/86 και μαζί με τα Σύβοτα εξαιρούνται από τις περιοχές κινήτρων της ΥΑ/90. Συνεπώς η ευαισθησία τους από πλευράς περιβάλλοντος (φυσικού και πολιτιστικού) και η κρισιμότητα από πλευράς τουριστικής ανάπτυξης είναι δεδομένη.

²⁸ Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου, Φάση Α, Απόστολος Μάλλας, Σεπτέμβριος 2003.

Για κάθε περιοχή έγινε αξιολόγηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, επισημάνθηκε η ελκυστικότητα, οι πόλοι έλξης, ο βαθμός ευαισθησίας τους, οι ισχύουσες και αναγκαίες συνθήκες προστασίας και οι ισχύοντες περιορισμοί, δυνατότητες και προοπτικές της ανάπτυξης του τουρισμού στα πλαίσια της συνολικής περιφερειακής ανάπτυξης. Τέλος, αξιολογήθηκε το τουριστικό προϊόν και η τυπολογία τους ως τουριστικού προορισμού.

Είναι φανερό λοιπόν ότι και στην Ήπειρο, όπως και σε άλλες ελληνικές περιφέρειες, ο τουρισμός ασκεί πιέσεις στην **παράκτια ζώνη**, στην οποία συγκεντρώνονται επίσης χρήσεις παραθερισμού, και μεταφορικής υποδομής, δημιουργώντας συγκρούσεις και επιτείνοντας τις αρνητικές επιπτώσεις προς τις ακτές και το περιβάλλον γενικότερα.

Λιγότερες πιέσεις ασκεί ο τουρισμός στις **ορεινές περιοχές** της Ηπείρου, όπου όμως η ευαισθησία του περιβάλλοντος κινδυνεύει περισσότερο από σημειακές πιέσεις και αισθητικές ασυμβατότητες. Η διακρίβωση των πιέσεων και των προβλημάτων που η σημερινή ανάπτυξη του τουρισμού προκαλεί στις περιοχές αυτές, μέσω των ειδικών μελετών που ακολουθούν, θα οδηγήσει σε προτάσεις ρυθμίσεων, μέτρων και πολιτικών για την αντιμετώπιση τους.

Το ξενοδοχειακό δυναμικό της Περιφέρειας κατά την τελευταία πενταετία 2005-2010 αυξήθηκε κατά 42,7%. Την μεγαλύτερη αύξηση σημείωσε ο Νομός Ιωαννίνων (66,9%) και οι Νομοί Θεσπρωτίας (25,6%) και Πρεβέζης (23,1%) ενώ στο Νομό Άρτας παρέμεινε αμετάβλητο το δυναμικό της.

Χαρακτηριστικό είναι ότι ο βαθμός ανάπτυξης διαφέρει κατά τόπους, ακόμη και μέσα στην ίδια ενότητα. Έτσι, εντοπίζονται προβλήματα από υπερσυγκέντρωση τουρισμού (εγκαταστάσεις - δραστηριότητες - επισκέπτες) τόσο στις παράκτιες περιοχές (π.χ. Πάργα, Σύβοτα) όσο και στις ορεινές (π.χ. Πάπιγκο, Μονοδένδρι) αλλά και αναξιοποίητοι θύλακες σε «ώριμες» περιοχές (π.χ. υποενότητα Φιλιατών - εκβολών Καλαμά στις παράκτιες περιοχές και Ανατολικό Ζαγόρι στις ορεινές περιοχές).

Οι πιέσεις αυτές, οι οποίες αναμένεται να ενταθούν ακόμη περισσότερο μετά την αποπεράτωση των υπόλοιπων μεγάλων έργων της Περιφέρειας (Ιόνια οδός, λιμένας Ηγουμενίτσας, κάθετοι άξονες), θα πρέπει να αντιμετωπισθούν έγκαιρα, τόσο με ρυθμίσεις και μέτρα στο εσωτερικό των τουριστικών ενοτήτων, όσο και κυρίως με την εκτόνωσή τους προς νέες περιοχές με δυνατότητες ανάπτυξης.

6.2. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ²⁹

I. Απεριόριστη εξέλιξη των τάσεων ανάπτυξης: ανταποκρίνεται κυρίως στη ζήτηση μαζικού τουρισμού μέσω ολιγοψωνιακών σχημάτων.

II. Έλεγχος και ρύθμιση των τάσεων ανάπτυξης, στα πλαίσια ορθολογικής διαχείρισης των πόρων ανταποκρίνεται στη ζήτηση μαζικού και επιλεκτικού τουρισμού και ομάδων πελατείας ειδικών ενδιαφερόντων.

III. Περιορισμός της ανάπτυξης στα πλαίσια της οικολογικής αντιμετώπισης και της φέρουσας ικανότητας των πόρων: αποκλείει εξ' ορισμού τον μαζικό τουρισμό περιορίζεται

²⁹ Για περισσότερα βλ. μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου, Φάση Α', Απόστολος Μάλλας, Σεπτέμβριος 2003.

στην ανάπτυξη εξειδικευμένων μορφών και δραστηριοτήτων επιλεκτικού τουρισμού μικρών μεγεθών, και ανταποκρίνεται στη ζήτηση ομάδων πελατείας ειδικών ενδιαφερόντων.

Από τις προτεινόμενες εναλλακτικές λύσεις, η **πρώτη (των Τάσεων)** ακολουθεί το πρότυπο του καταναλωτισμού. Η **δεύτερη (Διαχειριστική)** και περισσότερο η **τρίτη (Οικολογική)** εντάσσονται στα πλαίσια των Κοινοτικών Οδηγιών για την προστασία του περιβάλλοντος και την βιώσιμη (**αειφόρο**) χρήση των πόρων. Για κάθε περιοχή τουριστικής ανάπτυξης έγινε εξειδίκευση των εναλλακτικών σεναρίων, σταθμίστηκαν οι επιπτώσεις και επελέγη το επιθυμητό πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης.

✓ **Παράκτιες τουριστικές ενότητες : 1 - Νομού Πρεβέζης και 2 - Νομού Θεσπρωτίας.**

Τυπολογία περιοχών: περιοχές μαζικού τουρισμού μέσης και υψηλής στάθμης και εσωτερικού παραθεριστικού τουρισμού μέσης προς χαμηλή στάθμη.

Τουριστικοί πόροι: αξιόλογοι φυσικοί και πολιτιστικοί, μέσης προς υψηλή ευαισθησία.

Ελκυστικότητα: μεγάλη ως προς τις ακτές και την θάλασσα.

Δυνατότητες και τάσεις: ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού (θαλάσσιος, συνεδριακός, πολιτιστικών (ιστορικο-θρησκευτικών) διαδρομών, οικοτουρισμού (πεζοπορία, εξερεύνηση, διάπλους ποταμών), αγροτουρισμού (διακοπές σε αγροκτήματα).

Επιλογή: **Λύση Β´** - Διαχειριστικό πρότυπο, με έμφαση στην αναβάθμιση, τον εμπλουτισμό και την διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος καθώς και στην ρύθμιση και άμβλυνση χωρικών (Πάργα, Σύβοτα) και τομεακών (θαλάσσιος τουρισμός) πιέσεων.

✓ **Ορεινές τουριστικές ενότητες : 8 - Μετσόβου και 9 Ζαγοροχωρίων Ν. Ιωαννίνων**

Τυπολογία περιοχών: περιοχές επιλεκτικού τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων, μέση προς υψηλή στάθμη, εσωτερικού κυρίως τουρισμού.

Τουριστικοί πόροι: υψηλής ποιότητας και μεγάλης ευαισθησίας φυσικοί και πολιτιστικοί, διεθνούς και εθνικής σημασίας, με ισχύον καθεστώς προστασίας.

Ελκυστικότητα: μεγάλη ως προς τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους.

Δυνατότητες και τάσεις: ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού (ορεινός, οικολογικός, χιονοδρομικός, ειδικών ενδιαφερόντων, αγροτουρισμός).

Επιλογή: **Μείγμα λύσεων Β´ και Γ´** - Οικολογικό πρότυπο στους πυρήνες και την άμεση περιβάλλουσα περιοχή των φυσικών πόρων μεγάλης σημασίας και ευαισθησίας (εθνικοί δρυμοί και περιβάλλουσα ζώνη). Διαχειριστικό πρότυπο στην υπόλοιπη περιοχή, με έμφαση στην διατήρηση και επαύξηση της υψηλής ποιότητας προσφερομένων υπηρεσιών καθώς και στην ρύθμιση και άμβλυνση χωρικών (Πάπιγκο, Μονοδένδρι) και τομεακών (κυκλοφοριακή συμφόρηση επισκεπτών - ημερήσιων εκδρομών) πιέσεων.

ν Αστική τουριστική ενότητα : 12 - Ιωαννίνων

Τυπολογία περιοχής: μαζικός και εκδρομικός - περιηγητικός τουρισμός μέσης και υψηλής στάθμης, εσωτερικός κυρίως, τουρισμός πόλεως (αστικός).

Τουριστικοί πόροι: υψηλής ποιότητας και ευαισθησίας φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι εθνικής σημασίας.

Ελκυστικότητα: Μεγάλη

Δυνατότητες και τάσεις: ποιοτικής αναβάθμισης και εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος με ειδικές μορφές (συνεδριακός, εκθεσιακός, ιστορικο-θρησκευτικών διαδρομών, παραδοσιακής βιοτεχνίας - χειροτεχνίας, αργυροχρυσοχοΐας, αθλητικός - κωπηλασίας).

Επιλογή: **Λύση Β΄** - Διαχειριστικό πρότυπο, με έμφαση στην ποιοτική αναβάθμιση και διατήρηση της ποιότητας, την ανάπτυξη επαρκούς τεχνικής, ειδικής τουριστικής και τεχνολογικής - τεχνογνωστικής υποδομής στήριξης (με την βοήθεια του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων).

6.3. ΣΤΑΘΜΙΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα κάθε λύσης ως προς το φυσικό, το οικονομικό και το κοινωνικό περιβάλλον της περιοχής μελέτης καταγράφονται, αποτιμώνται και σταθμίζονται.

6.3.1. Επιπτώσεις Λύσης Α΄

- ü Ανεξέλεγκτη αύξηση κλινών κύριων και βοηθητικών καταλυμάτων, ανεξαρτήτως τάξης και μεγέθους, ανεπάρκεια υποδομών μεταφορών, ύδρευσης, αποχέτευσης, ενέργειας, επικοινωνιών.
- ü Εγκατάλειψη γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας, οικοπεδοποίηση, άναρχη δόμηση, αστικοποίηση υπαίθρου.
- ü Εγκατάλειψη άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων και αποκλειστική απασχόληση - άμεση ή έμμεση - με τον τουρισμό.
- ü Εμπορευματοποίηση γης και πόρων, ποιοτική υποβάθμιση περιβάλλοντος, κίνδυνος αλλοίωσης έως καταστροφής πόρων και περιβάλλοντος.
- ü Ποιοτική υποβάθμιση παρεχομένων υπηρεσιών, επιδίωξη ανταγωνιστικότητας μέσω μείωσης ποιότητας και τιμών, υποβάθμιση ομογενοποίηση τουριστικού προϊόντος.
- ü Μελλοντική μείωση τουριστικής ζήτησης, μεταστροφή τουριστικών ροών, σταδιακή απενεργοποίηση τουριστικών επιχειρήσεων και υποδομών.
- ü Ανεργία, μείωση εισοδημάτων και επιπέδου ζωής των τοπικών πληθυσμών.

6.3.2. Επιπτώσεις Λύσης Β'

- ü Ελεγχόμενη ανάπτυξη τουριστικής προσφοράς στα πλαίσια επιθυμητών προτύπων (τάξεις, μεγέθη, μορφές, χωροθέτηση, είδη επιχειρήσεων, είδη δραστηριοτήτων, ειδική υποδομή κλπ).
- ü Προστασία και βιώσιμη ανάπτυξη πόρων του περιβάλλοντος.
- ü Επάρκεια υποδομών μεταφορών, ύδρευσης, αποχέτευσης, ενέργειας, επικοινωνίας κλπ.
- ü Εμπλουτισμός και διαφοροποίηση τουριστικού προϊόντος, προσέλκυση νέων τμημάτων ζήτησης.
- ü Διατήρηση ποιοτικού επιπέδου ή και ποιοτική αναβάθμιση τουριστικού προϊόντος, ανάδειξη τοπικότητας και προβολή της ως στοιχείου διαφοροποίησης, συγκριτικού πλεονεκτήματος και ελκυστικότητας.
- ü Διασφάλιση γεωργικής γης και άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων περιοχής σε συμπληρωματικότητα με τουρισμό.
- ü Αύξηση και σταθεροποίηση εισοδήματος, δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης, διατήρηση και σταθεροποίηση τοπικών πληθυσμών, άνοδος επιπέδου ζωής τους.

6.3.3. Επιπτώσεις Λύσης Γ'

- ü Απόλυτη προστασία περιβάλλοντος και πόρων, απόλυτη οικολογική ισορροπία.
- ü Μικρά μεγέθη ζήτησης και προσφοράς.
- ü Μικρό συμπληρωματικό εισόδημα τοπικού πληθυσμού από τον τουρισμό, διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων.
- ü Σταθερή διατήρηση ποιότητας περιβάλλοντος - Αμφίβολη ποιότητα προσφοράς, αν δεν υποβοηθηθεί με εξειδικευμένη οργάνωση και πρότυπα.

6.4. ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ - ΑΝΑΞΙΟΠΟΙΗΤΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

■ Δυναμικά αναπτυσσόμενες περιοχές :

- i. **Ορεινές περιοχές Τζουμέρκων** (τουριστικές ενότητες 6 και 7), όπου περιλαμβάνουν την ορεινή περιοχή των Νοτίων Τζουμέρκων – Ραδοβιζίου με κέντρα το Βουλγαρέλι και τη Αγνάντα.
- ii. **Κόνιτσας - Μαστοροχωρίων** (τουριστική ενότητα 10).

■ **Αναξιοποίητες περιοχές με δυνατότητες :**

- i. **Ορεινή περιοχή Παραμυθιάς - Σουλίου** (τουριστική ενότητα 3)
- ii. **Φιλιππιάδας - Λίμνης Ζηρού - Λούρου** (τουριστική ενότητα 4)
- iii. **Παράκτια περιοχή Αμβρακικού - Άρτας** (τουριστική ενότητα 5), με κέντρα την Άρτα και το Νεοχώρι.
- iv. **Ορεινή περιοχή Πωγωνίου** (τουριστική ενότητα 11).

Οι δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης, τόσο των δυναμικών, όσο και των αναξιοποίητων περιοχών της Περιφέρειας Ηπείρου μπορεί να αξιολογηθούν με χωρική μονάδα τις τουριστικές ενότητες. Στη παρούσα φάση η αξιολόγηση είναι γενική και επιγραμματικά διατυπωμένη βασιζόμενη σε στοιχεία που έχουν να κάνουν με τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους, την τουριστική ζήτηση και προσφορά, τα αστικά κέντρα και τα δίκτυα μεταφορών. Έτσι, περιβάλλον, τουρισμός, οικισμοί και δίκτυα, ως μέρη χωρικού συστήματος, παρέχουν τα βασικά στοιχεία αξιολόγησης των τουριστικών ενοτήτων με τελικό ζητούμενο την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Ηπείρου.

Από φυσικογεωγραφική άποψη **οι παράκτιες ενότητες έχουν προβάδισμα στη τουριστική κίνηση έναντι των ορεινών**, και περισσότερο όσες βρίσκονται στα προς Νότο παράλια επί του Ιονίου πελάγους. Το προβάδισμα αυτό ενισχύεται από τον παράγοντα της κομβικότητας που προσφέρει η Πρέβεζα και η Ηγουμενίτσα, η οποία μάλιστα σε συνδυασμό και με την Εγνατία οδό, προωθείται ως Δυτική Πύλη της Βόρειας Ελλάδας. Παράλληλα, οι ορεινές τουριστικές ενότητες στο Νομό Ιωαννίνων, που περιβάλλονται από τμήματα της Εγνατίας δεν μπορούν να θεωρηθούν περιμετρικές αλλά αντίθετα κομβικές, λόγω της πόλεως των Ιωαννίνων που όπως είναι γνωστό αποτελεί ανερχόμενο διασυνοριακό κέντρο. Η καλή δικτύωση των τουριστικών ενοτήτων οφείλεται στα μεγάλα έργα υποδομής των μεταφορών, δηλαδή των ζεύξεων και των οδικών αξόνων, σε συνδυασμό με τον δυναμισμό των αστικών κέντρων που είναι και πρωτεύουσες νομών. Αρνητικό δεδομένο με πιθανό αντίκτυπο στις γειτονικές τουριστικές ενότητες είναι η περίπτωση της Άρτας, καθώς σύμφωνα με την απογραφή του 2011 ο πληθυσμός του Νομού μειώθηκε κατά 13,1% από την τελευταία απογραφή του 2001. Πρώτο συμπέρασμα από όσα προαναφέρθηκαν είναι ότι οι μέχρι σήμερα ενδοπεριφερειακές ανισότητες, σταδιακά θα αμβλυνθούν με θετικές αναπτυξιακές επιπτώσεις για τις περισσότερες τουριστικές ενότητες.

7^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

8.1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΙΣΧΥΡΩΝ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΤΩΝ ΣΗΜΕΙΩΝ, ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΩΝ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ (S.W.O.T ANALYSIS)

Το τουριστικό προϊόν της Περιφέρειας Ηπείρου χαρακτηρίζεται από δυνατά (strengths) και αδύνατα (weaknesses) σημεία, καθώς και από ευκαιρίες (opportunities) αλλά και απειλές (threats). Στο παρόν στάδιο σχεδιασμού κρίνεται σκόπιμο να πραγματοποιηθεί η σύνταξη ενός συνοπτικού πίνακα «SWOT Analysis» που διευκολύνει τον εντοπισμό των κύριων θετικών και αρνητικών στοιχείων του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας. Η ανάλυση **S.W.O.T** (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) όπως είναι διεθνές γνωστή ως μεθολογικό εργαλείο, αποτελεί ένα μοντελοποιημένο τρόπο καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης και βοήθα στην εξαγωγή συμπερασμάτων για τον καθορισμό των επιμέρους ποιοτικών στόχων και για την υιοθέτηση της κατάλληλης στρατηγικής.

Το προτεινόμενο μεθολογικό πλαίσιο της ανάλυσης SWOT αποσκοπεί να αντιμετωπίσει τον τουρισμό ως ένα ενιαίο οικονομικό και κοινωνικό σύνολο δραστηριοτήτων. Αυτό τεκμηριώνει την ανάγκη ύπαρξης μιας στρατηγικής για την ολοκληρωμένη διαχείριση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας, η οποία είναι δυνατόν να αποτελέσει τη βάση αναφοράς για το συντονισμό και την εναρμόνιση των επιμέρους πολιτικών, προγραμμάτων και επενδυτικών σχεδίων στην τουριστική βιομηχανία. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται συγκεντρωτικά τα κύρια αποτελέσματα της SWOT ανάλυσης³⁰.

³⁰ Τα αποτελέσματα της S.W.O.T. Ανάλυσης που παρουσιάζονται παρακάτω προέρχονται κυρίως από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Ηπείρου 2012-2014, ενότητα Α', σε συνδυασμό και της μελέτης της ΚΑΝΤΩΡ, Σύμβουλοι Επιχειρήσεων & Κ. Δελλάρη, Τεχνολογική Προοπτική Διερεύνηση της Περιφέρειας Ηπείρου και το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013.

■ ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ (Strengths)

ΓΕΩΦΥΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

- Ποικιλία φυσικής ομορφιάς, πού αποτελεί σημαντικό προορισμό, προσανατολισμένο τόσο στο θαλάσσιο τουρισμό όσο και στις ειδικές μορφές τουρισμού.
- Οι περιοχές της Περιφέρειας που περιλαμβάνονται στον Εθνικό Κατάλογο NATURA 2000 καταλαμβάνουν το 28% της συνολικής έκτασής της.
- Σημαντική πρόσβαση σε περιβάλλον υψηλής ποιότητας και κάλλους.
- Καλό μεσογειακό κλίμα.
- Η προστασία και η ανάδειξη αξιόλογων στοιχείων του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.
- Η ύπαρξη αξιοποιήσιμου δυναμικού ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (υδάτινο δυναμικό, δασικός πλούτος κλπ.).

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

- Πλούσια ιστορική και πολιτιστική κληρονομία.
- Διατήρηση σε μεγάλο βαθμό του παραδοσιακού τρόπου ζωής.
- Κουζίνα και η δομή της διατροφής.
- Ύπαρξη πλούσιου πολιτιστικού αποθέματος και αρχιτεκτονικών πόρων, αρμονικά δεμένων με το φυσικό περιβάλλον και την ιστορία του τόπου, που αποτελεί μία ιδιαίτερη ταυτότητα για την περιοχή.
- Χαμηλό βαθμό αστικοποίησης.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

- Η γεωγραφική θέση της Ηπείρου την καθιστά σημαντική Πύλη της Ελλάδας τόσο προς την Δυτική Ευρώπη όσο και τα Βαλκάνια και η κατασκευή των μεγάλων υπερτοπικών μεταφορικών υποδομών (Δυτικός Άξονας, Λιμάνι Ηγουμενίτσας).
- Το λιμάνι της Ηγουμενίτσας αποτελεί σημείο ανάπτυξης για την Περιφέρεια αφού προσφέρει αξιόλογη θαλάσσια σύνδεση μεταξύ της Ηπείρου και της Ιταλίας τόσο για εμπορική όσο και για τουριστική χρήση.
- Η δημιουργία επενδύσεων σε έργα τουριστικής υποδομής και ανωδομής (νέος λιμένας Ηγουμενίτσας, ΠΟΤΑ, Οδικός Άξονας, Μαρίνες, ξενοδοχειακά συγκροτήματα, ιαματικές πηγές κτλ).
- Ύπαρξη 2 Αερολιμένων στα Ιωάννινα και Άκτιο, τα οποία εξυπηρετούν την Περιφέρεια.
- Ύπαρξη 3 τελωνείων Κακαβιάς, Μέρτζανης και Μαυροματίου στη συνοριακή γραμμή Ηπείρου-Αλβανίας.
- Ύπαρξη της υποθαλάσσιας ζεύξης Ακτίου – Πρέβεζας.
- Ολοκλήρωση Εγνατίας Οδού.
- Παρουσία Πανεπιστημίου και Τ.Ε.Ι Ηπείρου.
- Επαρκείς υποδομές στους τομείς της υγείας και της κοινωνικής μέριμνας με υπερεθνική εμβέλεια.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

- Το άνοιγμα της αγοράς στο διεθνή ανταγωνισμό (ξενοδοχειακές και τουριστικές εταιρείες).
- Η ύπαρξη πολλών μικρομεσαίων επιχειρήσεων που επιτρέπει την «προσωποποίηση» της φιλοξενίας.
- Αυξάνει η επιχειρηματική δραστηριότητα στον κλάδο (cluster τουρισμού, διοργανωτές τουρισμού περιπέτειας, συνεργασίες με ξένους tour-operators, κλπ).
- Πλούσια παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων πρωτογενούς και δευτερογενούς παραγωγής.
- Σημαντική παρουσία και επενδυτική δραστηριότητα ελληνικών επιχειρήσεων στη Ν. Αλβανία.
- Συνεχής μεγέθυνση του διακρατικού εμπορίου με τις Βαλκανικές χώρες.

ΘΕΣΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

- Υψηλός βαθμός ασφάλειας των τουριστών.
- Τα αυξημένα κονδύλια του ΕΣΠΑ που στοχεύουν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της ποιότητας του τουρισμού.
- Εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών για 4 προστατευόμενες περιοχές της Περιφέρειας που είναι ενταγμένες στο Natura 2000 και η σύσταση αντίστοιχων φορέων διαχείρισης, προστασίας και ανάδειξης αυτών.
- Η απαίτηση περιβαλλοντικής αδειοδότησης για έργα και δραστηριότητες σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές οδηγίες και κατευθύνσεις (ιδιαίτερα στην Προγραμματική Περίοδο 2007-2013).
- Ύπαρξη εγκεκριμένου περιφερειακού σχεδιασμού για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων.
- Ανάπτυξη διακρατικών συνεργασιών για την κοινή αντιμετώπιση των προβλημάτων υποβάθμισης του περιβάλλοντος και την πρόληψη των κινδύνων από φυσικές ή ανθρώπινες δραστηριότητες.

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

- Νέοι τρόποι προβολής του τουριστικού προϊόντος που βασίζεται στην τμηματοποίηση της τουριστικής αγοράς.
- Εφαρμογή νέων τεχνολογιών, ιδιαίτερα στην προβολή και στις πωλήσεις (virtual reality, e-booking, κλπ).
- Ποιοτικός εκσυγχρονισμός υφιστάμενων τουριστικών επιχειρήσεων.
- Δυναμική ανάπτυξη του Πανεπιστημίου των Ιωαννίνων (ιδιαίτερα στους τομείς των νέων τεχνολογιών και της κοινωνίας της πληροφορίας και του τομέα της ιατρικής) που δημιουργεί τις προϋποθέσεις ανάδειξης της πόλης των Ιωαννίνων και ευρύτερα της Περιφέρειας σε κέντρο εκπαίδευσης, καινοτομίας και υπηρεσιών με διαπεριφερειακή και υπερεθνική εμβέλεια (σε σχέση με την Αλβανία και την Δυτική Βαλκανική).
- Η ανάπτυξη «εμβρυακών» πολιτικών στον τομέα της καινοτομίας (Regional Information Society, Entrepreneurship through innovation in Epirus).

■ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ (Weaknesses)

ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

- Συγκοινωνιακή απομόνωση εξαιτίας της γεωγραφικής θέσης της, απουσία σιδηροδρομικής σύνδεσης της Περιφέρειας με το εθνικό σιδηροδρομικό δίκτυο και τις περιορισμένες δυνατότητες των αεροπορικών υποδομών της Περιφέρειας.
- Μεγάλη χωροταξική ανισοκατανομή του ξενοδοχειακού δυναμικού.
- Υψηλή γεωγραφική συγκέντρωση τουριστικής υποδομής.
- Σοβαρές ελλείψεις σε υποδομές διαχείρισης και επεξεργασίας λυμάτων και αποβλήτων.
- Χαμηλός βαθμός αξιοποίησης φυσικών και πολιτιστικών πόρων.
- Επιβάρυνση του φυσικού περιβάλλοντος λόγω μη τήρησης των περιβαλλοντικών όρων.
- Τάσεις υποβάθμισης και κατανάλωσης (καταστροφής σε ορισμένες περιπτώσεις) των πόρων (π.χ. παράλιων, μνημείων, οικιστικών συνόλων).

Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία

- Ύπαρξη ζωνών οι οποίες εξαρτώνται σημαντικά από τον παραθαλάσσιο/θερινό τουρισμό μέσης ποιότητας με πολύ χαμηλή πληρότητα και προσέλκυση αλλοδαπών διανυκτερεύσεων.
- Χαμηλός βαθμός διασύνδεσης της τουριστικής δραστηριότητας με κλάδους της τοπικής οικονομίας.
- Υψηλό ποσοστό ανεργίας.
- Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης ανθρώπινου δυναμικού (επιχειρηματιών και εργαζομένων).
- Σαφές τάσεις αστικοποίησης, με αντίστοιχη μείωση του πληθυσμού και συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας στις ορεινές περιοχές της Ηπείρου.
- Το χαμηλό σημείο εκκίνησης για την σύγκλιση της Περιφέρειας με το επίπεδο της χώρας.
- Χαμηλό επίπεδο υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις (E&T, χρηματοπιστωτικών προϊόντων), ο μικρός βαθμός διασύνδεσης και συνεργασίας των επιχειρήσεων με το Πανεπιστήμιο, ΤΕΙ, Τεχνολογικό Πάρκο, Ινστιτούτα, κλπ.
- Συντριπτική πλειονότητα μικρομεσαίων τουριστικών επιχειρήσεων με μειωμένη ικανότητα marketing, αξιοποίησης νέων τεχνολογιών, αποτελεσματικής οικονομικής διαχείρισης.
- Ανεπαρκής προβολή και προώθηση των τοπικών προϊόντων στην εγχώρια και διεθνή αγορά.

ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

- Μονοδιάστατη τουριστική εικόνα ανάλογα τη γεωγραφική θέση.
- Έλλειψη ενοποίησης και δικτύωσης των αξιόλογων στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος και ο μη συσχετισμός τους με τα πολιτιστικά δίκτυα σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο
- Έλλειψη αεροδρομίου σε περιφερειακό επίπεδο με επαρκείς εθνικές και διεθνείς συνδέσεις.
- Γεωγραφική απομόνωση που συντελεί στην εμφάνιση ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών ανισοτήτων.
- Έλλειψη εξωστρέφειας.

- Ελλείψεις σε ειδικές τουριστικές υποδομές και ανωδομές (μεταφορές, συνεδριακοί χώροι, εγκαταστάσεις ειδικών μορφών τουρισμού, κτλ).
- Τα διοικητικά εμπόδια εισόδου νέων ξενοδοχειακών επιχειρήσεων σε ανεπτυγμένες τουριστικές περιοχές (κορεσμός).
- Χαμηλή ποιότητα τουριστικών υποδομών (μορφή κτηρίων, ανεπάρκεια χώρων, μέτριος εξοπλισμός, ανύπαρκτη ή κακή διακόσμηση, έλλειψη «στυλ») και προσφερόμενων ιδιωτικών υπηρεσιών όπως κι η έλλειψη ειδικών τουριστικών υποδομών, συμπληρωματικών δραστηριοτήτων για άτομα με ειδικά ενδιαφέροντα.
- Μειούμενος βαθμός αυθεντικότητας τουριστικού προϊόντος που δεν αντισταθμίζεται από τη βελτίωση της ποιότητας.
- Χαμηλός βαθμός διαφοροποίησης προσφερόμενου προϊόντος.
- «Ερημοποίηση» υπαίθρου από ανθρώπινο δυναμικό και παραγωγικές δραστηριότητες που δυσκολεύουν την ανάπτυξη «αυθεντικών» και «εναλλακτικών» τουριστικών προϊόντων.
- Έλλειψη συνθετικών τουριστικών προϊόντων για προσέλκυση τουριστών με ειδικά ενδιαφέροντα (ιαματικός, συνεδριακός, αθλητικός, πολιτιστικός, φυσιολατρικός) παρά τα όσα εξαγγέλλονται.
- Έλλειψη υποστηρικτικών δράσεων στα σημεία υποδοχής των τουριστών (ειδικές προβολές και μεταφράσεις στα μουσεία, πληροφόρηση σε κομβικά σημεία, κλπ).
- Έλλειψη τουριστικής παιδείας και εξοικείωσης των επιχειρήσεων και του πληθυσμού με τον Τουρισμό.
- Έχουν ήδη αναπτυχθεί μορφές εναλλακτικού τουρισμού σε ανταγωνιστικούς προορισμούς, στην Ελλάδα (π.χ. Κρήτη, Πελοπόννησος, κλπ) και στο εξωτερικό (Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Γαλλία).
- Έλλειψη οργανωμένης, ενδεδειγμένης ενημέρωσης και πληροφόρησης για τους φυσικούς και ανθρωπογενείς πόρους της Περιφέρειας.
- Περιορισμένη υποδομή χειμερινών σπορ.
- Μη ύπαρξη επαρκών και με κατάλληλες προδιαγραφές αθλητικών εγκαταστάσεων.

ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΖΗΤΗΣΗΣ

- Έντονη εξάρτηση από την εγχώρια ζήτηση.
- Χαμηλή τουριστική δαπάνη εξ αιτίας της γεωγραφική απομόνωσης.
- Υψηλή εξάρτηση της τουριστικής ζήτησης από τον οργανωμένο παραθεριστικό τουρισμό που επηρεάζεται πρώτιστα από το κόστος του ταξιδιού (χαμηλή τιμή πακέτου και χαμηλή συναλλαγματική απόδοση) και σχετικά χαμηλή κατά κεφαλή κατανάλωση των τουριστών.
- Μικρή διάρκεια της τουριστικής περιόδου (Μάιος-Σεπτέμβριος) αλλοδαπού τουρισμού, και εγχώριου τουρισμού.

ΣΕ ΘΕΣΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

- Έλλειψη εκσυγχρονισμένης τουριστικής νομοθεσίας.
- Εκτεταμένη παραξενοδοχεία.
- Ανυπαρξία περιφερειακού σχεδιασμού.
- Αδυναμίες στην εφαρμογή πολιτικής χρήσεων και πολιτικής γης που να διασφαλίζει τα περιβαλλοντικά ευαίσθητα οικοσυστήματα και τα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, παρέχοντας ταυτόχρονα δυνατότητες παραγωγικής απασχόλησης στον τοπικό πληθυσμό.
- Μη ύπαρξη ειδικού χωροταξικού σχεδίου για τον τουρισμό.
- Έλλειψη ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας για τη σημασία της συνολικής δέσμευσης.

■ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ (Opportunities)

ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

- Ανάδειξη της Περιφέρειας ως ισχυρής «Δυτικής Πύλης» της Ελλάδας προς την Ε.Ε, αλλά και ως ενδιάμεσος κόμβος των μεταφορικών και άλλων Διευρωπαϊκών Δικτύων της, τα Βαλκάνια, τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και τη Μέση Ανατολή.
- Προϋποθέσεις ανάπτυξης του τουρισμού στην παραλιακή ζώνη του Ιονίου, τη ζώνη των ορεινών όγκων της ενδοχώρας που διαθέτουν οικολογικό και πολιτιστικό πλούτο και επιδέχονται την ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού.
- Ύπαρξη Εθνικών Πάρκων και φορέων διαχείρισης. Η Περιφέρεια διαθέτει σημαντικό πολιτισμικό υπόβαθρο.
- Η βελτίωση της προσβασιμότητας στη Περιφέρεια, μέσω των μεγάλων έργων υποδομής που ολοκληρώθηκαν ή βρίσκονται στο στάδιο της υλοποίησης, τόσο στις οδικές, όσο και τις θαλάσσιες μεταφορές, δίνουν σημαντικές ευκαιρίες στον κλάδο του τουρισμού να αναπτυχθεί.
- Αυξανόμενη ευαισθητοποίηση πολιτών και ομάδων σε θέματα προστασίας και διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος.

ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

- Αλλαγή των προτύπων τουρισμού στις ειδικές και εναλλακτικές μορφές με επίκεντρο το περιβάλλον.
- Ύπαρξη πολλών μη αστικών περιοχών με ελκυστικά χαρακτηριστικά διαβίωσης.
- Δυνατότητες δημιουργίας υποδομών οικότουρισμού (πχ δασικών χωριών).
- Δυνατότητες χρηματοδότησης έργων υποδομής και επιχειρήσεων από το ΕΣΠΑ για βελτίωση της προσφερόμενης ποσότητας και διαφοροποίηση του παρεχόμενου προϊόντος.

ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΖΗΤΗΣΗΣ

- Διαφοροποίηση της ζήτησης από τη πλευρά των καταναλωτών (ειδικά ενδιαφέροντα, ζήτηση για εξατομικευμένες υπηρεσίες) που δημιουργούν νέες εν δυνάμει αγορές πέρα από εκείνες του μαζικού ηλιοτροπικού τουρισμού.
- Εμφάνιση νέων αγορών στον τουρισμό πέρα από εκείνες που παραδοσιακά τροφοδοτούν τον ελληνικό τουρισμό (Δ. Ευρώπη, ΗΠΑ).
- Η σταδιακή αύξηση του ενδιαφέροντος για γνωριμία με διαφορετικούς πολιτισμούς, ακόμη και εντός της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επιχειρηματικότητα & καινοτομία

- Ενιαία και ολοκληρωμένη διαχείριση του τουριστικού προορισμού «Ήπειρος» (brand name) και καθιέρωση του ως «προορισμού 4 εποχών».
- Δυνατότητες ανάπτυξης του τουρισμού με δημιουργία ή εκσυγχρονισμό υποδομών και αύξηση της δυνατότητας άμεσης πρόσβασης στον καταναλωτή μέσω διαδικτύου.
- Το σημαντικό πολιτισμικό υπόβαθρο της Περιφέρειας το οποίο έως σήμερα παραμένει ελάχιστα γνωστό και κατ' επέκταση δεν έχει αξιοποιηθεί πλήρως, είναι στην διάθεση της πολιτικής ηγεσίας να εκμεταλλευτεί τις ΤΠΕ για να θέσει την

Ήπειρο στις πρώτες θέσεις της κοινωνίας της γνώσης.

- Δυνατότητα αξιοποίησης των τοπικών / παραδοσιακών προϊόντων της από το τουριστικό κύκλωμα με στόχο την αναβάθμιση και τη διαφοροποίηση του.
- Συγκριτικό πλεονέκτημα της Περιφέρειας στην παραγωγή επώνυμων και ποιοτικών αγροτικών προϊόντων που παρουσιάζουν διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση στην Ελληνική, την Ευρωπαϊκή και Διεθνή αγορά.
- Αξιοποίηση του πλούσιου ιστορικού και πολιτιστικού αποθέματος για την ανάπτυξη οικονομικά πρόσφορων δραστηριοτήτων.
- Η χρήση των ΤΠΕ μπορεί να προσδώσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε βιοτεχνίες που δραστηριοποιούνται στους παραδοσιακούς κλάδους παραγωγής (π.χ. αργυροχρυσοχοϊά) δίνοντας τους πρόσβαση σε αγορές που μέχρι τώρα απαιτούσαν υψηλό κόστος εισαγωγής.
- Υποκατάσταση εισοδημάτων με ενίσχυση του εισοδήματος των αγροτών μέσω ειδικών μορφών τουρισμού.
- Προοπτική ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του ΤΕΙ Ηπείρου σε σύνδεση με τους δυναμικούς κλάδους της τοπικής οικονομίας.
- Η συνεχής τάση βελτίωσης του μορφωτικού και εκπαιδευτικού επιπέδου.

ΣΕ ΘΕΣΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

- Επικείμενη αναθεώρηση του Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδιασμού, ώστε να διαμορφώσει την προοπτική δημιουργίας λειτουργικών χωροταξικών τουριστικών ενοτήτων, που θα συνδέονται μεταξύ τους σ' ένα σύστημα ανάπτυξης στηριζόμενο σε ενδοπεριφερειακούς άξονες και πόλους ανάπτυξης.
- Υιοθέτηση της αειφόρου ανάπτυξης, της αειφόρου διαχείρισης των φυσικών πόρων και της προστασίας του περιβάλλοντος ως πλαίσιο της περιφερειακής ανάπτυξης.
- Η διαθεσιμότητα χρηματοδοτήσεων εκ μέρους της Ε.Ε., για ένα ευρύ φάσμα δράσεων και έργων για τον αγροτουρισμό, τόσο του Δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα.
- Αυξανόμενη διάθεση του ΕΟΤ για την υποστήριξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

■ ΑΠΕΙΛΕΣ (Threats)

- Υπέρμετρη και άναρχη τουριστική εκμετάλλευση που πλήττει την φέρουσα ικανότητα του φυσικού κάλους της περιοχής.
- Έλλειψη αποσαφηνισμένου πλαισίου ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- Έλλειψη περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και παιδείας των πολιτών.
- Αν και οι ορεινοί όγκοι βρίσκονται γενικά σε καλή κατάσταση φυσικότητας, όμως δέχονται απειλές κυρίως από την υπερβόσκηση και την παράνομη υλοτομία, λαθροθηρία και εξόρυξη.
- Αν και αρκετοί φυσικοί υγρότοποι είναι ευτροφικοί, όμως υπάρχουν στοιχεία υποβάθμισης τους, τα οποία πρέπει να διερευνηθούν, ως προς τα αίτια (ρύπανση, ανεξέλεγκτο κυνήγι, αλιεία, φυτοφάρμακα, ακαταίσθητη αρχιτεκτονική, έργα οδοποιίας κλπ).
- Ενδεχόμενο διαμόρφωσης καλύτερων συνολικά πακέτων προς tour- operators από ανταγωνιστές, εντός και εκτός Ελλάδας.
- Αυξανόμενος ανταγωνισμός από χώρες με αναβαθμισμένης ποιότητας και υψηλής διαφοροποίησης τουριστικά προϊόντα.
- Ραγδαία ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε νέους ανερχόμενους «παίκτες», όπως η Κύπρος, η Βουλγαρία, η Κροατία, η Τουρκία, κλπ.
- Ενδεχόμενο μελλοντικού ανταγωνισμού από γειτονικές χώρες, με πολύ χαμηλότερο κοστολόγιο, όπως η Αλβανία.
- Καθυστέρηση ολοκλήρωσης των βασικών υποδομών προσπελασιμότητας και των συνδυασμένων μεταφορών.
- Η οικονομική κρίση και ελλείψεις αξιοποίηση των Εθνικών και Κοινοτικών κονδυλίων.
- Ανειδίκευτο προσωπικό και προσφορά χαμηλού επιπέδου υπηρεσιών προς τον τουρίστα.
- Διεύρυνση ψηφιακού χάσματος με χώρες που παρουσιάζουν ραγδαία ανάπτυξη του τομέα.
- Διαφυγή εγχώριων κεφαλαίων σε άλλες χώρες λόγω δυσκολιών στην ανάπτυξη επενδύσεων στην Ελλάδα.
- Αύξηση της διαρροής επιστημονικού και δυναμικού υψηλού επιπέδου στο εξωτερικό.

ΠΗΓΗ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2012-2014 + ΕΣΠΑ 2007-2013 (επεξεργασία) + Τεχνολογική προοπτική διερεύνηση στην Περιφέρεια Ηπείρου, ΚΑΝΤΩΡ Σύμβουλοι Επιχειρήσεων & Κ. Δελλάρης (επεξεργασία).

7.2. ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΝΟΜΩΝ³¹

□ *Περιφέρεια Ηπείρου*

³¹ Η ενότητα αποτελεί μέρος της μελέτης ΚΕΤΑ Ηπείρου – Η Επιχειρηματικότητα στις Τουριστικές Επιχειρήσεις της Περιφέρειας Ηπείρου, Νοέμβριος 2007.

Συνολικά στην Περιφέρεια παρουσιάζεται χαμηλός βαθμός τουριστικής ανάπτυξης των πόρων της περιοχής. Δυστυχώς, **οι περισσότεροι από τους φυσικούς όσο και τους πολιτιστικούς πόρους της Ηπείρου, παραμένουν αναξιοποίητοι** έως τώρα (πχ. Αρχαία Δωδώνη, Νεκρομαντείο Αχέροντα, Αρχαία Νικόπολη, Αμβρακικός, Έλος Καλοδίκου κλπ.)

Επίσης, ιδιαίτερο επιβαρυντικό στοιχείο για την ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί η **συνολική χαμηλή ποιότητα των μεταφορικών υποδομών** (ιδίως στην ορεινή ενδοχώρα) αλλά και η **ανεπάρκεια των υποστηρικτικών τουριστικών υποδομών** (γκολφ, μαρίνες, θεματικά πάρκα κ.α.). Αν και τα τελευταία χρόνια σημειώνονται αξιόλογες ιδιωτικές προσπάθειες για την ανάπτυξη συνεδριακών κέντρων, δεν έχει γίνει η κατάλληλη αξιοποίησή τους, με αποτέλεσμα ο συνεδριακός τουρισμός στην Περιφέρεια να μην έχει αναπτυχθεί.

Προβλήματα υποδομών εντοπίζονται επίσης και στα χιονοδρομικά κέντρα. Οι υπάρχουσες υποδομές αδυνατούν να προσελκύσουν χιονοδρομικό τουρισμό από χώρες που έχουν παράδοση σε αυτού του είδους σπορ (Γερμανούς, Αυστριακούς, Ελβετούς), και η διάρκεια λειτουργίας τους είναι αρκετά μικρή λόγω φυσικών συνθηκών.

Σχετικά με τον οικοτουρισμό στην Περιφέρεια, εμπόδιο στην ανάπτυξη του αποτελεί η **ανεπαρκής σύνδεση του τουρισμού με την πλούσια τοπική γαστρονομία και τα τοπικά προϊόντα** και αφετέρου η **ελλιπής ανάδειξη, ενοποίηση και δικτύωση των αξιόλογων στοιχείων του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και ο μη συσχετισμός τους με πολιτιστικά δίκτυα σε περιφερειακό επίπεδο.**

Επιπλέον, **το τουριστικό προϊόν της Ηπείρου παρουσιάζεται μονοδιάστατο: «Ήλιος-Θάλασσα» ή Βουνό.** Περιορισμένα είναι τα τουριστικά πακέτα τα οποία αξιοποιούν την ποικιλομορφία της Ηπείρου και συνδυάζουν τόσο τα παράλια όσο και την ενδοχώρα. Κύριο μέλημα της Περιφέρειας (αλλά μονάχα πρόσφατα) είναι η προβολή της ως ένα ενιαίο τουριστικό προϊόν και η καθιέρωσή της ως «προορισμός 4 εποχών». Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το σχετικό τηλεοπτικό σποτ «Ήπειρος: Όλα τα ζεις!» και η ιστοσελίδα τουριστικής προβολής της Περιφέρειας (www.discover-epirus.gr) όπου γίνεται προσπάθεια συνολικής ανάδειξης της Ηπείρου και προβολής των φυσικών, τουριστικών και ανθρωπογενών πόρων της και η σύνδεση με την επιχειρηματικότητα.

Για πολλούς από τους εμπλεκόμενους, **ο τουρισμός αποτελεί δευτερεύουσα ή συμπληρωματική απασχόληση.** Ταυτόχρονα, **η επαγγελματική τους εκπαίδευση και κατάρτιση είναι ελλιπής** (επιχειρηματιών και εργαζομένων). **Αποτέλεσμα είναι η παροχή υπηρεσιών χαμηλού επιπέδου,** οι οποίες απογοητεύουν και αποθαρρύνουν τον επισκέπτη από το να πραγματοποιεί επαναληπτικές επισκέψεις στην ίδια περιοχή.

Η Περιφέρεια **απευθύνεται κυρίως στον εσωτερικό τουρισμό** και ταυτόχρονα δεν διαθέτει επαρκή καταλύματα υψηλής ποιότητας σε ικανοποιητικό αριθμό ενώ η επενδυτική παρουσία διεθνών ξενοδοχειακών αλυσίδων είναι ανύπαρκτη.

Η παράκτια ζώνη παρουσιάζει ανεξέλεγκτη τουριστική και οικιστική ανάπτυξη και αυθαίρετη δόμηση σε τοπική κλίμακα, η οποία θα πρέπει να διαφοροποιηθεί (ακαλαίσθητη αρχιτεκτονική, ρύπανση). Παρουσιάζονται σημεία υποβάθμισης διαφόρων υγροτόπων από διάφορες αιτίες (ρύπανση, ανεξέλεγκτο κυνήγι, αλιεία, φυτοφάρμακα, ακαλαίσθητη αρχιτεκτονική, έργα οδοποιίας κ.α.) ενώ οι διάφορες αναπτυξιακές δραστηριότητες και η τουριστική ανάπτυξη, απειλούν τις ευαίσθητες και αξιόλογες περιοχές. Οι ακτές και η θάλασσα, οι φυσικοί (αισθητικά δάση, εκβολές ποταμών Καλαμά και Αχέροντα) και οι Πολιτιστικοί πόροι της παράκτιας ζώνης (παραδοσιακοί οικισμοί) (Πάργα) αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία (Νικόπολη, Κάστρα, μοναστήρια, ναοί) κινδυνεύουν άμεσα από ρύπανση, αλλοίωση, υπερσυγκέντρωση επισκεπτών και από μη συμβατές δραστηριότητες. Αντίστοιχοι κίνδυνοι απειλούν τον υδροφόρο ορίζοντα και την γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας.

Θα πρέπει λοιπόν να ενεργοποιηθούν διαχειριστικά μέτρα για την προστασία και την οικοτουριστική ανάπτυξη των περιοχών που κινδυνεύουν.

Οι **νέες δυναμικές περιοχές εκτόνωσης της τουριστικής δραστηριότητας** στην Περιφέρεια Ηπείρου είναι ως επί το πλείστον ορεινές, προβληματικές, δυσπρόσιτες και αναξιοποίητες (Τζουμέρκα, Κόνιτσα, Πωγώνι, Παραμυθιά). Η ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού θα συμβάλει στην δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης, συμπληρωματικού εισοδήματος, στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου και την σταθεροποίηση των πληθυσμών των περιοχών αυτών.

□ **Νομός Άρτας**

Ο Νομός Άρτας βρίσκεται ανάμεσα στους φτωχότερους τουριστικά νομούς της Ελλάδας, και υστερεί σημαντικά σε τουριστικές υποδομές. Εξαρτάτε έντονα από τον εσωτερικό τουρισμό, προσελκύοντας κυρίως μέσα και χαμηλά εισοδήματα.

Παρουσιάζει έλλειψη ικανοποιητικών τουριστικών πόρων και σε συνδυασμό με την έλλειψη της απαραίτητης υποδομής για την επιδιωκόμενη ανάπτυξη του τουρισμού και την αντίστοιχη εξυπηρέτηση των επισκεπτών, προκαλεί έντονο προβληματισμό. Πέραν την έλλειψη τουριστικών καταλυμάτων, υστερεί και σε χώρους εστίασης και αναψυχής. Ο τουρισμός της δεν θεωρείται αποδοτικός, η δε τουριστική της κίνηση περιορίζεται στους μήνες Ιούλιο-Αύγουστο, άνευ χαρακτήρα και βασίζεται κυρίως στην επιστροφή των ετεροδημοτών στην πόλη τους κατά τους καλοκαιρινούς μήνες και όχι σε αλλοδαπό τουρισμό.

□ **Νομός Θεσπρωτίας**

Η τουριστική υποδομή της Θεσπρωτίας θεωρείται αρκετά υποβαθμισμένη. Δεν υπάρχουν αρκετά ξενοδοχεία πολυτελείας για να δεχτούν ποιοτικό τουρισμό. Την μεγαλύτερη συγκέντρωση κλινών παρουσιάζουν τα Σύβοτα και δευτερευόντως η Ηγουμενίτσα. Οι ορεινές περιοχές Παραμυθιάς-Σουλίου διαθέτουν υπερβολικά λίγα τουριστικά καταλύματα (μόνο υποτυπώδη, περιορισμένων τύπων, μικρά και χαμηλής ποιότητας).

Ο βαθμός τουριστικής ανάπτυξης του Νομού θεωρείται μέτριος με σημειακές συγκεντρώσεις μεγαλύτερης ανάπτυξης στις παραθαλάσσιες ενότητες, οι οποίες συγκεντρώνουν συνήθως μαζικό τουρισμό μέσης και υψηλής στάθμης και εσωτερικό παραθεριστικό τουρισμό μέσης προς χαμηλή στάθμη.

Έτσι, το πλήθος των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής κατ' ουσία παραμένει αναξιοποίητο. Δεν έχουν αξιοποιηθεί τόποι τουριστικού ενδιαφέροντος (αρχαιολογικοί χώροι, μοναστήρια) και δεν έχουν προβληθεί εκτεταμένοι τόποι ιστορικής μνήμης (Σούλι). Επιπλέον, παρουσιάζεται έλλειψη υποδομών για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αθλητικός, φυσιολατρικός, αγροτουρισμός κ.α.) που θα μπορούσαν να αναπτύξουν την ευρύτερη περιοχή και να διευρύνουν την τουριστική περίοδο.

Είναι σημαντικό να αναφερθούμε, στον έντονο ανταγωνισμό που δέχεται ο Νομός Θεσπρωτίας από περιοχές που θα αξιοποιήσουν τα δίκτυα μεταφορών (Εγνατία, Ιόνια Οδό) αλλά και από τα Ιόνια νησιά όσον αφορά τον θαλάσσιο τουρισμό. Τέλος πρέπει να τονίσουμε, ότι τα μεγάλα αναπτυξιακά έργα που υλοποιήθηκαν και τα υπόλοιπα που βρίσκονται υπό κατασκευή στην περιοχή, έχουν ήδη επιδράσει θετικά στην ανάπτυξη του τουρισμού της Θεσπρωτίας.

□ **Νομός Ιωαννίνων**

Η περιοχή της Κόνιτσας έχει ανάγκη από μεγαλύτερη ξενοδοχειακή υποδομή. Ως εκ τούτου δεν μπορεί να έχει οργανωμένο τουρισμό, λόγω έλλειψης κατάλληλων καταλυμάτων ικανών να φιλοξενήσουν αρκετό αριθμό τουριστών.

Η περιοχή των Ζαγορίου παρουσιάζει μεγάλες ανομοιομορφίες. Ενώ έχουν αναπτυχθεί ιδιαίτερα το Κεντρικό και Δυτικό Ζαγόρι, το Ανατολικό παραμένει τελείως αναξιοποίητο. Πρέπει να εξεταστούν τρόποι τουριστικής ανάπτυξης για το Ανατολικό τμήμα, όμως με σωστές βάσεις υποδομής. Επίσης, σε ορισμένα σημεία της τουριστικής ενότητας Ζαγοροχωρίων διαπιστώθηκε ανάπτυξη μεγαλύτερη από την επιθυμητή ως προς τον πληθυσμό και την φυσική χωρητικότητα, με προβλήματα συμφόρησης και κινδύνους υποβάθμισης των πόρων. Ο βαθμός ανάπτυξης στο Πάπιγγο έχει φθάσει στα όρια του κορεσμού, ενώ εμφανίζονται τάσεις υπερσυγκέντρωσης στην Αρίστη, το Μονοδένδρι και το Τσεπέλοβο. Το πρόβλημα εντοπίζεται τόσο στον αριθμό των κλινών, κύριων και βοηθητικών καταλυμάτων, όσο και στον αριθμό των επισκεπτών που διακινούνται στη περιοχή οδικός (ΙΧ, τουριστικά λεωφορεία).

Οι ορεινές περιοχές Βορείων Τζουμέρκων και Πωγωνίου σχεδόν δεν διαθέτουν τουριστικά καταλύματα (μόνο υποτυπώδη, περιορισμένων τύπων, μικρά και χαμηλής ποιότητας). Ο ορεινός όγκος των Τζουμέρκων που περιλαμβάνει τα πιο καλοδιατηρημένα χωριά δεν έχει αναπτυχθεί όσο θα έπρεπε. Η περιοχή προσφέρεται για τουρισμό περιπέτειας, όμως λίγα από τα χωριά έχουν τουριστική κίνηση το καλοκαίρι, ενώ τα υπόλοιπα δεν έχουν υποδομή και είναι κυρίως εγκαταλειμμένα.

Η λίμνη Παμβώτιδα των Ιωαννίνων παραμένει τελείως αναξιοποίητη, ενώ θα μπορούσε να είναι μεγάλος πόλος έλξης τουριστών.

Η χαράδρα του Βίκου παραμένει αναξιοποίητη, ενώ θα μπορούσε με την σωστή προβολή της να αξιοποιηθεί επίσης όπως έγινε και με την παγκοσμίως διάσημη χαράδρα και φαράγγι της Σαμαριάς στην Κρήτη.

Επίσης, αδυναμία παρουσιάζεται στην υποδομή του χιονοδρομικού τουρισμού, δίχως να διαθέτει τα κατάλληλα προσόντα να προσελκύσει τουρίστες από χώρες που έχουν παράδοση σε αυτού του είδους σπορ (Γερμανούς, Αυστριακούς, Ελβετούς). Τα χιονοδρομικά κέντρα της Ευρώπης είναι φοβερά ανεπτυγμένα στον συγκεκριμένο τομέα, διαθέτοντας άψογες υποδομές και καθιερωμένα πρωταθλήματα διάφορων χειμερινών σπορ, τα οποία στην χώρα μας είναι μη δημοφιλείς. Ακόμη, η διάρκεια λειτουργίας των χιονοδρομικών κέντρων στην χώρα μας είναι αρκετά μικρή λόγω φυσικών συνθηκών. Η αξιοποίηση του αεροδρομίου του Νομού είναι μικρή, λόγω καιρικών συνθηκών και έλλειψης σύγχρονων οργάνων προσγείωσης μεγάλων αεροπλάνων.

Μόνο η πόλη των Ιωαννίνων ως διοικητικό και επιχειρηματικό κέντρο της Ηπείρου, διαθέτει μεγάλο και πλήρες ξενοδοχειακό δυναμικό.

□ **Νομός Πρεβέζης**

Οι παραλιακές ενότητες του Νόμου (Πρέβεζα, Κανάλι, Πάργα) διαθέτουν ευρύ φάσμα τουριστικών εγκαταστάσεων-καταλυμάτων κύριων ξενοδοχειακών, ενοικιαζόμενων δωματίων, διαμερισμάτων, οργανωμένων κάμπινγκ, υστερούν όμως ως προς το μέγεθος και την ποιότητα (εξαιρείτε η Πρέβεζα). Η πόλη της Πρέβεζας, ενώ έχει όλα τα προσόντα μιας τουριστικής πόλης, ωστόσο δεν έχει αναπτυχθεί όσο θα έπρεπε. Λόγοι όπως η άναρχη

δόμηση, η διασπορά των καταλυμάτων και η μη αξιοποίηση της θάλασσας φρενάρουν την περαιτέρω ανάπτυξη της περιοχής.

Το κλασικό τουριστικό μοντέλο «Ήλιος-Θαλασσά» που επικρατεί στην Περιφέρεια, μονοπωλεί την τουριστική κίνηση και έτσι αφήνει αναξιοποίητους τους υπόλοιπους πόρους της, όπως είναι η αρχαία Νικόπολη, το Νεκρομαντείο και τη Λίμνη του Ζηρού.

Επίσης, επί τον πλείστον, ο τουρισμός στην περιοχή δεν αντιμετωπίζεται επαγγελματικά και αποτελεί δεύτερη ασχολία των κατοίκων της με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ανάλογο ενδιαφέρον για την σωστή εξέλιξη του. Τέλος, και ο Νόμος Πρεβέζης ως κατεξοχήν παραθαλάσσιος προορισμός, αντιμετωπίζει έντονο ανταγωνισμό από τα νησιά του Ιονίου.

7.3. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Με την ανάπτυξη του τουρισμού διακοπών, αναψυχής τόσο στα δυτικά παράλια της Ηπείρου, όσο και στην ενδοχώρα (αστικές περιοχές και ορεινά), προσφέρθηκαν αυξημένες ευκαιρίες στους ντόπιους επιχειρηματίες, μικρού και μεσαίου μεγέθους, να ικανοποιήσουν τη ζήτηση κυρίως με επενδύσεις σε μικρής κλίμακας έργα. Επί πλέον, για την ικανοποίηση της κατηγορίας αυτής του τουρισμού (τουρισμός διακοπών-αναψυχής) αναπτύχθηκαν ιδιαίτερα οι υποδομές είτε τεχνικές (δίκτυα κοινής ωφέλειας, συγκοινωνιακά έργα κ.λπ.), είτε κοινωνικές και πολιτιστικές υποδομές, γεγονός που με τη σειρά του ωφέλησε διπλά τις τοπικές κοινωνίες: γιατί αφενός αναπτύχθηκε περισσότερο ο εσωτερικός τουρισμός και αφετέρου, η ανάπτυξη αυτή, είχε ευεργετικότερες επιπτώσεις στους άλλους κλάδους της τοπικής οικονομίας.

Η εξέλιξη αυτή επέβαλε και ένα ισχυρότερο σύστημα ελέγχου και ρυθμίσεων για την αποφυγή των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον από τη μια, και από την άλλη έναν καλύτερα οργανωμένο και αποκεντρωμένο διοικητικό μηχανισμό για τον συντονισμό των προγραμμάτων και των έργων των δημοσίων και των ιδιωτικών φορέων.

Τόσο ο μαζικός, όσο και ο ατομικός και εναλλακτικός τουρισμός στην περιοχή μελέτης, συνέβαλαν στην ενίσχυση μια από τις πιο απομονωμένες και υποανάπτυκτες Περιφέρειες της Ευρώπης με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ως κύριο δείκτη ανάπτυξης. Η ενίσχυση του εισοδήματος και του βιοτικού επιπέδου ήλθε τόσο απ' ευθείας από τους επισκέπτες (τουρίστες, όσο και από το μέτρα που αναγκάστηκε να λάβει η Πολιτεία, στα πλαίσια της περιφερειακής της αναπτυξιακής της πολιτικής για τον τουρισμό, όπως: επιχορηγήσεις για ανέγερση καταλυμάτων, δανειοδοτήσεις για ορισμένες μορφές καταλυμάτων, ενίσχυση τοπικών πρωτοβουλιών για πολιτιστικές δραστηριότητες, και άλλα.

8° ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΛΟΙ ΕΛΞΗΣ ΑΝΑ ΕΝΟΤΗΤΑ³²

8.1. ΓΕΝΙΚΑ

Η ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα βασίστηκε αρχικά (δεκαετίες 50 - 60) στη ελκυστικότητα της εικόνας της χώρας ως λίκνου πολιτισμού της Ευρώπης, με κύριες συνιστώσες την ιστορία, την φιλοσοφία, την μυθολογία, τις τέχνες και κορυφαίο σύμβολο τον Παρθενώνα. Η Αθήνα, οι Δελφοί, η Ολυμπία, η Επίδαυρος, οι Μυκήνες και αργότερα η Κνωσός, αποτέλεσαν τους πρώτους πόλους έλξης της χώρας για περιηγητές - επισκέπτες, (αργότερα τουρίστες) από κοινωνικά στρώματα υψηλού επιπέδου μόρφωσης, πολιτιστικής καλλιέργειας και εισοδήματος, χωρίς ιδιαίτερους χρονικούς περιορισμούς διακοπών, προερχόμενους από την Ευρώπη και την Αμερική. Παράλληλα, ως πόλοι έλξης τουρισμού λειτούργησαν η Ρόδος και η Κέρκυρα για διαφορετικούς λόγους (φυσικό και κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον, δυτική και κυρίως ιταλική επιρροή, ύπαρξη τουριστικής υποδομής από την περίοδο της ιταλικής κατοχής, οικειότητα εικόνας δομημένου περιβάλλοντος, γλώσσας κλπ.).

Οι Λουτροπόλεις αποτέλεσαν σε επόμενη φάση πόλους τουριστικής έλξης (Αιδηψός, Λουτράκι, Καμμένα Βούρλα κ.α.), θεραπευτικού και συνάμα κοσμοπολίτικου χαρακτήρα τουρισμού υψηλής αλλά και μέσης εισοδηματικής στάθμης. Η "τουριστική" ανακάλυψη της Μυκόνου και άλλων κυκλαδίτικων νησιών, τέλος, με την παράλληλη ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού (κρουαζιέρες, θαλαμηγά σκάφη) προώθησε την προβολή της εικόνας της θάλασσας, της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, τέχνης και πολιτισμού, της πολιτιστικής, περιβαλλοντικής, κοινωνικοοικονομικής ιδιαιτερότητας των νησιωτικών τόπων ως τουριστικών προορισμών. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί η συνεχής, αξιόλογη και σε διάφορα επίπεδα παρεμβατική δραστηριότητα του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, που χρονολογείται από το 1950 (δημιουργία Ξενία, λουτρικών εγκαταστάσεων, τουριστικών περιπτέρων, προσπελάσεων και χώρων στάθμευσης αρχαιολογικών χώρων, εγκαταστάσεων ελλιμενισμού σκαφών, οργάνωση φεστιβάλ, εκθέσεων, εκδηλώσεων, προβολή, διαφήμιση χώρας και τόπων τουριστικής έλξης).

³² Βλέπε σχετικά Τουριστική Ανάπτυξη Περιφέρειας Ηπείρου, Φάση Α', Απόστολος Μάλλας, Σεπτέμβριος 2003.

8.1.1. Παράκτια Περιοχή Ν. Πρεβέζης

Η ενότητα αυτή υποδιαιρείται στις ακόλουθες υποενότητες:

■ Ι. Περιοχή Πρέβεζας / Κέντρο: Πρέβεζα

□ Φυσικοί πόροι

▪ Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000 : Η παράκτια θαλάσσια ζώνη από Πάργα έως Ακρωτήριο Άγιος Θωμάς (Πρέβεζα) και τα όρη Ζαλόγγου προστατευμένο μνημείο της φύσης και σημαντική περιοχή για τα πουλιά. Η θαλάσσια ζώνη της Πρέβεζας έχει πολύ ωραίες παραλίες (Κυανή Ακτή, Παντοκράτορας, Αλωνάκι, Καλαμίτσι, Μύτικας, Μονολίθι, Λυγιά, παραλία Καστροσυκιάς) καθώς διαβρέχεται και από τις τρεις πλευρές της από θάλασσα με εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά. Δυτικά το Ιόνιο (ανοικτή θαλάσσια περιοχή) και ανατολικά ο Αμβρακικός (κλειστή θαλάσσια περιοχή). Είναι μεγάλης αξίας οικοσύστημα και τοπίο.

▪ Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000 : Όρη Ζαλόγγου και μερικώς προστατευόμενο μνημείο της φύσης

▪ Χαρακτηρισμένο Αισθητικό Δάσος : το δάσος Νικοπόλεως - Μύτικας Πρέβεζας

▶ Κηρυγμένη Ιαματική πηγή Παλαιοσάραγα Πρέβεζας.

□ Πολιτιστικοί Πόροι

▪ Χαρακτηρισμένος Παραδοσιακός οικισμός τμήμα της Πρέβεζας

▪ Χαρακτηρισμένος Ιστορικός Τύπος: Ζάλογγο

▶ Ο Αρχαιολογικός χώρος Νικόπολης (1ος αιώνας π.Χ έως 6ο αιώνα μ.Χ) ερείπια της αρχαίας Νικόπολης (πόλη της νίκης) την οποία έκτισε ο Οκταβιανός Αύγουστος για να τιμήσει τους θεούς για τη νίκη του κατά του Αντωνίου στη ναυμαχία του Ακτίου το 31π.χ. Η Αρχαία Νικόπολη είναι μια περικτειχισμένη έκταση πρώτα από τους Ρωμαίους και έπειτα από τους Βυζαντινούς με ρωμαϊκά και βυζαντινά ευρήματα. Υπάρχει και το Αρχαιολογικό Μουσείο της Νικόπολης.

▶ Τρία ενετικά κάστρα (Παντοκράτορα, Άγιος Ανδρέας και Άγιος Γεώργιος) από όπου φαίνεται πανοραμικά τη πόλη της Πρέβεζας.

▶ Μουσείο Εκκλησιαστικής τέχνης στη Πρέβεζα

▶ Το Ρολόι στο κέντρο της πόλης

▶ Οι βυζαντινές εκκλησίες του Αγίου Νικολάου και του Αγίου Ιωάννου στην Πρέβεζα

▶ Γυναικείο μοναστήρι της Αγίας Πελαγίας στη Καστροσυκιά

▶ Ο αρχαιολογικός χώρος Κασσώπης (7ος αιώνας) και τα ερείπια των τειχών της αρχαίας πόλης της Κασσωπείας Χώρας σημαντικό τμήμα της οποίας χτίστηκε κατά τους ελληνιστικούς χρόνους (4ου π.Χ) πάνω στο οροπέδιο του Ζαλόγγου

Το μοναστήρι του Ζαλόγγου του 8ου αιώνα, αφιερωμένο στον Άγιο Δημήτριο και ο ιερός βράχος του Ζαλόγγου με το τεράστιο γλυπτό που θυμίζει το χορό των γυναικών του Σουλίου.

□ Πολιτιστικές Εκδηλώσεις : Ο Δήμος Πρεβέζης οργανώνει τα Νικοπόλεια κάθε Αύγουστο και διαθέτει μια Θεατρική σκηνή. Στην Πρέβεζα οργανώνεται κάθε χρόνο από τη χορωδία “Αρμονία” ένα διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ στο χώρο του αρχαίου Θεάτρου Νικοπόλεως τον Ιούλιο. Επίσης διοργανώνεται το Θερινό Δημοτικό Κηποθέατρο με διάφορες

εκδηλώσεις, το Γυναικείο Καρναβάλι τη τελευταία Πέμπτη της Αποκριάς και η αναπαράσταση του χορού του Ζαλόγγου κάθε Οκτώβριο.

■ **ii. Περιοχή εκβολών Αχέροντα / Κέντρο : Καναλλάκι**

□ **Φυσικοί πόροι**

▪ **Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000** : Η περιοχή των εκβολών και στενών του Αχέροντα. Τα στενά και οι εκβολές του ποταμού Αχέροντα δημιουργούν μια εναλλαγή τοπίων με σημαντικό οικολογικό και φυσιολογικό ενδιαφέρον. Τα πιο σημαντικά του στοιχεία είναι το βραχώδες φαράγγι του Αχέροντα, η παραποτάμια βλάστηση, οι ελώδεις εκτάσεις, το δάσος Χαλεπίου Πεύκης, οι φυλλοβόλες δρύες, τα αείφυλλα-πλατύφυλλα στο εσωτερικό της περιοχής, οι δύο παραποτάμοι ο Τσαγκαριώτικος και ο Κωκυτός που εκβάλλουν τα νερά τους στον Αχέροντα.

□ **Πολιτιστικοί πόροι**

▶ Το Νεκρομαντείο της αρχαίας Εφύρας κοντά στο χωριό Μεσοπόταμο άπλα στη λίμνη Αχερουσίας πρόκειται για κτίσμα με δαιδαλώδες σύστημα διαδρομών και είναι το πιο φημισμένο της αρχαίας Ελλάδας. Βόρεια του Νεκρομαντείου βρίσκονται τα ερείπια της ακρόπολης της αρχαίας Εφύρας. Καθώς ο Αχέροντας είναι πλωτός από τις εκβολές του (Αμμουδιά) μέχρι το Μεσοπόταμο (Νεκρομαντείο) στην λίμνη Αχερουσίας (αποξηραμένη πλέον) σύμφωνα με τη μυθολογία ο Ερμής κατέβαζε τους νεκρούς στον Άδη.

▶ Το μοναστήρι Πούντας αφιερωμένο στην Αγία Παρασκευή και βρίσκεται μεταξύ των οικισμών Μεσοπόταμο και Καναλλάκι.

▶ Μοναστήρι Παναγίας Βλαχερνών στη γραφική παραλία του Βάλτου που βρίσκεται κοντά στην εκβολή του Αχέροντα και στις αρχαιότητες της Αχερουσίας

▶ Περιβαλλοντικό κέντρο πληροφόρησης στην Αμμουδιά.

▶ Ο αρχαιολογικός χώρος 14ου αιώνα π.Χ στο Μεσοπόταμο.

▶ Τα ερείπια των τειχών της αρχαίας Πανδοσίας κοντά στο χωριό Καστρί μια από τις σημαντικότερες αρχαίες ακροπόλεις.

■ **iii. Περιοχή Πάργας / Κέντρο : Πάργα**

□ **Φυσικοί πόροι**

▪ **Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000**: Η παράκτια θαλάσσια ζώνη από Πάργα έως Ακρωτήριο Άγιος Θωμάς (Πρέβεζα). Ιδιαίτερα στο κόλπο της Πάργας το οικοσύστημα είναι σπάνιας αξίας. Έλος Καλοδικίου Πάργας κοντά στο χωριό Μόρφι σημαντικός υγρότοπος με νούφαρα.

▪ **Χαρακτηρισμένη περιοχή CORINE** : Βάλτος, Λίμνη Χωρίου και καταβόθρα Πάργας

▶ Καταπράσινα νησάκια Πάργας

▶ Πολύ καλές παραλίες της Πάργας, όπως το Κρουονέρι, ο Λύχνος και το Σαρακίνικο.

▶ Θαλάσσιες σπηλιές στο κόλπο του Λύχνου

▶ Σπηλιά Αφροδίτης

□ **Πολιτιστικοί πόροι**

- Χαρακτηρισμένοι Παραδοσιακοί οικισμοί: Πάργα και Αγιά
 - ▶ Ο Μεσαιωνικός χώρος της όμορφης πόλης της Πάργας οδηγεί στο Ενετικό Κάστρο
 - ▶ Κάστρο της Αγιάς
 - ▶ Εκκλησιαστικό Μουσείο Πάργας
 - ▶ Ο ναός των Αγίων Αποστόλων στην Πάργα
- Πολιτιστικές εκδηλώσεις: Καλλιτεχνικό φεστιβάλ αρχές Αυγούστου στη Πάργα και Φεστιβάλ Βαρκαρόλα το δεκαπενταύγουστο στη Πάργα.

8.1.2. Παράκτια Περιοχή Ν. Θεσπρωτίας

Η ενότητα αυτή υποδιαιρείται στις ακόλουθες υποενότητες:

■ i. Περιοχή Πέρδικας – Σύβοτα / Κέντρο : Σύβοτα

□ Φυσικοί πόροι

- ▶ Το όμορφο χωριό των Συβότων περιστοιχίζεται από μια καταπράσινη χερσόνησο και δύο νησάκια κατάφυτα τον Άγιο Νικόλαο και Μαύρον Όρος.
- ▶ Πολύ καλές παραλίες μέχρι τη Πλαταριά με πυκνή παράλια βλάστηση και θαλάσσιες σπηλιές.
- ▶ Πολύ καλές μεγάλες παραλίες με λεπτόκοκκη άμμο και φιλό χαλίκι όπως Μικρός Παράδεισος, Μέγα Άμμος, Ζάβια, Πισίνα, Γαλλικός Μώλος, Ζέρη, Πέρδικα, κόλπος Αρίλλας σημαντικής αξίας τοπίο (αβαθή νερά με λεπτή άμμο), Καραβοστασίου, Σοφάς, Μεγάλο Στάφο, Αγία Παρασκευή.
- ▶ Το ιστορικό χωριό της Πέρδικας με πολύ καλό φυσικό τοπίο από λόφους, ρέματα, δάση και μοναδικής ομορφιάς παραλίες.

□ Πολιτιστικοί πόροι

Δυτικά της Πέρδικας στην παραλιακή ζώνη στο νότιο άκρο της παραλίας Καραβοστάσι συναντάτε η Ακρόπολη του Δυμοκάστρου αποικία των αρχαίων Κορινθίων (αρχαία πόλη Ελίνα>. Τα τείχη της αρχικής φάσης χρονολογούνται από τον 4ο π.Χ αιώνα με τμήμα του δυτικού τείχους προστέθηκε στην ελληνιστική περίοδο.

■ ii. Περιοχή Ηγουμενίσσας / Κέντρο: Ηγουμενίσσα

□ Φυσικοί πόροι

- ▶ Παραλία Δρεπάνου δυτικά της Ηγουμενίσσας, χερσόνησος 8 χλμ με πολύ καλό περιβάλλον και λεπτή άμμο.
- ▶ Καλές μικρές πλαζ κοντά στο Λαδοχώρι Ρέβη, Καλάμι και Γαλήνη με άμμο ή χαλίκι.

□ Πολιτιστικοί πόροι

- ▶ Το δασύλλιο της πόλης Ηγουμενίσσας μέσα στο οποίο βρίσκονται τα ερείπια του τουρκικού κάστρου που κατέστρεψε το 1685 ο Ενετός Μοροζίνι.
- ▶ Μοναστήρι Παγανίων του 18ου αιώνα .

□ **Πολιτιστικές εκδηλώσεις** :Καλλιτεχνικό φεστιβάλ Παραποτάμου τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο.

■ **iii. Περιοχή Φιλιάτων - εκβολών Καλαμά / Κέντρα: Φιλιάτες και Σαγιάδα.**

□ **Φυσικοί πόροι**

▪ **Χαρακτηρισμένη Περιοχή NATURA 2000**

► Οι εκβολές και τα στενά του Καλαμά. Ο Καλαμάς (αρχαίος ποταμός Θύαμις) με πηγές στο Παρακάλαμο η εκβολή του ήταν στη Σαγιάδα και ήταν πλωτός μέχρι την αρχαία Γιτάνη. Σήμερα η πανέμορφη κατάφυτη κοιλάδα του Καλαμά μεταξύ των χωριών Σιδέρη και Πηγαδούλα αποτελεί σημαντικό οικοσύστημα. Σημαντικής αξίας οικοσύστημα αποτελεί επίσης το Δέλτα του Καλαμά όπου σήμερα εκβάλλει βόρεια του βουνού της Σκουπίτσας (Μαυρονόρος) και νότια του λόφου της Μαστιλίτσας. Το φαράγγι του Καλαμά μεταξύ των χωριών Πέντε Εκκλησιών, Πολύδροσο και Μαλού αποτελεί επίσης σημαντικής αξίας οικοσύστημα και τοπίο.

► Οι λιμνοθάλασσες της Σαγιάδας

► Πολύ καλές παραλίες κοντά στη Σαγιάδα με ψηλό χαλίκι : Κεραμίδι και Στροβίλι με φιλό χαλίκι

► Η χερσόνησος της Λυγιάς βόρεια του κόλπου της Ηγουμενίτσας.

□ **Πολιτιστικοί πόροι**

▪ **Χαρακτηρισμένοι Παραδοσιακοί οικισμοί:** Γοιρομέρι (μοναστήρι 13ου αιώνα), Σίδερη, Φοινίκι (λαογραφικό μουσείο), Πλαίσιο (μουσειακά εκθέματα), Φανερωμένη .

► Μικηναϊκά ευρήματα, αρχαιολογικοί χώροι, παραδοσιακά χωριά με λαογραφικό μουσεία κατά μήκος της κοίτης του Καλαμά.

► Ευρήματα της ακρόπολης του αρχαίου οικισμού της Φανοτής στον οικισμό της Ντολιανής σε λόφο στη βόρεια όχθη του Καλαμά.

► Στη δεξιά όχθη του Καλαμά και δυτικά της Βροσίνας στη κορυφή λόφου ο αρχαίος οικισμός της Ραβενής.

► Κέντρο περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης - Μουσείο του δέλτα και των στενών του Καλαμά στη σκάλα της Σαγιάδας.

► Λαογραφικό Μουσείο πολύ καλά οργανωμένο στο Πολύδροσο στις πλαγιές του φαραγγιού του Καλαμά και στο Τσαμαντά.

► Η μονή Καμίτσιανης 1613 μ.Χ. που βρίσκεται στο χωριό Τσαμαντά Φιλιατών.

► Σημαντική αρχαία πόλη στη Γιτάνη, η δεύτερη κατά σειρά αρχαιότητας πρωτεύουσα της Θεσπρωτίας, σε απόσταση 1,5 χλμ. από το φαράγγι το Καλαμά με παλιά αρχοντικά και πέτρινο αρχαίο θέατρο κοντά στο Ράγιο.

► Στη χερσόνησο της Λυγιάς ο περιτειχισμένος οικισμός των τριών συνεχόμενων κάστρων της και στο κέντρο του αποστραγγισθέντος βάλτου το μεταβυζαντινό κάστρο του Πύργου Λυγιάς ή Ραγίου του 5ου αιώνα π.Χ. Ο περιτειχισμένος οικισμός έχει ταυτιστεί με την αποικία των Κερκυραίων κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο.

► Ι.Μ. Παναγίας Ραγίου Μεσοβυζαντινής περιόδου 12ου αιώνα.

► Βόρεια του χωριού Μύλοι στο δρόμο Φιλιατών-Σαγιάδας σε κωνικό λόφο βρίσκεται μικρό ρωμαϊκό κάστρο.

► Η Βυζαντινή Οσδίνα ή Ουζντίνα (πέντε Εκκλησίες) 17ου αιώνα με ελληνιστικά τείχη στη βραχώδη Παλαιοχώρα στην έξοδο των στενών του φαραγγιού του Καλαμά με μαγευτική θέα.

► Η Βυζαντινή γέφυρα στην έξοδο του φαραγγιού του Καλαμά.

□ **Πολιτιστικές εκδηλώσεις** :Τα πανηγύρια στα χωριά των Φιλιατών κάθε Αύγουστο, διεθνές φεστιβάλ πολυφωνικού τραγουδιού κάθε Αύγουστο στο Δελβινάκι, στις Φιλιάτες και τη Σαγιάδα.

8.1.3. Ορεινή Περιοχή Παραμυθιάς – Σουλίου / Κέντρο : Παραμυθιά

□ **Φυσικοί πόροι**

▪ **Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000**

▶ Η περιοχή της Λίμνης Λιμνοπούλας στη Παραμυθιά βρίσκεται ΝΔ των χωριών Κρυσταλλοπηγή και Κεφαλόβρυσου είναι σημαντικής αξίας υγρότοπος και αποστραγγίζεται από τρεις καταβόθρες.

▶ Χαράδρα ρέματος Ντάλα στα όρη Σουλίου το οποίο αποτελεί σημαντικό οικοσύστημα και σπάνιο είδος τοπίου με τις πηγές του ρέματος κοντά στο Σούλι, όπου υπάρχει διατηρημένος ο σπουδαιότερος νερόμυλος του Νομού.

▶ Το σπήλαιο - ασκητήριο του Αγίου Αρσενίου στα όρη Παραμυθιάς.

□ **Πολιτιστικοί πόροι**

▪ **Χαρακτηρισμένος Ιστορικός Τόπος:** Τετραχώρι Σουλίου

▶ Η Παραμυθιά οικισμός ιστορικών χρόνων από το 2ο αιώνα π.Χ.

▶ Βυζαντινός αμυντικός πύργος “Κούλια” στη Παραμυθιά.

▶ Το ρολόι στο κέντρο της Παραμυθιάς (Βενετικό μνημείο).

▶ Τα Ελληνιστικής εποχής κάστρα του Αγίου Δονάτου και κάστρο Γαλατά.

▶ Το ιστορικά χωριό Τετραχώρι Σουλίου με το Κούγκι και το κάστρο 18ου αιώνα.

▶ Στην Αβαρίτσα συναντάμε το συνδυασμό νερόμυλου, νεροτριβής και νεροπρίονου.

▶ Ι.Μ. Αγ. Παρασκευής στο Κούγκι, η οποία χτίστηκε το 1793 και ανατινάχθηκε το 1803 από τον καλόγερο Σαμουήλ.

▶ Ο αρχαίος οικισμός της Ελέας νότια της Παραμυθιάς και ανατολικά της Χρυσαιγής που χρονολογείται στα μέσα του 4ου π.Χ. αιώνα.

▶ Η ρωμαϊκή αποικία της Φωτικής με ερείπια στη θέση Λιμπόνι ΒΑ της Παραμυθιάς.

▶ Ι.Μ. Παναγιάς Παραμυθιάς υστεροβυζαντινός σταυροειδής ναός 13ου αιώνα όπου φυλάσσεται τμήμα των ιερών οστών του Αγίου Δονάτου στη Παραμυθιά.

▶ Μεσοβυζαντινή τρίκλιτη βασιλική στη Γλυκή.

▶ Περιβαλλοντικό κέντρο πληροφόρησης στην Γλυκή.

▶ Η πέτρινη Σκάλα Τζαβέλαινας (το παλιό μονοπάτι των Σουλιωτών) μαγευτικό τοπίο στη συμβολή του Αχέροντα με το ρέμα Ντάλα το οποίο διασχίζει τα όρη Σουλίου πριν τη Γλυκή .

□ **Πολιτιστικές εκδηλώσεις**

Εκδηλώσεις για την επέτειο του ολοκαυτώματος του Σουλίου το τελευταίο Σαββατοκύριακο κάθε Μαΐου με την αναπαράσταση της ανατίναξης του Κουγκίου. Πανηγύρι του Αγίου Δονάτου στις 30 Απριλίου.

8.1.4. Περιοχή Φιλιππιάδας - Λίμνης Ζηρού - Λούρου / Κέντρο Φιλιππιάδα

□ Φυσικοί πόροι

- Χαρακτηρισμένη περιοχή CORINE: Η περιοχή της Λίμνης Ζηρού και κοιλάδα και στενά Λούρου στη Φιλιππιάδα και Θεσπρωτικά Όρη .
 - ▶ Τεχνητή λίμνη Λούρου

□ Πολιτιστικοί πόροι

- ▶ Ρωμαϊκό υδραγωγείο της Φιλιππιάδας
- ▶ Κάστρο Ρωγών.

- Πολιτιστικές εκδηλώσεις: Η γιορτή του Πελαργού στη Φιλιππιάδα στα μέσα Αυγούστου.

8.1.5. Παράκτια Περιοχή Αμβρακικού – Άρτας / Κέντρα: Άρτα, Νεοχώρι

□ Φυσικοί πόροι

- Χαρακτηρισμένη περιοχή RAMSAR: Ο Αμβρακικός κόλπος είναι διεθνούς σημασίας υγρότοπος με το διπλό δέλτα των ποταμών Λούρου και Αράχθου και τη περιοχή των στενών του Λούρου χαρακτηρισμένη NATURA 2000. Συναντάτε ποικιλία εναλλαγών υδρόφιλης και αλόφιλης βλάστησης, οι λιμνοθάλασσες, τα παραποτάμια δάση, οι εκτεταμένοι καλαμώνες, τα σπάνια πουλιά, μία από τις ελάχιστες ποικιλίες αργυροπελεκάνων στην Ευρώπη καθώς και τη παρουσία δελφινιών και θαλασσίων χελωνών.

- Χαρακτηρισμένο μνημείο φύσης: Ο Πλάτανος της Άρτας.

- ▶ Κηρυγμένες Ιαματικές πηγές Χανόπουλο στο Δήμο Βλαχέρνας βόρεια της Άρτας.

□ Πολιτιστικοί Πόροι

- ▶ Μουσείο Φυσικής Ιστορίας και παρατηρητήριο πουλιών στη Κόπραινα.
- ▶ Περιβαλλοντικό κέντρο πληροφόρησης και παρατηρητήριο πουλιών στη Σαλαώρα.
- ▶ Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Νεοχωρίου και του Μουσείου του Φάρου.
- ▶ Το γραφικό νησί της Κορωνησίας που το χωρίζει από το κάμπο της Άρτας η λιμνοθάλασσα Λογαρού, σπάνιος τύπος τοπίου με τη Βυζαντινή εκκλησία της Παναγίας της Κορωνησίας και η εκκλησία του Αγίου Ονούφριου, τα παρατηρητήρια πουλιών και τα παραδοσιακά εκτροφεία ψαριών στη Κορωνησία.
 - ▶ Το περίφημο Τρίτοξο Γεφύρι της Άρτας.
 - ▶ Το κάστρο της Άρτας που κτίσθηκε τον 13ο αιώνα πάνω σε τμήμα αρχαίου τείχους δίπλα στον Άραχθο και μέσα σε πευκόφυτο δάσος με Δημοτικό Θέατρο.
 - ▶ Αρχαίο Θέατρο Αμβρακίας.
 - ▶ Η Βυζαντινή εκκλησία Παρηγορήτισσας κτίστηκε το 1285-1289.
 - ▶ Οι Βυζαντινές εκκλησίες Κάτω Παναγιάς (Γυναικείο Μοναστήρι), Αγία Θεοδώρα, Άγιος Βασίλειος και Μοναστήρι της Παναγίας των Βλαχερνών.
 - ▶ Λαογραφικό, Αρχαιολογικό και Ιστορικά μουσείο της Άρτας.
 - ▶ Μουσείο κλασικών αρχαιοτήτων στην Παρηγορήτισσα.
 - ▶ Γεφύρι Λούρου.

8.1.6. Ορεινή Περιοχή Νοτίων Τζουμέρκων – Ραδοβιζίου / Κέντρα: Βουργαρέλι, Αγνάντα.

□ Φυσικοί πόροι

▪ Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000

- ▶ Τα όρη Αθαμανικά (Τζουμέρκα) και Αχελώος
- ▶ Καταρράκτες στα Θεοδώριανα και στον Καταρράκτη όπου τα νερά χύνονται από ύψος 80 μέτρων.
- ▶ Ελατόδασος στο Βουργαρέλι.

□ Πολιτιστικοί πόροι

- ▶ Κόκκινη Εκκλησία Βουργαρελίου ρυθμού σταυροειδούς Βασιλικής με τρούλο στο Παλαιοχώρι.
- ▶ Μοναστήρι Αγίου Γεωργίου, Κυψέλης και Θεοδωριανών.
- ▶ Μοναστήρι Αγίας Αικατερίνης στο Καταρράκτη.
- ▶ Φράγμα εκτροπής Αχελώου.
- ▶ Γραφικά παραδοσιακά χωριά Αθαμανικό, Βουργαρέλι, Κυψέλης.
- ▶ Τετράκωμο, Καστανιά, Ελάτη και Πηγές, όπου βρίσκεται το ιστορικό μοναστήρι του Σέλτσου από το οποίο το 1803 οι Σουλιώτες άνδρες πέρασαν στον Αχελώο για να αποφύγουν τους Τούρκους και τα γυναικόπαιδα έπεσαν στο βάραθρο.

8.1.7. Ορεινή Περιοχή Βορείων Τζουμέρκων / Κέντρο : Πράμαντα

□ Φυσικοί πόροι

▪ Χαρακτηρισμένη Περιοχή NATURA 2000

- ▶ Τα Αθαμανικά όρη (Τζουμέρκα).
- ▶ Το σπήλαιο Ανεμότρυπα Πραμάντων με σταλαγμίτες και σταλακτίτες.
- ▶ Οι πηγές στη Σκάλα Πραμάντων.
- ▶ Πηγές Κλίφκης με τους φυσικούς καταρράκτες Καλεντζίου.
- ▶ Φαράγγι ποταμού Αράχθου.
- ▶ Φαράγγι Συρράκου.

□ Πολιτιστικοί πόροι

▪ Χαρακτηρισμένοι Τόποι Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους :

- ▶ Συρράκο και Καλαρρύτες.
- ▶ Μοναστήρι του ναού Αγίου Γεωργίου στους Καλαρρύτες.
- ▶ Το μοναστήρι της Κοιμήσεως Θεοτόκου της Κηπίνας του 14ου αιώνα κοντά στο Συρράκο και τους Καλαρρύτες.
 - ▶ Το παρατηρητήριο για Το φαράγγι του Αράχθου στους χώρους του μοναστηριού της Τσούκας.
- ▶ Μονότοξο πέτρινο γεφύρι στον Άραχθο.
- ▶ Το μοναστήρι της Βύλιζας του 18ου αιώνα στο Ματσούκι.
- ▶ Η κεντρική πλατεία με τον υπεραιωνόβιο πλάτανο και την ιστορική γραφική βρύση Αράπης.

- ▶ Η κεντρική εκκλησία της Αγίας Παρασκευής.
- ▶ Ο παραδοσιακός νερόμυλος των Χριστών στη Πράμαντα.
- ▶ Η εκκλησία Ασπροκλησιιάς στο δάσος του Μαρκοπούλου.
- ▶ Γραφικοί παραδοσιακοί οικισμοί Καλαρρυτών, Συρράκου, Καταρράκτη, Κτιστάδων και Μελισσουργών .

□ **Πολιτιστικές εκδηλώσεις**: Παραδοσιακές εκδηλώσεις και λαϊκά πανηγύρια οργανώνονται σε όλα τα χωριά των Τζουμέρκων από Ιούλιο έως Σεπτέμβριο.

8.1.8. Ορεινή Περιοχή Μετσόβου - Βάλια Κάλντα / Κέντρο : Μέτσοβο

□ **Φυσικοί πόροι**

▪ Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000 :

- ▶ Η περιοχή Μετσόβου (Ανήλιο Κατάρα) και όρος Λάκμος (Περιστερί)
- ▶ Η είσοδος του Εθνικού Δρυμού της Βόρειας Πίνδος (Βάλια Κάλντα) πολύ μεγάλης οικολογικής αξίας.
- ▶ Βάλια Κάλντα (Β. Πίνδος) περιοχή CORINE
- ▶ Λίμνη πηγών Αώου.

□ **Πολιτιστικοί πόροι**

▪ Χαρακτηρισμένοι Παραδοσιακοί οικισμοί: Μέτσοβο και Μηλιά Μετσόβου

- ▶ Πολιτιστικό κέντρο θεωρείται όλο το Μέτσοβο.
- ▶ Το φημισμένο αρχοντικό Τοσίτσα στο Μέτσοβο με το λαογραφικό του μουσείο.
- ▶ Το παραδοσιακό τυροκομείο του Ιδρύματος Τοσίτσα και το παραδοσιακό οινοποιείο Κατώγι στο Μέτσοβο.
- ▶ Η πινακοθήκη Αβέρωφ στο Μέτσοβο.
- ▶ Το Ιστορικό μοναστήρι του Αγίου Νικολάου (17ος αιώνας), το μοναστήρι της Παναγιάς, η ανακαινισμένη Μητρόπολη της Αγίας Παρασκευής στο Μέτσοβο (18ος αιώνας).
- ▶ Το Εκκλησιαστικό μουσείο δίπλα στη Μητρόπολη στο Μέτσοβο με τα γνωστά εντοίχια ψηφιδωτά της Ραβέννας.
- ▶ Η Πινακοθήκη του Ε. Αβέρωφ με έργα Μεγάλων Ελλήνων Ζωγράφων και χαρακτών του 19ου και 20ου αιώνα.
- ▶ Οι γραφικοί νερόμυλοι στη περιοχή του Μετσόβου.
- ▶ Το Μουσείο Υδροκίνησης στο Ανθοχώρι.
- ▶ Μοναστήρι της Κόκκινης Πέτρας στους πρόποδες του Περιστερίου
- ▶ Μεγάλης αρχαιολογικής και ιστορικής σημασίας η Ιερά Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Χρυσοβίτσας με τη θαυματουργή εικόνα της Παναγίας (1450 μ.Χ.).
- ▶ Τεχνητό φράγμα Αώου.
- ▶ Χιονοδρομικό κέντρο Μετσόβου.

□ **Πολιτιστικές εκδηλώσεις** : Το φημισμένο αντάμωμα των Βλάχων στο Μέτσοβο κάθε Ιούλιο. Φεστιβάλ τέχνης και λαϊκής παράδοσης τα “Πίχτεια” από 1^η Ιουλίου έως 30 Αυγούστου κάθε χρόνο στο Μέτσοβο. Πολιτιστικές εκδηλώσεις στην Πινακοθήκη Αβέρωφ όλο το έτος. Παραδοσιακές εκδηλώσεις και λαϊκά πανηγύρια οργανώνονται σε όλα τα χωριά του Μετσόβου από Ιούλιο έως Σεπτέμβριο.

8.1.9. Ορεινή Περιοχή Ζαγοροχωρίων

Η ενότητα αυτή υποδιαιρείται στις ακόλουθες υποενότητες:

□ **Φυσικοί πόροι**

- Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000 : Το κεντρικό τμήμα Ζαγορίου που περιλαμβάνει όλα τα Ζαγοροχώρια μεγάλης αξίας οικοσύστημα.

■ **i. Ανατολικό Ζαγόρι / Κέντρο: Γρεβενίτι**

□ **Φυσικοί πόροι**

- ▶ Ο Εθνικός Δρυμός Βόρειας Πίνδου (Βάλια Κάλντα).

□ **Πολιτιστικοί πόροι**

- Χαρακτηρισμένοι Παραδοσιακοί οικισμοί : Γρεβενίτι, Ελατοχώρι, Μακρίνο, Καστανιώνας, Άμπελος, Φλαμπουράρι, Ιτέα, Καβαλάρι, Λειποκαρυά.

- ▶ Την είσοδο στη χαράδρα του Λωσύ με το πέτρινο γεφύρι στη Βωβούσα.
- ▶ Μονή Παναγίας Βουτσάς το 670 μ.Χ. στο Γρεβενίτι.

■ **ii. Κεντρικό Ζαγόρι. / Κέντρα: Τσεπέλοβο και Ασπράγγελοι**

□ **Φυσικοί πόροι**

- Χαρακτηρισμένοι Τόποι Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους: Μονοδένδρι, Δίλοφο.
- Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000: Όρος Μπισικέλι.
- Φαράγγι Βίκου περιοχή CORINE με σημαντικό οικοσύστημα και σπάνιο τοπίο.
 - ▶ Μικρό φαράγγι με σημαντικό οικοσύστημα και σπάνιο τοπίο μεταξύ Καπέσοβου και Τσεπέλοβου και στο χείλος του το φημισμένο μοναστήρι (Μονή Ρογκοβού).
 - ▶ Πέτρινο Δάσος Μονοδενδρίου.

□ **Πολιτιστικοί πόροι**

- Χαρακτηρισμένοι Παραδοσιακοί οικισμοί : Τσεπέλοβο, Σκαμνέλι, Βραδέτο, Κουκούλι, Μονοδένδρι, Άνω Πεδινά, Βίτσα, Κήποι, Νεγάδες, Δίλοφο, Ελάτη, Ασπράγγελοι, Ελαφότοπος, Ηλιοχώρι, Βρυσοχώρι, Καπέσοβο.
 - ▶ Σκάλα Βραδέτου στο φαράγγι του Βίκου με το παραδοσιακό γεφύρι.
 - ▶ Σκάλες Βίτσας, Κουκουλίου και Τσεπέλοβου.
 - ▶ Μουσείο Λαϊκής Τέχνης στους Κήπους.
 - ▶ Ένα τρίτοξο και δύο μονότοξα λιθόκτιστα πέτρινα γεφύρια στο φαράγγι σπάνιου τοπίου μεταξύ Κήπων και Κουκούλι.
 - ▶ Το Μουσείο Χλωρίδας και Πανίδας Λαζαρίδη από τον Εθνικό Δρυμό Βίκου-Αωού στο Κουκούλι.
 - ▶ Η μεταβυζαντινή εκκλησία του Αγίου Μηνά και το μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής στο

χείλος της χαράδρας του Βίκου.

- ▶ Τα μοναστήρια Αγίας Τριάδας Βρυσοχωρίου και Προφήτη Ηλία Βίτσας.
- ▶ Τη παραδοσιακή Σαρακατσάνικη στάνη στο Γυφτόκαμπο.
- ▶ Τα Άνω Πεδινά με τη παράδοση στη χειροτεχνία και το κέντρο έκθεσης χαλιών και χειροποίητων ειδών.
- ▶ Τα παρατηρητήρια στη χαράδρα του Βίκου σε ύψος 1.400μ. στη Οξιά του Μονοδενδρίου, στη Μπελόη του Βραδέτου, στο πανέμορφο μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής του 15ου αιώνα στο Μονοδένδρι.
- ▶ Το Εκθεσιακό κέντρο υφαντών και άλλων χειροποίητων προϊόντων στο Μονοδένδρι (Ριζάρειος Σχολή).
- ▶ Ο αρχαίος οικισμός Βίτσας – Μονοδενδρίου.
- ▶ Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη Ρογκοβού στο Τσεπέλοβο (1038 μ.Χ.).

□ **Πολιτιστικές εκδηλώσεις:** Σαρακατσαναίοι από όλη την Ελλάδα ξανασιμίζουν στην ετήσια συγκέντρωση στο Γυφτόκαμπο το πρώτο Σαββατοκύριακο κάθε Αύγουστο.

■ **iii. Δυτικό Ζαγόρι. / Κέντρο: Πάπιγγο**

□ **Φυσικοί πόροι**

- ▶ Ο Εθνικός δρυμός Βίκου – Αώου.

- Χαρακτηρισμένοι Τόποι Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους: Πάπιγγο.

- ▶ Οι Πηγές Βοϊδομάτη στο φαράγγι του Βίκου.
- ▶ Η φυσική πισίνα στο Μικρό Πάπιγγο.

□ **Πολιτιστικοί πόροι**

- Χαρακτηρισμένοι Παραδοσιακοί οικισμοί: Πάπιγγο, Μικρό Πάπιγγο, Βίκος, Αγ. Μηνάς, Αρίστη, Μεσοβούνι .

- ▶ Τα ειδικά παρατηρητήρια στη χαράδρα του Βίκου στο Μεγάλο Πάπιγγο και στο χωριό του Βίκου.
- ▶ Το μουσείο πολέμου 1940-1941 και η Ι.Μ. Βελλάς στο Καλπάκι.
- ▶ Πέτρινο γεφύρι στο Βοϊδομάτι.

□ **Πολιτιστικές εκδηλώσεις** και παραδοσιακά πανηγύρια οργανώνονται σε όλα τα Ζαγοροχώρια από Ιούλιο έως Σεπτέμβριο.

8.1.10. Ορεινή Περιοχή Κόνιτσας – Μαστοροχωρίων / Κέντρο: Κόνιτσα

□ Φυσικοί πόροι

- Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000 : Κορυφές όρους Γράμμου και Σμόλικα και κορυφή Βασιλίτσα.
- Το φαράγγι του Αώου περιοχή CORINE
- Οι κορυφές του όρους Τύμφης περιοχή CORINE
 - ▶ Η Δρακόλιμνη.
 - ▶ Το πάρκο άγριας ζωής στο Μπουραζάνι.
 - ▶ Ποταμός Σαραντάπορος.
 - ▶ Όρος Τραπεζίτσα.
 - ▶ Κηρυγμένες ιαματικές πηγές Αμάραντου στον Αμάραντο και Λουτρών στον οικισμό Καβάσιλα .

□ Πολιτιστικοί πόροι

- ▶ Το Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην Κόνιτσα.
- ▶ Το βυζαντινό μοναστήρι του Στομίου 14ου αιώνα με εντυπωσιακή θέα στη χαράδρα από τη μονή στα όρια του Εθνικού Δρυμού Βίκου-Αώου.
- ▶ Τα λιθόκτιστα μονότοξα (είσοδος χαράδρας Αώου) ή δίτοξα γεφύρια στην ευρύτερη περιοχή της Κόνιτσας.
- ▶ Το Μουσείο Ηπειρωτών μαστόρων (κέντρο μελετών αρχιτεκτονικής κληρονομιάς) στην Πυρσόγιαννη.
- ▶ Το παραδοσιακό μαντάνι που με τη βοήθεια της υδατόπτωσης χτυπά μάλλινα υφαντά με ξύλινα έμβολα στο Δίστρατο.
- ▶ Το παραδοσιακό νεροπρίονο στα Άρματα στο φαράγγι του Αώου.
- ▶ Ναοί Άνω Κληδωνιάς.
- ▶ Γραφικοί παραδοσιακοί οικισμοί Άνω Κληδωνιάς, Καστανιάς, Νικάνορα, Πυρσόγιαννης, Γαναδίου και τμήμα Κόνιτσας.

- Πολιτιστικές εκδηλώσεις: Ο Εύαθλος της Κόνιτσας διεθνές φεστιβάλ που περιλαμβάνει καγιάκ, ορεινή ποδηλασία, αλεξίπτωτο πλαιγιάς και αναρρίχηση σε βράχια κάθε Μάιο. Τα παραδοσιακά λαϊκά πανηγύρια σε χωριά της Κόνιτσας από Ιούλιο έως Σεπτέμβριο.

8.1.11. Ορεινή Περιοχή Πωγωνίου / Κέντρα : Δελβινάκι, Δαλιανά

□ Φυσικοί πόροι

- Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000: Ωραιόκαστρο, Λίμνη Δελβινακίου, Δάσος Μερόπης και κοιλάδα του ποταμού Γορμού με μικρές χαράδρες και πηγές σημαντικής αξίας οικοσύστημα με σπάνια είδη.
- Χαρακτηρισμένοι Τόποι Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους : Δολό Πωγωνίου.
- Ν.Δ. πλαγιές όρους Δούσκο (Νεμέρσκα) περιοχή CORINE
 - ▶ Απότομο φαράγγι του Κουβαρά στο χωριό Δολό Πωγωνιανής.

□ **Πολιτιστικοί πόροι**

- ▶ Η Βυζαντινή Εκκλησία της Παναγίας στο Δελβινάκι.
- ▶ Οι δύο μεγάλες βρύσες - τα Πηγάδια - στο Δελβινάκι.
- ▶ Στην κοιλάδα του Γορμού στη Κάτω Μερόπη ευρήματα προϊστορικής εποχής.
- ▶ Το Λαογραφικό Μουσείο Πωγωνιανής.
- ▶ Τα Μοναστήρια της Βηρσιανής και της Κάτω Μερόπης.
- ▶ Μονή Βελλάς.
- ▶ Το φημισμένο μοναστήρι της Παναγίας Μολυβδοσκεπάστου του 7ου αιώνα στο Μολυβδοσκεπάσιο.
- ▶ Ο Ναός Αγ. Δημητρίου και οι εκκλησίες Αγ. Σώζοντος και Αγίων Αποστόλων στο Μολυβδοσκεπάσιο.
- ▶ Το εργαστήριο παραγωγής τσίπουρου στο Μολυβδοσκεπάσιο.
- ▶ Το παρατηρητήριο της περιοχής Ελληνο-Αλβανικών συνόρων στο Μολυβδοσκεπάσιο.
- ▶ Το Εκθεσιακό κέντρο Νερόμυλων στο Μπουραζάνι.
- ▶ Το Εκθεσιακό κέντρο προϊστορικών μνημείων στο Μπουραζάνι.
- ▶ Γραφικοί παραδοσιακοί οικισμοί Βήρσανη, Πωγωνιανής, Δελβινάκι, Παλαιοπύργου και Μερόπη.

□ **Πολιτιστικές εκδηλώσεις** : Λαϊκά πανηγύρια Πωγωνίου .

8.1.12. Αστική Περιοχή Ιωαννίνων – Δωδώνης / Κέντρο : Ιωάννινα

□ **Φυσικοί πόροι**

- Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000: Όρος Μιτσικέλι, η Λίμνη των Ιωαννίνων.
- Χαρακτηρισμένοι Τόποι Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους : η παραλίμνια περιοχή Ιωαννίνων, το Φρούριο, τμήμα της πόλης των Ιωαννίνων, το νησί Ιωαννίνων.
- Χαρακτηρισμένο Αισθητικό Δάσος : το δάσος Ιωαννίνων.
 - ▶ Η Λίμνη Παμβώτιδα των Ιωαννίνων.
 - ▶ Το Σπήλαιο Περάματος με σταλακτίτες και σταλαγμίτες.

□ **Πολιτιστικοί πόροι**

- ▶ Στο μοναδικό νησί της λίμνης Παμβώτιδας Βυζαντινές μονές του Αγίου Νικολάου των Φιλανθρωπινών (12ος αιώνας) και του Αγίου Νικολάου Ντίλιου (13ος αιώνας), Μονή Αγίου Νικολάου των Φιλανθρωπινών (1292 μ.Χ.), Μονή Αγίου Παντελεήμονα, όπου στα κελιά της στεγάζεται το Μουσείο Προεπαναστατικής Εποχής .
- ▶ Μουσεία Ιωαννίνων : Αρχαιολογικό, Βυζαντινό, Δημοτικό, Λαογραφικό, Μουσείο Κέρινων Ομοιωμάτων του Π. Βρέλλη στο μαγευτικό χωριό Μπιζάνι, Μουσείο Τέχνης Ελληνικής Ιστορίας.
 - ▶ Η Πινακοθήκη Ιωαννίνων.
 - ▶ Η Καπλάνειος σχολή ιδρύθηκε το 1648.
 - ▶ Το κάστρο με τα δύο τζαμιά (στο τζαμί του Ασλάν Πασά φιλοξενείται το Δημοτικό Μουσείο) και το παλάτι του Ασλάν Πασά Ιωαννίνων, όπου στο κέντρο υπάρχει το Βυζαντινό μουσείο των Ιωαννίνων.
 - ▶ Ο Λόφος της Εταιρείας Ηπειρωτικών μελετών.

- ▶ Το Μαντείο Δωδώνης (4ος αιώνας π.Χ) και Αρχαίο Θέατρο Δωδώνης του 3ου αιώνα π.Χ .
- ▶ Αρχαία Πασσαρών και το Ωρείον.
- ▶ Μονή Παλιουρής.
- ▶ Πολιτιστικές εκδηλώσεις και τοπικές παραδοσιακές δραστηριότητες όπως χειροτεχνία, αργυροχρυσοχοΐα.

9ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ, ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ³³

9.1. ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ, ΔΙΚΤΥΑ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Στα κεφάλαια της ανάλυσης που προηγήθηκαν έχουν καταγραφεί στο επίπεδο της λεπτομέρειας που επιβάλλει η συγκεκριμένη μελέτη, οι φυσικοί πόροι καθώς και τα υπάρχοντα δίκτυα υποδομών και υπηρεσιών. Στην ενότητα αυτή τα προαναφερόμενα στοιχεία αξιολογούνται κάτω από το πρίσμα της συμβολής τους στη δυνατότητα αξιοποίησης, αναβάθμισης και προβολής του τουριστικού δυναμικού της Περιφέρειας.

9.1.1. Φυσικοί Πόροι

Όσον αφορά τους φυσικούς πόρους έχει αναφερθεί ότι στη Περιφέρεια της Ηπείρου υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός περιβαλλοντικά ευαίσθητων αξιόλογων ή / και προστατευόμενων περιοχών με υψηλή οικολογική και αισθητική αξία που τη καθιστούν ιδιαίτερα προνομιούχο από την άποψη του φυσικού περιβάλλοντος. Ορισμένοι από αυτούς του φυσικούς πόρους έχουν ενδιαφέρον σε διεθνές, εθνικά ή περιφερειακό επίπεδο.

Ειδικότερα στους φυσικούς πόρους της Περιφέρειας περιλαμβάνονται:

- ü Μια περιοχή προστασίας διεθνούς εμβέλειας. Προστατεύεται με τη Σύμβαση RAMSAR (Αμβρακικός κόλπος (3GR009) - Δέλτα Λούρου, Άραχθου).
- ü Δύο Εθνικοί Δρυμοί. Ιδιαίτερα προστατευόμενοι ορεινοί όγκοι Εθνικού επιπέδου (Εθνικός Δρυμός Πίνδου - Βάλια Κάλντα και Εθνικός Δρυμός Βίκου - Αώου).
- ü 2 Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης: Μ9-Ο Πλάτανος Άρτας και Μ35-Ο Πλάτανος στην Ελαία Θεσπρωτίας.
- ü 2 Αισθητικά δάση: Περιαστικό Δάσος Ιωαννίνων (ΦΕΚ 306/ΤΑ/1976) και Παραλιακό Δάσος Νικοπόλεως – Μύτικα Πρέβεζας (ΦΕΚ 183/Δ/1977).

³³ Το Κεφάλαιο αυτό στηρίχτηκε κυρίως στη μελέτη του ΕΟΤ - Τουριστική Ανάπτυξη Περιφέρειας Ηπείρου, Φάση Α', Απόστολος Μάλλας, Σεπτέμβριος 2003, και στην Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας ΘΣΗ 2007-2013.

- ü 29 περιοχές, από τις οποίες οι 10 διαπεριφερειακές, που έχουν ενταχθεί στον Εθνικό Κατάλογο του Δικτύου Natura 2000, Οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Συγκεντρώνονται κυρίως στους ορεινούς όγκους της ενδοχώρας και κατά μήκος των ακτών και της ενδοχώρας του Ιονίου.
- ü Δύο περιοχές Ειδικής Διατήρησης SPA.
- ü Τριάντα (30) περιοχές που εντάσσονται στο πρόγραμμα απογραφής βιοτόπων Corine.
- ü 2 Εθνικά Πάρκα: Το Πάρκο Βόρειας Πίνδου και το Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού, για το οποίο υπεγράφη απόφαση θεσμοθέτησής του στις 28.11.2006 και αναμένεται η έκδοση του σχετικού ΦΕΚ με την οριοθέτηση του.
- ü Έξι περιοχές υγροτόπων προτεινόμενες από το ΕΚΒΥ.
- ü Επίσης σαράντα τέσσερα (44) τοπία έχουν καταγραφεί και προταθεί ως τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, τα οποία έχουν μεγάλη οικολογική και αισθητική αξία και μπορούν να αξιοποιηθούν για την ανάπτυξη διάφορων μορφών τουρισμού (ιστορικού, πολιτιστικού, οικότουρισμού, φυσιολατρικού, κλπ.).
- ü 26 καταφύγια Άγριας ζωής
- ü 15 άλλοι βιότοποι.

Οι προαναφερόμενες περιοχές δεν αποτελούν όλες γεωγραφικά διαφορετικές ενότητες αλλά συχνά επικαλύπτονται μεταξύ τους ως προς τον χαρακτηρισμό και το βαθμό Προστασίας τους .

► **Είκοσι επτά (27) ιαματικές πηγές** από τις οποίες μόνο τέσσερις είναι ανακηρυγμένες και λειτουργούσες; τα Λουτρά Καβάσιλων και οι ατμούχες πηγές Αμάραντου του Δ. Κόνιτσας καθώς και οι ιαματικές πηγές Χανόπουλου και Παλιοσάραγα στην περιοχή των Δ. Βλαχέρνας και Πρέβεζας αντίστοιχα, οι οποίες είναι τοπικής εμβέλειας με ελλειμματικές υποδομές. Ο Πίνακας που ακολουθεί, παρουσιάζει το σύνολο των ιαματικών πηγών.

Ανακρημγμένες και Λειτουργούσες				
Πηγή	Θέση	Οικισμός	Δήμος	Νομός
Αμαράντου	Λουτρό	Αμαράντος	Κόνιτσας	Ιωαννίνων
Λουτρά	Λουτρά	Καβάσιλα	Κόνιτσας	Ιωαννίνων
Χανόπουλο	Λουτρά	Χανόπουλο	Βλαχέρνας	Αρτας
Παλιοσάραγα	Λουτρά	Πρέβεζας	Πρέβεζας	Πρέβεζας
Μη Ανακρημγμένες				
Βρωμονέρι	Παλιορόγκα	Χιονόδων	Μαστοροχωρών	Ιωαννίνων
Λουτρά Πυξαριάς	Λουτρά Πυξαριάς	Αγ. Βαρβάρα	Κόνιτσας	Ιωαννίνων
Λουτρά Πυξαριάς (2)	Λουτρά Πυξαριάς	Αγ. Βαρβάρα	Κόνιτσας	Ιωαννίνων
Σιντάντερο	Σιντάντερο	Παλιοσέλλιον	Κόνιτσας	Ιωαννίνων
Βρωμονέρι	Γέφυρα Χασάνη	Παλιοσέλλιον	Κόνιτσας	Ιωαννίνων
Βρωμονέρι	Μιρμιντός	Βρυσσώριον	Τύμφης	Ιωαννίνων
Βρωμονέρι	Λουτούρι	Ηλιοχώριον	Τύμφης	Ιωαννίνων
Νέλες	Νέλες	Κλειδονιά	Κόνιτσας	Ιωαννίνων
Αλμυρά	Αλμυρά	Λιβιάχσβο	Σελλών	Ιωαννίνων
Κόντρα	Κόντρα	Κοκκινιά	Φιλιατών	Θεσπρωτίας
Αλμυρόβρυση	Αχούρια	Κοκκινιά	Φιλιατών	Θεσπρωτίας
Καλπάκι	Καλπάκι	Φασκομηλιά	Συβοτών	Θεσπρωτίας
Πλαταριά	Γρόπα	Πλαταριά	Συβοτών	Θεσπρωτίας
Βρωμονέρι	Μησαιούλα	Κουκουλιά	Αγνάντων	Αρτας
Ράτσα	Ράτσα	Ραμιά	Αγνάντων	Αρτας
Βρωμονέρι	Αλωνάκι	Ανεμορράχη	Αθαμνιάς	Αρτας
Βρωμονέρι	Στρογγυλόκαμπος	Ελάτη	Τετραφυλλίας	Αρτας
Λουτρό	Οικ. Πέρδικα	Μηλιανά	Τετραφυλλίας	Αρτας
Χουλιάρα	Πέρα Σεσι	Ανω Καλεντίνη	Ηρακλείας	Αρτας
Σιλήθρα	Χαλκόρρεμα Μελατών	Μακρινόδα	Πέτα	Αρτας
Κάτω Μπάνη	Μπάνες	Λουτρότοπος	Αράχθου	Αρτας
Ανω Μπάνη	Μπάνες	Λουτρότοπος	Αράχθου	Αρτας
Κάτω Γλώσσα	Αρε Λιαμπιτ	Αμμουδιά	Φαναρίου	Πρέβεζας

Πίνακας: Ιαματικές Πηγές Ηπείρου

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο Ιαματικός τουρισμός αποτελεί μια ήπια τουριστική δραστηριότητα με πολλά περιθώρια ανάπτυξης στην Ήπειρο λόγω του μεγάλου αριθμού των υπάρχουσών πηγών, θα πρέπει να γίνουν οι κατάλληλες μελέτες για την παραπέρα αξιοποίησή τους.

► Μια εκτεταμένη παράκτια ζώνη η οποία εκτείνεται σε μήκος 430 χλμ. και έχει επιφάνεια περί τα 50.000 τμ. Η παράκτια αυτή ζώνη διαθέτει σημαντικούς πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους, τοπία υψηλής αισθητικής αξίας και πολύ καλές παραλίες για κολύμβηση

► Τέλος στους τουριστικά αξιοποιήσιμους φυσικούς πόρους - από τη σκοπιά της προβολής - πρέπει να καταγραφεί και το κλίμα της Περιφέρειας που παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία θερμοκρασιών. Συγκεκριμένα στην Ήπειρο παρουσιάζονται τρεις τύποι κλίματος, ο μεσογειακός τύπος, ο ηπειρωτικός τύπος και ο ορεινός τύπος.

9.1.2. Χωρική Κατανομή των Τουριστικά Αξιοποιήσιμων Φυσικών Πόρων

Σημαντικά στοιχεία που δίνουν δυνατότητες στη τουριστική ανάπτυξη και μάλιστα σε περιπτώσεις εναλλακτικών μορφών τουρισμού συνολικά στη Περιφέρεια, είναι η ποικιλία των φυσικών πόρων, και η μεγάλη χωρική διασπορά τους στο σύνολο της Περιφέρειας. Η χωρική αυτή κατανομή των φυσικών πόρων στο σύνολο της έκτασης της Περιφέρειας δίνει επίσης την δυνατότητα να ενοποιηθούν αυτά σε πράσινα και γαλάζια δίκτυα χωροταξικών και τουριστικών ενοτήτων.

Κατά μήκος της παράκτιας ζώνης της Ηπείρου, από Ηγουμενίτσα μέχρι και Πρέβεζα έχουν καταγραφεί φυσικοί πόροι μεγάλης έλξης (οικολογικά σημαντικές περιοχές Natura 2000

όπως το Δέλτα και τα Στενά του Καλαμά, η θαλάσσια ζώνη από Πάργα ως το ακρωτήριο του Αγ. Θωμά, οι εκβολές και τα Στενά του Αχέροντα και το έλος Καλοδίκι). Στη συνέχεια και ανατολικά της Πρέβεζας εκτείνεται ο Αμβρακικός κόλπος διεθνούς ακτινοβολίας και Προστασίας υδροβιότοπος.

Από βορρά προς νότο και περιμετρικά του ανατολικού ορίου της Περιφέρειας υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση φυσικών πόρων με τουριστική έλξη, οι οποίοι συνδυάζονται και με πολιτιστικούς πόρους. Αυτοί συναντώνται στη περιοχή Κόνιτσας Μαστοχωρίων, στις ορεινές περιοχές Πωγωνίου, Ζαγοροχωρίων, Μετσόβου, Εθνικού Δρυμού Βάλια - Κάλντα, Εθνικού Δρυμού Βίκου -Αώου, Βόρεια και Νότια Τζουμέρκα.

Κατά Νομό, η χωρική κατανομή των τουριστικά αξιοποιήσιμων φυσικών πόρων παρουσιάζεται ως εξής:

□ **Νομός Ιωαννίνων**

Τα περισσότερα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους εντοπίζονται συγκεντρωμένα στο βόρειο τμήμα του ενώ ορισμένα διάσπαρτα εντοπίζονται στο κεντρικό και νότιο τμήμα του νομού. Τα τοπία αυτά παρουσιάζονται παρακάτω:

- Ø Λίμνη Παμβώτιδα και Νησί Ιωαννίνων.
- Ø Φαράγγι ποταμού Χρούσια, Σιράκο, Καλαρίτες.
- Ø Μονοδένδρι και Βίτσα Ζαγορίου.
- Ø Μικρό και Μεγάλο Πάπιγγο.
- Ø Καπέσοβο και Βραδέτο Ζαγορίου.
- Ø Φαράγγι Βίκου και ποταμός Βοϊδομάτης.
- Ø Φαράγγι Δολού Πωγωνιάνης.
- Ø Χαράδρα Θεογέφυρου.
- Ø Συμβολή Αώου-Βοϊδομάτη.
- Ø Χαράδρα Αώου.
- Ø Τμήμα της Κοιλιάδας του Καλαμά από Σουλόπουλο μέχρι Γκρίμποβο.
- Ø Χαράδρα ποταμού Γόρμου.
- Ø Εκκλησιάκι Ταξιαρχών στα Κάτω Πεδινά.
- Ø Στενά Σαρανταπόρου.
- Ø Φαράγγι Μονής Ρογκοβού.
- Ø Κήπιοι, Κουκούλι και το μεταξύ τους φαράγγι.
- Ø Αισθητικό δάσος Ιωαννίνων.
- Ø Λίμνη πηγών Αώου.
- Ø Στενά Αράχθου.
- Ø Οροπέδιο Μονοδενδρίου Ιωαννίνων.
- Ø Δίλοφο Ζαγορίου.
- Ø Βόρεια Στενά Λούρου.
- Ø Λίμνη Τζαραβίνας.
- Ø Μέτσοβο.

Από τα παραπάνω τοπία μεγαλύτερη έκταση καταλαμβάνουν η Χαράδρα Αώου, το Φαράγγι Βίκου και ο ποταμός Βοϊδομάτης, το Οροπέδιο Μονοδενδρίου Ιωαννίνων και η λίμνη Παμβώτιδα με το νησί Ιωαννίνων.

Από τα τοπία που βρίσκονται εντός περιοχών Natura 2000 αναφέρονται τα εξής: η Χαράδρα Αώου, το φαράγγι Βίκου και ο ποταμός Βοϊδομάτης, το φαράγγι μονής Ρογκοβού, οι Κήπιοι και το μεταξύ τους Φαράγγι, το Μέτσοβο καθώς και το Φαράγγι ποταμού Χρούσια, Σιράκο, Καλαρίτες.

Οι περισσότερες περιοχές που έχουν επιλεγεί αποτελούν κυρίως φυσικά τοπία με ιδιαίτερα οικολογικά και τοπιολογικά χαρακτηριστικά. Από αυτά τα περισσότερα αποτελούν ορεινά χερσαία οικοσυστήματα ενώ περιλαμβάνονται επίσης και δύο λιμναίες περιοχές: Η λίμνη Παμβώτιδα και η λίμνη Τζαραβίνας. Έχουν συμπεριληφθεί επίσης και οικισμοί με αξιόλογα κοινωνικοοικονομικά - πολιτιστικά και αισθητικά χαρακτηριστικά όπως το Μονοδένδρι και η Βίτσα Ζαγορίου, το Καπέσοβο και Βραδέτο Ζαγορίου, το μικρό και Μεγάλο Πάτιγγο, το Δίλοφο Ζαγορίου, το Μέτσοβο, οι Κήποι και το Κουκούλι.

□ **Νομός Άρτας**

Οι εξής περιοχές είναι τουριστικά αξιοποιήσιμες, ως τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους:

- ∅ Λιμνοθάλασσες Ροδιάς – Τσουκαλιού.
- ∅ Λιμνοθάλασσα Τσοπέλι Αμβρακικού.
- ∅ Λιμνοθάλασσα Λογαρού και Δέλτα Αράχθου

Και οι τρεις περιοχές εμπίπτουν εντός της προστατευόμενης, με τη διεθνή σύμβαση, περιοχής του Αμβρακικού Κόλπου. Παρουσιάζουν οικολογική, κοινωνικοοικονομική, πολιτιστική και αισθητική αξία.

□ **Νομός Πρεβέζης**

Οι εξής περιοχές είναι τουριστικά αξιοποιήσιμες, ως τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους:

- ∅ Τμήμα Αχέροντα από Γλυκή μέχρι Καστρί.
- ∅ Εκβολή Αχέροντα και Νεκρομαντείο.
- ∅ Νότια Στενά Λούρου.
- ∅ Λίμνη Ζηρός Φιλιππιάδας.
- ∅ Αισθητικό Δάσος Μύτικα Πρεβέζης.
- ∅ Κοιλιάδα Αχέροντα από Αλώνι μέχρι Γλυκή.
- ∅ Νησάκια και Φρούριο Πάργας

Πλην του αισθητικού δάσους Μύτικα Πρεβέζης, οι υπόλοιπες περιοχές αποτελούν ενδιαφέροντα υγροτοπικά οικοσυστήματα. Μόνο το δυτικό τμήμα της περιοχής «Εκβολή Αχέροντα και Νεκρομαντείο» εντοπίζεται εντός περιοχής Natura 2000.

□ **Νομός Θεσπρωτίας**

Οι εξής περιοχές είναι τουριστικά αξιοποιήσιμες, ως τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους:

- ∅ Χαράδρα Καλπακιώτικου ρέματος στο Φοινίκι.
- ∅ Φράγμα Καλαμά.
- ∅ Στενά Καλαμά.
- ∅ Κοιλιάδα Καλαμά μεταξύ των χωριών Σιδέρη και Πηγαδούλια.
- ∅ Εκβολή Καλαμά.
- ∅ Χαράδρα Ρέματος Ντάλα και Στενά Αχέροντα.
- ∅ Έλος Καλοδίκι Πάργας.
- ∅ Σύβοτα.

- Ø Όρμος Αρίλλας.
- Ø Παραλία και νησάκι Πέραμος.

Τα Στενά Καλαμά, το Φράγμα Καλαμά, η Εκβολή Καλαμά, το Μος Καλοδίκι Πάργας, βρίσκονται εντός περιοχών Natura 2000.

9.1.3. Υφιστάμενες και Εν Δυνάμει Απειλές

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η κατάσταση των περιβαλλοντικά αξιόλογων περιοχών οι οποίες και αποτελούν σημαντικούς τουριστικούς πόρους έχει χαρακτηριστεί ως “γενικά αρκετά καλή” ενώ συγχρόνως επισημαίνεται ότι έχουν αρχίσει οι περιοχές αυτές να δέχονται πιέσεις και απειλές για υποβάθμιση τους. Οι πιέσεις αυτές σε ορισμένες περιπτώσεις είναι σημαντικές.

Συγκεκριμένα:

- Û Η παράκτια ζώνη δέχεται πιέσεις από την τουριστική και οικιστική ανάπτυξη και ιδιαίτερα από την αυθαίρετη δόμηση.
- Û Αρκετοί υγρότοποι παρουσιάζονται ευτροφικοί και στη περίπτωση αυτή απαιτείται περαιτέρω διερεύνηση προκειμένου να διευκρινιστούν τα αίτια υποβάθμισης τους.
- Û Οι ορεινοί όγκοι βρίσκονται σε καλή κατάσταση φυσικότητας δέχονται όμως απειλές από την υπερβόσκηση, τη παράνομη υλοτομία και τη λαθροθηρία.
- Û Γενικά πρέπει να αναφερθεί επίσης ότι πιέσεις που δέχονται οι ευαίσθητες και αξιόλογες περιοχές συνδέονται άμεσα και με τις αναπτυξιακές δραστηριότητες.

Στα πιο πάνω πρέπει να προστεθούν:

- Û Η έλλειψη και η μη ισόρροπη κατανομή επαρκών δημόσιων και ιδιωτικών πόρων για τη προστασία και αξιοποίηση τους.
- Û Η έλλειψη ενοποίησης και δικτύωσης των αξιόλογων στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος, και ο μη συσχετισμός τους με τα πολιτιστικά δίκτυα σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.
- Û Αδυναμίες στη εφαρμογή πολιτικής χρήσεων και πολιτικής γης που να διασφαλίζει τα περιβαλλοντικά ευαίσθητα οικοσυστήματα και τα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, παρέχοντας ταυτόχρονα δυνατότητες παραγωγικής απασχόλησης στον τοπικό πληθυσμό.
- Û Έλλειψη συνειδητοποίησης από μεγάλη μερίδα πληθυσμού, της αξίας των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος της περιφέρειας, με αποτέλεσμα να ασκούνται πολλαπλές πιέσεις στους φυσικούς πόρους, που αν συνεχιστούν μπορεί να βλάψουν τη φέρουσα ικανότητα τους, με συνέπεια να κινδυνεύσουν να απολέσουν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα.

Κατά Νομό, οι πιο ευαίσθητες Περιοχές σε σχέση με τις υφιστάμενες και τις εν δυνάμει απειλές είναι οι εξής:

□ **Νομός Ιωαννίνων**

- Ø Λίμνη Ιωαννίνων (Ρύπανση), το Μικρό και Μεγάλο Πάπιγκο (τουριστική ανάπτυξη), η χαράδρα Αώου (διάνοιξη οδικού δικτύου, πιθανή υλοποίηση αναπτυξιακών σχεδίων) και το Οροπέδιο Μονοδενδρίου (οδοποιία, εξόρυξη).

□ **Νομός Άρτας**

- Ø Λιμνοθάλασσες Ροδιάς – Τσουκαλιού.
- Ø Λιμνοθάλασσα Τσοπέλι Αμβρακικού.
- Ø Λιμνοθάλασσα Λογαρού και Δέλτα Αράχθου.

Οι κύριες απειλές που δέχονται προέρχονται από το κυνήγι, τη ρύπανση από τα φυτοφάρμακα, και την ακαλαίσθητη αρχιτεκτονική.

□ **Νομός Πρεβέζης**

- Ø Τμήμα Αχέροντα από Γλυκή μέχρι Καστρί.
- Ø Εκβολή Αχέροντα και Νεκρομαντείο.
- Ø Νότια Στενά Λούρου .
- Ø Λίμνη Ζηρός Φιλιππιάδας.
- Ø Αισθητικό Δάσος Μύτικα Πρεβέζης.
- Ø Κοιλιάδα Αχέροντα από Αλώνι μέχρι Γλυκή -Νησάκια και Φρούριο Πάργας.

Οι κυριότερες απειλές που δέχονται είναι το κυνήγι, η αλιεία, η ρύπανση των νερών από τα φυτοφάρμακα και η οδοποιία.

□ **Νομός Θεσπρωτίας**

- Ø Χαράδρα Καλπακιώτικου ρέματος στο Φοινίκι.
- Ø Φράγμα και Στενά Καλαμά.
- Ø Κοιλιάδα Καλαμά μεταξύ των χωριών Σιδέρη και Πηγαδούλια.
- Ø Εκβολή Καλαμά.
- Ø Χαράδρα Ρέματος Ντάλα και Στενά Αχέροντα.
- Ø Έλος Καλοδίκι Πάργας.
- Ø Σύβοτα.
- Ø Όρμος Αρίλλας.
- Ø Παραλία και νησάκι Πέραμος .

Οι κυριότερες ανθρωπογενείς πιέσεις που υφίστανται, οφείλονται κυρίως στο κυνήγι, την αλιεία, τη βόσκηση και τον άναρχο τουρισμό.

9.1.4. Προτεινόμενα Μέτρα για την Αντιμετώπιση των Απειλών

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα υπάρχοντα προβλήματα υποβάθμισης των φυσικών πόρων και να αποφευχθεί μελλοντικά η ένταση και ο πολλαπλασιασμός τους, προτείνεται από την χωροταξική μελέτη της Περιφέρειας Ηπείρου:

■ Η αποτελεσματική περιβαλλοντική διαχείριση τους με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι προκαλούμενες ανθρωπογενείς πιέσεις και συγχρόνως να προστατεύονται οι οικολογικά αξιόλογες περιοχές και να υπάρχει σεβασμός στη χωρητικότητα των οικοσυστημάτων των οποίων η ισορροπία δεν θα πρέπει σε οποιαδήποτε περίπτωση να παραβλάπτεται.

■ Η περιβαλλοντική διαχείριση θα πρέπει να συνδυαστεί με τη δημιουργία ήπιων παραγωγικών δραστηριοτήτων συμβατών με τις αρχές προστασίας του περιβάλλοντος, με τη συγκράτηση του πληθυσμού και με τη πολιτιστική ανάπτυξη που είναι συμβατές με τις αρχές της αειφορίας και της διατήρησης της βιοποικιλότητας όπως αυτές προέκυψαν από τη Σύμβαση του Ρίο και της Agenda 21 της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα στοιχεία αυτά θα πρέπει να ενσωματωθούν στον ευρύτερο χωροταξικό σχεδιασμό της Περιφέρειας. Λόγω του μεγάλου πλήθους των υπό προστασία περιοχών επιβάλλεται ο καθορισμός προτεραιοτήτων στην εφαρμογή της βέλτιστης περιβαλλοντικής διαχείρισης.

Περιοχές για τις οποίες έχουν ήδη εκπονηθεί Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες (Ε.Π.Μ.) είναι:

► ο **Αμβρακικός κόλπος**, οι **εκβολές του Καλαμά**, οι **εκβολές του Αχέροντα** ενώ επίσης έχει εκπονηθεί μελέτη 'Ολοκληρωμένου Προγράμματος Ανάπτυξης των **Ορεινών Όγκων της Πίνδου**".

► Όσον αφορά τους **υγροβιότοπους** τα έργα προώθησης του οικότουρισμού, κατασκευής υποδομών εξυπηρέτησης επισκεπτών αποτελούν ένα στοιχείο προβολής των υγροτόπων αλλά και πιθανή οικονομική στήριξη των διαχειριστικών προγραμμάτων. Η δημιουργία μικρών τουριστικών καταλυμάτων θα υποστηρίξει την παρουσία περιηγητών στους υγροτόπους (παράκτιους και πεδινούς) καθώς και ήπιων παραγωγικών δραστηριοτήτων στα ορεινά φυσικά συστήματα.

► Επίσης βασικός στόχος είναι η προστασία αναβάθμιση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων του περιβάλλοντος με βάση την ορθολογική χωροθέτηση των νέων έργων στη Περιφέρεια και τη λήψη των απαραίτητων μέτρων με σκοπό την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων από την κατασκευή και λειτουργία των έργων.

9.1.5. Δίκτυα Υποδομών, Υπηρεσιών

I. Μεταφορική Υποδομή

Η Περιφέρεια της Ηπείρου χαρακτηρίζεται ως αποκομμένη σε σχέση με τον περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό χώρο. Η απομόνωση αυτή οπωσδήποτε οφείλεται στη γεωγραφική της θέση αλλά κατά ένα σημαντικό μέρος οφείλεται και στις υφιστάμενες μεταφορικές υποδομές.

Το υφιστάμενο οδικό δίκτυο και γενικά οι συγκοινωνιακές υποδομές σε συνδυασμό με την ορεινή γεωμορφολογία και τις δυσμενείς καιρικές - κλιματολογικές συνθήκες αποτελεί σοβαρότατο παράγοντα για την απομόνωση της Ηπείρου από την Κεντρική Ελλάδα και τη Μακεδονία.

Το μεγαλύτερο τμήμα των επιβατικών μετακινήσεων είναι χερσαίες (**οδικές μετακινήσεις**) και γίνονται με δημόσια μεταφορικά συστήματα (ΚΤΕΛ, ταξί). Όμως η σύνθεση και η ηλικία του στόλου των λεωφορείων των ΚΤΕΛ δεν προσφέρεται για παροχή ικανοποιητικού επιπέδου συγκοινωνίας ενώ ταυτόχρονα υπάρχουν και σοβαρά προβλήματα υποδομής (π.χ. σταθμοί κλπ). Οι δυνατότητες αξιοποίησης του οδικού δικτύου για την τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου, έχουν ήδη βελτιωθεί μετά την αποπεράτωση της Εγνατίας και αναμένεται να βελτιωθούν ακόμα περισσότερο με την υλοποίηση της Ιόνιας Οδού και των κάθετων αξόνων.

Όσον αφορά τα **λιμάνια και τις θαλάσσιες μεταφορές** τα σημαντικότερα λιμάνια της Ηπείρου είναι της Ηγουμενίτσας, της Πρέβεζας, της Πάργας και της Σαγιάδας.

- Το λιμάνι της Ηγουμενίτσας είναι εθνικής σημασίας, (είναι από τα σημαντικότερα λιμάνια της χώρας) και παρουσιάζει σημαντική αύξηση την τελευταία δεκαετία σε εισαγωγικές και εξαγωγικές δραστηριότητες με ιδιαίτερο χαρακτήρα τον εξαγωγικό. Έχει καθημερινή σύνδεση με Ιταλία και ο ΟΛΗΓ ήδη έχει ξεκινήσει την εκπόνηση μελετών σκοπιμότητας και βιωσιμότητας για ανάπτυξη συνεργασιών με λιμένες της Αδριατικής και της Γαλλίας. Η ολοκλήρωση της Β' και Γ' Φάσης των επεκτατικών έργων θα εκσυγχρονίσουν περαιτέρω το λιμάνι της Ηγουμενίτσας, αλλά χρειάζονται και βελτιώσεις στους υπόλοιπους λιμένες της Ηπείρου, ώστε να παίξουν σημαντικό ρόλο στη συνολική αξιοποίηση του τουριστικού δυναμικού της.
- Το λιμάνι της Πρέβεζας είναι επίσης σημαντικό λιμάνι κυρίως επιβατικού χαρακτήρα. Μετά τη ζεύξη Ακτίου - Πρέβεζας ο χαρακτήρας του λιμανιού είναι περισσότερο "μαρίνα" που θα εξυπηρετεί τουριστικούς σκοπούς. Όσον αφορά το λιμάνι της Πρέβεζας πρέπει να γίνουν άμεσα οι απαιτούμενες ενέργειες ωρίμανσης και διεκδίκησης των έργων που κρίνονται άμεσα απαραίτητα για την αποκατάσταση του λιμανιού, καθιστώντας το έτσι σημαντικό τουριστικό κόμβο για τη περιοχή του Ιονίου και την Αδριατική, δίνοντας επιπλέον την δυνατότητα πρόσβασης από θάλασσα των επισκεπτών στους μοναδικούς τουριστικούς προορισμούς των ορεινών όγκων της Ηπείρου.
- Τα λιμάνια της Πάργας και της Σαγιάδας είναι μικρά επιβατικά λιμάνια που εξυπηρετούν κυρίως συνδέσεις με Κέρκυρα και Παξούς και παρέχουν υπηρεσίες σε τουριστικά σκάφη.

Οι **αεροπορικές μεταφορές** εκτελούνται από το **αεροδρόμιο των Ιωαννίνων**. Το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων δεν συγκαταλέγεται στους αερολιμένες προς αξιοποίηση, λόγω του ότι κρίθηκε πολύ μικρό. Σύμφωνα με τον προγραμματισμό του υπουργείου Ανάπτυξης, θα περάσει στην Ανώνυμη Εταιρεία Διαχείρισης Περιφερειακών Αερολιμένων (ΑΕΔΙΠΑ). Η ΑΕΔΙΠΑ θα στελεχωθεί με προσωπικό της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, θα έχει διάρκεια ζωής 20 χρόνια με δυνατότητα επέκτασης και θα μπορεί, πάντα υπό προϋποθέσεις, να δώσει το μάντζι των αεροδρομίων σε ιδιώτη, μέσω σύμβασης παραχώρησης. Θα χρηματοδοτείται από τα τέλη των αεροπορικών εταιρειών, την εκμετάλλευση εμπορικών χώρων, και από ένα ειδικό τέλος που θα εισπράττονται από τα αεροδρόμια που θα περάσουν σε ιδιώτες και θα αντικαταστήσει το «Σπατόσημο». Πέραν των τελευταίων εξελίξεων (2013), το αεροδρόμιο έχει ανάγκη από πραγματοποίηση εργασιών εκσυγχρονισμού, ενίσχυση της λειτουργίας του, διεύρυνση του ωραρίου λειτουργίας του με την ενίσχυση του προσωπικού.

Στις από αέρος εξυπηρετήσεις της Περιφέρειας πρέπει να αναφερθεί και το **αεροδρόμιο στο Άκτιο** το οποίο βρίσκεται κοντά στα όρια της (περιλαμβάνεται στη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας), και αναβαθμίστηκε προκειμένου να διαμορφωθεί σε αεροπορικό κόμβο εθνικής / διαπεριφερειακής εμβέλειας, γεγονός που θα προσελκύσει ιδιαίτερα το ενδιαφέρον περισσότερων Tour Operators. Ο αερολιμένας του Ακτίου συγκαταλέγεται στους αερολιμένες προς αξιοποίηση, έτσι αναμένονται σημαντικά οφέλη από την ιδιωτικοποίηση (που δεν γίνεται μόνον για ταμειακούς λόγους, αλλά πρωτίστως για αναπτυξιακούς).

II. Λοιπή τεχνική υποδομή

□ Ενεργειακή υποδομή υπερτοπικής εμβέλειας

Σχετικά με την εκτίμηση του θεωρητικού δυναμικού³⁴:

□ Για την **Αιολική Ενέργεια**, το σύνολο της ισχύος των έργων που βρίσκονται σε κάποια φάση ωρίμανσης και δεν προβλέπεται μακροσκοπικά, να αντιμετωπίζουν ζητήματα εγγύτητας ή επικάλυψης με καταγεγραμμένες περιοχές ειδικών χρήσεων και προστασίας είναι 222 MW, ενώ η αντίστοιχη των πιθανών έργων που προκύπτουν συμπληρωματικά είναι 741 MW. Κατά συνέπεια, προκύπτει ένα όριο ρεαλιστικά διαθέσιμης ισχύος κοντά στα 1000 MW για όλη την Περιφέρεια Ηπείρου, ενώ το αιολικό δυναμικό προς αξιοποίηση βρίσκεται, σε μεγάλο βαθμό, στους Δήμους Ηγουμενίτσας, Σουλίου, Φιλατών και Πάργας. Η ισχύς αυτή διπλασιάζεται αν δε συμπεριληφθεί καμία, έστω και υποθετική, κατηγοριοποίηση για τη θέση των υποψήφιων εγκαταστάσεων (συνολικά 426 MW έργων σε ωρίμανση και 1521 MW πιθανών έργων), δίνοντας ένα όριο εν δυνάμει θεωρητικού δυναμικού 2000 MW περίπου.

□ Για τη **Βιομάζα** στο σύνολό της, το ανώτατο εν δυνάμει δυναμικό αντιστοιχεί σε ανώτατη ανηγμένη ισχύ (ηλεκτρισμός + Θερμότητα) 71 MW. Όσον αφορά στο διαθέσιμο δυναμικό της υγρής βιομάζας αυτό είναι κατ' ελάχιστον 13 MW. Σε αντίθεση με τις εκτιμήσεις για της άλλες Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), η ισχύς αυτή μπορεί άμεσα να προωθηθεί και να εγκατασταθεί δεδομένης της ωριμότητας των σχετικών έργων.

□ Για τα **Φωτοβολταϊκά**, λαμβάνοντας υπόψη το θεωρητικό δυναμικό αλλά και βασικές εκτιμήσεις για τους περιορισμούς της βέλτιστης απόληψής του, κρίνεται αναγκαία και εφικτή η υιοθέτηση περιφερειακών στόχων που ξεκινούν κατ' ελάχιστον από τα 160 MWp (συντηρητικό σενάριο) και φτάνουν μέχρι τα 330 MWp (σενάριο αυξημένης διείσδυσης).

□ Αστικά λύματα

Βασικό πρόβλημα στην Περιφέρεια αποτελεί η ανεξέλεγκτη διάθεση των απορριμμάτων με αποτέλεσμα να προκαλούνται σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Επιπλέον υπάρχει το γενικότερο πρόβλημα της δυσκολίας κοινωνικής αποδοχής για τη χωροθέτηση εκτάσεων για την διάθεση των λυμάτων καθώς και η ανεπάρκεια σχεδιασμού και η έλλειψη συντονισμού των αρμόδιων φορέων. Εξ άλλου οι περισσότεροι οικισμοί της περιφέρειας άνω των 2000 κατοίκων, δεν βρίσκονται σε συμφωνία με τα προβλεπόμενα από την ελληνική και κοινοτική νομοθεσία, ούτε ως προς τα δίκτυα αποχέτευσης ούτε ως προς τις Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων (ΕΕΛ).

Η διαχείριση και διάθεση των αστικών λυμάτων στην Περιφέρεια της Ηπείρου γίνεται με

³⁴ Σύμφωνα με την μελέτη Αποτύπωση του Ενεργειακού Χάρτη (ισοζυγίου), Δεκέμβριος 2011 από την Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή Περιφέρειας Ηπείρου.

ευθύνη των αντίστοιχων ΟΤΑ ή ΔΕΥΛ (Δίκτυα Αποχέτευσης, Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων) είτε με ευθύνη των κατοίκων (διάθεση σε βόθρους).

Στα πλαίσια των προτεινόμενων δράσεων για τη διαχείριση των αστικών λυμάτων περιλαμβάνονται:

► Η ολοκλήρωση του δικτύου αποχέτευσης και ΕΕΛ που βρίσκονται στο στάδιο της κατασκευής καθώς και η επέκταση και αναβάθμιση των υφιστάμενων προκειμένου να πληρούν κατά κύριο λόγο την ισχύουσα νομοθεσία.

► Ο προγραμματισμός και η κατασκευή νέων δικτύων αποχέτευσης και ΕΕΛ σε οικισμούς άνω των 2000 σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τη σχετική νομοθεσία.

► Η ίδρυση οργάνωση και λειτουργία Κέντρου Υποστήριξης των Βιολογικών Καθαρισμών σε επίπεδο περιφέρειας με σκοπό τη παροχή τεχνικής βοήθειας και υποστήριξης στους ΟΤΑ που διαθέτουν ή πρόκειται να κατασκευάσουν τέτοιες μονάδες.

Επιπλέον σε μελέτη που συντάχθηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ στα πλαίσια της διαμόρφωσης σχετικής πρότασης για το Γ ΚΠΣ³⁵ προτείνεται:

► Για το Ν. Ιωαννίνων : 1) η κατασκευή 4 χώρων Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) για τους οποίους έχει ήδη εγκριθεί η χωροθέτηση (περιοχές Ιωαννίνων, Μετσόβου, Κόνιτσα, Δελβινάκων), 2) η κατασκευή 6 Σταθμών Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ), 3) η κατασκευή ενός Κέντρου Ανακύκλωσης Υλικών (ΚΑΥ).

► Για τον Ν. Πρεβέζης : 1) η κατασκευή 1 χώρου Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ), 2) η κατασκευή 2 Σταθμών Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ), 3) η κατασκευή ενός Κέντρου Ανακύκλωσης Υλικών (ΚΑΥ).

► Για τον Ν. Άρτας : 1) συμπληρωματικά έργα στο Χώρο Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) ώστε να εξυπηρετηθούν και οι υπόλοιποι ΟΤΑ του Νομού 2) η κατασκευή 2 Σταθμών Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ) 3) η κατασκευή 1 Κέντρου Ανακύκλωσης Υλικών (ΚΑΥ).

► Για τον Ν. Θεσπρωτίας : 1) κατασκευή 1 χώρου Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) που θα εξυπηρετεί όλους τους ΟΤΑ του νομού, 2) η κατασκευή 2 Σταθμών Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ), 3) η κατασκευή 1 Κέντρου Ανακύκλωσης Υλικών (ΚΑΥ).

9.2. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Η Ήπειρος χαρακτηρίζεται από πλούσια ιστορική και πολιτιστική παράδοση, η οποία ξεκινά από τους αρχαίους χρόνους, σύμφωνα με τις μαρτυρίες του Ησιόδου για το περίφημο μαντείο της Δωδώνης και συνεχίζεται κατά τους βυζαντινούς χρόνους και το μεσαίωνα, όπως μαρτυρούν τα κάστρα και οι βυζαντινές εκκλησίες, οι πύργοι, τα αρχοντικά και τα γεφύρια, που έκτιζαν οι Ηπειρώτες μάστορες. Ιδιαίτερα στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, οι αγώνες των Ηπειρωτών για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού στο Ζάλογο και στο Σούλι, αλλά και οι μεγάλες σχολές των Ιωαννίνων, όπου δίδασκαν μεγάλοι δάσκαλοι του γένους, έδωσαν το στίγμα του αγωνιζόμενου ελληνισμού. Μετά την απελευθέρωση και μέχρι σήμερα η πολιτιστική παράδοση εκφράζεται με τη ζωή και το έργο των μεγάλων εθνικών ευεργετών και των κατοίκων των χωριών μέσα από πλήθος μνημείων και ιστορικών και παραδοσιακών οικισμών. Συγκεκριμένα τα Ζαγοροχώρια που προστατεύονται νομοθετικά από το ΥΠΕΧΩΔΕ

³⁵ “Ολοκλήρωση Υποδομών σε Δίκτυα Αποχέτευσης και Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Λυμάτων στη Χώρα”.

(46 χωριά πολλά από τα οποία είναι ιδιαίτερες πατρίδες εθνικών ευεργετών) είναι το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αρμονικού συνδυασμού του κτισμένου με το φυσικό περιβάλλον.

9.2.1. Πολιτιστικές Εκδηλώσεις

Η πολιτιστική κληρονομιά της Ηπείρου προσφέρει δυνατότητες αναβάθμισης και προβολής του τουριστικού δυναμικού με την αξιοποίηση διαφόρων πολιτιστικών στοιχείων, μεταξύ των οποίων οι πολιτιστικές εκδηλώσεις. Πράγματι, η πολιτιστική παράδοση της Ηπείρου αναδεικνύεται από τις οργανωμένες πολιτιστικές εκδηλώσεις στα κέντρα των μεγαλύτερων δήμων της Περιφέρειας κάθε χρόνο. Συγκεκριμένα:

- ü Ο Δήμος Ιωαννίνων οργανώνει τα “Ηπειρωτικά” κατά τους καλοκαιρινούς μήνες με εκδηλώσεις ζωγραφικής, θέατρο και χορό, ενώ το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Ιωαννίνων διατηρεί μια σημαντική παρουσία στο χώρο.
- ü Ο Δήμος Πρεβέζης οργανώνει τα Νικοπόλεια κάθε Καλοκαίρι και διαθέτει μια Θεατρική σκηνή. Επίσης η χορωδία “Αρμονία” οργανώνει ένα χορωδιακό φεστιβάλ στο χώρο του αρχαίου Θεάτρου της Νικοπόλεως.
- ü Η Ηγουμενίτσα φιλοξενεί τα “Θεσπρωτικά”.
- ü Στην Άρτα οργανώνονται εκδηλώσεις στην επέτειο της απελευθέρωσης της πόλης.
- ü Διεθνές φεστιβάλ πολυφωνικού τραγουδιού οργανώνεται στο Δελβινάκι και στους Φιλιάτες Θεσπρωτίας.

9.2.2. Αρχαιολογικά και Ιστορικά Μνημεία

Σημαντικά «πάγια» στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, ορισμένα των οποίων ήδη αξιοποιούνται για την αναβάθμιση και προβολή του τουριστικού δυναμικού της Ηπείρου, είναι τα αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία. Ωστόσο, υπάρχουν ακόμη πολλά εξ αυτών που παραμένουν άγνωστα στην τουριστική αγορά, τόσο του εξωτερικού, όσο και του εσωτερικού. Η ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά της Περιφέρειας δεν αναδεικνύεται επαρκώς γιατί πολλά ιστορικά, πολιτιστικά και αρχαιολογικά μνημεία δεν έχουν ακόμη προβληθεί ή αξιοποιηθεί ικανοποιητικά.

Τα σημαντικότερα αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία σε κάθε Νομό της Περιφέρειας Ηπείρου είναι τα ακόλουθα:

■ NΟΜΟΣ ΑΡΤΑΣ

- ✓ Το βυζαντινό κάστρο της Άρτας (Ριζόκαστρο) (9ος αιώνας).
- ✓ Οι βυζαντινές εκκλησίες, όπως η Παναγία Παρηγορήτισσα (1295).
- ✓ Η Αγία Θεοδώρα και ο Άγιος Βασίλειος (13ος αιώνας).
- ✓ Το μοναστήρι της Κάτω Παναγιάς (μέσα του 13ου αιώνα) και το μοναστήρι Ροβελίστης (17ος αιώνας).
- ✓ Το γεφύρι της Άρτας με θεμέλια προχριστιανικής εποχής . (Φωτογραφία)

■ **ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ**

- ✓ Τα ερείπια των χωριών του Σουλίου με τα επιβλητικά κάστρα Κούγκι, Κιάφα και Αβαρικό.
- ✓ Τα κάστρα της Παραμυθιάς και του Γαλατά ελληνιστικών χρόνων που κατασκευάστηκαν κατά τη Βυζαντινή εποχή.
- ✓ Το μοναστήρι της Παναγίας του Γηρομερίου (13ος αιώνας). (Φωτογραφία)

■ NOMΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

- ✓ Ο αρχαιολογικός χώρος της Δωδώνης, ο αρχαιότερος της ηπειρωτικής Ελλάδας.
- ✓ Τα ερείπια των αρχαίων Μολοσσικών πόλεων μεταξύ των χωριών Κληματιά και Παλιουρή και Πασσαρών κοντά στο χωριό Ροδοτόπι.
- ✓ Το κάστρο των Ιωαννίνων, το οποίο ξαναχτίστηκε τον 13ο αιώνα. (Φωτογραφία).
- ✓ Τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μοναστήρια στο νησάκι της λίμνης Παμβώτιδας (μοναστήρι του Αγίου Νικολάου (των Φιλανθρωπινών), του Αγ. Νικολάου (Στρατηγοπούλου), του Αγίου Νικολάου (των Γκουμάτων) και το μοναστήρι του Αγίου Παντελεήμονα.
- ✓ Το μοναστήρι Βελλάς, αφιερωμένο στη γέννηση της Θεοτόκου, που ιδρύθηκε τον 11ο αιώνα. Ξαναχτίστηκε το 1745 και σήμερα λειτουργεί το ιεροδιδασκαλείο που ίδρυσε το 1911 ο Μητροπολίτης Σπυρίδων Βλάχος.
- ✓ Τα μοναστήρια των Αγίων Αναργύρων και της Ζωοδόχου Πηγής στη χαράδρα του Βοϊδομάτη.
- ✓ Το μοναστήρι του Στομίου χτισμένο το 1774 στη χαράδρα του Αώου.
- ✓ Η μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου Μολυβδοσκεπάστου στην Κόνιτσα, βυζαντινού ρυθμού, που οφείλει την ονομασία του στις μολυβένιες πλάκες της σκεπής (αρχές 14ου αιώνα).
- ✓ Το μοναστήρι Παλιουρής και το μοναστήρι Βοτσάς.
- ✓ Η μητρόπολη της Αγίας Παρασκευής στο Μέτσοβο .

■ NΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ

- ✓ Ο Αρχαιολογικός χώρος Νικόπολης - ερείπια της αρχαίας Νικόπολης (πόλη της νίκης) την οποία έκτισε ο Οκταβιανός Αύγουστος για να τιμήσει τους θεούς για τη νίκη του κατά του Αντωνίου στη ναυμαχία του Ακτίου το 31 π.Χ.
- ✓ Το νεκρομαντείο της αρχαίας Εφύρας κοντά στο χωριό Μεσοπόταμο, το πιο φημισμένο της αρχαίας Ελλάδας. Βόρεια του νεκρομαντείου βρίσκονται τα ερείπια της ακρόπολης της αρχαίας Εφύρας.
- ✓ Ο αρχαιολογικός χώρος Κασσώπης - ερείπια της αρχαίας Κασσώπης, που ήταν χτισμένη πάνω στο οροπέδιο του Ζαλόγγου.
- ✓ Τα ερείπια των τειχών της αρχαίας πόλης της Κασσωπαίας Χώρας, της Ελάτειας ή Ελάτριας σημαντικό τμήμα της οποίας χτίστηκε κατά τους ελληνοιστικούς χρόνους.
- ✓ Τα ερείπια των τειχών της αρχαίας Πανδοσίας κοντά στο χωριό Καστρί μια από τις σημαντικότερες αρχαίες ακροπόλεις.
- ✓ Το μοναστήρι του Ζαλόγγου του 8ου αιώνα, αφιερωμένο στον Άγιο Δημήτριο και ο ιερός βράχος του Ζαλόγγου με το τεράστιο γλυπτό που θυμίζει το χορό των γυναικών του Σουλίου.
- ✓ Το βενετικό κάστρο της Ρηνιάσας στη περιοχή Ριζά.
- ✓ Το κάστρο Ρωγών κοντά στη Νέα Κερασούντα.
- ✓ Το κάστρο της Ανθούσας.

- ✓ Το μοναστήρι Πούντας αφιερωμένο στην Αγία Παρασκευή και βρίσκεται μεταξύ των οικισμών Μεσοπόταμο και Καναλλάκι.
- ✓ Οι εκκλησίες του Αγίου Νικολάου και του Αγίου Ιωάννου στην Πρέβεζα και ο ναός των Αγίων Αποστόλων στην Πάργα.

9.2.3. Παράκτια Ζώνη

Η παράκτια Περιοχή διαθέτει σημαντικούς πολιτιστικούς πόλους έλξης. Συγκεκριμένα υπάρχουν διάσπαρτα μνημεία όλων των ιστορικών περιόδων και αρκετοί χαρακτηρισμένοι παραδοσιακοί οικισμοί (Πάργα, Πρέβεζα, Παλιά Σαγιάδα, Αγιά) αλλά και εγκαταλελειμμένοι παραδοσιακοί οικισμοί σε μικρή απόσταση από την ακτή

Παρακάτω αναφέρονται κατά κατηγορία τα σημαντικότερα πολιτιστικά, ιστορικά και αρχαιολογικά αξιοθέατα, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν για την προβολή του τουριστικού δυναμικού της Ηπείρου.

□ **I. Μουσεία**

Σημαντικά μουσεία της Περιφέρειας είναι το αρχαιολογικό μουσείο της Άρτας που στεγάζεται στην εκκλησία της Παρηγορήτισσας, το λαογραφικό μουσείο της Άρτας, το αρχαιολογικό μουσείο Ιωαννίνων στο δημοτικό πάρκο Λιθαρίτσια, το δημοτικό μουσείο Ιωαννίνων το οποίο στεγάζεται στο κάστρο, το λαογραφικό μουσείο της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών, το λαογραφικό μουσείο της Φιλοσοφικής σχολής του πανεπιστημίου Ιωαννίνων, το μουσείο νεοελληνικής ιστορίας με τα κέρνα ομοιώματα του Βρέλλη, το μουσείο εκκλησιαστικής τέχνης στην Πρέβεζα, το μουσείο του αρχαιολογικού χώρου της Νικόπολης, τα λαογραφικά μουσεία της Πωγωνιανής και της Κόνιτσας και το μουσείο λαϊκής τέχνης (Τοσίτσειο αρχοντικό) στο Μέτσοβο.

Από τα παραπάνω μουσεία τα περισσότερο επισκέψιμα είναι το Αρχαιολογικό Μουσείο των Ιωαννίνων, το Αρχαιολογικό Μουσείο του ναού Παρηγορήτισσας στην Άρτα και το Μουσείο Νικοπόλεως.

□ **II. Αρχαιολογικοί χώροι**

Από τους αρχαιολογικούς χώρους καλά οργανωμένοι είναι αυτοί της Δωδώνης, της Νικόπολης, της Κασσώπης και το νεκρομαντείο Μεσοποτάμου (αρχαίας Εφύρας).

□ **III. Αρχαία θέατρα**

Από τα σημαντικότερα αρχαία θέατρα που σώζονται μέχρι σήμερα στην Ελλάδα είναι αυτά της Ηπείρου, της Δωδώνης στα Ιωάννινα 1875 Π.Χ., το Ωδείο Νικόπολης στην Πρέβεζα 3ος αιώνας μ.Χ., το Κασσώπης 1 και 2 επίσης στην Πρέβεζα 3ος αιώνας μ.Χ., καθώς και το Αμβρακίας 1 και 2 στην Άρτα 4ος αιώνας μ.Χ.

□ **IV. Εκκλησίες και Μοναστήρια³⁶**

³⁶ Πηγή ΕΟΤ (Πίνακας)

Η Ήπειρος διαθέτει μια πλειάδα Εκκλησιών και Μονών τόσο ιστορικού όσο και αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος, οι σημαντικότερες των οποίων δίνονται στον σχετικό πίνακα. Εκτός από τις Εκκλησίες και Μονές που αναφέρονται στον πίνακα και οι οποίες αποτελούν χαρακτηριστικό δείγμα, στη περιοχή υπάρχουν πολλές άλλες Βυζαντινής και μεταβυζαντινής αρχιτεκτονικής οι οποίες μπορούν να χαρακτηριστούν ως Θρησκευτικά μνημεία της Ελλάδος.

Εκκλησία-Μονή	Τοποθεσία	Νομός	Έτος κατασκευής	Παρατηρήσεις
Άγιος Χαράλαμπος	Πρέβεζα	Πρεβέζης	18 ^{ος} αιώνα	Αξίζει να δει κανείς το ξυλόγλυπτο επιχρυσωμένο τέμπλο του και το πύργο του ρολογιού, Ενετικό κτίσμα του 1792
Άγιος Αθανάσιος	Πρέβεζα	Πρεβέζης	18 ^{ος} αιώνα	Διαθέτει τοιχογραφίες του 1780
Οι 6 Βασιλικές, Σημαντικότερες η Βασιλική Α' και η Βασιλική Β'	Αρχαιολογικός χώρος Νικόπολης	Πρεβέζης	Βασιλική Α' 6 ^{ος} αι. Βασιλική Β' 5 ^{ος} αι.	Βασιλική Α' : Αφιερωμένη στον Άγιο Δημήτριο και γνωστή κυρίως για τα ψηφιδωτά δάπεδα της Βασιλική Β' : Μεγαλοπρεπέστερη ήταν ο καθεδρικός ναός της πόλης
Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος	Αρχαιολογικός χώρος νεκρομαντείου Αχέροντα	Πρεβέζης	18 ^{ος} αιώνας	Σώζεται μόνο το καθολικό, διαθέτει τοιχογραφίες του 1740
Εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου	Παραμυθιά	Θεσπρωτίας	Βυζαντινά χρόνια	Λέγεται αλλιώς Παναγία Παρηγορήτσα από όπου ίσως πήρε το όνομα της η πόλη (Παραμυθιά = Παρηγοριά)
Μονή Ραγίου	Ράγιο, νότια της διαδρομής Ηγουμενίτσας-Σαγιάδας	Θεσπρωτίας	11 ^{ος} αιώνα	Αφιερωμένη στη Παναγία
Μονή Γηρομερίου	5 χλμ. Βορειοανατολικά των Φιλιππών	Θεσπρωτίας	Γύρω στο 1300 μ.Χ.	Αφιερωμένη στη Κοίμηση της Θεοτόκου βρίσκεται στο μέσον μιας μεγάλης χαράδρας και φιλοξενεί σήμερα πολλά ιερά κειμήλια
Μονή Αγίου Μηνά	Κόκκινο Λιθάρι	Θεσπρωτίας		Χτισμένη πάνω σε βράχο θυμίζει τα μοναστήρια των Μετεώρων
Παναγία Παρηγορήτσα	Άρτα	Άρτας	1285-1289 μ.Χ.	Αριστούργημα Βυζαντινής ναοδομίας με διαστάσεις 21μ. ύψος και περίπου 21 μ. πλάτος, φέρει ψηφιδωτά του 13 ^{ου} αιώνα, τώρα στεγάζει την αρχαιολογική συλλογή της Άρτας
Αγία Θεοδώρα	Άρτα	Άρτας	11 ^{ος} -12 ^{ος} αι.	Στο ναό βρίσκεται η σαρκοφάγος της Αγίας
Άγιος Βασίλειος	Άρτα	Άρτας	13 ^{ος} αιώνα	Στα αετώματα φέρει έργα που χρονολογούνται μεταξύ του 1400-1450 μ.Χ. και οι τοιχογραφίες ανήκουν στο 17 ^ο αι.
Κάτω Παναγιά	2 χλμ. Από την Άρτα στις όχθες του Άραχθου	Άρτας	Μέσα 13 ^{ου} αι.	Λειτουργεί και σήμερα, διαθέτει αξιόλογη συλλογή εικόνων
Άγιος Δημήτριος του Κατσούρη	Γληστοί	Άρτας	750-850 μ.Χ.	Από τις αρχαιότερες εκκλησίες της περιοχής διαθέτει γλυπτή διακόσμηση της παλαιοχριστιανικής τέχνης

ΙΣΤΟΡΙΚΟΤΕΡΕΣ ΜΟΝΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ³⁷

Παναγία των Βλαχερνών	Βλαχέρνα	Άρτας	Περίπου το 900 μ.Χ.	Εξαιρετικό δείγμα βυζαντινής τέχνης λειτουργεί και σήμερα, διαθέτει αξιόλογη συλλογή εικόνων
Μονή Αγίου Νικολάου των Φιλανθρωπηγών	Νησί της Παμβώπιδας	Ιωαννίνων	1292μ.χ.	Διαθέτει εντυπωσιακές τοιχογραφίες αρχαίων Ελλήνων
Μονή Αγίου Παντελεήμονα	Νησί της Παμβώπιδας	Ιωαννίνων	17 ^ο αι.	Στεγάζει το μουσείο προεπαναστατικής εποχής. Στα κελιά της μονής θανατώθηκε ο Αλή Πασάς
Μονή Βοτσάς	Ανατολικό Ζαγόρι	Ιωαννίνων	672 μ.Χ.	Η αρχαιότερη εκκλησία του Ζαγορίου γνωστή ως Παναγία η Πωγωνιώτισσα
Μονή Ραγκόβου	Εθνικός δρυμός Βίκου-Αώου	Ιωαννίνων	1028-1034 μ.Χ.	Στη μονή φυλάσσονται λείψανα των Αγίων Διονυσίου Αρεοπαγίτη, Θεοδώρου και Παχωμίου
Μονή Αγίου Νικολάου	Μέτσοβο	Ιωαννίνων	Αρχές 14 ^{ου} αι.	Έχουν βρεθεί κειμήλια μεγάλης αξίας
Μονή Στομίου	Στη χαράδρα του Αωού	Ιωαννίνων	1774 μ.χ.	Είναι σήμερα ανδρικό μοναστήρι
Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου η Μολυβδοσκεπάστη	6 χλμ. Από το Μπουραζάνι στα Αλβανικά σύνορα	Ιωαννίνων	11 ^ο -13 ^ο αι.	Ένα από τα σημαντικότερα μοναστηριακά συγκροτήματα της Ελλάδος
Μονή Κύπινας	Καλαρίτες-Τζουμέρκα	Ιωαννίνων		Χτισμένο στην είσοδο ανεξερεύνητης σπηλιάς στο φαράγγι του Καλαρίτικου ποταμού

□ V. Τζαμιά

Επίσης στην Ήπειρο έχουμε τη δυνατότητα να δούμε Τζαμιά που παρέμειναν από την εποχή της Τουρκοκρατίας. Αυτά είναι το τζαμί Ασλάν Πασά και το Φετίχε τζαμί μέσα στο κάστρο των Ιωαννίνων καθώς και το Κανλί Τσεσμέ στη Καλούτσιανη στα Ιωάννινα.

□ VI. Πέτρινα γεφύρια

Στην Ήπειρο έχουν καταγραφεί 212 πέτρινα γεφύρια από τα 367 που υπήρχαν αρχικό. Χωρίζονται σε μονότοξα και πολύτοξα, κατασκευάστηκαν την εποχή της Τουρκοκρατίας κυρίως για εμπορικούς λόγους και αναδεικνύουν την τέχνη και την αρχιτεκτονική των ντόπιων μαστόρων.

9.2.4. Δυνατότητες και Μέτρα για την Τουριστική Αξιοποίηση του Πολιτιστικού Δυναμικού της Ηπείρου.

Από την προηγηθείσα παρουσίαση της ταυτότητας της Ηπείρου, παρατηρούμε πως καμία εδαφική της περιοχή δεν είναι χωρίς κάποιο σπουδαίο ιστορικό ή πολιτιστικό μνημείο και στοιχείο, το οποίο ενδεχομένως μπορεί να αξιοποιηθεί προς όφελος της τουριστικής

³⁷ Πηγή ΕΟΤ (Πίνακας)

ανάπτυξης και να αποτελέσουν κίνητρο για την επιλογή της Ηπείρου ως τόπο προορισμού διακοπών.

Η Περιφέρεια Ηπείρου κατέχει ένα ανεξάντλητο πλούτο ιστορικών και παραδοσιακών μνημείων, που αποτελούν πόλο έλξης για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού, κύρια του πολιτιστικού, που μπορούν αφ' ενός να προσελκύσουν επισκέπτες τόσο ημεδαπούς, όσο και αλλοδαπούς, και μάλιστα υψηλής εισοδηματικής στάθμης, και αφ' ετέρου να επιμηκυνθεί η τουριστική περίοδος.

Στα πλαίσια της πολιτικής για την διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, έχουν αξιολογηθεί οι «**κρίσιμοι τομείς**» τουριστικής δραστηριότητας, ένας από τους οποίους είναι ο πολιτιστικός, που αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα όχι μόνο της Περιφέρειας Ηπείρου αλλά και της χώρας. Σε αυτή την κατεύθυνση πρέπει να αναληφθούν καινοτόμες δράσεις που θα εμπλουτίσουν το συνολικό τουριστικό προϊόν με την αξιοποίηση του πλούσιου πολιτιστικού αποθέματος της Περιφέρειας.

Η Δωδώνη, το αρχαιότερο μαντείο της Ελλάδας, το Νεκρομαντείο του Αχέροντα, η αρχαία Νικόπολη, είναι μερικά από τα σπουδαία αρχαία μνημεία. Μαζί με αυτά συγκατακτούν τα Βυζαντινά Ιωάννινα και η Άρτα του Δεσποτάτου της Ηπείρου, τα ορεινά χωριά που άνθισαν επί Τουρκοκρατίας και ένα μεγάλο πλήθος από βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία. Αν προσθέσει κανείς την λαϊκή αρχιτεκτονική με τους παραδοσιακούς οικισμούς και τα ξακουστά γεφύρια της Ηπείρου, διαπιστώνει ότι το ιστορικό-πολιτιστικό της απόθεμα, αποτελεί όντως ένα σημαντικό παράγοντα που μπορεί να αξιοποιηθεί στην προοπτική της ανάπτυξης του τουρισμού.

Η ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά της Ηπείρου δεν αναδεικνύεται επαρκώς, γιατί τα διάφορα ιστορικά, αρχαιολογικά και πολιτιστικά μνημεία δεν έχουν αξιοποιηθεί ικανοποιητικά. Από τους αρχαιολογικούς χώρους καλά οργανωμένοι είναι αυτοί της Δωδώνης, της Νικόπολης, της Κασώπης και του Νεκρομαντείου της αρχαίας Εφύρας. Από τα Μουσεία περισσότερο επισκέψιμα είναι αυτά του αρχαιολογικού Μουσείου των Ιωαννίνων, του ναού της Παρηγορήτισσας στην Άρτα και το Μουσείο Νικοπόλεως.

Το ενδιαφέρον είναι ότι παρατηρείται ισόρροπη διασπορά των πολιτιστικών τουριστικών πόρων έλξης (αλλά και εναλλαγή μεταξύ φυσικών και πολιτιστικών), στο χώρο της Περιφέρειας Ηπείρου με μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης και αξιοποίησης.

Η ιστορική και πολιτιστική παράδοση της Ηπείρου, αποτυπώνεται όχι μόνο στον χώρο (με τα μνημεία της, που ανατρέχουν σε όλες τις ιστορικές περιόδους, τους παραδοσιακούς οικισμούς, τα αρχοντικά και τα γεφύρια των Ηπειρωτών μαστόρων κ.λπ.) αλλά και στην λαϊκή τέχνη (μουσική, τραγούδια, χοροί, ξυλογλυπτική, υφαντική, αγιογραφία, κ.α.) η οποία διατηρείται μέχρι σήμερα. Τα στοιχεία αυτά συνθέτουν την ιδιαίτερα ξεχωριστή πολιτιστική ταυτότητα της Περιφέρειας, τα οποία θα πρέπει αφ' ενός να διατηρηθούν και να εμπλουτιστούν και αφετέρου να αναδειχθούν, και ενσωματωμένα στην σύγχρονη πολιτιστική παραγωγή και δημιουργία, να αξιοποιηθούν ως τουριστικό προϊόν.

Η ιστορική παρακαταθήκη με τα αρχαία, τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία, τα μουσεία, την παραδοσιακή και σύγχρονη πολιτιστική παραγωγή και δημιουργία της Περιφέρειας, όλα αυτά βεβαίως μπορούν να αποτελέσουν συγκριτικά πλεονεκτήματα και άξονες που θα επιφέρουν την επιθυμητή μεγέθυνση της τουριστικής ανάπτυξης.

Το ΠΕΠ Ηπείρου και συγκεκριμένα το Μέτρο «**Ενίσχυση των υποδομών και της επιχειρηματικότητας-ανταγωνιστικότητας στον τουρισμό**», χρηματοδότησε ενέργειες μετατροπής παραδοσιακών κτιρίων σε τουριστικά καταλύματα ή μετατροπές διατηρητέων

κτισμάτων σε τουριστικά καταλύματα, ή την ανάληψη δράσεων για νέες εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Κάτω από αυτό το πρίσμα στον Τομέα του Πολιτιστικού Τουρισμού, πρέπει να αναληφθούν δράσεις που θα σκοπεύουν σε:

- ∅ Ιεραρχημένη αναβάθμιση και διασύνδεση του μουσειακού, μνημειακού, αρχαιολογικού και λαογραφικού κεφαλαίου της Ηπείρου.
- ∅ Διατήρηση και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και ειδικότερα των ιστορικών κέντρων των πόλεων αλλά και μεμονωμένων κτιρίων τα οποία θα πρέπει με κατάλληλα μέτρα να αναζωογονηθούν [ανακαινίσεις κτιρίων, πεζοδρομήσεις, διαμορφώσεις χώρων, προβολή κτιρίων (πχ. με θεματικά Φεστιβάλ, Εκθέσεις Φωτογραφίας) και εναρμόνιση του περιφερειακού συστήματος σήμανσης (προωθητική, καθοδηγητική και ενημερωτική σήμανση)].
- ∅ Εξασφάλιση της προσβασιμότητας, της επισκεψιμότητας και οργάνωσης των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων και υποστήριξη τους με κατάλληλα έργα υποδομών. Ένταξη τους σε τουριστικά δίκτυα.
- ∅ Δημιουργία μουσείων και θεματικών πάρκων συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογικών για την ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων και ιδιαιτεροτήτων κάθε περιοχής.
- ∅ Ενίσχυση δράσεων για τη δημιουργία πολυχώρων ψηφιακής αναπαράστασης ιστορικών, μυθολογικών και άλλων πολιτιστικών σεναρίων.
- ∅ Ενίσχυση, προβολή και καθιέρωση φεστιβάλ, πολιτισμικών θεσμών και άλλων σχετικών εκδηλώσεων.
- ∅ Ανάπτυξη του γαστριμαργικού τουρισμού και η ένταξή του στο τουριστικό προϊόν (ανάπτυξη βιολογικών προϊόντων, συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας τους και πιστοποίησης της αξίας και της μοναδικότητάς τους).

Με τις παραπάνω ενέργειες και δράσεις τα αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις αφορούν:

- ▶ Εμπλουτισμό και αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας
- ▶ Εκσυγχρονισμό των προσφερομένων υπηρεσιών, σύμφωνα με τις νέες απαιτήσεις της αγοράς
- ▶ Αύξηση του αριθμού των επισκεπτών και των διανυκτερεύσεων και γενικότερα στην βελτίωση όλων των δεικτών
- ▶ Διάχυση της τουριστικής κατανάλωσης
- ▶ Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
- ▶ Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
- ▶ Αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων της Περιφέρειας και του βιοτικού τους επιπέδου
- ▶ Σύνδεση των περιοχών μαζικού τουρισμού (παραθαλάσσιες) με αυτές της ενδοχώρας
- ▶ Προσφορά τουριστικών υπηρεσιών υψηλού ποιοτικού επιπέδου και εναρμόνισή τους με τις νέες απαιτήσεις της αγοράς
- ▶ Ποιοτική και δυναμική τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας
- ▶ Βελτίωση των τεχνικών υποδομών και δικτύων της Περιφέρειας
- ▶ Αναβάθμιση των κοινωνικών υποδομών

9.3. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ, ΣΥΝΕΡΓΕΙΕΣ, ΈΞΥΠΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ.

Μετά την ένταξη της Ελλάδας στην Ο.Ν.Ε, ο στρατηγικός στόχος της ελληνικής οικονομίας εστιάζεται στη σύγκλιση της ανταγωνιστικότητας με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η συστηματική ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας έχει ως άξονες την καινοτομία και την τεχνολογική αναβάθμιση, την επιχειρηματικότητα και την απασχόληση, που αποτελούν τα κυρίαρχα συστατικά στοιχεία της οικονομικής ευημερίας και της διασφάλισης της κοινωνικής συνοχής.

Η ενσωμάτωση της τουριστικής ανάπτυξης στην έννοια και στην ουσία της ανταγωνιστικότητας γίνεται με δύο τρόπους:

- ∅ τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας που προσδιορίζεται ως βελτίωση της σχέσης κόστους / τιμής των προσφερομένων αγαθών και υπηρεσιών του τουρισμού (Value for Money - VFM).
- ∅ τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας όσον αφορά στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών, μέσω της καινοτομίας, της δημιουργικότητας, της προσαρμοστικότητας στη διαρκώς μεταβαλλόμενη ζήτηση, της τήρησης των προγραμμάτων, της εξειδικευμένης γνώσης, της ευρηματικότητας της πρωτοτυπίας, των νέων τεχνολογιών) και της εξειδικευμένης ικανοποίησης των αναγκών του πελάτη (customization, mass - customization).

Ειδικότερα, **με βάση την στρατηγική στόχευση του νέου Σύμφωνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020³⁸** προβλέπει στον πρώτο Άξονα Αναπτυξιακής Πολιτικής την **ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, την μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.**

Για την επίτευξη του στόχου αυτού προτεραιότητα θα δοθεί στα κάτωθι:

- ∅ Προώθηση της **αναπτυξιακής νέων ή βελτιωμένων προϊόντων και διαδικασιών**, σε ολόκληρη την αλυσίδα αξίας των επιχειρήσεων, συμβάλλοντας στη μείωση του κόστους παραγωγής και στη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των δραστηριοτήτων.
- ∅ **Ανάπτυξη κουλτούρας επιχειρηματικής συνεργασίας**, μεταξύ των βασικών φορέων των παραγωγικών συστημάτων (επιχειρήσεις, εργαζόμενοι, επιστημονική-ερευνητική κοινότητα, αρμόδιοι κρατικοί φορείς, ενώσεις καταναλωτών, περιβαλλοντικές οργανώσεις).
- ∅ **Ανάπτυξη «έξυπνης εξειδίκευσης³⁹» με αποδοτική, αποτελεσματική και συνεργατική χρήση των δημόσιων επενδύσεων για την ενίσχυση της**

³⁸ Βλέπε σχετικά 2ή Εγκύκλιο Σχεδιασμού και Κατάρτισης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού Περιόδου 2014-2020 από το Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, Μάρτιος 2013.

³⁹ Ενδιαφέρων παρουσιάζει η Έρευνα Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας για την Νέα Προγραμματική Περίοδο 2014-2020: Περιφερειακή Διάσταση του Σχεδιασμού της Στρατηγικής

καινοτομίας, αναβάθμιση του ανθρώπινων πόρων και δημιουργία ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων με υψηλή προστιθέμενη αξία σε κλάδους της οικονομίας που πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις.

- Ø Διαμόρφωση και αποτελεσματική υλοποίηση **περιφερειακών στρατηγικών έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση.**
- Ø Στήριξη επενδύσεων σε υποδομές, με σκοπό τη στήριξη της επιχειρηματικότητας, την επίτευξη οικονομιών κλίμακας, τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, της ασφάλειας και των συνθηκών εργασίας καθώς και τη μείωση του κόστους.
- Ø Στήριξη νέων και υφιστάμενων επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανόμενης της κοινωνικής οικονομίας με γνώμονα την έξοδο από την κρίση.
- Ø Διευκόλυνση της πρόσβασης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) σε χρηματοδότηση.

Οι περιφερειακές στρατηγικές έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση συνιστούν μια μεγάλη πρόκληση για την προγραμματική περίοδο 2014-2020. Στο πλαίσιο της στρατηγικής αυτής η Περιφέρεια Ηπείρου και η τοπική κοινωνία καλείτε να αναγνωρίσει, να δομήσει και να αξιοποιήσει τα ανταγωνιστικά της πλεονεκτήματα, να υποστηρίξει την καινοτομία και να επικεντρώσει τις επενδύσεις, ώστε με τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών σε όλα τα στάδια, να επιτύχει τον επιδιωκόμενο μετασχηματισμό της τοπικής οικονομίας.

10ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ⁴⁰

Το όραμα για τον τουρισμό τίθεται σε μια μακροπρόθεσμη προοπτική, για σκοπούς όμως ανάπτυξης του συγκεκριμένου στρατηγικού σχεδιασμού διατυπώνονται έξι συγκεκριμένες στρατηγικές επιδιώξεις. Αυτές είναι:

- 1. **Ενιαία και ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του Τουριστικού Προορισμού «ΗΠΕΙΡΟΣ».**
- 2. **Καθιέρωση της Ηπείρου ως Τουριστικό Προορισμό 4 Εποχών.**
- 3. **Αναβάθμιση και ανάδειξη του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Ηπείρου - Ενίσχυση της Προσβασιμότητας της Ηπείρου.**
- 4. **Βελτίωση των παρεχόμενων τουριστικών Υπηρεσιών.**
- 5. **Προστασία, διαχείριση και διατήρηση Φυσικού Περιβάλλοντος προς όφελος της Τουριστικής Ανάπτυξη της Ηπείρου – Διατήρηση και ενδεχόμενη αύξηση του περιβαλλοντικού ισοζυγίου.**
- 6. **Δυνατή και Στοχευμένη Προβολή, Προώθηση και Διάδοση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Ηπείρου στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Προσέλκυση τουριστών από νέες ή/και υφιστάμενες αγορές και κοινά στόχους – Διάχυση τους σε όλη την Ήπειρο.**

Η επίτευξη των πιο πάνω στρατηγικών επιδιώξεων θα προωθηθεί με συγκεκριμένα μέτρα και δράσεις. Θα πρέπει να τονιστεί ότι τόσο οι στόχοι, όσο και οι άξονες δράσης έχουν υψηλό βαθμό συνέργειας και συμπληρωματικότητας μεταξύ τους. Επίσης, οι άξονες προτεραιότητας δεν είναι εξαντλητικοί, αλλά αντίθετα επιδιώκουν να δώσουν το πλαίσιο, των αρχών και προσεγγίσεων που η Ήπειρος θα πρέπει να υιοθετήσει σε ότι αφορά στην ανάπτυξη στρατηγικής για τον τουρισμό.

Ακολουθεί ανάλυση των στρατηγικών επιδιώξεων και των αξόνων δράσης στους οποίους θα πρέπει να στηριχτεί η Περιφέρεια προκειμένου να επιτευχθεί μια δυναμική άνοδος του τουρισμού.

⁴⁰ Το παρόν κεφάλαιο αποτελεί μέρος του Στρατηγικού Σχεδίου Τουριστικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου έτσι όπως είχε δημοσιευτεί τον Αύγουστο του 2011, μελέτη με ορίζοντα 10ετίας. Όμως, ορισμένα Μέτρα/Δράσεις χρειάστηκαν να προσαρμοστούν με βάση τις τρέχον εξελίξεις και όπου θεωρήθηκε αναγκαίο προστέθηκαν πάντοτε με βάση τη τοποθέτηση της Περιφέρειας στο συγκεκριμένο ζήτημα.

10.1. ΕΝΙΑΙΑ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ «ΗΠΕΙΡΟΣ»

Συνολική στρατηγική και πολιτική για τον τουρισμό στην Ήπειρο για τον τουρισμό, μέχρι πρότινος, δεν υπήρχε. Αυτό οφειλόταν πιθανόν στους εξής παράγοντες:

- Δεν υπήρχαν οι προϋποθέσεις για την ενιαία αντιμετώπιση και χάραξη στρατηγικής για τον Τουρισμό σε επίπεδο Ηπείρου καθώς η διαχείριση του τουριστικού προϊόντος γίνονταν σε επίπεδο Δημοτικών Διαμερισμάτων, Δήμων, Νομών, Επιμελητηρίων, Συλλόγων Ξενοδόχων. Η διοικητική **αναδιάρθρωση του Καλλικράτη δίνει τη δυνατότητα να μορφοποιηθεί η έννοια «Τουριστικό Προϊόν Ηπείρου» και να αντιμετωπιστεί κεντρικά και ενιαία.**
- Μέχρι σήμερα υπήρχε αποσπασματική και τοπικιστική αντιμετώπιση του τουρισμού. Οι σύλλογοι ξενοδόχων, οι Δήμοι και οι περιοχές λειτουργούσαν κατά το δοκούν, προσπαθώντας να πάρει ο καθένας όσο γίνεται μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς από αυτό που μέχρι τώρα έχει αναπτυχθεί.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο τουρισμός αποτελεί ένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει ο τόπος μας, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ενιαία και να αξιοποιηθεί και να προβληθεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε τελικά να καταφέρει να στηρίξει αναπτυξιακά και τους επιχειρηματίες αλλά και τις ίδιες τις τοπικές κοινωνίες.

Για το λόγο αυτό έχει προταθεί:

1. **Δημιουργία ενός οργανισμού/φορέα προώθησης τουρισμού και τοπικών προϊόντων της Ηπείρου** με απώτερο στόχο τον κεντρικό - στρατηγικό σχεδιασμό για την τουριστική ανάπτυξη και την προώθηση των τοπικών προϊόντων της Περιφέρειας Ηπείρου.
2. **Δημιουργία και αποκρυστάλλωση μιας ενιαίας ταυτότητας του τουριστικού προϊόντος, σε επικοινωνιακό επίπεδο, με τη δημιουργία ενός λογοτύπου και ενός «brand name»** στο οποίο θα εντάσσονται όλοι οι επιμέρους τουριστικοί προορισμοί της Περιφέρειας. Για το λόγο αυτό, είναι απαραίτητο το brand name να ταυτίζεται με ένα σύνολο ελκυστικών χαρακτηριστικών και να συνοδεύεται από ένα ισχυρό προτροπικό μήνυμα.

10.1.1. Ίδρυση Οργανισμού / Φορέα Προώθησης Τουρισμού και Τοπικών Προϊόντων Ηπείρου και Διαχείρισης Προορισμού

Θεωρείται καθοριστική για την τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου η ίδρυση ενός οργανισμού/φορέα, με απώτερο στόχο τον κεντρικό - στρατηγικό σχεδιασμό για την τουριστική ανάπτυξη και την προώθηση των τοπικών προϊόντων της Περιφέρειας Ηπείρου.

Προτείνεται ο οργανισμός/ φορέας να βασίζεται στην ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ φορέων του Δημοσίου (Περιφέρεια, Αναπτυξιακές Εταιρείες της Περιφέρειας, Δήμοι, Δημοτικοί Οργανισμοί και Επιχειρήσεις), εκπροσώπων των παραγωγικών τάξεων (εκπρόσωποι επιμελητηρίων, συλλόγων ξενοδόχων, συλλόγων κέντρων εστίασης, τουριστικών γραφείων) και Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου) και να εποπτεύεται από τον αρμόδιο σε θέματα τουρισμού Αντιπεριφερειάρχη.

Νομοτεχνική Μορφή

Ο οργανισμός/ φορέας θα μπορούσε να έχει τη μορφή είτε μιας αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας ή μιας Ανώνυμης Εταιρείας. Οι δυνατότητες όμως που δίνει ο Νόμος 3852/2010 είναι περιορισμένες, διότι ούτε οι Δήμοι, ούτε οι Περιφέρειες μπορούν να συστήσουν εταιρείες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Επιπλέον η Περιφέρεια Ηπείρου δεν μπορεί να συστήσει μία επιχείρηση η οποία έχει τη μορφή της αναπτυξιακής ανώνυμης εταιρίας, εφόσον συμμετέχει σε άλλη αναπτυξιακή ανώνυμη «ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε» στην οποία κατέχει την πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου. Τέλος, δεν μπορεί να συμμετέχει σε άλλη ανώνυμη εταιρεία εκτός από εκείνες στις οποίες μετείχαν οι νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις. Έχει όμως τη δυνατότητα η υπάρχουσα αναπτυξιακή Ηπείρου να συμμετέχει σε άλλη επιχείρηση για την προώθηση των αναπτυξιακών σκοπών της Περιφέρειας.

Συμπαραστατικά, θα μπορούσε να συσταθεί μια Ανώνυμη Εταιρεία της οποίας μέτοχοι θα είναι η ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε (για λογαριασμό της Περιφέρειας), οι Δήμοι και όλοι οι εμπλεκόμενοι με τον τουρισμό φορείς (Επιμελητήρια, Σύλλογοι Ξενοδόχων και ενοικιαζόμενων καταλυμάτων, Σύλλογοι κέντρων εστίασης, Ταξιδιωτικά γραφεία).

Όργανα της διοίκησης της επιχείρησης θα είναι:

■ το **Διοικητικό Συμβούλιο**, τα μέλη του οποίου θα υποδεικνύονται από τους επιμέρους φορείς. Το Δ.Σ θα αποφασίζει για τα πλαίσια και τις γενικές κατευθύνσεις των ενεργειών και θα μπορεί να εκχωρεί αρμοδιότητες του στην Εκτελεστική Επιτροπή.

■ η **Εκτελεστική Επιτροπή**, η οποία θα είναι το πολύ επταμελής και την πλειοψηφία θα έχουν εκπρόσωποι των παραγωγικών τάξεων. Η Εκτελεστική Επιτροπή με δικές της αποφάσεις θα συγκεκριμενοποιεί και υλοποιεί τις αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου.

Ο οργανισμός/φορέας θα αποτελεί τον κύριο εκπρόσωπο του τουρισμού στην Περιφέρεια της Ηπείρου και θα συνεργάζεται άψογα με όλες τις βαθμίδες της διοίκησης (Δήμοι, Περιφέρεια, Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού, Υπουργείο Ανάπτυξης) για το σχεδιασμό και την εφαρμογή ειδικών τουριστικών προγραμμάτων που προωθούν αυτό τον προορισμό στο εξωτερικό και στην Ελλάδα.

Αποστολή του θα είναι η βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού της Περιφέρειας Ηπείρου με δυνατή προβολή και διαφήμιση στο εσωτερικό και στο εξωτερικό με κάθε πρόσφορη ενέργεια προς όφελος των τουριστικών επιχειρήσεων, των εργαζομένων σε αυτές και γενικότερα την ανάπτυξη της Περιφέρειας, διαφυλάσσοντας παράλληλα τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά που καθιστά την Ήπειρο δημοφιλή προορισμό.

Τέλος, τα θέματα που θα κληθεί να αντιμετωπίσει είναι:

- Προσέλκυση τουριστών από νέες ή/και υφιστάμενες αγορές και κοινά στόχους - Διάχυση τους σε όλη την Ήπειρο
- Προβλήματα ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας Ηπείρου έναντι άλλων μεσογειακών προορισμών.
- Θέματα ποιότητας στις υπηρεσίες και τις υποδομές.
- Ελλιπής συνεργασία εμπλεκόμενων φορέων.
- Έλλειψη σχεδιασμού για το μέλλον.
- Απόθεμα Αναξιοποίητων δυνατοτήτων τουριστικής ανάπτυξης της Ηπείρου.
- Περιβαλλοντικές επιπτώσεις της ασυλόγητης τουριστικής ανάπτυξης.

10.1.2. Δημιουργία Ενιαίας Ταυτότητας του Τουριστικού Προορισμού Ήπειρος (Brand Name)

Είναι γεγονός ότι η δημιουργία ενός λογοτύπου και μιας Ισχυρής Ενιαίας Ταυτότητας Ήπειρος αποτελεί ικανή συνθήκη προβολής και αναγνωρισιμότητας της Περιφέρειας σε επίπεδο παρουσίας της στις αγορές του εσωτερικού και του εξωτερικού.

Η δημιουργία του ισχυρού «brand name» Ήπειρος, θα επιτρέψει στην Ήπειρο να βρει τη θέση που της ανήκει στις αγορές. Κι αυτό γιατί, είναι κοινή διαπίστωση ότι σε επίπεδο Περιφέρειας μπορεί να καλυφθεί όλο το εύρος των απαιτήσεων των επισκεπτών, ωστόσο όμως η Ήπειρος, δεν έχει τη θέση που της αξίζει στις αγορές του εσωτερικού και κυρίως του εξωτερικού, λόγω ακριβώς της έλλειψης (μεταξύ άλλων) ενός ισχυρού «brand name» και της ανάλογης επικοινωνιακής υποστήριξής του που θα διευκόλυνε την πρόσβασή της σ' αυτές τις αγορές.

10.2. ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ «ΠΡΟΟΡΙΣΜΟ 4 ΕΠΟΧΩΝ»

Ζητούμενο είναι η Ήπειρο να καθιερωθεί ως προορισμός για ολόκληρο το χρόνο, «προορισμός 4 εποχών». Η Ήπειρος, χάριν της ποικιλομορφίας ως προς την γεωμορφολογία της, έχει τη δυνατότητα ανάπτυξης κάθε μορφής τουρισμού. Το ιδιαίτερα όμορφο φυσικό περιβάλλον, σε συνδυασμό με την πλούσια ιστορία, τον πολιτισμό και το δυναμικό ανθρώπινο στοιχείο, δημιουργούν προϋποθέσεις για ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Μάλιστα, η Ήπειρος λόγω όλων αυτών των φυσικών πλεονεκτημάτων μπορεί να αποτελέσει «**προορισμό 4 εποχών**», αν προσεγγισθεί ενιαία. Για το λόγο αυτό πρέπει:

1. Η τουριστική αναπτυξιακή στρατηγική να έχει στόχο την ποιοτική ενίσχυση του μαζικού τουρισμού που είναι συνδυασμένος με το παραδοσιακό «θάλασσα και βουνό», και
2. παράλληλα να προωθηθούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ούτως ώστε να διευρυνθεί η τουριστική περίοδος και η επέκτασή της στη διάρκεια ολόκληρου του έτους. Έτσι, εκτός από το θαλάσσιο τουρισμό και τον ορεινό/χειμερινό τουρισμό, η Περιφέρεια προωθεί, κατόπιν αξιολόγησης της ανάπτυξης θεματικών τουριστικών ενοτήτων και συγκεκριμένα: τον εκπαιδευτικό, γαστρονομικό, συνεδριακό, αστικό, πολιτισμικό, θρησκευτικό, αθλητικός, θαλάσσιο, ιαματικό, τουρισμό φύσης (οικοτουρισμός – αγροτουρισμός).

Η ανάπτυξη θεματικών μορφών τουρισμού, θα επιφέρει το «άπλωμα» της τουριστικής κίνησης όχι μόνο χρονικά, σε όλες τις μέρες του χρόνου, αλλά και χωρικά, καλύπτοντας κάθε σημείο της Ηπείρου.

Παράλληλα όμως για να επιτευχθεί η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου θα πρέπει να υπάρχουν και κάποιες προϋποθέσεις όπως:

- Λειτουργία ξενοδοχειακών μονάδων και ενοικιαζομένων δωματίων όλο το χρόνο.
- Εστιατόρια με δωδεκάμηνη λειτουργία.
- Στήριξη των παραπάνω επιχειρήσεων και προσπάθεια προβολής τους.
- Εξασφάλιση της λειτουργίας των αρχαιολογικών χώρων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.
- Σύσταση πλάνου πολιτιστικών ή άλλων εκδηλώσεων όλο το χρόνο.

- Δραστηριότητες, που μπορούν να προσελκύσουν επισκέπτες με ειδικό ενδιαφέρον (πχ. ποδηλασία) και οργάνωση και επικοινωνία, των αντίστοιχων events.
- Βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών.

10.3. ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ – ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

Επειδή η προστασία, αναβάθμιση και ανάδειξη του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Ηπείρου είναι πρωταρχικής σημασίας και θα συνεισφέρει στην αύξηση των τουριστικών εισροών και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου πρέπει να ενισχυθεί από μια σειρά μέτρων, τα οποία είναι:

- 1. Επιτάχυνση των αναπτυξιακών έργων και έργων υποδομής που θα συμβάλλουν στην ανάδειξη του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Ηπείρου.**
- 2. Ενίσχυση της προσβασιμότητας της Ηπείρου.**
- 3. Ανάπτυξη διαδραστικών μέσων τουριστικής ανάπτυξης.**

10.3.1. Επιτάχυνση των αναπτυξιακών έργων, έργων υποδομής και ιδιωτικών πρωτοβουλιών που θα συμβάλλουν στην ανάδειξη του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Ηπείρου.

Άμεση προτεραιότητα για την ανάπτυξη του τουρισμού στην Ήπειρο είναι η δημιουργία υποδομών, μεγάλων και μικρών έργων, για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε περιοχές που παρουσιάζουν τουριστικό ενδιαφέρον, για την κάλυψη βασικών αναγκών των κατοίκων και των επισκεπτών των περιοχών αυτών και την βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Για τη χωροθέτηση των υποδομών θεωρείται επιτακτική η ανάγκη υλοποίησης **Ειδικού Χωροταξικού Σχεδίου για τον τουρισμό, συμπληρωματικό του Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδίου της Ηπείρου.**

■ Ειδικό Χωροταξικό Σχέδιο Τουριστικής Ανάπτυξης

Το Ειδικό Χωροταξικό Σχέδιο Τουριστικής Ανάπτυξης, το οποίο θα εξειδικεύει το Περιφερειακό Χωροταξικό Σχέδιο, ως εργαλείο για τον ορισμό του τρόπου και της έντασης κατανομής των αναπτυξιακών τάσεων και πιέσεων στην εδαφική επικράτεια της Ηπείρου αναφορικά με την τουριστική ανάπτυξη.

Το σχέδιο αυτό θα θέσει και **συγκεκριμενοποιήσει στο γεωγραφικό χώρο το πρόγραμμα για την τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου.** Θα θέτει τις βάσεις σε μια **προοπτική 20ετίας** για την εφαρμογή αναπτυξιακής στρατηγικής προσδιορίζοντας με ακρίβεια τους τρόπους χωρικής κατανομής των αναπτυξιακών παρεμβάσεων μέσω του προσδιορισμού των χρήσεων γης.

Με αυτόν τον τρόπο:

- **Θα τεθεί ένα τέρμα στην αυθαιρεσία στη χρήση γης, σε καταπατήσεις και στη συνύπαρξη ασύμβατων μορφών δόμησης** (πχ. ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις και

βιομηχανικές εγκαταστάσεις, ή κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις). Μεγάλα χωροθετικά ζητήματα που αφορούν στις καλλιεργητικές εκτάσεις, δασικές εκτάσεις, κτηνοτροφικές εκτάσεις, χώρους τουριστικής αξιοποίησης, στην ολιστική και βιώσιμη διαχείριση της παράκτιας ζώνης, σε χώρους ολοκληρωμένης διαχείρισης των αστικών απορριμμάτων, στη χωροθέτηση φωτοβολταϊκών πάρκων, μαρίνων, δικτύων και σταθμών μεταφοράς ενέργειας, κτλ., θα επιλυθούν με ξεκάθαρο τρόπο.

- Θα **προσδιοριστούν με ακρίβεια και με ορθολογικό τρόπο χρήσεις γης και οι επιθυμητές λειτουργίες** σε κάθε περιοχή της Ηπείρου καθώς και η συμβατότητα τους.
- Η ίδια η οριστικοποίηση ενός Ειδικού Χωροταξικού Σχεδίου για τον Τουρισμό έχει αναπτυξιακό χαρακτήρα, καθώς **θα επιφέρει ένα ξεκαθάρισμα στην αναπτυξιακή προοπτική κάθε περιοχής, θα απλουστεύσει διαδικασίες περιβαλλοντικής αδειοδότησης και θα προκαλέσει επενδύσεις.**
- **Θα κατοχυρωθεί ένα οργανωμένο και απαράβατο σχέδιο προστασίας και ανάδειξης του περιβάλλοντος** καθώς η περιβαλλοντική μέριμνα θα έχει συγκεκριμενοποιηθεί και αποτυπωθεί με απόλυτο τρόπο μέσα στο Σχέδιο.
- Το Ειδικό Χωροταξικό Σχέδιο για τον Τουρισμό σε συνδυασμό με το Περιφερειακό Χωροταξικό **θα κατανείμει τις δυνατότητες, τις προοπτικές και τις επιβαρύνσεις μέσα στη χωρική επικράτεια της Ηπείρου** κατά τρόπο ισόρροπο, βιώσιμο και αποτελεσματικό.

Το Ειδικό Χωροταξικό Σχέδιο για τον Τουρισμό θα αποτελέσει την εδραία βάση πάνω στην οποία θα χαραχθεί κάθε αναπτυξιακή δράση για την τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου.

Η υλοποίηση του Ειδικού Χωροταξικού Σχεδίου για τον Τουρισμό θέτει τις βάσεις για τη μακρόπνοη και αιεφόρο τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου.

Οι πολίτες συναποφασίζουν τη διαμόρφωση του χωροταξικού σχεδίου. Στη βιωσιμότητα οποιασδήποτε πολιτικής ή σχεδιασμού συμβάλλει και ο τρόπος κατανομής των εξουσιών εκπόνησης και έγκρισης των διαφόρων τύπων Σχεδίων Ανάπτυξης. Γι' αυτό **θα επιδιωχθεί η συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών, Περιφερειακών Ενοτήτων, Δήμων και Φορέων στην ευθύνη του σχεδιασμού του μέλλοντος των περιοχών τους**, δίνοντάς τους την ευκαιρία να ενημερωθούν και να συνεισφέρουν στην τελική μορφή του Ειδικού Χωροταξικού Σχεδίου για την τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου.

• **Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης αποτελεί η συμμετοχή των πολιτών και των φορέων** στη διαμόρφωση και στην εφαρμογή των χωροταξικών και των πολεοδομικών αποφάσεων. Οι διαδικασίες χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού πρέπει να βασίζονται σε δημοκρατικές κοινωνικές διαδικασίες όπου οι συνθήκες διαφάνειας και συμμετοχικότητας βελτιώνουν τόσο την ποιότητα του σχεδιασμού όσο και την κοινωνική αποδοχή των προνοιών του.

• **Διαδικασίες διαβούλευσης και δημόσιες συζητήσεις** θα πρέπει να διοργανωθούν προκειμένου να υποβληθούν όλες οι προτάσεις και να συυπολογισθούν στην τελική διαμόρφωση του Σχεδίου.

Παράλληλα, μέσα από τα προγράμματα της Περιφέρειας, των Υπουργείων, αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να γίνουν **ολοκληρωμένες παρεμβάσεις** που αφορούν την κατασκευή οδικών έργων, έργων περιβάλλοντος, τουριστικών υποδομών, πολιτιστικών υποδομών, παρεμβάσεων διαμόρφωσης και ανάπλασης τουριστικών χώρων στις παραλιακές ζώνες, μονοπατιών και περιηγητικών διαδρομών στους ορεινούς όγκους και σε

περιοχές **NATURA**. Επίσης **θα ενισχυθούν αξιόλογες ιδιωτικές πρωτοβουλίες για την τουριστική ανάπτυξη και θα στηριχθούν και ενισχυθούν αγροκτηνοτροφικές επιχειρήσεις** προκειμένου να βελτιωθούν οι υποδομές τους και να αποκτήσουν τη δυνατότητα να συμπεριληφθούν τα προϊόντα τους στον επίσημο κατάλογο του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων σαν Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ).

Ο καθορισμός των αναπτυξιακών έργων υποδομής που δημιουργούν προϋποθέσεις για τουριστική ανάπτυξη, αρθρώνεται σε δύο κατηγορίες δράσεων:

- i. τις **Αναπτυξιακές Δράσεις Υποδομής** (πχ. συγκοινωνίες οδικές συνδέσεις, λιμάνια, μαρίνες, αεροδρόμια) οι οποίες προωθούνται με βάση βαθύ προγραμματισμό και έχουν εκτεταμένο χρονικό ορίζοντα: Στην κατηγορία αυτή το μεσοπρόθεσμο σχέδιο δεν μπορεί παρά να προωθεί την ωρίμανση μελετών και έργων για την ανάπτυξη των υποδομών μέσα από προγράμματα ευρωπαϊκών και δημοσίων επενδύσεων.
- ii. **Πλέγμα Άμεσων Παρεμβάσεων**: Αφορά την υλοποίηση καίριων, άμεσων και πρακτικών παρεμβάσεων μικρής κλίμακας, προσανατολισμένων στην ανάδειξη του τουριστικού προϊόντος και τη διευκόλυνση προσβασιμότητας. Με τις καίριες, και ταυτόχρονα εφικτές αυτές παρεμβάσεις θα επιλυθούν μικρής κλίμακας αλλά μεγάλης σημασίας προβλήματα, που έχουν άμεση επίδραση στην εικόνα της Ηπείρου. (Ενδεικτικά αναφέρουμε: τοποθέτηση σημάνσεων, αποκατάσταση πρόσβασης σε αρχαιολογικούς χώρους, καθαρισμός περιπατητικών μονοπατιών, καθαρισμός παραλιών, δημιουργία σημείων πληροφόρησης για τους τουρίστες, κ.α.). Οι παρεμβάσεις αυτές είναι χαμηλού κόστους, αλλά καθοριστικές για την ανάδειξη του τουριστικού προϊόντος και την προσβασιμότητα.

Ο σχεδιασμός αυτού του πλέγματος άμεσων παρεμβάσεων βασίζεται στην ιδέα ότι υπάρχει ένας πρακτικός τρόπος αντιμετώπισης πολλών προβλημάτων, που προϋποθέτει «**ΜΕΡΙΜΝΑ**» και παρακολούθηση, παρά μεγάλες χρηματοδοτήσεις. (πχ. η εγκατάσταση για την παροχή νερού στα σκάφη που ελλιμενίζονται στο λιμάνι της Πρέβεζας, προϋποθέτει μια μέριμνα, και συμμερισμό της ανάγκης των ιστιοπλόων παρά υψηλού κόστους δαπάνη.).

Το πλέγμα αυτών των παρεμβάσεων θα έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- Θα είναι καίριες και θα απαντούν στις τοπικές ανάγκες.
- Θα έχουν πρακτικό χαρακτήρα.
- Θα απαντούν στην οικονομική συγκυρία.
- Το πλέγμα παρεμβάσεων θα ανασχεδιάζεται, αναπροσαρμόζεται και εμπλουτίζεται σε τακτική βάση, προκειμένου να ανταποκρίνεται σε ανάγκες που προκύπτουν, μέσα από τη δημιουργία μιας Δομής που θα υποδέχεται υποδείξεις (ηλεκτρονικά και τηλεφωνικά) από πολίτες και επαγγελματίες.

10.3.2. Ενίσχυση της Προσβασιμότητας της Ηπείρου

Στόχος της Περιφέρειας αποτελεί η ενίσχυση της προσβασιμότητας της, τόσο σε επίπεδο υποδομών και συγκοινωνιακής αναβάθμισης, όσο και σε επίπεδο αντίληψης.

- Ø **Το πρώτο** προϋποθέτει αναπτυξιακές παρεμβάσεις και ενίσχυση των υφιστάμενων συγκοινωνιακών συνδέσεων και ενεργοποίηση νέων.
- Ø **Το δεύτερο** αφορά στη συστηματική γνωστοποίηση στο ευρύ κοινό των διαθέσιμων δυνατοτήτων πρόσβασης στην Ήπειρο με έμφαση στους νέους

οδικούς άξονες και αλλά και στις αεροπορικές συνδέσεις μέσω Ακτίου και Ιωαννίνων.

*Βασικό μήνυμα της επικοινωνιακής πολιτικής της Περιφέρειας είναι: «**Η Ηπειρος είναι κοντά**».*

Προτείνεται η προώθηση δράσεων σε δύο επίπεδα:

1. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ

□ **Προώθηση έργων υποδομής**, (οδικές συνδέσεις, ενίσχυση και εκσυγχρονισμός λιμανιών, ενίσχυση αεροδρομίων).

□ **Αεροδρόμια Ακτίου και Ιωαννίνων**: οι Πύλες αεροπορικής σύνδεσης της Ηπείρου. Προτεραιότητά αποτελεί η ενίσχυση των αεροδρομίων Ακτίου και Ιωαννίνων.

■ Αερολιμένας Ακτίου

Παρά το γεγονός ότι το αεροδρόμιο του Ακτίου δεν ανήκει στα διοικητικά όρια της Ηπείρου, θεωρείτε αναγκαίο η προώθηση δράσεων εκ μέρους της Περιφέρειας που να ενισχύουν το ρόλο του και τη λειτουργία του. Ο αερολιμένας του Ακτίου είναι ένα διεθνές αεροδρόμιο το οποίο μπορεί να δέχεται μεγάλα αεροπλάνα. Για το λόγο αυτό προτείνεται:

- Ενίσχυση της λειτουργίας του.
- Διεύρυνση του ωραρίου λειτουργίας του με την ενίσχυση του προσωπικού.
- Δημιουργία συγκοινωνιακής σύνδεσης του αερολιμένα, μέσω αστικής συγκοινωνίας με τις γύρω περιοχές.
- Πραγματοποίηση εργασιών εκσυγχρονισμού του αεροδρομίου τόσο στις αίθουσες υποδοχής, τον εξοπλισμό ελέγχου, κ.α.
- Προώθηση ως ενιαίου δικτύου αεροπορικών πυλών της Ηπείρου, τα δύο αεροδρόμια των Ιωαννίνων και Ακτίου και ενίσχυση της συνεργασίας τους.
- Καθιέρωση απευθείας πτήσεων από Αθήνα στο Ακτιο, τουλάχιστον κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.
- Συμμαχία με αεροπορικές εταιρείες.
- Αποκρατικοποίηση του⁴¹.

Ο αερολιμένας του Ακτίου βρίσκεται ανάμεσα στα αεροδρόμια της Ελλάδος που έχει προταθεί από το Υπουργείο Ανάπτυξης και το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ) για ιδιωτικοποίηση, με βάση των διαγωνισμών της αποκρατικοποίησης των αεροπορικών υποδομών της χώρας, του 2014⁴².

Σύμφωνα με το Υπουργείο Ανάπτυξης το ελληνικό Δημόσιο θα διατηρήσει την ιδιοκτησία, την εποπτεία και τον έλεγχο των αεροδρομίων που θα αξιοποιηθούν από ιδιώτες, καθώς και θα διατηρηθούν όλα τα αεροδρόμια σε όλα τα νησιά, ανεξαρτήτως μεγέθους. Η διάρκεια παραχώρησης είναι, κατ' ελάχιστο, 30- 35 χρόνια, ώστε να διατηρηθούν οι χρεώσεις σε

⁴¹ Μέτρο/Δράση που προστέθηκε με βάση τις τρέχων εξελίξεις και τη τοποθέτηση της Περιφέρειας στο συγκεκριμένο ζήτημα.

⁴² Τρέχων εξέλιξη του 2013.

ανταγωνιστικά επίπεδα, ενώ θα δίνεται και η δυνατότητα παράτασης. Τα αεροδρόμια θα ομαδοποιηθούν, προκειμένου να διασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία τόσο εκείνων που είναι υψηλού ενδιαφέροντος, όσο και των υπόλοιπων. Σύμφωνα με τον ΤΑΙΠΕΔ, προτείνεται ως βάση του διαγωνισμού:

- Μία ομάδα αεροδρομίων που θα αποτελείται από τη Θεσσαλονίκη, την Κέρκυρα, τη Ζάκυνθο, την Κεφαλονιά, το Άκτιο, την Καβάλα και τα Χανιά, με συνολική επιβατική κίνηση 9,3 εκατ. ταξιδιωτών, και με «μπαλαντέρ» την Αλεξανδρούπολη, τον Άραξο και την Καλαμάτα.
- Μία δεύτερο συστάδα αεροδρομίων, συνολικής επιβατικής κίνησης 8,3 εκατ. ατόμων, αποτελούμενη από τη Σκιάθο, τη Σάμο, τη Μυτιλήνη, τη Μύκονο, τη Σαντορίνη, την Κω και τη Ρόδο, με «μπαλαντέρ» την Κάρπαθο, τη Χίο, και τη Λήμνο.
Σημειωτέον ότι η Νέα Αγχίαλος θα μπορούσε να εισχωρήσει και στις δύο ομάδες. Πάντως, οι δύο ομάδες θα οριστικοποιηθούν όταν γίνει η πρόσκληση υποβολής προσφορών.

Σύμφωνα με το ΤΑΙΠΕΔ, το συμβατικό αντάλλαγμα θα είναι αρχικό εφάπαξ τίμημα και ετήσιες πληρωμές (πιθανώς αναλόγως κερδών ή εσόδων) και επενδύσεις αναβάθμισης της λειτουργίας και της ασφάλειας των αεροδρομίων.

Παράλληλα, το ΤΑΙΠΕΔ διαπιστώνει ότι το χαμηλό επίπεδο χρεώσεων στα περιφερειακά αεροδρόμια «δεν οδήγησε στην προσδοκώμενη αύξηση της κίνησης». Έτσι, προτείνει περιορισμούς στις χρεώσεις βάσει σύγκρισης με δείγμα ανταγωνιστικών και συγκρίσιμων αεροδρομίων και της μέγιστης απόδοσης αεροπορικών υποδομών (dual till), την αύξηση των χρεώσεων μόνο μετά την ολοκλήρωση της αναβάθμισης των αεροδρομίων και τη δημιουργία ρυθμιστικής αρχής.

■ Αερολιμένας Ιωαννίνων

Όσον αφορά το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων προτείνεται:

- Ενίσχυση της λειτουργίας του.
- Διεύρυνση του ωραρίου λειτουργίας του με την ενίσχυση του προσωπικού.
- Πραγματοποίηση εργασιών εκσυγχρονισμού του αεροδρομίου τόσο στις αίθουσες υποδοχής, τον εξοπλισμό ελέγχου, κ.α.
- Αποκρατικοποίηση⁴³.

Σχετικά με την πραγματοποίηση εργασιών εκσυγχρονισμού και την ιδιωτικοποίηση του αεροδρομίου (γεγονότα του 2013)⁴⁴, στο πλαίσιο για την αξιοποίηση των περιφερειακών αεροδρομίων της Χώρας, το υπουργείο Ανάπτυξης και το ΤΑΙΠΕΔ (Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου), τοποθέτησε το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων μεταξύ των πολύ μικρών αεροδρομίων της χώρας που δεν θα αποκρατικοποιηθούν, αλλά συγκαταλέγονται στα «άγονα αεροδρόμια» που θα περάσουν σε Ανώνυμη Εταιρεία Διαχείρισης Περιφερειακών Αερολιμένων (ΑΕΔΙΠΑ). Το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων δεν συγκαταλέγεται στις δύο ομάδες προς αξιοποίηση, αλλά ούτε και στα αεροδρόμια που ενδεχομένως θα προστεθούν αργότερα στις δύο αυτές ομάδες.

⁴³ Μέτρο/Δράση που προστέθηκε με βάση τις τρέχων εξελίξεις και τη τοποθέτηση της Περιφέρειας στο συγκεκριμένο ζήτημα.

⁴⁴ Οι τρέχων εξελίξεις (2013) στο πλαίσιο για την αξιοποίηση των περιφερειακών αεροδρομίων της Χώρας, διαφοροποιούν σημαντικά τα σχετικά με τον αερολιμένα των Ιωαννίνων. Οι παραπάνω εξελίξεις προστέθηκαν στο Στρατηγικό Σχέδιο Τουριστικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου, με βάση τη τοποθέτηση της Περιφέρειας στο συγκεκριμένο ζήτημα.

Σύμφωνα με τον προγραμματισμό του υπουργείου Ανάπτυξης η ΑΕΔΙΠΑ θα στελεχωθεί με προσωπικό της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, θα έχει διάρκεια ζωής 20 χρόνια με δυνατότητα επέκτασης και θα μπορεί, πάντα υπό προϋποθέσεις, να δώσει το μανάτζμεντ των αεροδρομίων σε ιδιώτη, μέσω σύμβασης παραχώρησης.

Η ΑΕΔΙΠΑ θα χρηματοδοτείται από τα τέλη των αεροπορικών εταιρειών, την εκμετάλλευση εμπορικών χώρων, και από ένα ειδικό τέλος που θα εισπράττονται από τα αεροδρόμια που θα περάσουν σε ιδιώτες και θα αντικαταστήσει το «Σπατόσημο».

Έτσι, επί της ουσίας, τα άγονα αεροδρόμια, αλλά και οι άγονες γραμμές θα χρηματοδοτούνται από τα πιο εμπορικά αεροδρόμια, από το 2014 και έπειτα. Το υπουργείο Ανάπτυξης για την αξιοποίηση μέσω συμβάσεων παραχώρησης των αεροδρομίων έθεσε ως στόχους τα οικονομικά οφέλη για το κράτος, αλλά και την συμβολή των αεροδρομίων στην οικονομική ανάπτυξη, κάτι που φαίνεται πως δεν μπορούν να έρθουν μέσω της αξιοποίησης του αεροδρομίου Ιωαννίνων.

Και αυτό γιατί με βάση τα στοιχεία, το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων παρουσιάζει εξαιρετικά μικρή επιβατική κίνηση με λιγότερους από 100.000 επιβάτες ανά έτος και βρίσκεται στην ίδια κατηγορία με τα αεροδρόμια της Λήμνου, της Νέας Αγχιάλου και του Αράξου. Τα μικρά αεροδρόμια, σύνολο εννέα για όλη τη χώρα, όπου σύμφωνα με το υπουργείο η εκτίμηση αναγκών σε επενδύσεις και για τα εννέα αγγίζει μόλις τα 26 εκ. ευρώ. Τα μικρά αυτά αεροδρόμια παρουσιάζουν σημαντικά μειονεκτήματα ως προς την αξιοποίησή τους τα οποία είναι περίπλοκη η διαδικασία ανάθεσης, αλλά και το μέγεθος των αεροδρομίων που ίσως δεν επαρκεί για την κινητοποίηση διεθνών επενδυτών.

Έτσι, όλα τα σημαντικά οφέλη που θα αποκομίσουν τα αεροδρόμια προς ιδιωτικοποίηση (που δεν γίνονται μόνον για ταμειακούς λόγους, αλλά πρωτίστως για αναπτυξιακούς), δεν θα υπάρξουν για τα Ιωάννινα και την Ήπειρο. Διότι, από τη στιγμή που δε θα τεθούν ιδιωτικά κεφάλαια, το αεροδρόμιο Ιωαννίνων θα προσδοκά μόνο από τα έσοδα του τέλους, το οποίο είναι αμφίβολο αν θα καλύπτει πλήρως όλες τις ανάγκες των «άγονων» αεροδρομίων και των «άγονων» γραμμών, ώστε να περισεύουν κονδύλια και για έργα.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι αυτό που μέτρησε στην επιλογή των υπό αποκρατικοποίηση αεροδρομίων, είναι τα στοιχεία της επιβατικής κίνησης. Το αεροδρόμιο Ιωαννίνων παρουσιάζει λιγότερους από 100.000 επιβάτες ανά έτος, κάτι όμως που δεν συνδέεται μόνο με το μικρό ενδιαφέρον του επιβατικού κοινού, αλλά και με τις καιρικές συνθήκες, τη δρομολόγηση μόνο μικρών αεροπλάνων από μία μόνο εταιρεία και φυσικά τα έργα που βρίσκονται σε εξέλιξη.

Είναι σαφές ότι δεν προσμετρήθηκε πως το αεροδρόμιο Ιωαννίνων είναι το μοναδικό αεροδρόμιο της Ηπείρου και δεν μπορεί να επιτευχθεί πλήρες ξεδίπλωμα των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της Περιφέρειας χωρίς την αναβάθμιση του. Και επίσης, ότι η απόφαση του Υπουργείου Ανάπτυξης, έρχεται σε πλήρης αντίθεση με την όλη προσπάθεια άρσης της συγκοινωνιακής απομόνωσης, των μεγάλων αναπτυξιακών έργων, και την τουριστική και εμπορική ανάπτυξης της περιοχής.

■ Λιμάνια της Περιφέρειας

Ο λιμένας της Ηγουμενίτσας μπορεί να χαρακτηριστεί ως το διεθνές λιμάνι της Ηπείρου. Έχει καθημερινή σύνδεση με Ιταλία και ο ΟΛΗΓ ήδη έχει ξεκινήσει την εκπόνηση μελετών σκοπιμότητας και βιωσιμότητας για ανάπτυξη συνεργασιών με λιμένες της Αδριατικής και της Γαλλίας. Ο διάδρομος της Αδριατικής έχει καθιερωθεί ως ο

σημαντικότερος άξονας επικοινωνίας με τη Δυτική Ευρώπη και την ανάδειξη των λιμένων ως την Δυτική Πύλη της Ελλάδας στη Δυτική Ευρώπη. Οι λιμένες της Ηγουμενίτσας και της Πάτρας αποτελούν σημαντικό κόμβο του συστήματος εμπορευματικών και επιβατικών μεταφορών της Ελλάδας και είναι οι κύριες δυτικές πύλες της χώρας. Αφενός συνδέουν τη χώρα με την υπόλοιπη Ευρώπη και αφετέρου αποτελούν κομβικό σημείο με την Αδριατική.

Όσον αφορά **το λιμάνι της Πρέβεζας** πρέπει να γίνουν άμεσα οι απαιτούμενες ενέργειες ωρίμανσης και διεκδίκησης των έργων που κρίνονται άμεσα απαραίτητα για την αποκατάσταση του λιμανιού, καθιστώντας το έτσι σημαντικό τουριστικό κόμβο για τη περιοχή του Ιονίου και την Αδριατική, δίνοντας επιπλέον την δυνατότητα πρόσβασης από θάλασσα των επισκεπτών στους μοναδικούς τουριστικούς προορισμούς των ορεινών όγκων της Ηπείρου.

■ Οι Σύγχρονες Οδικές Συνδέσεις

Σημαντικό πλεονέκτημα για την τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου αποτελούν η Εγνατία και η Ιόνια Οδός, όταν ολοκληρωθεί, οι οποίες μειώνουν αισθητά την οδική απόσταση και το χρόνο προσέγγισης, ενώ παράλληλα παρέχουν ασφάλεια στον ταξιδιώτη.

2. Επικοινωνιακά

∅ «Η Ήπειρος είναι κοντά»

Πόσοι γνωρίζουν ότι η Ήπειρος απέχει 40 λεπτά από την Αθήνα και 3 κατά μέσο όρο ώρες από τις πρωτεύουσες της Ευρώπης;

Αντικρούοντας τη διαδεδομένη πεποίθηση ότι είναι δύσκολο να φτάσεις στην Ήπειρο, τόσο σε Έλληνες όσο και σε ξένους τουρίστες, γνωστοποιούμε ότι η Ήπειρος είναι τελικά κοντά. Δια του αεροδρομίου του Ακτίου αλλά και των Ιωαννίνων υπάρχει η δυνατότητα αεροπορικής σύνδεσης τόσο με αστικά κέντρα της Ελλάδας όσο και με απευθείας πτήσεις από το εξωτερικό.

10.3.3. Ανάπτυξη Διαδραστικών Μέσων Τουριστικής Ανάπτυξης

10.3.3.1. Ισχυρή Διαδικτυακή Παρουσία της Ηπείρου

Ο διαδικτυακός τόπος (site) της Περιφέρειας Ηπείρου αποτελεί την πρώτη επαφή του διαδικτυακού επισκέπτη με την Ήπειρο. Είναι μια μοναδική ευκαιρία επικοινωνίας με τον διαδικτυακό επισκέπτη η οποία μπορεί να τον πείσει, ξεναγώντας τον στις ομορφιές του τόπου, να τον επισκεφθεί πραγματικά. Το site της Ηπείρου πρέπει να αποτελεί βασικό εργαλείο τουριστικής προβολής της Περιφέρειας και αιχμή του δόρατος της διαδικτυακής παρουσίας της. Πρέπει να κλείνει μέσα του και να μεταδίδει την ομορφιά της Ηπείρου, οργανώνοντας την και διαθέτοντας την με υποδειγματικό τρόπο.

Ο ιστότοπος της Περιφέρειας πρέπει να αναπνέει και να αναδίδει τον αέρα της Ηπείρου. Για κάθε Ηπειρώτη, για τον απόδημο, για κάθε Έλληνα μα και για κάθε πολίτη του πλανήτη, το site της Ηπείρου θα είναι ο εγγύτερος τόπος, το κοντινότερο σημείο προσέγγισης στην Ήπειρο, πριν κάνει το βήμα να επισκεφτεί την περιοχή! Ως εκ τούτου, πρέπει να αποτελεί την πρώτη θερμή φιλοξενία του επισκέπτη.

Το site της Περιφέρειας Ηπείρου θα πρέπει να είναι από τα site που έχουν «βάθος». Δεν πρέπει να συντελούνται όλα σε μια επιφάνεια εντυπωσιασμού, που είναι η πρώτη σελίδα. Ζητούμενο είναι να περιέχει ένα μεγάλο αρχείο πληροφοριών για την Ήπειρο, πάσης φύσεως, καθώς και πολύτιμο αρχαιολογικό υλικό, το οποίο μπορεί να το ανακαλύψει ο επισκέπτης όσο περισσότερο ασχολείται μαζί του. Ο διαδικτυακός τόπος της Ηπείρου πρέπει να είναι ελκυστικός στον τουρίστα μα ταυτόχρονα χρήσιμος και κατατοπιστικός σ' αυτόν που θέλει να εντυπώσει στην ιστορία και στον πολιτισμό της Ηπείρου, στον ερευνητή και τον επιστήμονα. Πρέπει, δηλαδή, να είναι μια αποθήκη πολιτισμικής κληρονομιάς, ένας τρόπος και τόπος απόθεσης και φύλαξης πλούτου πολιτισμικού και γνωσιακού. Είναι μια εικονική τράπεζα διαφύλαξης του Ηπειρώτικου πολιτισμού.

10.3.3.2. Δημιουργία Δικτύου (Info Points)

Προβλέπεται η δημιουργία ενός δικτύου info points, δηλαδή σημείων πρόσβασης σε πληροφοριακό υλικό για την Ήπειρο, σε διάφορα γεωγραφικά σημεία της Ηπείρου, ιδιαιτέρως δε, σε σημεία απομακρυσμένα. Προτείνεται ως καταλληλότερη την δημιουργία ηλεκτρονικών info points και μάλιστα με πρόσβαση στο διαδίκτυο. Ο επισκέπτης, και ιδιαιτέρως ο αλλοδαπός τουρίστας θα μπορεί να έχει άμεση πρόσβαση σε πληροφορίες που αφορούν την Ήπειρο, πληροφορίες σχετικά με υπηρεσίες εστίασης, καταλύματα, κέντρα υγείας, αρχαιολογικούς χώρους, πληροφορίες προσανατολισμού, κ.α. Συγκεκριμένα προτείνεται η δημιουργία ενός δικτύου info kiosks, σχεδιασμένων με προϋποθέσεις για υπαίθρια λειτουργία και με ενεργειακή αυτονομία με τη χρήση φωτοβολταϊκών, βασισμένα σε τεχνολογία GIS, για την παροχή πληροφόρησης στους ταξιδιώτες. Τα info kiosks μπορούν να τοποθετηθούν σε αρχαιολογικούς χώρους, σε περιπατητικά μονοπάτια, σε σημεία με ιστορικό ενδιαφέρον, κ.α., όπου είναι δύσκολο να υπάρχει ανθρώπινη παρουσία για να καθοδηγήσει τους επισκέπτες. Με αυτόν τον τρόπο, ο επισκέπτης θα μπορεί να έχει εύκολη πρόσβαση σε πληροφορίες, να βρίσκει τον προορισμό του, να έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο και να αισθάνεται τη μέριμνα της Περιφέρειας σε κάθε περιπλάνησή του.

10.3.3.3. Δημιουργία Ασύρματων Δικτύων (Wi-Fi) και Παροχή Δωρεάν Πρόσβασης

Προτείνεται η δημιουργία ή επέκταση των ασύρματων δικτύων πρόσβασης στο διαδίκτυο με δικαίωμα δωρεάν χρήσης στον καθένα. Η δωρεάν παροχή internet στον επισκέπτη λειτουργεί σαν μια απτή ένδειξη φιλοξενίας, την οποία εκτιμά, ιδιαιτέρως. Προτείνεται η δημιουργία, όπου δεν υπάρχουν ήδη, τέτοιων δικτύων σε αστικά κέντρα (κεντρικές πλατείες), στα αεροδρόμια Ιωαννίνων και Ακτίου, στο Λιμάνι της Ηγουμενίσσας και της Πρέβεζας, στις μαρίνες, στους σταθμούς ΚΤΕΛ, κτλ. Στόχος είναι όχι μόνο η διευκόλυνση των επισκεπτών, αλλά και η μετάδοση ενός μηνύματος, ότι η Ήπειρος είναι φιλόξενη σε όλα τα επίπεδα, απολύτως συγχρονισμένη με τις εξελίξεις αλλά και συντονισμένη με τις σύγχρονες ανάγκες των τουριστών. Σημειωτέον, ότι η δημιουργία ασύρματων δικτύων Internet δεν προϋποθέτει παρεμβάσεις ιδιαιτέρως υψηλού κόστους, ενώ συμβάλλει αποφασιστικά στον εκσυγχρονισμό των πόλεων και των υποδομών, προσφέροντας πολύτιμες υπηρεσίες όχι μόνο στους επισκέπτες αλλά και στους Ηπειρώτες.

10.3.3.4. Ψηφιακά Μουσεία⁴⁵

Πολλά μουσεία παρουσιάζουν τα εκθέματά τους με έναν παθητικό τρόπο ο οποίος συχνά δεν συναρπάζει τους επισκέπτες. Συχνά οι επισκέπτες νιώθουν αμήχανα απέναντι σε εκθέματα, μη έχοντας κάποια πληροφοριακή υποβοήθηση, παρά μόνο τα καρτελάκια περιγραφής των έργων, ή κάποιο κατάλογο στον οποίο αναζητούν περισσότερη καθοδήγηση. Προτείνεται, λαμβάνοντας υπόψιν το χαρακτήρα της υφιστάμενης μουσειακής υποδομής της Ηπείρου, την **υιοθέτηση σύγχρονων διαδραστικών μέσων στα μουσεία και περαιτέρω δε τη δημιουργία ενός τουλάχιστον ψηφιακού μουσείου.**

Η χρήση διαδραστικών μέσων σε ένα μουσείο, εφόσον γίνει με δημιουργικό τρόπο, έχει πολλαπλώς θετική επίδραση στην εμπειρία του επισκέπτη:

- **Εισάγει το Βιωματικό Στοιχείο:** Αναβαθμίζει την εμπειρία της επίσκεψης, καθιστώντας την πιο ενδιαφέρουσα και ενσωματώνοντας το βιωματικό στοιχείο. Απευθύνεται και ενεργοποιεί περισσότερες αισθήσεις στην επαφή με τα εκθέματα, (αφή, ακοή, όραση, ακόμα και όσφρηση) και δημιουργεί προϋποθέσεις για πολυεπίπεδη εμπλοκή του επισκέπτη.
- **Πληροφορικότητα:** Βελτιώνει και να αναβαθμίζει αισθητά τον τρόπο παροχής και την ποιότητα της πληροφορίας στον επισκέπτη, αξιοποιώντας μια σειρά από μέσα, όπως η ηχητική αφήγηση, η οπτικοακουστική αφήγηση, οθόνες αφής, κ.α.
- **Εκπαιδευτική Λειτουργία:** Αναβαθμίζει την εκπαιδευτική λειτουργία του μουσείου, χάριν του διαδραστικού και βιωματικού χαρακτήρα και δημιουργεί ιδανικά περιβάλλοντα μάθησης ιδιαίτερα για παιδιά.

Τα διαδραστικά μέσα μπορούν να λειτουργήσουν τόσο ως ενισχυτικά μέσα για την υφιστάμενη μουσειακή δομή και τα εκθέματα του μουσείου, όσο και ως ανεξάρτητη μουσειακή δομή, πχ. Μουσείο MAV (Museo Archeologico Virtuale) στο Ercolano, σε απόσταση από την πόλη της Πομπηίας, το Museon στην Χάγη, με εκπαιδευτικό προσανατολισμό, ή το Nemo στο Άμστερνταμ.

Η δημιουργία ενός Ψηφιακού Μουσείου στην Ήπειρο θ' αποτελούσε μια σπουδαία προσθήκη στο μουσειακό στόλο της Ηπείρου, που θα έλκυε το ενδιαφέρον πολλών τουριστών και θα άλλαζε το προφίλ της μουσειακής παροχής της περιοχής. Ο ιστορικός και αρχαιολογικός πλούτος της Ηπείρου ενδείκνυται για την ανάπτυξη Ψηφιακών Μουσείων σε διάφορα σημεία, όπως η **Δωδώνη**, η **Νικόπολη**, κ.α. Ιδιαίτερα δε, ο αρχαιολογικός τόπος ο οποίος θεωρείται ως ιδεώδης για την δημιουργία ενός ψηφιακού μουσείου είναι το **Νεκρομαντείο του Αχέροντα**. Το ιστορικό πλαίσιο, το τελετουργικό περιεχόμενο και η αρχαία μυστικιστική εμπειρία, προσφέρονται για να αποτελέσουν το θέμα της δημιουργίας ενός εικονικού περιβάλλοντος διαδραστικής αναπαράστασης και αναβίωσης των δρώμενων του Νεκρομαντείου. Το Νεκρομαντείο του Αχέροντα, αποτελεί το σπουδαιότερο και αρχαιότερο νεκρομαντείο της Αρχαιότητας και ταυτόχρονα έναν από τους πλέον ελκυστικούς αρχαιολογικούς χώρους της Ηπείρου με τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα. Η προσθήκη ενός ψηφιακού μουσείου στην περιοχή θα αναδείκνυε την αίγλη του αρχαιολογικού χώρου και θα καθιστούσε το Νεκρομαντείο πλήρη και κορυφαίο αρχαιολογικό προορισμό σε πανελλαδική και παγκόσμια εμβέλεια, ενώ ταυτόχρονα θα

⁴⁵ Σχετικά με την υλοποίηση του Μέτρου αυτού ασχολήθηκε η 2ή Περιφερειακή Ημερίδα με θέμα Καινοτομία και Νέες Τεχνολογίες με έμφαση στους Τομείς Τουρισμός και Πολιτισμός στις 19.05.2006, στα πλαίσια του σχεδιασμού του Περιφερειακού Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης για την Περιφέρεια Ηπείρου (2007-2013), όπου παρουσιάστηκε σχετική μελέτη με θέμα "Η Χρήση των Νέων Τεχνολογιών στον Τομέα του Πολιτισμού. Η Μέχρι Σήμερα Εμπειρία – Προοπτικές" (Ρηγινός).

αύξανε αισθητά την ελκυστικότητά του και σε κοινά που δεν έχουν αμιγές ενδιαφέρον για τις αρχαιότητες. Ταυτόχρονα η δημιουργία ενός ψηφιακού μουσείου στην Ήπειρο, ανεξαρτήτως του τόπου κατασκευής του θα προήγαγε την Ήπειρο σε μια ανώτερη κατηγορία μουσειακών υποδομών σε Πανελλαδική κλίμακα.

10.3.3.5. Οπτικοακουστικά Δρώμενα, Αναπαραστάσεις Ιστορικών Γεγονότων, Προβολές

Σε πόλεις του εξωτερικού όλο και πιο συχνά χρησιμοποιείται προηγμένη οπτικοακουστική τεχνολογία για την αφήγηση ιστορικών γεγονότων ή για την επένδυση καλλιτεχνικών δρώμενων μεγάλης κλίμακας (πχ. γιορτές πόλης, επέτειοι, κλπ). Τέτοια τεχνολογία χρησιμοποιήθηκε στα εγκαίνια του Μουσείου της Ακρόπολης. Η σύγχρονη οπτικοακουστική τεχνολογία επιτρέπει την διοργάνωση καλλιτεχνικών-πολιτιστικών εκδηλώσεων, βασιζόμενων στην τεχνική των προβολών πάνω σε μεγάλες επιφάνειες και κτίρια, οι οποίες αποτελούν ισχυρή attraction για τους επισκέπτες μιας περιοχής. Είναι μια καινούργια προσέγγιση, η οποία μπορεί για λίγες ώρες ή μέρες να μεταμορφώσει ένα μέρος της πόλης, με μια «σκηνοθεσία φωτός» και να αναβιώσει μνήμες από γεγονότα και στιγμές της ιστορίας της. Μέσα στο μεγάλο φάσμα δυνατοτήτων είναι η *σκηνοθεσία εικονικών αναπαραστάσεων ιστορικών μαχών, η προβολή έργων ντόπιων καλλιτεχνών σε διάφορα σημεία των πόλεων πόλη, η συνόδευση πολιτιστικών εκδηλώσεων με οπτικά στοιχεία (visuals), κ.α.*

Θα είναι ιδιαίτερος ωφέλιμο για την Ήπειρο να υιοθετήσει τέτοιες πρωτότυπες πρακτικές, κυρίως την ανανέωση του τρόπου προβολής της ιστορίας και της πολιτισμικής της κληρονομιάς. Η Ήπειρος έχει μια τεράστια προίκα από ιστορικά γεγονότα, μάχες, πράξεις ηρωισμού και αυταπάρνησης, (πχ. **θυσία του Ζαλόγγου, Ναυμαχία του Ακτίου, μάχη του Πέτα, ιστορία των Ιωαννίνων**, κλπ), τα οποία θα μπορούσε να αναδείξει με αυτόν τον τρόπο, δίνοντας μια πρωτοποριακή διάσταση στον τρόπο ανάδειξης της ιστορίας της και της παράδοσής της.

10.4. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Οι τουριστικές υπηρεσίες και γενικότερα το τουριστικό προϊόν παρουσιάζουν σημαντικές ιδιαιτερότητες σε σχέση με τα υλικά καταναλωτικά αγαθά, που διαφοροποιούν το μανάτζμεντ αλλά και το μάρκετινγκ των τουριστικών υπηρεσιών. Επειδή το τουριστικό προϊόν δεν είναι αυτούσιο και ενιαίο αλλά αποτελείται από ένα **συνδυασμό** αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρονται από πολλές και διαφορετικές επιχειρήσεις είναι προφανές ότι η παροχή ποιοτικών υπηρεσιών είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί. Αρκεί ένα μη ικανοποιητικό στοιχείο π.χ. το φαγητό ώστε να δημιουργηθεί συνολική αρνητική εικόνα για τον προορισμό.

*Βασική παράμετρος για τη βελτίωση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών με στόχο την τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου είναι η εκπαίδευση. Η εκπαίδευση αποτελεί έναν βασικό παράγοντα ο οποίος μπορεί να λειτουργήσει αναπτυξιακά αναβαθμίζοντας το επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού και συνακόλουθα των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών. Είναι αποδεδειγμένο ότι η συνδρομή του ανθρώπινου παράγοντα, **το «ανθρώπινο πρόσωπο» της φιλοξενίας** εμπλουτίζει με απaráμιλλο τρόπο την εμπειρία του επισκέπτη.*

Βασικός στόχος είναι η **συστηματική ενεργοποίηση της Ηπειρώτικης Φιλοξενίας** κάθε στιγμή και σε κάθε επαφή του επισκέπτη με την Ήπειρο.

Η εκπαίδευση πρέπει να γίνει σε δυο επίπεδα:

1. Εκπαίδευση των επαγγελματιών του τουριστικού κλάδου.

Η εκπαίδευση των ανθρώπων που δουλεύουν στον τουρισμό είναι απαραίτητη **προϋπόθεση για την αναβάθμιση των υπηρεσιών** και του τουριστικού προϊόντος εν γένει. Η **«καλή ανταπόκριση»** λειτουργεί επιπροσθέτως ως παράγοντας θετικής ενίσχυσης της εικόνας της Ηπείρου ως τουριστικού προορισμού, ιδιαίτερως στην έννοια της φιλοξενίας που αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της ταυτότητάς της. Η άρτια επαγγελματική κατάρτιση όχι μόνο των διευθυντικών στελεχών του τουρισμού αλλά των στελεχών όλων των βαθμίδων (από τον βοηθό σερβιτόρου μέχρι τον σεφ), συνεισφέρει στην καλύτερη προσφορά τουριστικών υπηρεσιών και στην ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος. Στην περίπτωση των επαγγελματιών στόχος είναι η επιμόρφωση να συμβάλλει ώστε οι υπηρεσίες που θα παρέχονται στην Ήπειρο να είναι του ανώτερου δυνατού επιπέδου.

Η διαρκής έκθεση των επαγγελματιών σε εκπαιδευτικά ή επιμορφωτικά προγράμματα με θέματα που αφορούν τις πρακτικές, τους τρόπους αλλά και ευρύτερα ζητήματα τουρισμού και τουριστικής ανάπτυξης θα βοηθήσει τους ανθρώπους που ασχολούνται με αυτόν να προβληματιστούν, να αναζητήσουν τους παράγοντες που συνεισφέρουν στην βελτίωση της δουλειάς τους αλλά και των υπηρεσιών που παρέχουν. Θεματικά ακολουθούν ορισμένοι ενδεικτικοί τομείς επιμόρφωσης για τους επαγγελματίες του κλάδου.

□ *Εγκύκλια ενημέρωση των επαγγελματιών του τουρισμού για τις τουριστικές δυνατότητες της Ηπείρου. Στόχος κάθε εργαζόμενος στον τουρισμό να είναι σε θέση να καθοδηγήσει και να μεταφέρει στον επισκέπτη **ένα minimum αξιόπιστων πληροφοριών** για την περιοχή του αλλά και για την Ήπειρο συνολικά. Πληροφορίες σχετικές με το περιβάλλον, τον πολιτισμό, τις τοπικές συνήθειες βοηθούν τους επισκέπτες να ενταχθούν ομαλότερα στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον που πρόκειται να επισκεφθούν και συντελούν άμεσα στην ικανοποίησή τους.*

- **Επιμόρφωση σε ξένες γλώσσες**, με ειδικά επιδοτούμενα σεμινάρια.
- **Οδηγός συμπεριφοράς και ανταπόκρισης στον επισκέπτη.**
- **Προβληματισμός** πάνω σε ζητήματα περιβαλλοντικής προστασίας και προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς.
- **Επιμόρφωση σε θέματα χρήσης νέων τεχνολογιών.**
- **Εκπαίδευση** πάνω σε θέματα ποιοτικής παροχής υπηρεσιών.

2. Εκπαίδευση των πολιτών

Η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα τουριστικής συνείδησης είναι ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας της τουριστικής ανάπτυξης. Στόχος των δράσεων για την ευαισθητοποίηση των πολιτών είναι κυρίως η **υιοθέτηση νέων συμπεριφορών και πρακτικών που προάγουν την Ηπειρωτική Φιλοξενία και ενισχύουν το θετικό βίωμα των επισκεπτών**. Για την επίτευξη του στόχου θα πρέπει να γίνει:

- i. **Αξιοποίηση του Εκπαιδευτικού Δυναμικού της Ηπείρου αλλά και των εναλλακτικών επιμορφωτικών φορέων** και συγκεκριμένα των:

- Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου.

- Μη κυβερνητικών οργανισμών, εκπολιτιστικών και επιμορφωτικών συλλόγων, οργανώσεων πολιτών, ενώσεων καταναλωτών, Επιμελητηρίων, κ.α.
- Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης: Αξιοποίηση των ΜΜΕ για την ευαισθητοποίηση των πολιτών και την ανάπτυξη τουριστικής συνείδησης.

ii. **Συστηματική Διοργάνωση Επιμορφωτικών Δράσεων** και συγκεκριμένα:

- Επιμορφωτικών Σεμιναρίων για επαγγελματίες του κλάδου.
- Ενημερωτικών Ημερίδων.
- Καθιέρωση Βραβείων Αριστείας για τουριστικές επιχειρήσεις με βάση τακτικές έρευνες ικανοποίησης πελατών.
- Καλλιέργεια της ιδέας του εθελοντισμού.

10.5. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Βασική αρχή της Περιφέρειας Ηπείρου δεν είναι απλώς ότι η τουριστική ανάπτυξη πρέπει να μην επιβαρύνει το περιβάλλον αλλά να είναι εναρμονισμένη με αυτό. Ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης πρέπει να βασίζεται στη διαφύλαξη του περιβάλλοντός, στην ανάδειξη του και την τουριστική του αξιοποίηση.

Δεν μιλάμε απλώς για εναρμονισμένη με το περιβάλλον τουριστική ανάπτυξη, αλλά για αξιοποίηση του περιβαλλοντικού πλούτου για την τουριστική ανάπτυξη, αναδεικνύοντας και καθιστώντας το ίδιο το προστατευόμενο περιβάλλον πόλο τουριστικής έλξης.

Η αρχή της προσληπτικότητας αποτελεί βασική αρχή που συνδέεται με την αιεφόρο ανάπτυξη και την περιβαλλοντική διαχείριση. Με την αποδοχή της αρχής αυτής δεν θα πρέπει να αναληφτεί οποιαδήποτε πρωτοβουλία και δράση τωνοποίησης τα αποτελέσματα, μακροχρόνια, είναι άγνωστα καθώς και οι πιθανές παρενέργειες μη αναστρέψιμες.

10.5.1. Αξιοποίηση της Περιβαλλοντικής Κληρονομιάς

Ένας τρόπος προώθησης του τουρισμού είναι η αξιοποίηση της υπάρχουσας αναξιοποίητης φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς, των μνημείων φύσης και πολιτισμού, μετατρέποντας τα σε επισκέψιμα.

Παραδοσιακές αγροτικές δραστηριότητες που μπορεί να είναι δεδομένες για τους Ηπειρώτες, για τους επισκέπτες από αστικά κέντρα και ιδιαίτερας από το εξωτερικό ενδεχομένως να έχουν μεγάλο ενδιαφέρον. Για το λόγο αυτό προτείνεται η μετατροπή κάποιων μονάδων (παραδοσιακές φάρμες, στάνες, τυροκομικές μονάδες, οικοτουριστικές μονάδες) σε επισκέψιμες, με όλες εκείνες τις παρεμβάσεις που θα καταστήσουν ευχάριστη την επίσκεψη και θα εντείνουν τον παιδαγωγικό χαρακτήρα της διαδικασίας.

Η ιδέα αυτή έχει τα εξής πλεονεκτήματα:

- Αναδεικνύει σε τουριστικό αντικείμενο κάτι που υπάρχει και είναι αναξιοποίητο.
- Οι παραδοσιακές αγροτικές εργασίες θεραπεύουν, υπηρετούν τη φύση και το περιβάλλον και η ανάδειξή τους αποτελεί μάθημα περιβαλλοντικής αγωγής και

ζωντανή μετάδοση μηνυμάτων περιβαλλοντικού χαρακτήρα προς κάθε κατεύθυνση.

- Αναδεικνύουν την παράδοση της Ηπείρου στην πιο αρχέγονη και ταυτόχρονα λειτουργική της διάσταση που είναι η θεραπεία της φύσης και της γης.

Επιπλέον η Ήπειρος είναι γεμάτη από σημεία απaráμιλλου φυσικού κάλλους, κρυμμένες φυσικές ομορφίες, τα οποία δεν είναι προσβάσιμα, ή η πρόσβαση είναι εξαιρετικά δυσχερής για το μέσο επισκέπτη. Το ίδιο ισχύει και για αρκετά μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους, όπως κάστρα, ερείπια, κ.α. Υπάρχει η άποψη ότι οι μη επισκέψιμοι τόποι φυσικού κάλλους, τρόπων τινά διατηρούνται και διασώζονται λόγω της εγκατάλειψης και της μη πρόσβασης του ανθρώπινου στοιχείου. Η Περιφέρεια δεν συνειρίζεται αυτήν την άποψη. Απεναντίας πιστεύει ότι η ελεγχόμενη πρόσβαση δίνει ζωή στα σημεία αυτά. Διότι όταν είναι μη επισκέψιμα, είναι ουσιαστικά ανύπαρκτα τόσο για τους επισκέπτες, όσο και για τους Ηπειρώτες.

Τέλος, η Ήπειρος λόγω του απaráμιλλου φυσικού κάλλους που διαθέτει δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να απολαύσει διακοπές αφιερωμένες στην εξερεύνηση της υπαίθρου και γραφικών χωριών, στην εξοικείωση με την τοπική κουζίνα και την λαϊκή τέχνη αποτελώντας ένα δροσερό και απολαυστικό διάλειμμα από το αστικό περιβάλλον που οι περισσότεροι βιώνουν καθημερινά.

Πολλοί τουρίστες επιδιώκουν συχνά να βρεθούν σε ένα τοπίο, κοντά στο φυσικό περιβάλλον, που δεν έχει απολύτως καμία σχέση με αυτό που έχουν συνηθίσει, για να βιώσουν ένα διαφορετικό τρόπο ζωής.

Στην Ήπειρο ο επισκέπτης μπορεί να πραγματοποιήσει πληθώρα δραστηριοτήτων φιλικές προς το περιβάλλον - από μονοήμερες επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους ή σε ελαιοτριβεία, παραδοσιακά χωριά και λαογραφικά μουσεία, μέχρι πολυήμερες εκδρομές στη φύση και εκδρομές περιπέτειας, παρατήρηση άγριας ζωής, εκπαιδευτικές εκδρομές στην ύπαιθρο, περιπατητικές διαδρομές, συμμετοχή στα πολιτιστικά δρώμενα.

10.6. ΔΥΝΑΤΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗ ΠΡΟΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ – ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Η τουριστική ανάπτυξη βασίζεται σε δυο άξονες:

- ∅ Ο ένας άξονας θα είναι ο καθαυτό αναπτυξιακός και στοχεύει στην δημιουργία και προώθηση των αναπτυξιακών υποδομών που δημιουργούν προϋποθέσεις για τουριστική ανάπτυξη, όπως πχ. το οδικό δίκτυο, η ενίσχυση των αεροπορικών ζεύξεων.
- ∅ Ο άλλος άξονας, εξίσου σημαντικός, και ίσως αυτός που έχει υποστεί περισσότερο τις συνέπειες της αποσπασματικής ή τοπικής αντιμετώπισης, είναι ο άξονας της Επικοινωνίας.

Ο μεν πρώτος είναι η προϋπόθεση και η υποδομή για την τουριστική ανάπτυξη ο δε άλλος, αποτελεί την αιχμή του δόρατος για την επικοινωνιακή αναβάθμιση και γνωστοποίηση του τουριστικού προϊόντος και την προσέλκυση, άμεση αλλά και διαρκή, τουριστών στην Περιφέρεια.

Η Περιφέρεια επιθυμεί να προβεί σε ενέργειες που θα βοηθήσουν στην επικοινωνία με το βέλτιστο δυνατό τρόπο το τουριστικό προϊόν της, με ένα **ολοκληρωμένο σχέδιο προβολής στα ΜΜΕ και προώθησης**: (Διαφήμιση μέσω ηλεκτρονικών και έντυπων ΜΜΕ, προωθητικές ενέργειες, ηλεκτρονικά μέσα, προβολή μέσω διαδικτύου, έντυπα μέσα, δημόσιες σχέσεις, προσκλήσεις Ελλήνων και ξένων tour operators, δημοσιογράφων και διαμορφωτών γνώμης, συνεργασίες με δίκτυα διανομής και μεταφοράς, κα).

Προτεραιότητά αποτελεί για την Περιφέρεια η **υιοθέτηση μιας επικοινωνιακής στρατηγικής υψηλού ποιοτικού επιπέδου (επικοινωνιακός σχεδιασμός)** και μιας επικοινωνιακής γλώσσας εφάμιλλης, και ει δυνατόν υπέρτερης, του ανταγωνισμού των διαφημιζόμενων όλων των κατηγοριών.

10.6.1. Αρχές του Επικοινωνιακού Σχεδιασμού

Από πλευράς της, η Περιφέρεια επιδιώκει να ενσωματώσει **καινοτομικά στοιχεία**, καθώς διευρύνει την έννοια της επικοινωνιακής επίδρασης και προωθεί μια **ολιστική προσέγγιση, για να αξιοποιήσει κάθε στιγμή επαφής της με τον επισκέπτη και όχι μόνο της Μιντιακής επικοινωνίας**. Δηλαδή θεωρεί ως στιγμή επικοινωνίας (occasion) με τον (υποψήφιο) επισκέπτη, όχι μόνο όταν πχ. θα παρακολουθήσει ένα διαφημιστικό μήνυμα στην τηλεόραση, αλλά και όταν θα συναντήσει την σωστή, βοηθητική πινακίδα καθώς ταξιδεύει, ή όταν κάποιος σερβιτόρος θα του σερβίρει έναν καφέ, με τον τρόπο του, την ευγένειά του, ή τη λεκτική του ανταπόκριση.

Το επικοινωνιακό σχέδιο της Ηπείρου έχει θέσει τις εξής αρχές:

- Ø Κρίνει επιτακτική την ανάγκη της **υιοθέτησης επικοινωνιακής γλώσσας σύγχρονης και ανταγωνιστικής** για την Ήπειρο με τη βοήθεια διακεκριμένων διαφημιστικών εταιριών.
- Ø Ενσωματώνει **εκπαιδευτικές/επιμορφωτικές δράσεις για τους εργαζόμενους στον τουριστικό κλάδο**, ως τμήμα του επικοινωνιακού σχεδιασμού.
- Ø Καθιστά **αναπόσπαστο τμήμα του στρατηγικού σχεδίου την αξιολόγηση και την ανατροφοδότηση**, κατοχυρώνοντας δομική ευελιξία στο σχέδιο, ώστε να δέχεται αναπροσαρμογή στα αποτελέσματα της αξιολόγησης. Η διάσταση της αξιολόγησης που θα ενσωματωθεί στην όλη διαδικασία είναι κάτι που έλειπε παντελώς στο παρελθόν. Για κάθε δαπάνη που θα διατίθεται για τον τουρισμό, θα χρησιμοποιούνται αυστηρά μοντέλα, τα οποία θα καταδεικνύουν τη σχέση δαπάνης/οφέλους που παράγεται. Και έτσι θα αξιολογούνται και θα επιλέγονται δράσεις επικοινωνιακές ή άλλες. Διότι κάθε τι που γίνεται, κάθε ενέργεια προβολής που υιοθετείτε, στοχεύει να έχει κάποιο θετικό αποτέλεσμα. Όμως είναι ανάλογο της δαπάνης που διατέθηκε, έδωσε την προστιθέμενη αξία που προσδοκούσε η Περιφέρεια; Αυτό είναι το κρίσιμο ερώτημα, που ποτέ, ή πολύ σπάνια ετίθετο στο παρελθόν.

Μέθοδος:

Επαγγελματική και τεχνοκρατική αντιμετώπιση της τουριστικής ανάπτυξης της Ηπείρου. Μόνο έτσι είναι δυνατόν να υπάρξουν αποτελέσματα τόσο άμεσα όσο και μακροπρόθεσμα. Η κλασική εμπειρική προσέγγιση, μη διαθέτοντας εξ' ορισμού εποπτική εικόνα της τουριστικής αγοράς και των δυνατοτήτων, είναι προδιαγεγραμμένη να παράγει αποσπασματικές δράσεις, ερασιτεχνικές προσεγγίσεις με αποτέλεσμα να διαφεύγει η ολότητα του θέματος, αποβαίνοντας τελικά οικονομικά ατελέσφορη. Στην εποχή μας, όπου στο πεδίο ανταγωνισμού στην επικοινωνία και τη διαφήμιση, γίνεται με σύγχρονους όρους,

και κάθε διαφημιζόμενος χρησιμοποιεί την τεχνογνωσία που του παρέχει η αγορά, δεν νοείται η Περιφέρεια Ηπείρου να ακολουθήσει την απέλπιδα εμπειρική προσέγγιση και να είναι ο «φτωχός συγγενής» στο άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον της επικοινωνίας.

Για την τεχνοκρατική προσέγγιση του θέματος και για την ορθή χάραξη στρατηγικού σχεδιασμού απαιτείται:

1. Αξιοποίηση αποτελεσμάτων Έρευνας, όπου:

- Θα αποτυπώνεται η εικόνα της Ηπείρου ως τουριστικός προορισμός συγκριτικά με άλλους προορισμούς στην αντίληψη τόσο ελληνικών όσο και ξένων κοινών.
- Θα αναδεικνύονται τα στοιχεία εικόνας τα οποία θα αποτελέσουν στοιχειακά μέρη της Επικοινωνιακής Ταυτότητας της Ηπείρου, στη βάση της δυνατότητας αυτών των στοιχείων να διαπερνούν την προσληπτική ετοιμότητα των κοινών στόχων.

2. Τήρηση υψηλών προδιαγραφών ποιότητας σε κάθε φάση του σχεδιασμού και της παραγωγής επικοινωνιακού υλικού, με τη συνδρομή αναγνωρισμένων εταιριών επικοινωνίας, ώστε να αξιοποιείται στο έπακρο κάθε εγχείρημα επικοινωνίας με τα κοινά.

3. Καθιέρωση διαδικασίας αξιολόγησης με συστηματικό τρόπο, με έρευνα αξιολόγησης διάρκειας σε κύματα, ώστε να ανατροφοδοτείται το πρόγραμμα τουριστικής προβολής της Ηπείρου σε συνεχή βάση, για να ενισχύει την αποτελεσματικότητα του και να αποβάλλει αδυναμίες.

10.6.2. Στόχοι του Επικοινωνιακού Σχεδιασμού

1. **Εξωστρέφεια επικοινωνιακή, άνοιγμα της απεύθυνσης προς το ευρύ κοινό,** τόσο στην Ελλάδα όσο και το εξωτερικό, με καίριες επικοινωνιακές παρεμβάσεις στο εξωτερικό, και με εντατικοποίηση της χρήσης ΜΜΕ Πανελλαδικής εμβέλειας.
2. **Σύνδεση Πολιτισμού και Τουρισμού:** Ενιαία αντίληψη τουριστικής προβολής-πολιτισμού και **προώθηση της επικοινωνιακής δυναμικής που προκύπτει από τη συλλειτουργία των δύο στοιχείων.** Δημιουργία ή προώθηση επικοινωνίας και εκδηλώσεων που αναδεικνύουν πυρηνικά στοιχεία της πολιτιστικής ταυτότητας της Ηπείρου και δημιουργούν **γέφυρες πολιτισμικής επικοινωνίας με κοινά στόχου,** στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
3. Ενσωμάτωση στην προβαλλόμενη εικόνα της Ηπείρου στοιχείων **παραδοσιακής γαστρονομίας:** Σύνδεση Τοπικών προϊόντων και τουριστικής προβολής. Με την προώθηση της ιδέας του Ηπειρώτικου Πρωινού, με την στοχευμένη ανάδειξη του γαστρονομικού πλούτου της Ηπείρου, επιδιώκεται όχι μόνο η άμεση ενίσχυση των παραγωγών και της αγοράς της Ηπείρου, αλλά και σε επικοινωνιακό επίπεδο να προσδώσει επιπλέον «γεύση και χρώμα» στην ταυτότητα της φιλοξενίας στην Ήπειρο.
4. **Δημιουργία και αποκρυστάλλωση επικοινωνιακής ταυτότητας για την Ήπειρο (Brand Name).**

- ▶ Συγκεκριμενοποίηση των στοιχείων ταυτότητας της Ηπείρου τα οποία θα συγκροτήσουν τον κύριο άξονα επικοινωνίας.
- ▶ Δημιουργία λογοτύπου.
- ▶ Ενιαία στρατηγική αντιμετώπιση του τουριστικού προϊόντος «Ήπειρος» : ενιαιοποίηση των επικοινωνιακών απευθύνσεων.
- ▶ Δημιουργία εναλλακτικών εκδοχών εικόνας για προσαρμογή σε αντίστοιχα κοινά, κυρίως του εξωτερικού.
- ▶ Υπαγωγή όλων των επικοινωνιακών δράσεων στην προσδιορισμένη επικοινωνιακή κατεύθυνση, με σαφή στόχευση.
- ▶ Αποφυγή προωθητικών ενεργειών με ευκαιριακό και αποσπασματικό χαρακτήρα.

« Ήπειρος ως πλήρης προορισμός»

Ενίσχυση της εικόνας της Ηπείρου ως **πλήρους προορισμού** διακοπών, **τόσο για τη χειμερινή όσο και για την θερινή περίοδο**. Ανάδειξη του πολύπλευρου χαρακτήρα και των δυνατοτήτων της Ηπείρου ως προορισμού τυπικών διακοπών αλλά και ως ιδεώδους προορισμού εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ανάδειξη της Ηπείρου ως προορισμού διακοπών σε δύο κατηγορίες κοινών:

I. Ελληνική Αγορά:

- Ενίσχυση της εικόνας της Ηπείρου ως **προορισμού διακοπών, υψηλής προτεραιότητας**.
- Επίτευξη της ενσωμάτωσης της Ηπείρου στη λίστα με τους **5 προορισμούς υψηλής προτεραιότητας** για τον Έλληνα.

II. Διεθνής Αγορά:

- **Δυναμική γνωστοποίηση του προορισμού Ήπειρος** σε ξένα κοινά στόχου: Αυτή τη στιγμή ο μέσος ξένος τουρίστας που ενδιαφέρεται για διακοπές στην Ελλάδα, έχει κενό πληροφόρησης για την Ήπειρο (με εξαίρεση ενδεχομένως την Πάργα και τα Σύβοτα) και ως εκ τούτου δεν υφίσταται η Ήπειρος ως επιλογή.
- **Ενίσχυση της αναγνωρισιμότητας της Ηπείρου ως προορισμού διακοπών** για τους αλλοδαπούς, με επικοινωνιακή σύνδεση με τους ήδη γνωστούς τόπους προορισμού της Ηπείρου (πχ. Ιωάννινα, Ζαγόρια, Πάργα, Σύβοτα), ώστε η Ήπειρος να αποτελέσει ελκυστική επιλογή για τον ξένο τουρίστα που επιθυμεί να επισκεφθεί την Ελλάδα.

Πάνω σε αυτήν την στόχευση θα προωθηθούν δύο επιπέδων δράσεις:

1^η : Επικοινωνιακές δράσεις γενικής απεύθυνσης με στόχο την πληροφόρηση πλατιών ξένων κοινών για την ύπαρξη της Ηπείρου ως τουριστικού προορισμού (**Εισαγωγή στο mind set δυνητικών πελατών**)

2^η : Επικοινωνιακές δράσεις εστιασμένες, ενισχυτικές ήδη διαμορφωμένων τάσεων: σε χώρες που υπάρχει ρεύμα τουριστών για την Ελλάδα, διοργάνωση διαφημιστικών δράσεων για ενίσχυση και ανακατεύθυνση του ρεύματος προς την Ήπειρο.

5. **Ενσωμάτωση Επιμορφωτικών δράσεων** στο σχέδιο επικοινωνιακής προβολής: επιμορφωτικές ημερίδες & σεμινάρια απευθυνόμενα στους επαγγελματίες του

τουριστικού κλάδου στο σχέδιο τουριστικής προβολής, ως αναπόσπαστο μέρος του. **Στόχος οι εργαζόμενοι στον τουρισμό να προσδίδουν προστιθέμενη αξία στην εικόνα της Ηπείρου και να λειτουργούν ως πρέσβεις (spokesmen) των αξιών της.**

6. Ενίσχυση της θετικής επίδρασης της **«καλής μαρτυρίας» (word of mouth effect)**, ως αποτέλεσμα της αναβάθμισης του επιπέδου εξυπηρέτησης προς τους επισκέπτες της Ηπείρου.
7. Αξιοποίηση επικοινωνιακών ευκαιριών και σημείων προβολής με **αξιοποίηση της θεσμικής υπεροχής της Ηπείρου ως διαφημιζόμενου** (πχ. τοποθέτηση προωθητικού υλικού σε σημεία που βρίσκονται υπό τον έλεγχο της Περιφέρειας Ηπείρου), με μηδενικό ή ελάχιστο κόστος.
8. **Ενσωμάτωση προωθητικών ενεργειών με μηδενικό ή ελάχιστο κόστος** οι οποίες βασίζονται στην **ενεργοποίηση δικτύου δημοσίων σχέσεων**.
9. **Υιοθέτηση εναλλακτικών προωθητικών δράσεων, υπό τη μορφή πρωτότυπων εκδηλώσεων (events)** και δράσεων ζωντανής επικοινωνίας (εντυποδιανομές από προωθητικές ομάδες, γευστικές δοκιμές, κ.α.).

10.7. ΣΥΝΟΨΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται σε γενικές γραμμές τόσο οι στρατηγικές επιδιώξεις όσο και οι Ειδικοί Στόχοι και Άξονες Δράσης του Στρατηγικού Σχεδίου για την Τουριστική Ανάπτυξη της Περιφέρειας Ηπείρου.

Συνοπτικός πίνακας για τις Στρατηγικές Επιδιώξεις και τους άξονες δράσης του Στρατηγικού Σχεδίου για την Τουριστική Ανάπτυξη της Περιφέρειας Ηπείρου

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΜΕΤΡΑ / ΑΞΟΝΕΣ ΔΡΑΣΗΣ
Ενιαία και ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του Τουριστικού Προορισμού «ΗΠΕΙΡΟΣ»	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ίδρυση Οργανισμού/Φορέα Προώθησης Τουρισμού και Τοπικών Προϊόντων Ηπείρου και Διαχείρισης Προορισμού 2. Δημιουργία Ενιαίας Ταυτότητας του
Καθιέρωση της Ηπείρου ως Τουριστικό Προορισμό 4 Εποχών	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ελεγχόμενη ενίσχυση του μαζικού τουρισμού με ποιοτικά στοιχεία 2. Ανάπτυξη θεματικών και Εναλλακτικών μορφών τουρισμού
Αναβάθμιση και Ανάδειξη του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Ηπείρου - Ενίσχυση της Προσβασιμότητας της Ηπείρου	<ol style="list-style-type: none"> 1. Επιτάχυνση των αναπτυξιακών έργων και έργων υποδομής που θα συμβάλλουν στην ανάδειξη του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Ηπείρου 2. Αναπτυξιακές παρεμβάσεις, ενίσχυση των υφιστάμενων συγκοινωνιακών συνδέσεων

	<p>και ενεργοποίηση νέων</p> <p>3. Συστηματική γνωστοποίηση στο ευρύ κοινό των διαθέσιμων δυνατοτήτων πρόσβασης στην Ήπειρο με έμφαση στους νέους οδικούς άξονες και αλλά και στις αεροπορικές συνδέσεις μέσω Ακτίου και Ιωαννίνων</p> <p>4. Ανάπτυξη Διαδραστικών Μέσων Τουριστικής Ανάπτυξης</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ισχυρή διαδικτυακή παρουσία της Ηπείρου ▪ Δημιουργία Info Points ▪ Δημιουργία δικτύων Wi-Fi ▪ Ψηφιακά Μουσεία ▪ Οπτικοακουστικά Δρώμενα, <p>αναπαραστάσεις ιστορικών γεγονότων, προβολές.</p>
<p>Βελτίωση των Παρεχόμενων Τουριστικών Υπηρεσιών προς όφελος της Τουριστικής Ανάπτυξης της Ηπείρου</p>	<p>1. Εκπαίδευση των επαγγελματιών του τουριστικού κλάδου με στόχο την αναβάθμιση των υπηρεσιών και του τουριστικού προϊόντος εν γένει.</p> <p>2. Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα τουριστικής συνείδησης, υιοθέτηση νέων συμπεριφορών και πρακτικών που θα προάγουν την Ηπειρωτική Φιλοξενία και θα ενισχύουν το θετικό βίωμα των επισκεπτών</p>
<p>Προστασία, διαχείριση και διατήρηση Φυσικού Περιβάλλοντος – Διατήρηση και ενδεχόμενη αύξηση του περιβαλλοντικού ισοζυγίου</p>	<p>1. Αξιοποίηση της περιβαλλοντικής κληρονομιάς</p>
<p>Δυνατή και Στοχευμένη Προβολή, Προώθηση και Διάδοση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Ηπείρου στην Ελλάδα και στο εξωτερικό Προσέλκυση τουριστών από νέες ή/και υφιστάμενες αγορές – Διάχύση τους σε όλη την Ήπειρο</p>	<p>1. Διαφημιστική εκστρατεία στα ΜΜΕ</p> <p>2. Έντυπη Διαφήμιση</p> <p>3. Διαφήμιση στο INTERNET</p> <p>4. Στοχευμένες εντυποδιανομές με προωθητική ομάδα</p> <p>5. Ενέργειες Δημοσίων Σχέσεων με μηδενική δαπάνη</p> <p>6. Προβολή της Περιφέρειας σε τηλεοπτικές εκπομπές ψυχαγωγικού τύπου με τη μορφή διαγωνισμού</p> <p>7. Δημιουργική χρήση του Διαδικτύου για προώθηση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας χωρίς κόστος</p> <p>8. Συμμετοχή σε Εκθέσεις / Εκδηλώσεις (Τα παραπάνω 8 Μέτρα παρουσιάζονται στο 15^ο Κεφ. της παρούσης μελέτης)</p>

11ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ « ΠΡΟΟΡΙΣΜΟ 4 ΕΠΟΧΩΝ »

11.1. ΚΥΡΙΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Θεωρείται ότι 17 τουριστικοί τομείς διακοπών έχουν αναγνωριστεί ως κύριοι τομείς ευκαιριών για την Ελλάδα⁴⁶.

Πίνακας Κύριων Τομέων Ευκαιριών της Ελλάδας

ΤΟΜΕΙΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΠΟΛΕΩΝ	Κύριες δραστηριότητες: επισκέψεις σε αξιοθέατα (μουσεία, ιστορικές περιοχές), ψώνια, εστιατόρια, καταλύματα, ξενοδοχεία και νυχτερινή ζωή.
ΝΑΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	Διακοπές με βάση τις θαλάσσιες δραστηριότητες όπως ιστιοπλοΐα, διαδρομές με ταχύπλοα σκάφη, κλπ.
ΠΑΡΑΘΑΛΑΣΣΙ ΕΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ	Διακοπές με κύριο στόχο την απόλαυση δραστηριοτήτων που σχετίζονται άμεσα με τον ήλιο και την παραλία: χαλάρωση, ηλιοθεραπεία, χαμηλής έντασης δραστηριότητες.
ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ	Οι κύριοι στόχοι της περιήγησης είναι η ανακάλυψη και η επίσκεψη: δρομολόγια με αυτοκίνητο ή άλλο μεταφορικό μέσο προκειμένου να απολαύσει κανείς φυσικές ομορφιές και πολιτιστικά αξιοθέατα και να επισκεφθεί μνημεία.
ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ	Διακοπές όπου οι τουρίστες επιθυμούν να απολαύσουν και να πραγματοποιήσουν δραστηριότητες σε αγροτικό περιβάλλον.
ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ	Διακοπές υψηλής ποιότητας, όπου οι τουρίστες αναζητούν εγκαταστάσεις, εξοπλισμό και υπηρεσίες υψηλών προδιαγραφών, για να απολαύσουν τις διακοπές τους σε μία μοναδική/αποκλειστική τοποθεσία.
ΣΥΝΕΔΡΙΑ & ΤΑΞΙΔΙΑ INCENTIVES	Ταξίδια με κύριο λόγο τη συμμετοχή σε συνέδρια και ταξίδια κινήτρων. Τα συνέδρια αυτά οργανώνονται από εταιρίες, ομίλους, πολυεθνικές εταιρίες και επιχειρήσεις.
ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΕΣ	Διακοπές σε κρουαζιερόπλοιο, όπου το ίδιο το ταξίδι και οι ανέσεις του πλοίου θεωρούνται βασικός παράγοντας της εμπειρίας.
ΕΥΕΞΙΑ & ΥΓΕΙΑ	Διακοπές με κύριο στόχο τη χαλάρωση και τη βελτίωση της κατάστασης της υγείας του τουρίστα. Οι κύριες δραστηριότητες σχετίζονται με περιπολήσεις ευεξίας και υγείας.

⁴⁶ Για περισσότερα βλ. Συνολικό Σχέδιο Μάρκετινγκ του ΕΟΤ, Τομείς Ανταγωνιστικότητας, Ιούλιος 2007.

ΣΠΟΡ	Το κύριο κίνητρο αυτού του τύπου ταξιδιού είναι η εξάσκηση ή η εκμάθηση κάποιου αθλήματος: γκολφ, τένις, ποδήλατο, ιστιοσανιδοδρομία (windsurfing), κλπ.
ΠΑΡΚΑ ΑΝΑΨΥΧΗΣ	Το κύριο κίνητρο αυτού του τύπου διακοπών είναι η διασκέδαση και το παιχνίδι σε ένα συναρπαστικό και ασφαλές περιβάλλον.
ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΤΟ ΧΙΟΝΙ	Το κύριο κίνητρο σε αυτή την περίπτωση αποτελούν δραστηριότητες που σχετίζονται με το χιόνι: σκι, snowboarding, κλπ.
ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ	Το κύριο τουριστικό κίνητρο είναι να απολαύσει κανείς την ορεινή ατμόσφαιρα. Κύριες δραστηριότητες: εκπαιδευτικές δραστηριότητες, αθλητικές δραστηριότητες, ήπιες δραστηριότητες, κλπ.
ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ	Το κύριο κίνητρο είναι ο εορτασμός ενός ιδιαίτερου περιστατικού, όπως ο μήνας του μέλιτος, ένα bachelor πάρτι, μια χρυσή επέτειος, κλπ.
ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	Ο κύριος λόγος του εξειδικευμένου αυτού τύπου διακοπών είναι η συμμετοχή/παρακολούθηση μιας ειδικής εκδήλωσης όπως φεστιβάλ μουσικής ή κινηματογραφικό φεστιβάλ, τοπικές εκδηλώσεις, κλπ.
ΝΕΟΛΑΙΑ	Νέοι που επιζητούν να ανακαλύψουν καινούργια μέρη, να διασκεδάσουν και να συναναστραφούν άλλους νέους.
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	Πολιτιστικά στοιχεία εμπιρεύονται και σε πολλούς άλλους τομείς, επομένως πρόκειται για «οριζόντιο» τομέα. Ο κύριος σκοπός αυτού του τύπου διακοπών είναι οι επισκέψεις πολιτισμικού ενδιαφέροντος σε μουσεία και γκαλερί τέχνης, για εμπάθυση της γνώσης των παραδόσεων, κλπ.

ΠΗΓΗ: ΤΗΡ

Οι συγκεκριμένοι τομείς διαμορφώθηκαν από πολλές και διαφορετικές αγορές προϊόντων που λειτουργούν στο ίδιο πλαίσιο και ακολουθούν κάθε μια τους δικούς της κανόνες. Οι συγκεκριμένοι τομείς υφίστανται ήδη στην Ελλάδα αν και σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης και επομένως με ποικίλλες επιρροές στη συνολική τουριστική επιχειρηματική δραστηριότητα της χώρας.

11.2. ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ «ΠΡΟΟΡΙΣΜΟ 4 ΕΠΟΧΩΝ»⁴⁷

Ζητούμενο είναι η Ήπειρο να καθιερωθεί ως προορισμός για ολόκληρο το χρόνο, **«προορισμός 4 εποχών»**. Η Ήπειρος, χάριν της ποικιλομορφίας ως προς την γεωμορφολογία της, έχει τη δυνατότητα ανάπτυξης κάθε μορφής τουρισμού. Το ιδιαίτερα όμορφο φυσικό περιβάλλον, σε συνδυασμό με την πλούσια ιστορία, τον πολιτισμό και το δυναμικό ανθρώπινο στοιχείο, δημιουργούν προϋποθέσεις για ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Μάλιστα, η Ήπειρος λόγω όλων αυτών των φυσικών πλεονεκτημάτων μπορεί να αποτελέσει «προορισμό 4 εποχών», αν προσεγγισθεί ενιαία. Για το λόγο αυτό πρέπει:

1. Η τουριστική αναπτυξιακή στρατηγική να έχει στόχο την ποιοτική ενίσχυση του μαζικού τουρισμού που είναι συνδυασμένος με το παραδοσιακό «θάλασσα και βουνό», και

⁴⁷ Η Ενότητα αυτή αποτελεί μέρος του Στρατηγικού Σχεδίου Τουριστικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου έτσι όπως είχε δημοσιευτεί τον Αύγουστο του 2011, μελέτη με ορίζοντα 10ετίας.

2. παράλληλα να προωθηθούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ούτως ώστε να διευρυνθεί η τουριστική περίοδος και η επέκτασή της στη διάρκεια ολόκληρου του έτους. Έτσι, εκτός από το θαλάσσιο τουρισμό και τον ορεινό/χειμερινό τουρισμό, η Περιφέρεια προωθεί, κατόπιν αξιολόγησης της ανάπτυξης θεματικών τουριστικών ενοτήτων και συγκεκριμένα: τον εκπαιδευτικό, γαστρονομικό, συνεδριακό, αστικό, πολιτισμικό, θρησκευτικό, αθλητικός, θαλάσσιο, ιαματικό, τουρισμό φύσης (οικοτουρισμός – αγροτουρισμός).

Η ανάπτυξη θεματικών μορφών τουρισμού, θα επιφέρει το «άπλωμα» της τουριστικής κίνησης όχι μόνο χρονικά, σε όλες τις μέρες του χρόνου, αλλά και χωρικά, καλύπτοντας κάθε σημείο της Ηπείρου.

Παράλληλα όμως για να επιτευχθεί η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου θα πρέπει να υπάρχουν και κάποιες προϋποθέσεις όπως:

- Λειτουργία ξενοδοχειακών μονάδων και ενοικιαζομένων δωματίων όλο το χρόνο.
- Εστιατόρια με δωδεκάμηνη λειτουργία.
- Στήριξη των παραπάνω επιχειρήσεων και προσπάθεια προβολής τους.
- Εξασφάλιση της λειτουργίας των αρχαιολογικών χώρων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.
- Σύσταση πλάνου πολιτιστικών ή άλλων εκδηλώσεων όλο το χρόνο.
- Δραστηριότητες, που μπορούν να προσελκύσουν επισκέπτες με ειδικό ενδιαφέρον (πχ. ποδηλασία) και οργάνωση και επικοινωνία, των αντίστοιχων events. □
- Βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών.

11.2.1. Μαζικός Τουρισμός

Όπως είναι γνωστό, αίτιο της μαζικότητας του σύγχρονου τουρισμού είναι η διαθεσιμότητα χρόνου και χρήματος των κατοίκων των αναπτυγμένων χωρών σε συνδυασμό με την προοδευτική μείωση στις τιμές των μεταφορικών ναύλων, λόγω εξέλιξης της τεχνολογίας και οργάνωσης, κυρίως όμως λόγω του ανταγωνισμού των πολυεθνικών συγκροτημάτων που ελέγχουν το σύνολο σχεδόν της τουριστικής αγοράς.

Τουρισμός με μαζικό χαρακτήρα εμφανίζεται στην Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του 60. Οι εισερχόμενοι τουρίστες είναι κάτοικοι αστικών κέντρων, μεσαίου εισοδηματικού επιπέδου, από χώρες της βόρειας και δυτικής Ευρώπης και Β. Αμερικής. Ο ελληνικός τουρισμός είναι τουρισμός παραθεριστικής περιήγησης κατά τη διάρκεια διακοπών.

Χαρακτηριστικό της αρχικής τουριστικής προσφοράς είναι ο μεγάλος αριθμός, η ευρεία γεωγραφική κατανομή και η ποικιλία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων. Λόγω της μικρής έκτασης της χώρας και του σχετικά πυκνού συγκοινωνιακού δικτύου η προσπελασιμότητα των τουριστικών τόπων είναι αυξημένη. Έτσι, στη χρονική διάρκεια ενός τυπικού τουριστικού πακέτου είναι δυνατή η πραγματοποίηση περισσότερων επισκέψεων, σε διάφορες περιοχές.

Για τους φορείς προγραμματισμού και σχεδιασμού, η τουριστική πολιτική συναρτάτε άμεσα με την προσπάθεια αντιμετώπισης συγκεκριμένων προβλημάτων του ελληνικού τουρισμού, διαρθρωτικών ή συγκυριακών, που δυσχεραίνουν την ομαλή λειτουργία και εξέλιξη του κλάδου. Δεδομένου ότι τα περισσότερα από τα προβλήματα και κυρίως τα διαρθρωτικά έχουν διαχρονική παρουσία, εύκολα συμπεραίνεται ότι η τουριστική πολιτική διαφοροποιείται μεν ως προς την έμφαση, διατηρεί όμως μακροχρόνια σταθερό προσανατολισμό, όσον αφορά τα βασικά χαρακτηριστικά της. Επειδή όπως προαναφέρθηκε τα παραπάνω προβλήματα είναι μόνιμα και συγκεκριμένα, η κατάλληλη τουριστική πολιτική ενσωματωμένη

σε στοχοθετικά προγράμματα ανάπτυξης μπορεί να δώσει μετρήσιμα αποτελέσματα που να επιτρέπουν όχι μόνο την αξιολόγηση της επιτυχίας, αλλά και τις αναγκαίες επιμέρους διορθώσεις.

Τα διαρθρωτικά προβλήματα του ελληνικού τουρισμού είναι η εποχικότητα της ζήτησης και η υπερσυγκέντρωση της προσφοράς στις τουριστικά καθιερωμένες περιοχές της χώρας. Τα προβλήματα αυτά θεωρούνται διαρθρωτικά γιατί εμφανίζουν χρονική διάρκεια και σχετική “αντίσταση” στις προσπάθειες που γίνονται για την αντιμετώπισή τους.

- ∅ Η **εποχικότητα της ζήτησης** οφείλεται σε φυσικά και θεσμικά αίτια. Σε φυσικά για λόγους κλιματολογικών διαφορών μεταξύ των περισσότερων χωρών αποστολής τουριστών και της Ελλάδας. Σε θεσμικά αίτια για λόγους ταυτόχρονων θερινών διακοπών φοιτητών και εργαζομένων στις ίδιες αυτές χώρες.
- ∅ Η **υπερσυγκέντρωση της προσφοράς** οφείλεται στην ύπαρξη ισχυρών πρωτογενών πόλων τουριστικής έλξης στη χώρα, με τη μορφή του φυσικού και πολιτιστικού στοιχείου. Η καθιέρωση της εικόνας των πόλων αυτών ως κατεξοχήν τουριστικών στις ξένες αγορές και η ανάπτυξη εξωτερικών οικονομιών τοπικά, είναι οι λόγοι που επέτειναν σωρευτικά την κίνηση τουριστών και την εγκατάσταση επιχειρήσεων σε περιορισμένο χώρο, με όλες τις παρεπόμενες περιβαλλοντικές και κοινωνικοοικονομικές δυσλειτουργίες.

Αρνητικές επιπτώσεις από τη χρόνια παρουσία των διαρθρωτικών προβλημάτων είναι:

- Υποβάθμιση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.
- Υπέρμετρη επιβάρυνση τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού.
- Μετατόπιση εργατικού δυναμικού από άλλους παραγωγικούς κλάδους προς τον τουρισμό σε περιπτώσεις τουριστικής “μονοκαλλιέργειας”.
- Εποχική ανεργία.
- Αύξηση των τιμών αγαθών και υπηρεσιών στους τουριστικούς τόπους.
- Όξυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

Επειδή όμως η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού συνοδεύεται από πιθανότητες για μεγάλα οικονομικά οφέλη, αποτελεί στόχο για την Περιφέρεια Ηπείρου.

Η ανάπτυξη προορισμών μαζικού τουρισμού, θα πρέπει να βασίζεται στον κατάλληλο προγραμματισμό. Πρώτα απ’ όλα θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι ο μαζικός τουρισμός αν σχεδιαστεί σωστά μπορεί να αποτελέσει ευκαιρία. Αυτός ο τύπος τουρισμού είναι ιδιαίτερα κατάλληλος για τις παραθεριστικές περιοχές. Η ανάπτυξη προορισμών μαζικού τουρισμού είναι μια οργανωτική πρόκληση. Μπορεί να γίνει αποδεκτή η μετατροπή ορισμένων περιοχών που υπάρχουν σε επάρκεια από μεγάλες αναπτύξεις, ενώ τα εύθραυστα ή τα σπάνια οικοσυστήματα θα πρέπει με κάθε τρόπο να προστατεύονται.

Στις περιοχές υποδοχής μαζικού τουρισμού, θα πρέπει να εφαρμοστούν οι παρακάτω αρχές:

- Αξιολόγηση της φέρουσας ικανότητας, ώστε να οριοθετηθεί το μέγιστο τουριστικό φορτίο που μπορεί να αντέξει το περιβάλλον για να μην υποβαθμιστεί.
- Διοίκηση μεταφορών – κατάρτιση ενός σχεδίου που θα περιλαμβάνει χώρους στάθμευσης, οδικές αρτηρίες, περιορισμούς της κυκλοφορίας κ.α.
- Μάρκετινγκ και πληροφόρηση με ένα σχέδιο για την προώθηση μόνο εκείνων των περιοχών που δεν θεωρούνται ευαίσθητες και οι οποίες δεν κινδυνεύουν να χάσουν την αξία τους μέσα από τη χρήση της γης.
- Διατήρηση και προσαρμογή-ελαχιστοποίηση των φθορών που προκαλούν οι επισκέπτες μέσα από συνεχή προγράμματα διαχείρισης των φυσικών πόρων.
- Σχεδιασμός και έλεγχος της ανάπτυξης – τουριστικές εγκαταστάσεις που να είναι έτσι σχεδιασμένες ώστε να ενσωματώνονται ομαλά στο υπάρχον περιβάλλον.
- Συμμετοχή της τοπικής κοινότητας - με την ίδρυση ενός δικτύου πληροφόρησης από τους ντόπιους κατοίκους.

11.2.2. Θεματικός και Εναλλακτικός Τουρισμός

Η κίνηση υπέρ των εναλλακτικών μορφών τουρισμού άρχισε στην Ευρώπη περί τα μέσα της δεκαετίας του '70 ως αντίδραση στις αρνητικές επιπτώσεις που ο μαζικός τουρισμός είχε για το περιβάλλον και για τον άνθρωπο, σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς. Σκοπός ήταν η μεταβολή του ισχύοντος τουριστικού προτύπου, μέσω νέων, εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η κίνηση εξελίχθηκε σε διεθνές κλίμα με κύρια χαρακτηριστικά την αυξημένη φροντίδα για το περιβάλλον, την ευαισθητοποίηση των Ευρωπαίων απέναντι στον Τρίτο Κόσμο και κάποια κάμψη του καταναλωτισμού. Την κίνηση υποστήριξαν δραστήρια οι οικολογικές οργανώσεις, οι διανοούμενοι και οι τοπικές κοινωνίες στις λεγόμενες χώρες - υποδοχείς τουρισμού.

Η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού υπήρξε συνεχής και εξαιτίας των παρακάτω γεγονότων:

- ∅ Της αλλαγής των κινήτρων ταξιδιού
- ∅ Της εξειδίκευσης των ενδιαφερόντων
- ∅ Της ανάπτυξης οικολογικής συνείδησης
- ∅ Της αύξησης των εισοδημάτων και του ελεύθερου χρόνου
- ∅ Της εξειδίκευσης της προσφοράς του τουριστικού προϊόντος.

Σχετικά με την ορολογία παρατηρείται ότι όροι, με ίδια ή παρεμφερή σημασία που συχνά χρησιμοποιούνται είναι: *εναλλακτικός, ήπιος, συμμετοχικός, υπεύθυνος, πράσινος κλπ.* τουρισμός. Ανεξάρτητα από ορολογία, είναι φανερό ότι η διάκριση μεταξύ του μαζικού και του "άλλου" Τουρισμού έγκειται στις ουσιαστικά διαφορετικές κοινωνικές αξίες, που αν επικρατήσουν θα εισαγάγουν οριστικά την ποιοτική διάσταση σε κάθε τουριστική δραστηριότητα στο μέλλον.

Ο εναλλακτικός τουρισμός παρουσιάζει μια πιο αργή ανάπτυξη, συγκριτικά με το μαζικό τουρισμό, εξαιτίας του έντονου σχεδιασμού που απαιτείται για μια ανθεκτική αύξηση. Είναι περισσότερο ευαίσθητος στις τοπικές ανάγκες, ειδικά τις περιβαλλοντικές και τις κοινωνικές, και αντιμετωπίζει τις οικονομικές αποδόσεις από ένα μακροπρόθεσμο πρίσμα. Εναλλακτικός τουρισμός είναι εκείνος που διαφοροποιείται από τις συνηθισμένες μορφές τουρισμού, είναι ένας ποιοτικά αναβαθμισμένος και ιδιαίτερα φιλόξενος τουρισμός, που με διακριτική ενσωμάτωση των φιλοξενουμένων αποφέρει οικονομικά οφέλη.

Η φιλοσοφία των εναλλακτικών μορφών τουρισμού δομείται πάνω σε πέντε άξονες:

1. Προστασία του περιβάλλοντος.
2. Προστασία της κοινωνικο-πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου διακοπών.
3. Διασφάλιση της καλής αναψυχής των επισκεπτών.
4. Ενεργητική συμμετοχή και δραστηριοποίηση των τουριστών.
5. Όφελος για την τοπική οικονομία.

Ολοκληρώνοντας την αναφορά στο περιεχόμενο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι το βασικό στοιχείο που διαφοροποιεί τις ειδικές μορφές τουρισμού απ' ότι άλλες μορφές τουριστικής ζήτησης, δεν είναι τόσο η αιτία του κινήτρου, αλλά κυρίως η μορφή της οργάνωσης και λειτουργίας των μορφών αυτών.

Οι επιμέρους εναλλακτικές μορφές τουρισμού που έχουν μεγάλη δυνατότητα ανάπτυξης στην Ήπειρο είναι: τουρισμός φύσης (οικοτουρισμός – αγροτουρισμός), θαλάσσιος, αθλητικός, πολιτισμικός, εκπαιδευτικός, γαστρονομικός, συνεδριακός, αστικός, θρησκευτικός, ιαματικός.

11.2.2.1. Τουρισμός Φύσης (Οικοτουρισμός – Αγροτουρισμός)

Οικοτουρισμός, δηλαδή ο τουρισμός που αξιοποιεί τους πολιτιστικούς πόρους και τους πόρους του φυσικού περιβάλλοντος, αποτελεί μία ταχύτατα αναπτυσσόμενη και οικονομικά αποδοτική αγορά του τομέα του τουρισμού παγκοσμίως. Ο οικοτουρισμός προσελκύει επισκέπτες βασιζόμενος στην μοναδικότητα ενός οικοσυστήματος και στοχεύει στο σεβασμό του φυσικού περιβάλλοντος, στηρίζοντας την οικονομία της τοπικής κοινωνίας. Για τους επισκέπτες, ο οικοτουρισμός προσφέρει διασκέδαση, μέσω της οργάνωσης δραστηριοτήτων αναψυχής, και συμβάλλει στην ανάπτυξη της περιβαλλοντικής τους ευαισθητοποίησης, προωθώντας δραστηριότητες περιβαλλοντικής γνώσης και προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Ο οικοτουρισμός σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO) ακολουθεί σαφείς διαδικασίες που:

- ο εξασφαλίζουν την προγενέστερη ενημερωμένη συμμετοχή όλων των συμμετεχόντων, μέσα από ίση, ενεργή και αποτελεσματική συμμετοχή,
- ο προάγουν την όλη διαδικασία για τους γηγενείς λαούς και την τοπική κοινότητα να ελέγχουν και να διατηρήσουν τα ιδιαίτερα στοιχεία συμπεριφοράς και κουλτούρας.

Οι βασικές διαφορές μεταξύ οικοτουρισμού και μαζικού τουρισμού βρίσκονται στο μέγεθος της τουριστικής ομάδας που είναι μικρότερη, στην προσδοκία των ανέσεων που είναι χαμηλότερη, στην αναζήτηση εμπειριών που είναι ποικίλες και συμμετοχικές, στην επικοινωνία με τους τοπικούς πληθυσμούς που είναι μεγαλύτερη και στην συμβολή στην προστασία των πόρων που είναι ουσιαστικότερη. Ως προς τους επικρατέστερους τύπους

οικοτουριστών αυτοί είναι οι μεμονωμένοι αυτοεξυπηρετούμενοι, οι συμμετέχοντες σε οικοτουριστικές ομάδες και οι εκπαιδευόμενοι ή οι ειδικοί επιστήμονες.

Είναι φανερό ότι ο φυσικός πλούτος της χώρας είναι μοναδικός, τόσο από πλευράς ποικιλίας πανίδας και χλωρίδας, όσο και γεωγραφικής κατανομής. Το γεγονός αυτό παρέχει επαρκείς πρωτογενείς πόρους για την προσέλκυση οικοτουρισμού κυρίως σε περιοχές της βόρειας και της δυτικής ηπειρωτικής Ελλάδας που μέχρι σήμερα βρίσκονται εκτός των βασικών τουριστικών κυκλωμάτων.

Ειδικότερα, η Ήπειρος προσφέρεται γι' αυτή τη μορφή τουρισμού, δεδομένου ότι στα πυκνά δάση της βρίσκουν καταφύγιο σπάνια είδη ζώων. Οι εθνικοί δρυμοί της Πίνδου και του Βίκου-Αώου χαρακτηρίζονται σήμερα ως ζωντανά μουσεία της φύσης. Επίσης στον υγροβιότοπο του Αμβρακικού είναι διακριτά πολλά σπάνια είδη πουλιών.

Ως **Αγροτουρισμός** εννοείται, η ειδική μορφή τουρισμού υπαίθρου κατά την οποία οι προσφέροντες τις υπηρεσίες ύπνου, εστίασης και αναψυχής είναι κατ' επάγγελμα (όχι υποχρεωτικά κύριο) αγρότες. Οι υπηρεσίες αυτές μπορεί να παρέχονται είτε μέσα στην αγροτική εκμετάλλευση είτε όχι.

Επιμέρους **στόχοι των αγροτουριστικών προγραμμάτων**⁴⁸ που προωθούνται τα τελευταία χρόνια, είναι οι εξής:

- Συμπλήρωση των γεωργικών εισοδημάτων.
- Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του αγροτικού πληθυσμού.
- Συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στους τόπους διαμονής του
- Διάθεση των τοπικών γεωργικών προϊόντων
- Προστασία, διατήρηση και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος .

Σήμερα, αγροτουριστικά καταλύματα βρίσκονται σε αρκετές περιοχές της χώρας, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται και οι τουριστικά υπεραναπτυγμένοι Νομοί Κυκλάδων και Δωδεκανήσου. Λειτουργούν επίσης πολλοί γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί που όπως είναι φυσικό προωθούν το αγροτουριστικό προϊόν με τρόπο περισσότερο οργανωμένο και αποτελεσματικό.

Ειδικότερα ως προς την ανάπτυξη των διαφόρων **αγροτουριστικών μορφών**, σκόπιμο είναι να αναφερθούν οι ακόλουθες **κατηγορίες**:

- ∅ Αγροτουρισμός που πραγματοποιείται σε αγροκτήματα με διαμονή του τουρίστα, είτε μέσα στο ίδιο το οίκημα της αγροτικής οικογένειας είτε σε παραπλήσιο χωριστά κατάλυμα.
- ∅ Το κάμπινγκ με τροχόσπιτο ή σκηνή μέσο σε αγροκτήματα ή σε ειδικούς προστατευμένους χώρους.
- ∅ Η διαμονή σε αγροτουριστικά συνεταιριστικά συγκροτήματα και σε κτίσματα σε παραδοσιακούς οικισμούς.

Κοινά γνώρισμα των παραπάνω κατηγοριών είναι το μη αστικά περιεχόμενο των τουριστικών δραστηριοτήτων και η παρουσία του στοιχείου της **«αγροτικότητας»** που

⁴⁸ Βλέπε σχετικά “Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013, Μέτρο 313 – Ενθάρρυνση Τουριστικών Δραστηριοτήτων” του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

σχετίζεται άμεσα με την χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, το μικρά μέγεθος των οικισμών, τις αγροτικές χρήσεις γης και τον παραδοσιακά χαρακτήρα των τοπικών κοινωνιών.

Ακολουθως συνοψίζονται οι **κυριότερες φάσεις στην εξέλιξη του αγροτουρισμού**, από την δεκαετία του 50 μέχρι σήμερα που είναι:

1. Τουρισμός στο αγρόκτημα (συμβίωση με αγρότες).
2. Τουρισμός σε αυτόνομα οικήματα σε αγροκτήματα (οικισμοί - μπανγκαλόου).
3. Τουρισμός στο ύπαιθρο σε αγροκτήματα (αυτοκινούμενα - οχήματα, τροχόσπιτα, σκηνές κλπ.).
4. Τουρισμός σε προστατευμένες περιοχές (εθνικά πάρκα, περιοχές οικολογικής προστασίας κλπ.).
5. Τουριστικές δραστηριότητες για ειδικές ομάδες (νέοι, οικογένειες, φυσιολάτρες, περιηγητές κλπ.).
6. Αγροτουρισμός σε συνδυασμό με άλλες ειδικές μορφές: αθλητικός, περιηγητικός, φυσιολατρικός, χειμερινός κλπ.

Ο **Τουρισμός Φύσης** αναπτύσσεται στον ορεινό χώρο και σε ενδιαφέρουσες περιβαλλοντικά περιοχές όπως περιοχές του δικτύου Φύση (NATURA) 2000, και Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (Τ.Ι.Φ.Κ.), δάση καθώς και σε περιοχές του αγροτικού χώρου που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τον τουρισμό.

Η Περιφέρεια Ηπείρου έχει μεγάλες δυνατότητες για την ανάπτυξη τουρισμού Φύσης διότι διαθέτει σημαντικό αριθμό ευαίσθητων ή/και προστατευόμενων περιοχών, στις οποίες περιλαμβάνονται εθνικοί δρυμοί, περιοχές RAMSAR, περιοχές υποψήφιες για ένταξη στο Πανευρωπαϊκό Δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών NATURA 2000, μνημεία φύσης, προστατευόμενα τοπία – αισθητικά δάση, περιοχές ειδικής διατήρησης SPA και υγράτοπος και περιοχές CORINE.

Σημαντικότεροι πόλοι έλξης του τουρισμού φύσης στην Περιφέρεια, είναι ο Εθνικός Δρυμός Βίκου - Αώου, η Βάλια Κάλντα, ο Αμβρακικός Κόλπος με τις λιμνοθάλασσες του και την πλούσια πανίδα όπως δελφίνια, θαλάσσιες χελώνες, σπάνια είδη υδρόβιων πουλιών, ο ποταμός Καλαμάς και το Έλος Καλοδίκι κ.α.

Η περιήγηση στη φύση είναι δυνατή καθ όλη τη διάρκεια του έτους και μπορεί να συνδυαστεί και με τη γνωριμία της τοπικής κοινωνίας.

■ **Για την ανάπτυξη του Τουρισμού Φύσης στην Περιφέρεια Ηπείρου επιβάλλεται:**

- ∅ Καθιέρωση ενός συστήματος ιεράρχησης των περιβαλλοντικά ευαίσθητων περιοχών που μπορούν να αξιοποιηθούν τουριστικά με κατά περίπτωση κριτήρια που θα αφορούν στις επιτρεπόμενες δραστηριότητες σε κάθε περιοχή.
- ∅ Δράσεις ανάδειξης προστατευόμενων περιοχών που διαθέτουν σχετικούς πόρους (φύση, τοπίο), ως πόλων ανάπτυξης τουρισμού φύσης ευρύτερης ακτινοβολίας.
- ∅ Καθιέρωση τοπικών δικτύων, διαδρομών - μονοπατιών, πολυθεματικού χαρακτήρα με έμφαση στη φυσιολατρική διάσταση.

- ∅ Σήμανση των διαδρομών σύμφωνα με τις προδιαγραφές που ισχύουν στην Ε.Ε. και έκδοση χαρτών ορεινής περιήγησης.
- ∅ Εμπλουτισμός των διαδρομών με εναλλακτικές δραστηριότητες (πίστες mountain bike, ιππασία, αναρρίχησης) και η ένταξη σε αυτές, παραδοσιακών οικισμών με υποδομές εστίασης και αναψυχής.
- ∅ Διατήρηση και ανάδειξη των στοιχείων του παραδοσιακού τρόπου ζωής.
- ∅ Δημιουργία ή/και αναβάθμιση υποδομών παρατήρησης και ερμηνείας της φύσης (π.χ. παρατηρητήρια, κέντρα ενημέρωσης επισκεπτών, μουσεία και ορειβατικά καταφύγια).

■ **Ειδικότερα για την προώθηση του Αγροτουρισμού επιβάλλεται:**

- ∅ Ενίσχυση των δράσεων ανακαίνισης παραδοσιακών ή εγκαταλελειμμένων κτιρίων και οικισμών ή συνόλων οικισμών με στόχο τη διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς.
- ∅ Διασύνδεση της τοπικής παραγωγής με την αγροτουριστική κατανάλωση (σύμφωνα τοπικής ποιότητας, κλπ).
- ∅ Ενίσχυση του γαστριμαργικού τουρισμού με δράσεις προώθησης της ελληνικής μεσογειακής κουζίνας και των επιμέρους εκδοχών της ως σημαντικού τουριστικού πόρου.
- ∅ Προώθηση της εμπορίας γεωργικών προϊόντων ποιότητας καθώς και τοπικά μεταποιημένων προϊόντων ποιότητας.
- ∅ Ενίσχυση του προσανατολισμού των συνεχιζόμενων ευρωπαϊκών προγραμμάτων για τον αγροτικό χώρο (Leader, ΟΠΑΑΧ) προς μια ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη.

11.2.2.2. Θαλάσσιος Τουρισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός ορίζεται ως η τουριστική μορφή που περιλαμβάνει δραστηριότητες και παροχή υπηρεσιών σε θαλάσσιο χώρο. Οι υπηρεσίες και οι δραστηριότητες αυτές θα πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο και βασικό στοιχείο της τουριστικής μορφής και όχι μέσο για την πραγματοποίηση των διακοπών. Στη διεθνή βιβλιογραφία ο θαλάσσιος τουρισμός αναφέρεται κυρίως στις κρουαζιέρες και στο yachting (περιηγήσεις με ιστιοφόρα και yacht). Ωστόσο, στο πλαίσιο του θαλάσσιου τουρισμού μπορεί να ενταχθούν και αθλητικές δραστηριότητες ομαδικού ή αρμονικού χαρακτήρα όπως: η ιστιοσανίδα, το θαλάσσιο σκι, το τζετ σκι, καθώς και οι καταδύσεις και το ψαροντούφεκο κ.α. Οι θαλάσσιες αθλητικές δραστηριότητες μπορούν να ενταχθούν στο θαλάσσιο τουρισμό, μόνο αν αποτελούν βασικό στοιχείο των διακοπών και σκοπό του ταξιδιού.

Για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού απαιτείται:

- Κατασκευή μαρίνων.

- Επέκταση των ήδη υπάρχουσών υποδομών.
- Ποιοτικότερη παροχή υπηρεσιών στις υπάρχουσες εγκαταστάσεις.
- Δημιουργία Οργανωμένων Κέντρων Κατάδυσης.

11.2.2.3. Αθλητικός Τουρισμός

Ο αθλητικός τουρισμός παρουσιάζει άνθηση τα τελευταία χρόνια και συναντάται σε πολλές μορφές. Η Περιφέρεια παρουσιάζει μεγάλες δυνατότητες για ανάπτυξη αθλητικών δραστηριοτήτων τόσο στο θαλάσσιο όσο και στον ορεινό χώρο.

■ **Αθλητικές δραστηριότητες που παραγοντοποιούνται στο θαλάσσιο χώρο της Ηπείρου είναι:**

- **Ιστιοσανίδα:** Στην Π.Ε. Πρέβεζας, στις παραλίες Λύχνος, Βάλτος, Καστροσυκιά, Κανάλι.
- **Αλεξίπτωτο:** Στην Π.Ε Πρέβεζας, στις παραλίες Λύχνος, Βάλτος.
- **Καταδύσεις:** Στην Π.Ε Πρέβεζας, στην παραλία Παντοκράτορας, δυτικά του Ακρωτηρίου Κελήδιο, γύρω από το κάστρο της Πάργας, στη νησίδα Άγιος Νικόλαος στην Πάργα, σε νησίδα κοντά στη νήσο Παναγιά, στη Λυγιά, στην Καστροσυκιά και γενικά σε όλες τις παραλίες του Νομού.
- **Beach Volley:** Στην Π.Ε Πρέβεζας, στις παραλίες Βράχος, Αμμουδιά, Κανάλι, Καστροσυκιά, Μονολίθι.
- **Θαλάσσια παιχνίδια:** Στην Π.Ε Πρέβεζας, στις παραλίες Βάλτος, Αμμουδιά, Καστροσυκιά, Λύχνος και στην παραλία της Πάργας.

■ **Αθλητικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στον ορεινό χώρο της Ηπείρου είναι:**

- **Αναρρίχηση:** Στην Π.Ε Ιωαννίνων, στα Ζαγόρια, στην Κόνιτσα, στο Μαυροβούνι στην Κλειδωνιά, στην Γκαμήλα, στην Τσουκα Ρόσσα, στην Αστράκα.
- **Ορεινή πεζοπορία:** Στην Π.Ε Ιωαννίνων, στο όρος Νεμέρτσικα, στο δάσος Μπούνας, στα Τζουμέρκα (Καταφίδι, Στρογγούλα, Ρόκα κα).
- **Σκι και ακραία σπορ στα χιόνια όπως extreme speed, speed ski, snowboard:** Στην Π.Ε Ιωαννίνων, στο χιονοδρομικό κέντρο Καρακόλι, στο χιονοδρομικό κέντρο του Προφήτη Ηλία και στο Ανήλιο.
- **Αλεξίπτωτο πλαγιάς:** Στην Π.Ε Ιωαννίνων, στους Ασπραγγέλους Ζαγορίου και από πολλά άλλα σημεία στους ορεινούς όγκους του Ζαγορίου.
- **Ιππασία:** Στην Π.Ε Άρτας στο όρος Γκορίλα (Τζουμέρκα).

- **Ποδήλατο βουνού:** Στην Π.Ε Ιωαννίνων, στο όρος Μιτσικέλι, στα χωριά το Ζαγορίου και στην περιοχή των Κατσανοχωριών.
- **Εξερεύνηση και προσπέλαση απρόσιτων περιοχών.**
- **Κανό (Canoeing), Καγιάκ (Kayak):** Στον ποταμό Αχέροντα και στον Βοϊδομάτη, στη λίμνη Παμβώτιδα.
- **Rafting, Monoraft:** Κατάβαση του ποταμού Αώου και ποταμού Αράχθου.
- **Κωπηλασία:** Στη λίμνη Παμβώτιδα.

Άλλες δραστηριότητες που έχουν αναπτυχθεί σε μικρό βαθμό στην Ήπειρο ή δύναται να αναπτυχθούν, ώστε να δοθεί μια επιπλέον ώθηση στη ροή επισκεπτών καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου είναι:

- **Διάσχιση φαραγγιών (canyoning) και προσανατολισμός (oreanteering).**
- **Αναρρίχηση (Climbing), Καταρρίχηση (Rappel).**
- **Πτώσεις με αλεξίπτωτο.**
- **B.A.S.E jump** δηλ. πτώσεις από γέφυρες, απομακρυσμένες πλαγιές βουνών κλπ. □ **Bungee jumping**, πτώση στο κενό με δεμένα πόδια από τους αστραγάλους με ελαστικό ιμάντα, ο οποίος αποσβένει την πτώση και συγκρατεί τον άλτη πριν πλησιάσει στο έδαφος ή σε οποιαδήποτε άλλη επιφάνεια (πχ. θάλασσα, ποτάμι, λίμνη).
- **Speedsailing**, πρόκειται για ιστιοσανίδα για ξερές και επίπεδες επιφάνειες με την προσαρμογή τροχών στη βάση της σανίδας.
- **Αιωρόπτερα.**
- **Αυτόγυρο.**
- **Ανεμοπλάνο.**
- **Τοξοβολία με σκι⁴⁹.**
- **Ιππική Τοξοβολία⁵⁰.** Προσπάθειες αναβίωσης αυτής της πολεμικής τέχνης που εφάρμοζε ο Βυζαντινός στρατός (ιδιαίτερα μετά τον 6^ο αιώνα), έχουν είδη ξεκινήσει από ιππικούς ομίλους.

■ **Για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού στην Ήπειρο απαιτείται:**

- ∅ Ενίσχυση των υφιστάμενων αθλητικών διοργανώσεων (κωπηλατικοί αγώνες στα Ιωάννινα, αγώνες Beach Volley στην Πρέβεζα κλπ.).
- ∅ Ανάπτυξη προπονητικών κέντρων σε περιοχές του ορεινού και ημιορεινού χώρου που διαθέτουν ικανοποιητική πρόσβαση και ξενοδοχειακή υποστήριξη καθώς επίσης σε παραθαλάσσιες και παραλίμνιες περιοχές για τα αθλήματα του θαλάσσιου σκι, ιστιοδρομίες, κλπ.
- ∅ Προώθηση της σύνδεσης δράσεων αθλητικών φορέων (Συλλόγων και Σωματείων) με την τουριστική δραστηριότητα.

⁴⁹ Προσωπική πρόταση, δεν αποτελεί πρόταση της Περιφέρειας Ηπείρου .

⁵⁰ Προσωπική πρόταση, δεν αποτελεί πρόταση της Περιφέρειας Ηπείρου.

11.2.2.4. Πολιτισμικός Τουρισμός

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (ΠΟΤ) όταν αναφερόμαστε στον πολιτιστικό τουρισμό εννοούμε κατά κύριο λόγο τη μετακίνηση ατόμων με πολιτιστικά κίνητρα, που περιλαμβάνουν εκπαιδευτικές και πολιτιστικές περιηγήσεις, ταξίδια σε φεστιβάλ, επισκέψεις σε ιστορικά μνημεία, ενδιαφέρον για τον λαϊκό πολιτισμό και προσκύνημα. Από τον πιο πάνω ορισμό προκύπτει ότι αυτή η μορφή τουρισμού μπορεί να αναπτυχθεί στην περιοχή της Ηπείρου διότι η περιοχή διαθέτει όλες τις προϋποθέσεις.

Ο επισκέπτης της Ηπείρου θα δυσκολευθεί να επιλέξει συγκεκριμένους αρχαιολογικούς χώρους και διαδρομές, γιατί η Περιφέρεια είναι διάσπαρτη με λείψανα όλων των περιόδων των ιστορικών χρόνων.

Το πολυθρύλητο Κάστρο των Ιωαννίνων με τις δυο ακροπόλεις, η Μονή Φιλανθρωπινών ένα από τα σημαντικότερα μεταβυζαντινά μνημεία της Ελλάδας στο Νησί της Παμβώτιδας, ο παγκοσμίου φήμης αρχαιολογικός χώρος της Δωδώνης στα Ιωάννινα, όπου σώζεται ένα από τα μεγαλύτερα αρχαία θέατρα, τα ερείπια της πρωτεύουσας των Μολοσσών Πασαρώνας και άλλων μικρότερων οικισμών, τα λαογραφικά και ιστορικά μουσεία σε όλη την Ήπειρο, το θρυλικό Γεφύρι της Άρτας, η Αρχαία Αμβρακία, η αρχαία Νικόπολη και η αρχαία Κασσώπη στην Πρέβεζα, η χώρα του Αιδωνέος – Άδη με το Νεκρομαντείο στις όχθες του ποταμού Αχέροντα γεμάτο μύθους και θρύλους από τα βάθη των αιώνων, τα Ενετικά κάστρα, οι Βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες στην Άρτα και τα αμέτρητα γραφικά μοναστήρια και ο μεγάλος αριθμός παραδοσιακών οικισμών στον Νόμο Ιωαννίνων, με ελάχιστη αλλοίωση είναι κάποια από τα πολιτισμικά αξιοθέατα που θα καθηλώσουν τον επισκέπτη.

■ Για την ανάπτυξη του πολιτισμικού τουρισμού στην Ήπειρο απαιτείται:

- Ø Ιεραρχημένη αναβάθμιση και διασύνδεση του μουσειακού, μνημειακού, αρχαιολογικού και λαογραφικού κεφαλαίου της Ηπείρου.
- Ø Διατήρηση και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και ειδικότερα των ιστορικών κέντρων των πόλεων αλλά και μεμονωμένων κτιρίων τα οποία θα πρέπει με κατάλληλα μέτρα να αναζωογονηθούν [ανακαινίσεις κτιρίων, πεζοδρομήσεις, διαμορφώσεις χώρων, προβολή κτιρίων (πχ. με θεματικά Φεστιβάλ, Εκθέσεις Φωτογραφίας) και εναρμόνιση του περιφερειακού συστήματος σήμανσης (προωθητική, καθοδηγητική και ενημερωτική σήμανση)].
- Ø Η εξασφάλιση της προσβασιμότητας, της επισκεψιμότητας και οργάνωσης των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων και υποστήριξη τους με κατάλληλα έργα υποδομών. Ένταξη τους σε τουριστικά δίκτυα.
- Ø Δημιουργία μουσείων και θεματικών πάρκων συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογικών για την ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων και ιδιαιτεροτήτων κάθε περιοχής.
- Ø Ενίσχυση δράσεων για τη δημιουργία πολυχώρων ψηφιακής αναπαράστασης ιστορικών, μυθολογικών και άλλων πολιτιστικών σεναρίων.
- Ø Ενίσχυση, προβολή και καθιέρωση φεστιβάλ, πολιτισμικών θεσμών και άλλων σχετικών εκδηλώσεων.

- Ø Ανάπτυξη του γαστριμαργικού τουρισμού και η ένταξή του στο τουριστικό προϊόν (ανάπτυξη βιολογικών προϊόντων, συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας τους και πιστοποίησης της αξίας και της μοναδικότητάς τους).

11.2.2.5. Εκπαιδευτικός Τουρισμός

Ο εκπαιδευτικός τουρισμός απευθύνεται σε τουρίστες κυρίως νέους, των οποίων τα κίνητρα είναι συνυφασμένα είτε με απόκτηση ειδικών γνώσεων είτε με επιμόρφωση σε κάποια ειδικά θέματα άμεσου ενδιαφέροντος που αναζητούν τον εμπλουτισμό της γνώσης τους και των εμπειριών τους.

Εκπαιδευτικός τουρισμός είναι το είδος εκείνο που συνδέεται με την επίσκεψη και εκπαίδευση σχολείων όλων των βαθμίδων και ειδικών ομάδων επισκεπτών σε τόπους με έντονο αρχαιολογικό, θρησκευτικό, πολιτιστικό και φυσικά περιβαλλοντικό-οικολογικό ενδιαφέρον. Η μορφή αυτή τουρισμού αποκτά μεγάλη σημασία γιατί αναδεικνύει και ενισχύει την πολιτιστική ταυτότητα και την ευαισθητοποίηση σε περιβαλλοντικά θέματα με την ενεργή συμμετοχή επισκεπτών και φορέων.

Για τον εκπαιδευτικό τουρισμό δεν απαιτείται δημιουργία ειδικής υποδομής. Μπορεί να λειτουργήσει θετικά στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε περιοχές που διαθέτουν πόρους ιδιαίτερου φυσικού κάλους, καθώς και πλούσιο πολιτισμό και λειτουργεί συμπληρωματικά ως προς τον Οικοτουρισμό και τον Αγροτουρισμό.

■ Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας

Στο Νομό Πρεβέζης βρίσκεται το πρότυπο *Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης* στη λίμνη Ζηρού, ενδείκνυται για μελέτη της πλούσιας χλωρίδας και πανίδας της περιοχής. Αποτελεί ένα ζωντανό βιωματικό σχολείο για το περιβάλλον και υπάρχει η δυνατότητα να φιλοξενηθεί ικανός αριθμός μαθητών. Διαθέτει αίθουσες διδασκαλίας, ηλεκτρονικούς υπολογιστές και σύγχρονα εποπτικά μέσα.

Επιπλέον, στο χωριό Στρογγυλή υπάρχουν: **I)** το *Κέντρο Υγροτόπων Ροδιάς* όπου ο επισκέπτης μπορεί να ενημερωθεί για τις αξίες του υγροτόπου, τα πουλιά, τα ψάρια και τα μνημεία της περιοχής και να περιηγηθεί με σκάφη στον υγρότοπο της Ροδιάς και **II)** το *Παρατηρητήριο της Στρογγυλής*, στο λόφο της Αγ. Αικατερίνης όπου υπάρχει μόνιμη έκθεση με πληροφορίες για την οικολογία των καλαμιώνων και των οργανισμών που ζουν στα έλη και στους γύρω λόφους. Για να καταστεί επισκέψιμο απαιτείται συντήρηση των εκθεμάτων, καθαρισμός του περιβάλλοντος χώρου και επάνδρωση. Η θέση ενδείκνυται και για παρατήρηση φύσης. Είναι μια καλή ευκαιρία να γνωρίσει ο επισκέπτης μοναδικά τοπία και σπάνιες μορφές ζωής.

■ Περιφερειακή Ενότητα Άρτας

Στο Νομό Άρτας βρίσκεται το *Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης Σαλαώρας* υπάρχει έκθεση για το ανθρωπογενές και το φυσικό περιβάλλον του Αμβρακικού, ανάγλυφος χάρτης της περιοχής, δυνατότητα προβολής ζωντανής εικόνας από την αποικία των αργυροπελεκάνων (*Pelecanus Crispus*), εκθεσιακή παρουσίαση τους και οπτικοακουστικό υλικό για την ενημέρωση των επισκεπτών σε ιστορικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά

θέματα για την ευρύτερη περιοχή του Αμβρακικού κόλπου. Για να καταστεί επισκέψιμο απαιτείται συντήρηση των εκθεμάτων και επάνδρωση. Επιπλέον, στο Κέντρο Περιβάλλοντος Κόπραινας στεγάζονται το *Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Αμβρακικού*, η Αίθουσα Περιβαλλοντικής Αγωγής και το Μουσείο Αλιευτικών Σκαφών και Αλιείας της περιοχής του Αμβρακικού. Στο μικρό σπίτι του φαροφύλακα, που βρίσκεται δίπλα στον εντυπωσιακό πετρώκτιστο φάρο (αρχών του 19ου αι.), μόλις 1,5 χλμ από το Κέντρο στεγάζεται το *μουσείο του Φάρου*. Η θέση ενδείκνυται για παρατήρηση φύσης διότι δίνεται στον επισκέπτη η δυνατότητα πανοραμικής θέας του υγροτόπου.

■ Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων

Στο Νομό Ιωαννίνων βρίσκεται το *Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κόνιτσας* οπού διαθέτει αίθουσα προβολών και σεμιναρίων, εργαστήριο Βιολογίας, βιβλιοθήκη, δύο αίθουσες διδασκαλίας και εργασιών των ομάδων, αίθουσα μουσικοκινητικής αγωγής και έκφρασης, αίθουσα Η/Υ, γραφεία, εκθεσιακό χώρο και χώρο υποδοχής, αύλειο χώρο και κήπο.

Μίας και οι αρχαιότητες αφθονούν στην Περιφέρεια Ηπείρου, είναι ιδιαίτερα κατάλληλες οι επισκέψεις από μαθητές, ώστε να ξεναγηθούν σε περιοχές με μυθολογική και ιστορική σημασία.

Μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού τουρισμού στην Περιφέρεια Ηπείρου είναι:

1. Δημιουργία ενός οδηγού των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με πληροφορίες για τη λειτουργία τους, διευθύνσεις, τηλέφωνα, ηλεκτρονικές διευθύνσεις κλπ. Ο οδηγός αυτός θα αποστέλλεται με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στα σχολεία όλης της Ελλάδας.
2. Πραγματοποίηση των απαραίτητων συντηρήσεων των εκθεμάτων των Κέντρων και του περιβάλλοντος χώρου τους προκειμένου να λειτουργούν άρτια.
3. Προώθηση διήμερων και τριήμερων προγραμμάτων επίσκεψης σχολείων στην Περιφέρεια Ηπείρου μέσα από τις οποίες θα δίνονται κατευθύνσεις για το πώς μπορούν να συνδυάσουν τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα της εκδρομής τους με διασκέδαση και γνωριμία της περιοχής.
4. Δημιουργία προγραμμάτων επίσκεψης που να απευθύνεται σε σχολεία του εξωτερικού και προώθησή τους μέσω των τοπικών γραφείων του ΕΟΤ.
5. Ενίσχυση των προγραμμάτων ανταλλαγής μαθητών/σπουδαστών.
6. Έμφαση στις «αδελφοποιημένες πόλεις» και προώθηση προγραμμάτων επισκέψεων.

11.2.2.6. Γαστρονομικός Τουρισμός

Ο Γαστρονομικός τουρισμός είναι το ταξίδι των γεύσεων, είτε πρόκειται για καλό φαγητό, είτε για καλό ποτό και ότι συνδέεται με αυτά στο επίπεδο μιας εμπειρίας. Συνδέεται με την

παράδοση και την ιστορία, την πολιτιστική ταυτότητα, αλλά και με την ευδοκίμηση κάποιων ιδιαίτερων πρώτων υλών που διαθέτει ή παράγει ένας τόπος. Η Ηπειρώτικη κουζίνα διακρίνεται ιδιαίτερα για τον μεγάλο της πλούτο, τόσο σε ποιοτικές πρώτες ύλες όσο και για την μοναδικότητα των παραδοσιακών της συνταγών. Αποτελέσει προτεραιότητα για την Περιφέρεια, να συνδυάσει την προβολή και προώθηση του τουριστικού της προϊόντος με εκείνη των ποιοτικών τις προϊόντων.

Η σχέση της γαστρονομίας με τον τουρισμό είναι αρκετά σύνθετη, αφού το φαγητό υπεισέρχεται στην ταξιδιωτική εμπειρία με διαφόρους τρόπους. Πιο συγκεκριμένα:

- Η προσφορά καλής κουζίνας αποτελεί απόλαυση, εμπειρία, τμήμα της πολιτιστικής ταυτότητας ενός τόπου και συγκεκριμένα της ηπειρωτικής κουζίνας και συνεπώς, μια σημαντική πηγή ικανοποίησης για κάθε τουρίστα, ανεξάρτητα εάν έχει ή δεν έχει κάποιο ειδικό ενδιαφέρον για τη γαστρονομία.
- Αυξάνεται συνεχώς ο αριθμός των καταναλωτών που επιθυμούν να μάθουν περισσότερα για την τοπική γαστρονομία, χωρίς απαραίτητα αυτό να αποτελεί το κύριο ταξιδιωτικό τους κίνητρο.
- Υπάρχουν τουρίστες που έχουν ως αποκλειστικό ταξιδιωτικό κίνητρο την άσκηση δραστηριοτήτων γαστρονομικού ενδιαφέροντος. Αυτή η μορφή τουρισμού ορίζεται ως γαστροτουρισμός. Οι «γαστροτουρίστες» ταξιδεύουν με σκοπό να ανακαλύψουν νέες γεύσεις και να απολαύσουν τοπική ή/και υψηλού επιπέδου γαστρονομία, εμβαθύνοντας παράλληλα στην ιστορία και τις παραδόσεις του προορισμού. Εξειδικευμένες επιχειρήσεις (θεματικοί tour operators, ειδικευμένα ξενοδοχεία κλπ.) καλύπτουν αυτή την αυξανόμενη ζήτηση για γαστρονομικά ταξίδια.
- Ορισμένες μορφές τουρισμού, όπως ο τουρισμός Ευεξίας και ο Αγροτουρισμός, προάγουν την ενασχόληση με πτυχές της γαστρονομίας π.χ. με την προσφορά διαιτητικής κουζίνας, την προβολή της υγιεινής διατροφής και την καλλιέργεια τοπικών προϊόντων.

Συνεπώς η γαστρονομία υπεισέρχεται με διπλό τρόπο στη συζήτηση για τον τουρισμό:

- ∅ Αναβαθμίζει την ταξιδιωτική εμπειρία για όλους ανεξαιρέτως τους τουρίστες.
- ∅ Ελκύει εύπορους, ειδικού ενδιαφέροντος τουρίστες, τους γαστροτουρίστες.

■ *Ήπειρος της Γαστρονομίας*

Είναι γεγονός ότι η Ήπειρος διαθέτει μεγάλο πλούτο, τόσο σε γαστρονομικό πολιτισμό όσο και στην ποιότητα και αυθεντικότητα των τοπικών προϊόντων. Η μεγάλη ποικιλία πρώτων υλών που διαθέτει και ο ανεξάντλητος πλούτος των παραδοσιακών συνταγών, με σωστή προβολή δύναται να την αναδείξουν σε κορυφαίο τουριστικό προορισμό. Στην Ήπειρο η γαστρονομία έχει να επιδείξει πολλές και διαφορετικές τοπικές κουζίνες ανάλογα με την περιοχή προέλευσης και τα τοπικά προϊόντα. Τα ψαροκάικα δένουν το πρῶι στην προκουμαία και απλώνουν τα καλάθια με την ψαριά τους. Φρέσκα ψάρια και θαλασσινά που σερβίρονται στις ψαροταβέρνες και τα ουζερί στα παράλια της Ηπείρου. Σαρδέλες, κέφαλοι, χταπόδια κ.α. ψημένα στα κάρβουνα. Τα ντόπια λαχανικά και φρούτα οι πίτες το μέλι και τα βότανα της ηπειρώτικης γης, τα τυριά, τα αλλαντικά, το τσίπουρο, το κρασί μεταμορφώνουν τα πιάτα σε γαστριμαργικές απολαύσεις.

Το πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα, δεν είναι στο να πείσει τον τουρίστα καταναλωτή να επισκεφθεί τη χώρα, για να γνωρίσει την τοπική παραδοσιακή κουζίνα. Η

ελληνική κουζίνα, η μεσογειακή διατροφή και οι εύγευστοι μεζέδες της είναι παγκοσμίως γνωστοί. Όμως, **πρόβλημα αποτελεί το τελικό προϊόν που θα φτάσει στο πιάτο του επισκέπτη. Οι προτηγανισμένες πατάτες, τα κατεψυγμένα ορεκτικά, το μέτριο σέρβις και οι ελλείψεις κανόνες υγιεινής δυσφημίζουν τη χώρα σαν τουριστικό προορισμό και έτσι χάνονται οι λάτρεις της ελληνικής μεσογειακής κουζίνας.**

Για να μπορέσει η περιοχή να αναδείξει τη γαστρονομία της και τα τοπικά προϊόντα της έτσι ώστε προσελκύσει «γαστρονομικούς επισκέπτες» είναι σημαντικό να κατανοηθεί από τους ιδιοκτήτες και εργαζόμενους η ποιοτική παροχή αγαθών και υπηρεσιών.

Ειδικότερα για την προώθηση του γαστρονομικού τουρισμού στην Ήπειρο απαιτούνται:

- 1. Δημιουργία Σήματος Ηπειρώτικης Κουζίνας.**
- 2. Καθιέρωση του Ηπειρώτικου πρωινού σε όλα τα ξενοδοχεία της Ηπείρου.**
- 3. Σύσταση ενός γραφείου προώθησης γαστρονομικού τουρισμού.**

□ 1. Σήμα Ηπειρώτικης Κουζίνας

Για την προώθηση του γαστρονομικού τουρισμού στην Ήπειρο θα ήταν σκόπιμη η δημιουργία ενός δικτύου εστιατορίων που θα λειτουργούν με συγκεκριμένες προδιαγραφές. Οι επιχειρήσεις θα χρησιμοποιούν τοπικά προϊόντα, ελαιόλαδο, φρέσκες πρώτες ύλες, τοπικά κρασιά και τσίπουρο. Για να είναι αναγνωρίσιμες προτείνεται να δημιουργηθεί ένα **Σήμα Ηπειρώτικης Κουζίνας**. Οι επιχειρήσεις εστίασης που θα φέρουν το σήμα θα είναι άμεσα αναγνωρίσιμες από τους επισκέπτες και η ποιοτική παροχή αγαθών και υπηρεσιών εξασφαλισμένη. Με τον τρόπο αυτό θα ενισχυθεί σημαντικά η προώθηση των τοπικών προϊόντων.

□ 2. Ηπειρωτικό Πρωινό

Η ιδέα του Ηπειρώτικου πρωινού σημαίνει **ότι σε ολόκληρη την Ήπειρο, στα ξενοδοχεία, θα σερβίρεται πρωινό αποτελούμενο κατά το μεγαλύτερο μέρος από Ηπειρώτικα προϊόντα**. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται όχι μόνο η διάδοση του γαστρονομικού πλούτου της Ηπείρου, αλλά και η άμεση ενίσχυση των τοπικών παραγωγών.

Για την προβολή και την αναγνωσιμότητα των ξενοδοχείων που προσφέρουν Ηπειρώτικο Πρωινό θα πρέπει να γίνει

:

- **Καθιέρωση Συμφώνου Ποιότητας για την Ήπειρο και ειδικού Διακριτικού Σήματος.**
- **Δημιουργία καταλόγου που θα παρουσιάζει τις επιχειρήσεις που προσφέρουν ηπειρώτικο πρωινό και τοπική κουζίνα.**

Με την καθιέρωση της τοπικής κουζίνας και του Ηπειρώτικου πρωινού αναμένεται:

- I. Να δοθεί αναγνωσιμότητα και προστιθέμενη αξία στα Ηπειρώτικα προϊόντα.**

II. Να ενισχυθεί την Ηπειρώτικη παραγωγή, δημιουργώντας μια αίσθηση εμπιστοσύνης στους επισκέπτες και να συμβάλλει στην ζήτηση των Ηπειρώτικων προϊόντων σε ολόκληρη την Ελλάδα και το εξωτερικό.

Στόχος είναι η **Ήπειρος να γίνει δοκιμαστήριο των Ηπειρώτικων προϊόντων** και κανείς επισκέπτης της Ηπείρου να μην φεύγει χωρίς να εκτεθεί και να εκτιμήσει την Ηπειρώτικη γαστρονομική παράδοση.

Με την καθιέρωση του Ηπειρώτικου πρωινού ενισχύεται η προώθηση των τοπικών προϊόντων.

□ 3. Γραφείο Προώθησης Γαστρονομικού Τουρισμού

Προτείνεται η σύσταση ενός γραφείου που θα αποτελείται από προσωπικό της *Διεύθυνσης Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής και της Διεύθυνσης Ανάπτυξης (Τμήμα Τουρισμού)*, το οποίο **σε άμεση συνεργασία** με τον οργανισμό/φορέα προώθησης τουρισμού και τοπικών προϊόντων Ηπείρου θα καλύψει την ανάγκη για συντονισμένη προβολή και προώθηση της Ηπειρώτικης Διατροφής και την προαγωγή των τοπικών προϊόντων, τόσο σε επίπεδο Περιφέρειας, όσο και στην υπόλοιπη Ελλάδα και διεθνώς.

Σκοπός του γραφείου θα είναι η:

- I. Προβολή και διάδοση των τοπικών Ηπειρωτικών προϊόντων, αλλά και η **πιστοποίηση χώρων εστίασης που προσφέρουν Ηπειρώτικη Κουζίνα.**
- II. Πραγματοποίηση των απαιτούμενων ενεργειών, ώστε να συμπεριληφθούν τα τοπικά προϊόντα στο επίσημο κατάλογο του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων **σαν Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ).**
- III. Στήριξη υφιστάμενης πρότασης **να χαρακτηριστεί η Ήπειρος περιοχή ελεύθερη από γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς «GMO free».**
- IV. Πραγματοποίηση των απαιτούμενων ενεργειών ώστε **ν' αποκτήσουν και τα ηπειρωτικά προϊόντα σήμανση «certified».**
- V. Γενετική ταυτοποίηση σε είδη **ψαριών** (σαρδέλα, τσιπούρα, γαρίδα, κουτσομούρα, κέφαλος, πέστροφα), με βάση βιοιατρικά χαρακτηριστικά τους για την **ανάδειξή τους ως προϊόντων ονομασίας Αμβρακικού ή καινοτόμων τροφίμων με φυσική αντιοξειδωτική δράση.**
- VI. Προώθηση της Ηπειρώτικης Διατροφής ως τρόπος ζωής.
- VII. Βελτίωση της ποιότητας των Ηπειρωτικών προϊόντων μέσω της στήριξης για τον **εκσυγχρονισμό των διαδικασιών παραγωγής** (σε παραγωγή, μεταποίηση, διανομή).
- VIII. Προώθηση της Ηπείρου ως **τόπος με καθαρό περιβάλλον και μεγάλη βιοποικιλότητα**, όπου παράγονται μοναδικά, ασφαλή και υγιεινά προϊόντα.
- IX. Προώθηση της Ηπειρώτικης Διατροφής ως αναπόσπαστο κομμάτι του Ηπειρώτικου πολιτισμού και η σύνδεση της με τις τοπικές αξίες.
- X. **Εκπαίδευση των τουριστικών μονάδων** ώστε να μπορέσουν να αναδείξουν τη γεύση σε κυρίαρχο στοιχείο των πακέτων που προσφέρουν.
- XI. **Καθιέρωση** του Ηπειρώτικου πρωινού στα ξενοδοχεία.
- XII. Συμμετοχή σε εκθέσεις αγροτικών προϊόντων (τύπου agroquality festival).

- XIII. Εκπαίδευση - Ενημέρωση των ιδιοκτητών και εργαζομένων στις επιχειρήσεις εστίασης για τη σημασία του γαστρονομικού τουρισμού, για θέματα ποιοτικής εξυπηρέτησης, μεσογειακής διατροφής κλπ.
- XIV. **Διοργάνωση τοπικών φεστιβάλ γαστρονομίας, διαγωνισμών μαγειρικής,** για τη διάδοση παραδοσιακών συνταγών και προϊόντων.
- XV. **Υποστήριξη των μικρών τοπικών παραγωγών και οινοπαραγωγών, και των αγροτικών συνεταιρισμών** που υπάρχουν στην περιοχή.
- XVI. **Δημιουργία οδηγών που να διανέμονται δωρεάν** όπου θα σημειώνονται τα εστιατόρια που θα φέρουν το σήμα Ηπειρώτικης κουζίνας, παραδοσιακές συνταγές καθώς και που θα βρουν οι επισκέπτες να αγοράσουν τοπικά προϊόντα.
- XVII. **Συμμετοχή** με διάφορους τρόπους **σε εκπομπές** με θέματα μαγειρικής.

Το γραφείο, σε συνεργασία με τον οργανισμό/φορέα προώθησης τουριστικού προϊόντος που προαναφέρθηκε, θα αποτελέσει την «ομπρέλα» κάτω από την οποία θα μπορέσουν να ενταχθούν όλες οι τοπικές πρωτοβουλίες που κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση. Χαράσσοντας μια κοινή και ολοκληρωμένη πολιτική, η Ήπειρος, σε συνεργασία με όλους τους αρμόδιους φορείς, επιχειρήσεις και πολίτες, θα δουλέψουν για την αύξηση της ζήτησης για τοπικά προϊόντα και υπηρεσίες, ενώ παράλληλα θα ενισχύουν την ποιότητα της προσφοράς τους.

11.2.2.7. Γεωτουρισμός

Ο γεωτουρισμός θεωρείται μια νέα μορφή πολιτιστικό-περιβαλλοντικού τουρισμού, που μπορεί να αναπτυχθεί σε περιοχές που διαθέτουν σημαντικά γεωλογικά μνημεία, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν πόλο προσέλκυσης τουριστών ειδικού ενδιαφέροντος. Κύριος στόχος του είναι η σύνδεση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος με τη γεωλογική κληρονομιά κάθε τόπου, τα πολιτιστικά μνημεία και τις παραδόσεις του.

Η Ήπειρος διαθέτει αρκετές τοποθεσίες που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν μέσω αυτής της μορφής τουρισμού, *οι πηγές του Αχέροντα*, όμως παρουσιάζουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Ο ποταμός Αχέροντας από τις πηγές μέχρι τις εκβολές του, δημιουργεί στο διάβα του μια εναλλαγή τοπίων με ιδιαίτερο οικολογικό και φυσιολατρικό ενδιαφέρον και ταυτόχρονα είναι συνυφασμένος με το μύθο που ήθελε τον ποταμό αυτό να οδηγεί στον Άδη. Ο ποταμός είναι πλωτός από τις εκβολές μέχρι τον Μεσοπόταμο-Νεκρομαντείο. Τόσο οι εκβολές, όσο και τα στενά του ποταμού δημιουργούν ένα αξιόλογο οικοσύστημα που έχει ενταχθεί στις περιοχές προστασίας της φύσης του Δικτύου Φύση 2000. Για την αξιοποίηση των παραπάνω περιοχών θα μπορούσε να δημιουργηθεί μουσείο Ιστορίας της περιοχής, όπου θα πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές δραστηριότητες, διοργάνωση εκδηλώσεων και διεθνών συνεδρίων κτλ.

Η ανάπτυξη του γεωτουρισμού απαιτεί τη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών (ενημερωτικά περίπτερα, σήμανση διαδρομών, δημιουργία κέντρων ενημέρωσης εκπαίδευσης κτλ. καθώς και παραγωγή γεωτουριστικών προϊόντων (ενημερωτικοί οδηγοί, αναμνηστικά είδη κτλ.). Μπορούν να σημειωθούν θετικές επιδράσεις από την ανάδειξη του γεωτουρισμού στην περιφερειακή αναπτυξιακή διαδικασία με την αύξηση των εισοδημάτων, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, τη συγκράτηση του πληθυσμού, την προσέλκυση επιστημονικού ενδιαφέροντος κλπ.

Για την ανταλλαγή εμπειριών και απόψεων σχετικά με το θέμα αυτό και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών συστήθηκε το δίκτυο ευρωπαϊκών γεωπάρκων, στο οποίο συμμετέχει και η Ελλάδα.

Το Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Γεωπάρκων αποτελείται σήμερα από 35 περιοχές που εργάζονται από κοινού για τη διατήρηση και ανάδειξη της γεωλογικής τους κληρονομιάς, μέσα από ολοκληρωμένες δράσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών τους. Το Δίκτυο δημιουργήθηκε με σκοπό την προστασία, ανάδειξη και προβολή τόσο της γεωλογικής, όσο και της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς αγροτικών περιοχών της Ευρώπης, αναπτύσσοντας και προωθώντας εκπαιδευτικές και γεωτουριστικές δραστηριότητες με υψηλές ποιοτικά προδιαγραφές.

Τα μέλη αξιολογούνται κάθε τέσσερα χρόνια από ειδικούς του Δικτύου και άλλων Διεθνών Οργανισμών με στόχο τη διασφάλιση σε κάθε περιοχή υψηλών ποιοτικών χαρακτηριστικών. Όλα τα μέλη του Δικτύου είναι αυτόματα και μέλη του Δικτύου των Παγκόσμιων Γεωπάρκων της UNESCO.

11.2.2.8. Συνεδριακός Τουρισμός

Ο συνεδριακός τουρισμός αντιπροσωπεύει μια σημαντική αγορά σε διεθνές επίπεδο. Σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη του σε έναν τόπο, διαδραματίζει η διαθεσιμότητα των απαραίτητων υποδομών και υπηρεσιών, όπως αμφιθεάτρων, εκθεσιακών χώρων, καταλυμάτων, υποδομών για καφέ και εστίαση, υπηρεσιών διερμηνείας, κλπ. Επίσης, η εύκολη πρόσβαση στον τόπο πραγματοποίησης ενός συνεδρίου ή έκθεσης είναι κρίσιμος παράγοντας για την προσέλκυση επισκεπτών.

Ο Συνεδριακός τουρισμός στην Περιφέρεια Ηπείρου αναπτύσσεται σταδιακά τα τελευταία χρόνια. Υπάρχουν οι απαιτούμενες υποδομές, **ιδιαίτερα στον Νομό Ιωαννίνων**, που ως διοικητικό και επιχειρηματικό κέντρο της Ηπείρου ξεχωρίζει από τους υπόλοιπους νομούς της Περιφέρειας, διαθέτοντας κατάλληλες υποδομές για την πραγματοποίηση μεγάλων συνεδρίων, όπως συνεδριακά κέντρα, κατάλληλα καταλύματα, οδικές συγκοινωνίες, κλπ.

Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας, κομβικό σημείο στην Βορειοδυτική Ελλάδα, η επαρκής συγκοινωνιακή σύνδεση (αεροπορική και οδική), ο φυσικός πλούτος, περιοχές προστατευόμενες από την συνθήκη RAMSAR, NATURA 2000 κλπ., οι ευκαιρίες για απόλαυση εκδηλώσεων σύγχρονου πολιτισμού (μουσεία, φεστιβάλ, εκθέσεις, κ.α.), η γαστρονομία, η δυνατότητα επίσκεψης αξιοθέατων, αλλά και η ύπαρξη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και των Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, συνεπικουρούν στην προοπτική της Ηπείρου για τη διοργάνωση επιστημονικών συνεδρίων, προσφέροντας παράλληλα υψηλές συνεδριακές υπηρεσίες, αλλά και αναψυχή.

Για την ενίσχυση του Συνεδριακού/ Εκθεσιακού τουρισμού στην Ήπειρο απαιτούνται:

- Ø Μέτρα για τη βελτίωση της ελκυστικότητάς των πόλεων / τουριστικών περιοχών, τον εκσυγχρονισμό και αναβάθμιση των υφιστάμενων εγκαταστάσεων και τη δημιουργία νέων, είτε αμιγών είτε συνδυασμένων με καταλύματα υψηλών προδιαγραφών με συνεδριακά κέντρα.

- Ø Δράσεις ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών στις υποδομές του συνεδριακού - εκθεσιακού τουρισμού.
- Ø Προώθηση δράσεων σύνδεσης του συνεδριακού με τον εκθεσιακό τουρισμό.

11.2.2.9. Αστικός Τουρισμός

Ο αστικός τουρισμός, είναι μία εναλλακτική μορφή τουρισμού που έχει αρχίσει να αναπτύσσεται από την δεκαετία του '80, και μέχρι σήμερα διατηρεί αυξητικές τάσεις.

Όπως φανερώνει και η ονομασία του πρόκειται για τουριστική δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα κυρίως εντός αστικών και ημιαστικών κατοικημένων περιοχών. Η οικονομική του σημασία είναι τεράστια τόσο για την εθνική οικονομία της κάθε χώρας αλλά πολύ περισσότερο για την οικονομική ευμάρεια σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, ενώ πολλοί αναγνωρίζουν σε αυτόν μία τάση που θα μπορούσε να βοηθήσει στην ανάπτυξη των αστικών κέντρων της Περιφέρειας.

Αναλυτικότερα θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο αστικός τουρισμός έχει ορισμένα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Έτσι από άποψη κινήτρων αυτά εντοπίζονται σε:

- Επαγγελματικούς λόγους (Συνέδρια, Εκθέσεις).
- Διασκέδαση – Ψυχαγωγία.
- Επίσκεψη φίλων και συγγενών.

Ενώ σε ότι αφορά τα μεγέθη του μπορούμε να πούμε ότι:

- Ø Εμφανίζει κατά κανόνα υψηλότερες κατά κεφαλή τουριστικές δαπάνες.
- Ø Έχει εκτεταμένη ποικιλία σε ό,τι αφορά τα ζητούμενα τουριστικά προϊόντα.
- Ø Εμφανίζει αδύνατη τάση εποχικότητας.

Οι άνθρωποι που προτιμούν τον αστικό τουρισμό είναι:

1. Μεμονωμένοι Επαγγελματίες.
2. Αντιπροσωπείες σε συνέδρια και εκθέσεις.
3. Εκδρομείς του Σαββατοκύριακου.
4. Επισκέπτες σε συγγενείς και φίλους
5. Εκδρομείς ή ομάδες εκδρομέων που χρησιμοποιούν ένα αστικό κέντρο ως ορμητήριο αποδράσεων.
6. Τουρίστες σε περιόδους σύντομων ή μακρών διακοπών.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά τον καθιστούν ιδανικό για την ανάπτυξη κάθε πόλης, καθώς καταπολεμά την εποχικότητα, ενισχύει την ντόπια επιχειρηματικότητα και αυξάνει τις θέσεις εργασίας, και μάλιστα του ειδικευμένου προσωπικού, καθώς αποτελεί μία από τις πιο απαιτητικές μορφές τουρισμού.

Για περαιτέρω ανάπτυξη του αστικού τουρισμού στην Περιφέρεια προτείνεται η κατά προτεραιότητα προώθηση δράσεων, που αφορούν στην ανάδειξη και αναβάθμιση των ιστορικών κέντρων, μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και λοιπών αξιόλογων στοιχείων του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντός τους.

Περαιτέρω για την ανάπτυξη του απαιτείται η προώθηση δράσεων όπως:

- ü Δικτύωση βάσει θεματικών ενοτήτων π.χ. κοινή ιστορία, αρχιτεκτονική, τοπική παραγωγή, κ.α.
- ü Εμπλουτισμός παρεχόμενων υπηρεσιών και δραστηριοτήτων, όπως μουσεία, εκθετήρια, σύγχρονες εγκαταστάσεις πληροφόρησης, φεστιβάλ και άλλες θεματικές εκδηλώσεις.
- ü Εκσυγχρονισμός και βελτίωση της ποιότητας του ξενοδοχειακού δυναμικού των αστικών περιοχών.
- ü Ενημέρωση των επισκεπτών για τη θέση και το περιεχόμενο των τουριστικών πόρων και εξασφάλιση εύκολης πρόσβασης σε αυτούς.
- ü Αναβάθμιση του ρόλου των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς, δημιουργία αστικής τουριστικής γραμμής με την χρήση οχημάτων τύπου τουριστικού τραίνου πόλης και διώροφων τουριστικών λεωφορείων.
- ü Βελτίωση της κυκλοφορίας και της ασφάλειας των πεζών.

11.2.2.10. Θρησκευτικός Τουρισμός

Ο Θρησκευτικός Τουρισμός είναι μια εναλλακτική μορφή τουρισμού που θα μπορούσε να προσελκύσει μεγάλο αριθμό επισκεπτών. Τα χαρακτηριστικά αυτής της εναλλακτικής μορφής τουρισμού είναι ότι:

- Πρόκειται για την αρχαιότερη μορφή περιηγήσεων.
- Τα βασικά χαρακτηριστικά των προσκυνητών που μετακινούνται από μέρος σε μέρος παραμένουν ίδια: ομαδικές μετακινήσεις, συνδυασμός με άλλες μορφές τουρισμού.
- Περίπου 300 εκατ. άνθρωποι ταξιδεύουν κάθε χρόνο σε θρησκευτικούς τόπους.
- Το 35% των ταξιδιωτικών γραφείων προσφέρει πλέον και τουριστικά προϊόντα θρησκευτικού ενδιαφέροντος.
- Η εξειδικευμένη αυτή μορφή τουρισμού παρουσιάζει ανθεκτικότητα σε περιόδους κρίσης, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού σε αντίθεση με τον τουρισμό αναψυχής που θεωρείται πολυτέλεια.

Στην Ήπειρο η παρουσία των εκκλησιών και ιδιαίτερα των μοναστηριών σε εύκολα προσβάσιμες περιοχές και η διάταξη τους στον χώρο διαμορφώνουν ένα ιδιαίτερο δίκτυο ιερών τόπων που παρουσιάζουν σημαντικό αρχιτεκτονικό, οικολογικό και ευρύτερα πολιτισμικό ενδιαφέρον και μπορούν να αποτελέσουν τα σημεία μιας περιήγησης ανάλογου θρησκευτικού ενδιαφέροντος.

Η περιήγηση στην εκκλησιαστική αρχιτεκτονική είναι δυνατή καθ όλη τη διάρκεια του έτους και μπορεί να συνδυαστεί και με τη γνωριμία της τοπικής κοινωνίας. Παρατηρείται περισσότερο κατά την περίοδο άνοιξη με φθινόπωρο που πραγματοποιούνται πολλά πανηγύρια και ο τοπικός πληθυσμός αυξάνεται.

Οι επισκέπτες που ενδιαφέρονται για το θρησκευτικό τουρισμό είναι κυρίως Έλληνες μεγάλης ηλικίας. Όσον αφορά τους αλλοδαπούς τουρίστες αν εξαιρέσουμε τους ορθόδοξους πχ. Βουλγάρους, Σέρβους και Ρώσους, το ενδιαφέρον τους επικεντρώνεται σε ιστορικά στοιχεία αρχιτεκτονικής και στην επιθυμία τους για επαφή με μια διαφορετική θρησκεία από τη δική τους.

Όσον αφορά στο Θρησκευτικό Τουρισμό υπάρχουν πολλά περιθώρια ανάπτυξης στα όρια της Περιφέρειας Ηπείρου. Πολλές αξιόλογες ιστορικές και ονομαστές Μονές, Εκκλησίες και Ξωκλήσια⁵¹ μπορούν να αποτελέσουν πόλο έλξης επισκεπτών.

Ειδικότερα τα μεγαλύτερα περιθώρια ανάπτυξης του Θρησκευτικού Τουρισμού καταγράφονται στους Νομούς Άρτας και Ιωαννίνων. Στους Νομούς Πρέβεζας και Θεσπρωτίας ο θρησκευτικός τουρισμός λειτουργεί συμπληρωματικά με κάποια άλλη μορφή τουρισμού.

Για την ανάπτυξη του Θρησκευτικού Τουρισμού στην Ήπειρο προτείνεται:

- Ø Δημιουργία ενός ενιαίου θρησκευτικού πάρκου που να ενοποιεί το πλήθος των Βυζαντινών εκκλησιών στο Νομό Άρτας.
- Ø Συγκρότηση, οργάνωση και προβολή τους σε δίκτυα.
- Ø Βελτίωση της προσβασιμότητας τους.
- Ø Διαφύλαξη των αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών των μοναστηριών από νέες μη προσαρμοσμένες στο χαρακτήρα τους κτιριακές επεκτάσεις.
- Ø Δημιουργία ενός **θρησκευτικού καλενταριού (ημερολογίου)** που θα παρουσιάζει τις κυριότερες θρησκευτικές εορτές και τα πανηγύρια καθ όλη τη διάρκεια του χρόνου το οποίο θα μπορούσε να αποσταλεί σε μητροπόλεις χριστιανικές οργανώσεις συλλόγους κλπ.
- Ø Στήριξη δράσεων που αφορούν στην οργάνωση σχετικών εκδηλώσεων.
- Ø Προώθηση/στήριξη προγραμμάτων ανταλλαγής επισκέψεων μεταξύ θρησκευτικών κοινοτήτων.

11.2.2.11. Ιαματικός και Θεραπευτικός Τουρισμός

Παρά το γεγονός ότι στην Ήπειρο υπάρχουν αρκετές ιαματικές πηγές οι υποδομές είναι ελάχιστες. Ο Ιαματικός Τουρισμός αποτελεί μια ήπια δραστηριότητα με πολλά περιθώρια ανάπτυξης για την Ήπειρο.

Συγκεκριμένα στην Ήπειρο έχουν καταγραφεί είκοσι επτά (27) ιαματικές πηγές⁵², από τις οποίες μόνο 4 είναι ανακηρυγμένες και λειτουργούσες:

⁵¹ Βλέπε Κεφ. 9.2.3. Εκκλησίες και Μοναστήρια.

- Τα Λουτρά Καβασίλων (Π.Ε Ιωαννίνων).
- Ατμούχες πηγές Αμάραντου στην Κόνιτσα (Π.Ε Ιωαννίνων).
- Ιαματικές πηγές Χανόπουλου στην περιοχή Βλαχέρνας Άρτας (Π.Ε Άρτας).
- Ιαματικές πηγές Παλιοσάραγα στην Πρέβεζα (Π.Ε Πρέβεζας).

Ο Ιαματικός Τουρισμός είναι δυνατό να συμβάλει πολύ θετικά στην τοπική ανάπτυξη και μάλιστα όταν δίνεται έμφαση στην ευεξία θα μπορούσε να αποτελέσει ισχυρό παράγοντα ανάπτυξης. Ο Τουρισμός Ευεξίας θεωρείται ο πλέον ταχύτατα αναπτυσσόμενος τομέας του τουρισμού υγείας. Η αλματώδης ανάπτυξη του τουρισμού ευεξίας, βασίζεται στην σύγχρονη τάση του καταναλωτή για αναζήτηση ενός πιο υγιεινού τρόπου ζωής, καθώς και στην επιθυμία του να «δραπετεύσει» έστω και για λίγο από την καθημερινότητα και το στρες των πόλεων.

Βασικός συντελεστής στην ταχύτατη ανάπτυξη του τουρισμού ευεξίας είναι η εφαρμογή υπηρεσιών που βασίζονται στην φιλοσοφία του spa. Υπηρεσίες spa με την κλασική τους έννοια, είχαν ως βασικό συστατικό των υπηρεσιών τους το νερό μιας ιαματικής πηγής. Αργότερα ενσωματώθηκε στην έννοια και η χρήση του θαλασσινού νερού. (Θαλασσοθεραπεία).

Προτείνεται η ιεραρχημένη αξιοποίηση των ιαματικών φυσικών πόρων με σκοπό την ανάπτυξη κέντρων θερμαλισμού με κριτήρια:

- ∅ Την αξία / ιαματικότητα (με βάση σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα) σε συνδυασμό με την επάρκεια του φυσικού πόρου για τη βιωσιμότητα της επένδυσης.
- ∅ Περαιτέρω αξιοποίηση των ιαματικών πηγών ως νέο τουριστικό προϊόν.
- ∅ Το βαθμό χωροταξικής ένταξης τους σε περιοχές που παρουσιάζουν ευρύτερο τουριστικό ενδιαφέρον.
- ∅ Την προσβασιμότητα της περιοχής και την υποστήριξη της με σύγχρονη τεχνική και κοινωνική υποδομή.
- ∅ Τη δυνατότητα υποστήριξης με ξενοδοχειακές υποδομές.

Επιπρόσθετα απαιτείται:

Η λήψη μέτρων για τη διαφύλαξη του φυσικού πόρου (πηγών) από τη ρύπανση και γενικότερα κάθε είδους υποβάθμιση προερχόμενη από κατασκευή τεχνικών έργων, κλπ. και η συνεχής παρακολούθηση της ποιότητας των ιαματικών μέσων, η ανάπτυξη σχετικής επιστημονικής έρευνας / τεκμηρίωσης των θεραπευτικών ιδιοτήτων σε συνδυασμό με τις εφαρμοζόμενες τεχνικές και εκπαίδευση / εξειδίκευση επιστημονικού και μη προσωπικού.

⁵² Βλέπε Κεφ. 9.1.1. Φυσικοί Πόροι.

12^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΒΑΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

12.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μέριμνα για περιφερειακή πολιτική σε επίπεδο κρατών αποτέλεσε συνείδηση από τις πρώτες διαπραγματεύσεις και συζητήσεις για την ίδρυση της ΕΟΚ, με την Συνθήκη της Ρώμης το 1957 των 6 τότε κρατών-μελών και παραμένει βασική προτεραιότητα για τη Περιφερειακή Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 κρατών-μελών. Ο ευρύτερος στόχος της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής είναι η διασφάλιση της «αρμονικής ανάπτυξης» των οικονομιών «μειώνοντας τις υφιστάμενες διαφορές μεταξύ των περιφερειών και την οπισθοδρόμηση των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών». Έτσι οι έντονες περιφερειακές ανισότητες που αναπόφευκτα υφίστανται, κατέδειξαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την ανάγκη εφαρμογής αναπτυξιακών πολιτικών, προσαρμοσμένων στις κατά τόπους ιδιαιτερότητες, ώστε να αποφέρει μια αρμονική «συνοχή», όσον αφορά τους διάφορους οικονομικούς δείκτες.

Τα *Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ)* αποτελέσαν την πρώτη μεγάλου εύρους δράση της Κοινότητας στην Ελλάδα και σηματοδότησαν τις πρώτες ολοκληρωμένες παρεμβάσεις με τη μορφή αναπτυξιακών προγραμμάτων. Τα ΜΟΠ ήταν οι πρόδρομοι των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης που ακολούθησαν στις περιόδους **1988-1993 (Α' Κ.Π.Σ.)**, **1994-1999 (Β' Κ.Π.Σ.)** και **2000-2006 (Γ' Κ.Π.Σ.)**. Στο πλαίσιο των τριών ΚΠΣ, η Ελλάδα, επιλέξιμη στο σύνολο της, με 13 Περιφέρειες (Επιπέδου NUTS 2) του Στόχου 1 έλαβε χρηματοδοτήσεις με τη μορφή τομεακών (οριζόντιου χαρακτήρα) και επιχειρησιακών προγραμμάτων (ένα για κάθε περιφέρεια). Η *προγραμματική περίοδος 2007-2013* που συντάχθηκε στα πλαίσια του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) βρίσκει τη χώρα με 5 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, αφού έχουμε σύμπτυξη των περιφερειών σε Χωρικές Ενότητες. Ως γεωγραφικός χώρος εφαρμογής η Ήπειρος έχει οριστεί να ανήκει για το 2007-2013 στην Χωρική Ενότητα «Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου».

Η Περιφέρεια Ηπείρου χαρακτηρίζεται σε μόνιμη χρονική βάση, μια από τις πλέον «περιφερειακές» και συγκοινωνιακά απομονωμένες περιοχές της Ελλάδος αλλά και της Ε.Ε, παρά τον μεγάλο πλούτο, την ποικιλία και διασπορά των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, που σε πολλές περιοχές παραμένει ακόμη αναξιοποίητος. Κύρια αίτια γι' αυτό είναι η γεωγραφική της θέση, το δυσμενώς ανάγλυφο του εδάφους, και η μεγάλη χρονοαπόσταση από οικιστικά κέντρα, μεταφορικούς κόμβους και άξονες, που την καθιστούν από τις φτωχότερες περιφέρειες στην Ελλάδα, αλλά και στην Ε.Ε, με βάση το κ.κ ΑΕΠ ως κύριο δείκτη ανάπτυξης.

Η Γενική Διεύθυνση για την Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε., έχει διαθέσει, μέσω των Διαθρωπικών Ταμείων, σημαντικούς πόρους με σκοπό την οικονομική σύγκλιση των λιγότερων ανεπτυγμένων Περιφερειών. Έτσι από το 1990 και μετά, εισέρχονται στην Περιφέρεια της Ηπείρου Κοινοτικά κονδύλια, όπου το μεγαλύτερο τμήμα αντιστοιχούσε στα τρία Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (Π.Ε.Π), τα οποία ήταν μέρος των τριών Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (Κ.Π.Σ) για την Ελλάδα. Επίσης η Περιφέρεια της Ηπείρου χρηματοδοτήθηκε και από τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα. Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ηπείρου που συντάχθηκε στα πλαίσια του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) για την προγραμματική περίοδο 2007-2013, ανοίγει νέες προοπτικές και δυνατότητες στην Περιφέρεια για μια αρμονική κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη που θα την βοηθήσει στην άρση του καθεστώτος της απομόνωσης.

12.2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΠΕΙΡΟΥ 2000-2006⁵³.

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π.) Ηπείρου για την περίοδο 2000-2006 ήταν ένα από τα 24 προγράμματα του 3^{ου} Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Κ.Π.Σ.) για την αντίστοιχη περίοδο που αφορούσαν την Ελλάδα και συγχρηματοδοτείτο από τα Διαθρωπικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης που είναι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.), το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (Ε.Γ.Τ.Π.Ε.) καθώς και από το Ελληνικό Δημόσιο.

Οι ειδικοί αναπτυξιακοί στόχοι του Π.Ε.Π. Ηπείρου για την περίοδο 2000-2006 ήταν οι εξής:

- Αναπτυξιακή αξιοποίηση του πλεονεκτήματος των μεγάλων έργων μεταφορών και ανάδειξη της Περιφέρειας ως «Δυτικής πύλης» για την Βόρεια Ελλάδα.
- Ενίσχυση των αστικών υποδομών και υπηρεσιών μέσω της ανάδειξης της πόλης των Ιωαννίνων και των άλλων αστικών συγκροτημάτων ως κέντρων υπηρεσιών, έρευνας-επιστημών-παραγωγής και εφαρμογής καινοτομίας .
- Ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος της υπαίθρου.
- Αξιοποίηση του πολιτιστικού και φυσικού πλούτου της Περιφέρειας για την ανάδειξη του τουρισμού.
- Ενθάρρυνση των καινοτομιών δράσεων και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.
- Εναρμόνιση με την Κοινοτική Νομοθεσία για το περιβάλλον.
- Εξασφάλιση κατάλληλου εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού προσαρμοσμένου στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται για την Ήπειρο.

Τα παραπάνω εξυπηρετούσαν τον γενικό αναπτυξιακό στόχο του Π.Ε.Π Ηπείρου δηλ. την ευρύτερη δυνατή αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η θέση της Περιφέρειας, αλλά και ο πολιτιστικός και φυσικός της πλούτος για έξοδο από την απομόνωση.

⁵³ Η Ενότητα αυτή αποτελεί μέρος της μελέτης του ΕΟΤ - Τουριστική Ανάπτυξη Περιφέρειας Ηπείρου, Φάση Β': Προτάσεις για τη Στρατηγική Τουριστικής Ανάπτυξης, Απόστολος Μάλλας, Σεπτέμβριος 2003.

12.2.1. Προτεραιότητες και Άξονες Παρέμβασης των Δημόσιων Φορέων.

Οι προτεραιότητες και οι άξονες παρέμβασης των Δημόσιων φορέων ως προς τη στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης, προκύπτουν από τις κατευθύνσεις, τους Άξονες και τα Μέτρα των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Γ' Κ.Π.Σ.

Πράγματι, η τουριστική βιομηχανία, στην οποία συμπεριλαμβάνονται δραστηριότητες από όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομίας, θα ενισχυθεί πολλαπλά από τους Άξονες Προτεραιότητας και τα μέτρα που προβλέπονται στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ

Έτσι, πέρα από τις ειδικές δράσεις για την τουριστική ανάπτυξη, στόχοι και προτεραιότητες γενικότερης σημασίας, όπως η προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος, η ανάδειξη πολιτισμικών πόλων και η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, αντανakλούν άμεσα και έμμεσα στην ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση της τουριστικής βιομηχανίας.

12.2.2. Προτεραιότητες και Άξονες Παρέμβασης των Κεντρικών Υπηρεσιών των Υπουργείων στον τομέα του Τουρισμού

Οι προτεραιότητες και οι άξονες παρέμβασης των Κεντρικών Υπηρεσιών Υπουργείων στον τομέα του Τουρισμού, περιλαμβάνονταν στον **Άξονα 5 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ»**. Οι προτεραιότητες αυτές επιδιώχθηκαν έμμεσα και στο πλαίσιο του **Άξονα 1 «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος»** και του **Άξονα 3 «Προώθηση της επιχειρηματικής αριστείας»**.

Οι **προτεραιότητες του Άξονα 5** αφορούσαν όλες τις δράσεις, που στοχεύουν στην διαφοροποίηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος μέσω της ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού, καθώς και στην εξειδικευμένη προβολή για την προσέλκυση ειδικών τμημάτων της ζήτησης και τη χρονική ανακατανομή αυτής.

Πιο συγκεκριμένα, **αναφέρονταν:**

- ▶ στην αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε όλους τους τομείς που συνθέτουν το τουριστικά προϊόν.
- ▶ στον εμπλουτισμό της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος με εναλλακτικές μορφές τουρισμού
- ▶ στην οργάνωση υποδομών ικανών να τροφοδοτήσουν την ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού.
- ▶ στην οριοθέτηση ζωνών ναυσιπλοΐας και αναψυχής.
- ▶ στην ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος με το συγκριτικό πλεονέκτημα του πολιτιστικού αποθέματος που διαθέτει η χώρα.
- ▶ στη μείωση της εποχικότητας της τουριστικής δραστηριότητας.
- ▶ στην αναμόρφωση και διεύρυνση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.
- ▶ στην ενίσχυση και προβολή της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού.

Ειδικότερα ως προς το τελευταίο, στον **Άξονα 5** εντάσσονταν δράσεις που συμπλήρωναν ή εξειδίκευαν περαιτέρω την ετήσια διαφημιστική εκστρατεία και τις λοιπές ενέργειες μάρκετινγκ του ΕΟΤ. Πρόκειται για δράσεις έρευνας αγοράς, εκπόνησης σχεδίων προβολής, και ενέργειες προβολής, συγχρηματοδοτούμενες ή παράλληλο χρηματοδοτούμενες από τον Ιδιωτικό Τομέα.

Η διαφοροποίηση της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος επιδιώχθηκε να προωθηθεί με τη δημιουργία κατάλληλων υποδομών για εναλλακτικές μορφές τουρισμού, με βάση μια επικαιροποιημένη και περιφερειοποιημένη στρατηγική για την κάθε μορφή τουρισμού. Όσον αφορά τις επενδύσεις σε έργα ειδικής τουριστικής υποδομής (συνεδριακά κέντρα, χιονοδρομικά κέντρα, υδροθεραπευτήρια, κέντρα θαλασσοθεραπείας, γήπεδα γκολφ), ενισχύθηκαν μέσω του αναπτυξιακού νόμου. Στα πλαίσια του Άξονα 5 ήταν δυνατόν να ενισχυθεί μικρός αριθμός επενδύσεων ειδικής τουριστικής υποδομής.

Στα πλαίσια της στρατηγικής διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος, μπορούσαν να εντάσσονται στο Ε.Π. δημόσιες επενδύσεις μόνο σε συγκεκριμένους τομείς, όπως: τουριστικά αγκυροβόλια, καινοτόμες δράσεις εμπλουτισμού του συνολικού τουριστικού προϊόντος, με την ανάδειξη του πολιτιστικού αποθέματος που αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα της Χώρας, και την οργανωμένη προβολή, καθώς και δράσεις ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος, ως τουριστικού πόρου, σε συσχετισμό και με τις δράσεις, που χρηματοδοτούνταν από τα αντίστοιχα Ε.Π. Πολιτισμού και Περιβάλλοντος.

Στον ίδιο άξονα περιλαμβάνονταν, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, δράσεις για τη μείωση της εποχικότητας της τουριστικής δραστηριότητας. Στα πλαίσια της υλοποίησής τους χρηματοδοτούνταν ολοκληρωμένα προγράμματα προσέλκυσης τουριστικής ζήτησης κατά την χειμερινή περίοδο, μετά από σχετική πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος.

12.2.3. Προτεραιότητες και Άξονες Προτεραιότητας της Γ.Γ. Περιφέρειας Ηπείρου, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' Βαθμού, και άλλων φορέων του ευρύτερου Δημόσιου τομέα.

Σε περιφερειακό επίπεδο, η τουριστική ανάπτυξη προωθήθηκε μέσω του Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-2006. Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Ηπείρου συγκροτείτο από τους εξής έξι Άξονες Προτεραιότητας:

Α.Π. 1: Ανάδειξη της Περιφέρειας ως «Δυτικής Πύλης» της Ευρώπης για την Βόρεια Ελλάδα – Αναπτυξιακή αξιοποίηση του πλεονεκτήματος των μεγάλων έργων μεταφορών.

Α.Π. 2: Ενίσχυση των αστικών υποδομών και Υπηρεσιών.

Α.Π. 3: Ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας.

Α.Π. 4: Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου.

Α.Π. 5: Υποστήριξη και Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

Α.Π. 6: Τεχνική βοήθεια.

Όλοι οι Άξονες περιλάμβαναν στόχους που σχετίζονταν και με την τουριστική στρατηγική, και κυρίως ο Άξονας 3.

■ Άξονας Προτεραιότητας 1

Κεντρικοί Στόχοι:

Αξιοποίηση του νέου αναπτυξιακού περιβάλλοντος το οποίο καθιστά την γεωγραφική θέση της Περιφέρειας στρατηγικό πλεονέκτημα ανάπτυξης, να αναδείξει την Ήπειρο ως «Δυτική Πύλη» και μεταφορικό κόμβο της Ελλάδος προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δυτικής Βαλκανικής και να δημιουργήσει συνθήκες ενδυνάμωσης και μεγέθυνσης της επιχειρηματικής βάσης της Περιφέρειας.

Να χρησιμοποιήσει επιπρόσθετα και την δυνατότητα εισαγωγής επενδυτικών κεφαλαίων από τον ιδιωτικό τομέα, δίνοντας την επί πλέον ώθηση με την συνολική συμμετοχή όλων των ζωντανών δυνάμεων για την ανάπτυξη της Περιφέρειας.

Ο στόχος αυτός είχε την υποστήριξη και από τις ακόλουθες **κατηγορίες δράσεων**:

► Έργα τα οποία θα εντάσσονται στον συνολικό σχεδιασμό ολοκλήρωσης των μεγάλων οδικών αξόνων της Περιφέρειας (Εγνατία Οδός, Ιόνια Οδός) που βρίσκονται σε εξέλιξη και έργο βελτίωσης των βασικών οδικών ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών αξόνων του εθνικού και του επαρχιακού οδικού δικτύου και σύνδεσής τους με τους μεγάλους οδικούς άξονες.

► Την κατασκευή τμήματος του Δυτικού Άξονα (ΥΠΕΧΩΔΕ).

Στα πλαίσια μιας αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης, την ενίσχυση με καινοτόμες δράσεις που αφορούν την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού αλλά και την προβολή και προώθηση του τουριστικού προϊόντος, την ενημέρωση των επισκεπτών και την δημιουργία οργανωμένων συστημάτων εξυπηρέτησης των τουριστών.

Οι δράσεις του Άξονα Προτεραιότητας 1 αποσκοπούσε να συμβάλει :

► στην αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της Ηπείρου, ενισχύοντας την ανάπτυξη του τουρισμού στην Περιφέρεια που ήταν σε συνεργία με το πρόγραμμα Οδικών Αξόνων όπως και το ΕΠ της ΚΤΠ του Γ' ΚΠΣ.

■ Άξονας Προτεραιότητας 2

Κεντρικοί Στόχοι:

► Περαιτέρω αξιοποίηση των ευκαιριών ανάπτυξης των αστικών κέντρων, με οφέλη για το σύνολο της Περιφέρειας, που δημιουργεί το νέο περιβάλλον ανάπτυξης που έχει διαμορφωθεί από τις εξελίξεις στην Δυτική Βαλκανική και την ανάδειξη της Ηπείρου ως Δυτικής Πύλης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

■ Άξονας Προτεραιότητας 3

Κεντρικοί Στόχοι:

► Ορθολογική και βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη μέσω αξιοποίησης και ανάδειξης των πολιτιστικών και φυσικών πόρων, ώστε να δημιουργηθεί ικανή τουριστική κίνηση με επιμήκυνση της περιόδου.

► Προστασία των πόρων αυτών, σε συνδυασμό με την υποστήριξη επενδυτικών δραστηριοτήτων στον τουριστικό τομέα με προσέλκυση ιδιωτικών κεφαλαίων και την συστηματική και οργανωμένη προβολή τους.

Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή του άξονα εξυπηρέτησε με συνέπεια την αναπτυξιακή προοπτική της Περιφέρειας και είχε μεγάλη συμπληρωματικότητα με τον **άξονα 2** των αστικών υποδομών ,τον **άξονα 4** που αναφέρεται στην αιεφόρο ανάπτυξη της υπαίθρου και

με τις δράσεις οι οποίες θα χρηματοδοτούνταν από άλλα προγράμματα του Γ' Κ.Π.Σ όπως το ΕΠ για την ανταγωνιστικότητα.

Οι δράσεις του Άξονα Προτεραιότητας 3 αποσκοπούσε να συμβάλει:

► στην αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου και στην οικονομική και κοινωνική ανασυγκρότηση των περιοχών εφαρμογής .

■ Άξονας Προτεραιότητας 4

Κεντρικοί Στόχοι:

► Βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της ελκυστικότητας της και η κοινωνικοοικονομική αποκατάσταση της λειτουργίας με την εντατική ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού, την στήριξη της οικοτεχνίας και βιοτεχνίας, τη συγκρότηση κέντρων ανάπτυξης.

► Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων της υπαίθρου.

Ο Άξονας 4 **παρέμβαινε** στις τρεις βασικές ζώνες που υπάρχουν στην Περιφέρεια της Ηπείρου:

► Στην **παράκτια ζώνη** των νομών Πρέβεζας, Άρτας και Θεσπρωτίας η οποία χαρακτηρίζεται βέβαια από την τουριστική ανάπτυξη και τις μεταφορές αλλά παρουσιάζει και σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες στην αλιεία.

► Στη **ζώνη των ορεινών όγκων** που εκτείνεται κατά μήκος του ανατολικού ορίου της Περιφέρειας στους Νομούς Ιωαννίνων (Ζαγόρι, Μέτσοβο, Κόνιτσα, βόρεια Τζουμέρκα) και Άρτας (κεντρικά και νότια Τζουμέρκα) και παρουσιάζει δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης βάσει των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει.

► Στην **ευρύτερη ζώνη των ορεινών και ημιορεινών περιοχών** με περιορισμένες αναπτυξιακές δυνατότητες λόγω της ορεινότητας του εδάφους και της γεωγραφικής απομόνωσης όπου ωστόσο σε ορισμένες περιοχές είναι δυνατόν να υπάρξει τουριστική ανάπτυξη καθώς και ανάπτυξη του αγροτικού τομέα με την κατασκευή αρδευτικών έργων αλλά και κυρίως την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας.

Οι στόχοι του Άξονα 4 βασίζονταν στη μέγιστη συνέργια και συνοχή μεταξύ των δράσεων που θα υλοποιούνταν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Εθνικού Σκέλους, τα συνοδευτικά μέτρα ανάπτυξης του αγροτικού χώρου και τις αντίστοιχες κοινοτικές πρωτοβουλίες που υποστηρίχθηκαν από ένα **πλέγμα 13 μέτρων** με δράσεις σε όλους τους τομείς που αφορούσαν στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των περιοχών της υπαίθρου. **Ειδικότερα προωθήθηκαν:**

- Η προστασία και ανάδειξη του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος με δράσεις που αφορούσαν αισθητικές παρεμβάσεις στο οικιστικό περιβάλλον, βελτίωση των υποδομών ύδρευσης, προστασία και ανάδειξη βιοτόπων και φυσικών σχηματισμών και την προώθηση του χωροταξικού σχεδιασμού.

- Η δημιουργία νέων υποδομών μεταφορών, η αναβάθμισή του επαρχιακού και διαδημοτικού δικτύου καθώς και των οδικών κυκλωμάτων εξυπηρέτησης τουριστικών περιοχών.

- Η ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών απασχόλησης .

Οι δράσεις του Άξονα Προτεραιότητας 4 αποσκοπούσε να συμβάλει:

- στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Περιφέρειας στον πρωτογενή τομέα, στην αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της Περιφέρειας και στην κοινωνική και οικονομική ανασυγκρότηση των ορεινών περιοχών και τη συγκράτηση του πληθυσμού. Τα προτεινόμενα μέτρα ήταν εναρμονισμένα με τις εθνικές πολιτικές για την ανάπτυξη της υπαίθρου, την απασχόληση και την προστασία του περιβάλλοντος και εφόσον κρινόταν απαραίτητο δράσεις αυτού του άξονα μπορούσαν να επιχορηγηθούν και από τον Αναπτυξιακό Νόμο.

■ Άξονας Προτεραιότητας 5

Κεντρικοί Στόχοι:

- ▶ Εξασφάλιση αποτελεσματικού συστήματος Διοίκησης, Διαχείρισης και στήριξης των αναγκών λειτουργιών.
- ▶ Εξασφάλιση της προβολής και δημοσιότητας των παρεμβάσεων.
- ▶ Στήριξη σχεδιασμού ανάπτυξης μέσω του οποίου προσδιορίζονται οι στρατηγικές κατευθύνσεις και επιλογές στα πλαίσια της μακροχρόνιας ανάπτυξης της Ηπείρου.

Οι δράσεις του Άξονα Προτεραιότητας 5 αφορούσαν την «Υποστήριξη και Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού» .

12.2.4. Μέτρα Αξόνων Προτεραιότητας που Ενισχύουν την Τουριστική Ανάπτυξη, και Τελικοί Δικαιούχοι

Η παρουσίαση των Μέτρων των παραπάνω Αξόνων που σχετίζονταν άμεσα με τη στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης, αναφέρουν και τις κατηγορίες Δημόσιων φορέων που παρέμβαιναν στην υλοποίησή τους (τελικοί δικαιούχοι).

Ο ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1

■ I. Υποδομές μεταφορών.

Συνοπτική περιγραφή — στόχοι

Το Μέτρο 1.1 συνέβαλλε στους στόχους του Άξονα 1, σε συνδυασμό και με τα μεγάλα έργα μεταφορών που χρηματοδοτήθηκαν από το Εθνικό Σκέλος του Κ.Π.Σ, το Ταμείο Συνοχής και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, με την δημιουργία ενός σύγχρονου διαπεριφερειακού / ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου. Με το δίκτυο αυτό εξασφαλίζεται η άρση της συγκοινωνιακής απομόνωσης της Περιφέρειας και δημιουργούνται οι προϋποθέσεις ανάδειξης της Ηπείρου σε «Δυτική Πύλη» της χώρας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Δυτική Βαλκανική.

Το μέτρο αυτό χρηματοδότησε έργα υποδομών οδοποιίας στο δίκτυο των μεγάλων οδικών αξόνων, το εθνικό οδικό δίκτυο και σε ορισμένες διαδρομές του επαρχιακού οδικού δικτύου με περιφερειακή / διαπεριφερειακή σημασία.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- Εύκολη και ταχύτερη προσπέλαση από τα μεγάλα αστικά κέντρα της Περιφέρειας προς τους μεγάλους οδικούς άξονες της χώρας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Βελτίωση της ποιότητας τόσο του ενδοπεριφερειακού όσο και του διαπεριφερειακού οδικού δικτύου.
- Αύξηση της ασφάλειας και μείωση του χρόνου διαδρομής και του κόστους μεταφοράς εμπορευμάτων.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το **Τεχνικό Δελτίο του Μέτρου**: Η ανάδειξη της Περιφέρειας ως «**Δυτικής Πύλης**» της χώρας, θα επιτευχθεί μέσω των μεγάλων έργων μεταφορικής υποδομής που ολοκληρώθηκαν ή βρίσκονται σε εξέλιξη, αλλά και άλλων συναφών έργων που βρίσκονταν στο στάδιο σχεδιασμού, **όπως**:

□ **Το έργο του νέου λιμένα Ηγουμενίτσας**: Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κόστους μεταφοράς, ταχύτητας και αξιοπιστίας του διαδρόμου της Αδριατικής έναντι του οδικού άξονα μέσω Βουλγαρίας - Ρουμανίας, έχουν παγιώσει τον διάδρομο της Αδριατικής ως τον σημαντικότερο άξονα επικοινωνίας με την Δυτική Ευρώπη. Η ολοκλήρωση των κυρίων οδικών αξόνων Εγνατίας, Ιονίας και ΠΑΘΕ θα διευρύνουν περισσότερο το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα του διαδρόμου Αδριατικής.

Ο λιμένας Ηγουμενίτσας αποτελεί τον μοναδικό λιμένα της Περιφέρειας που εξυπηρετεί γραμμές ακτοπλοΐας [προς **Κέρκυρα, Λευκίμμη, Παξούς, Πάτρα** και Κεφαλλονιά (κατά τους θερινούς μήνες)] καθώς και γραμμές εξωτερικού, προς τους Ιταλικούς λιμένες [**Πρίντεζι, Μπάρι, Ανκόνα, Βενετία**, Ραβέννα (περιστασιακά)] και περιστασιακά προς λιμένες άλλων χωρών της Αδριατικής (**Δυρράχιο, Ριέκα, κλπ.**). Ήδη, κατά την διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, ο λιμένας έχει εμφανίσει υψηλό δυναμισμό όσον αφορά την ελκυστικότητά του για επιβατικές και εμπορευματικές μεταφορές προς και από την Δυτική Ευρώπη.

Η Α΄ φάση του έργου του Νέου Λιμένα Ηγουμενίτσας συγχρηματοδοτήθηκε από το Ταμείο Συνοχής της Ε. Ε. και το ΥΠΕΧΩΔΕ. Την επίβλεψη του έργου είχε η Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων μέσω της Ειδικής Υπηρεσίας Δημοσίων Έργων / Μεγάλων Έργων Δυτικής Ελλάδος. Ύστερα από διαγωνισμό το έργο ανατέθηκε το Μάιο του 1996 στην Ελληνοϊσπανική Κοινοπραξία «Αθηνά ΑΕΤΒΕ – F.C.C.». Η σύμβαση κατασκευής του υπεγράφη 20/5/1996 και με ημερομηνία περαίωσης 31/3/2003.

Με την περάτωση της **Α΄ Ολοκληρωμένης Φάσης** των έργων του Νέου Λιμένα, ο λιμένας διαθέτει 5 νέες θέσεις ταυτόχρονης πρόσδεσης Ε/Γ—Ο/Γ πλοίων γραμμών εξωτερικού, ικανούς χερσαίους χώρους (21 στρέμματα χερσαίας επιφάνειας εξ αυτών 130000 τμ. αποτελούν την χερσαία λιμενική περιοχή - ελεγχόμενη ζώνη και χώρος αναμονής οχημάτων), Κτίρια Νότιας (κεντρικής) Πύλης (δύο κτήρια και τέσσερα φυλάκια ελέγχου οχημάτων, το τελωνείο και το τμήμα αλλοδαπών), έναν κεντρικό τερματικό σταθμό συνολικής επιφάνειας 6326 τ.μ. και κτίριο πυροσβεστικού σταθμού, εμβαδού 612 τμ.

Η ολοκλήρωση της **Β΄ Φάσης ανάπτυξης του λιμένα**, η οποία βάση του χρονοδιαγράμματος της κατασκευάστριας εταιρείας υπολογίζεται εντός του 2013, συγχρηματοδοτήθηκε από το Ταμείο Συνοχής της Ε. Ε. και το ΥΠΕΧΩΔΕ. Θα προσδώσει στο λιμένα 2 ακόμα νέων θέσεων ταυτόχρονης πρόσδεσης με τους αντίστοιχους χερσαίους

χώρους και δύο ακόμα τερματικές εγκαταστάσεις (3,041.46 μ² και 2,324.80 μ² αντίστοιχα ο οποίος θα εξυπηρετεί ελέγχους που υπαγορεύει η Συνθήκη Schengen και θα αποτελεί τερματικό σταθμό υποδοχής κρουαζιερόπλοιων), χερσαία επιφάνεια 118 στρ., σε τμήμα της οποίας θα λειτουργεί η μόνιμη υπηρεσία διαχείρισης ασυνόδευτων φορτίων, διάνοιξη ευθύγραμμου διαύλου πλάτους 170.0 μ και ωφέλιμου βάθους -10.50 μ και μήκος 1700 μ., ένας προβλήτας πλαγιοπρυμνοδέτησης μήκους 197.60 μ (ικανό για πρόσδεση πλοίων 300000 DWT), συνδετήριο Κρηπίδωμα μήκους 371.0 μ.

Στην **Γ' Φάση (τελική μορφή)** των έργων, ο λιμένας προβλέπεται να αποκτήσει 2 ακόμα πρόσθετες θέσεις ταυτόχρονης πρόσδεσης, με τις αντίστοιχες χερσαίες επιφάνειες και ένα τερματικό σταθμό, επιφάνειας 1.500 τμ., οπότε το συνολικό δυναμικό του θα διαμορφωθεί σε 4 θέσεις ταυτόχρονης εξυπηρέτησης πλοίων ακτοπλοΐας, 9 θέσεις ταυτόχρονης εξυπηρέτησης πλοίων γραμμών Ιταλίας και μια θέση για την εξυπηρέτηση γραμμών προς χώρες εκτός Συνθήκης. Επίσης κρηπιδότοιχος μελλοντικού Ra-Ra μήκους 93,0 μέτρων, κρηπιδότοιχος βαρύτητας από συμπαγείς τεχνητούς ογκολίθους, μήκους 21,0m περίπου. Στα έργα της Γ' Φάσης συμπεριλαμβάνονται και συμπληρωματικά έργα οδοποιίας και κυκλοφοριακά έργα εντός και εκτός της ελεγχόμενης χερσαίας ζώνης του λιμένα (διασύνδεσης του λιμένα με την Ε.Ο Ηγουμενίτσας - Πρέβεζας και ανακατασκευή τμήματος της Ε.Ο Ηγουμενίτσας - Πρέβεζας μήκους 3,7 km), απαραίτητα υδραυλικά έργα για την αποχέτευση ομβρίων, συγκρότημα Νότιας Πύλης, κτίριο Η/Μ εγκαταστάσεων και δεξαμενή ύδατος και έργα διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.

Με τα προβλεπόμενα έργα ο λιμένας προβλέπεται να εξυπηρετήσει απρόσκοπτα την προβλεπόμενη μεταφορική ζήτηση προς και από τους Ιταλικούς λιμένες μέχρι το έτος 2025, οπότε αναμένεται να είναι σε θέση να εξυπηρετήσει 225.000 φορτηγά οχήματα ετησίως.

□ **Το έργο της Εγνατίας Οδός:** Από τα 680 χλμ. της Εγνατίας Οδού, τα 123 χλμ. διασχίζουν την Ήπειρο, που εκτείνονται από το λιμάνι της Ηγουμενίτσας έως την Παναγιά. Σήμερα το σύνολο των τμημάτων της Εγνατίας στην Ήπειρο αν και με μεγάλη καθυστέρηση, έχουν ολοκληρωθεί και δοθεί σε κυκλοφορία με εξαίρεση μικρών τμημάτων, τα οποία προβλέπεται να ολοκληρωθούν άμεσα.

Ο αυτοκινητόδρομος άρχισε να κατασκευάζεται το 1997 και η συνολική δαπάνη για την ολοκλήρωση των 123 χλμ. του αυτοκινητόδρομου στην Ήπειρο ανήρθε σε περίπου 2,2 δις € (χωρίς ΦΠΑ). Η χρηματοδότηση των έργων έγινε από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους (50%) στο πλαίσιο των προγραμμάτων του Β' και Γ' ΚΠΣ (ΕΠ-ΟΑΛΛΑ και ΠΕΠ Ηπείρου) και του Ταμείου Συνοχής. Για την κάλυψη μέρους της εθνικής συνδρομής έχουν εξασφαλισθεί δάνεια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕΠ).

Περίπου το 30% του μήκους της Εγνατίας οδού στην Ήπειρο αποτελείται από μεγάλα τεχνικά έργα. Συγκεκριμένα κατασκευάστηκαν 32 δίδυμες σήραγγες, που καλύπτουν μήκος οδού 30 χλμ. περίπου (συνολικό μήκος διάτρησης ανοιγμένο σε μονό κλάδο 58 χλμ.). Κατασκευάστηκαν επίσης 7,5 χλμ. διπλές γέφυρες (ή 15 χλμ. ανοιγμένα σε μονό κλάδο). Πέντε (5) από τις γέφυρες αυτές έχουν μήκος μεγαλύτερο από 500 μ. Επίσης έχουν κατασκευαστεί 13 Ανισόπεδοι Κόμβοι.

Το έργο αποτελεί ζωτικής σημασίας για την Ήπειρο και ολόκληρη την Ελλάδα, τα Βαλκάνια και την Ευρώπη. Η Εγνατία αναμένεται να αναδείξει τον λιμένα Ηγουμενίτσας ως την σημαντικότερη λιμενική εγκατάσταση που συνδέει την χώρα με την Ιταλία. Επίσης αναμένεται να μετατρέψει ολόκληρη την Βόρεια Ελλάδα σε ενδοχώρα του λιμένα Ηγουμενίτσας για επιβατικές και εμπορευματικές μεταφορές Ro-Ro προς και από την Δυτική Ευρώπη, να προσελκύσει το σύνολο της transit εμπορευματικής διακίνησης Ro-Ro που προέρχεται

κυρίως από τις χώρες της Βαλκανικής και την Τουρκία και εξυπηρετείται από τον λιμένα της Πάτρας και να βελτιώσει τα χαρακτηριστικά προσπελασιμότητας του συνόλου της Περιφέρειας προς και από την Δυτική Ευρώπη και τα Βαλκάνια. Εν συντομία δίνει την ευκαιρία συμπληρωματικών επενδύσεων στον τομέα των μεταφορών (π.χ. εμπορευματικά κέντρα), της βιομηχανίας και του τουρισμού. Τέλος καθιστά ολόκληρη την Βόρειο Ελλάδα πόλο έλξης, ανάπτυξης και σημείο αναφοράς στην ευρύτερη περιοχή της Ν.Α Ευρώπης.

□ **Το έργο του Δυτικού Οδικού Άξονα (Ιονία Οδός) και η Παρα-Ιόνια Οδός:** Ουσιαστικά πρόκειται για έναν σχεδιασμένο και υπό κατασκευή αυτοκινητόδρομο στην Ελλάδα, που περιλαμβάνει:

- ▶ **I. Την Ιόνια οδό** ή «Βόρεια Ιόνια Οδός» η οποία έχει συνολικό μήκος περίπου 196 χλμ., από Ιωάννινα έως Αντίρριο.
- ▶ **II. Τμήμα της Ολύμπιας οδού** ή «Νότια Ιόνια Οδός» με συνολικό μήκος 187χλμ., από Ρίο έως Καλαμάτα. Περιλαμβάνει και την ευρεία παράκαμψη της Πάτρας.
- ▶ **III. Τη Γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου** ή Χαριλάου Τρικούπη με συνολικό μήκος τα 5χλμ., συμπεριλαμβανομένου και του χερσαίου οδικού δικτύου της γέφυρας.
- ▶ **IV. Τον οδικό άξονα Ιωαννίνων – Κακαβιάς.** Πρόκειται για ένα έργο για το οποίο υπάρχει πάγιο αίτημα βελτίωσης/αναβάθμισης και ουσιαστικά θα επεκτείνει την Ιόνια μέχρι την Κακαβιά, κάτι που σημαίνει, ότι και οι περιοχές βορειοδυτικά των Ιωαννίνων (Καλπάκι, Πωγώνι κ.α.) θα αναβαθμιστούν. Ο κακής ποιότητας υφιστάμενος οδικός άξονας, έχει σήμερα μήκος 68χλμ, και κρίνεται αναγκαία η αναβάθμιση του για μία σύγχρονη οδική πρόσβαση στην ενδοχώρα της Αλβανίας και στις αγορές της Νότιας Βαλκανικής.

Η υπό κατασκευή Ιονία Οδός, είναι ένας ολοκληρωμένος κάθετος Άξονας συνολικού μήκους 382 χλμ. Βορρά – Νότου που θα έχει αφετηρία τα Ελληνοαλβανικά σύνορα και κατάληξη την Καλαμάτα. Αποτελεί έργο στρατηγικής σημασίας και θα αξιοποιούσε τις τότε υπό κατασκευές σύγχρονες υποδομές, όπως την Γέφυρα του Ρίου-Αντιρρίου (Χαρίλαος Τρικούπης), την υποθαλάσσια ζεύξη Ακτίου-Πρέβεζας, το αναβαθμισμένο Αεροδρόμιο του Ακτίου (2003), δημιουργώντας ένα νέο αναπτυξιακό άξονα στη Δυτική Ακτή και προωθώντας την ισόρροπη ανάπτυξη των παράκτιων, αγροτικών, ορεινών και παραμεθόριων περιοχών.

Το τμήμα που διαπερνά την **Περιφέρεια της Ηπείρου** αναφέρεται ως « **Βόρεια Ιόνια Οδός** » και θα έχει μήκος περίπου 196 χλμ. από Ιωάννινα έως Αντίρριο (ανισόπεδος κόμβος με Εγνατία Οδό) και οι ανισόπεδοι κόμβοι υπολογίζονται σε 42. Η υπογραφή της σύμβασης με την κατασκευάστρια εταιρία πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβρη του 2006 και αρχές του 2014 υπολογίζεται η ολοκλήρωση του έργου. Η παράδοση του έργου θα γίνει σε 3 τμήματα. Ο προϋπολογισμός του έργου φτάνει τα 1,4 δις €, εκ των οποίων 330 εκατ. € θα περιέλθουν από το Ελληνικό Δημόσιο (165 εκατ. €) και την Ε.Ε (165 εκατ. €) και το υπόλοιπο με την συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα.

Είναι κατανοητή η μεγάλη σημασία αυτού του οδικού έργου, το μέγεθος της επένδυσης, και η συμβολή του στην άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων και στην ανάδειξη ενός νέου πολυκεντρικού προτύπου ανάπτυξης. Η σύνδεσή του με την Εγνατία Οδό είναι βέβαιο ότι θα αλλάξει σημαντικά την εικόνα ολόκληρης της Δυτικής Ελλάδας και της Ηπείρου και θα δημιουργήσει ανατροπές σ' όλους τους παραγωγικούς τομείς, δημιουργώντας ένα νέο αναπτυξιακό άξονα στη Δυτική Ακτή και προωθώντας την ισόρροπη ανάπτυξη των παράκτιων, αγροτικών, ορεινών και παραμεθόριων περιοχών.

Στα άμεσα σχέδια είναι και η κατασκευή του διαπεριφερειακού άξονα παράκτιας τουριστικής ανάπτυξης που αναφέρεται ως «**Παρα-Ιόνιος Οδός**» (**Ηγουμενίτσα – Πρέβεζα – Άκτιο – Βόνιτσα**), που ευνοείτε έντονα από το αναβαθμισμένο αεροδρόμιο του Ακτίου, την υποθαλάσσια σύνδεση της Πρέβεζας - Ακτίου και του νέου λιμένα Ηγουμενίτσας έχοντας τη

δυνατότητα ανάπτυξης μαζικού τουρισμού, θαλάσσιου τουρισμού, οικολογικού ειδικής μορφής και πολιτιστικού, χάρη στην πλούσια οικολογική και της πληθώρας των πολιτιστικών μνημείων που διαθέτουν η περιοχές αυτές.

□ **Το έργο κατασκευής του Εμπορευματικού Κέντρου Ηγουμενίτσας**, σε συνάφεια με τα παραπάνω έργα, έρχεται να καλύψει την έκδηλη απουσία «κομβικών υποδομών προσανατολισμένων αποκλειστικά στη διαχείριση εμπορευματικών μεταφορών και να αντιμετωπίσει δυσλειτουργίες του συστήματος». Η κατασκευή ενός Κέντρου με λειτουργίες όπως η οργάνωση και συγκρότηση φορτίων, η αναδιανομή και ομαδοποίηση φορτίων από διαφορετικές προελεύσεις προς κοινούς προορισμούς, ο ευρύτερος συντονισμός αφίξεων και αναχωρήσεων εμπορευματικών ροών, η συμβατική και εξειδικευμένη αποθήκευση, η οργάνωση τελικής διανομής, η αλλαγή μέσων μεταφοράς, η συσκευασία και αποσυσκευασία, η συναρμολόγηση, η προσφορά εξοπλισμού μεταφόρτωσης, υπηρεσιών πληροφορικής και τηλεματικής κλπ θα συντελέσει σημαντικά στην αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας.

□ **Εκσυγχρονισμός και Επέκταση της Αεροπορικής Υποδομής**

• Οι αεροπορικές μεταφορές της Περιφέρειας εξυπηρετούνται κατά κύριο λόγο από τον κρατικό **αερολιμένα Ιωαννίνων « Βασιλεύς Πύρος »**, προσωνύμιο που έλαβε το 2007. Το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων, δεν εξασφαλίζει ασφαλή προσέγγιση με όλες τις καιρικές συνθήκες. Η συνολική επιβατική κίνηση παραμένει μικρή λόγω του φτωχού εξοπλισμού που διαθέτει (τελευταία αναβάθμιση πραγματοποιήθηκε το 1993). Έχει ήδη εγκριθεί από την ΥΠΑ το Γενικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Κρατικού Αερολιμένα των Ιωαννίνων που προβλέπει αναβάθμιση και επέκταση των χώρων, των υλικών μέσων (εγκατάσταση του συστήματος ILS (Instrument Landing System – Σύστημα προσγείωσης με όργανα), του διάδρομου - τροχιόδρομου, η κατασκευή εμπορευματικού σταθμού, ο επανασχεδιασμός του οδικού δικτύου πρόσβασης, οι χώροι στάθμευσης και άλλες εγκαταστάσεις του αεροδρομίου ανεβάζοντας το συνολικό εμβαδόν του αεροσταθμού στα 4.850 m².

Σημειώνεται ότι το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων, εφ' όσον εκσυγχρονιστεί, μπορεί να παίξει έναν ευρύτερο ρόλο και να εξυπηρετήσει όχι μόνο τον νομό Ιωαννίνων και τμήματα των νομών Θεσπρωτίας και Άρτας, αλλά να διευρύνει την εμβέλειά του στην Ιταλία και στη νότια Αλβανία, και να συμβάλει στην ανάδειξη των Ιωαννίνων σε Περιφερειακό - Διακρατικό Πόλο Ανάπτυξης.

• Το **αεροδρόμιο του Ακτίου** αναβαθμίστηκε και επεκτάθηκε τελευταία το 2003 (04.04.03) όπου και πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια των νέων σύγχρονων εγκαταστάσεων εμβαδού 7500 τ.μ. Διαθέτει πλέον 4 θέσεις στάθμευσης αεροσκαφών και παρουσιάζει αξιόλογη κίνηση κατά τους θερινούς μήνες από έκτακτες πτήσεις (charters) με τουρίστες για Λευκάδα και την παράκτια ζώνη των Νομών Πρέβεζας και Θεσπρωτίας, υποστηρίζοντας λειτουργικά τον αερολιμένα Ιωαννίνων. Η λειτουργούσα υποθαλάσσια σήραγγα Ακτίου - Πρέβεζας αυξάνει σημαντικά τη χρησιμότητα του αεροδρομίου του Ακτίου για την τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου.

■ **II. Επέκταση των υποδομών και εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων**

Συνοπτική περιγραφή

Η υλοποίηση του Μέτρου έγινε από την Περιφέρεια, με την υποστήριξη του ΥΠΕΘΟ και του Δι.ΣΑ. Π.Η., μέσω Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης που επέλεξε η Περιφέρεια με ανοιχτή διαδικασία η οποία περιγραφόταν στο Συμπλήρωμα Προγραμματισμού και προσδιόριζε τους επιλέξιμους τομείς εξειδίκευσης, τα κριτήρια αξιολόγησης και επιλογής των ωφελουμένων, τις απαιτήσεις παρακολούθησης και αξιολόγησης και τις διαδικασίες διάχυσης του καινοτομικού αποτελέσματος και της επιχειρηματικής αξιοποίησής του. Ειδικό σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων των πράξεων ορίστηκε επίσης στο Συμπλήρωμα προγραμματισμού, το οποίο εφαρμόστηκε στα πλαίσια της λειτουργίας και των αρμοδιοτήτων της Διαχειριστικής Αρχής του Προγράμματος και του Ενδιάμεσου Φορέα.

Στόχοι:

Το μέτρο αποσκοπούσε να συμβάλει στους στόχους του Άξονα 1 με:

- ▶ Δημιουργία νέων υποδομών ή εκσυγχρονισμό και ολοκλήρωση υπαρχουσών υποδομών για την εγκατάσταση ή μετεγκατάσταση επιχειρήσεων και την προσέγγιση και επώαση επιχειρήσεων τεχνολογικής καινοτομίας.
- ▶ Παροχή κινήτρων για την προσέλκυση επενδύσεων και την ίδρυση νέων μονάδων μεταποίησης ή τον εκσυγχρονισμό μονάδων μεταποίησης που ήδη λειτουργούν.
- ▶ Παροχή ενισχύσεων για την ανάπτυξη από τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας σύγχρονων μεθόδων εμπορίας και επιχειρηματικής δικτύωσης και συνεργασίας.
- ▶ Παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης και δικτύωσης μεταξύ των πραγματικών αναγκών των επιχειρήσεων και των παροχών σύγχρονων υπηρεσιών, βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και προσαρμογής στο νέο επιχειρηματικό περιβάλλον. Οι υπηρεσίες αυτές προσδοκούσαν να εξασφαλίσουν την παροχή πληροφόρησης και συμβουλών για την βέλτιστη αξιοποίηση από το σύνολο των ΜΜΕ της Περιφέρειας των διαθέσιμων αναπτυξιακών κινήτρων καθώς και άλλων μορφών υποστήριξης από άλλες πηγές.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- Προσέλευση και δημιουργία νέων μονάδων και εκσυγχρονισμός υφιστάμενων εντός των ΒΙ.ΠΕ., ΒΙΟ.ΠΑ της Περιφέρειας.
- Μεγέθυνση του δυναμικού των επιχειρήσεων.
- Δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και αντίστοιχη μείωση της ανεργίας.
- Αύξηση του εισοδήματος και βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της Περιφέρειας.
- Μεταφορά και διάχυση της σύγχρονης τεχνολογίας και της επιχειρηματικότητας προς τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας.
- Ενίσχυση και ανάπτυξη σύγχρονων δομών και μεθόδων εμπορίου.
- Ανάπτυξη της δικτύωσης και της συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων της Περιφέρειας.
- Αύξηση των εξαγωγών και διεξόδου σε νέες αγορές του εξωτερικού.
- Ενίσχυση της «εξωστρέφειας», της ανταγωνιστικότητας και της τεχνογνωσίας των επιχειρήσεων.

■ III. Ανάπτυξη και προώθηση της Καινοτομίας και της Κοινωνίας της Πληροφορίας

Συνοπτική περιγραφή — στόχοι

Για την προώθηση και ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας στις περιφέρειες χρηματοδοτήθηκαν δράσεις από το ΠΕΠ και από το ΕΠ ΚιΠΠ στη βάση ενός σχεδίου δράσης το οποίο εκπονήθηκε από κάθε Περιφέρεια. Το σχέδιο προέβλεπε δράσεις που

αποσκοπούσαν στην επαρκή αντιμετώπιση των ιδιαίτερων αναγκών της Περιφέρειας ως προς την επίτευξη των ακόλουθων στρατηγικών στόχων που σχετίζονται και με την τουριστική ανάπτυξη:

▶ Κοινωνική ανάπτυξη με την προώθηση και χρήση των νέων τεχνολογιών και εφαρμογών με δράσεις για την βελτίωση της ποιότητας ζωής στην Περιφέρεια, στην υγεία, τις μεταφορές και το περιβάλλον.

▶ Οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας με την προώθηση και χρήση των νέων αυτών τεχνολογιών στις ΜΜΕ, καθώς και των αντίστοιχων νέων μεθόδων λειτουργίας, π.χ. ηλεκτρονικό εμπόριο, όπως και με την ανάπτυξη της υποδομής επικοινωνιών, ιδιαίτερα σε απομακρυσμένες και δυσπρόσιτες περιοχές.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- Ισχυροποίηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.
- Βελτίωση της παραγωγικής διαδικασίας, ενσωμάτωση της καινοτομίας στις μεθόδους διοίκησης και στις πρακτικές λειτουργίας.
- Ενίσχυση των στοιχείων της γνώσης και τεχνολογικής καινοτομίας στις επιχειρήσεις της Περιφέρειας - Δημιουργία συνθηκών υποστήριξης για νέους επιχειρηματίες σε καινοτομικές δράσεις.
- Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας.
- Νοσοκομεία και άλλα δημόσια νοσηλευτικά κέντρα.
- Νομικά πρόσωπα του δημόσιου τομέα που διαχειρίζονται βάσει νόμου άμεσα η έμμεσα κρατικές ενισχύσεις προς επιχειρήσεις σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο.

Ο ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2

■ I. Αστικές υποδομές — Περιβάλλον (Υδρεύσεις, απόβλητα, ανάδειξη περιοχών κλπ)

Συνοπτική περιγραφή — στόχοι

Το μέτρο αποσκοπούσε στην ανάδειξη των ελκυστικών στοιχείων του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος των πόλεων και των περιαστικών περιοχών. Επίσης στη βελτίωση των συνθηκών κυκλοφορίας και χρήσης των εξυπηρετήσεων των πόλεων. Τα έργα περιβάλλοντος αφορούσαν κυρίως έργα υδρεύσεων με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας του πόσιμου νερού και έργα διαχείρισης στερεών αποβλήτων με σκοπό τη σταδιακή μείωση του όγκου των αποβλήτων. Τελικός στόχος του μέτρου ήταν η δημιουργία ενός ελκυστικού περιβάλλοντος με το οποίο οι πόλεις θα αποτελέσουν πόλο έλξης για επισκέπτες και επιχειρήσεις και η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Το μέτρο χρηματοδότησε:

- ▶ Παρεμβάσεις βελτίωσης βασικών οδικών αξόνων.
- ▶ Παρεμβάσεις Προστασίας και αξιοποίησης του υδάτινου δυναμικού.
- ▶ Παρεμβάσεις πολεοδομικού σχεδιασμού.
- ▶ Δράσεις διαχείρισης στερεών αποβλήτων.
- ▶ Παρεμβάσεις προστασίας και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- Βελτίωση των αστικών συνθηκών κυκλοφορίας.
- Κυκλοφοριακή αποσυμφόρηση των πόλεων.
- Ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.
- Αύξηση της τουριστικής κίνησης της πόλης.

■ II. Υποδομές Υγείας — Πρόνοιας - Εκπαίδευσης

Συνοπτική περιγραφή — στόχοι

Το μέτρο αποσκοπούσε στην ανάδειξη της Περιφέρειας ως ευρύτερου Κέντρου Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έρευνας και τεχνολογίας και σύγχρονων υπηρεσιών υγείας με περιφερειακή, εθνική και βαλκανική εμβέλεια.

Το μέτρο αυτό χρηματοδότησε:

- ▶ Τον εκσυγχρονισμό του ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού των νοσοκομείων.
- ▶ Την αναβάθμιση των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης.
- ▶ Τον εκσυγχρονισμό των υποδομών και τον εξοπλισμό των Τριτοβάθμιων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.
- ▶ Τις υποδομές και τον εξοπλισμό στην Υγεία και Πρόνοια.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- Προσφορά υπηρεσιών υγείας υψηλού επιπέδου.
- Ενίσχυση της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ήπειρο.
- Ενίσχυση της επαγγελματικής κατάρτισης.
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων και εποπτευόμενοι φορείς.

■ III. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας - ΕΤΠΑ

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι

Το μέτρο αναφερόταν στην αύξηση της λειτουργικότητας και δυναμικότητας τμημάτων των πολεοδομικών συγκροτημάτων της Περιφέρειας. Επίσης περιλήφθηκαν ολοκληρωμένες δράσεις αναζωογόνησης υποβαθμισμένων περιοχών. Οι περιοχές αυτές προσδιορίστηκαν σε επίπεδο ζώνης μικρής κλίμακας και με βάση κριτήρια που διαμορφώθηκαν με την συνεργασία εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών.

Το μέτρο αυτό χρηματοδότησε:

- ▶ Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις στον πολεοδομικό ιστό των πόλεων (οδοποιία, περιβάλλον, πρόνοια, επιχειρηματικότητα κλπ.), σε συνδυασμό και συνάφεια με το αντίστοιχο μέτρο που χρηματοδοτήθηκε από το ΕΚΤ.
- ▶ Δράσεις στον τομέα του περιβάλλοντος που αφορούσαν κυρίως ενέργειες για τη

βελτίωση της ποιότητας του πόσιμου νερού και τη διαχείριση των απορριμμάτων με σκοπό την πρόληψη δημιουργίας μεγάλου όγκου αποβλήτων και τη σταδιακή μείωση αυτού.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- Αναβάθμιση προβληματικών και μειονεκτικών περιοχών.
- Βελτίωση της Ποιότητας ζωής.
- Αύξηση της λειτουργικότητας και δυναμικότητας των πολεοδομικών συγκροτημάτων της Περιφέρειας.
- Ανασυγκρότηση του πολεοδομικού ιστού των πόλεων.

Ο ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3

■ I. Προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος

Σύντομη περιγραφή – στόχοι

Το μέτρο στην βελτίωση των περιβαλλοντικών υποδομών και την προστασία των ευαίσθητων παράκτιων και εσωτερικών οικοσυστημάτων καθώς και των ορεινών περιοχών της Περιφέρειας. Στα πλαίσια του συμπληρώματος προγραμματισμού, η εξειδίκευση των μέτρων που αφορούσαν στην αστική ανάπτυξη και το περιβάλλον περιλάμβαναν, μεταξύ άλλων, δράσεις για την επίλυση των προβλημάτων χωροταξίας (αυθαίρετη δόμηση κλπ.) καθώς και δράσεις ευαισθητοποίησης του κοινού σε περιβαλλοντικά θέματα.

Το μέτρο χρηματοδότησε δράσεις που αναφέρονται σε :

- ▶ Έργα κατασκευής χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων.
- ▶ Έργα κατασκευής και βελτίωσης εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων και βοθρολυμάτων.
- ▶ Έργα Προστασίας βιοτόπων και φυσικών σχηματισμών .
- ▶ Έργα αναπλάσεων/διαμορφώσεων παράκτιων περιοχών .
- ▶ Έργα διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος .

Τελικός στόχος ήταν η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας και η αξιοποίηση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος για την οικονομική ανάπτυξη της.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις :

- Ορθολογική διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων
- Προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος που έχει σαν αποτέλεσμα να καταστούν ελκυστικότερες οι περιοχές για ανάπτυξη και αύξηση της τουριστικής κίνησης.
- Προστασία του υδάτινου δυναμικού και ορθολογική αξιοποίηση του.
- Προστασία των ευαίσθητων οικοσυστημάτων.
- Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και της ποιότητας ζωής των κατοίκων.
- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
- Προστασία της υπό εξαφάνιση πανίδας και χλωρίδας.
- Συγκράτηση του πληθυσμού στις ορεινές περιοχές.

■ II. Ενίσχυση των υποδομών και της επιχειρηματικότητας-ανταγωνιστικότητας στον τριτογενή τομέα, αξιοποίηση φυσικών πόρων

Σύντομη περιγραφή - στόχοι:

Το Μέτρο προσδοκούσε την ανάπτυξη και αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος με την προσαρμογή του στο νέο περιβάλλον του εθνικού, ευρωπαϊκού και διεθνούς ανταγωνισμού, την υιοθέτηση νέων και σύγχρονων μεθόδων οργάνωσης και διοίκησης, την προώθηση δραστηριοτήτων που απαιτούνται για υποστήριξη και ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, την αξιοποίηση και προώθηση συνεργασιών και δικτυώσεων καθώς και των ειδικών μορφών τουρισμού στις ορεινές περιοχές.

Το μέτρο χρηματοδότησε σε ποσοστό 30% περίπου (9.537.000 €) τον εκσυγχρονισμό των υπάρχουσών τουριστικών μονάδων και την δημιουργία νέων. Η φέρουσα ικανότητα των περιοχών που ήταν να αναπτυχθούν τουριστικά έπρεπε να λαμβάνουν υπόψη, συνεκτιμώντας την κατάταξη των περιοχών - ζωνών με βάση την ισχύουσα νομοθεσία και τις σχετικές υπουργικές αποφάσεις. Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στην φέρουσα ικανότητα των υπό ανάπτυξη περιοχών που βρίσκονται σε περιοχές NATURA 2000.

Το μέτρο αυτό χρηματοδότησε ενέργειες:

- ▶ Εκσυγχρονισμού τουριστικών μονάδων.
- ▶ Μετατροπής παραδοσιακών κτιρίων σε τουριστικά καταλύματα.
- ▶ Ανάπτυξης ορεινού και οικολογικού τουρισμού και τουρισμού περιπέτειας.
- ▶ Επενδύσεις ποιοτικού εκσυγχρονισμού υφισταμένων τουριστικών μονάδων ή μετατροπής διατηρητέων παραδοσιακών κτισμάτων σε τουριστικά καταλύματα.
 - ▶ Δημιουργία και συμπλήρωση των υποστηρικτικών υποδομών.
 - ▶ Νέες εναλλακτικές μορφές τουρισμού.
 - ▶ Δράσεις βελτίωσης της ποιότητας των προσφερομένων υπηρεσιών τουριστικής υποδοχής και φιλοξενίας .

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- Αύξηση αριθμού επισκεπτών και διανυκτερεύσεων.
- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.
- Αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων της Περιφέρειας.
- Ενίσχυση της εξωστρέφειας, της ανταγωνιστικότητας και της τεχνογνωσίας των επιχειρήσεων.
 - Ποιοτική και δυναμική τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας με την δημιουργία και την αναβάθμιση των υποδομών καθώς και με στοχοθετημένες δράσεις ενίσχυσης του ιδιωτικού τομέα, με σκοπό την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την προσφορά τουριστικών υπηρεσιών υψηλού ποιοτικού επιπέδου.
 - Ενίσχυση των εναλλακτικών και νέων μορφών τουρισμού όπως ο οικολογικός, αθλητικός, περιπέτειας, κλπ.

■ III. Ανάδειξη πολιτισμικών στοιχείων

Συνοπτική περιγραφή – στόχοι

Το Μέτρο αποσκοπούσε στην προστασία, ανάδειξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς των περιοχών της Περιφέρειας.

Το Μέτρο αυτό χρηματοδοτήσε:

► Έργα και δράσεις αποκατάστασης, ανάδειξης και προβολής της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- Αύξηση του τουριστικού ρεύματος.
- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
- Ανάπτυξη διακρατικής συνεργασίας.

■ IV. Μηχανισμοί υποστήριξης και προβολής του τουριστικού προϊόντος

Συνοπτική περιγραφή —στόχοι

Βασικός στόχος του Μέτρου ήταν η ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων για την ορθολογική και σύγχρονη οργάνωση της τουριστικής δραστηριότητας, με ενέργειες και μέσα τα οποία θα επαναπροσδιόριζαν ολόκληρο το προϊόν της Περιφέρειας. Κατ' αυτόν τρόπο αναμενόταν να επιτευχθεί καλύτερη υποστήριξη των τουριστικών επιχειρήσεων και των διάφορων φορέων που εμπλέκονται καθ' οιονδήποτε τρόπο στην τουριστική δραστηριότητα.

Το Μέτρο αυτό χρηματοδοτήσε:

- Τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος προώθησης του τουριστικού προϊόντος και του πολιτιστικού πλούτου με κάλυψη των πεδίων της παραγωγής, της τιμής, και των εμπλεκόμενων στο τουριστικό προϊόν φορέων.
- Την παραγωγή, με σκοπό την ευρεία διανομή, εγχειριδίων τουριστικού εμπορίου.
- Την οργάνωση επαφών γνωριμίας και διάφορων διακρατικών συνεργασιών με φορείς οι οποίοι εμπλέκονται στην τουριστική δραστηριότητα.
- Συμμετοχές σε εμπορικές, θεματικές και τουριστικές εκθέσεις της Ελλάδας και του εξωτερικού.
- Την ανάπτυξη εκστρατείας προβολής όλων των τουριστικών περιοχών της Περιφέρειας με σκοπό την σύνδεσή τους («Ηπειρος, προορισμός 4 εποχών»).
- Την ανάπτυξη και δημιουργία ιστοσελίδων για χρησιμοποίηση του διαδικτύου ως αποτελεσματικού εργαλείου προώθησης των περιοχών.
- Την Δημιουργία ταυτότητας ως «σήματος κατατεθέντος» για περιοχές διάφορων μορφών τουρισμού.
- Δημιουργία σήματος ποιότητας για τις παρεχόμενες υπηρεσίες και τις μονάδες εξυπηρέτησης .

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- Αναβάθμιση της ποιότητας στην τουριστική δραστηριότητα.
- Ορθολογική αξιοποίηση των τουριστικών πεδίων.
- Διάχυση της τουριστικής κατανάλωσης.
- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
- Σύνδεση των περιοχών μαζικού τουρισμού (παραθαλάσσιος) με αυτές της ενδοχώρας.
- Εκσυγχρονισμός των προσφερόμενων υπηρεσιών, σύμφωνα με τις νέες απαιτήσεις της αγοράς.
- Βελτίωση των δεικτών (αφίξεις, διανυκτερεύσεις, μέσος όρων ημερών διαμονής).

■ V. Ανάπτυξη της Δασοπονίας και αειφόρος διαχείριση των δασικών Οικοσυστημάτων

Συνοπτική περιγραφή – στόχοι

Το Μέτρο αναφέροταν στην διατήρηση και την ανάπτυξη των οικονομικών, οικολογικών και κοινωνικών λειτουργιών των δασών στις αγροτικές περιοχές.

Το μέτρο αυτό χρηματοδότησε:

- ▶ Απαιτούμενα συνοδευτικά μέτρα για την αειφόρο διαχείριση των δασών και την ανάπτυξη της δασοκομίας.
- ▶ Την προστασία, συντήρηση και βελτίωση των δασικών πόρων και αναδασώσεις καμένων δασών.
- ▶ Την επέκταση των δασικών εκτάσεων σε μη γεωργικές εκτάσεις και την παραγωγή περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών.

*(Όλες οι ενέργειες ήταν να υλοποιηθούν με μειοδοτικούς διαγωνισμούς και όχι με αυτεπιστασία).

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- Αύξηση απασχόλησης στον δασικό τομέα.
- Αύξηση των δασικών εκτάσεων και των παραγόμενων δασικών προϊόντων.
- Διατήρηση και βελτίωση της οικολογικής σταθερότητας.
- Μείωση της συχνότητας των πυρκαγιών, συντήρηση αντιπυρικών ζωνών.
- Ανασύσταση του δασοκομικού παραγωγικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές και πυρκαγιές .

Κριτήρια ένταξης

Μελέτες ανάπτυξης και διαχείρισης δασικών οικοσυστημάτων

Φυσικοί δείκτες – Αποτελέσματα:

- Η χαρακτηρίση σε δασική περιοχή ιδιωτικών και κοινοτικών εκτάσεων περίπου 11.000 εκταρίων.
- Αναδασώσεις πρόληψης και αποκατάστασης καμένων δασών περίπου 15.000 εκταρίων.
- Καταπολέμηση ασθενειών 2.000 Ha.
- Προστασία Εθνικών Δρυμών σε 15.000 Ha

■ VI. Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη γεωργία, τη δασοκομία, τη διατήρηση του τοπίου καθώς και τις συνθήκες εκτροφής ζώων

Συνοπτική περιγραφή – στόχοι

Το Μέτρο αναμενόταν να συμβάλλει στη προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τη δασοκομία και με τη διατήρηση του τοπίου.

Το μέτρο αυτό χρηματοδοτήσε:

1. Μετεγκαταστάσεις οχλούσων πτηνό-κτηνοτροφικών μονάδων και τον χειρισμό αποβλήτων.
2. Δράσεις για την προστασία, ανάδειξη και ανάπτυξη του γεωργικού και αγροτικού περιβάλλοντος και των προστατευομένων περιοχών Natura 2000. Η δημιουργία δομών για τη διαχείριση των ζωνών αυτών ήταν προτεραιότητα (ιδίως για τα δύο Εθνικά Πάρκα).
3. Έργα προστασίας των μνημείων της φύσης (αφορά περιοχές Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης) όπως:
 - Ανάδειξη και συντήρηση πανίδας και χλωρίδας για την προστασία δασυλλίων αρχέγονων φυτών, δρυμώνων και καστανιών, την συντήρηση και ανάδειξη βοτανικών κήπων, κλπ.
 - Ανάδειξη και προστασία υδάτινων συλλογών, βραχωδών σχηματισμών και πεζουλιών (εφόσον δεν χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ).

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- Βελτίωση συνθηκών εκτροφής ζώων.
- Προστασία δημόσιας υγείας.
- Βελτίωση ποιότητας παραγομένου κρέατος.
- Προστασία του περιβάλλοντος.

*(Για την τρίτη δράση τα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις θα προσδιορίζονταν από το Ειδικό Αναπτυξιακό Σχέδιο που ήταν να εκπονηθεί για το σκοπό αυτό).

Φυσικοί δείκτες — Αποτελέσματα:

- Μετεγκατάσταση σε 80 εκμεταλλεύσεις που ρύπαιναν.
- Παρεμβάσεις προστασίας περιβάλλοντος σε 4 περιοχές Natura 2000.
- Εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού σε 34 Κτηνοτροφικές μονάδες.

■ VII. Ανακαίνιση και ανάπτυξη των οικισμών , προστασία και διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς

Συνοπτική περιγραφή — στόχοι

Το Μέτρο αναφερόταν στην προστασία και αναβάθμιση επιλεγμένων περιοχών από τις περιοχές ολοκληρωμένης ανάπτυξης της Περιφέρειας που παρουσίαζαν οικοτουριστικό ενδιαφέρον.

Το Μέτρο αυτό χρηματοδοτήσε:

Έργα αποκατάστασης και ανάδειξης ανθρωπογενούς περιβάλλοντος όπως:

- ▶ Αποκατάσταση όψεων κτισμάτων και πλατειών.
- ▶ Δημιουργία μονάδων στάθμευσης.
- ▶ Ανάδειξη ειδικών λιθοδομών.

Οι κύριες κατηγορίες πράξεων που ήταν να υλοποιηθούν στα πλαίσια του Μέρους είναι, ενδεικτικά, οι εξής:

- Έργα αποκατάστασης δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων, πλατειών κλπ.
- Έργα δημιουργίας μονάδων στάθμευσης.
- Έργα ανάδειξης ειδικών λιθοδομών.
- Έργα που σχετίζονται γενικώς με την ποιότητα ζωής στους οικισμούς.
- Ανακαίνιση παραδοσιακών στοιχείων του τοπικού οικιστικού περιβάλλοντος.
- Προστασία και διατήρηση παραδοσιακών στοιχείων της αγροτικής κληρονομιάς (π.χ. νερόμυλοι, ανεμόμυλοι, γεφύρια κ.λπ.).
- Διατήρηση παραδοσιακών αγροτικών εργασιών και συνηθειών .

■ VIII. Στήριξη της επιχειρηματικότητας στις ορεινές περιοχές, καινοτόμες δράσεις

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι

Το Μέτρο ήταν να συμβάλει στην ανάπτυξη της βιοτεχνίας καθώς και των ειδικών μορφών τουρισμού στις ορεινές περιοχές. Επίσης στην αύξηση των εισοδημάτων των κατοίκων των περιοχών αυτών με τη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων για τη παράσχεση δυνατότητας δημιουργίας πολλαπλών δραστηριοτήτων και απόκτηση εναλλακτικών εισοδημάτων.

Το μέτρο αυτό χρηματοδότησε ενέργειες:

- ▶ Δημιουργίας μικρών μεταποιητικών μονάδων, βιοτεχνίες αξιοποίησης γεωργικών τοπικών Προϊόντων ή παράγωγα της παραγωγικής διαδικασίας με παραδοσιακό τρόπο στους τομείς γάλα, κρασί, σπρωροκηπευτικά.
- ▶ Εκσυγχρονισμού μονάδων παραδοσιακής βιοτεχνίας.
- ▶ Εκσυγχρονισμού τουριστικών μονάδων.
- ▶ Μετατροπής παραδοσιακών κτιρίων σε τουριστικά καταλύματα.
- ▶ Ανάπτυξης ορεινού και οικολογικού τουρισμού, αγροτουρισμού και τουρισμού περιπέτειας.

Φυσικοί δείκτες - αποτελέσματα

- Με το μέτρο αυτό επιδιώχθηκε η παρέμβαση σε 50 περίπου επενδύσεις.
- Δεν υπέρβηκε το 35% του συνολικού κόστους .

■ IX. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης περιοχών στην ύπαιθρο με συγκροτημένες και συνεκτικές δράσεις

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι

Το Μέτρο αναφερόταν στην παραγωγική ανασυγκρότηση των ορεινών και ημιορεινών περιοχών με την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας σε όλους τους παραγωγικούς τομείς και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Το Μέτρο αυτό χρηματοδότησε:

Ενέργειες υποστήριξης της ανάπτυξης ολοκληρωμένης μορφής οικονομικών δραστηριοτήτων κυρίως με την κατασκευή μικρών δημόσιων έργων που αναδείκνυαν μικροπεριοχές. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- ▶ Δίκτυα εξυπηρέτησης τουριστικών και αγροτικών περιοχών.
- ▶ Το επαρχιακό δίκτυο.
- ▶ Υποστηρικτικές ενέργειες βελτίωσης της λειτουργίας χιονοδρομικών κέντρων.
- ▶ Την ανάδειξη ορεινών διασχίσεων και διαδρομών για ποδηλασία.
- ▶ Την δημιουργία και ανάδειξη αναρριχητικών πεδίων.
- ▶ Την ενίσχυση δραστηριοτήτων σε υδατικούς πόρους (μελέτες ανά λεκάνη απορροής).
- ▶ Ιαματικά Θεραπευτικά κέντρα.
- ▶ Δράσεις υποστήριξης τοπικών προϊόντων.
- ▶ Την αξιοποίηση υδάτινου δυναμικού.
- ▶ Την εισαγωγή σύγχρονων μεθόδων εμπορίας συμπεριλαμβανομένων και του ηλεκτρονικού εμπορίου από τις επιχειρήσεις ορεινών περιοχών.

■ X. Παρεμβάσεις στην αλιεία

Συνοπτική περιγραφή – στόχοι

Το Μέτρο αποσκοπούσε στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση του αλιευτικού τομέα και χρηματοδότησε:

- ▶ Την κατασκευή αλιευτικών καταφυγίων.
- ▶ Βελτιωτικά έργα λιμνοθαλασσών.
- ▶ Δράσεις ανάδειξης του αλιευτικού τομέα με έργα αξιοποίησης λιμνών, παράκτιων περιοχών καθώς και μελέτες αξιοποίησης περιοχών άμεσα εξαρτημένων από την αλιεία, και μελέτες χωροθέτησης υδατοκαλλιεργητικών δραστηριοτήτων παράκτιων περιοχών.

Το Μέτρο αναμενόταν να συμβάλλει:

- ▶ Στην μείωση του κόστους των αλιευτικών προϊόντων και την βελτίωση της ποιότητας ζωής των αλιέων.

Αναμενόμενα αποτελέσματα:

- Βελτίωση της ποιότητας των αλιευμάτων.
- Αύξηση απασχόλησης στην αλιεία - Βελτίωση εισοδήματος .

■ XI. Υποδομές μεταφορών στην ύπαιθρο

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι

Το Μέτρο προσδοκούσε τη δημιουργία ενός σύγχρονου συστήματος οδικής επικοινωνίας στις ορεινές και παράκτιες περιοχές της περιφέρειας.

Το Μέτρο χρηματοδότησε έργα βελτίωσης του οδικού δικτύου με πρώτη προτεραιότητα το επαρχιακό οδικό δίκτυο και την σύνδεση των τουριστικών και αγροτικών περιοχών με το εθνικό δίκτυο και τους αυτοκινητοδρόμους. Επόμενες προτεραιότητες αυτού του Μέρου, ήταν η βελτίωση του υπολοίπου επαρχιακού οδικού δικτύου και το διαδημοτικό και τοπικό οδικό δίκτυο. Ως τελικό στόχο είχε, σε συνεργία με τις άλλες δράσεις του Άξονα, σχετικές δράσεις άλλων αξόνων του ΠΕΠ και δράσεις του Εθνικού Σκέλους του ΚΠΣ και του Ταμείου

Συνοχής, την άρση της ενδοπεριφερειακής απομόνωσης και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας σε όλους τους τομείς παραγωγής.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- Αύξηση της οδικής ασφάλειας.
- Βελτίωση της βατότητας του οδικού δικτύου.
- Αύξηση της ταχύτητας και μείωση των χρονοαποστάσεων.
- Μείωση του κόστους μεταφοράς των εμπορευμάτων.
- Βελτίωση της πρόσβασης των επισκεπτών σε τουριστικές περιοχές.
- Ευκολότερη και ταχύτερη προσπέλαση των κατοίκων στα μεγάλα αστικά κέντρα και στους μεταφορικούς άξονες.
- Άρση της ενδοπεριφερειακής απομόνωσης .

■ XII. Ενίσχυση των κοινωνικών υποδομών υγείας - πρόνοιας - εκπαίδευσης στην ύπαιθρο

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι

Το μέτρο απόβλεπε την βελτίωση του επιπέδου των υπηρεσιών της δημόσιας εκπαίδευσης και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας στην ύπαιθρο.

Το Μέτρο αυτό χρηματοδοτήσε:

► Στον τομέα της υγείας έργα εκσυγχρονισμού της κτιριακής υποδομής και του ιατρομηχανολογικού και ξενοδοχειακού εξοπλισμού των μονάδων πρωτοβάθμιας περίθαλψης (κέντρα υγείας, περιφερειακά ιατρεία). Στον τομέα της πρόνοιας υποδομές παιδικής προστασίας και υποδομές κέντρων κοινωνικής υποστήριξης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.

► Στον τομέα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης βελτίωση των υποδομών και του τεχνολογικού εξοπλισμού με την κατασκευή ή βελτίωση αιθουσών διδασκαλίας, τεχνολογικών εργαστηρίων (πληροφορικής, φυσικοχημείας) και βιβλιοθηκών. Τελικός στόχος του Μέτρου ήταν η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου, η δημιουργία ενός ελκυστικού περιβάλλοντος διαβίωσης, και σε ότι αφορά τις δράσεις του μέτρου στον τομέα της υγείας, αναβάθμιση των υπηρεσιών που είναι διαθέσιμες για τους επισκέπτες της Περιφέρειας .

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- Αναβάθμιση της ποιότητας εκπαίδευσης με την κάλυψη των αναγκών τόσο σε αίθουσες διδασκαλίας όσο και με την προμήθεια της αναγκαίας υλικοτεχνικής υποδομής.
- Λειτουργία σύγχρονου περιφερειακού δικτύου παροχής υπηρεσιών υγείας υψηλής ποιότητας που θα καλύπτει τις ανάγκες των κατοίκων και των επισκεπτών.
- Λειτουργία δομών κοινωνικής πρόνοιας και παιδικής προστασίας υψηλής ποιότητας.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας.

■ XIII. Ανάδειξη φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος

Σύντομη περιγραφή –στόχοι

Το μέτρο αποσκοπούσε στην βελτίωση των περιβαλλοντικών υποδομών και την προστασία των ευαίσθητων παράκτιων και εσωτερικών οικοσυστημάτων της Περιφέρειας.

Οι απαιτήσεις της Οδηγίας 60/2000/CE ακολουθήθηκε σχετικά με τους υδάτινους πόρους.

Το μέτρο αυτό χρηματοδότησε

- ▶ Έργα βελτίωσης των εγκαταστάσεων υδροληψίας και επεξεργασίας νερού (δράσεις που περιλαμβάνουν άντληση υπογείων υδάτων δεν ήταν επιλέξιμες).
- ▶ Έργα αναπλάσεων —διαμορφώσεων περιοχών της υπαίθρου.
- ▶ Έργα διαχείρισης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.
- ▶ Έργα χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- Προστασία και ανάδειξη του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.
- Προστασία του υδάτινου δυναμικού και ορθολογικότερη αξιοποίησή του.
- Βελτίωση των περιβαλλοντικών υποδομών.
- Επίλυση των προβλημάτων ύδρευσης.
- Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και της ποιότητας ζωής των κατοίκων.
- Αύξηση τουριστικού ρεύματος.
- Ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού.

Ο ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6

Τέλος ο Άξονας 6 περιελάμβανε τα εξής έργα:

- ▶ Τεχνική βοήθεια ΕΤΠΑ .
- ▶ Τεχνική βοήθεια ΕΓΤΠ-Ε .

12.2.5. Πορεία ΠΕΠ Ηπείρου 2000-2006 κατά το Κλείσιμο⁵⁴

Η πορεία του προγράμματος κατά την Τελική Έκθεση Κλεισίματος, που σχετίζεται άμεσα με τον τομέα του Τουρισμού κατά τους Άξονες Προτεραιότητας, τα Μέτρα, τον τίτλο του έργου, τον τόπο υλοποίησης και τον φορέα έχει ως εξής:

TAMEIO : ΕΤΠΑ (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης)

Ο ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1

⁵⁴ Βλέπε σχετικά Έργα ΠΕΠ Ηπείρου 2000-2006. Παρακάτω απομονώνονται τα έργα που σχετίζονται άμεσα είτε έμμεσα με τον τουρισμό.

* Το **Μ.1.1.** στον τομέα Μεταφορές, εμπερικλείει κάθε νέα χάραξη κλειστού αυτοκινητόδρομου και κατασκευή – βελτίωση τμημάτων της Εθνικής – Διαπεριφερειακής Οδοποιίας , βασικά μέτρα που σχετίζονται έμμεσα με τον τομέα του Τουρισμού.

■ ΜΕΤΡΟ 3

► **ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ. 70/2001 (Α' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ).**

Τομέας: Επιχειρηματικότητα
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: ΔΙ.Σ.Α. Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 1.7.2003
Προϋπολογισμός: 35.254,59 €
Ποσό Σύμβασης: 15.864,58 €
Πληρωμές: 15.864,58 €

► **ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΠΕ. ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ. 70/2001 (Β' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ).**

Τομέας: Επιχειρηματικότητα
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: ΔΙ.Σ.Α. Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 17.9.2004
Προϋπολογισμός: 30.000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 13.500,00 €
Πληρωμές: 13.500,00 €

► **Ν.ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ: ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΗΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡ.ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΥ ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΣ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΙΣ ΦΥΣΙΚΕΣ ΟΜΟΡΦΙΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.**

Τομέας: ΚτΠ
Τόπος Υλοποίησης: Νομός Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Ν.Α Ιωαννίνων
Ημερομηνία Ένταξης: 1.11.2005
Προϋπολογισμός: 103.938,17 €
Ποσό Σύμβασης: 103.938,17 €
Πληρωμές: 103.938,17 €

► **Ν.ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ: ΑΡΓΥΡΟΧΡΥΣΟΧΟΪΑ – ΥΦΑΝΤΙΚΗ – ΜΑΣΤΟΡΕΣ ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΤΕΧΝΗΣ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.**

Τομέας: ΚτΠ
Τόπος Υλοποίησης: Νομός Ιωαννίνων

Φορέας Υλοποίησης: Ν.Α Ιωαννίνων
Ημερομηνία Ένταξης: 1.11.2005
Προϋπολογισμός: 104.455,82 €
Ποσό Σύμβασης: 104.455,82 €
Πληρωμές: 104.455,82 €

► ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΕΤΡΙΝΩΝ ΓΕΦΥΡΙΩΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ.

Τομέας: ΚτΠ
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Ημερομηνία Ένταξης: 1.11.2005
Προϋπολογισμός: 74.500,00 €
Ποσό Σύμβασης: 74.456,50 €
Πληρωμές: 74.453,50 €

► ΣΥΛΛΟΓΗ - ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ - ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ.

Τομέας: ΚτΠ
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Ιωαννιτών, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: ΙΒ' ΕΠΚΑ
Ημερομηνία Ένταξης: 1.11.2005
Προϋπολογισμός: 88.000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 88.000,00 €
Πληρωμές: 88.000,00 €

► ΣΥΛΛΟΓΗ - ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ - ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ, ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ ΚΑΙ ΗΠΕΙΡΟΥ.

Τομέας: ΚτΠ
Τόπος Υλοποίησης: Νομός Πρεβέζης
Φορέας Υλοποίησης: Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Ηπειρωτικών Σπουδών
Ημερομηνία Ένταξης: 1.11.2005
Προϋπολογισμός: 73.000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 73.000,00 €
Πληρωμές: 73.000,00 €

► ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ, ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΡΕΒΕΖΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΜΕΣΩ ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΑΚΗΣ ΠΥΛΗΣ.

Τομέας: ΚτΠ

Τόπος Υλοποίησης: Νομός Πρεβέζης

Φορέας Υλοποίησης: Ν.Α. Πρέβεζας

Ημερομηνία Ένταξης: 1.11.2005

Προϋπολογισμός: 91.465,01 €

Ποσό Σύμβασης: 90.453,01 €

Πληρωμές: 90.453,01 €

► ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ, ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗ ΥΠΑΡΧΟΝΤΟΣ ΥΛΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΡΕΒΕΖΗΣ.

Τομέας: ΚτΠ

Τόπος Υλοποίησης: Νομός Πρεβέζης

Φορέας Υλοποίησης: Ν.Α. Πρέβεζας

Ημερομηνία Ένταξης: 16.11.2005

Προϋπολογισμός: 47.481,00 €

Ποσό Σύμβασης: 47.481,00 €

Πληρωμές: 47.481,00 €

► ΠΙΛΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΛΟΗΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΞΕΝΑΓΗΣΗΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΡΤΑΙΩΝ.

Τομέας: ΚτΠ

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Αρταίων, Νομού Άρτας

Φορέας Υλοποίησης: Δ/ση Διοίκησης Π.Η.

Ημερομηνία Ένταξης: 18.9.2006

Προϋπολογισμός: 261.800,00 €

Ποσό Σύμβασης: 258.551,30 €

Πληρωμές: 196.076,30 €

Ο ΑΞΙΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2

■ ΜΕΤΡΟ 1

► ΑΠΟΚΤΑΣΤΑΣΗ ΛΙΜΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.

Τομέας: Περιβάλλον

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Ιωαννιτών, Νομού Ιωαννίνων

Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Ιωαννιτών

Ημερομηνία Ένταξης: 24.10.2001

Προϋπολογισμός: 367.072,63 €

Ποσό Σύμβασης: 367.072,63 €

Πληρωμές: 367.072,63 €

► **ΑΝΑΠΛΑΣΗ - ΑΝΑΔΕΙΞΗ - ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΛΙΜΝΗΣ ΠΑΜΒΩΤΙΔΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΜΕΤΡΙΚΩΝ ΑΥΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ.**

Τομέας: Περιβάλλον
Τόπος Υλοποίησης: Νομός Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: ΔΙ.ΠΕ.ΧΩ. Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 24.10.2001
Προϋπολογισμός: 88.041,09 €
Ποσό Σύμβασης: 88.041,09 €
Πληρωμές: 88.041,09 €

► **ΕΝΟΠΙΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΑΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΠΑΜΒΩΤΙΔΑΣ.**

Τομέας: Περιβάλλον
Τόπος Υλοποίησης: Δήμοι Ανατολής και Παμβωτίδος, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Ν.Α. Ιωαννίνων
Ημερομηνία Ένταξης: 20.12.2005
Προϋπολογισμός: 2.358.871,72 €
Ποσό Σύμβασης: 2.358.871,72 €
Πληρωμές: 2.350.868,20 €

* Το **Μ.2.2.** στον τομέα Υγεία – Πρόνοια και Εκπαίδευση, εμπερικλείει και τον εκσυγχρονισμό εξοπλισμού και λοιπών υποδομών των Νοσοκομείων, την δημιουργία υποδομών στην Εκπαίδευση, Έρευνα και Τεχνολογία, βασικά μέτρα που σχετίζονται άμεσα με τον τομέα του Τουρισμού.

■ **ΜΕΤΡΟ 3**

► **ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΟΠΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΔΗΜΟΥ ΑΡΤΑΣ.**

Τομέας: Ολοκληρωμένη Αστική Ανάπτυξη
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Αρταίων, Νομού Άρτας
Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Αρταίων
Ημερομηνία Ένταξης: 17.6.2005
Προϋπολογισμός: 166.000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 165.978,77 €
Πληρωμές: 165.978,77 €

► **ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΤΑ ΠΑΛΑΙΑ ΣΦΑΓΕΙΑ.**

Τομέας: Ολοκληρωμένη Αστική Ανάπτυξη
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Πρέβεζας, Νομού Πρεβέζης
Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Πρέβεζας
Ημερομηνία Ένταξης: 5.5.2006
Προϋπολογισμός: 495.000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 483.732,60 €

Πληρωμές: 483.732,02 €

► ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΣΤΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΟΧΗΜΑΤΟΣ ΤΥΠΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΡΑΙΝΟΥ ΠΟΛΗΣ.

Τομέας: Ολοκληρωμένη Αστική Ανάπτυξη
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Πρέβεζας, Νομού Πρεβέζης
Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Πρέβεζας
Ημερομηνία Ένταξης: 19.4.2005
Προϋπολογισμός: 199.000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 199.000,00 €
Πληρωμές: 199.000,00 €

* Το **Μ.2.3.** στον τομέα Ολοκληρωμένη Αστική Ανάπτυξη, εμπερικλείει και δράσεις αποβλήτων και αναβάθμισης αστικού περιβάλλοντος μέσω αναπλάσεων και ανήκουν άμεσα στον τομέα του Τουρισμού.

Ο ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3

■ ΜΕΤΡΟ 2

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ Ν.2601/98 ΕΤΟΥΣ 2000 ΙΔΡΥΣΗ - ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.

Τομέας: Επιχειρηματικότητα
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: ΔΙ.Σ.Α. Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 23.12.2002
Προϋπολογισμός: 350.318,96 €
Ποσό Σύμβασης: 111.832,99 €
Πληρωμές: 111.832,99 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ Ν.2601/98 ΕΤΟΥΣ 2001 ΙΔΡΥΣΗ - ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.

Τομέας: Επιχειρηματικότητα
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: ΔΙ.Σ.Α. Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 23.12.2002
Προϋπολογισμός: 1.293.083,73 €
Ποσό Σύμβασης: 375.793,05 €
Πληρωμές: 375.793,05 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΠΕ.ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ. 70/2001 (Α' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ).

Τομέας: Επιχειρηματικότητα

Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: ΔΙ.Σ.Α. Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 1.7.2003
Προϋπολογισμός: 2.023.512,50 €
Ποσό Σύμβασης: 910.579,84 €
Πληρωμές: 910.579,84 €

► **ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΜΟΝΟΠΑΤΙΟΥ ΑΠΟ ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΣΙΩΚΟΥ ΧΡΟΥΣΙΑ ΕΩΣ ΠΛΑΤΕΙΑ ΡΟΥΣΟΥ.**

Τομέας: Τουρισμός
Τόπος Υλοποίησης: Κοινότητα Συρράκου, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Κοινότητα Συρράκου
Ημερομηνία Ένταξης: 15.9.2004
Προϋπολογισμός: 172.991,49 €
Ποσό Σύμβασης: 172.267,74 €
Πληρωμές: 29.512,00 €

► **ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΜΟΝΟΠΑΤΙΟΥ ΣΥΡΡΑΚΟΥ - ΚΑΛΑΡΡΥΤΩΝ ΣΤΗ ΘΕΣΗ ΜΠΑΝΤΖΑ.**

Τομέας: Τουρισμός
Τόπος Υλοποίησης: Κοινότητα Συρράκου, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Κοινότητα Συρράκου
Ημερομηνία Ένταξης: 15.9.2004
Προϋπολογισμός: 165.000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 137.227,48 €
Πληρωμές: 29.110,72 €

► **ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ - ΣΗΜΑΝΣΗ ΜΟΝΟΠΑΤΙΟΥ, ΤΜΗΜΑ: 1. ΓΕΦΥΡΑ ΑΜΠΕΛΟΧΩΡΙΟΥ - ΚΛΙΦΚΗ, 2. ΠΗΓΕΣ ΚΛΙΦΚΗΣ – ΑΡΑΧΘΟΣ.**

Τομέας: Τουρισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Πραμαντών, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Πραμαντών
Ημερομηνία Ένταξης: 15.9.2004
Προϋπολογισμός: 176.400,00 €
Ποσό Σύμβασης: 133.451,90 €
Πληρωμές: 86.989,28 €

► **ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ/ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΣΠΗΛΑΙΟ – ΠΡΑΜΑΝΤΑ – ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ ΔΗΜΟΥ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ.**

Τομέας: Τουρισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Πραμαντών, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Πραμαντών
Ημερομηνία Ένταξης: 28.12.2004
Προϋπολογισμός: 715.000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 715.000,00 €
Πληρωμές: 708.601,36 €

► ΠΛΑΚΟΣΤΡΩΣΗ ΜΟΝΟΠΑΤΙΩΝ ΑΠΟ ΑΪ ΜΑΡΚΟ ΠΡΟΣ ΠΛΑΤΕΙΑ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΟΔΟ.

Τομέας: Τουρισμός
Τόπος Υλοποίησης: Κοινότητα Μελισσουργών, Νομού Άρτας
Φορέας Υλοποίησης: Κοινότητα Μελισσουργών
Ημερομηνία Ένταξης: 15.9.2004
Προϋπολογισμός: 56.979,71 €
Ποσό Σύμβασης: 56.979,71 €
Πληρωμές: 56.979,71 €

► ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ - ΦΥΤΕΥΣΗ ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΙΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΝΕΟΧΩΡΙΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΡΑΧΘΟΥ.

Τομέας: Τουρισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Αράχθου, Νομού Άρτας
Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Αράχθου
Ημερομηνία Ένταξης: 22.4.2005
Προϋπολογισμός: 148.107,40 €
Ποσό Σύμβασης: 148.107,40 €
Πληρωμές: 148.107,40 €

► ΑΝΑΔΕΙΞΗ - ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΘΕΣΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΑΣΣΑΡΩΝΑΣ ΚΑΙ ΕΥΡΥΤΕΡΟΥ ΧΩΡΟΥ.

Τομέας: Τουρισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Πασσαρώνας, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Πασσαρώνας
Ημερομηνία Ένταξης: 15.9.2005
Προϋπολογισμός: 916.500,00 €
Ποσό Σύμβασης: 859.507,55 €
Πληρωμές: 786.638,63 €

► ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΣΗΜΑΝΣΗ ΜΟΝΟΠΑΤΙΟΥ ΤΜΗΜΑ ΠΑΛΙΟΣΕΛΙ ΔΡΑΚΟΛΙΜΝΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ.

Τομέας: Τουρισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Κόνιτσας, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Κόνιτσας
Ημερομηνία Ένταξης: 22.4.2005
Προϋπολογισμός: 93.345,60 €
Ποσό Σύμβασης: 93.345,60 €
Πληρωμές: 93.345,60 €

► ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΣΗΜΑΝΣΗ ΜΟΝΟΠΑΤΙΟΥ ΤΜΗΜΑ ΑΓ.ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΔΡΑΚΟΛΙΜΝΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ.

Τομέας: Τουρισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Κόνιτσας, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Κόνιτσας
Ημερομηνία Ένταξης: 22.4.2005

Προϋπολογισμός: 148.121,57 €
Ποσό Σύμβασης: 148.121,57 €
Πληρωμές: 148.121,57 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΠΕ.ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ. 70/2001 (Β' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ)

Τομέας: Επιχειρηματικότητα
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: ΔΙ.Σ.Α. Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 17.9.2004
Προϋπολογισμός: 4.436.319,31 €
Ποσό Σύμβασης: 1.996.343,96 €
Πληρωμές: 1.736.007,28 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ Ν.2601/98 ΕΤΟΥΣ 2002. ΙΔΡΥΣΗ - ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.

Τομέας: Επιχειρηματικότητα
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: ΔΙ.Σ.Α. Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 2.3.2005
Προϋπολογισμός: 3.042.034,05 €
Ποσό Σύμβασης: 834.164,96 €
Πληρωμές: 735.131,60 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ Ν.2601/98 ΕΤΟΥΣ 2003. ΙΔΡΥΣΗ - ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.

Τομέας: Επιχειρηματικότητα
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: ΔΙ.Σ.Α. Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 2.3.2005
Προϋπολογισμός: 3.686.976,70 €
Ποσό Σύμβασης: 1.652.490,64 €
Πληρωμές: 1.652.490,64 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ.70/2001 ΣΤΟ ΠΕΠ ΗΠΕΙΡΟΥ Γ' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ 3.2, ASPIS BANK ΑΤΕ.

Τομέας: Επιχειρηματικότητα
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: ASPIS BANK ΑΤΕ.
Ημερομηνία Ένταξης: 11.12.2007
Προϋπολογισμός: 33.082,41 €
Ποσό Σύμβασης: 15.879,56 €
Πληρωμές: 0,00 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ.70/2001 ΣΤΟ ΠΕΠ ΗΠΕΙΡΟΥ Γ' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ (Μ.3.2), ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ.

Τομέας: Επιχειρηματικότητα

Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα

Φορέας Υλοποίησης: ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ.

Ημερομηνία Ένταξης: 11.12.2007

Προϋπολογισμός: 413.710,39 €

Ποσό Σύμβασης: 198.580,98 €

Πληρωμές: 198.580,98 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ.70/2001 ΣΤΟ ΠΕΠ ΗΠΕΙΡΟΥ Γ' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ (Μ.3.2), ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε

Τομέας: Επιχειρηματικότητα

Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα

Φορέας Υλοποίησης: ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε

Ημερομηνία Ένταξης: 11.12.2007

Προϋπολογισμός: 4.177.849,61 €

Ποσό Σύμβασης: 2.005.367,76 €

Πληρωμές: 0,00 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ.70/2001 ΣΤΟ ΠΕΠ ΗΠΕΙΡΟΥ Γ' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ (Μ.3.2), ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

Τομέας: Επιχειρηματικότητα

Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα

Φορέας Υλοποίησης: ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

Ημερομηνία Ένταξης: 11.12.2007

Προϋπολογισμός: 1.817.728,12 €

Ποσό Σύμβασης: 872.509,49 €

Πληρωμές: 0,00 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ.70/2001 ΣΤΟ ΠΕΠ ΗΠΕΙΡΟΥ Γ' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ (Μ.3.2), ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε

Τομέας: Επιχειρηματικότητα

Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα

Φορέας Υλοποίησης: ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε

Ημερομηνία Ένταξης: 11.12.2007

Προϋπολογισμός: 5.804.546,08 €

Ποσό Σύμβασης: 2.786.182,10 €

Πληρωμές: 0,00 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ.70/2001 ΣΤΟ ΠΕΠ ΗΠΕΙΡΟΥ Γ' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ (Μ.3.2), ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.

Τομέας: Επιχειρηματικότητα

Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα

Φορέας Υλοποίησης: ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
Ημερομηνία Ένταξης: 11.12.2007
Προϋπολογισμός: 179.232,80 €
Ποσό Σύμβασης: 86.031,74 €
Πληρωμές: 0,00 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ.70/2001 ΣΤΟ ΠΕΠ ΗΠΕΙΡΟΥ Γ' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ (Μ.3.2), ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

Τομέας: Επιχειρηματικότητα
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.
Ημερομηνία Ένταξης: 11.12.2007
Προϋπολογισμός: 2.151.285,14 €
Ποσό Σύμβασης: 1.032.616,85 €
Πληρωμές: 0,00 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ.70/2001 ΣΤΟ ΠΕΠ ΗΠΕΙΡΟΥ Γ' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ (Μ.3.2), ALPHA BANK Α.Ε.

Τομέας: Επιχειρηματικότητα
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: ALPHA BANK Α.Ε.
Ημερομηνία Ένταξης: 11.12.2007
Προϋπολογισμός: 1.464.489,58 €
Ποσό Σύμβασης: 702.954,99 €
Πληρωμές: 0,00 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ.70/2001 ΣΤΟ ΠΕΠ ΗΠΕΙΡΟΥ Γ' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ (Μ.3.2), ΤΡΑΠΕΖΑ PROBANK Α.Ε.

Τομέας: Επιχειρηματικότητα
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: PROBANK Α.Ε.
Ημερομηνία Ένταξης: 11.12.2007
Προϋπολογισμός: 166.343,88 €
Ποσό Σύμβασης: 79.845,06 €
Πληρωμές: 0,00 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ.70/2001 ΣΤΟ ΠΕΠ ΗΠΕΙΡΟΥ Γ' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ (Μ.3.2), ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΤΤΙΚΗΣ Α.Ε.

Τομέας: Επιχειρηματικότητα
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΤΤΙΚΗΣ Α.Ε.
Ημερομηνία Ένταξης: 11.12.2007
Προϋπολογισμός: 353.518,00 €
Ποσό Σύμβασης: 170.648,64 €
Πληρωμές: 0,00 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΜΜΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΑΝ.70/2001 ΣΤΟ ΠΕΠ ΗΠΕΙΡΟΥ Γ' ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ (Μ.3.2), ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ.

Τομέας: Επιχειρηματικότητα

Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα

Φορέας Υλοποίησης: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ.

Ημερομηνία Ένταξης: 11.12.2007

Προϋπολογισμός: 411.379,05 €

Ποσό Σύμβασης: 197.461,94 €

Πληρωμές: 0,00 €

■ ΜΕΤΡΟ 3

► ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Ηγουμενίτσας, Νομού Θεσπρωτίας

Φορέας Υλοποίησης: Δ.Δ.Ε. Π.Η.

Ημερομηνία Ένταξης: 25.10.2001

Προϋπολογισμός: 2.530.784,20 €

Ποσό Σύμβασης: 2.530.435,05 €

Πληρωμές: 1.986.063,00 €

► ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΡΤΑΣ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Αρταίων, Νομού Άρτας

Φορέας Υλοποίησης: Δ.Δ.Ε. Π.Η.

Ημερομηνία Ένταξης: 8.2.2002

Προϋπολογισμός: 5.141.221,45 €

Ποσό Σύμβασης: 5.127.395,58 €

Πληρωμές: 5.104.827,86 €

► ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ (Α' ΦΑΣΗ).

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Μετσόβου, Νομού Ιωαννίνων

Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Μετσόβου.

Ημερομηνία Ένταξης: 30.7.2003

Προϋπολογισμός: 314.378,19 €

Ποσό Σύμβασης: 312.435,10 €

Πληρωμές: 286.744,42 €

► ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ 'ΣΤΟΥΜΠΑΙΝΑΣ'.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Περάματος, Νομού Ιωαννίνων

Φορέας Υλοποίησης: Ν.Α. Ιωαννίνων / Δ.Τ.Υ.

Ημερομηνία Ένταξης: 13.6.2002
Προϋπολογισμός: 205.208,41 €
Ποσό Σύμβασης: 205.208,41 €
Πληρωμές: 199.726,69 €

► **ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΕΓΗΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΡΑΨΗΣ.**

Τομέας: Πολιτισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Παμβωτίδας, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Ν.Α. Ιωαννίνων / Δ.Τ.Υ.
Ημερομηνία Ένταξης: 13.6.2002
Προϋπολογισμός: 29.135,77 €
Ποσό Σύμβασης: 29.135,77 €
Πληρωμές: 29.135,77 €

► **ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΣΤΕΓΗΣ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΝΕΓΑΔΩΝ ΖΑΓΟΡΙΟΥ.**

Τομέας: Πολιτισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Τύμφης, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Ν.Α. Ιωαννίνων / Δ.Τ.Υ.
Ημερομηνία Ένταξης: 13.6.2002
Προϋπολογισμός: 101.589,29 €
Ποσό Σύμβασης: 101.589,29 €
Πληρωμές: 101.589,29 €

► **ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΣΤΕΓΗΣ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΑΝΗΛΙΟΥ.**

Τομέας: Πολιτισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Μετσόβου, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Ν.Α. Ιωαννίνων / Δ.Τ.Υ.
Ημερομηνία Ένταξης: 13.6.2002
Προϋπολογισμός: 88.041,09 €
Ποσό Σύμβασης: 82.808,21 €
Πληρωμές: 81.904,73 €

► **ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΕΛΕΑΣ ΚΑΙ ΝΤΟΛΙΑΝΗΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ.**

Τομέας: Πολιτισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Παραποτάμου, Νομού Θεσπρωτίας
Φορέας Υλοποίησης: ΔΒ' ΕΠΚΑ
Ημερομηνία Ένταξης: 8.7.2002
Προϋπολογισμός: 1.808.821,72 €
Ποσό Σύμβασης: 1.808.821,72 €
Πληρωμές: 1.769.297,45 €

► **ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΠΛΑΝΕΙΟΥ ΟΙΚΟΚΥΡΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ Δ.Δ. ΓΡΑΜΜΕΝΟΥ, ΔΗΜΟΥ ΠΑΣΣΑΡΩΝΟΣ.**

Τομέας: Πολιτισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Πασαρώνας, Νομού Ιωαννίνων

Φορέας Υλοποίησης: Ν.Α. Ιωαννίνων / Δ.Τ.Υ.

Ημερομηνία Ένταξης: 26.8.2002

Προϋπολογισμός: 222.263,94 €

Ποσό Σύμβασης: 209.380,86 €

Πληρωμές: 193.834,00 €

► ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΖΙΤΣΑΣ (ΕΚΘΕΣΗ ΕΡΓΩΝ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΜΑΛΑΜΟΥ).

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Ζίτσας, Νομού Ιωαννίνων

Φορέας Υλοποίησης: Ν.Α. Ιωαννίνων / Δ.Τ.Υ.

Ημερομηνία Ένταξης: 26.8.2002

Προϋπολογισμός: 270.571,17 €

Ποσό Σύμβασης: 270.571,17 €

Πληρωμές: 270.571,17 €

► ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΥ ΙΕΡΩΝ ΜΟΝΩΝ ΝΗΣΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Κοινότητα Νήσου, Νομού Ιωαννίνων

Φορέας Υλοποίησης: Δ.Δ.Ε. Π.Η.

Ημερομηνία Ένταξης: 11.11.2002

Προϋπολογισμός: 574.165,64 €

Ποσό Σύμβασης: 574.165,64 €

Πληρωμές: 562.537,03 €

► ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΔΥΜΟΚΑΣΤΡΟΥ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Κοινότητα Πέρδικας, Νομού Θεσπρωτίας

Φορέας Υλοποίησης: ΔΒ' ΕΠΚΑ

Ημερομηνία Ένταξης: 8.7.2002

Προϋπολογισμός: 537.540,57 €

Ποσό Σύμβασης: 478.846,52 €

Πληρωμές: 453.924,17 €

► ΣΤΕΡΕΩΣΗ, ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ ΣΟΥΦΑΡΙ ΣΕΡΑΪ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Ιωαννιτών, Νομού Ιωαννίνων

Φορέας Υλοποίησης: Δ.Δ.Ε. Π.Η.

Ημερομηνία Ένταξης: 15.7.2002

Προϋπολογισμός: 4.841.267,12 €

Ποσό Σύμβασης: 4.600.227,16 €

Πληρωμές: 4.520.359,79 €

► ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ – ΜΝΗΜΕΙΑ ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΟΔΟΥ

Τομέας: Πολιτισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Παραμυθιάς, Νομού Θεσπρωτίας
Φορέας Υλοποίησης: 8^η ΕΒΑ
Ημερομηνία Ένταξης: 12.5.2003
Προϋπολογισμός: 674.981,66 €
Ποσό Σύμβασης: 674.981,66 €
Πληρωμές: 640.579,58 €

► ΣΤΕΡΕΩΣΗ – ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ.

Τομέας: Πολιτισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμοι Φαναριού και Φιλιππιάδας, Νομού Πρεβέζης
Φορέας Υλοποίησης: 8^η ΕΒΑ
Ημερομηνία Ένταξης: 14.11.2002
Προϋπολογισμός: 352.164,34 €
Ποσό Σύμβασης: 352.164,34 €
Πληρωμές: 341.681,23 €

► ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΑΡΤΑΣ.

Τομέας: Πολιτισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Αρταίων, Νομού Άρτας
Φορέας Υλοποίησης: 8^η ΕΒΑ
Ημερομηνία Ένταξης: 14.11.2002
Προϋπολογισμός: 234.776,23 €
Ποσό Σύμβασης: 234.776,23 €
Πληρωμές: 222.035,43 €

► ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ – ΕΚΘΕΣΗ ΝΕΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΝΙΚΟΠΟΛΗΣ.

Τομέας: Πολιτισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Πρέβεζας, Νομού Πρεβέζης
Φορέας Υλοποίησης: ΔΓ' ΕΠΚΑ
Ημερομηνία Ένταξης: 28.3.2005
Προϋπολογισμός: 1.400.000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 1.400.000,00 €
Πληρωμές: 1.313.633,51 €

► ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ Ν.Α. ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ ΚΑΣΤΡΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.

Τομέας: Πολιτισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Ιωαννιτών, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: 8^η ΕΒΑ
Ημερομηνία Ένταξης: 12.5.2003
Προϋπολογισμός: 1.198.881,14 €
Ποσό Σύμβασης: 1.198.881,14 €
Πληρωμές: 1.163.218,76 €

► ΕΚΘΕΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Ηγουμενίτσας, Νομού Θεσπρωτίας

Φορέας Υλοποίησης: ΛΒ' ΕΠΚΑ

Ημερομηνία Ένταξης: 12.5.2003

Προϋπολογισμός: 1.320.616,28 €

Ποσό Σύμβασης: 1.320.616,28 €

Πληρωμές: 1.298.596,14 €

► ΑΝΑΔΕΙΞΗ – ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΓΙΤΑΝΗΣ
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Φιλιατών, Νομού Θεσπρωτίας

Φορέας Υλοποίησης: ΛΒ' ΕΠΚΑ

Ημερομηνία Ένταξης: 12.5.2003

Προϋπολογισμός: 1.346.616,29 €

Ποσό Σύμβασης: 1.346.616,29 €

Πληρωμές: 1.338.294,38 €

► ΑΝΑΔΕΙΞΗ – ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΥ ΩΡΡΑΟΥ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Ανωγείου, Νομού Πρεβέζης

Φορέας Υλοποίησης: ΙΒ' ΕΠΚΑ

Ημερομηνία Ένταξης: 23.12.2002

Προϋπολογισμός: 294.000,00 €

Ποσό Σύμβασης: 294.000,00 €

Πληρωμές: 293.977,65 €

► ΑΝΑΔΕΙΞΗ – ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΣΣΩΠΗΣ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Ζαλόγγου, Νομού Πρεβέζης

Φορέας Υλοποίησης: ΙΒ' ΕΠΚΑ

Ημερομηνία Ένταξης: 23.12.2002

Προϋπολογισμός: 440.200,00 €

Ποσό Σύμβασης: 440.200,00 €

Πληρωμές: 421.454,67 €

► ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ – ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ
ΜΝΗΜΕΙΩΝ Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Άνω Πωγωνίου, Νομού Ιωαννίνων

Φορέας Υλοποίησης: 8^η ΕΒΑ

Ημερομηνία Ένταξης: 25.7.2003

Προϋπολογισμός: 1.647.993,01 €

Ποσό Σύμβασης: 1.647.956,61 €

Πληρωμές: 1.624.020,43 €

► ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ – ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΥ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΑΓ. ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗΣ ΚΕΡΑΣΩΝΑΣ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Φιλιπιάδας, Νομού Πρεβέζης

Φορέας Υλοποίησης: Ι.Μητρόπολη Νικοπόλεως και Πρεβέζης

Ημερομηνία Ένταξης: 12.11.2003

Προϋπολογισμός: 446.192,25 €

Ποσό Σύμβασης: 446.192,25 €

Πληρωμές: 401.000,00 €

► ΣΤΕΡΕΩΣΗ – ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ Ι.Ν ΠΑΡΗΓΟΡΗΤΙΣΑΣ ΑΡΤΑΣ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Αρταίων, Νομού Άρτας

Φορέας Υλοποίησης: 8^η ΕΒΑ

Ημερομηνία Ένταξης: 25.7.2003

Προϋπολογισμός: 985.000,00 €

Ποσό Σύμβασης: 985.000,00 €

Πληρωμές: 615.684,84 €

► ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ – ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΙΩΤΙΣΣΑΣ ΓΟΥΡΙΑΝΩΝ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Άγναντων, Νομού Άρτας

Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Άγναντων

Ημερομηνία Ένταξης: 10.9.2003

Προϋπολογισμός: 155.908,24 €

Ποσό Σύμβασης: 144.314,77 €

Πληρωμές: 136.869,30 €

► ΕΚΘΕΣΗ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΝΕΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΑΡΤΑΣ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Αρταίων, Νομού Άρτας

Φορέας Υλοποίησης: ΔΓ' ΕΠΚΑ

Ημερομηνία Ένταξης: 14.2.2006

Προϋπολογισμός: 1.800.000,00 €

Ποσό Σύμβασης: 1.800.000,00 €

Πληρωμές: 1.657.339,90 €

► ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΔΥΜΟΚΑΣΤΡΟΥ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ – Β' ΦΑΣΗ: ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ-ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΑΦΙΚΟΥ ΤΥΜΒΟΥ, ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ Γ' ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΤΑ ΜΗΚΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ.

Τομέας: Πολιτισμός

Τόπος Υλοποίησης: Κοινότητας Πέρδικας, Νομού Θεσπρωτίας

Φορέας Υλοποίησης: ΛΒ' ΕΠΚΑ
Ημερομηνία Ένταξης: 22.2.2006
Προϋπολογισμός: 500.000 €
Ποσό Σύμβασης: 500.000 €
Πληρωμές: 475.979,30 €

▶ **ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΕΛΕΑΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ – Β' ΦΑΣΗ: ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ-ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΘΕΑΤΡΟΥ, 8^Α ΠΥΡΓΟΥ ΚΑΙ ΒΟΡΕΙΑΣ ΠΥΛΗΣ – ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΧΩΡΟΥ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ.**

Τομέας: Πολιτισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Παραμυθιάς, Νομού Θεσπρωτίας
Φορέας Υλοποίησης: ΛΒ' ΕΠΚΑ
Ημερομηνία Ένταξης: 22.2.2006
Προϋπολογισμός: 900.000 €
Ποσό Σύμβασης: 900.000 €
Πληρωμές: 882.367,08 €

▶ **ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΝΤΟΛΙΑΝΗΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ – Β' ΦΑΣΗ: ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ-ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΒΟΡΕΙΑΣ ΚΥΡΙΑΣ ΠΥΛΗΣ ΚΑΙ ΚΤΗΡΙΟΥ 11, ΣΤΕΡΕΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΕ ΤΕΙΧΗ ΚΑΙ ΠΥΡΓΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ, ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΛΥΟΜΕΝΗΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ.**

Τομέας: Πολιτισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Παραποτάμου, Νομού Θεσπρωτίας
Φορέας Υλοποίησης: ΛΒ' ΕΠΚΑ
Ημερομηνία Ένταξης: 22.2.2006
Προϋπολογισμός: 600.000 €
Ποσό Σύμβασης: 600.000 €
Πληρωμές: 555.535,55 €

▶ **ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΕΙΧΩΝ ΚΑΣΤΡΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.**

Τομέας: Πολιτισμός
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Ιωαννιτών, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: 8^η ΕΒΑ
Ημερομηνία Ένταξης: 22.2.2006
Προϋπολογισμός: 2.600.000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 2.600.000,00 €
Πληρωμές: 2.079.909,89 €

■ ΜΕΤΡΟ 4

▶ **ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΒΟΛΗ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ Δ/ΝΣΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ Π.Η.**

Τομέας: Τουρισμός
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: ΔΙ.Σ.Α. Π.Η.

Ημερομηνία Ένταξης: 13.11.2003
Προϋπολογισμός: 2.852.541,13 €
Ποσό Σύμβασης: 2.852.541,13 €
Πληρωμές: 2.852.541,13 €

Ο ΛΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4

■ ΜΕΤΡΟ 8

▶ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ Δ.Δ. ΝΕΟΧΩΡΙΟΥ.

Τομέας: ΟΠΑΑΧ
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Παραμυθιάς, Νομού Θεσπρωτίας
Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Παραμυθιάς
Ημερομηνία Ένταξης: 10.10.2005
Προϋπολογισμός: 135,000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 129.449,96 €
Πληρωμές: 126.483,47 €

▶ ΑΝΑΠΑΛΑΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ ΠΡΟΣ ΣΤΕΓΑΣΗ ΜΟΥΣΕΙΟΥ Θ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ ΣΤΟ Δ.Δ. ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ.

Τομέας: ΟΠΑΑΧ
Τόπος Υλοποίησης: Δήμος Κατσανοχωρίων, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Δήμος Κατσανοχωρίων
Ημερομηνία Ένταξης: 1.11.2005
Προϋπολογισμός: 214,500,00 €
Ποσό Σύμβασης: 212.355,00 €
Πληρωμές: 210.052,40 €

* Στο **Μ.4.8.** που εμπίπτει στον τομέα ΟΠΑΑΧ, ανήκει επίσης κάθε παρέμβαση αναβάθμισης δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος, που είναι μέτρο άμεσα συνδεδεμένο με το Τουρισμό.

■ ΜΕΤΡΟ 9

* Το **Μ.4.9.** που εμπίπτει στον τομέα Αλιεία, εμπερικλείει όλες τις βελτιωτικές ενέργειες Λιμνοθαλασσών στο Νομό Άρτας.

■ ΜΕΤΡΟ 10

* Το **Μ.4.10.** στον τομέα Μεταφορές, εμπερικλείει τη κατασκευή – βελτίωση επαρχιακής και τοπικής οδοποιίας, μέτρο που έμμεσα επηρεάζει τον Τουρισμό.

Ο ΛΕΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4

* Το **Μ.4.2.** στον Τομέα Δασών, εμπερικλείει και κάθε αναδάσωση για την αποκατάσταση καταστραμμένων φυσικών τοπίων, έργα διατήρησης τοπίου και προστασίας της Χλωρίδας-Πανίδας σε Προστατευόμενες και Μη περιοχές.

■ **ΜΕΤΡΟ 3**

► **ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΥΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ (ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΚΛΠ.) 2002.**

Τομέας: Γεωργία

Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα

Φορέας Υλοποίησης: Δ/νση Γεωργικής Ανάπτυξης Π.Η.

Ημερομηνία Ένταξης: 5.8.2002

Προϋπολογισμός: 4.655.778,00 €

Ποσό Σύμβασης: 2.405.570,70 €

Πληρωμές: 2.197.463,16 €

► **ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΥΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ (ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΚΛΠ.) 2003.**

Τομέας: Γεωργία

Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα

Φορέας Υλοποίησης: Δ/νση Γεωργικής Ανάπτυξης Π.Η.

Ημερομηνία Ένταξης: 16.1.2004

Προϋπολογισμός: 2.910.281,78 €

Ποσό Σύμβασης: 1.746.169,07 €

Πληρωμές: 1.557.406,76 €

► **ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΘΕ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΙ ΤΑ ΤΟΠΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ.**

Τομέας: Γεωργία

Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα

Φορέας Υλοποίησης: Δ/νση Γεωργικής Ανάπτυξης Π.Η.

Ημερομηνία Ένταξης: 2.9.2004

Προϋπολογισμός: 86.406,72 €

Ποσό Σύμβασης: 64.805,05 €

Πληρωμές: 64.805,05 €

► **ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΥΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ (ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΚΛΠ.) 2005.**

Τομέας: Γεωργία

Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: Δ/νση Γεωργικής Ανάπτυξης Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 5.7.2005
Προϋπολογισμός: 2.667.821,73 €
Ποσό Σύμβασης: 1.600.693,04 €
Πληρωμές: 1.440.911,52 €

■ **ΜΕΤΡΟ 4**

Το **Μ.4.4.** στον τομέα Γεωργία, εμπερικλείει και μετεγκαταστάσεις Κτήνο-Πτηνοτροφικών Μονάδων και την βελτίωση ή και συμπλήρωση εγκαταστάσεων επεξεργασίας αποβλήτων, που επηρεάζουν έμμεσα τον τομέα του Τουρισμού.

■ **ΜΕΤΡΟ 6**

▶ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΝΕΡΟΜΥΛΟΥ ΣΤΟ Δ.Δ. ΒΑΠΤΙΣΤΗ.

Τομέας: ΟΠΑΑΧ
Τόπος Υλοποίησης: Κοινότητα Τσουμερκών, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Κοινότητα Τσουμερκών
Ημερομηνία Ένταξης: 23.7.2004
Προϋπολογισμός: 122,000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 119.560,00 €
Πληρωμές: 119.112,00 €

▶ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΠΑΛΑΙΩΝ ΒΡΥΣΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΤΣΟΥΚΙΟΥ.

Τομέας: ΟΠΑΑΧ
Τόπος Υλοποίησης: Κοινότητα Ματσουκίου, Νομού Ιωαννίνων
Φορέας Υλοποίησης: Κοινότητα Ματσουκίου
Ημερομηνία Ένταξης: 15.9.2004
Προϋπολογισμός: 14,000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 12.970,97 €
Πληρωμές: 12.363,71 €

* Το **Μ.4.6.** στον τομέα ΟΠΑΑΧ, εμπερικλείει και την Αποκατάσταση – Ανάδειξη 15 Πέτρινων Γεφυριών, από τον Φορέα ΥΠΠΟ- ΥΝΜΤΕΗ που πραγματοποιηθήκαν στις 27.6.2006, κάθε ανάπλαση κοινόχρηστων χώρων (μονοπάτια – χώρο στάση κτλ.), Πλατείες και κατασκευές Καλντεριμιών. Όλα τα παραπάνω είναι άμεσα συνδεδεμένα με τον Τουρισμό.

■ **ΜΕΤΡΟ 7**

▶ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΥΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ (ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΚΛΠ.) 2004.

Τομέας: ΟΠΑΑΧ
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: Δ/νση Γεωργικής Ανάπτυξης Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 27.7.2004

Προϋπολογισμός: 3.702.935,00 €
Ποσό Σύμβασης: 2.221.761,00 €
Πληρωμές: 1.584.301,34 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ.

Τομέας: ΟΠΑΑΧ
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: Δ/νση Γεωργικής Ανάπτυξης Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 30.7.2004
Προϋπολογισμός: 7.760.182,40 €
Ποσό Σύμβασης: 4.656.109,08 €
Πληρωμές: 4.656.109,08 €

► ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ (ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ).

Τομέας: ΟΠΑΑΧ
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: Δ/νση Γεωργικής Ανάπτυξης Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 24.6.2005
Προϋπολογισμός: 3.317.805,19 €
Ποσό Σύμβασης: 1.990.683,12 €
Πληρωμές: 1.214.390,55 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ (Β' ΚΥΚΛΟΣ ΠΡΟΚΗΡΥΞΗΣ).

Τομέας: ΟΠΑΑΧ
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: Δ/νση Γεωργικής Ανάπτυξης Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 25.8.2005
Προϋπολογισμός: 13.896.069,30 €
Ποσό Σύμβασης: 8.337.641,56 €
Πληρωμές: 6.362.591,23 €

► ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ (Γ' ΚΥΚΛΟΣ ΠΡΟΚΗΡΥΞΗΣ).

Τομέας: ΟΠΑΑΧ
Τόπος Υλοποίησης: Διάφορα
Φορέας Υλοποίησης: Δ/νση Γεωργικής Ανάπτυξης Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 16.6.2006
Προϋπολογισμός: 3.615.000,00 €
Ποσό Σύμβασης: 2.169.000,00 €
Πληρωμές: 1.642.464,10 €

► ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ – ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΥΔΡΟΜΥΛΟΥ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΤΗ ΘΕΣΗ ΟΠΑΓΙΑ ΤΟΥ Δ.Δ. ΔΟΛΙΑΝΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΠΑΚΙΟΥ (ΑΣΜΕΚΔ).

Τομέας: ΟΠΑΑΧ
Τόπος Υλοποίησης: Νομός Ιωαννίνων

Φορέας Υλοποίησης: ΔΙ.ΠΕ.ΧΩ. Π.Η.
Ημερομηνία Ένταξης: 14.5.2007
Προϋπολογισμός: 120.772,00 €
Ποσό Σύμβασης: 90.579,00 €
Πληρωμές: 29.644,34 €

12.2.6. Κλείσιμο ΠΕΠ Ηπείρου 2000-2006⁵⁵

Τον Φεβρουάριο του 2009 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε την υποβληθείσα πρόταση από το ΥΠ.Ο.Ο, για παράταση του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος της Ηπείρου 2000-2006 και όρισε ως καταληκτική ημερομηνία επιλεξιμότητας των δαπανών του, την 30ή Ιουνίου του 2009.

Το κλείσιμο του ΠΕΠ Ηπείρου που σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα στον τομέα του τουρισμού κατά Άξονα Προτεραιότητας, Μέτρο και Στόχους έχει ως εξής:

Ο ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: “ Ανάδειξη της Περιφέρειας ως «Δυτικής Πύλης» της Ευρώπης για την Βόρειο Ελλάδα ”.

Ταμείο: ΕΤΠΑ

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 195,4 εκατ. €

ΕΝΤΑΞΕΙΣ: 248,7 εκατ. €	127,31%
ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ: 245,9 εκατ. €	125,85%
ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΕΙΣ: 211,5 εκατ. €	108,27%

Κεντρικοί Στόχοι:

- 1. Κλειστός αυτοκινητόδρομος (νέα χάραξη):

Στόχος: 9 χλμ.	Αποτέλεσμα: 9 χλμ.
-----------------------	---------------------------

- 2. Κατασκευή – Βελτίωση τμημάτων Εθνικής οδοποιίας:

⁵⁵ Βλέπε σχετικά Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή Περιφέρειας Ηπείρου - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ηπείρου 2000-2006, Τελική Έκθεση Εκτέλεσης Επιχειρησιακού Προγράμματος, Ιωάννινα 2010.

Στόχος: 14 χλμ.	Αποτέλεσμα: 17,92 χλμ.
------------------------	-------------------------------

- 3. Κατασκευή – Βελτίωση τμημάτων Διαπεριφερειακής οδοποιίας:

Στόχος: 6,7 χλμ.	Αποτέλεσμα: 8,72 χλμ.
-------------------------	------------------------------

- 4. Χρηματοδότηση επενδυτικών σχεδίων από Αναπτυξιακό Νόμο:

Στόχος: 28	Αποτέλεσμα: 27
-------------------	-----------------------

- 5. Μικρά επενδυτικά σχέδια ενίσχυσης ΜΜΕ επιχειρήσεων:

Στόχος: 210	Αποτέλεσμα: 284
--------------------	------------------------

- 6. Βελτίωση και εκσυγχρονισμός υπάρχουσων ΒΙ.ΠΕ.:

Στόχος: 2	Αποτέλεσμα: 1
------------------	----------------------

Ο **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2:** “ Ενίσχυση των αστικών υποδομών και υπηρεσιών ”.

Ταμείο: ΕΤΠΑ και ΕΚΤ

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 84,2 εκατ. €	
ΕΝΤΑΞΕΙΣ: 122,3 εκατ. €	145,20%
ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ: 106,8 εκατ. €	126,87%
ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΕΙΣ: 83,4 εκατ. €	99%

Κεντρικοί Στόχοι:

- 1. Διάνοιξη και βελτίωση Αστικών Οδικών Αξόνων:

Στόχος: 7,5 χλμ.	Αποτέλεσμα: 14,5 χλμ.
-------------------------	------------------------------

- 2. Ανάδειξη φυσικού περιβάλλοντος – Επεμβάσεις σε Βιότοπους :

Στόχος: 3	Αποτέλεσμα: 4
------------------	----------------------

- 3. Εκσυγχρονισμός εξοπλισμού και λοιπών υποδομών των Νοσοκομείων:

Στόχος: 12 Δράσεις	Αποτέλεσμα: 20 Δράσεις
------------------------------	----------------------------------

- 4. Δημιουργία υποδομών στην εκπαίδευση, έρευνα και τεχνολογία:

Στόχος: 7 Δράσεις	Αποτέλεσμα: 20 Δράσεις
--------------------------	----------------------------------

- 5. Δράσεις αποβλήτων :

Στόχος: 1	Αποτέλεσμα: 3
------------------	----------------------

- 6. Δράσεις αναβάθμισης Αστικού Περιβάλλοντος μέσω αναπλάσεων:

Στόχος: 4	Αποτέλεσμα: 8
------------------	----------------------

Ο **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3**: “ Ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας – Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων ”.

Ταμείο: ΕΤΠΑ

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 65,2 εκατ. €	
ΕΝΤΑΞΕΙΣ: 97,7 εκατ. €	149,89%
ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ: 93,2 εκατ. €	143,06%
ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΕΙΣ: 69,3 εκατ. €	106,38%

Κεντρικοί Στόχοι:

- 1. Επέκταση – αναβάθμιση – κατασκευή ΧΥΤΑ:

Στόχος: 2	Αποτέλεσμα: 3
------------------	----------------------

- 2. Κατασκευή μονάδων Βιολογικού Καθαρισμού:

Στόχος: 1	Αποτέλεσμα: 1
------------------	----------------------

- 3. Παρεμβάσεις ανάδειξης φυσικών τουριστικών περιοχών:

Στόχος: 4	Αποτέλεσμα: 9
------------------	----------------------

- 4. Νέες Ξενοδοχειακές υποδομές:

Στόχος: 16	Αποτέλεσμα: 15
-------------------	-----------------------

- 5. Αναβάθμιση Ξενοδοχειακών υποδομών:

Στόχος: 110	Αποτέλεσμα: 62
--------------------	-----------------------

- 6. Ανάδειξη και συντήρηση Μνημείων:

Στόχος: 45	Αποτέλεσμα: 54
-------------------	-----------------------

- 7. Κατασκευή Μουσείων:

Στόχος: 2	Αποτέλεσμα: 2
------------------	----------------------

Ο ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: “ Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου ”.

Ταμείο: ΕΤΠΑ – ΕΚΤ – ΕΓΤΠΕ – Π

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 219,3 εκατ. €	
ΕΝΤΑΞΕΙΣ: 268,9 εκατ. €	122,60%
ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ: 252,7 εκατ. €	116,21%
ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΕΙΣ: 228 εκατ. €	103,96%

Κεντρικοί Στόχοι:

- 1. Δάσωση Ιδιωτικών – Κοινοτικών εκτάσεων:

Στόχος: 100 Στρ.	Αποτέλεσμα: 160 Στρ.
-------------------------	-----------------------------

■ 2.Επενδυτικά σχέδια στον Αγροτικό Χώρο:

Στόχος: 400	Αποτέλεσμα: 536
-------------	-----------------

■ 3. Μετεγκαταστάσεις Κτήνο-Πτηνοτροφικών Μονάδων:

Στόχος: 45	Αποτέλεσμα: 41
------------	----------------

■ 4. Βελτιωτικές ενέργειες Λιμνοθαλασσών:

Στόχος: 7	Αποτέλεσμα: 10
-----------	----------------

■ 5. Κατασκευή-Βελτίωση επαρχιακής και τοπικής οδοποιίας:

Στόχος: 270 χλμ.	Αποτέλεσμα: 350 χλμ.
------------------	----------------------

■ 6. Παρεμβάσεις αναβάθμισης δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος:

Στόχος: 35	Αποτέλεσμα: 31
------------	----------------

12.3. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΠΕΙΡΟΥ 2007-2013⁵⁶.

Ο στρατηγικός σχεδιασμός της χώρας για την προγραμματική περίοδο 2007-2013, σύμφωνα με τον **Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ)** υλοποιείται μέσα από 8 Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, 5 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και 12 Προγράμματα Εδαφικής Συνεργασίας.

Το ΕΣΠΑ συμπληρώνεται με το **Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΣΣΑΑ)** και το **Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Αλιείας (ΕΣΣΑΑΛ)**, τα οποία υλοποιούνται μέσα από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης και το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας.

Ως γεωγραφικός χώρος εφαρμογής του Επιχειρησιακού Προγράμματος του 2007-2013, η Ήπειρος έχει οριστεί να ανήκει στην **Χωρική Ενότητα «Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου»**, ένα από τα 5 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, αφού έχουμε σύμπτυξη των περιφερειών σε Χωρικές Ενότητες.

⁵⁶ Η πληροφορία για την συγκεκριμένη ενότητα προέρχονται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου – Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, Σεπτέμβριος 2007 και από την Ex ante Αξιολόγηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου από τον Δ. Οικονόμου, Planning Κεντρικής Ελλάδας Α.Ε, Μάρτιος 2007.

Στο Π.Ε.Π Ηπείρου 2007-2013 οι Κοινοτικές χρηματοδοτήσεις θα προέλθουν κυρίως, από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και το Ταμείο Συνοχής (για έργα υποδομών) ενώ απουσιάζει το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (Ε.Γ.Τ.Π.Ε.). Ιδιαίτερα σημαντικό χαρακτηριστικό είναι ότι στην υλοποίηση των διαφορών παρεμβάσεων θα συμμετάσχουν και τα νέα χρηματοδοτικά μέσα της Ε.Ε. που είναι τα **JASPERS, JEREMIE** (Κοινοί Ευρωπαϊκοί Πόροι για τις Μικρομεσαίες και τις Μεσαίες Επιχειρήσεις - Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises), και **JESSICA** (Κοινοί Ευρωπαϊκοί Πόροι για Αειφόρες Επενδύσεις στα Αστικά Κέντρα - Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas) .

Ο **στρατηγικός στόχος και το γενικό αναπτυξιακό όραμα** του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος της Ηπείρου για την περίοδο 2007-2013 συνίσταται στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, της ελκυστικότητας και της εξωστρέφειας της οικονομίας με τη βελτίωση της χωρικής και κοινωνικής συνοχής και την υιοθέτηση αειφορικών μεθόδων ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων και διαχείρισης του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. Επίσης στόχος στρατηγικός για την Ήπειρο αποτελεί και η ανάδειξη της σε κόμβο συνδυσασμένων μεταφορών. Η φιλοσοφία και το όραμα που διέπει το αναπτυξιακό μοντέλο της Περιφέρειας εντοπίζεται στο τρίπτυχο: **Ποιότητα – Γνώση/Καινοτομία – Εξωστρέφεια** το οποίο προδιαγράφει τους πυλώνες ανάπτυξης για το σχεδιασμό της στρατηγικής της.

Οι ειδικοί αναπτυξιακοί στόχοι του Π.Ε.Π. Ηπείρου για την περίοδο 2007-2013 είναι οι εξής:

- Ενίσχυση της επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας και καινοτομικής ικανότητας.
- Ανάδειξη τουριστικής και πολιτιστικής ταυτότητας Ηπείρου.
- Βελτίωση προσπελασιμότητας υποδομών και υπηρεσιών.
- Αειφορική διαχείριση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος – Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών.
- Προώθηση της ψηφιακής σύγκλισης και εκσυγχρονισμός και αναβάθμιση της Δημόσιας Διοίκησης.
- Ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής συνοχής και ισόρροπη ανάπτυξη.
- Επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο.
- Προώθηση της συνεργασίας και των δικτύων μεταξύ χωρών και Περιφερειών.

Οι παραπάνω 8 περιφερειακοί ειδικοί στόχοι της Ηπείρου είναι σαφείς και χωρίς επικαλύψεις (κάτι που δεν σημαίνει χωρίς δυνατότητες συνέργιας).

Η δομή του Π.Ε.Π. Ηπείρου 2007-2013 ακολουθεί την αντίστοιχη του προηγούμενου Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-2006 (αφού η Ήπειρος παραμένει ακόμα σε καθεστώς αμιγούς σύγκλισης), και περιλαμβάνει 4 Άξονες Προτεραιότητας που είναι οι εξής:

■ **Α.Π. 1: Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας.** (Για τον Άξονα αυτόν η Δημόσια Δαπάνη ανέρχεται σε 84 εκατ. € με Κοινοτική συμμετοχή στα 71 εκατ. Ευρώ.)

Στις παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας 1, είναι συμπληρωματικές στα μεγάλα έργα που υλοποιούνται στην περιοχή, μεταφερθείσες από το προηγούμενο ΠΕΠ 2000-2006. Τα μεγάλα έργα του τομέα των μεταφορών, που χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο του Ε.Π «Ενίσχυση της προσπελασιμότητας» από το ΕΤΠΑ και το Ταμείο Συνοχής. Παράλληλα, οι παρεμβάσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, των υποδομών ενέργειας και τεχνολογίας, εντάσσονται στις επιλέξιμες παρεμβάσεις των Ε.Π. «Επιχειρηματικότητα και Ανταγωνιστικότητα» και «Ψηφιακή Σύγκληση».

■ **Α.Π. 2: Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής.** (Η Δημόσια Δαπάνη για τον Άξονα είναι 124 εκατ. € από τα οποία 105 εκατ. είναι Κοινοτική συμμετοχή.)

Οι σχεδιαζόμενες παρεμβάσεις που εντάσσονται στα έργα του Άξονα Προτεραιότητας 2 λειτουργούν σε πλήρη συνέργια και συμπληρωματικότητα με τις δράσεις που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων. Οι παρεμβάσεις αυτές βρίσκονται σε συνάφεια με τις παρεμβάσεις του ΕΓΤΑΑ για την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου, με την αναβάθμιση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, με την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών και την παραγωγή προϊόντων ποιότητας (ΠΟΠ & ΠΓΕ), την ενίσχυση της διαφοροποίησης της οικονομικής δραστηριότητας των αγροτικών περιοχών, τη βελτίωση του περιβάλλοντος της υπαίθρου και της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Ο στόχος της βελτίωσης του περιβάλλοντος των αστικών περιοχών και περιοχών της υπαίθρου, βρίσκονται σε συνάφεια και συμπληρωματικότητα με το περιεχόμενο και τους στόχους του Ε.Π. «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη».

Ο στόχος της ανάπτυξης των πολιτιστικών και τουριστικών υποδομών και υπηρεσιών στην Περιφέρεια της Ηπείρου, βρίσκεται σε συνάφεια και συμπληρωματικότητα με το περιεχόμενο και τους στόχους του ΕΠ «Επιχειρηματικότητα και Ανταγωνιστικότητα» αλλά και του Ε.Π. «Ψηφιακή σύγκλιση».

Στον τομέα της ανάπτυξης του αγροτικού και του αστικού χώρου, πολύ σημαντική είναι η συμβολή των ενεργειών κατάρτισης και ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού για την υιοθέτηση φιλοπεριβαλλοντικών πρακτικών, την παραγωγή προϊόντων προστιθέμενης αξίας και υψηλής ποιότητας, την ανάδειξη του αγροτουρισμού σε βιώσιμη μορφή ανάπτυξης συνδεδεμένη με την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς. Οι δράσεις αυτές θα υλοποιηθούν μέσω του Ε.Π «Ανθρώπινοι πόροι».

Στον Άξονα προτεραιότητας 2 είναι δυνατή η χρήση συνολικών επιχορηγήσεων (global grants) που αφορούν Πρότυπα Καινοτόμα Σχέδια Ανάπτυξης (Π.Κ.Σ.Α). Τα σχέδια αυτά θα αποτελούν καινοτομικά ολοκληρωμένα προγράμματα, σχεδιασμένα με την ενεργό συμμετοχή κοινωνικοοικονομικών εταίρων και επικεντρωμένα σε ένα ή περισσότερα θέματα/προβλήματα μιας περιοχής παρέμβασης συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της, μέσω νεωτεριστικών προσεγγίσεων, απαντώντας ταυτόχρονα σε οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα.

Τα σχέδια θα υλοποιούνται μέσω Συνολικών Επιχορηγήσεων (global grants) από Φορείς Διαχείρισης, σύμφωνα με τα άρθρα 42 και 43 του Γενικού Κανονισμού των Διαρθρωτικών Ταμείων για την περίοδο 2007-2013.

■ **Α.Π. 3: Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα.** (Χρηματοδότηση ύψους 62 εκατ. € από τα οποία 53 εκατ. είναι Κοινοτικής προέλευσης. Επίσης, αναμένεται στα 30 εκατ. € η ιδιωτική συμμετοχή.)

Για την απόδοση ολοκληρωμένου χαρακτήρα στις παρεμβάσεις ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας, απαιτείται η υλοποίηση παρεμβάσεων στον τομέα των Ανθρώπινων Πόρων. Οι ανωτέρω παρεμβάσεις, καθώς και παρεμβάσεις για κατάρτιση και επιμόρφωση, θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του Ε.Π. «Ανθρώπινοι Πόροι». Επιπλέον, παρεμβάσεις για την αναβάθμιση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας σε νευραλγικούς και δυναμικούς τομείς της περιφερειακής οικονομίας, την προώθηση της καινοτομίας, της έρευνας και ανάπτυξης, αλλά και της υιοθέτησης αειφόρων επιχειρηματικών πρακτικών, θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο του Ε.Π. «Επιχειρηματικότητα και Ανταγωνιστικότητα». Παρεμβάσεις για την προώθηση της

Κοινωνίας της Πληροφορίας και την εισαγωγή των ΤΠΕ, στους τομείς δράσης του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, θα χρηματοδοτηθούν από το Ε.Π. «Ψηφιακή Σύγκλιση».

■ **Α.Π. 4: Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής.** (Η Δημόσια Δαπάνη ανέρχεται στα 6 εκατ. € εκ των οποίων τα 5 εκατ. είναι Κοινοτική συμμετοχή.)

12.3.1. Συνάφεια Ειδικών Στόχων με Ανάγκες (Θέματα).

Ως συνάφεια, εδώ θεωρείται η εξυπηρέτηση του αντίστοιχου θέματος από τον αντίστοιχο ειδικό στόχο, είτε άμεσα είτε έμμεσα αλλά σαφώς. Για την αξιολόγηση της συνάφειας μεταξύ αναγκών (θεμάτων), της **Ανάπτυξης, Προσπελασιμότητας, Ανθρώπινων Πόρων και Περιβάλλοντος Χώρου** (όπως έχει αποτυπωθεί στον πίνακα SWOT, της Ex-ante Αξιολόγησης του ΠΕΠ), και των ειδικών στόχων, κατασκευάστηκε μια μήτρα συνάφειας. Οι στήλες της μήτρας αποτελούνται από τους ειδικούς στόχους, ενώ οι γραμμές περιλαμβάνουν τα θέματα. Στη διασταύρωση στηλών και γραμμών τίθεται τιμή 1 ή 0, ανάλογα με την ύπαρξη ή μη συνάφειας μεταξύ των αντίστοιχων ΣΣ και των θεμάτων. Στον παρακάτω πίνακα, προτιμήθηκε ο συνυπολογισμός άμεσης και έμμεσης συνάφειας, και όχι μόνο της πρώτης, λόγω της φύσης των ειδικών στόχων: σε αντίθεση με τις συγκεκριμένες δράσεις, η έμφαση των οποίων είναι στις εκροές και στα άμεσα αποτελέσματα, οι ειδικοί στόχοι είναι μεγαλύτερου φάσματος και αποβλέπουν σε επιπτώσεις σε ευρύ φάσμα πεδίων.

Συνάφεια ειδικών στόχων με ανάγκες (θεμάτων)

Ομάδες Θεματικών (αναγκών) ΙΑΕΑ	Ανάπτυξη	Προσπελασιμότητα	Ανθρώπινοι Πόροι	Περιβάλλον Χώρος	Αθρ.	%
Ειδικοί στόχοι ΠΕΠ						
1.Βελτίωση ανταγωνιστικ, εξωστρέφ., ποιότητας & καινοτομικής ικανότητας επιχειρήσεων.	19	1	2	2	24	17%
2.Βελτίωση προσπελασιμότητας υποδομών και υπηρεσιών.	-	8	-	5	13	9%
3.Επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο.	5	-	9	1	15	11%
4.Αειφορική διαχείριση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος & των φυσικών πόρων.	9	-	-	14	23	16%
5.Ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής συνοχής και ισόρροπη ανάπτυξη.	8	4	3	7	22	16%
6.Ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής οικονομικής &	3	2	-	-	5	4%

κοινωνικής συνοχής.						
7.Ανάδειξη τουριστικής και πολιτιστικής ταυτότητας Ηπείρου.	7	2	2	7	18	13%
8.Προώθηση της ψηφιακής σύγκλισης & εκσυγχρονισμός & αναβάθμιση της Δημόσιας Διοίκησης	6	1	4	9	20	14%
ΣΥΝΟΛΟ	57	18	20	45	140	100%
ΠΟΣΟΣΤΟ %	41%	13%	14%	32%	100%	

Πηγή: Δ. Οικονόμου - Ex-Ante Αξιολόγησης ΕΠ ΘΣΗ, Planning Κεντρικής Ελλάδας ΑΕ-Υποδομή Σύμβουλοι ΑΕ. (Επεξεργασία)

Από τον παραπάνω συντεταγμένο πίνακα, είναι προφανές ότι σε όλες τις ομάδες αναγκών (θεμάτων) αντιστοιχεί τουλάχιστον ένας στόχος – στην πραγματικότητα περισσότεροι του ενός. Υπάρχουν, ωστόσο, εκλεκτικές συγγένειες αναγκών και στόχων, όπως είναι εύλογο. Στην συγκεκριμένη μελέτη, **μας ενδιαφέρει περισσότερο η συνάφεια των ομάδων αναγκών σε σχέση με τους ειδικούς στόχους του Τουρισμού και την Αειφορική Διαχείριση.**

Όσον αφορά στην ομάδα αναγκών που συνδέονται (άμεσα) με την **Ανάπτυξη**, αντιστοιχεί κατά πρώτον ο ειδικός στόχος 1 (Βελτίωση ανταγωνιστικότητας, εξωστρέφεια, ποιότητας & καινοτομικής ικανότητας επιχειρήσεων), με τον οποίο έχει άμεση και υψηλή συνάφεια. Αντιστοιχούν όμως με μικρότερη ένταση και σχεδόν όλοι οι υπόλοιποι ειδικοί στόχοι, με σχετικά υψηλότερες τιμές στους 4 (Αειφορική Διαχείριση), 5 (Ενδοπεριφερειακή Συνοχή) και 7 (Τουρισμός). Τα ο γεγονός αυτό αποτελεί ένδειξη του αναπτυξιακού προσανατολισμού του συνολικού προγράμματος.

Η ομάδα αναγκών **Προσπελασιμότητας** έχει αρκετά πιο εστιασμένο χαρακτήρα, και αντιστοιχεί κυρίως στον ειδικό στόχο 2 (Βελτίωση Προσπελασιμότητας κλπ.). Ωστόσο, έχει κάποια αντιστοιχία και με άλλους στόχους, και ιδίως με τον στόχο 5 (Ενδοπεριφερειακή Συνοχή). Ο ειδικός στόχος 7 (Τουρισμός) παρατηρούμε ν' αντιστοιχεί με μικρότερη ένταση, ενώ ο στόχος 4 (Αειφορική Διαχείριση) δεν έχει μερίδα στην προσπελασιμότητα.

Η ομάδα αναγκών που συνδέονται με τους **Ανθρώπινους Πόρους** αντιστοιχεί κυρίως στον ειδικό στόχο 3 (Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού), με τον οποίο έχει πολύ υψηλή θεματική συγγένεια, αλλά υπάρχουν και άλλοι στόχοι που παρουσιάζουν αντιστοιχία, και κυρίως ο στόχος 8 (Δημόσια Διοίκηση). Ο στόχος 7 (Τουρισμός) εδώ παρουσιάζει σχετικά χαμηλή συνάφεια, ενώ με την Αειφορική Διαχείριση δεν υπάρχει συνάφεια.

Η ομάδα αναγκών που συνδέονται με το **Περιβάλλον και την Οργάνωση του Χώρου**, παρουσιάζει την πιο διαφοροποιημένη εικόνα. Η υψηλότερη συνάφειά του είναι με τον ειδικό στόχο 4 (Αειφορική Διαχείριση κλπ.) αλλά με αρκετούς άλλους στόχους έχει επίσης υψηλές τιμές, όπως με τους 4 (Δημόσια Διοίκηση) – κάτι που οφείλεται στον κεντρικό ρόλο της διοίκησης για την προώθηση της αειφορίας μέσω της ενσωμάτωσής της σε διάφορες

πολιτικές – , 7 (Τουρισμός), 8 (Πρωώθηση Ψηφιακής Σύγκλισης κλπ.) και 5 (Ενδοπεριφερειακή Συνοχή). Η διαφοροποίηση αυτή αντανακλά τον πιο οριζόντιο χαρακτήρα των περιβαλλοντικών και χωρικών αναγκών, σε σχέση με τις υπόλοιπες που έχουν τομεακή έμφαση.

12.3.2. Συνάφεια Αναπτυξιακών Προτεραιοτήτων με Ειδικούς Στόχους.

Η διερεύνηση της συνάφειας των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων (ΑΠ) με τους ειδικούς στόχους (ΕΣ) έγινε με την κατασκευή της παρακάτω μήτρας συνάφειας. Ο βαθμός συνάφειας (συμβολής) κάθε ΑΠ σε κάθε ΕΣ κατατάσσεται σε 3 επίπεδα:

1. Άμεση / 2. Έμμεση / 3. Πολύ περιορισμένη

Σημειώνεται, επίσης, ότι η μήτρα είναι προσανατολισμένη («συμβολή της ΑΠχ στην επίτευξη του ΕΣψ»).

Μήτρα άμεσων και έμμεσων σχέσεων συνάφειας μεταξύ αξόνων προτεραιότητας (από) και ειδικών στόχων (προς)

Αξονες Προτεραιότητας ►	1.Υποδομές & υπηρεσίες προσπελασιμότητας	2.Αειφόρος ανάπτυξη & ποιότητα ζωής	3.Ψηφιακή ή σύγκλιση & επιχειρηματικότητα	4.Τεχνική υποστήριξη εφαρμογής	Άμεση	Έμμεση
Ειδικόί στόχοι ΠΕΠ ▼						
1.Ενίσχυση της επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας & καινοτομικής ικανότητας.	☐	☐	☒	☐	1	3
2.Βελτίωση προσπελασιμότητας υποδομών και υπηρεσιών.	☒			☐	1	1
3.Επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο.		☒		☐	1	1
4.Αειφορική διαχείριση φυσικού & δομημένου περιβάλλοντος – Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών.	☒	☒	☐	☐	2	2
5.Ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής συνοχής και ισόρροπη ανάπτυξη.	☒	☐	☐	☐	1	3
6.Ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής οικονομικής & κοινωνικής συνοχής.					0	0
7.Ανάδειξη τουριστικής και πολιτιστικής ταυτότητας Ηπείρου.		☒	☒	☐	2	1
8.Πρωώθηση της ψηφιακής σύγκλισης & εκσυγχρονισμός &	☐		☒	☐		2

αναβάθμιση της Δημόσιας Διοίκησης					1	
Άμεση	3	3	3	0	9	
Έμμεση	2	2	2	7		13

Πηγή: Δ. Οικονόμου - Ex-Ante Αξιολόγησης ΕΠ ΘΣΗ, Planning Κεντρικής Ελλάδας ΑΕ-Υποδομή Σύμβουλοι ΑΕ. (Επεξεργασία)

Ο προσδιορισμός της ύπαρξης άμεσης συνάφειας βασίστηκε στην προβλεπόμενη κατανομή των πόρων κάθε ΑΠ ανά επιμέρους δράση τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις στις οποίες από την περιγραφή των ΑΠ προέκυπτε ευθέως με βάση τη χρηματοδότηση των δράσεων (λόγω του ότι οι δράσεις δεν είναι πάντα τόσο αναλυτικές) αποδόθηκε ένα μέρος της χρηματοδότησης κάποιων δράσεων σε αυτούς τους στόχους κατ' εκτίμηση.

Όλοι οι ειδικοί στόχοι υποστηρίζονται από κάποιες αναπτυξιακές προτεραιότητες, σε διαφορετικά επίπεδα άμεσης ή έμμεσης συνάφειας. Βέβαια, το τελικό αποτέλεσμα θα είναι, επίσης, συνάρτηση, του ύψους της χρηματοδότησης στο πλαίσιο κάθε ΑΠ των συγκεκριμένων δράσεων που στηρίζουν κάθε σχέση συνάφειας που διαπιστώνεται (καθώς και της αποτελεσματικότητας στην υλοποίηση των δράσεων αυτών). Έτσι, το ίδιο επίπεδο συνάφειας στον παραπάνω πίνακα (πχ. «άμεση») μπορεί να αντιστοιχεί σε διαφορετικό μερίδιο χρηματοδότησης στο εσωτερικό του άξονα, και συνεπώς σε διαφορετική, τελικά, συμβολή, σε κάποιο στόχο. Είναι επίσης δυνατόν, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι έμμεσες συνάφειες να παίζουν σημαντικό ρόλο. Ωστόσο, η ύπαρξη τουλάχιστον μιας άμεσης συνάφειας διασφαλίζει ότι τουλάχιστον κάποιοι χρηματικοί πόροι θα διατεθούν ευθέως για τη στήριξη του αντίστοιχου στόχου. Οι παρατηρήσεις αυτές είναι αναγκαίες για την ορθή ερμηνεία της παραπάνω μήτρας.

Ο υψηλότερος αριθμός άμεσων συναφειών χαρακτηρίζει τον **ΕΣ7 (Τουρισμός)** επειδή εξυπηρετείται σημαντικά όχι μόνο από τις δράσεις των αναπτυξιακών ΑΠ 1 αλλά και από αυτές των περιβαλλοντικών ΑΠ 2, ενώ υψηλός είναι ο αριθμός αυτός και στον ΕΣ4 (**Περιβάλλον**).

Τον υψηλότερο συνολικό αριθμό σχέσεων συνάφειας (άμεσων και έμμεσων) διαθέτουν ωστόσο ο ΕΣ4 (**Περιβάλλον**), ο ΕΣ1 (**Ανταγωνιστικότητα**) και ο ΕΣ5 (**Συνοχή**).

Ο σχετικά χαμηλός αριθμός συναφειών στον ΕΣ3 (**Ανθρώπινο Δυναμικό**) οφείλεται στο ότι το ΠΕΠ δεν περιλαμβάνει δράσεις ΕΚΤ, στον ΕΣ2 (**Προσπελασιμότητα**) στο ότι αυτός αποτελεί κυρίως «μέσο» που διαχέει επιπτώσεις αλλά δεν δέχεται, και στον ΕΣ6 (**Διαπεριφερειακή-Διεθνής συνεργασία**) στο ότι δεν έχουν περιληφθεί αντίστοιχες δράσεις στην Περιφέρεια Ηπείρου.

Παρατηρούμε διαβάζοντας τον πίνακα καθέτως, δηλ. διαπιστώνοντας το βαθμό συμβολή των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων στους στόχους, προκύπτει ότι δεν υπάρχουν διαφοροποιήσεις πέρα από τον ΑΠ4, στη συνάφεια των ΑΠ με τους ΕΣ. Το μεγαλύτερο αριθμό παρουσιάζει αθροιστικά ο ΑΠ4 (Τεχνική Βοήθεια), και αυτό εύλογο λόγω του οριζόντιου υποστηρικτικού χαρακτήρα του. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις το άθροισμα των συναφειών ανά άξονα είναι 5 για την Περιφέρεια Ηπείρου.

12.3.3. Γενικοί και Ειδικοί Στόχοι Αξόνων Προτεραιότητας (Δομή ΠΕΠ)

- **Αξονας Προτεραιότητας 1:** «Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας».

Γενικός στόχος

Ο γενικός στόχος είναι η βελτίωση της προσπελασιμότητας προκειμένου να προωθηθούν η χωρική συνοχή, ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής και η βιώσιμη ανάπτυξη. Ειδικότερα, η απόκτηση σύγχρονων μεταφορικών υποδομών σε όλα τα επίπεδα και δικτύων ενέργειας και τηλεπικοινωνιών, κρίνεται απαραίτητη για την περαιτέρω βελτίωση της προσπελασιμότητας και της ελκυστικότητας της περιοχής, ως τόπου επενδύσεων και ποιοτικής διαβίωσης. Επίσης, μέσω της ομογενοποίησης του οικονομικού χώρου, αναμένεται αντιστροφή του δυισμού, δηλαδή των εσωτερικών ενδοπεριφερειακών αναπτυξιακών ανισοτήτων και κυρίως μεταξύ των πλέον αναπτυγμένων περιοχών, με τις εσωτερικές ορεινές και μειονεκτικές περιοχές.

Ειδικοί στόχοι

Οι ειδικοί στόχοι που επιδιώκονται είναι:

- Ø Ολοκλήρωση των μεγάλων διευρωπαϊκών και εθνικών μεταφορικών αξόνων.
- Ø Αναβάθμιση των ενδοπεριφερειακών οδικών αξόνων που διευκολύνουν τις διαπεριφερειακές ροές και μετακινήσεις ατόμων, προϊόντων και υπηρεσιών.
- Ø Ολοκλήρωση, αναβάθμιση και βελτίωση υποδομών περιφερειακού οδικού δικτύου, διανομαρχιακές συνδέσεις, συνδέσεις αστικών κέντρων, παρακάμψεις αστικών κέντρων.
- Ø Ανάπτυξη συνδυασμένων και πολύτροπων μεταφορών.
- Ø Διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού και περαιτέρω περιορισμός της εξάρτησης των οικισμών και των παραγωγικών μονάδων της Περιφέρειας από το πετρέλαιο με προώθηση των δικτύων φυσικού αερίου και ηλεκτρισμού.
- Ø Περαιτέρω διείσδυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο περιφερειακό ενεργειακό ισοζύγιο.
- Ø Εξοικονόμηση ενέργειας και βελτίωση ενεργειακής αποδοτικότητας.
- Ø Ανάπτυξη σύγχρονων τηλεπικοινωνιών δικτύων και υπηρεσιών.

Ο Α.Π.1 – Υποδομές και υπηρεσίες προσπελασιμότητας **θα συμβάλει άμεσα:**

- Στη θεματική προτεραιότητα «Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία» του ΕΣΠΑ, μέσω του Γενικού Στόχου 7 «Ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ)».
- Στη θεματική προτεραιότητα «Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης» του ΕΣΠΑ και ειδικότερα:

◦ θα συμβάλλει άμεσα στους Γενικούς Στόχους 14 «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας» και 15 «Ενίσχυση της συμβολής του ενεργειακού τομέα στην ανταγωνιστικότητα, την εξωστρέφεια και την αειφόρο ανάπτυξη της χώρας».

◦ μέσω της έμμεσης ικανοποίησης του Γενικού Στόχου 16 «Αειφορική διαχείριση του Περιβάλλοντος».

■ **Άξονας Προτεραιότητας 2: «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής».**

Γενικός στόχος

Ο γενικός στόχος είναι η διασφάλιση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος στην Περιφέρεια και της ποιότητας ζωής των κατοίκων της σε όλες τις περιοχές της, προς όφελος της αειφόρου ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, εξυπηρετεί και στόχους ενδογενούς ανάπτυξης που δεν έχουν ακόμη επιτευχθεί. Επίσης, ο Άξονας 2 συμβάλλει στην επίτευξη στόχων της Agenda της Λισσαβόνας αλλά κυρίως της ειδικότερης Στρατηγικής του Γκαίτεμπορκ. Αποσκοπεί στην ανάπτυξη του περιβαλλοντικού και κοινωνικού κεφαλαίου τα οποία θα εξασφαλίσουν τις συνθήκες βιώσιμης ανάπτυξης.

Ειδικοί στόχοι

Οι ειδικοί στόχοι που επιδιώκονται είναι:

- Ø Αντιμετώπιση των ανελαστικών υποχρεώσεων στον τομέα του περιβάλλοντος, κατά προτεραιότητα δηλαδή υποστήριξη δράσεων που θα καλύψουν κενά μη βιώσιμης περιβαλλοντική διαχείριση σε τομείς όπου υπάρχουν ελλείμματα όπως, τις υποδομές διαχείρισης υγρών-στερεών αστικών και ειδικών τύπων αποβλήτων, τη διαχείριση υδάτων (σε συνεργασία με ανάλογες παρεμβάσεις του ΕΓΤΑΑ που αφορούν τον αγροτικό χώρο), την προστασία των οικολογικά ευαίσθητων και σημαντικών περιοχών, την πρόληψη κινδύνων, τη ρύθμιση των χρήσεων γης, ιδιαίτερα στην «υπερφορτισμένη» παράκτια ζώνη, σύμφωνα με τις αρχές της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Περιοχών (ICM).
- Ø Ενίσχυση της ποιότητας ζωής στις πόλεις και την ύπαιθρο, με όρους κοινωνικών υποδομών (υγείας – πρόνοιας, εκπαίδευσης), δράσεων εξορθολογισμού των χρήσεων γης και αναπλάσεων στις αστικές περιοχές, με στόχο την βελτίωση τόσο των συνθηκών διαβίωσης, όσο και την αύξηση της λειτουργικότητας και ελκυστικότητας των αστικών περιοχών, ως τόπου διαμονής και ανάπτυξης επιχειρηματικότητας.
- Ø Ενίσχυση της πολιτιστικής ανάπτυξης, της διατήρησης και αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και η ανάδειξη του αειφορικού τουρισμού, σε παράγοντες διαρκούς ανάπτυξης και ποιότητας ζωής.

Ο Α.Π 2- Αειφόρος ανάπτυξη και ποιότητα ζωής Ηπείρου **θα συμβάλει άμεσα:**

- Στη θεματική προτεραιότητα «Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας» του ΕΣΠΑ, και ειδικότερα:

- θα συμβάλλει άμεσα στον Γενικό Στόχο 3 «Η αύξηση της ζήτησης και η γενική ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της χώρας και των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα».

- μέσω της έμμεσης ικανοποίησης του Γενικού Στόχου 2 «Η ανάπτυξη βιώσιμης επιχειρηματικής πρωτοβουλίας».

● Στη θεματική προτεραιότητα «Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία» του ΕΣΠΑ, και ειδικότερα:

- θα συμβάλλει άμεσα στον Γενικό Στόχο 5 «Βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος».

- μέσω της έμμεσης ικανοποίησης του Γενικού Στόχου 6 «Ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογίας και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικού παράγοντα αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας και μετάβασης στην οικονομία της γνώσης».

● Στη θεματική προτεραιότητα «Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης» του ΕΣΠΑ, μέσω των Γενικών Στόχων 16 «Αειφορική διαχείριση του Περιβάλλοντος», 17 «Άσκηση αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής» και 18 «Ανάδειξη του Πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας».

● Στη θεματική προτεραιότητα «Χωρική ανάπτυξη (αστική, ορεινών, νησιωτικών και αγροτικών περιοχών)» του ΕΣΠΑ και το σύνολο των Γενικών Στόχων αυτής.

■ **Άξονας Προτεραιότητας 3: «Ψηφιακή σύγκλιση και επιχειρηματικότητα».**

Γενικός στόχος

Η επιχειρηματικότητα και η καινοτομία είναι δύο από τα σημαντικότερα μέσα για την επίτευξη των στόχων της ανταγωνιστικότητας, της οικονομικής ανάπτυξης, της απασχόλησης και της κοινωνικής ευημερίας. Η επιχειρηματικότητα και η καινοτομία δύνανται να αναπτυχθούν εκεί όπου από τη μια υπάρχει το κατάλληλο μακροοικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο και από την άλλη εφαρμόζονται ενεργητικές πολιτικές, οριζόντιες (π.χ. φορολογικά κίνητρα, εκπαίδευση και κατάρτιση, απλοποίηση διοικητικών διαδικασιών) και εξειδικευμένες (π.χ. δημιουργία υποδομών εγκατάστασης επιχειρήσεων, ερευνητικές υποδομές, επενδυτικά κίνητρα, άυλες υποδομές και δίκτυα συνεργασίας).

Ο γενικός στόχος είναι η προώθηση της καινοτομίας και της έρευνας και τεχνολογίας, για την ενσωμάτωσή τους στον παραγωγικό ιστό μόνιμων κινητήρων ανάπτυξης – αναβάθμισης – ανταγωνιστικότητας. Συνοπτικά στοχεύονται πρωτίστως:

- ▶ Ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας της οικονομίας της Ηπείρου.
- ▶ Ενίσχυση της έρευνας της τεχνολογικής και καινοτομικής της βάσης.
- ▶ Ενίσχυση της οικονομίας της γνώσης.
- ▶ Ψηφιακή σύγκλιση.

Ο Άξονας αυτός συμβάλλει κατά προτεραιότητα στην επίτευξη των εθνικών στόχων ως προς την Agenda της Λισσαβόνας.

Ειδικοί στόχοι

Οι ειδικοί στόχοι αναφέρονται:

- Ø Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφειας των επιχειρήσεων για την ισχυροποίησή τους στις εθνικές και διεθνείς αγορές, αξιοποιώντας γνώσεις, εμπειρία και συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής.
- Ø Παραγωγή ποιοτικών προϊόντων και υπηρεσιών μέσω της προώθησης και καθιέρωσης συστημάτων πιστοποίησης ποιότητας και ελέγχου.
- Ø Αύξηση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων, μέσω της ενσωμάτωσης των νέων τεχνολογιών και της νέας γνώσης, καθώς και της εφαρμογής της καινοτομίας.
- Ø Αύξηση της έρευνας από την πλευρά των επιχειρήσεων, καθώς και της ερευνητικής συνεργασίας με τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τις ερευνητικές μονάδες της περιοχής, τους πόλους καινοτομίας κ.α.
- Ø Ανάδειξη βιομηχανιών του αγροδιατροφικού τομέα, βιομηχανιών του καταναλωτικού τομέα που βασίζονται σε τοπικές πρώτες ύλες μεγάλου βάρους ή ειδικής τεχνογνωσίας, μονάδων συνδεδεμένων με την υποστήριξη της διείσδυσης των νέων τεχνολογιών και «πράσινων» βιομηχανιών, αλλά και μονάδων παραγωγής και διάθεσης σύγχρονων υπηρεσιών (π.χ. πληροφορική και επικοινωνίες, έρευνα και εκπαίδευση, υγεία, μεταφορές, χρηματοπιστωτικές, κ.α.).
- Ø Αύξηση του ποσοστού διάθεσης (εξαγωγών) των προϊόντων στις εθνικές και πολύ περισσότερο στις διεθνείς αγορές.
- Ø Αξιοποίηση του νέου διεθνούς περιβάλλοντος για την εισροή στο παραγωγικό σύστημα της περιοχής των αναγκαίων συντελεστών παραγωγής (π.χ. κεφάλαια, επιχειρηματικότητα, τεχνογνωσία και τεχνολογία, άδειες παραγωγής και πατέντες, εξειδικευμένη εργασία, νέες οργανωτικές μέθοδοι).
- Ø Συμμετοχή των επιχειρήσεων στο νέο διεθνές σύστημα παραγωγής, μέσω επιχειρηματικών συνεργασιών και δικτυώσεων.
- Ø Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας με τη διαμόρφωση ή βελτίωση παραγωγικών υποδομών.
- Ø Διαμόρφωση καινοτομικού περιβάλλοντος, που θα ενισχύει την ανταγωνιστικότητα και την επιχειρηματικότητα στην Περιφέρεια και θα επιδρά καταλυτικά στη διαμόρφωση μιας σύγχρονης επιχειρηματικής νοοτροπίας.
- Ø Επέκταση των ευρυζωνικών υποδομών, αλλά και των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Ø Μεγαλύτερη διείσδυση των τεχνολογιών ΤΠΕ στον ιδιωτικό τομέα και ειδικότερα στις ΜΜΕ.
- Ø Αύξηση της διατιθέμενης ψηφιακής πληροφορίας τοπικού ενδιαφέροντος.
- Ø Υποστήριξη καινοτόμων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών στους τομείς της ΚτΠ.

- ∅ Διεύρυνση των παρεχόμενων υπηρεσιών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα μέσω ΤΠΕ.
- ∅ Αξιοποίηση των νέων μορφών εργασίας, εκπαίδευσης, υγείας κλπ. μέσω ΤΠΕ.
- ∅ Πράσινη επιχειρηματικότητα.
- ∅ Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας – επιχειρηματικότητας στον τομέα του τουρισμού.

Ο Α.Π. 3 – Ψηφιακή σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Ηπείρου **θα συμβάλει άμεσα:**

- Στη θεματική προτεραιότητα «Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας» του ΕΣΠΑ μέσω των Γενικών Στόχων 1 «Αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων» και 3 «Αύξηση της ζήτησης και γενική ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της χώρας και των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα».
- Στη θεματική προτεραιότητα «Κοινωνία της γνώσης και Καινοτομία» του ΕΣΠΑ, μέσω των Γενικών Στόχων 6 «Ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογίας και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικού παράγοντα αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας και μετάβασης στην οικονομία της γνώσης» και 7 «Ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ)».

Επίσης εκτιμάται ο Α.Π. 3 – Ψηφιακή σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Ηπείρου **ικανοποιεί έμμεσα:**

- τη θεματική προτεραιότητα «Θεσμικό περιβάλλον» και το Γενικό Στόχο « Βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και η αποτελεσματική εφαρμογή τους για τη διευκόλυνση της επιχειρηματικής δράσης και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών» του ΕΣΠΑ.
- Στη θεματική προτεραιότητα «Χωρική ανάπτυξη (αστική, ορεινών, νησιωτικών και αγροτικών περιοχών)» του ΕΣΠΑ και το σύνολο των Γενικών Στόχων αυτής.

■ **Άξονας Προτεραιότητας 4: «Τεχνική υποστήριξη εφαρμογής».**

Γενικός στόχος

Ο γενικός στόχος είναι η έγκαιρη προετοιμασία και εύρυθμη υλοποίηση του ΠΕΠ. Η εμπειρία της Γ' Προγραμματικής περιόδου κατέδειξε ότι πρέπει να δοθεί έμφαση αφενός στην χρηματοδότηση ενεργειών ωρίμανσης δράσεων (Επιχειρησιακά Σχέδια, Μελέτες Σκοπιμότητας, Μελέτες Κόστους-Οφέλους, κλπ.) και αφετέρου στην υποβοήθηση των φορέων υλοποίησης για την κάλυψη των διαχειριστικών αδυναμιών τους.

Ειδικόί στόχοι

- ∅ Προπαρασκευή
- ∅ Διαχείριση και Παρακολούθηση.

- Ø Αξιολόγηση.
- Ø Πληροφόρηση και Έλεγχος.
- Ø Ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας των δομών υλοποίησης.

12.3.4. Δράσεις του ΠΕΠ Ηπείρου Σχετικές με την Τουριστική Ανάπτυξη

Α.Π.1. Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας

ΚΟΡΜΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΕΩΝ
1.1. Ολοκλήρωση των συστημάτων συγκοινωνίας και μεταφορών.	Εθνικές, Περιφερειακές/Τοπικές Οδοί	Η δράση στοχεύει στη βελτίωση και ολοκλήρωση του εθνικού οδικού δικτύου και του επαρχιακού δικτύου με προτεραιότητα στις συνδέσεις με διευρωπαϊκά δίκτυα, καθώς και στη συμπλήρωση και βελτίωση της σύνδεσης των παραμεθόριων περιοχών και ανάπτυξη και βελτίωση του δικτύου για την προσπελασιμότητα των ορεινών περιοχών.
	Ποδηλατοδρόμοι	Κατασκευή ποδηλατοδρόμων σε αστικές και εξωαστικές περιοχές για μείωση της κίνησης οχημάτων και για αναψυχή.
	Πολύτροπες Μεταφορές	Η δράση στοχεύει στη δημιουργία υποδομών ώστε η Περιφέρεια να προωθήσει τις πολύτροπες μεταφορές και να αξιοποιήσει τη σημαντική θέση της στην δυτική Ελλάδα.
	Υποδομές Εμπορευματικών Κέντρων	Η κατασκευή εμπορευματικού κέντρου θα συμβάλλει στην ορθολογική ανάπτυξη του κλάδου των μεταφορών και θα δημιουργήσει νέες μορφές υπηρεσιών και απασχόλησης.
	Αερολιμένες	Η δράση περιλαμβάνει τη βελτίωση και αναβάθμιση των υποδομών σε υφιστάμενους αερολιμένες.
	Βελτίωση Οδικής Ασφάλειας	Κατασκευή και λειτουργία υποδομών βελτίωσης της οδικής ικανότητας.
1.2. Ενίσχυση των συστημάτων τηλεπικοινωνιών – πρόσβαση σε		Δράσεις για την αξιοποίηση των σύγχρονων τεχνολογιών ΠΕ είναι αναγκαία η ενίσχυση των συστημάτων και υποδομών τηλεπικοινωνιών αλλά και η πρόσβαση σε ευρυζωνικές

ευρυζωνικές υποδομές.		υποδομές.
1.3. Ανάπτυξη ενεργειακών υποδομών.	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας	Στόχος είναι η αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όπως βιομάζα.
	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας	Στήριξη σχεδίων για αξιοποίηση της υδροηλεκτρικής, γεωθερμική και άλλων πηγών ανανεώσιμης ενέργειας.

*** Ολοκλήρωση των συστημάτων συγκοινωνίας και μεταφορών:**

□ **Το έργο της Εγνατίας Οδός:** Από τα 680 χλμ. της Εγνατίας Οδού, τα 123 χλμ. διασχίζουν την Ήπειρο, που εκτείνονται από το λιμάνι της Ηγουμενίτσας έως την Παναγιά. Σήμερα το σύνολο των τμημάτων της Εγνατίας στην Ήπειρο αν και με μεγάλη καθυστέρηση, έχουν ολοκληρωθεί και δοθεί σε κυκλοφορία με εξαίρεση μικρών τμημάτων, τα οποία προβλέπεται να ολοκληρωθούν άμεσα.

Ο αυτοκινητόδρομος άρχισε να κατασκευάζεται το 1997 και η συνολική δαπάνη για την ολοκλήρωση των 123 χλμ. του αυτοκινητόδρομου στην Ήπειρο ανήρθε σε περίπου 2,2 δις € (χωρίς ΦΠΑ). Η χρηματοδότηση των έργων έγινε από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους (50%) στο πλαίσιο των προγραμμάτων του Β΄ και Γ΄ΚΠΣ (ΕΠ-ΟΑΛΛΑ και ΠΕΠ Ηπείρου) και του Ταμείου Συνοχής. Για την κάλυψη μέρους της εθνικής συνδρομής έχουν εξασφαλισθεί δάνεια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕΠ).

Περίπου το 30% του μήκους της Εγνατίας οδού στην Ήπειρο αποτελείται από μεγάλα τεχνικά έργα. Συγκεκριμένα κατασκευάστηκαν 32 διδυμες σήραγγες, που καλύπτουν μήκος οδού 30 χλμ. περίπου (συνολικό μήκος διάτρησης ανοιγμένο σε μονό κλάδο 58 χλμ.). Κατασκευάστηκαν επίσης 7,5 χλμ. διπλές γέφυρες (ή 15 χλμ. ανοιγμένα σε μονό κλάδο). Πέντε (5) από τις γέφυρες αυτές έχουν μήκος μεγαλύτερο από 500 μ. Επίσης έχουν κατασκευαστεί 13 Ανισόπεδοι Κόμβοι.

Το έργο αποτελεί ζωτικής σημασίας για την Ήπειρο και ολόκληρη την Ελλάδα, τα Βαλκάνια και την Ευρώπη. Η Εγνατία αναμένεται να αναδείξει τον λιμένα Ηγουμενίτσας ως την σημαντικότερη λιμενική εγκατάσταση που συνδέει την χώρα με την Ιταλία. Επίσης αναμένεται να μετατρέψει ολόκληρη την Βόρεια Ελλάδα σε ενδοχώρα του λιμένα Ηγουμενίτσας για επιβατικές και εμπορευματικές μεταφορές Ro-Ro προς και από την Δυτική Ευρώπη, να προσελκύσει το σύνολο της transit εμπορευματικής διακίνησης Ro-Ro που προέρχεται κυρίως από τις χώρες της Βαλκανικής και την Τουρκία και εξυπηρετείται από τον λιμένα της Πάτρας και να βελτιώσει τα χαρακτηριστικά προσπελασιμότητας του συνόλου της Περιφέρειας προς και από την Δυτική Ευρώπη και τα Βαλκάνια. Εν συντομία δίνει την ευκαιρία συμπληρωματικών επενδύσεων στον τομέα των μεταφορών (π.χ. εμπορευματικά κέντρα), της βιομηχανίας και του τουρισμού. Τέλος καθιστά ολόκληρη την Βόρειο Ελλάδα πόλο έλξης, ανάπτυξης και σημείο αναφοράς στην ευρύτερη περιοχή της Ν.Α Ευρώπης.

□ **Βόρεια Ιόνια Οδός και Παρα-Ιόνια Οδός:** Ουσιαστικά πρόκειται για έναν υπό κατασκευή αυτοκινητόδρομο στην Ελλάδα, που περιλαμβάνει:

► **I. Την Ιόνια οδό** ή «Βόρεια Ιόνια Οδός» η οποία έχει συνολικό μήκος περίπου 196 χλμ., από Ιωάννινα έως Αντίρριο.

► **II. Τον οδικό άξονα Ιωαννίνων – Κακκαβιάς.** Πρόκειται για ένα έργο για το οποίο υπάρχει πάγιο αίτημα βελτίωσης/αναβάθμισής και ουσιαστικά θα επεκτείνει την Ιόνια μέχρι την Κακαβιά, κάτι που σημαίνει, ότι και οι περιοχές βορειοδυτικά των Ιωαννίνων (Καλπάκι, Πωγώνι κ.α.) θα αναβαθμιστούν. Ο κακής ποιότητας υφιστάμενος οδικός άξονας, έχει σήμερα μήκος 68χλμ, και κρίνεται αναγκαία η αναβάθμιση του για μία σύγχρονη οδική πρόσβαση στην ενδοχώρα της Αλβανίας και στις αγορές της Νότιας Βαλκανικής.

Η υπό κατασκευή Ιόνια Οδός, είναι ένας ολοκληρωμένος κάθετος Άξονας συνολικού μήκους 382 χλμ. Βορρά – Νότου που θα έχει αφετηρία τα Ελληνοαλβανικά σύνορα και κατάληξη την Καλαμάτα. Αποτελεί έργο στρατηγικής σημασίας και θα αξιοποιήσει τις σύγχρονες υποδομές, όπως την Γέφυρα του Ρίου-Αντιρρίου (Χαρίλαος Τρικούπης), την υποθαλάσσια ζεύξη Ακτίου-Πρέβεζας, το αναβαθμισμένο Αεροδρόμιο του Ακτίου (2003), δημιουργώντας ένα νέο αναπτυξιακό άξονα στη Δυτική Ακτή και προωθώντας την ισόρροπη ανάπτυξη των παράκτιων, αγροτικών, ορεινών και παραμεθόριων περιοχών.

Το τμήμα που διαπέρνει την **Περιφέρεια της Ηπείρου** αναφέρεται ως « **Βόρεια Ιόνια Οδός** » και θα έχει μήκος περίπου 196 χλμ. από Ιωάννινα έως Αντίρριο (ανισόπεδος κόμβος με Εγνατία Οδό) και οι ανισόπεδοι κόμβοι υπολογίζονται σε 42. Η υπογραφή της σύμβασης με την κατασκευάστρια εταιρία πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβρη του 2006 και αρχές του 2014 υπολογίζεται η ολοκλήρωση του έργου. Η παράδοση του έργου θα γίνει σε 3 τμήματα. Ο προϋπολογισμός του έργου φτάνει τα 1,4 δις €, εκ των οποίων 330 εκατ. € θα περιέλθουν από το Ελληνικό Δημόσιο (165 εκατ. €) και την Ε.Ε (165 εκατ. €) και το υπόλοιπο με την συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα.

Είναι κατανοητή η μεγάλη σημασία αυτού του οδικού έργου, το μέγεθος της επένδυσης, και η συμβολή του στην άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων και στην ανάδειξη ενός νέου πολυκεντρικού προτύπου ανάπτυξης. Η σύνδεσή του με την Εγνατία Οδό είναι βέβαιο ότι θα αλλάξει σημαντικά την εικόνα ολόκληρης της Δυτικής Ελλάδας και της Ηπείρου και θα δημιουργήσει ανατροπές σ' όλους τους παραγωγικούς τομείς, δημιουργώντας ένα νέο αναπτυξιακό άξονα στη Δυτική Ακτή και προωθώντας την ισόρροπη ανάπτυξη των παράκτιων, αγροτικών, ορεινών και παραμεθόριων περιοχών.

Η υπό κατασκευή του διαπεριφερειακού άξονα παράκτιας τουριστικής ανάπτυξης που αναφέρεται ως «**Παρα-Ιόνιος Οδός**» (**Ηγουμενίτσα – Πρέβεζα – Άκτιο – Βόνιτσα**), ευνοεί έντονα από το αναβαθμισμένο αεροδρόμιο του Ακτίου, την υποθαλάσσια σύνδεση της Πρέβεζας - Ακτίου και του νέου λιμένα Ηγουμενίτσας έχοντας τη δυνατότητα ανάπτυξης μαζικού τουρισμού, θαλάσσιου τουρισμού, οικολογικού ειδικής μορφής και πολιτιστικού, χάρη στην πλούσια οικολογική και της πληθώρας των πολιτιστικών μνημείων που διαθέτουν η περιοχές αυτές.

□ **Το έργο του νέου λιμένα Ηγουμενίτσας:** Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κόστους μεταφοράς, ταχύτητας και αξιοπιστίας του διαδρόμου της Αδριατικής έναντι του οδικού άξονα μέσω Βουλγαρίας - Ρουμανίας, έχουν παγιώσει τον διάδρομο της Αδριατικής ως τον σημαντικότερο άξονα επικοινωνίας με την Δυτική Ευρώπη. Η ολοκλήρωση των κυρίων οδικών αξόνων Εγνατίας, Ιόνιας και ΠΑΘΕ θα διευρύνουν περισσότερο το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα του διαδρόμου Αδριατικής.

Ο λιμένας Ηγουμενίτσας αποτελεί τον μοναδικό λιμένα της Περιφέρειας που εξυπηρετεί γραμμές ακτοπλοΐας [προς **Κέρκυρα, Λευκίμμη, Παξούς, Πάτρα** και Κεφαλονιά (κατά τους θερινούς μήνες)] καθώς και γραμμές εξωτερικού, προς τους Ιταλικούς λιμένες [**Πρίντεζι, Μπάρι, Ανκόνα, Βενετία**, Ραβέννα (περιστασιακά)] και περιστασιακά προς λιμένες άλλων

χωρών της Αδριατικής (**Δυρράχιο, Ριέκα, κλπ**). Ήδη, κατά την διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, ο λιμένας έχει εμφανίσει υψηλό δυναμισμό όσον αφορά την ελκυστικότητά του για επιβατικές και εμπορευματικές μεταφορές προς και από την Δυτική Ευρώπη.

Η Α' φάση του έργου του Νέου Λιμένα Ηγουμενίτσας συγχρηματοδοτήθηκε από το Ταμείο Συνοχής της Ε. Ε. και το ΥΠΕΧΩΔΕ. Την επίβλεψη του έργου είχε η Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων μέσω της Ειδικής Υπηρεσίας Δημοσίων Έργων / Μεγάλων Έργων Δυτικής Ελλάδος. Ύστερα από διαγωνισμό το έργο ανατέθηκε το Μάιο του 1996 στην Ελληνοϊσπανική Κοινοπραξία «Αθηνά ΑΕΤΒΕ – F.C.C.». Η σύμβαση κατασκευής του υπεγράφη 20/5/1996 και με ημερομηνία περαίωσης 31/3/2003.

Με την περάτωση της **Α' Ολοκληρωμένης Φάσης** των έργων του Νέου Λιμένα, ο λιμένας διαθέτει 5 νέες θέσεις ταυτόχρονης πρόσδεσης Ε/Γ—Ο/Γ πλοίων γραμμών εξωτερικού, ικανούς χερσαίους χώρους (21 στρέμματα χερσαίας επιφάνειας εξ αυτών 130000 τμ. αποτελούν την χερσαία λιμενική περιοχή - ελεγχόμενη ζώνη και χώρος αναμονής οχημάτων), Κτίρια Νότιας (κεντρικής) Πύλης (δύο κτήρια και τέσσερα φυλάκια ελέγχου οχημάτων, το τελωνείο και το τμήμα αλλοδαπών), έναν κεντρικό τερματικό σταθμό συνολικής επιφάνειας 6326 τ.μ. και κτίριο πυροσβεστικού σταθμού, εμβαδού 612 τμ.

Η ολοκλήρωση της **Β' Φάσης ανάπτυξης του λιμένα**, η οποία βάση του χρονοδιαγράμματος της κατασκευάστριας εταιρείας υπολογίζεται εντός του 2013⁵⁷, συγχρηματοδοτήθηκε από το Ταμείο Συνοχής της Ε. Ε. και το ΥΠΕΧΩΔΕ. Θα προσδώσει στο λιμένα 2 ακόμα νέων θέσεων ταυτόχρονης πρόσδεσης με τους αντίστοιχους χερσαίους χώρους και δύο ακόμα τερματικές εγκαταστάσεις (3,041.46 μ² και 2,324.80 μ² αντίστοιχα ο οποίος θα εξυπηρετεί ελέγχους που υπαγορεύει η Συνθήκη Schengen και θα αποτελεί τερματικό σταθμό υποδοχής κρουαζιερόπλοιων), χερσαία επιφάνεια 118 στρ., σε τμήμα της οποίας θα λειτουργεί η μόνιμη υπηρεσία διαχείρισης ασυνόδευτων φορτίων, διάνοιξη ευθύγραμμου διαύλου πλάτους 170.0 μ και ωφέλιμου βάθους -10.50 μ και μήκος 1700 μ., ένας προβλήτας πλαγιοπρυμνοδέτησης μήκους 197.60 μ (ικανό για πρόσδεση πλοίων 300000 DWT), συνδετήριο Κρητιδώμα μήκους 371.0 μ.

Στην **Γ' Φάση (τελική μορφή)** των έργων, ο λιμένας προβλέπεται να αποκτήσει 2 ακόμα πρόσθετες θέσεις ταυτόχρονης πρόσδεσης, με τις αντίστοιχες χερσαίες επιφάνειες και ένα τερματικό σταθμό, επιφάνειας 1.500 τ.μ., οπότε το συνολικό δυναμικό του θα διαμορφωθεί σε 4 θέσεις ταυτόχρονης εξυπηρέτησης πλοίων ακτοπλοΐας, 9 θέσεις ταυτόχρονης εξυπηρέτησης πλοίων γραμμών Ιταλίας και μια θέση για την εξυπηρέτηση γραμμών προς χώρες εκτός Συνθήκης. Επίσης κρητιδότοιχος μελλοντικού Ra-Ra μήκους 93,0 μέτρων, κρητιδότοιχος βαρύτητας από συμπαγείς τεχνητούς ογκολίθους, μήκους 21,0m περίπου. Στα έργα της Γ' Φάσης συμπεριλαμβάνονται και συμπληρωματικά έργα οδοποιίας και κυκλοφοριακά έργα εντός και εκτός της ελεγχόμενης χερσαίας ζώνης του λιμένα (διασύνδεσης του λιμένα με την Ε.Ο Ηγουμενίτσας - Πρέβεζας και ανακατασκευή τμήματος της Ε.Ο Ηγουμενίτσας - Πρέβεζας μήκους 3,7 km), απαραίτητα υδραυλικά έργα για την αποχέτευση ομβρίων, συγκρότημα Νότιας Πύλης, κτίριο Η/Μ εγκαταστάσεων και δεξαμενή ύδατος και έργα διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.

Με τα προβλεπόμενα έργα ο λιμένας προβλέπεται να εξυπηρετήσει απρόσκοπτα την προβλεπόμενη μεταφορική ζήτηση προς και από τους Ιταλικούς λιμένες μέχρι το έτος 2025, οπότε αναμένεται να είναι σε θέση να εξυπηρετήσει 225.000 φορτηγά οχήματα ετησίως.

⁵⁷ Αρχικό χρονοδιάγραμμα υπολόγιζε εντός του 2011.

□ **Το έργο κατασκευής του Εμπορευματικού Κέντρου Ηγουμενίτσας**, σε συνάφεια με τα παραπάνω έργα, έρχεται να καλύψει την έκδηλη απουσία «κομβικών υποδομών προσανατολισμένων αποκλειστικά στη διαχείριση εμπορευματικών μεταφορών και να αντιμετωπίσει δυσλειτουργίες του συστήματος». Η κατασκευή ενός Κέντρου με λειτουργίες όπως η οργάνωση και συγκρότηση φορτίων, η αναδιανομή και ομαδοποίηση φορτίων από διαφορετικές προελεύσεις προς κοινούς προορισμούς, ο ευρύτερος συντονισμός αφίξεων και αναχωρήσεων εμπορευματικών ροών, η συμβατική και εξειδικευμένη αποθήκευση, η οργάνωση τελικής διανομής, η αλλαγή μέσων μεταφοράς, η συσκευασία και αποσυσκευασία, η συναρμολόγηση, η προσφορά εξοπλισμού μεταφόρτωσης, υπηρεσιών πληροφορικής και τηλεματικής κλπ θα συντελέσει σημαντικά στην αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας.

□ **Εκσυγχρονισμός και Επέκταση της Αεροπορικής Υποδομής**

• Οι αεροπορικές μεταφορές της Περιφέρειας εξυπηρετούνται κατά κύριο λόγο από τον κρατικό **αερολιμένα Ιωαννίνων « Βασιλεύς Πύρος »**, προσωνόμιο που έλαβε το 2007. Το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων, δεν εξασφαλίζει ασφαλή προσέγγιση με όλες τις καιρικές συνθήκες. Η συνολική επιβατική κίνηση παραμένει μικρή λόγω του φτωχού εξοπλισμού που διαθέτει (τελευταία αναβάθμιση πραγματοποιήθηκε το 1993). Έχει ήδη εγκριθεί από την ΥΠΑ το Γενικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Κρατικού Αερολιμένα των Ιωαννίνων που προβλέπει αναβάθμιση και επέκταση των χώρων, των υλικών μέσων (εγκατάσταση του συστήματος ILS (Instrument Landing System – Σύστημα προσγείωσης με όργανα), του διάδρομου - τροχιόδρομου, η κατασκευή εμπορευματικού σταθμού, ο επανασχεδιασμός του οδικού δικτύου πρόσβασης, οι χώροι στάθμευσης και άλλες εγκαταστάσεις του αεροδρομίου ανεβάζοντας το συνολικό εμβαδόν του αεροσταθμού στα 4.850 m². Τα έργα βελτίωσης και εκσυγχρονισμού αναμένονται να γίνουν μέσω της χρηματοδότησης του ΕΣΠΑ.

Σημειώνεται ότι το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων, εφ' όσον εκσυγχρονιστεί, μπορεί να παίξει έναν ευρύτερο ρόλο και να εξυπηρετήσει όχι μόνο τον νομό Ιωαννίνων και τμήματα των νομών Θεσπρωτίας και Άρτας, αλλά να διευρύνει την εμβέλειά του στην Ιταλία και στη νότια Αλβανία, και να συμβάλει στην ανάδειξη των Ιωαννίνων σε Περιφερειακό - Διακρατικό Πόλο Ανάπτυξης.

• Το αεροδρόμιο του Ακτίου αναβαθμίστηκε και επεκτάθηκε τελευταία το 2003 (04.04.03) όπου και πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια των νέων σύγχρονων εγκαταστάσεων εμβαδού 7500 τ.μ. Διαθέτει πλέον 4 θέσεις στάθμευσης αεροσκαφών και παρουσιάζει αξιόλογη κίνηση κατά τους θερινούς μήνες από έκτακτες πτήσεις (charters) με τουρίστες για Λευκάδα και την παράκτια ζώνη των Νομών Πρέβεζας και Θεσπρωτίας, υποστηρίζοντας λειτουργικά τον αερολιμένα Ιωαννίνων. Η λειτουργούσα υποθαλάσσια σήραγγα Ακτίου - Πρέβεζας αυξάνει σημαντικά τη χρησιμότητα του αεροδρομίου του Ακτίου για την τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου.

Μειονέκτημα του αεροδρομίου είναι η έλλειψη εσωτερικών πτήσεων (εκτός απ' τη γραμμή Πρέβεζα-Σητεία), τη στιγμή που σε άλλες περιοχές όπως π.χ. στην Καστοριά υπάρχει επιδότηση εισιτηρίων. Οπότε υπάρχει έλλειψη μιας «αξιόλογης» πολιτικής σ' αυτό τον τομέα, που χρειάζεται να επιληφθεί άμεσα.

Α.Π.2. Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητας Ζωής.

ΚΟΡΜΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΕΩΝ
2.1. Κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες.	Αναβάθμιση υποδομών και εξοπλισμών για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και της έρευνας.(Τριτοβάθμια εκπαίδευση)	Η δράση στοχεύει στην αναβάθμιση και επέκταση των υποδομών στην εκπαίδευση και την έρευνα με έμφαση την τριτοβάθμια. Επίσης, προβλέπει την ενίσχυση της απόκτησης κατάλληλων εξοπλισμών για εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς σκοπούς.
2.2. Υγεία και Κοινωνική Αλληλεγγύη.	Ανάπτυξη υποδομών στην Β' Βάθμια και Γ' Βάθμια περίθαλψη. Συμπλήρωση-Εκσυγχρονισμός υποδομών Νοσοκομείων, δημιουργία ειδικών μονάδων και εξειδικευμένων εξοπλισμών αυτών.	Η δράση αναφέρεται σε έργα επέκτασης και εκσυγχρονισμού, συντήρησης κλπ. των υφιστάμενων μονάδων υγείας καθώς και τη δημιουργία ειδικών μονάδων υγείας. Επίσης, η απόκτηση, ανανέωση και βελτίωση των εξοπλισμών υγείας περιλαμβάνονται στην εν λόγω δράση.
2.3. Παρεμβάσεις Περιβάλλοντος Τοπικής Κλίμακας.	Έργα διαχείρισης στερεών και επικίνδυνων αποβλήτων – Έργα διαχείρισης υγρών αποβλήτων.	Στόχος της δράσης είναι να προωθήσει έργα υποδομών για την αποτελεσματική διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων, καθώς και των επικίνδυνων αποβλήτων.
	Αποκατάσταση Μολυσμένης Γης (ΧΑΔΑ κλ.).	Η Περιφέρεια διαθέτει σημαντικό αριθμό ΧΑΔΑ τα οποία χρήζουν για λόγους υγείας αλλά και λόγω των νομικών δεσμεύσεων άμεσης αποκατάστασης. Η δράση θα συμβάλλει στην κατεύθυνση αυτή.
	Διαχείριση Φυσικού Περιβάλλοντος – Κατάρτιση και εφαρμογή σχεδίων ολοκληρωμένης διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών και οικοσυστημάτων – Περιοχές NATURA 2000.	Η περιοχή διαθέτει υψηλής ποιότητας οικοσυστήματα και γενικώς ένα πλούσιο φυσικό περιβάλλον. Μέσω της δράσης αυτής θα ενισχυθούν έργα και σχέδια αειφορικής διαχείρισης αυτού του περιβάλλοντος και ειδικά ολοκληρωμένα σχέδια για τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών και των οικοσυστημάτων.
	Εφαρμογή σχεδίων και μέτρων για την διατήρηση της κατάστασης του	Μέσω έργων και σχεδίων όπως κατά των πλημμυρών, διαβρώσεων και κατολισθήσεων, πυρκαγιών κ.α. η δράση στοχεύει να συμβάλλει στην πρόληψη των κινδύνων για το

	περιβάλλοντος και την πρόληψη κινδύνων – αντιπλημμυρικά.	φυσικό και δομημένο περιβάλλον.
	Δράσεις στο δομημένο περιβάλλον – Χωροταξία – Πολεοδομία – Αντιπλημμυρικά.	Για τη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος η δράση στοχεύει στην ενίσχυση χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων και παρεμβάσεων καθώς και σημαντικής κλίμακας αστικές παρεμβάσεις που θα βελτιώσουν την ποιότητα ζωής και την αστική βιωσιμότητα.
2.4. Παρεμβάσεις Πολιτισμού	Προστασία και ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς – Ανάπτυξη πολιτιστικών υποδομών και υπηρεσιών.	Η περιοχή διαθέτει μια ιδιαίτερα σημαντική πολιτισμική παράδοση η οποία θα προστατευτεί και αναδειχθεί μέσω έργων και σχεδίων προστασίας καθώς και μέσω της δημιουργίας νέων υποδομών και υπηρεσιών. (Αποκατάσταση και ανάδειξη μνημείων και αρχαιολογικών χώρων).
	Ανάπτυξη σύγχρονου πολιτισμού.	Η δράση αναφέρεται στην ενίσχυση υποδομών και δομών για την προώθηση του σύγχρονου πολιτισμού (π.χ. μουσική, εικαστικές τέχνες, θέατρο, θεματικά πάρκα κ.α.).
	Ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων – Δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών.	Μέσω της ενοποίησης των σημαντικών αρχαιολογικών χώρων της περιοχής και της δημιουργίας ειδικών πολιτιστικών διαδρομών και δικτύωσης η δράση στοχεύει στην ανάδειξη και τουριστική αξιοποίηση αυτών.
2.5. Παρεμβάσεις Τουρισμού	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις τουριστικής ανάπτυξης περιοχών.	Η δράση περιλαμβάνει αναπλάσεις τουριστικών περιοχών, προστασία και ανάπτυξη φυσικού περιβάλλοντος με σκοπό την τουριστική αξιοποίηση και υποδομές τουρισμού με σκοπό την βελτίωση των παρερχόμενων υπηρεσιών σε θέσεις – περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος.
	Συμπλήρωση αναβάθμιση υποδομών για την ανάπτυξη παραδοσιακών και ειδικών – εναλλακτικών μορφών τουρισμού, με αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.	Η δράση περιλαμβάνει έργα για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού, δημιουργία ζωνών υποδοχής σκαφών σε εμπορικούς λιμένες, υποδομές χειμερινού τουρισμού, δημιουργία πυρήνων τουριστικής ανάπτυξης και διαδρομών εθνικής ή διαπεριφερειακής σημασίας και δράσεις τουριστικής αξιοποίησης οικολογικά ευαίσθητων περιοχών.
2.6. Ολοκληρωμέν ες	Δράσεις που αφορούν τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των	Σκοπός της δράσης είναι η προώθηση σχεδίων προσβασιμότητας, πρόνοιας, περιβάλλοντος, υποδομών πρόσβασης ΑΜΕΑ σε αστικές και

Παρεμβάσεις Αστικής και Αγροτικής Αναγέννησης.	κατοίκων.	αγροτικές περιοχές.
	Δράσεις που συμβάλλουν στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (υποδομές πολιτισμού – τουρισμού).	Μέσω της ενίσχυσης του εναλλακτικού τουρισμού (π.χ. αγροτικού, οικολογικού, θρησκευτικού, πολιτισμικού κ.α.) και της δημιουργίας υποδομών στον τουρισμό και πολιτισμό η δράση στοχεύει στη δημιουργία νέων μορφών βίωσης απασχόλησης σε ειδικές περιοχές (π.χ. αστικές, αγροτικές, ορεινές).
	Δημιουργία και ενίσχυση νέων μορφών και υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο.	Η απουσία σύγχρονων υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο (π.χ. διοίκηση, πολιτισμού και αναψυχής, κοινωνικών λειτουργιών, υγείας, εκπαίδευσης, οικονομικών συμβουλών αγροτικής ενημέρωσης κ.α.) αποτελούν εμπόδιο για την τοπική ανάπτυξη και την ποιότητα ζωής. Στόχος της δράσης είναι να ενισχύσει τη δημιουργία και παροχή υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο.
	Υπηρεσίες προς ΜΜΕ	Η δράση περιλαμβάνει παροχή συμβουλών, για τεχνολογικές εφαρμογές, μεταφορά ερευνητικών αποτελεσμάτων προς επιχειρήσεις, διαχείριση χώρων παραγωγής – περιβαλλοντική συμμόρφωση, κατάρτιση εργατικού δυναμικού, υιοθέτηση προτύπων διαχείρισης ΙΣΟ, χρησιμοποίηση ΕΤΠ, Ηλεκτρονικού Εμπορίου και δημιουργίας ηλεκτρονικών αγορών.
	Περιβαλλοντικές διαστάσεις (χρήση εναλλακτικών πηγών ενέργειας, βιοκλιματικός σχεδιασμός, εξοικονόμηση ενέργειας).	Η δράση στοχεύει στην προώθηση σχεδίων σε αστικές και αγροτικές περιοχές με σκοπό τη χρήση εναλλακτικών πηγών ενέργειας, το βιοκλιματικό κτιρίων, την εξοικονόμηση ενέργειας κ.α.
	Χρήση της ΕΤΠ στην παραγωγική διαδικασία στα ζητήματα περιβάλλοντος και στη Διοίκηση.	Σκοπός της δράσης είναι η διάδοση της χρήσης των Εφαρμογών Τεχνολογίας Πληροφοριών στην παραγωγή, στη διαχείριση του περιβάλλοντος αλλά και στη δημόσια διοίκηση.

Α.Π.3. Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα.

ΚΟΡΜΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΕΩΝ
3.1. Βελτίωση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας με αξιοποίηση των ΤΠΕ.	Εισαγωγή, χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ από επιχειρήσεις.	Η δράση στοχεύει στην ενίσχυση επιχειρήσεων ώστε να βελτιώσουν τη λειτουργία και ανταγωνιστικότητα τους μέσω της χρήσης των νέων ΤΠΕ.
	Ανάπτυξη εφαρμογών και δημιουργία υπηρεσιών μέσω αξιοποίησης των ΤΠΕ σε τομείς προτεραιότητας για την Ήπειρο.	Στόχος είναι να αναπτυχθεί η εφαρμογή και η δημιουργία υπηρεσιών των ΤΠΕ σε κλάδους που είναι ζωτικής σημασίας για την Περιφέρεια.
3.2. Ενίσχυση της καινοτομικής ικανότητας της Περιφέρειας για την ανάπτυξη νέων ή βελτιωμένων προϊόντων και υπηρεσιών.	Ενίσχυση των υποδομών E&TA σε τομείς προτεραιότητας για την περιφερειακή οικονομία.	Η δράση στοχεύει στη δημιουργία ή/και ενίσχυση υφιστάμενων υποδομών έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (π.χ. Ερευνητικά Ινστιτούτα, Πανεπιστήμιο, ΤΕΙ, επιχειρήσεις) με στόχο την ανάπτυξη της έρευνας σε τομείς που ενδιαφέρουν την Περιφέρεια.
	Ενίσχυση ΜΜΕ για την ανάπτυξη ή βελτίωση προϊόντων και υπηρεσιών.	Η δράση προβλέπει την ενίσχυση των ΜΜΕ ώστε να αναπτύξουν ή βελτιώσουν την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών.
	Ανάπτυξη δικτύων για τη μεταφορά τεχνογνωσίας και τη διερεύνηση των τεχνολογικών προοπτικών σε επιλεγμένους κλάδους της περιφερειακής οικονομίας.	Στόχος της δράσης είναι να ενισχύσει την ανάπτυξη δικτύων μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας υπέρ των τοπικών επιχειρήσεων σε επιλεγμένους κλάδους της περιφερειακής οικονομίας.
3.3. Προώθηση της επιχειρηματικότητας- Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος .	Ενίσχυση συλλογικών ή κλαδικών φορέων για την ανάπτυξη δράσεων επιχειρηματικής εξωστρέφειας για επιλεγμένους κλάδους της περιφερειακής οικονομίας.	Οι συμπράξεις επιχειρήσεων (π.χ. ομάδες, clusters, επιμελητήρια) δύναται να δημιουργήσουν οικονομίες κλίμακας κατά την ανάπτυξη δράσεων εξωστρέφειας (π.χ. εξαγωγές, προμήθειες, δίκτυα πωλήσεων στο εξωτερικό, συμμετοχή σε εκθέσεις, υπεργολαβίες κ.α.). Η δράση προβλέπει την στήριξη αυτών των δράσεων και πρωτοβουλιών.

12.4. ΣΥΜΦΩΝΟ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ (ΣΕΣ) 2014-2020⁵⁸

Βασικό εργαλείο ανάπτυξης για την χρονική περίοδο 2014-2020, τόσο σε επίπεδο στοχευμένης χρηματοδότησης όσο και στήριξης των διαρθρωτικών αλλαγών της Χώρας μας, αποτελεί το **Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης (ΣΕΣ) (Partnership Agreement), το νέο ΕΣΠΑ δηλαδή**, και γενικώς οι πόροι των Διαρθρωτικών Ταμείων, του Ταμείου Συνοχής, του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Θάλασσας και Αλιείας. Το ΣΕΣ και τα Επιχειρησιακά του Προγράμματα - με βασικό εργαλείο το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων - διαμορφώνουν την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας, με παρεμβάσεις και έργα που διαχέονται σε όλους τους τομείς της οικονομίας και σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας.

Το ΣΕΣ θα αποτελέσει τον καταλύτη της συνολικής αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας και συνάμα **της Περιφέρειας Ηπείρου στην επόμενη περίοδο**. Δεν έχει εκείνο το χρηματοδοτικό μέγεθος που θα του επέτρεπε να καλύψει το μέγιστο μέρος τη συνολικής επενδυτικής προσπάθειας που έχει ανάγκη η Ελλάδα, ωστόσο θα επιδιωχθεί να προκαλέσει τις απαραίτητες συνέργιες με όλα τα άλλα μέσα αναπτυξιακής πολιτικής. Αυτόνομη ιδιωτική επιχειρηματική και επενδυτική δραστηριότητα, Στρατηγικές Επενδύσεις, εθνικό σκέλος ΠΔΕ και αναπτυξιακή αξιοποίηση της δημόσιας ακίνητης περιουσίας θα ενταχθούν σε ένα ενιαίο εθνικό αναπτυξιακό σχέδιο με κύριο χρηματοδοτικό και αναπτυξιακό καταλύτη το ΣΕΣ.

Οι εθνικές στρατηγικές επιλογές για την περίοδο 2014-2020 διαμορφώνονται και υπό το πρίσμα της κοινής ευρωπαϊκής στρατηγικής «Ευρώπη 2020» που αποφασίστηκε στη Σύνοδο Κορυφής του Μαρτίου 2010 και η οποία στοχεύει στην έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.

Το ΣΕΣ 2014-2020 συμπίπτει με πολύ κρίσιμα χρόνια για τη Χώρα μας, όπου η Ελλάδα πρέπει αφενός να συνεχίσει τις προσπάθειες δημοσιονομικής προσαρμογής, αλλά παράλληλα πρέπει να περάσει στη φάση της ανάκαμψης και της ανάπτυξης μέσα από ένα ολοκληρωμένο σχέδιο ανάπτυξης, το οποίο επικεντρώνει τις προσπάθειες μας σε στοχευμένες διαρθρωτικές αλλαγές. Αλλαγές που θα απελευθερώσουν τις παραγωγικές δυνάμεις της χώρας μας. Και παράλληλα, σε στοχευμένες επενδύσεις των διαθέσιμων εθνικών και κοινοτικών κονδυλίων σε συγκεκριμένους τομείς, που μπορούν να δημιουργήσουν τις περισσότερες θέσεις εργασίας και να φέρουν τη μεγαλύτερη δυνατή αύξηση του ΑΕΠ. Βασική προϋπόθεση επιτυχίας είναι η ενεργός συμμετοχή όλης της κοινωνίας στην παραπάνω προσπάθεια.

Κεντρικός στόχος του αναπτυξιακού σχεδίου για την Ελλάδα του 2020, στο πλαίσιο του ΣΕΣ – βάσει και των προτεραιοτήτων που έχουν τεθεί για όλες τις χώρες – μέλη από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή - δύναται να διατυπωθεί κατ' αρχήν ως ακολούθως: **«Η συμβολή στην αναγέννηση της ελληνικής οικονομίας με ανάταξη και αναβάθμιση του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού της χώρας και τη δημιουργία και διατήρηση βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, έχοντας ως αιχμή την εξωστρεφή, καινοτόμο και ανταγωνιστική επιχειρηματικότητα και γνώμονα την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης».**

Για την πραγματοποίηση του οράματος αυτού επιλέγονται πέντε (5) κύριοι άξονες αναπτυξιακής στρατηγικής:

⁵⁸ Όπως αναφέρεται στην 2^η Εγκύκλιο Σχεδιασμού και Κατάρτισης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού Περιόδου 2014-2020 από το Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, Μάρτιος 2013.

1. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.
2. Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού –ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση.
3. Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον.
4. Ανάπτυξη – Εκσυγχρονισμός – Συμπλήρωση υποδομών για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.
5. Βελτίωση της θεσμικής επάρκειας και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης.
6. Αειφόρος χωρική ανάπτυξη.

12.4.1. Δράσεις του ΣΕΣ Σχετικές με την Τουριστική Ανάπτυξη

■ Άξονας Προτεραιότητας 1

Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.

Ο στρατηγικός στόχος για την ανάταξη και αναβάθμιση του παραγωγικού ιστού της χώρας είναι η σταδιακή μεταστροφή της εγχώριας επιχειρηματικότητας από μη διεθνώς ανταγωνιστικούς τομείς, κυρίως υπηρεσιών προς τελικούς χρήστες, προς την παραγωγή διεθνώς ανταγωνιστικών προϊόντων, **προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής εγχώριας προστιθέμενης αξίας καθώς και υπηρεσιών προς επιχειρήσεις**. Η αναβάθμιση της διεθνούς εικόνας της χώρας και η δικτύωση των ελληνικών επιχειρήσεων στις διεθνείς αγορές θα προωθηθούν προκειμένου να συμβάλλουν στην επίτευξη του στρατηγικού αυτού στόχου.

Για την επίτευξη του στόχου αυτού προτεραιότητα θα δοθεί στα κάτωθι:

- Ø Προώθηση της **ανάπτυξης νέων ή βελτιωμένων προϊόντων και διαδικασιών**, σε ολόκληρη την αλυσίδα αξίας των επιχειρήσεων, συμβάλλοντας στη μείωση του κόστους παραγωγής και στη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των δραστηριοτήτων.
- Ø **Ανάπτυξη κουλτούρας επιχειρηματικής συνεργασίας**, μεταξύ των βασικών φορέων των παραγωγικών συστημάτων (επιχειρήσεις, εργαζόμενοι, επιστημονική-ερευνητική κοινότητα, αρμόδιοι κρατικοί φορείς, ενώσεις καταναλωτών, περιβαλλοντικές οργανώσεις).
- Ø **Ανάπτυξη «έξυπνης εξειδίκευσης» με αποδοτική, αποτελεσματική και συνεργατική χρήση των δημοσίων επενδύσεων για την ενίσχυση της καινοτομίας, αναβάθμιση του των ανθρώπινων πόρων και δημιουργία**

ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων με υψηλή προστιθέμενη αξία σε κλάδους της οικονομίας που πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις.

- Ø Διαμόρφωση και αποτελεσματική υλοποίηση **περιφερειακών στρατηγικών έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση.**
- Ø Στήριξη επενδύσεων σε υποδομές, με σκοπό τη στήριξη της επιχειρηματικότητας, την επίτευξη οικονομιών κλίμακας, τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, της ασφάλειας και των συνθηκών εργασίας καθώς και τη μείωση του κόστους.
- Ø Στήριξη νέων και υφιστάμενων επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής οικονομίας με γνώμονα την έξοδο από την κρίση.
- Ø Διευκόλυνση της πρόσβασης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) σε χρηματοδότηση.

Ειδικότερα:

- i. **Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ).** Οι δράσεις έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας καλούνται να υποστηρίξουν πρωτίστως την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων.

Κύριοι στόχοι στον τομέα της έρευνας της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας είναι οι εξής:

- Αριστεία στην έρευνα, άνοιγμα των δημόσιων ερευνητικών οργανισμών (ΑΕΙ και ΕΚ) στη συνεργασία με επιχειρήσεις στα πεδία της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της έρευνας και της παροχής εξειδικευμένων τεχνικών και επιστημονικών υπηρεσιών που δεν προσφέρονται στην αγορά.
- Κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα, ενίσχυση της ιδιωτικής συμμετοχής λειτουργουσών επιχειρήσεων και αξιοποίηση της γνώσης από τις υπάρχουσες και κυρίως από νέες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες.

ii. Ψηφιακή Σύγκλιση.

iii. Γεωργία και Αλιεία. Ο αγροτικός τομέας κατέχει σημαντικό μερίδιο στην οικονομική δραστηριότητα της Περιφέρειας Ηπείρου, ιδίως σε σύγκριση με την πλειονότητα των υπόλοιπων Περιφερειών της ΕΕ. Επιπλέον, παρουσιάζει δυνατότητες σημαντικής περαιτέρω ανάπτυξης, οι οποίες μπορούν να αναδειχθούν και να αξιοποιηθούν, με θετικές επενέργειες και σε συσχετιζόμενους με αυτόν κλάδους, όπως η Βιομηχανία Τροφίμων.

iv. Τουρισμός.

Η συμβολή του τουριστικού τομέα μπορεί να είναι καθοριστικής σημασίας για την Περιφέρεια της Ηπείρου. Αξιοποιώντας τους πόρους που διαθέτει, μπορεί να αναβαθμίσει τη θέση της στην εγχώρια και διεθνή αγορά.

Η προβολή με τον καλύτερο τρόπο της πολιτιστικής της κληρονομιάς και του φυσικού της περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την αντιμετώπιση πάγιων διαρθρωτικών αδυναμιών του τουριστικού κλάδου είναι ουσιώδους σημασίας. Μεγάλης σημασίας είναι η συνεργασία του δημόσιου με τον ιδιωτικό τομέα. Οι επιχειρήσεις του τουριστικού κλάδου μπορούν με τις πρωτοβουλίες τους και τις ιδέες τους να συμβάλλουν στην αναβάθμιση της θέσεως της Ηπείρου στην εγχώρια και διεθνή τουριστική αγορά.

Ο Τουρισμός μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά στην προσπάθεια για αναγέννηση της Εθνικής Οικονομίας με ισχυρές διατομεακές συνέργειες και συγκεκριμένες

πολλαπλασιαστικές επιδόσεις σε περιφερειακή κλίμακα, ιδιαίτερα στην απασχόληση. Η θέση της Ηπείρου στη διεθνή αγορά τουριστικών υπηρεσιών έχει σημαντικά περιθώρια αναβάθμισης.

Βασικές στρατηγικές επιδιώξεις κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020 αποτελούν :

- ∅ Η αλλαγή του μοντέλου «ήλιος-θάλασσα» με παράλληλη χρονική διεύρυνση της τουριστικής περιόδου και αύξηση του ποσοστού τουριστών υψηλού εισοδήματος. Η ύπαρξη πιο εξειδικευμένου, πληροφορημένου και απαιτητικού κοινού, ενισχύει σημαντικά τις ευκαιρίες και προοπτικές που διανοίγονται για την αξιοποίηση του πολιτιστικού πλούτου, των περιβαλλοντικών πόρων και, εν γένει, την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος.
- ∅ Ο εμπλουτισμός του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος με ενίσχυση ειδικών μορφών τουρισμού (Αθλητικός, Συνεδριακός, Τουρισμός Υγείας – Ευεξίας, Τουρισμός Κρουαζιέρας, City Breaks). Στο πλαίσιο αυτό η ανάδειξη της στρατηγικής σχέσης με τον τομέα του Πολιτισμού και η αναβάθμιση και τουριστική αξιοποίηση χώρων αρχαιολογικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
- ∅ Η διαμόρφωση φιλικού επενδυτικού περιβάλλοντος και η υποστήριξη τουριστικών επενδύσεων μέσω:
 - Χωροταξικής Πολιτικής
 - Απλοποίησης διαδικασιών και πλαισίου λειτουργίας (νομοθεσία, φορολόγηση)
 - Νέων τουριστικών προϊόντων (σύνθετα τουριστικά καταλύματα, οργανωμένοι τουριστικοί υποδοχείς)
 - Στρατηγικής Marketing.
- ∅ Η βελτίωση του υφιστάμενου τουριστικού δυναμικού μέσω παρεμβάσεων για απόσυρση παλαιών και εκσυγχρονισμό υφιστάμενων τουριστικών καταλυμάτων.
- ∅ Η υλοποίηση στρατηγικής σημασίας έργων υποδομής με έμφαση στις υποδομές αεροπορικών και θαλάσσιων μεταφορών και τον τομέα της κρουαζιέρας καθώς και στοχευμένων έργων υποδομής για ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας σε περιφερειακή και τοπική κλίμακα.
- ∅ Η εκπαίδευση και κατάρτιση των απασχολούμενων στον τουρισμό μέσω στοχευμένων προγραμμάτων με τομεακή και χωρική εξειδίκευση.
- ∅ Η εκμετάλλευση συνεργειών τουριστικών επιχειρήσεων (clustering) και δημιουργία τουριστικών δικτύων (networking).

Οι δράσεις στον τομέα του τουρισμού για τη νέα προγραμματική περίοδο θα περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων:

- Ενεργός συμμετοχή σε ολοκληρωμένες δράσεις τοπικής και αστικής ανάπτυξης χρηματοδοτούμενες από περισσότερα από ένα ταμεία με κύρια χαρακτηριστικά την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία. Θα περιλαμβάνουν ποικιλία δράσεων σε επιμέρους τομείς (πχ. ενίσχυση επιχειρηματικότητας επιμέρους ομάδων πληθυσμού, υποδομές, δικτύωση, εξωστρέφεια, προστασία του περιβάλλοντος, προώθηση και ανάδειξη των τοπικών προϊόντων και προορισμών) που θα συνδέονται και με τις κατευθύνσεις του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τον Τουρισμό.
- Δράσεις αξιοποίησης ΤΠΕ και ιδιαίτερα η δημιουργία του Μητρώου Τουριστικών Επιχειρήσεων με ψηφιοποίηση των διαδικασιών εξυπηρέτησης τουριστικών επιχειρήσεων και επενδυτών.
- Καινοτόμα και στοχευμένα προγράμματα κατάρτισης και ενίσχυσης της απασχόλησης που να ανταποκρίνονται στις όλο και υψηλότερες απαιτήσεις υπηρεσιών φιλοξενίας, ιδιαίτερα στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

- Έργα υποδομής στρατηγικής σημασίας για τον τουρισμό, κυρίως όσον αφορά στον θαλάσσιο τουρισμό και την κρουαζιέρα, όπως η υλοποίηση τερματικών εγκαταστάσεων κρουαζιέρας και το δίκτυο τουριστικών λιμένων, η Συνεδριακή υποδομή μεγάλων πόλεων.
- Στοχευμένα έργα υποδομής που να ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα τουριστικών προορισμών αναδεικνύοντας τοπικά πλεονεκτήματα πχ. τουριστικές διαδρομές, ανάδειξη τοπικού τουριστικού αποθέματος (παλιές βιοτεχνίες, μύλοι, καφενεία), αλιευτικά καταφύγια, υποδομές οικότουριστικής ανάπτυξης κτλ.
- Δράσεις στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος όπως δράσεις ενεργειακής διαχείρισης τουριστικών εγκαταστάσεων και καταλυμάτων, έργα διαχείρισης αποβλήτων και υδάτινων πόρων σε τουριστικούς προορισμούς, δράσεις περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και κατάρτισης εμπλεκόμενων στελεχών κ.α.
- Δράσεις συγκρότησης και λειτουργίας τουριστικών δικτύων (clustering) με στόχο διασύνδεση υπηρεσιών, δημιουργία ολοκληρωμένων τουριστικών πακέτων κτλ.
- Δράσεις ενίσχυσης της εξωστρέφειας και της διασυννοριακής συνεργασίας.

v. Πολιτισμός

Ο πολιτισμός μπορεί να αποτελέσει ζωτικό παράγοντα για τη μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα.

Παρεμβάσεις που στοχεύουν (1) στην ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (π.χ. παραγωγή αντιγράφων και ηλεκτρονικών εκδόσεων, παραγωγή ειδών λαϊκής τέχνης από πιστοποιημένους τεχνίτες - ΜΜΕ, παραγωγή-κατασκευή και επισκευή μουσικών οργάνων, παραγωγή-κατασκευή και επισκευή σκηνικών, κ.ά.), (2) στη στήριξη της δημιουργικής βιομηχανίας και του σύγχρονου Πολιτισμού (κινηματογράφος, οπτικοακουστικά μέσα, εκδόσεις, design κ.λπ.) και (3) υποστήριξη της σύγχρονης Ελληνικής δημιουργίας μέσω της ενθάρρυνσης νέων καλλιτεχνών, αποτελούν πεδία επιχειρηματικής δραστηριότητας συμβάλλοντας στη δημιουργία εισοδήματος και απασχόλησης και στην παροχή ποιοτικών υπηρεσιών.

Παράλληλα, η συμβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, του διαχρονικού και σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού και των σύγχρονων πολιτιστικών θεσμών στον εμπλουτισμό και τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, μπορεί να επιτευχθεί με δράσεις όπως:

- ∅ Πιστοποίηση των μουσείων (κρατικών και ιδιωτικών), ώστε να καταστούν βιώσιμα και ανταγωνιστικά στο διεθνές περιβάλλον.
- ∅ Αναβάθμιση του ρόλου του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων (Τ.Α.Π.) με σκοπό την αύξηση των εσόδων από εισιτήρια, εκδόσεις και παραγωγές.
- ∅ Σύνδεση αρχαιολογικών χώρων και τόπων ιστορικής μνήμης με πολιτιστικούς θεσμούς και φορείς, όπως πχ. η Εθνική Λυρική Σκηνή, και το Ελληνικό Φεστιβάλ, ούτως ώστε να καταστούν ακόμη πιο ελκυστικά σε διαφορετικές ομάδες κοινού.
- ∅ Ανάδειξη της φυσιογνωμίας, της εικόνας και της ιστορίας των πόλεων στο πλαίσιο της ανάδειξης και προβολής της πολιτιστικής και άυλης κληρονομιάς.
- ∅ Προστασία και ανάδειξη μνημείων και αρχαιολογικών χώρων σε αυστηρά επιλεγμένες περιοχές, καθώς και σχεδιασμός και υλοποίηση Σχεδίων Διαχείρισης για τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς, για βασικούς ή αναδυόμενους τουριστικούς προορισμούς, για περιοχές με αυξημένες δυνατότητες ενδογενούς ανάπτυξης, για νησιωτικές και ορεινές - μειονεκτικές περιοχές κ.ά.

- Ø Δημιουργία νέων βιώσιμων πολιτιστικών θεσμών, ευρωπαϊκής ή και παγκόσμιας εμβέλειας και ενδιαφέροντος (πχ. studios όπερας και θεάτρου, ανάπτυξη «αντενών» των μεγάλων φεστιβάλ, εκθέσεις εικαστικών έργων).
- Ø Διάσωση, διατήρηση και ανάδειξη των πολιτιστικών και παραδοσιακών αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών της ελληνικής υπαίθρου που συνδέονται με την κοινωνική ζωή των κατοίκων της.
- Ø Στοχευμένες, στον τομέα του πολιτισμού ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, συγχρηματοδοτούμενες από το ΕΚΤ.

vi. Μεταποίηση - Εμπόριο

Ο μετασχηματισμός της μεταποιητικής παραγωγικής βάσης της Οικονομίας της χώρας προς νέα ή διαφοροποιημένα διεθνώς ανταγωνιστικά προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας, συμπεριλαμβανομένων και των αγρο-διατροφικών προϊόντων, με ποιότητα, περιβαλλοντική ευαισθησία, και ενσωμάτωση γνώσης και καινοτομίας, αποτελεί τον κύριο στόχο στον τομέα αυτό. Έμφαση θα δοθεί σε κλάδους, στους οποίους προβλέπεται αύξηση της ζήτησης των προϊόντων τους.

Βασικές κατευθύνσεις για την επίτευξη του ανωτέρω στόχου είναι οι εξής:

- Ø Υποστήριξη παραγωγικών επενδύσεων που συμβάλλουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικής παρουσίας των επιχειρήσεων και των προϊόντων που παράγουν, στην εγχώρια και τη διεθνή αγορά.
- Ø Αναπροσανατολισμός της μεταποιητικής δραστηριότητας «παραδοσιακών» κλάδων προς κλάδους και προϊόντα υψηλότερης προστιθέμενης αξίας.
- Ø Ανάπτυξη νέων προϊόντων ή διαφοροποίηση προϊόντων με έμφαση στην ποιοτική αναβάθμιση, την τυποποίηση και την πιστοποίηση των προϊόντων και επιχειρήσεων.

■ Αξονας Προτεραιότητας 3

Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον.

Βασική επιδίωξη σε αυτόν τον πολύ σημαντικό τομέα είναι η μετάβαση σε μια Οικονομία φιλική στο περιβάλλον με ενίσχυση της Απασχόλησης, αποδοτική χρήση των πόρων και χαμηλά επίπεδα εκπομπών άνθρακα, με κύρια επιδίωξη την προστασία του φυσικού και δομημένου Περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, με παράλληλη προστασία της δημόσιας υγείας και της ζωής των Πολιτών.

i. Προστασία του Φυσικού Περιβάλλοντος και των Πόρων

Όσον αφορά την **Αειφόρο Διαχείριση και Προστασία Φυσικών Πόρων**, ως κύριοι στόχοι αναδεικνύονται η αποτελεσματική διαχείριση και προστασία των φυσικών πόρων και η αντιμετώπιση περιβαλλοντικών κινδύνων, καθώς επίσης και η αποκατάσταση, προστασία και ανάδειξη της βιοποικιλότητας και του φυσικού τοπίου, εξασφαλίζοντας παράλληλα την οικονομική βιωσιμότητα των παρεμβάσεων.

Η προστασία του Φυσικού Περιβάλλοντος στοχεύει στην αειφορική διαχείριση και προστασία των υδατικών και εδαφικών πόρων και την ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας.

Στην κατεύθυνση αυτή είναι, αρχικά, σημαντική η εφαρμογή των Σχεδίων Διαχείρισης Λεκανών Απορροής, των οποίων η ολοκλήρωση σχεδιάζεται στο πλαίσιο της τρέχουσας Προγραμματικής Περιόδου, με τα θεσμικά μέτρα και τις δράσεις που προβλέπονται σε αυτά, σύμφωνα με την Οδηγία 60/2000.

Στην ίδια κατεύθυνση, η ολοκλήρωση των υποδομών επεξεργασίας αστικών λυμάτων, σύμφωνα με την Οδηγία 91/271, είναι, επίσης, μια προτεραιότητα, που πρέπει να τύχει σημαντικής χρηματοδοτικής ενίσχυσης στην επόμενη Προγραμματική Περίοδο.

Σε σχέση με τα Θαλάσσια Οικοσυστήματα και την προστασία των βασικών πόρων, από τους οποίους εξαρτώνται οι κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τη θάλασσα, θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα για την εφαρμογή της Οδηγίας Πλαίσιο 2008/56 για τη Θαλάσσια Στρατηγική (N.3983/2011). Παράλληλα με την προώθηση της Θαλάσσιας Χωροταξίας και της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης της Παράκτιας Ζώνης (Σύμβαση της Βαρκελώνης), κρίσιμη είναι η επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα, με χρονικό ορίζοντα το 2020.

Επίσης, ιδιαίτερα σημαντική είναι η ανταπόκριση της χώρας μας στις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις Οδηγίες 92/43 και 2009/147 (πρώην 79/409), πχ. ολοκλήρωση του Δικτύου Natura 2000, χαρακτηρισμός Προστατευόμενων Περιοχών και διαχείρισή τους.

Στο πλαίσιο των δράσεων προστασίας του περιβάλλοντος ιδιαίτερη μέριμνα θα υπάρξει στην αποδοτική αξιοποίηση των πόρων από τις μεταποιητικές, κυρίως, επιχειρήσεις, αλλά και στην πρωτογενή παραγωγή της γεωργίας. Η προσπάθεια αυτή αναμένεται να οδηγήσει σε μείωση της κατανάλωσης νερού, ενέργειας και υλικών και ταυτόχρονα στη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και της ποσότητας των παραγόμενων στερεών και υγρών αποβλήτων. Εκτός από τα προφανή περιβαλλοντικά οφέλη, οι σχετικές δράσεις αναμένεται να βελτιώσουν και τις οικονομικές επιδόσεις των επιχειρήσεων που συμμετέχουν.

Παράγοντα – κλειδί για την επίτευξη των ανωτέρω αποτελεί η **ενίσχυση των Μηχανισμών και των θεσμών περιβαλλοντικής διακυβέρνησης** (πχ. ενίσχυση των μηχανισμών εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, εφαρμογή του χωροταξικού σχεδιασμού).

ii. **Αναβάθμιση της Ποιότητας Ζωής**

Για την **Αναβάθμιση της Ποιότητας Ζωής με σεβασμό στο Περιβάλλον** προωθούνται παρεμβάσεις που στοχεύουν στην αποτελεσματική διαχείριση των αποβλήτων και την προώθηση της ανακύκλωσης, καθώς και της αντιμετώπισής τους ως πόρου μέσω της επαναχρησιμοποίησης και της αξιοποίησης, στην ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη, τη βελτίωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας και τη μείωση του θορύβου, καθώς και στην προώθηση της βιώσιμης κινητικότητας.

Ενδεικτικοί τομείς παρέμβασης, για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων, είναι οι εξής:

1. Ολοκληρωμένη Διαχείριση Αστικών Στερεών και Επικίνδυνων Αποβλήτων - Κάλυψη αναγκών σε υποδομές Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Αποβλήτων.

2. Προώθηση της Πρόληψης, της Ανακύκλωσης και Επαναχρησιμοποίησης, προκειμένου να μειωθεί η ποσότητα των τελικά διατιθέμενων αποβλήτων και να προωθηθεί η ανάκτηση πόρων και ενέργειας

3. Παρακολούθηση και Βελτίωση της Ποιότητας της Ατμόσφαιρας – Μείωση του Θορύβου- Καταγραφή και παρακολούθηση της ηλεκτρομαγνητικής ρύπανσης.

4. Ολοκληρωμένες Αστικές Παρεμβάσεις: Περιβαλλοντική αναβάθμιση - ανάκτηση του οικιστικού ιστού, προστασία των ελεύθερων χώρων στα αστικά κέντρα, και ειδικότερα στις υποβαθμισμένες περιοχές και τις περιοχές λαϊκής κατοικίας, όπου οι ανάγκες είναι εντονότερες.

5. Προώθηση της βιώσιμης κινητικότητας στις πόλεις: Αποσυμφόρηση κυκλοφοριακού φορτίου – Ενίσχυση του Δικτύου Ποδηλατοδρόμων – Στήριξη της κινητικότητας των Πεζών Πολιτών.

6. Προστασία και ανάδειξη ιστορικών κέντρων πόλεων.

7. Ενίσχυση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και της Ευαισθητοποίησης των Πολιτών.

Επίσης, για την Αναβάθμιση της Ποιότητας Ζωής βασική προϋπόθεση αποτελεί η εφαρμογή του Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού και η αποτελεσματική ενίσχυση των μηχανισμών και θεσμών άσκησης περιβαλλοντικής πολιτικής και νομοθεσίας, μέσω και της ενίσχυσης των αντίστοιχων διοικητικών δομών σε Κεντρικό (ΥΠΕΚΑ), Περιφερειακό (Αποκεντρωμένη Διοίκηση και Περιφέρειες) και Τοπικό επίπεδο (ΟΤΑ).

iii. Προώθηση της προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή και περιορισμός των επιπτώσεων αυτής - Πρόληψη και Διαχείριση Κινδύνων

Η Ελλάδα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη σημασία στην προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή και στην πρόληψη και διαχείριση κινδύνων δεδομένης της γεωφυσικής τρωτότητας της χώρας και των οικονομικών δραστηριοτήτων της. Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει παραγωγικούς τομείς όπως η γεωργία, η δασοκομία, η αλιεία, οι υδατοκαλλιέργειες ενώ επηρεάζει τον εκτεταμένο παράκτιο χώρο. Επομένως, βασικός στόχος στο πεδίο αυτό είναι η αντιμετώπιση των κινδύνων από την κλιματική αλλαγή και τις φυσικές καταστροφές αλλά και ο μετριασμός των επιπτώσεων από αυτή.

Στο πλαίσιο των ανωτέρω, πρώτη προτεραιότητα αποτελεί η εκπόνηση ολοκληρωμένης Εθνικής Στρατηγικής για την αντιμετώπιση και το μετριασμό των συνεπειών από την Κλιματική Αλλαγή.

Σε συνέχεια αυτής, και παράλληλα με τη συγκρότηση αποτελεσματικών δομών και μηχανισμών Πολιτικής Προστασίας σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, θα εκπονηθούν/επικαιροποιηθούν τα κατάλληλα Σχέδια Δράσης, ανά τομέα, με έμφαση στην αντιμετώπιση των πλημμυρών, των δασικών πυρκαγιών και της διάβρωσης των εδαφών και ακτών. Με βάση τα σχέδια αυτά θα υποστηριχθεί η δημιουργία των απαραίτητων υποδομών, καθώς και η προμήθεια του σχετικού εξοπλισμού.

iv. Μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον

Η μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον, ή οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, όπως αποκαλείται στα έγγραφα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αποτελεί κεντρική ευρωπαϊκή πολιτική, ενώ έχουν τεθεί και σχετικοί ποσοτικοί στόχοι. Για την Ελλάδα, η μετάβαση αυτή αποτελεί ευκαιρία για τη επίτευξη πολλαπλών στόχων:

1. Εθνικών ενεργειακών στόχων όπως η ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού, η διεύθυνση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση στο επίπεδο του 20%, η εξοικονόμηση ενέργειας σε όλους τους τομείς, και η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.
2. Ενίσχυση της εγχώριας επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης, ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την παροχή ενεργειακών υπηρεσιών σε όλους τους τομείς, ενεργοποίηση έξυπνων χρηματοδοτικών εργαλείων και μηχανισμών της αγοράς καθώς και ανάδειξη του ρόλου της Ελλάδας ως κόμβου ενεργειακών αγαθών.
3. Ανάπτυξη των περιφερειών με αποδοτική αξιοποίηση των τοπικών ενεργειακών πόρων.

Οι **ειδικότεροι στόχοι** της νέας προγραμματικής περιόδου για τη μετάβαση σε μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και σχετικές ενδεικτικές δράσεις είναι οι εξής:

□ **Προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας σε όλους τους τομείς:** Ενίσχυση επιχειρήσεων για τη βελτίωση της ενεργειακής τους απόδοσης, πιλοτικά προγράμματα ενεργειακής αξιοποίησης οργανικών υπολειμμάτων επιχειρήσεων, εθελοντικά προγράμματα αναγνώρισης και ανάδειξης της ενεργειακής αριστείας των επιχειρήσεων, καθιέρωση ενεργειακού συμβούλου για τις επιχειρήσεις, ολοκληρωμένες δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας σε ενεργοβόρα κτίρια του οικιακού τομέα, ολοκληρωμένες δράσεις βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης στις υποδομές του δημόσιου τομέα (συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας υποδειγματικών δημοσίων κτηρίων με σχεδόν μηδενική κατανάλωση συμβατικών καυσίμων), υποστήριξη της λειτουργίας εταιρειών παροχής ενεργειακών υπηρεσιών μέσω χρηματοπιστωτικών εργαλείων.

□ **Προώθηση της παραγωγής, της διανομής και χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.**

□ **Προώθηση της συμπαραγωγής ηλεκτρισμού και θερμότητας υψηλής απόδοσης** σε περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος (π.χ. βιομηχανικές περιοχές), συμπεριλαμβανομένης της μικροσυμπαραγωγής και της τριπαραγωγής (παραγωγή ηλεκτρισμού, θερμότητας και ψύξης) π.χ. σε κτίρια του τριτογενούς τομέα.

Στο πλαίσιο της μετάβασης σε μια οικονομία φιλική στο περιβάλλον, ιδιαίτερη μέριμνα θα δοθεί στη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των μεταποιητικών, κυρίως, επιχειρήσεων, με έμφαση στην εξοικονόμηση ενέργειας και την αποδοτική αξιοποίηση των πόρων (*resource efficiency*), παράλληλα με την ενθάρρυνση της δημιουργίας συστάδων επιχειρήσεων (*clusters*) και της πιστοποίησης συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης και οικολογικής σήμανσης προϊόντων. Οι ενέργειες αυτές, πέραν του περιβαλλοντικού οφέλους (μείωση εκπομπών, μείωση ποσότητας και επικινδυνότητας παραγόμενων αποβλήτων και λυμάτων), θα συμβάλουν στη βελτίωση των οικονομικών επιδόσεων των επιχειρήσεων ενώ, παράλληλα, με την προώθηση αποτελεσματικότερων διαδικασιών στους τομείς της αδειοδότησης και των σχετικών ελέγχων, θα συνεισφέρουν στην ανάπτυξη της έρευνας και της καινοτομίας στο επίπεδο της οικολογικής παραγωγής και κατανάλωσης

■ Άξονας Προτεραιότητας 4

Ανάπτυξη – Εκσυγχρονισμός – Συμπλήρωση υποδομών για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

1. Δίκτυα Μεταφορών

Ο κεντρικός αναπτυξιακός στόχος του τομέα μεταφορών για τη νέα προγραμματική περίοδο παραμένει η ολοκλήρωση της ανάπτυξης του Εθνικού Συστήματος Μεταφορών και η ανάδειξη της Ελλάδας σε κύρια Βαλκανική πύλη και κόμβο μεταφορών της Ανατολικής Μεσογείου, επαρκώς συνδεδεμένης με τα άλλα κράτη μέλη και κυρίως τον κεντρικό αναπτυξιακό πυρήνα (πεντάγωνο) της Ε.Ε.

Η κινητικότητα και η προσβασιμότητα αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την οικονομική, κοινωνική και χωρική συνοχή όλων των περιφερειών της Ε.Ε. Για την πλήρωση των απαιτήσεων αυτών σε μια ισόρροπη, πολυκεντρική ελληνική επικράτεια, είναι σημαντικό για τα επόμενα χρόνια να διασφαλισθεί η ολοκληρωμένη και βιώσιμη ανάπτυξη διατροπικών συστημάτων για τους πολίτες και τα εμπορεύματα.

Η προώθηση αποδοτικών σιδηροδρομικών, οδικών και αεροπορικών δικτύων (συμπεριλαμβανομένων των δικτύων βιώσιμων περιφερειακών αερολιμένων), αποτελεσματικών θαλάσσιων οδών και δευτερευόντων δικτύων που θα συνδέουν τις κύριες αναπτυξιακές ζώνες με την ενδοχώρα και το νησιωτικό χώρο για την εξυπηρέτηση της περιφερειακής κινητικότητας, καθώς και η περαιτέρω εξέλιξη των Διευρωπαϊκών Δικτύων που συνδέουν τα κύρια ευρωπαϊκά κέντρα, (όπως οι πρωτεύουσες, οι μητροπολιτικές περιφέρειες και οι κόμβοι) με το κύριο δίκτυο της χώρας, αποτελούν τα βασικά στοιχεία ανάπτυξης του τομέα για την επόμενη περίοδο. Η ολοκλήρωση των βασικών οδικών υποδομών και η επέκταση/εκσυγχρονισμός του μικρού σε έκταση με σημαντικές τεχνολογικές ανεπάρκειες σιδηροδρομικού δικτύου, συνιστούν τις αρχικές προτεραιότητες του τομέα.

Ειδικότερα, για την επίτευξη του παραπάνω κεντρικού αναπτυξιακού στόχου, κρίνεται αναγκαία για την Ήπειρο:

□ **Οδικό Δίκτυο**

Για την Περιφέρεια Ηπείρου σημαντική είναι η **ολοκλήρωση της Ιόνιας Οδός**, που από το 2009 παρουσιάζει μεγάλη καθυστέρηση που οφείλεται κυρίως στην γενικότερη δυσμενή οικονομική συγκυρία της χώρας, της εκ μέρους της πολιτείας υπερβολικής καθυστέρησης των διαδικασιών απαλλοτρίωσης (πού στην Ήπειρο έφταναν μονάχα το 10%) και των μη ολοκληρωμένων μελετών. Επίσης, αίτια καθυστέρησης υπήρξαν και τα όσα αφορούν τους περιβαλλοντικούς όρους και τις προσφυγές που έγιναν, η αρχαιολογικές έρευνες, η ανάγκη μετακίνησης δικτύων χωρίς να έχει προηγηθεί κάποια ανάλογη μελέτη και επίσης οι καθυστερήσεις στην εγκατάσταση των εργοταξίων. Όλα τα παραπάνω αίτια (που προκάλεσαν ακόμα και πάγωμα των εργασιών) κατέστησαν αδύνατον την ολοκλήρωση του μεγάλου αυτού οδικού έργου στο αρχικό του χρονοδιάγραμμα το 2013, πράγμα που θα οδηγήσει και σε ανάλογη σοβαρή καθυστέρηση του συγκοινωνιακού εκσυγχρονισμού και της αναπτυξιακής αναδιάταξης της Περιφέρειας.

Επίσης απαραίτητη κρίνεται η **συμπληρωματική ολοκλήρωση και λειτουργία κάθετων οδικών αρτηριών σύνδεσης των πρωτευόντων (Εγνατία Οδός, Ιόνια Οδός) με τα**

δευτερεύοντα συστήματα. Η ανάπτυξη των δευτερευόντων αλλά και τριτευόντων δικτύων κρίνεται απαραίτητη για την προώθηση της με ανταγωνιστικά χαρακτηριστικά και μακροχρόνια προοπτική και της χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης στην τοπική και περιφερειακή κλίμακα. Παράλληλα θα λειτουργήσουν και ως τροφοδότες άξονες προς την Εγνατία και Ιόνια Οδό.

□ Λιμάνια

Ολοκλήρωση Β' και Γ' Φάσης ανάπτυξης του λιμένα Ηγουμενίτσας. Ιδιαίτερα με την ολοκλήρωση της Β' Φάσης ανάπτυξης (βάση του χρονοδιαγράμματος της κατασκευάστριας εταιρείας υπολογίζεται εντός του 2013) αναμένεται να προσδοθεί στο λιμένα τις υποδομές εκείνες που θα καταστήσουν δυνατή την εξ ολοκλήρου δραστηριοποίησή του στον τομέα της κρουαζιέρας (δημιουργία Cruise Terminal).

Στόχος, το λιμάνι της Ηγουμενίτσας να αποτελέσει στα επόμενα χρόνια προορισμό κρουαζιέρας, αναδεικνύοντας έτσι τις ομορφιές της Θεσπρωτίας, αλλά και τις περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος και ιδιαίτερου φυσικού κάλλους της ευρύτερης περιοχής της Ηπείρου.

Μεγάλη επιτυχία για την Ο.ΛΗ.Γ Α.Ε. αποτελεί η είσοδο της ως μέλος στην Ένωση Μεσογειακών Λιμένων που δραστηριοποιούνται στο χώρο της κρουαζιέρας (MEDCRUISE). Το αίτημα έγινε δεκτό στην 37η Γενική Συνέλευση που πραγματοποιήθηκε στις Κάννες. Η **ένωση MEDCRUISE** ιδρύθηκε το 1996 στη Ρώμη, μετρά 55 μέλη που εκπροσωπούν 78 λιμένες γύρω από την περιοχή της Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας, καθώς και 20 μέλη που αντιπροσωπεύουν εταιρείες τουρισμού ή πρακτόρευσης κρουαζιερόπλοιων. Έχει ως αποστολή την προώθηση της κρουαζιέρας στη Μεσόγειο και τις γειτονικές θάλασσες και παρέχει στα μέλη της βοήθεια στη δικτύωση στο χώρο, αλλά και την προώθηση και προβολή των δραστηριοτήτων τους.

□ Αεροδρόμια⁵⁹

✓ Ο **αερολιμένας του Ακτίου** βρίσκεται ανάμεσα στα αεροδρόμια της Ελλάδος που έχει προταθεί από το Υπουργείο Ανάπτυξης και το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ) για ιδιωτικοποίηση, με βάση των διαγωνισμών της αποκρατικοποίησης των αεροπορικών υποδομών της χώρας, του 2014. Σύμφωνα με το Υπουργείο Ανάπτυξης το ελληνικό Δημόσιο θα διατηρήσει την ιδιοκτησία, την εποπτεία και τον έλεγχο των αεροδρομίων που θα αξιοποιηθούν από ιδιώτες, καθώς και θα διατηρηθούν όλα τα αεροδρόμια σε όλα τα νησιά, ανεξαρτήτως μεγέθους. Η διάρκεια παραχώρησης είναι, κατ' ελάχιστο, 30- 35 χρόνια, ώστε να διατηρηθούν οι χρεώσεις σε ανταγωνιστικά επίπεδα, ενώ θα δίνεται και η δυνατότητα παράτασης.

✓ Σχετικά με την ολοκλήρωση των εργασιών εκσυγχρονισμού και την ιδιωτικοποίηση του **αερολιμένα Ιωαννίνων** (γεγονότα του 2013), στο πλαίσιο για την αξιοποίηση

⁵⁹ Προσθήκη με βάση τις τρέχουσες εξελίξεις του 2013.

των περιφερειακών αεροδρομίων της Χώρας, το υπουργείο Ανάπτυξης και το ΤΑΙΠΕΔ (Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου), τοποθέτησε το αεροδρόμιο μεταξύ των πολύ μικρών αεροδρομίων της χώρας που δεν θα αποκρατικοποιηθούν, αλλά συγκαταλέγονται στα «άγονα αεροδρόμια» που θα περάσουν σε Ανώνυμη Εταιρεία Διαχείρισης Περιφερειακών Αερολιμένων (ΑΕΔΙΠΑ). Το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων δεν συγκαταλέγεται στις δύο ομάδες προς αξιοποίηση, αλλά ούτε και στα αεροδρόμια που ενδεχομένως θα προστεθούν αργότερα στις δύο αυτές ομάδες. Σύμφωνα με τον προγραμματισμό του υπουργείου Ανάπτυξης η ΑΕΔΙΠΑ θα στελεχωθεί με προσωπικό της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, θα έχει διάρκεια ζωής 20 χρόνια με δυνατότητα επέκτασης και θα μπορεί, πάντα υπό προϋποθέσεις, να δώσει το μάντζμεντ των αεροδρομίων σε ιδιώτη, μέσω σύμβασης παραχώρησης ΑΕΔΙΠΑ θα χρηματοδοτείται από τα τέλη των αεροπορικών εταιρειών, την εκμετάλλευση εμπορικών χώρων, και από ένα ειδικό τέλος που θα εισπράττονται από τα αεροδρόμια που θα περάσουν σε ιδιώτες και θα αντικαταστήσει το «Σπατόσημο».

2. Ενεργειακές Υποδομές

Η ενέργεια μαζί με τις μεταφορές αποτελούν το νευρικό σύστημα κάθε οικονομίας. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα ο τομέας της ενέργειας τα επόμενα χρόνια προβλέπεται να βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής.

■ Άξονας Προτεραιότητας 6

Αειφόρος χωρική ανάπτυξη: Προώθηση της αειφόρου και ολοκληρωμένης ανάπτυξης στις Περιφέρειες, τις Πόλεις, τις Αγροτικές περιοχές και τις περιοχές με Γεωγραφικά μειονεκτήματα.

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (2008/C115/01) με την προσθήκη της εδαφικής συνοχής στους στόχους της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, διατύπωσε την επιθυμητή «συνθήκη» για την ενωμένη Ευρώπη, θέτοντας τους τρεις αυτούς στόχους ως τους ικανούς και απαραίτητους για την επίτευξη του καλύτερου επιπέδου διαβίωσης των πολιτών της.

Η βέλτιστη ανάδειξη της εδαφικής ποικιλομορφίας μέσω της ενίσχυσης της περιφερειακής ταυτότητας, η ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας όλων των περιφερειών της Ευρώπης και η πολυκεντρική οργάνωση του ευρωπαϊκού χώρου, συνιστούν τις βασικές αρχές με γνώμονα τις οποίες έχουν κληθεί να εξειδικευτούν οι εθνικές πολιτικές.

Οι παραπάνω αρχές της χωρικής συνοχής με την ενσωμάτωση της χωρικής διάστασης στις τομεακές πολιτικές και στα διαφορετικά επίπεδα διακυβέρνησης, καθορίζουν τους στρατηγικούς προσανατολισμούς για την εφαρμογή της Χωρικής ανάπτυξης και στη χώρα μας, κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020.

Συνεπώς στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής και με οδηγό τον κεντρικό αναπτυξιακό στόχο που ορίζεται ως η αναγέννηση του παραγωγικού προτύπου της ελληνικής οικονομίας, με αιχμή τη δημιουργία θέσεων εργασίας, ***η Χωρική ανάπτυξη, καλείται να συμπληρώσει την εφαρμογή των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης και να μεγιστοποιήσει τα οφέλη από την άσκηση των τομεακών πολιτικών.***

Η διαπίστωση του ελληνικού «περιφερειακού προβλήματος» και του «αστικού παράδοξου» (μονοκεντρικότητα, ενδοπεριφερειακές ανισότητες, άνισο αστικό ιεραρχικό σύστημα και οργάνωση των πόλεων) αλλά και η «γεωγραφία» της χώρας όσον αφορά στο εσωτερικό της και τη θέση της στην Ευρώπη και τον κόσμο, καθορίζουν τις κύριες χωρικές αναπτυξιακές επιλογές των επόμενων χρόνων.

Αυτό σημαίνει πως κατά την εξειδίκευσή της η προσέγγιση για την αλλαγή του παραγωγικού προτύπου της χώρας, πρέπει να δίνει έμφαση στην ανταγωνιστικότητα και την επιχειρηματικότητα ως κινητήρες της, στην εργασία και την κοινωνική συνοχή ως απώτερους στόχους της, εστιάζοντας στην φέρουσα ικανότητα και «δυνατότητα», καθώς και στις ιδιαίτερες ανάγκες της κάθε επιμέρους χωρικής ενότητας.

Τα απαραίτητα στοιχεία, δηλ. ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας (αλλιώς ολιστική προσέγγιση), και η αποφυγή της αποσπασματικότητας, η οικολογία, ο σεβασμός στην πολυκεντρικότητα και την ισορροπία στο χώρο (σύμφωνα με το χάρτη και τις επιλογές του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδιασμού), η σύνδεση και η συμπληρωματικότητα, συμπληρωμένα με τις νέες προσεγγίσεις της «έξυπνης εξειδίκευσης» (σ' αυτή την περίπτωση, **συνδυασμός “Smart specialization” και “territorial potential”**) είναι απαραίτητο να διακρίνουν τα προγραμματικά σχήματα και εργαλεία.

Η ενδογενής τοπική ανάπτυξη, η αειφόρος αστική ανάπτυξη, η ενισχυμένη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών, η ισόρροπη σχέση του αστικού με τον περιβάλλοντα αγροτικό χώρο, η ιδιαίτερη προσοχή στις περιοχές με μόνιμα γεωγραφικά μειονεκτήματα (νησιά, ορεινές περιοχές), και η ενδυνάμωση των συνεργασιών στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, συνιστούν τις βασικές επιλογές της χωρικής ανάπτυξης.

Οι μητροπολιτικές περιοχές, οι περιοχές αποβιομηχάνισης αλλά και οι περιοχές που περισσότερο δοκιμάζονται από την οικονομική κρίση με τα συνακόλουθα φαινόμενα της αστικής φτώχειας και των υψηλών ποσοστών ανεργίας, η περιβαλλοντική υποβάθμιση και ο κοινωνικός αποκλεισμός, περιλαμβάνονται επίσης στις περιοχές όπου θα εφαρμοσθούν οι δράσεις χωρικής ανάπτυξης.

Σύμφωνα με το νέο Κανονιστικό Πλαίσιο, οι νέες παρεμβάσεις θα χρηματοδοτηθούν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο όπως και από τα Ταμεία Αγροτικής Ανάπτυξης και Αλιείας (προαιρετικά και σε πολυταμειακή βάση).

Τα Τοπικά προγράμματα ανάπτυξης με πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (CLLD) και οι Ολοκληρωμένες Εδαφικές Επενδύσεις (ITI) αποτελούν τα κύρια εργαλεία εφαρμογής που προτείνονται από τους Κανονισμούς.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά τους είναι i) η προϋπόθεση Ολοκληρωμένων Στρατηγικών Τοπικής ανάπτυξης αναλόγως του πεδίου εφαρμογής, με βάση τις τοπικές ανάγκες και το τοπικό δυναμικό, ii) η εφαρμογή τους σε συγκεκριμένες εδαφικές ενότητες (υποπεριφερειακές για τα CLLD, ευρύτερες για τα ITIs). iii) η συμπερίληψη καινοτόμων στοιχείων στο σχεδιασμό και την εφαρμογή τους.

Σημαντικό εργαλείο εφαρμογής χωρικών πολιτικών μπορούν να αποτελέσουν επίσης τα Κοινά Σχέδια Δράσης (Joint Action Plans), των οποίων η έμφαση δίνεται περισσότερο στην απλοποίηση διαδικασιών.

Τέλος, αναγνωρίζοντας τη σημασία της εδαφικής συνοχής και την ανάγκη για εξομάλυνση και μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών του Ευρωπαϊκού χώρου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνεχίζει την περίοδο 2014-2020 τα προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στη δικτύωση και στην ανάπτυξη συνεργειών.

Η Ελλάδα θα συμβάλλει ενεργά στην ενδυνάμωση των συνεργασιών με τις περιφέρειες της Ευρώπης συμμετέχοντας στα διασυνοριακά, διακρατικά και διαπεριφερειακά προγράμματα, διμερή και πολυμερή. Στην προγραμματική περίοδο 2014-2020, στα προαναφερθέντα προγράμματα Εδαφικής Συνεργασίας αυξημένη προσοχή θα δοθεί στις στρατηγικές μακροπεριφερειών και στόχος μας είναι να διαδραματίσει η Ελλάδα πρωτεύοντα και λειτουργικό ρόλο σε μια μακροπεριφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου.

Επιπλέον, η ισχυρή παρουσία της χώρας μας στα διαπεριφερειακά δίκτυα ανταλλαγής καλών πρακτικών για την αειφόρο αστική ανάπτυξη (URBACT) και εκπόνησης μελετών Ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος για τη χωροταξία (ESPON) θα ενδυναμωθεί περισσότερο με την ενεργό συμμετοχή των ελληνικών πόλεων και της ακαδημαϊκής κοινότητας, αντίστοιχα.

Τέλος θα πρέπει να τονιστεί ότι οι παρεμβάσεις με χωρικό εντοπισμό και η αυξημένη χωρική διάσταση των τομεακών πολιτικών απαιτούν ενισχυμένη και αποκεντρωμένη χωρική διακυβέρνηση, στηριγμένη στη συνεργασία των διαφορετικών επιπέδων από το σχεδιασμό ως τη διαχείριση. Οι διατάξεις των κανονισμών για τα εργαλεία χωρικής ανάπτυξης προβλέπουν την προαιρετική σύσταση διακυβερνητικών σχημάτων, με προϋπόθεση την εξασφάλιση της συνεργασίας των διαφορετικών επιπέδων στοχεύοντας στο καλύτερο αποτέλεσμα.

Ειδικά για την Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία νέα εργαλεία όπως ο *Ευρωπαϊκός Όμιλος Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΟΕΣ)* με την συμμετοχή φορέων και τοπικής αυτοδιοίκησης μπορούν να αποτελέσουν τον ενδιάμεσο φορέα ή δικαιούχο υλοποίησης των σχετικών προγραμμάτων.

Επιγραμματικά

Για τη διαμόρφωση της περιφερειακής αναπτυξιακής στρατηγικής - που θα αποτυπωθεί στο ΣΕΣ-, οι κατευθύνσεις της οποίας παρουσιάστηκαν συνοπτικά παραπάνω, απαιτείται:

- ***Ανάλυση σε βάθος των δυνατοτήτων αλλά και των αδυναμιών της Περιφέρειας Ηπείρου.***
- ***Αξιοποίηση των ευκαιριών που αναδεικνύονται.***
- ***Αντιμετώπιση των απειλών.***
- ***Και κυρίως ο εντοπισμός των αστοχιών στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των προγραμμάτων μέχρι σήμερα.***

Η Περιφέρεια Ηπείρου οφείλει να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες που αναδεικνύονται, και εντοπίζοντας τις όποιες αστοχίες στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των προγραμμάτων μέχρι σήμερα να αλλάξει το αναπτυξιακό της πρότυπο. Θα πρέπει να εντοπίσει και να αποκλείσει από τις αναπτυξιακές της επιλογές, εκείνες τις δράσεις και εκείνα τα έργα που ελάχιστα ή και καθόλου προσφέρουν στο στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης, της ανταγωνιστικότητας και της δημιουργίας απασχόλησης.

13^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ – ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

13.1. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ «ΘΗΣΕΑΣ»

Για την υποστήριξη των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου βαθμού, ως προς την πραγματοποίηση επενδύσεων τοπικής ανάπτυξης, καθώς και για τη βελτίωση της ποιότητας των υφιστάμενων υποδομών και των παρεχόμενων υπηρεσιών με γνώμονα την αρμονική, ισόρροπη βιώσιμη ανάπτυξη, έχει καταρτιστεί το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης "Θησέας".

■ Οι Στόχοι:

Με βάση τους στόχους της Κυβέρνησης για:

- ▶ Ενδυνάμωση των θεσμών της **αποκέντρωσης** και της **αυτοδιοίκησης**.
- ▶ **Εξυπηρέτηση του πολίτη** στον πληρέστερο δυνατό βαθμό.
- ▶ **Ισόρροπη εθνική ανάπτυξη** και
- ▶ **Ορθολογική οργάνωση** των περιφερειακών υπηρεσιών του κράτους.

... το αναπτυξιακό Πρόγραμμα «Θησέας» επιχειρεί να συγκροτήσει μια ολοκληρωμένη πολιτική για τους Ο.Τ.Α., η οποία θα ενισχύσει τον αναπτυξιακό ρόλο της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης, μέσω συντονισμένων δράσεων και χρηματοδοτήσεων.

■ Τα Οφέλη για την Περιφέρεια:

- Μειώνονται οι περιφερειακές ανισότητες και ενισχύονται οι θεσμοί αποκέντρωσης.
- Προγραμματίζονται αναπτυξιακές υποδομές για όλη την Περιφέρεια μέσα από τον κατάλληλο συντονισμό έργων και δράσεων εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας.
- Εδραιώνεται μια νέα, σύγχρονη αντίληψη για ανταγωνιστική και βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη.

▪ **Για τους Πολίτες:**

- Αναβαθμίζεται η ποιότητα των υπηρεσιών των Ο.Τ.Α. για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών.
- Εξασφαλίζονται τα συμφέροντα των πολιτών, μέσω της ορθής και αποδοτικής διαχείρισης του δημόσιου χρήματος.
- Ενισχύονται οι κοινωνικές και πολιτιστικές δράσεις, με στόχο τη διατήρηση της ιδιαιτερότητας και του πλούτου κάθε τοπικής κοινωνίας.

▪ **Για τη Χώρα:**

- Ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας.
- Ετοιμότητα της χώρας για την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών.
- Διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής.
- Πρόληψη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.
- Αύξηση της ανταγωνιστικότητας της χώρας στην ευρωπαϊκή οικονομία.

13.1.1. Πρόγραμμα Θησέας

Το Πρόγραμμα "ΘΗΣΕΑΣ" συντίθεται από τα ακόλουθα Υποπρογράμματα και Μέτρα:

- **I. Υποπρόγραμμα 1. "Οργάνωση και ανάπτυξη των υπηρεσιών των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης"** για τους Ο.Τ.Α πρώτου βαθμού: Υποστηρικτικές δράσεις οργάνωσης και ανάπτυξης των υπηρεσιών τους, χρηματοδότηση πολιτικών συνολικής υποστήριξης τους και εκπόνηση των αναγκαίων μελετών, αντιμετώπιση ειδικών, έκτακτων και επείγουσών αναγκών, οριζόντιες πολιτικές.

Το Υποπρόγραμμα 1 περιλαμβάνει τα ακόλουθα Μέτρα:

Μέτρο 1.1: Κατάρτιση Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Μέτρο 1.2: α. Μελέτες οργάνωσης και ανάπτυξης των υπηρεσιών των Ο.Τ.Α και β. Υποστήριξη της προσυμβατικής διαδικασίας των συμπράξεων Ο.Τ.Α με ιδιώτες (προκαταρκτικές μελέτες σκοπιμότητας χρήσης της μεθόδου, διαγωνιστική διαδικασία επιλογής ιδιωτών - επενδυτών, κατάρτιση συμβάσεων).

Μέτρο 1.3: Έργα οργάνωσης και ανάπτυξης των υπηρεσιών των Ο.Τ.Α

Μέτρο 1.4: Μηχανοργάνωση των Ο.Τ.Α και εφαρμογή τεχνολογιών πληροφορικής.

Μέτρο 1.5: Συμπράξεις των Ο.Τ.Α με τον ιδιωτικό τομέα, με αντικείμενο αναφερόμενο σε δράσεις του Υποπρογράμματος 1.

Μέτρο 1.6: Οριζόντιες δράσεις.

Μέτρο 1.7: Αντιμετώπιση ειδικών, έκτακτων και επείγουσών λειτουργικών δαπανών.

Μέτρο 1.8: Συμμετοχή σε κοινοτικά προγράμματα και κοινοτικές πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούνται από τα κεντρικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- **II. Υποπρόγραμμα 2. "Τοπική ανάπτυξη και προστασία περιβάλλοντος"** για τους Ο.Τ.Α πρώτου βαθμού: Υποστηρικτικές δράσεις των Μέτρων του Υποπρογράμματος, απαλλοτριώσεις, χρηματοδότηση της μελέτης, κατασκευής, βελτίωσης και συντήρησης έργων τεχνικών υποδομών, προστασίας του περιβάλλοντος και αναβάθμισης της ποιότητας ζωής, καθώς και λοιπών επενδύσεων τοπικής ανάπτυξης, προμήθεια μηχανολογικού εξοπλισμού και οχημάτων, οριζόντιες πολιτικές.

Το Υποπρόγραμμα 2 περιλαμβάνει τα ακόλουθα Μέτρα:

Μέτρο 2.1: α. Μελέτες και β. Υποστήριξη της προσυμβατικής διαδικασίας των συμπράξεων Ο.Τ.Α με ιδιώτες (προκαταρκτικές μελέτες σκοπιμότητας χρήσης της μεθόδου, διαγωνιστική διαδικασία επιλογής ιδιωτών - επενδυτών, κατάρτιση συμβάσεων)

Μέτρο 2.2: Συγκοινωνιακά έργα – Μεταφορές.

Μέτρο 2.3: Ύδρευση.

Μέτρο 2.4: Αποχέτευση - Επεξεργασία λυμάτων.
Μέτρο 2.5: Διαχείριση απορριμμάτων.
Μέτρο 2.6: Οικισμοί.
Μέτρο 2.7: Εγγειοβελτιωτικά - Αντιπλημμυρικά έργα.
Μέτρο 2.8: Υποστήριξη οικονομικών δραστηριοτήτων.
Μέτρο 2.9: Τεχνικός και μηχανολογικός εξοπλισμός των Ο.Τ.Α.
Μέτρο 2.10: Απαλλοτριώσεις ακινήτων.
Μέτρο 2.11: Συμπράξεις των Ο.Τ.Α με τον ιδιωτικό τομέα, με αντικείμενο αναφερόμενο σε δράσεις του Υποπρογράμματος 2.
Μέτρο 2.12: Ενίσχυση των διαδημοτικών συνεργασιών και των συνεργασιών των Ο.Τ.Α πρώτου βαθμού σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, καθώς και της συμμετοχής σε κοινοτικά προγράμματα και κοινοτικές πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούνται από τα κεντρικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αντικείμενο αναφερόμενο σε δράσεις του Υποπρογράμματος 2.
Μέτρο 2.13: Οριζόντιες δράσεις.
Μέτρο 2.14: Αντιμετώπιση έκτακτων και επείγουσών αναγκών.

□ **III. Υποπρόγραμμα 3. "Κοινωνικές και πολιτιστικές υποδομές και δραστηριότητες"**
για τους Ο.Τ.Α πρώτου βαθμού: Υποστηρικτικές δράσεις των Μέτρων του Υποπρογράμματος, χρηματοδότηση απαλλοτριώσεων, μελέτης, κατασκευής, βελτίωσης και συντήρησης διοικητικών, κοινωνικών, αθλητικών και πολιτιστικών υποδομών και σχετικών προγραμμάτων, χρηματοδότηση έργων διοικητικής εξυπηρέτησης, οριζόντιες πολιτικές.

Το Υποπρόγραμμα 3 περιλαμβάνει τα ακόλουθα Μέτρα:

Μέτρο 3.1: α. Μελέτες και β. Υποστήριξη της προσυμβατικής διαδικασίας των συμπράξεων Ο.Τ.Α με ιδιώτες (προκαταρκτικές μελέτες σκοπιμότητας χρήσης της μεθόδου, διαγωνιστική διαδικασία επιλογής ιδιωτών - επενδυτών, κατάρτιση συμβάσεων).
Μέτρο 3.2: Υποδομές και έργα διοικητικής εξυπηρέτησης.
Μέτρο 3.3: Υγεία - Πρόνοια - Αντιμετώπιση κοινωνικού αποκλεισμού.
Μέτρο 3.4: Αθλητισμός.
Μέτρο 3.5: Πολιτισμός.
Μέτρο 3.6: Εκπαίδευση - κατάρτιση.
Μέτρο 3.7: Προγράμματα νέας γενιάς.
Μέτρο 3.8: Απαλλοτριώσεις ακινήτων.
Μέτρο 3.9: Συμπράξεις των Ο.Τ.Α με τον ιδιωτικό τομέα, με αντικείμενο αναφερόμενο σε δράσεις του Υποπρογράμματος 3.
Μέτρο 3.10: Ενίσχυση των διαδημοτικών συνεργασιών και των συνεργασιών των Ο.Τ.Α πρώτου βαθμού σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, καθώς και της συμμετοχής σε κοινοτικά προγράμματα και κοινοτικές πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούνται από τα κεντρικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αντικείμενο αναφερόμενο σε δράσεις του Υποπρογράμματος 3.
Μέτρο 3.11: Οριζόντιες δράσεις.
Μέτρο 3.12: Αντιμετώπιση έκτακτων και επείγουσών αναγκών.

□ **IV. Υποπρόγραμμα 4. "Τεχνική στήριξη του Προγράμματος".**

Το Υποπρόγραμμα 4 περιλαμβάνει τα ακόλουθα Μέτρα:

Μέτρο 4.1: Αμοιβές συμβούλων και προσωπικού.
Μέτρο 4.2: Μελέτες στήριξης του προγράμματος.
Μέτρο 4.3: Λειτουργικές δαπάνες διοίκησης προγράμματος.
Μέτρο 4.4: Δημοσιοποίηση του προγράμματος.

13.2. INTEREG iii – ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΤΛΑΝΤΑΣ

■ **Σύντομη περιγραφή:** Το προτεινόμενο έργο επιδιώκει να αξιοποιήσει την ψηφιοποίηση των ιστορικών και πολιτιστικών προϊόντων των περιοχών, στην δημιουργία ενός διαδραστικού Πολιτιστικού και Εθνολογικού Άτλαντα ο οποίος θα προσφέρει μία διεισδυτική, διαθεματική και πολυεπίπεδη ματιά σε ιστορικά μνημεία, μουσεία και γενικά σε οποιοδήποτε πολιτιστικό προϊόν σχετίζεται με τη διαμόρφωση των τοπικών πολιτιστικών και εθνολογικών ιδιαιτεροτήτων.

Το προτεινόμενο έργο αποσκοπεί αφενός στη συστηματοποίηση της διαχείρισης της πολιτισμικής πληροφορίας και αφετέρου στην αξιοποίησή της με το σχεδιασμό ποικίλων τρόπων παρουσίασης στο κοινό. Σε δεύτερο επίπεδο, επιχειρείται η αναγωγή του κοινού σε ρόλο τελικού αποδέκτη, του οποίου η ευαισθητοποίηση σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί ένα από τα κύρια ζητούμενα του όλου εγχειρήματος.

■ **Αντικείμενο:** Η δημιουργία μοντέλων διαχείρισης του ψηφιακού πολιτιστικού αποθέματος και η προβολή του -με χρήση νέων τεχνολογιών- με έμφαση στην ανάδειξη των τοπικών ιδιαιτεροτήτων της κάθε περιοχής, ως καθοριστικών παραγόντων διαμόρφωσης της ιδιαίτερης πολιτισμικής φυσιογνωμίας τους και του ιστορικού πλαισίου εν γένει.

■ **Στόχοι:** Το προτεινόμενο έργο αποσκοπεί αφενός στη συστηματοποίηση της διαχείρισης της πολιτισμικής πληροφορίας και αφετέρου στην αξιοποίησή της με το σχεδιασμό ποικίλων τρόπων παρουσίασης στο κοινό. Σε δεύτερο επίπεδο, επιχειρείται η αναγωγή του κοινού σε ρόλο τελικού αποδέκτη, του οποίου η ευαισθητοποίηση σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί ένα από τα κύρια ζητούμενα του όλου εγχειρήματος. Επιγραμματικά, οι στόχοι του έργου συνοψίζονται στα εξής:

- ▶ Ηλεκτρονική οργάνωση πληροφοριών που αφορούν το πολιτιστικό υπόβαθρο κάθε περιοχής.
- ▶ Επιλογή πληροφοριών και δημιουργία σεναρίων αξιοποίησης και ειδικών θεματικών ενοτήτων.
- ▶ Σχεδίαση και υλοποίηση μοντέλων προβολής εκπαιδευτικού και γενικότερα ενημερωτικού χαρακτήρα για το εξειδικευμένο και το ευρύ κοινό.

■ **Γενικό περίγραμμα:** Τα τελευταία χρόνια, στα πλαίσια της ολοένα διευρυνόμενης παγκοσμιοποίησης, η ανάγκη κωδικοποίησης, οργάνωσης και αξιοποίησης των πληροφοριών που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά γίνεται πλέον επιτακτική. Ιδίως δε αν λάβει κανείς υπόψη ότι οι πολύτιμες αυτές -από πολλές απόψεις- πληροφορίες είναι τις περισσότερες φορές διάσπαρτες και προσβάσιμες μόνο στο εξειδικευμένο κοινό

Η ευρύτερη περιοχή του Ιονίου έχει να παρουσιάσει πληθώρα μνημείων της πολιτιστικής κληρονομιάς, κοινής σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των επιμέρους περιοχών, όχι μόνο με την ευρύτερη έννοια του όρου (καθώς τα σημαντικά μνημεία αποτελούν πλέον «κτήμα» όλης της ανθρωπότητας) αλλά και με πιο συγκεκριμένη: η άμεση και έμμεση γειτνίαση των περιοχών αυτών μεταξύ τους έχει αναδείξει στη διαχρονία κοινά στοιχεία σε ένα ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο αναδεικνύονται κατά περίπτωση τοπικές διαφοροποιήσεις οι οποίες και διαμορφώνουν στη συνέχεια την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της κάθε περιοχής. Οι θεματικοί άξονες οι οποίοι θα αναδειχθούν από το έργο είναι οι:

• Γεωμορφολογία και τοπίο ως παράγοντας διαμόρφωσης της ιστορίας και του πολιτισμού του τόπου.

- ✓ * Αρχαιολογικό έργο.
- ✓ * Αρχαιολογικός χώρος Δωδώνης.
- ✓ * Τεχνολογία λίθου κατά την Παλαιολιθική εποχή.
- ✓ * Κεραμική κατά τη Νεολιθική εποχή.
- ✓ * Μεταλλοτεχνία κατά την εποχή του Χαλκού.
- ✓ * Παραγωγικές διαδικασίες κατά την αρχαιότητα.
- ✓ * Νομισματοκοπία κατά την αρχαιότητα.

Στους στόχους της πρότασης, πέρα από τους προφανείς που αναφέρθηκαν παραπάνω, συγκαταλέγεται και η προβολή του κοινού αυτού πολιτισμικού πλαισίου, ακόμη και μέσω των κατά τύπους διαφοροποιήσεων από εποχή σε εποχή. Υπό το πρίσμα αυτό, ο φαινομενικός κατακερματισμός του ιστορικού γίνεσθαι σε τοπική βάση αποκτά άλλο νόημα και διαφορετικές ερμηνείες, των οποίων η κατάλληλη προβολή στο κοινό αποτελεί βασικό ζητούμενο. Το προτεινόμενο έργο επιδιώκει να αξιοποιήσει την ψηφιοποίηση των ιστορικών και πολιτιστικών προϊόντων των περιοχών, στην δημιουργία ενός διαδραστικού Πολιτιστικού και Εθνολογικού Άτλαντα ο οποίος θα προσφέρει μία διεισδυτική, διαθεματική και πολυεπίπεδη ματιά σε ιστορικά μνημεία, μουσεία και γενικά σε οποιοδήποτε πολιτιστικό προϊόν σχετίζεται με τη διαμόρφωση των τοπικών πολιτιστικών και εθνολογικών ιδιαιτεροτήτων.

■ **Φυσικό αντικείμενο του έργου:** Η πολιτιστική κληρονομιά των περιοχών που καλύπτουν οι συμμετέχοντες φορείς αποτελεί ανεξάντλητη δεξαμενή παραγωγής πολιτιστικών προϊόντων. Η συνδυασμένη προβολή της κληρονομιάς αυτής δεν είναι σήμερα διαθέσιμη μέσω των υπάρχοντων ψηφιακών εργαλείων και υπηρεσιών.

Αυτό το κενό, σε συνδυασμό με το πλούσιο υπάρχον ψηφιακό πολιτιστικό απόθεμα και μηχανισμών προβολής των συμμετεχόντων φορέων, προσφέρουν μία μοναδική ευκαιρία ανάπτυξης μοντέλων διαχείρισης ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου και εργαλείων συνδυαστικής προβολής και διανομής του μέσα από επίσης ψηφιακά κανάλια διανομής (διαδίκτυο, αμφίδρομη ψηφιακή τηλεόραση). Το προτεινόμενο έργο επιδιώκει να αξιοποιήσει αυτήν την ευκαιρία με ψηφιακά πολιτιστικά προϊόντα τα οποία:

- ∅ θα προσφέρουν μέσω ενός διαδραστικού Πολιτιστικού Χάρτη των περιοχών των συμμετεχόντων φορέων μία συνδυασμένη, διεισδυτική, διαθεματική και πολυεπίπεδη ματιά σε αρχαιολογικά μνημεία, φωτογραφικά αρχεία, εθνολογικά στοιχεία, και γενικά σε οποιοδήποτε ψηφιακό πολιτιστικό προϊόν που σχετίζεται με ιστορικά και εθνολογικά δεδομένα των περιοχών σε τοπικό και υπερτοπικό επίπεδο.
- ∅ θα συμβάλουν στην προβολή του μέχρι τώρα εκδοθέντος-παραχθέντος ψηφιακού υλικού από τους συμμετέχοντες φορείς.
- ∅ θα ενημερώνουν για τα πολιτιστικά δρώμενα των περιοχών (ραδιόφωνο, αμφίδρομη ψηφιακή τηλεόραση, RSS Feeds).
- ∅ θα είναι υψηλής και ελεγμένης ποιότητας, διασφαλιζόμενης από το διεθνούς κύρους επιστημονικό επιτελείο που θα συμμετέχει στο έργο, θα εφαρμόζουν, καλαίσθητα και λειτουργικά, σύγχρονες τεχνολογίες αμφίδρομης επικοινωνίας και ψυχαγωγίας, με τη

συμμετοχή έγκυρων εταιρειών με εγνωσμένη εμπειρία στο χώρο των ψηφιακών μέσων και της παραγωγής πολιτιστικού και ψυχαγωγικού περιεχομένου.

■ **Στόχοι του Έργου:** Σύμφωνα με τα όσα προαναφέρθηκαν, βασικός στόχος του προτεινόμενου έργου είναι η οργάνωση, εμπλουτισμός και η αξιοποίηση των ψηφιακών πολιτιστικών συλλογών μέσω συνδυαστικών τρόπων διάθεσης του υλικού αυτού με την χρήση σύγχρονων μέσων όπως το διαδίκτυο, την αμφίδρομη ψηφιακή τηλεόραση κ.α. Πιο συγκεκριμένα, οι κεντρικοί στόχοι του έργου μπορούν να διακριθούν στους παρακάτω άξονες: \

- Ø Παραγωγή μίας ολοκληρωμένης σειράς ψηφιακών πολιτιστικών προϊόντων με θέμα το Πολιτισμικό Απόθεμα των περιοχών αυτών και η διασύνδεσή τους σε ιστορικό και εθνολογικό επίπεδο, για το διαδίκτυο, την αμφίδρομη ψηφιακή τηλεόραση και για offline ψηφιακά μέσα (DVD/CD-ROM).
- Ø Ανάπτυξη υποδομών διαχείρισης, τεκμηρίωσης και έκδοσης πολύγλωσσου ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου.
- Ø Ενίσχυση της συνεργασίας φορέων από τον χώρο του πολιτισμού, της εκπαίδευσης και της παραγωγής πολιτιστικού και ψυχαγωγικού περιεχομένου.
- Ø Επιχειρηματική αξιοποίηση σε κάποια από αυτά τα ψηφιακά πολιτιστικά προϊόντα στον τομέα της εκπαιδευτικής ψυχαγωγίας (edutainment).

Γεωγραφική Κάλυψη Υλικού: Θα εξεταστεί ικανό και επαρκές περιεχόμενο με βάση τα ψηφιοποιημένα τεκμήρια, τα ψηφιοποιημένα ιστορικά αρχεία, τα ιστορικά μνημεία, τους ιστορικούς τόπους που περιλαμβάνονται στην περιοχή ευθύνης των συμμετεχόντων φορέων.

13.3. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΜΗΣ

Η Περιφέρεια Ηπείρου, στο πλαίσιο του ρόλου της ως αποκεντρωμένης διοικητικής μονάδας με καθοριστικό ρόλο στη διασφάλιση της εφαρμογής της εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής σε περιφερειακό επίπεδο, επιχειρεί, όπου υπάρχουν ή μπορεί να δημιουργηθούν οι δυνατότητες και τα μέσα, εστιασμένες παρεμβάσεις που στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων, την ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης και την προστασία του περιβάλλοντος.

Γνωρίζοντας ότι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η παραμεθόρια περιοχή της Ηπείρου είναι η επιχειρηματική της απομόνωση, η οποία οφείλεται στην έλλειψη γνώσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και των ευκαιριών που προσφέρει ο συγκεκριμένος γεωγραφικός χώρος, η Περιφέρεια Ηπείρου επιχειρεί μέσω του εγκεκριμένου έργου «ΕΡΜΗΣ» να τονώσει την επιχειρηματικότητα.

Οι επιχειρηματικές ευκαιρίες στην παραμεθόρια περιοχή της Ηπείρου είναι άφθονες, αφού η αυτή βρίσκεται σε κομβικό σημείο των αξόνων Ανατολής – Δύσης και Βορά – Νότου (Εγνατία Οδός και Δυτικός Άξονας) καθώς και γειτνιάζει τόσο με την Αλβανία όσο και με την Ιταλία, μέσω της Αδριατικήςς.

Γι' αυτό το λόγο η Περιφέρεια Ηπείρου μέσω συντονισμένων παρεμβάσεων προσπαθεί να καταστήσει την περιοχή από «terra incognita» για τους εν δυνάμει επενδυτές σε «terra cognita».

13.4. ΗΛΙΟΣ ΖΩΗ - Sun Life

Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Interreg III A' Ελλάδα-Ιταλία, Άξονας 3 – Μέτρο 3.2 και συγχρηματοδοτείται κατά 75% από το ΕΤΠΑ και 25% από Εθνικούς Πόρους.

Το έργο ΗΛΙΟΣ-ΖΩΗ συνίσταται από μια σειρά εκδηλώσεων στην Περιφέρεια Ηπείρου και στην Περιφέρεια Απουλίας μέσω των οποίων θα επιδιωχθεί η ευαισθητοποίηση των πολιτών και η κινητοποίησή τους σε δράσεις που αφορούν:

- στην πολιτισμική κληρονομιά των Περιφερειών Ηπείρου & Απουλίας.
- σε θέματα διαχρονικής επιστημονικής διερεύνησης του ήλιου ως πηγής ενέργειας και των αναφερομένων στην ιστορία εφαρμογών χρήσης της στις μεθόδους εκμετάλλευσης και χρήσης της ηλιακής ενέργειας στην καθημερινή μας ζωή προκειμένου να προστατευθεί το περιβάλλον, ο άνθρωπος αλλά και η πολιτιστική κληρονομιά.

Το έργο αφορά τις παρακάτω δράσεις:

- ▶ Ανάπτυξη κοινής δράσης για την ανάδειξη της Ιστορικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, με επίκεντρο τη διαχρονική αξιοποίηση του ήλιου ως φυσικής πηγής ενέργειας και με κύρια επιδίωξη την ευαισθητοποίηση των πολιτών σε ζητήματα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και κατ' επέκταση της διαφύλαξης των μνημείων της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- ▶ Διάδοση, ιδίως μεταξύ των νέων, των ιστορικών και των σύγχρονων μεθόδων χρησιμοποίησης της καθαρής ηλιακής ενέργειας για την κάλυψη των αναγκών της καθημερινής ζωής μέσα από μια σειρά πολιτιστικών, αθλητικών και μορφωτικών εκδηλώσεων.
- ▶ Ανάδειξη του πνεύματος της διασυννοριακής συνεργασίας και της ομαδικής εργασίας και ανάπτυξη της ικανότητας ολοκληρωμένου σχεδιασμού σύνθετων συστημάτων ή δράσεων
- ▶ Δημιουργία κλίματος ευγενούς ανταγωνισμού μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, με τη συμμετοχή καθηγητών και σπουδαστών, σε τομείς που αναφέρονται διαχρονικά στην τεχνολογία της χρήσης των φυσικών πηγών ενέργειας για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών και ενεργειακών προβλημάτων.
- ▶ Προσέλευση της προσοχής των πολιτών και διέγερση του ενδιαφέροντος συμμετοχής τους στις διάφορες εκδηλώσεις του έργου λόγω του πρωτοποριακού και επαγωγικού τρόπου παρουσίασης του θέματός του.
- ▶ Πρόκληση ενδιαφέροντος μεταξύ του επιστημονικού κόσμου για την αναδίφηση, συλλογή και ανάδειξη στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς που να σχετίζονται με τη διαχρονική προσπάθεια του ανθρώπου να εκμεταλλευτεί τις φυσικές πηγές ενέργειας για την ικανοποίηση των αναγκών του.
- ▶ Πρόκληση ενδιαφέροντος μεταξύ του επιστημονικού κόσμου για την ανάδειξη στοιχείων σχετικών με τις διαφαινόμενες στο άμεσο μέλλον δυνατότητες εκμετάλλευσης της καθαρής ηλιακής ενέργειας από τους κατοίκους των γεωγραφικών περιοχών του έργου με ταυτόχρονη προσφορά βήματος ανάπτυξης ρεαλιστικών προτάσεων για κοινές μελλοντικές διασυννοριακές δράσεις στα θέματα προστασίας των μνημείων από τη ρύπανση του περιβάλλοντος.

Μέσα για την επίτευξη των στόχων του έργου:

- ▶ Διάχυση της πληροφόρησης σχετικά με τις εκδηλώσεις που θα διοργανωθούν και γενικότερα δημοσιοποίηση του προγράμματος του έργου.

- ▶ Διαγωνισμός σχεδίασης ειδικών οχημάτων τύπου μικρής φόρμουλας που θα κινούνται μόνο με την ηλιακή ενέργεια στο οποίο θα συμμετάσχουν ομάδες φοιτητών/σπουδαστών από Πανεπιστήμια της Ελλάδας και της Ιταλίας.
- ▶ Συνέδριο με θέμα την εκμετάλλευση των ήπιων μορφών ενέργειας και την ευεργετική της επίδραση στη διατήρηση των μνημείων τόσο κατά την ιστορική διαδρομή της ανθρωπότητας με έμφαση στην Ελληνική και Ρωμαϊκή ιστορία όσο και στις υπάρχουσες σήμερα δυνατότητες των γεωγραφικών περιφερειών που εμπλέκονται στο έργο.
- ▶ Διοργάνωση επίδειξης σε κλειστή πίστα για ηλιακά οχήματα.
- ▶ Διοργάνωση μεγάλης διεθνούς εκδήλωσης για ηλιακά οχήματα από ολόκληρο τον κόσμο τα οποία θα έλθουν στην Ελλάδα και την Ιταλία και θα ταξιδέψουν από τη μια χώρα στην άλλη περνώντας από τοποθεσίες ιστορικού ενδιαφέροντος

Εταίροι:

- Περιφέρεια Ηπείρου
- Πανεπιστήμιο του Lecce -Italy

Προϋπολογισμός έργου: 893.076,00 €

13.5. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΕΛΛΑΔΑ 2004

Η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού εκπονεί ένα μακροπρόθεσμο Πρόγραμμα για την ανάπτυξη των αθλητικών υποδομών σε εθνικό επίπεδο, στοχεύοντας στην κάλυψη των αναγκών του αγωνιστικού και μαζικού αθλητισμού της χώρας. Ο αθλητικός αυτός σχεδιασμός διαμορφώνεται με βάση αντικειμενικά κριτήρια και παίρνει υπόψη την ιστορικότητα και τον τρόπο ζωής του τόπου, τις αθλητικές τάσεις που αναπτύσσονται και την υπάρχουσα υποδομή.

Σε επίπεδο νομών η υλοποίηση των έργων θα παρακολουθείται από τους προϊσταμένους των ΤΥΔΚ. Αρμοδιότητες των υπεύθυνων παρακολούθησης του προγράμματος είναι:

- ▶ Η συλλογή και ο έλεγχος των στοιχείων των προτεινόμενων έργων και ενεργειών του "ΕΛΛΑΔΑ 2004", η μηχανογραφική τους καταχώριση και επεξεργασία, με σκοπό την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης του προγράμματος της Περιφέρειας.
- ▶ Η παραλαβή των μελετών και των τεχνικών δελτίων των προτεινόμενων έργων, η προώθησή τους και η διεκπεραίωση των εγκρίσεων δημοπράτησης των έργων από τον Γ.Γ.Π.Η.
- ▶ Ο έλεγχος και η αποστολή των εντολών πληρωμής των έργων του προγράμματος.

13.6. ΠΙΝΔΟΣ - Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης Βόρειας & Κεντρικής Πίνδου

Σήμερα μεγάλες περιοχές της χώρας μας με ορεινά χαρακτηριστικά οδηγούνται αμετάκλητα στην απώλεια του αγροτικού χαρακτήρα τους. Οικονομικές δραστηριότητες με την παραδοσιακή έννοια όπως η εκτατική γεωργία, η δασοπονία, η κτηνοτροφία δεν αρκούν για να διατηρηθεί ο κοινωνικός ιστός αυτών των περιοχών.

Επί πλέον η αναμενόμενη μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής γεωργίας, στην κατεύθυνση περιορισμού των Δημόσιων ενισχύσεων, θα επιταχύνει την συρρίκνωση και αποδιάρθρωση του αγροτικού τομέα, ιδιαίτερα στις μειονεκτικές περιοχές. Οι εκτεταμένες και λιγότερο πυκνοκατοικημένες περιοχές μπορούν να διατηρήσουν

ευκολότερα τον αγροτικό χαρακτήρα τους εφόσον ενσωματώσουν και αξιοποιήσουν τα νέα δεδομένα όπως είναι η πολυαπασχόληση του πληθυσμού, η στροφή στον τομέα παροχής υπηρεσιών (τουρισμός), η ανάδειξη και αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, η αξιοποίηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος της περιορισμένης επιβάρυνσης από βιομηχανικές και άλλες επιβαρυντικές για το περιβάλλον δραστηριότητες, για την παραγωγική τοπικών αγροτικών προϊόντων με έμφαση όμως στην τοπική ταυτότητα και την ποιότητα.

Τέλος η Κοινωνία της Πληροφορίας αφήνει μεγαλύτερα περιθώρια για μείωση του μειονεκτήματος των αποστάσεων και της απομόνωσης με ταυτόχρονη βελτίωση των προϋποθέσεων παραμονής και δραστηριοποίησης στην ύπαιθρο εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού.

Κριτήρια οριοθέτησης της περιοχής εφαρμογής:

1. Το υψόμετρο και οι κλίσεις: Η Ε.Ε. θέτει ως όρια υψομέτρου τα 400-800 μέτρα και κλίσεων >20%. Χάρην μεθοδολογίας και απλοποίησης των διαδικασιών οριοθέτησης, προτάθηκε το υψόμετρο των 600 μ.
2. Η ύπαρξη μικρών έστω αστικών κέντρων εντός ή εκτός αλλά πλησίον της περιοχής ενδιαφέροντος, που θα μπορούσαν να ενταχθούν σε μία στρατηγική ανάπτυξης αυτής, καθόσον διαθέτουν τις αναγκαίες προς τούτο υποδομές πχ. Υπηρεσίες, εξυπηρετήσεις, υποδομές υγείας κλπ.
3. Η ένταξη στη ζώνη ενδιαφέροντος και ημιορεινών περιοχών, που αποτελούν ενιαία γεωγραφική, οικονομική και κοινωνική οντότητα.
4. Η ένταξη στην περιοχή ενδιαφέροντος και του συνόλου των αγροκτημάτων των ΟΤΑ που καλύπτουν την προϋπόθεση του υψομέτρου των 600μ.

***Ο προσδιορισμός της περιοχής έγινε χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα διοικητικά όρια, αλλά καθαρά η αναπτυξιακή παράμετρος.**

Κατά την συνεκτίμηση των ανωτέρω κριτηρίων προέκυψαν τεχνικά προβλήματα καθορισμού της περιοχής γιατί η απόλυτη αποδοχή των ισουΐπων οδηγούσε σε πολύπλοκη και ανεφάρμοστη πρακτικά οριοθέτηση. Ως εκ τούτου η ομάδα μελέτης – κατάθεσης της πρότασης οδηγήθηκε στην οριοθέτηση λαμβάνοντας υπόψη τον κορμό της οροσειράς της Πίνδου ο οποίος αποτελεί και την περιοχή – στόχο του προγράμματος.

Ο κεντρικός στόχος του ολοκληρωμένου προγράμματος για την Βόρεια και Κεντρική Πίνδο είναι η διαμόρφωση συνθηκών βιώσιμης και αιεφόρου ανάπτυξης του ορεινού όγκου με τη δημιουργία προϋποθέσεων συγκράτησης του πληθυσμού και προσέλκυσης νέων ανθρώπων, μέσω της εφαρμογής ενός εναλλακτικού μοντέλου ανάπτυξης. Δηλαδή επιδίωξη και ζητούμενο είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων για οικονομική ανασυγκρότηση και ενεργοποίηση των τοπικών κοινωνιών έτσι ώστε η περιοχή να αποκτήσει, σε ένα χρονικό ορίζοντα δεκαετίας, δυναμική οικονομία και να ενταχθεί με ανταγωνιστικούς όρους στον κοινωνικοοικονομικό ιστό της χώρας. Το Πρόγραμμα έχει διαρθρωθεί έτσι ώστε να είναι ενταγμένο και εναρμονισμένο με την ολοκληρωμένη εθνική πολιτική για τον αγροτικό χώρο.

Η διάρθρωση του προγράμματος εξειδικεύονται με τους ακόλουθους Άξονες:

Άξονας 1: Βελτίωση βασικών υποδομών και ποιότητας ζωής

Άξονας 2: Ενίσχυση του παραγωγικού περιβάλλοντος.

Άξονας 3: Ανάδειξη και αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Άξονας 4: Αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού – Δικτύωση, συνεργασίες –

Τεχνική στήριξη

Το Πρόγραμμα ΠΙΝΔΟΣ χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και η διάρκεια υλοποίησής του αφορά την περίοδο 2005-2009. Έχει διαπεριφερειακό χαρακτήρα αφού η περιοχή εφαρμογής του εκτείνεται στα γεωγραφικά και διοικητικά όρια των περιφερειών Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας και Ηπείρου αλλά και διανομαρχιακό αφού αφορά περιοχές (στη τρέχουσα φάση), των Νομών Γρεβενών, Ιωαννίνων, Καστοριάς, Κοζάνης και Τρικάλων. Γίνεται ήδη η σχετική προετοιμασία, με προοπτική την ένταξη στο πρόγραμμα και περιοχών των Νομών Άρτας και Καρδίτσας.

Ο διαπεριφερειακός και διανομαρχιακός χαρακτήρας του προγράμματος ενισχύεται και από το γεγονός ότι οι χρηματοδοτήσεις των έργων δεν κατανέμονται με την λογική των ποσοστώσεων ανά Περιφέρεια και Νομό αλλά σύμφωνα με τις ανάγκες συνολικά της περιοχής. Ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος ΠΙΝΔΟΣ ανέρχεται στο ποσό των 80.000.000,00 €

Το πρόγραμμα "ΠΙΝΔΟΣ" αποτελεί πιλοτικό σχέδιο δράσης για την ορεινή Ελλάδα. Η Βόρεια και Κεντρική Πίνδος αποτελεί αναπτυξιακό χώρο με αναστρέψιμα χαρακτηριστικά γι' αυτό και θα αντιμετωπίζεται ο χώρος ως ένα ενιαίο αναπτυξιακό υπόβαθρο πέρα από τα διοικητικά όρια και κριτήρια.

Στόχος του προγράμματος δεν είναι τα έργα μεταφορικής υποδομής και πολιτισμού αλλά, το αποτέλεσμα της επένδυσης σε έργα με προσδοκώμενα αποτελέσματα την ενεργοποίηση και δραστηριοποίηση του ιδιωτικού τομέα όπου πρωταγωνιστές αυτής της προσπάθειας να είναι κυρίως οι κάτοικοι της περιοχής αυτής. Κριτήριο η ποιότητα για ότι θα γίνει στην περιοχή αλλά και η συνέργια τομέων και κλάδων της οικονομίας. Η αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξη της περιοχής είναι το μεγάλο στοίχημα, η οποία βέβαια στηρίζεται στις δράσεις και ενέργειες του Επιχειρησιακού Σχεδίου Ανάπτυξης της Βόρειας και Κεντρικής Πίνδου που βέβαια συντάσσεται με την φιλοσοφία της Δ' Προγραμματικής Περιόδου.

Μετά από ένα χρόνο το εγκεκριμένο πρόγραμμα ΠΙΝΔΟΣ είναι σε εξέλιξη, εκδόθηκαν ήδη οι ΣΑΕ για συγκεκριμένα έργα, εγκρίθηκε το Σύστημα Διοίκησης του Προγράμματος και έχουν διεξαχθεί οι πρώτες δημοπρατήσεις έργων. Η επιτυχία αυτή του προγράμματος οφείλεται βέβαια στο ρεαλιστικό σχεδιασμό και την συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων, αλλά κυρίως στην Κυβερνητική συνέπεια που στηρίζει την πολιτική απόφαση για Περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, εγκρίνοντας τις αναγκαίες χρηματοδοτήσεις για το πρόγραμμα ΠΙΝΔΟΣ.

13.7. NETLAM – NETWORK OF THE LOWER ADRIATIC MARINAS

Η πρόταση NETLAM σκοπεύει στην δημιουργία ενός μόνιμου δικτύου μαρίνων – τουριστικών καταφυγίων, που θα παρέχουν αναβαθμισμένες υπηρεσίες στην Νότια Αδριατική και το Ιόνιο. Άμεσος στόχος του έργου είναι η διασύνδεση των λιμενικών εγκαταστάσεων των εταίρων, επιτρέποντας την τυποποίηση των παρεχομένων υπηρεσιών και την ανάπτυξη ενός διακρατικού τουριστικού «κυκλώματος» στον τομέα του yachting. Οι κύριες δράσεις του προτεινόμενου έργου είναι:

- Η δημιουργία ενός χάρτη των λιμένων της περιοχής.
- Η αποτύπωση των παρεχομένων υπηρεσιών.
- Η παραγωγή μιας «Χάρτας» παρεχομένων υπηρεσιών.

- Η ανάπτυξη ενός κοινού πληροφοριακού συστήματος κρατήσεων θέσης κατάπλου, το οποίο θα λειτουργεί μέσω της δικτυακής πύλης του έργου.
- Η δημιουργία επικοινωνιακών - διαφημιστικών μέσων για την τουριστική προβολή των περιοχών και των παρεχομένων υπηρεσιών των μαρίνων - τουριστικών καταφυγίων.

13.8. BIOSIS - Ενεργειακές Καλλιέργειες - Παραγωγή Βιοντήζελ

Το BIOSIS είναι έργο για την ανάπτυξη βιώσιμου και ολοκληρωμένου συστήματος παραγωγής βιοντήζελ από ενεργειακές καλλιέργειες με ταυτόχρονη εκμετάλλευση των παραγόμενων παραπροϊόντων στις Περιφέρειες Δυτικής Ελλάδος, Ηπείρου και Απουλίας της Ιταλίας.

Σκοπός είναι η μείωση της ενεργειακής εξάρτησης σε Περιφερειακό και Εθνικό επίπεδο από το πετρέλαιο, η ενίσχυση του πρωτογενούς αγροτικού τομέα και η προστασία του περιβάλλοντος.

14^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ – ΔΥΣΧΕΡΕΙΩΝ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

14.1. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΚΑΙ ΔΥΣΧΕΡΕΙΩΝ⁶⁰

Οι κίνδυνοι και οι πιθανές δυσχέρειες της επιτυχημένης εφαρμογής του Επιχειρησιακού Προγράμματος είναι διαφόρων ειδών. Μπορούν να εντοπιστούν οι εξής περιπτώσεις:

■ **Αργός ρυθμός ολοκλήρωσης μεγάλων υποδομών (σε εξέλιξη ή προγραμματιζόμενων):** Αν και ορισμένα από τα κυριότερα έργα συγκοινωνιακών υποδομών (ΠΑΘΕ, Εγνατία Οδός) βρίσκονται σε τελειωτικό στάδιο υλοποίησης, άλλες σημαντικές υποδομές που αναμένεται να ενταχθούν στο πρόγραμμα βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο από άποψη ωρίμανσης, ενώ και η «προϊστορία» της ολοκλήρωσης μεγάλων υποδομών δεν είναι ενθαρρυντική (πχ. Ακύρωση δημιουργίας άξονα Ε65 και εμπορευματικών κέντρων στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο κ.α.). Ενδεχόμενη καθυστέρηση ολοκλήρωσης των μεγάλων υποδομών (σε εξέλιξη ή νέων) θα στερήσει τη Περιφέρεια από τις θετικές αναπτυξιακές επιδράσεις τους και την πλήρη ανάπτυξη των προοπτικών της.

** Όσον αφορά στην πρόοδο υλοποίησης της Ιόνιας Οδού, από το 2009 παρουσιάζει μεγάλη καθυστέρηση που οφείλεται κυρίως στην γενικότερη δυσμενή οικονομική συγκυρία της χώρας, της εκ μέρους της πολιτείας υπερβολικής καθυστέρησης των διαδικασιών απαλλοτρίωσης (πού στην Ήπειρο φτάνουν μονάχα το 10%) και των μη ολοκληρωμένων μελετών. Επίσης, συμπεριλαμβάνονται τα όσα αφορούν τους περιβαλλοντικούς όρους και τις προσφυγές που γίνονται, τις αρχαιολογικές έρευνες, την ανάγκη μετακίνησης δικτύων χωρίς να έχει προηγηθεί κάποια ανάλογη μελέτη και επίσης τις καθυστερήσεις στην εγκατάσταση των εργοταξίων, καθιστούν αδύνατον την ολοκλήρωση του μεγάλου αυτού οδικού έργου στο αρχικό του χρονοδιάγραμμα το 2013, πράγμα που θα οδηγήσει και σε ανάλογη σοβαρή καθυστέρηση του συγκοινωνιακού εκσυγχρονισμού και της αναπτυξιακής αναδιάταξης της Περιφέρειας⁶¹.*

⁶⁰ Για περισσότερα βλέπε “Εκ Ante Αξιολόγηση Επιχειρησιακού Προγράμματος Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου 2007-2013” από την Planning Κεντρικής Ελλάδας Α.Ε-Υποδομή Σύμβουλοι ΑΕ, Μάρτιος 2007.

⁶¹ Πρόκειται για τρέχον εξελίξεις (2012-2013) όσον αφορά στην πρόοδο υλοποίησης της Ιόνιας Οδού.

■ **Μειωμένο επενδυτικό ενδιαφέρον:** Ο κίνδυνος μειωμένου επενδυτικού ενδιαφέροντος είναι υπαρκτός, με βάση την εμπειρία της προγραμματικής περιόδου 2000-2006 (πχ. με εξαιρέσεις σε ορισμένες ζώνες, πολύ μικρή εισροή εξωγενών (εξωπεριφερειακών) κεφαλαίων κάποιας κλίμακας). Το πρόβλημα (που αποτυπώθηκε και στην όχι ικανοποιητική μόχλευση ιδιωτικών πόρων κατά την προηγούμενη περίοδο), συνδέεται εν μέρει με μειωμένα συγκριτικά πλεονεκτήματα (ή μειωμένες εξωτερικές οικονομίες), και εν μέρει με προβλήματα του γενικότερου οικονομικού-επενδυτικού περιβάλλοντος στη χώρα (περίπλοκο θεσμικό σχεδιασμό, σε ορισμένους τομείς ατελής ανταγωνισμός, η οικονομική κρίση κτλ.). Μειωμένο επενδυτικό ενδιαφέρον θα παρεμποδίσει την αποτελεσματική προώθηση δράσεων που προϋποθέτουν ιδιωτικά κεφάλαια, οι οποίες στην προγραμματική περίοδο 2007-2013 είναι σαφώς αυξημένες (μεγαλύτερο μερίδιο «επιχειρηματικών» δράσεων, αλλά και σχεδιασμοί για ιδιωτική συγχρηματοδότηση έργων υποδομής).

■ **Έλλειψη τοπικής ερευνητικής δραστηριότητας/ Μειωμένη ζήτηση ΤΠΕ και ικανότητα αφομοίωσης της καινοτομίας:** Οι σημαντικές αδυναμίες στα πεδία αυτό - πέρα από τις διαπεριφερειακές διακυμάνσεις των σχετικών δεικτών – συνεπάγονται σοβαρές δυσκολίες προώθησης καινοτομικών δράσεων και γενικότερα πολλών δράσεων που προσιδιάζουν στη ΣΤΛ.

■ **Ανεπαρκής ωρίμανση περιβαλλοντικής συνείδησης:** Παρά τη βελτίωση στο πεδίο αυτό, η κατανόηση από το ευρύτερο κοινό της σημασίας από την άποψη των παρενεργειών οικολογικού χαρακτήρα αλλά και των αναπτυξιακών δυνατοτήτων μιας στρατηγικής βασισμένης αειφορία παραμένει ανεπαρκής. Συνέπεια είναι τα εμπόδια στην προώθηση διάφορων έργων περιβαλλοντικού χαρακτήρα (υποδομών ή προστασίας) αλλά και η μη επαρκής αξιοποίησης της «πράσινης» αναπτυξιακής δυναμικής.

■ **Μειωμένη τεχνογνωσία τελικών δικαιούχων:** Το πρόβλημα αυτό εμφανίστηκε και στην προγραμματική περίοδο 2000-2006. Η αυξανόμενη δυσκολία ενός ποσοστού μελλοντικών έργων (με σταδιακή μετατόπιση προς δράσεις τύπου ΣΤΛ) αυξάνει την πιθανότητα εμφάνισης και πάλι του προβλήματος. Συναφές πρόβλημα είναι η αναγκαιότητα πιστοποίησης του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου: αυξάνει την πιθανότητα αποτελεσματικής υλοποίησης, αλλά θέτει προβλήματα σε διάφορες κατηγορίες τελικών δικαιούχων.

■ **Μονοταμειακός (κατά βάση) χαρακτήρας του ΠΕΠ:** Η απόσταση από το ΠΕΠ των πόρων του ΕΚΤ και των νέων γεωργικών Ταμείων (Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο για την Αγροτική Ανάπτυξη – ΕΓΤΑΑ, Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας – ΕΤΑ), δημιουργεί δυσκολίες συντονισμού μεταξύ των επιμέρους τομέων και προγραμμάτων. Η δυσκολία αφορά ιδιαίτερα τις δράσεις ολοκληρωμένου χαρακτήρα.

■ **Μερικώς πλασματικός χαρακτήρας του αυξημένου ΑΕΠκκ (πχ. Στερεά Ελλάδα) με συνέπειες στο «μίγμα» δράσεων και στην απορρόφηση:** Η υπαρκτή υπερτίμηση του ΑΕΠκκ της Στερεάς Ελλάδας και η συνακόλουθη ένταξή της σε καθεστώς phasing in, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι υπάρχουν διαρθρωτικά χαρακτηριστικά ως προς τα οποία η Περιφέρεια έχει ακόμα σημαντικές ελλείψεις, σε σύγκριση με Ευρωπαϊκές Περιφέρειες που εμφανίζουν παρόμοιο ΑΕΠκκ, σημαίνουν ότι υπάρχει κίνδυνος, στο πλαίσιο των δεσμεύσεων ως προς τις επιλέξιμες δαπάνες και ως προς τη διαθεσιμότητα πόρων, να παρεμποδιστεί η χρηματοδότηση δράσεων που θα καλύψουν τις εν λόγω ελλείψεις. Παράλληλα, το εμπροσθοβαρές του χρονοδιαγράμματος των δράσεων στη Στερεά Ελλάδα επίσης δημιουργούν σημαντικές πίεσης στη διαδικασία υλοποίησής τους και δημιουργούν σοβαρές δυσκολίες ως προς την απορρόφηση. Αυτοί οι δύο κίνδυνοι, με τη σειρά τους, μπορεί να δυσχεράνει τη μακροχρόνια και σταθερή παραμονή της Περιφέρειας στο επίπεδο του Στόχου 2, ιδίως όταν θα περιοριστούν, πιθανώς, οι δαπάνες της ΚΑΠ και, ενδεχομένως, των Διαρθρωτικών Ταμείων. Το ότι η αλλαγή στόχευσης (Στόχος 1 » Στόχος 2) έπρεπε να διενεργηθεί σε σχετικά μικρό χρονικό αύξανε τις πιθανότητες κλυδωνισμών (το μεταβατικό

καθεστώς της αμιγούς σύγκλισης (phasing in) συνιστά, άλλα μόνο ως ένα βαθμό, απάντηση στο πρόβλημα).

Στον παραπάνω πίνακα, επιχειρείται μια αξιολόγηση της πιθανότητας οι παραπάνω κίνδυνοι και δυσκολίες να δημιουργήσουν προσκόμματα στην προώθηση των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων των ΠΕΠ.

Κίνδυνοι και Δυσχέρειες Υλοποίησης των Αναπτυξιακών Προτεραιοτήτων της Περιφέρειας Ηπείρου

	Α.Π.1.Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας	Α.Π.2.Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής	Α.Π.3.Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα
Αργός ρυθμός ολοκλήρωσης μεγάλων υποδομών (σε εξέλιξη ή προγραμματιζόμενων)	■	■	
Μειωμένο επενδυτικό ενδιαφέρον	■	■	■
Έλλειψη τοπικής ερευνητικής δραστηριότητας/ Μειωμένη ζήτηση ΤΠΕ και ικανότητα αφομοίωσης της καινοτομίας			■
Ανεπαρκής ωρίμανση περιβαλλοντικής συνείδησης		■	
Μειωμένη τεχνογνωσία τελικών δικαιούχων		■	■
Μονοταμειακός (κατά βάση) χαρακτήρας του ΠΕΠ		■	■
Μερικώς πλασματικός χαρακτήρας του αυξημένου ΑΕΠκκ με συνέπειες στο «μίγμα» δράσεων και στην απορρόφηση			

ΠΗΓΗ: EX-ANTE Αξιολόγηση Ε.Π. Θ.Σ.Η. (Επεξεργασία)

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι υπάρχουν κίνδυνοι και δυσκολίες σε όλους τους Άξονες Προτεραιότητας, άλλα αφορά λιγότερο την Θεματική Ομάδα Άξονος 1 (**Υποδομές**

και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας). Ελαφρά μεγαλύτερος αριθμός δυσκολιών χαρακτηρίζει, μεταξύ των δύο άλλων ομάδων, την ομάδα 2 (**Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής**). Ωστόσο, από άποψη βαρύτητας των κινδύνων, εκτιμάται ότι αυτές είναι μεγαλύτερες στην 3^η Θεματική Ομάδα (**Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα**) λόγω της φύσης των κινδύνων και της ιδιαίτερης ευαισθησίας πολλών δράσεων σε αυτούς.

Για την μείωση των παραπάνω κινδύνων, προτείνονται τα εξής:

■ **Αργός ρυθμός ολοκλήρωσης μεγάλων υποδομών (σε εξέλιξη ή προγραμματιζόμενων):** Δεν υπάρχει προφανής λύση. Πρέπει να επιδιωχθούν από τους αρμόδιους φορείς (κυρίως κεντρικούς), α) η έγκαιρη ολοκλήρωση των σε εξέλιξη έργων, και β) η έγκαιρη ωρίμανση των νέων έργων. Το πρώτο σημείο προϋποθέτει γενικότερες βελτιώσεις στο σύστημα σχεδιασμού και υλοποίησης έργων, ενώ το δεύτερο πρέπει να έχει ήδη αντιμετωπιστεί, εν όψει της νέας προγραμματικής περιόδου 2007-2013.

** Σχετικά με το πρόβλημα της καθυστέρησης στην υλοποίηση της Ιόνιας Οδού έχει προταθεί από το υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, η τμηματική παράδοση του έργου (ένα τμήμα ανά έτος). Κατά αυτόν τον τρόπο θα είναι ευκολότερη η χρηματοδότηση των επιτάξεων και γενικότερα των απαλλοτριώσεων. Σημειωτέον δε, ότι ενώ κάθε άλλη καθυστέρηση ενός έργου πέρα των 6 μηνών συνεπάγεται με κυρώσεις στους υπεύθυνους κατασκευαστές, η μη εκτέλεση έργου λόγω ευθύνης της πολιτείας, σημαίνει έγερση αιτημάτων (σ.σ. αίτημα για αποζημιώσεις από την πλευρά των κατασκευαστών σε βάρος του Δημοσίου).*

■ **Μειωμένο επενδυτικό ενδιαφέρον:** Όσον αφορά τις γενικότερες αιτίες που δυσχεραίνουν τις επενδύσεις, η αντιμετώπισή τους είναι κυρίως αρμοδιότητα κεντρικών φορέων (απλούστευση θεσμικού πλαισίου, προσαρμογή και ολοκλήρωση πλαισίου χωρικού σχεδιασμού). Όσον αφορά, ωστόσο, το χωρικό πλαίσιο, είναι δυνατόν να υπάρξουν και πρωτοβουλίες σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο: αναμόρφωση Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, προώθηση ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ (αν και αυτή προσκρούει σε αδυναμίες του «κεντρικού» πλαισίου που τα διέπει). Όσον αφορά τις ενδογενείς δυσκολίες, στο βαθμό που συνολικά το ΠΕΠ θα εξελίσσεται θετικά θα δημιουργεί εξωτερικές οικονομίες που θα βελτιώνουν την ελκυστικότητα της Περιφέρειας ως τόπου εγκατάστασης επιχειρήσεων. Ένα ειδικότερο ζήτημα είναι η αποφυγή ορισμένων λαθών που χαρακτήρισαν κατά την προγραμματική περίοδο 2000-2006 τις προσκλήσεις ενδιαφέροντος για ορισμένες δράσεις με ιδιωτική συμμετοχή (ακατάλληλα κριτήρια επιλογής κλπ.).

■ **Έλλειψη τοπικής ερευνητικής δραστηριότητας/ Μειωμένη ζήτηση ΤΠΕ και ικανότητα αφομοίωσης της καινοτομίας:** Η προώθηση από τα τομεακά ΕΠ της ανάπτυξης βασικών αναγκαίων υποδομών (τηλεπικοινωνίες, έρευνα) αποτελεί ένα από τα κλειδιά της (μακροχρόνιας) προσπάθειας που απαιτείται για την υπέρβαση τέτοιων προβλημάτων. Σε περιφερειακό επίπεδο, η προώθηση στοχευμένων δράσεων καινοτομίας με σκοπό τη δημιουργία καινοτομικών λύσεων για τοπικούς επιχειρηματικούς αλλά και δημόσιους φορείς μπορεί να συμβάλλει στη μείωση της έντασης του προβλήματος. Σημασία έχει, επίσης, η στήριξη των τοπικών ερευνητικών φορέων (Ερευνητικά Κέντρα και ΑΕΙ). Τέλος, η δια βίου κατάρτιση του επιχειρηματικού κόσμου (ιδίως όσον αφορά τις ΠΜΕ και ΜΜΕ), καθώς και οι δράσεις δικτύωσης, επίσης αποτελούν μεθόδους αντιμετώπισης τέτοιων δυσκολιών.

■ **Ανεπαρκής ωρίμανση περιβαλλοντικής συνείδησης:** Η αντιμετώπιση του προβλήματος είναι ιδιαίτερα χρονοβόρα, γιατί προϋποθέτει αλλαγή νοοτροπιών. Είναι αναγκαία η προώθηση αντίστοιχων δράσεων ευαισθητοποίησης. Παράλληλα, θα πρέπει να υπάρξει και αποφασιστικότητα όσον αφορά την πραγματοποίηση περιβαλλοντικών υποδομών και την προώθηση μορφών περιβαλλοντικής διαχείρισης που έχουν επείγοντα χαρακτήρα, και να μην επιτραπεί η ακύρωσή τους λόγω αντιδράσεων.

■ **Μειωμένη τεχνογνωσία τελικών δικαιούχων:** Η πιστοποίηση του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου θα αυξήσει την πιθανότητα αποτελεσματικής υλοποίησης.

■ **Μονοταμειακός (κατά βάση) χαρακτήρας του ΠΕΠ:** Είναι ανάγκη να υπάρξει, το ταχύτερο δυνατόν, αποσαφήνιση του περιεχόμενου των τομεακών ΕΠ, και άμεσες επαφές για το συντονισμό μεταξύ των αντίστοιχων ΕΥΔ. Η αξιοποίηση της ρήτρας του 10% θα μειώσει την ένταση του προβλήματος. Όσον αφορά τις τυχόν ολοκληρωμένες παρεμβάσεις, πρέπει να επιδιωχθεί ενιαίος διαχειριστικός φορέας ανεξάρτητα από το πρόγραμμα χρηματοδότησης των επιμέρους δράσεων.

■ **Μερικώς πλασματικός χαρακτήρας του αυξημένου ΑΕΠκκ (πχ. Στερεά Ελλάδα) με συνέπειες στο «μίγμα» δράσεων και στην απορρόφηση:** Δεν υπάρχει προφανής λύση. Όσον αφορά τη Στερεά Ελλάδα, πρέπει να εξαντληθούν τα περιθώρια χρηματοδότηση και δράσεων τύπου «αμιγούς σύγκλιση». Η δυνατότητα κάλυψη του ποσά των δράσεων της στρατηγική της Λισσαβόνας (ΣΤΛ) σε εθνικό επίπεδο και όχι ανά ΕΠ διευκολύνει την αντιμετώπιση του προβλήματος, εφόσον κατανοηθεί το ειδικό πρόβλημα της Στερεάς Ελλάδας.

14.2. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Κάτω από τις ακραίες συνθήκες δημοσιονομικής αποσταθεροποίησης, την κρίση αξιοπιστίας, την οικονομική αστάθεια, την αβεβαιότητα και βαθιά ύφεση, που βρίσκει την ελληνική οικονομία μετά το 2008, ο κλάδος του τουρισμού αποτελεί έναν βασικό πυλώνα της εθνικής οικονομίας στην διαμόρφωση ενός νέου, δυναμικού και αποτελεσματικού μοντέλου ανάπτυξης, που μπορεί να φέρει την έξοδο από την κρίση.

Τα οφέλη του τουρισμού είναι πολλαπλάσια και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, διότι είναι μια οικονομική δραστηριότητα που προσιδιάζει σε περιοχές που δε διαθέτουν κάποιο συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων, αλλά και λόγω της πολλαπλής διασύνδεσης του με άλλους κλάδους. Με τον τρόπο αυτό, συμβάλλει αποφασιστικά στην άμβλυνση των οικονομικών περιφερειακών ανισοτήτων, ενώ παράλληλα, διαφαίνεται ότι οι τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές εμφανίζουν ταυτόχρονα και τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας.

Στη δύσκολη αυτή συγκυρία το τελικό ζητούμενο είναι η ανάπτυξη. Απαραίτητο στοιχείο της αναπτυξιακής πολιτικής της Περιφέρειας Ηπείρου, αποτελεί ο συνδυασμός του τουρισμού με την παραγωγική διαδικασία και τα τοπικά επώνυμα και ποιοτικά προϊόντα της. Αλλά αυτό προϋποθέτει συνεργασία και συντονισμό, καλή σχεδίαση και συνεχή βελτίωση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας.

Η ανάπτυξη του τουρισμού στην Ήπειρο μπορεί να έρθει με βασικούς άξονες τα έργα υποδομής και την τουριστική προβολή, μέσα από τη χάραξη ενιαίας στρατηγικής για την τουριστική ανάπτυξη και προβολή της Περιφέρειας, με το σχεδιασμό βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων δράσεων και με τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Και

αυτό γιατί, αναλύοντας την σημερινή εικόνα που παρουσιάζει ο τουρισμός στην Ήπειρο, παρατηρούμε ότι ενώ και οι τέσσερις Νομοί που απαρτίζουν την Περιφέρεια προσπαθούν για την τουριστική τους προβολή και ανάπτυξη, οι ενέργειές τους δεν παρουσιάζουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα καθώς δεν υπάρχει συνεργασία και συντονισμός των ενεργειών μεταξύ τους. Παρόλο, που η Περιφέρεια Ηπείρου ως σύνολο, συγκεντρώνει όλα τα απαραίτητα προσόντα που μπορούν να την βοηθήσουν να επιτύχει στην διεθνή τουριστική αγορά και να είναι ένας επιτυχημένος τουριστικός προορισμός.

Προκειμένου η Περιφέρεια να μπορέσει να γίνει ανταγωνιστική στον τομέα του τουρισμού κρίνεται αναγκαία η πραγματοποίηση μιας σειράς αλληλοσχετιζόμενων ενεργειών. Τέτοιου είδους ενέργειες μπορούν να περιλαμβάνουν:

- **Διαφοροποίηση των τουριστικών δραστηριοτήτων**, συμπεριλαμβανομένης της καλύτερης διαχείρισης του μαζικού τουρισμού και την ενθάρρυνση εναλλακτικών τύπων τουρισμού, όπως αγροτουρισμός, τουρισμός υγείας, γαστρονομικός τουρισμός, τουρισμός πόλεων κ.α. με απώτερο στόχο την μείωση της έντασης της εποχικότητας που παρουσιάζει ο τουρισμός.
- **Βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών**, με έμφαση στην πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση των επισκεπτών, καθώς και στην καλύτερη διαχείριση της ροής των επισκεπτών.
- **Αλλαγή της συμπεριφοράς των τουριστών**. Στο πλαίσιο αυτό ενθαρρύνονται ειδικές δράσεις, όπως τηλεοπτικές καμπανιές, σύνταξη κώδικα συμπεριφοράς και ενθάρρυνση των επισκεπτών για κατάλληλη επιλογή μέσων μεταφοράς.
- **Σχεδιασμός (Πολεοδομία-Χωροταξία) των τουριστικών περιοχών βάση της Φέρουσας Ικανότητας του συστήματος** μέσω: οριοθέτησης των περιοχών με τουριστική ανάπτυξη, τεχνικών για τη διαχείριση της ροής των επισκεπτών, ουσιαστικής εφαρμογής Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για κάθε έργο τουριστικής ανάπτυξης, παροχής βοήθειας στις υποβαθμισμένες περιοχές προκειμένου να επανενταχθούν στην τουριστική αγορά, υιοθέτησης μέτρων για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
- **Ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων κάθε περιοχής** (οικοσυστήματα, πολιτιστικοί πόροι, παραδοσιακά τοπικά προϊόντα, θαλάσσιες διαδρομές) μέσω υλοποίησης μέτρων για την προστασία παραδοσιακών οικισμών, περιοχών με ιδιαίτερα οικολογικό ενδιαφέρον που αποτελούν ταυτόχρονα και τουριστικούς προορισμούς. Ταυτόχρονα θα πρέπει να ενισχυθεί η διαδικασία παρακολούθησης και εφαρμογής των διαφόρων κανονισμών που προβλέπονται γι' αυτές τις περιοχές.
- **Χορήγηση επενδυτικών κινήτρων** τόσο για την αναβάθμιση των υπαρχόντων ξενοδοχειακών μονάδων όσο και για την δημιουργία νέων σύγχρονων εγκαταστάσεων με νέες ανέσεις και παροχές.
- Προσαρμογή των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων σε **προδιαγραφές πιστοποίησης ποιότητας**.
- **Ανάπτυξη και υλοποίηση ενός ενιαίου σχεδίου Marketing**, το οποίο θα προβάλλει συντονισμένα την Περιφέρεια Ηπείρου ως ένα ενιαίο τουριστικό προϊόν. Ένα τέτοιο σχέδιο θα μπορούσε ενδεικτικά να περιλαμβάνει :

Ø Δημιουργία ενός λογότυπου για την Ήπειρο.

- Ø Δημιουργία ενός ιστοχώρου παροχής κάθε είδους τουριστικής πληροφορίας για την περιοχή μέσω συνδέσεων με τους ιστοχώρους των Νομαρχιών, των εμπορικών επιμελητηρίων, των τουριστικών γραφείων, των τουριστικών καταλυμάτων κλπ.
- Ø Δημιουργία γραφείου Τύπου - Δημοσίων Σχέσεων, το οποίο θα φροντίζει για την δημοσίευση και αποστολή τουριστικών εντύπων - φυλλαδίων - οδηγιών στα μέσα ενημέρωσης.
- Ø Δημιουργία προγραμμάτων επισκέψεων εξοικείωσης καθώς και προγραμμάτων οικογενειακών διακοπών σε τουριστικούς προορισμούς της Περιφέρειας.
- Ø Δημιουργία ενός δικτύου κέντρων τουριστικής πληροφόρησης σε κομβικά σημεία της Περιφέρειας, τα οποία θα παρέχουν πληροφορίες στους τουρίστες.
- Ø Δημιουργία τουριστικών καταστημάτων παροχής τουριστικών πληροφοριών για την Περιφέρεια Ηπείρου και πώλησης παραδοσιακών τοπικών προϊόντων στα μεγάλα αστικά κέντρα της Χώρας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.

■ **Ανάπτυξη και ενθάρρυνση της δημιουργίας τουριστικών «Clusters»** με κοινή δράση προβολής και προώθησης, τα οποία θα αποτελούνται από αντιπροσώπους των τοπικών επιχειρήσεων, των ξενοδοχείων, των εστιατορίων και των οργανισμών παραγωγής τοπικών παραδοσιακών προϊόντων.

■ **Ανάπτυξη του Ηλεκτρονικού Εμπορίου (e-commerce)** στον τομέα του τουρισμού. Το ηλεκτρονικό εμπόριο είναι το σημαντικότερο εργαλείο υποστήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, οι οποίες προσπαθούν να ενταχθούν στην διεθνή τουριστική αγορά. Το ηλεκτρονικό εμπόριο στον τομέα του τουρισμού μπορεί να πάρει τις ακόλουθες μορφές:

- ü *e-information (Ηλεκτρονική Πληροφόρηση)*, παροχή πληροφοριών για όλους τους τουριστικούς προορισμούς.
- ü *e-booking (Ηλεκτρονική Κράτηση)*, παρέχει την δυνατότητα στους πελάτες να κάνουν κρατήσεις για όλα τα τουριστικά προϊόντα (ταξιδιωτικά εισιτήρια, ξενοδοχεία κ.α.) απ' ευθείας μέσω του διαδικτύου χωρίς την χρήση τηλεφώνων, φαξ κ.α.
- ü *e-management*
- ü *e-marketing*

■ **Οργάνωση προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης των τουριστικών επιχειρήσεων** που ήδη δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού και των εργαζομένων τους στις νέες τεχνολογίες.

■ **Προβολή και προώθηση της τοπικής ιστορίας και των υπαρχόντων παραδοσιακών εκδηλώσεων/φεστιβάλ** συνδυάζοντας τις πλούσιες πολιτιστικές παραδόσεις με τις σύγχρονες ανάγκες.

■ **Διασύνδεση των τουριστικών πόρων μεταξύ των Νομών** της Περιφέρειας για την δημιουργία θεαματικών δικτύων ανά μορφή τουρισμού.

■ Διαμόρφωση νέας αντίληψης για το τουριστικό προϊόν, το οποίο δεν θα περιλαμβάνει πλέον μόνο την διανυκτέρευση αλλά και την **παροχή υπηρεσιών διαμόρφωσης μοναδικών εμπειριών προς τον πελάτη με εξατομικευμένη εξυπηρέτηση που θα ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντά του** (πχ. περιπατητικές διαδρομές σε περιοχές εξαιρετικού φυσικού κάλλους κ.α.).

■ Ανάπτυξη **ανταγωνιστικής λειτουργίας του πρωτογενή τομέα ως σημαντικού παραγωγικού πόρου** και ως μέσου προστασίας των φυσικών τοπίων με την προοπτική εκσυγχρονισμού του με τη λήψη κατάλληλων μέτρων ελέγχου ποιότητας.

■ **Ανάπτυξη εταιρικής σχέσης πόλης - υπαίθρου και βιώσιμη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών** και του αγροτικού χώρου με ισόρροπη ανάπτυξη του οικιστικού δικτύου στο

σύνολο της Περιφέρειας, διασυνδέοντας τα φυσικά τοπία και τους πολιτιστικούς πόρους με τις αστικές λειτουργίες των τουριστικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων και της αναψυχής σε ενιαία δίκτυα και ενσωματώνοντας τις δραστηριότητες του αγροτικού χώρου με συμπληρωματικές σχέσεις συνεργασίας (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός κλπ.).

Με βάση την **Μελέτη του ΚΕΤΑ ΗΠΕΙΡΟΥ**⁶², προτείνονται οι παρακάτω δυνατότητες ανάπτυξης του τουρισμού, κατά Νομό:

■ ΝΟΜΟΣ ΆΡΤΑΣ

Η πόλη θεωρείται Βυζαντινό κέντρο μαζί με την περιοχή του Μυστρά στην Πελοπόννησο και την πόλη της Καστοριάς, διαθέτοντας τα περισσότερα βυζαντινά μνημεία από όλες τις προαναφερθείσες περιοχές. Ακόμη το κάστρο της θεωρείται εξαιρετικό, κτισμένο σε υπέροχη θέση με μοναδική θέα και από τα πλέον καλοδιατηρημένα στο πέρασμα του χρόνου. Μια πολύ σημαντική μορφή εναλλακτικού τουρισμού που μπορεί να αναπτύξει η περιοχή είναι ο πολιτιστικό-θρησκευτικός τουρισμός, ο οποίος ενδιαφέρει μία μεγάλη μερίδα αγοράς τουριστών και κυρίως Ευρωπαίων, οι οποίοι δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την εποχή του Βυζαντίου. Το στοιχείο αυτό θα μπορούσε να αναδειχθεί ιδιαίτερα στον Νομό Άρτας με την ανάδειξη των υπέροχων Βυζαντινών εκκλησιών και μοναστηριών που βρίσκονται στη γύρω περιοχή. Επίσης θα ήταν εφικτή η διοργάνωση διαφόρων καλλιτεχνικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων (πχ. φεστιβάλ με θεματικό την αναβίωση του βυζαντινού μεσαίωνα)⁶³.

Μεγάλος πόλος έλξης ενδιαφέροντος της περιοχής θεωρείται ο σπάνιος υγροβιότοπος του Αμβρακικού, που είναι προστατευόμενος με την διεθνή συνθήκη RAMSAR. Επομένως η περιοχή προσφέρεται και για ανάπτυξη οικολογικού και εκπαιδευτικού τουρισμού. Ακόμη η ορεινή περιοχή της Άρτας παρουσιάζει πλούσια φυσικής ομορφιάς τοπίο, το οποίο σε συνδυασμό με το υγιεινό κλίμα που διαθέτει και το καθαρό περιβάλλον προσφέρεται για τουρισμό υγείας και χαλάρωσης. Θα μπορούσε να γίνει και παράλληλη αξιοποίηση των ιαματικών πηγών της περιοχής. Οι δε ορεινοί όγκοι Αράχθου-Αχελώου προσφέρονται τόσο για διάφορες μορφές τουρισμού περιπέτειας, όπως rafting, kayak, ορειβασία και αιωροπτερισμό, όπως και για πιο ήπιες δράσεις περιπάτου, ποδηλασίας και αγροτουρισμού.

Οι περιοχές που θεωρούνται τουριστικά αξιοποιήσιμες ως τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και παρουσιάζουν οικολογική, κοινωνικοοικονομική, πολιτιστική και αισθητική αξία, εμπίπτουν εντός της προστατευόμενης με τη διεθνή σύμβαση RAMSAR περιοχής του Αμβρακικού Κόλπου και είναι:

- Λιμνοθάλασσες Ροδιάς-Τσουκαλιού
- Λιμνοθάλασσα Τσοπέλι Αμβρακικού
- Λιμνοθάλασσα Λογαρού και Δέλτα Αράχθου

Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στο ποτάμι της πόλης τον Άραχθο και να αξιοποιηθεί κατάλληλα σαν χώρος αναψυχής, περιπάτου, εκδηλώσεων. Θα μπορούσε ακόμη να διαμορφωθεί κατά μήκος της όχθης του σε water park όπου και θα ήταν εφικτή η διοργάνωση διαφόρων καλλιτεχνικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Θα πρέπει να αξιοποιηθεί ιδιαίτερα το κάστρο της πόλης, το οποίο δυστυχώς τώρα παραμένει κλειστό, τελείως παραμελημένο και αναξιοποίητο εδώ και αρκετά χρόνια.

⁶² «Επιχειρηματικότητα στις Τουριστικές Επιχειρήσεις της Περιφέρειας Ηπείρου» του 2007

⁶³ Προσωπική Πρόταση.

Στην ορεινή περιοχή του Νομού έχουν αρχίσει σιγά-σιγά να δημιουργούνται κάποια καταλύματα, όμως σαφώς χρειάζεται περισσότερη υποδομή στην περιοχή. Παράλληλα θα πρέπει να βελτιωθούν και οι υπόλοιπες υποδομές, όπως οι δρόμοι, αλλά να δημιουργηθούν και καινούργιες για τους αντίστοιχους χώρους διεξαγωγής των αθλημάτων περιπέτειας που είναι και ο βασικός στόχος για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Η Άρτα μπορεί να αποτελέσει πόλο ανάπτυξης του ορεινού όγκου των Τζουμέρκων από τη Νότια πλευρά του, μέσω της εφαρμογής του μοντέλου της ισόρροπης ανάπτυξης μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών, με πρωταρχικό άξονα στην προκειμένη περίπτωση τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

■ **ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ**

Η περιοχή παρουσιάζει ένα μεγάλο συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με την ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Αυτό είναι οι τεράστιες παραλίες που διαθέτει με τις καταπληκτικές ακτές οι οποίες βρίσκονται σε πολύ κοντινή απόσταση με τις περιοχές διαφόρων εναλλακτικών μορφών τουρισμού που προκύπτουν από τον υπόλοιπο πλούτο της περιοχής. Επομένως θα πρέπει να γίνει μια ορθολογική και βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, μέσω της αξιοποίησης των τουριστικών πόρων της περιοχής. Αξιοποιήσιμα μέρη θεωρούνται:

- Το τμήμα του Αχέροντα από Γλυκί μέχρι Καστρί (ενδιαφέροντα υγροτοπικά οικοσυστήματα).
- Η εκβολή του Αχέροντα και το Νεκρομαντείο (Natura 2000).
- Τα Νότια Στενά του Λούρου (ενδιαφέροντα υγροτοπικά οικοσυστήματα).
- Η Λίμνη Ζηρός της Φιλιππιάδος (ενδιαφέροντα υγροτοπικά οικοσυστήματα).
- Το Αισθητικό Δάσος Μύτικα Πρεβέζης.
- Η Κοιλιάδα Αχέροντα από Αλώνι μέχρι Γλυκή (ενδιαφέροντα υγροτοπικά οικοσυστήματα)
- Τα Νησάκια και το Φρούριο της Πάργας.

Θα πρέπει να αξιοποιηθούν από τα τουριστικά πρακτορεία με διάφορες εκδρομές και κατάλληλα τουριστικά πακέτα όλοι οι πολιτιστικοί και φυσικοί πόροι της περιοχής, όπως θα πρέπει να προβληθούν και διάφορες τοπικές δραστηριότητες, πχ. σύλλογοι γυναικών που φτιάχνουν παραδοσιακά γλυκά και άλλα προϊόντα της περιοχής (αγροτουρισμός-οικοτουρισμός).

Θα πρέπει να υπάρξει οργάνωση σωστής και συστηματικής υποδομής για την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη της περιοχής και της προτίμησης της από τουρισμό ανώτερου επιπέδου. Με την προσέλκυση διεθνών αναγνωρισμένων αλυσίδων ξενοδοχείων στον Νομό, θα βελτιωθεί γενικά το ποιοτικό επίπεδο των καταλυμάτων στη περιοχή ενώ θα επηρεαστεί θετικά η υπόλοιπη τουριστική βιομηχανία.

Επιβάλλεται να γίνει η κατάλληλη παιδεία τουριστικών επαγγελματιών κυρίως στα ξενοδοχεία και ο τουρισμός θα πρέπει να αντιμετωπιστεί περισσότερο επαγγελματικά.

Θεωρείται αναγκαίο να δημιουργηθεί σύλλογος ξενοδόχων στην Πρέβεζα για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα τους και να προωθηθούν οι υπηρεσίες τους.

Θα πρέπει οι κατά τόπους αρμόδιοι φορείς τουρισμού να έρθουν σε επαφή με πράκτορες του εξωτερικού για καλύτερη προβολή της περιοχής και για την εισροή περισσότερων τουριστών. Συγκεκριμένα για τον Δήμο Πρέβεζας θα πρέπει να έρθει

σε επαφή με ξένους πράκτορες, μέσω ΕΟΤ για να διαπιστωθεί ποια είναι η εικόνα που επικρατεί για την Πρέβεζα, ώστε να βρεθούν τρόποι προώθησης της στο εξωτερικό.

Θα πρέπει να σχεδιαστούν από τους τοπικούς φορείς τουρισμού κάποια τουριστικά προγράμματα και πακέτα με πολυμορφία τουριστικών ενδιαφερόντων και όχι μόνο θαλασσινών διακοπών, τα οποία θα προτείνουν σε ξένους πράκτορες. Τα προγράμματα αυτά θα περιλαμβάνουν εναλλακτικές προτάσεις για σκέτη διαμονή διακοπών ή διαμονή σε συνδυασμό με εκδρομές σε διάφορα αξιοθέατα και εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Θα πρέπει να δοθούν στην περιοχή από το κράτος περισσότερα αναπτυξιακά κίνητρα και προγράμματα για να δοθούν και τα αντίστοιχα κίνητρα στους ιδιώτες και επενδυτές.

■ **ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ**

Στο Νομό Θεσπρωτίας υπάρχει μεγάλη προσφορά πόρων για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού. Οι περιοχές που είναι τουριστικά αξιοποιήσιμες, ως τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους είναι:

- Χαράδρα Καλπακιώτικου ρέματος στο Φοινίκι.
- Φράγμα και Στενά Καλαμά (Natura 2000).
- Εκβολή Καλαμά (Natura 2000).
- Κοιλάδα Καλαμά μεταξύ των χωριών Σιδέρη και Πηγαδούλια.
- Χαράδρα ρέματος Ντάλα και στενά Αχέροντα.
- Σύβοτα.
- Όρμος Αρίλλας.
- Παραλία και νησάκι Πέραμος.
- Ακτή Δρεπάνου.

Ο ρόλος της Ηγουμενίτσας, ως «πύλη» της Ελλάδας από το Ιόνιο πέλαγος, την κατατάσσει στις περιοχές με μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης, ιδιαίτερα και μετά την ολοκλήρωση του νέου λιμανιού. Η Εγνατία οδός, θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των εθνικών μεταφορών και διεθνών συνδέσεων με τη Δυτική Ευρώπη, τα Βαλκάνια και με το διαφαινόμενο σημαντικό διάδρομο προς Ουκρανία και Ρωσία μέσω Βουλγαρίας. Σε εθνικό επίπεδο, η Εγνατία Οδός θα δώσει την ευκαιρία συμπληρωματικών επενδύσεων στον τομέα των μεταφορών (πχ. εμπορευματικά κέντρα), της βιομηχανίας και του τουρισμού, αποτελώντας άξονα ανάπτυξης της Βόρειας Ελλάδας. Με την Εγνατία Οδό και τους κάθετους άξονες της, η Ελλάδα θα συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωση της νέας περιφερειακής αγοράς των Βαλκανίων και θα λειτουργεί αποτελεσματικά σε επιχειρηματικές κοινοτικές πρωτοβουλίες, από και προς τη Βαλκανική. Οι ίδιοι δρόμοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μετακίνηση τουριστών προς τις ακτές του Αιγαίου, δημοφιλή προορισμό διακοπών για τη Βαλκανική και την Κεντρική Ευρώπη, με σημαντικό αντίκτυπο στο οικονομικό ισοζύγιο της χώρας. Επίσης, στο λιμάνι της Ηγουμενίτσας αναμένονται και οι δράσεις ανάπτυξης των τουριστικών δραστηριοτήτων του λιμένα στον τομέα της κρουαζιέρας (δημιουργία Cruise Terminal)⁶⁴.

■ **ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ**

⁶⁴ Βλέπε σχετικά στην ιστοσελίδα του λιμένα Ηγουμενίτσας (www.olig.gr) τον οδηγό κρουαζιέρας (Cruise Manual).

Θα πρέπει να εξεταστεί σοβαρά το ενδεχόμενο της αεροπορικής σύνδεσης με πόλεις της Ιταλίας, που αποτελούν τις κύριες προελεύσεις και προορισμούς της εμπορευματικής και τουριστικής κίνησης του λιμανιού της Ηγουμενίτσας. Περιοχές, όπως η πόλη των Ιωαννίνων, το Μέτσοβο, η Κόνιτσα, το Ζαγόρι, όλες μαζί στα πλαίσια ενός ολοκληρωμένου τουριστικού προγράμματος με κέντρο την πόλη των Ιωαννίνων, θα μπορούσαν κάλλιστα να αποτελέσουν μοχλό όχι μόνο τουριστικής, αλλά και γενικότερης οικονομικής ανάπτυξης ολόκληρου του Νομού. Επίσης και ο Νόμος Ιωαννίνων μπορεί να επιτύχει την προσέλκυση διεθνών αναγνωρισμένων αλυσίδων ξενοδοχείων.

Τα δε δευτερεύοντα κέντρα της Κόνιτσας και του Μετσόβου μπορούν να αποτελέσουν πόλους ανάπτυξης των επαρχιών Πωγωνίου και Ζαγορίου αντίστοιχα. Μπορεί να αναπτυχθεί ιδιαίτερα ο συνεδριακός τουρισμός σε συνδυασμό και με τις εκδηλώσεις του Πνευματικού Κέντρου που υπάρχει στην πόλη των Ιωαννίνων.

Στην προσπάθεια για ποιοτική προσφορά τουριστικών υπηρεσιών και ενδυνάμωση της εμπειρίας των επισκεπτών στο Νομό, προτείνεται η αξιοποίηση χώρων, αρχαιολογικού και γενικότερα πολιτιστικού ενδιαφέροντος για την πραγματοποίηση εκδηλώσεων (ομίλων, παρουσιάσεων, δειπνών, κλπ.)⁶⁵.

14.3. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΈΡΓΑ

Στην παρούσα ενότητα καταγράφονται όλα τα έργα, τα οποία κατηγοριοποιήθηκαν και εντάχθηκαν ανάλογα με τη φύση τους Άξονες, Μέτρα και Κωδικούς Θεματικής Προτεραιότητας (ΚΘΠ), οι οποίοι καθορίστηκαν από τον στρατηγικό σχεδιασμό⁶⁶, ήτοι:

Άξονας 1: Προστασία περιβάλλοντος και βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Άξονας 2: Οικονομική ανάπτυξη και απασχόληση.

Άξονας 3: Ενίσχυση κοινωνικής μέριμνας και των μέτρων για την υγεία, την παιδεία, τον πολιτισμό και τον αθλητισμό.

Άξονας 4: Ανάπτυξη της Περιφέρειας και των Νομικών Προσώπων της, ως οργανισμών, και βελτίωση των σχέσεων της με τους πολίτες, τους λοιπούς δημόσιους φορείς και τους τοπικούς φορείς.

Τα Μέτρα στα οποία εντάχθηκαν τα έργα είναι τα κάτωθι:

Μέτρο 1: Έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη (Ε&ΤΑ), καινοτομία και επιχειρηματικότητα.

Μέτρο 2: Κοινωνία της Πληροφορίας.

Μέτρο 3: Μεταφορές.

Μέτρο 4: Ενέργεια.

Μέτρο 5: Προστασία του περιβάλλοντος και πρόληψη κινδύνων.

Μέτρο 6: Τουρισμός.

Μέτρο 7: Πολιτισμός.

Μέτρο 8: Αστική και αγροτική αναγέννηση.

Μέτρο 9: Βελτίωση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των εταιρειών, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών.

Μέτρο 10: Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση και της βιωσιμότητας.

⁶⁵ Πρόταση ΣΕΤΕ, Νοέμβριος 2011.

⁶⁶ Όπως αναφέρονται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2012-2014, Ενότητα Β' – Επιχειρησιακός Προγραμματισμός, Νοέμβριος 2011.

Μέτρο 11: Βελτίωση της κοινωνικής ενσωμάτωσης των λιγότερων ευνοημένων ατόμων – Βελτίωση του ανθρώπινου κεφαλαίου – Επενδύσεις σε κοινωνικές υποδομές.

Μέτρο 12: Κινητοποίηση για μεταρρυθμίσεις στους τομείς της απασχόλησης και της ενσωμάτωσης.

Μέτρο 13: Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας σε Εθνικό, Περιφερειακό και Τοπικό επίπεδο – Μείωση του πρόσθετου κόστους που εμποδίζει την ανάπτυξη των ιδιαίτερα απομακρυσμένων περιφερειών – Τεχνική Βοήθεια.

Μέτρο 14: Αγροτική Ανάπτυξη – Ανταγωνιστικότητα.

Μέτρο 15: Αγροτική Ανάπτυξη – Βελτίωση Περιβάλλοντος και Υπαίθρου.

Μέτρο 16: Αγροτική Ανάπτυξη – Διαφοροποίηση και Ποιότητα Ζωής.

Μέτρο 17: Αγροτική Ανάπτυξη – Leader.

Μέτρο 18: Αλιεία.

Μέτρο 19: Λοιπά.

Τα Προτεινόμενα Έργα που σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με την ανάπτυξη του τουρισμού, τα οποία παρουσιάζονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα, έχουν και αυτά καταταχθεί στους 4 Άξονες του Στρατηγικού Σχεδιασμού και στα αντίστοιχα Μέτρα και Κωδικούς Θεματικής Προτεραιότητας⁶⁷.

⁶⁷ Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι η υλοποίηση των προτεινόμενων έργων θα εξαρτηθεί από τις πιστώσεις που θα έχει η Περιφέρεια τα επόμενα έτη, καθώς και τη ροή των χρηματοδοτήσεων.

Πίνακες Προτεινόμενων Έργων 2012-2014 Α,Β και Γ Προτεραιότητας

■ ΑΞΟΝΑΣ 1: «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΝΤΟΣ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ».

Μέτρο	ΚΟΠ	Α/Α Έργου	ΤΙΤΛΟΣ	ΟΜΑΔΑ	ΧΩΡΟ ΘΕΤΗΣΗ	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ			ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΡΓΟΥ
						Α	Β	Γ	
ΑΞΟΝΑΣ 1: «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΝΤΟΣ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ».									
Μέτρο 3: Μεταφορές									
3	24		Ποδηλατόδρομοι						
		1	Δίκτυο Ποδηλατοδρόμων Ν. Πρεβέζης (Ιόνια Διαδρομή)	Δίκτυα Μεταφορών	ΠΡΕΒ.		■		Γεν. Δ/νση Α.Π. Π.Υ
Μέτρο 4: Ενέργεια									
4	43		Ενεργειακή απόδοση, συμπαραγωγή, διαχείριση ενέργειας						
		1	Ορεινό Ενεργειακό χωριό	Περιβάλλον	ΗΠΕΙΡΟΣ	■			Γεν. Δ/νση Α.Π. Π.Υ
Μέτρο 5: Προστασία του Περιβάλλοντος και πρόληψη κινδύνων									
5	44		Διαχείριση οικιακών και βιομηχανικών απόβλητων						
		1	Κατασκευή εργοστασίου επεξεργασίας ΑΣΑ Ηπείρου	Περιβάλλον	ΗΠΕΙΡΟΣ	■			Γεν. Δ/νση Α.Π. Π.Υ
		2	Κατασκευή ΣΜΑ Ν. Ιωαννίνων	Περιβάλλον	ΙΩΑΝ.	■			Γεν. Δ/νση Α.Π. Π.Υ
		3	Κατασκευή ΣΜΑ Ν. Άρτας	Περιβάλλον	ΆΡΤΑ	■			Γεν.

			ν					Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	4	Κατασκευή ΣΜΑ Ν. Πρεβέζης	Περιβάλλο ν	ΠΡΕΒ.	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	5	Κατασκευή ΣΜΑ Ν. Θεσπρωτίας	Περιβάλλο ν	ΘΕΣΠ Ρ.	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	6	Κατασκευή τεσσάρων ΣΜΑ μεσαίας δυναμικότητας	Περιβάλλο ν	ΗΠΕΙ ΡΟΣ	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	7	Κατασκευή τριών ΣΜΑ μικρής δυναμικότητας	Περιβάλλο ν	ΗΠΕΙ ΡΟΣ	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	8	Προμήθεια εξοπλισμού για όλη την Π.Η (απορριματοφόρα, containers κλπ)	Περιβάλλο ν	ΗΠΕΙ ΡΟΣ	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	9	Περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση στην Π.Ηπειρού.	Περιβάλλο ν	ΗΠΕΙ ΡΟΣ	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
5	45	Διαχείριση και διανομή νερού (πόσιμο νερό)						
	1	Ύδρευση Πάργας και της ευρύτερης περιοχής από πηγές Θέμελου	Περιβάλλο ν	ΠΡΕΒ.	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	2	Υδροδότηση Βρυσέλλας-Φιλιατών- Αγ.Πάντες-άξονα Παλαιοχώρι-Κοκκινιά-Βαλετζινά Μαλουνιού Δήμου Φιλιατών	Περιβάλλο ν	ΘΕΣΠ Ρ.	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	3	Κατασκευή έργων στον	Περιβάλλο	ΑΡΤΑ	■			Γεν.

		τομέα ΥΔΡΕΥΣΗ Ν. Άρτας	ν					Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	4	Κατασκευή έργων στον τομέα ΥΔΡΕΥΣΗ Ν. Ιωαννίνων	Περιβάλλο ν	ΙΩΑΝ.	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	5	Κατασκευή έργων στον τομέα ΥΔΡΕΥΣΗ Ν. Πρέβεζας	Περιβάλλο ν	ΠΡΕΒ.	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	6	Κατασκευή έργων στον τομέα ΥΔΡΕΥΣΗ Ν. Θεσπρωτίας	Περιβάλλο ν	ΘΕΣΠ Ρ.	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
5	46	Επεξεργασία νερού (λύματα)						
	1	Αποχέτευση οικισμού Συρράκου	Περιβάλλο ν	ΙΩΑΝ.	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	2	Δίκτυα Αποχέτευσης Ακάθαρτων και Εγκατάσταση Επεξεργασίας Λυμάτων Παρακαλάμου του Δήμου Άνω Καλαμά	Περιβάλλο ν	ΙΩΑΝ.	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	3	Εγκατάσταση επεξεργασίας και διάθεσης αστικών λυμάτων οικισμού Κεφαλοβρύσου	Περιβάλλο ν	ΙΩΑΝ.		■		Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	4	Κατασκευή Βιολογικού Καθαρισμού στη Δ.Ε. Κόνιτσας	Περιβάλλο ν	ΙΩΑΝ.	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ
	5	Κατασκευή εσωτερικού δικτύου ακαθάρτων και εγκατάσταση επεξεργασίας ακαθάρτων των Δ.Δ. Παραμυθιάς και Καρυωτίου του Δ. Παραμυθιάς.	Περιβάλλο ν	ΘΕΣΠ Ρ.	■			Γεν. Δ/νσ η Α.Π. Π.Υ

	6	Δίκτυο Αποχέτευσης Ακάθαρτων και Εγκατάσταση Επεξεργασίας Λυμάτων Δ. Φιλιατών.	Περιβάλλον	ΘΕΣΠ Ρ.	■			Γεν. Δ/νση Α.Π. Π.Υ
5	50	Αποκατάσταση βιομηχανικών χώρων και μολυσμένης γης						
	1	Αποκατάσταση ΧΑΔΑ ΠΕ. Ηλείου	Περιβάλλον	ΗΠΕΙ ΡΟΣ	■			Γεν. Δ/νση Α.Π. Π.Υ
5	51	Προώθηση της βιοποικιλότητας και της προστασίας της φύσης (συμπεριλαμβανομένων των περιοχών του NATURA 2000)						
	1	Περιβαλλοντική ενημέρωση και ευαισθητοποίηση σε όλη την ΠΕ. Ηλείου	Περιβάλλον	ΗΠΕΙ ΡΟΣ	■			Γεν. Δ/νση Α.Π. Π.Υ
5	53	Πρόληψη κινδύνων (συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης και εφαρμογής σχεδίων και μέτρων για την πρόληψη και τη διαχείριση των φυσικών και των τεχνολογικών κινδύνων)						
	1	Διαμόρφωση χειμάρρων Καρυδά – Παντοκράτορα.	Περιβάλλον	ΠΡΕΒ.		■		Γεν. Δ/νση Α.Π. Π.Υ
	2	Καθαρισμός κοίτης Αράχθου ανάντι και κατάντι της ιστορικής γέφυρας	Περιβάλλον	ΑΡΤΑ		■		Γεν. Δ/νση Α.Π. Π.Υ
	3	Αντιπλημμυρικά έργα Ν. Ιωαννίνων.	Περιβάλλον	ΙΩΑΝ.		■		Γεν. Δ/νση Α.Π. Π.Υ
	4	Αντιπλημμυρικά έργα Ν. Πρεβέζης.	Περιβάλλον	ΠΡΕΒ.		■		Γεν. Δ/νση Α.Π. Π.Υ
	5	Αντιπλημμυρικά έργα Ν. Θεσπρωτίας.	Περιβάλλον	ΘΕΣΠ Ρ.		■		Γεν. Δ/νση Α.Π. Π.Υ
	6	Αντιπλημμυρικά έργα Ν.	Περιβάλλον	ΑΡΤΑ		■		Γεν.

		Άρτας.	ν						Δ/σ η Α.Π. Π.Υ
6	56	Προστασία και ανάπτυξη της φυσικής κληρονομιάς							
	1	Οικοτουριστική ανάπτυξη ποταμού Λούρου	Περιβάλλο ν	ΠΡΕΒ.				■	Γεν. Δ/σ η Α.Π. Π.Υ
Μέτρο 16: Αγροτική Ανάπτυξη – Διαφοροποίηση και Ποιότητα Ζωής									
16	322	Ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών							
	1	Δημόσια έργα ανακαίνισης και ανάπτυξης χωριών, ΟΠΑΑΧ	Αγροτική Ανάπτυξη	ΗΠΕΙ ΡΟΣ				■	ΗΠΕ ΙΡΟΣ Α.Ε
16	323	Διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς							
	1	Δημόσια έργα διατήρησης της αγροτικής κληρονομιάς, ΟΠΑΑΧ	Αγροτική Ανάπτυξη	ΗΠΕΙ ΡΟΣ				■	ΗΠΕ ΙΡΟΣ Α.Ε.
Μέτρο 17: Αγροτική Ανάπτυξη – Leader									
17	412	Περιβάλλον							
	1	Δημόσια έργα περιβάλλοντος	Αγροτική Ανάπτυξη	ΙΩΑΝ. +ΘΕΣ ΠΡ.				■	ΗΠΕ ΙΡΟΣ Α.Ε.
17	413	Ποιότητα ζωής / Διαφοροποίηση							
	1	Δημόσια έργα ποιότητας ζωής / Διαφοροποίησης	Αγροτική Ανάπτυξη	ΙΩΑΝ. +ΘΕΣ ΠΡ.				■	ΗΠΕ ΙΡΟΣ Α.Ε.
Μέτρο 18: Αλιεία									
18	640	Αειφόρος ανάπτυξη των αλιευτικών περιοχών							
	1	Έργα υποδομών προγράμματος «ΑΝΑΣΑ»	Αγροτική Ανάπτυξη	ΑΡΤΑ +ΠΡΕ Β.				■	

■ **ΑΞΙΟΝΑΣ 2: «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ».**

Μέτρο	ΚΟΠ	Α/Α Έργου	ΤΙΤΛΟΣ	ΟΜΑΔΑ	ΧΩΡΟ ΘΕΤΗ ΣΗ	ΠΡΟΤΕ ΡΑΙΟΤ ΗΤΑ			ΥΠΗΡ ΕΣΙΑ ΥΛΟΠ ΟΙΗΣΗ Σ ΕΡΓΟΥ
						A	B	Γ	
ΑΞΙΟΝΑΣ 2: «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ».									
Μέτρο 3: Μεταφορές									
3	22		Εθνικές Οδοί						
		1	Βελτίωση οδού Δολιανά-Γέφυρα Αγίων.	Δίκτυα Μεταφορών	ΗΠΕΙΡΟΣ		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π.Υ
		2	Σύνδεση Πρέβεζας με Ιόνια Οδό.	Δίκτυα Μεταφορών	ΗΠΕΙΡΟΣ		■		Ε.Υ.Δ.Ε / Μ.Ε.Δ.Ε.
		3	Βελτίωση – συντήρηση Εθνικού Οδικού Δικτύου ΠΕ. Ηπείρου.	Δίκτυα Μεταφορών	ΗΠΕΙΡΟΣ		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π.Υ
3	23		Περιφερειακές/Τοπικές Οδοί						
		1	Σύνδεση Βόρειων Τζουμέρκων με Εγνατία Οδό	Δίκτυα Μεταφορών	ΙΩΑΝ.			■	Ε.Υ.Δ.Ε / Μ.Ε.Δ.Ε.
		2	Βελτίωση-τροποποίηση 13 ^{ης} επαρχιακής οδού Ν.Ιωαννίνων (Ε.Ο. Ιωαννίνων-Ηγουμενίτσας, Ζωοδόχος-Γραμμένο-Βαγενήτι-Πολύλοφος-Λύγγος).	Δίκτυα Μεταφορών	ΙΩΑΝ.	■			Γεν. Δ/νση Α.Π.Π.Υ
		3	Βελτίωση επαρχιακής οδού 1α από κόμβο Αμφιθέας-Αγ.Μαρίνα-Ε.Ο. Ιωαννίνων-Κοζάνης.	Δίκτυα Μεταφορών	ΙΩΑΝ.	■			Γεν. Δ/νση Α.Π.Π.Υ
		4	Βελτίωση οδού Τύρια-Σιστρούνη	Δίκτυα Μεταφορών	ΙΩΑΝ.	■			Γεν. Δ/νση Α.Π.Π.

							Υ
5	Βελτιώσεις κατά τμήματα οδού Άρτα-γέφυρα Πλάκας (τμήμα: Σουμέσι-Δαφνωτή)	Δίκτυα Μεταφορών	ΑΡΤΑ		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
6	Βελτίωση-ασφαλτόστρωση οδού Άρτας-Ευρυτανίας (τμήμα: Αστροχώρι-Μεγαλόχαρη)	Δίκτυα Μεταφορών	ΑΡΤΑ		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
7	Δρόμος Κομπότι-Περάνθη	Δίκτυα Μεταφορών	ΑΡΤΑ		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
8	Οδός Θεσπρωτικό-Αυχένας Νταλαμάνι-Γέφυρα Μπακόλα	Δίκτυα Μεταφορών	ΠΡΕΒ.		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
9	Οδός Σιστρούνι-Γέφυρα Μπακόλα	Δίκτυα Μεταφορών	ΙΩΑΝ		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
10	Παράκαμψη Πάργας	Δίκτυα Μεταφορών	ΠΡΕΒ.			■	Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
11	Σύνδεση Ε.Ο. Ηγουμενίτσας-Πρέβεζας με Εγνατία Οδό (τμήμα: Παραμυθιά-Μεσοπόταμος).	Δίκτυα Μεταφορών	ΠΡΕΒ.			■	Ε.Υ.Δ.Ε ./ Μ.Ε.Δ. Ε.
12	Είσοδος Πόλης Ηγουμενίτσας	Δίκτυα Μεταφορών	ΘΕΣΠ Ρ.	■			Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
13	Παράκαμψη Νικοπόλεως και σύνδεση με Ε.Ο. Πρέβεζας-Ηγουμενίτσας	Δίκτυα Μεταφορών	ΠΡΕΒ.	■			Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
14	Βελτίωση – συντήρηση Επαρχιακού Οδικού Δικτύου Ν. Ιωαννίνων.	Δίκτυα Μεταφορών	ΙΩΑΝ.		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
15	Βελτίωση – συντήρηση Επαρχιακού Οδικού Δικτύου Ν. Άρτας.	Δίκτυα Μεταφορών	ΑΡΤΑ		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π.

								Υ
	16	Βελτίωση – συντήρηση Επαρχιακού Οδικού Δικτύου Ν. Πρέβεζας	Δίκτυα Μεταφορών	ΠΡΕΒ.		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
	17	Βελτίωση – συντήρηση Επαρχιακού Οδικού Δικτύου Ν. Θεσπρωτίας.	Δίκτυα Μεταφορών	ΘΕΣΠ Ρ.		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
3	30	Λιμένες						
	1	Επισκευή κρηπιδωμάτων παλαιού λιμένα Πρέβεζας	Δίκτυα Μεταφορών	ΠΡΕΒ.		■		Ε.Υ.Δ.Ε / Μ.Ε.Δ. Ε.
	2	Εκβάθυνση Λιμένα Πρεβέζης και συμπληρωματικά έργα σήμανσης – Β' Φάση	Δίκτυα Μεταφορών	ΠΡΕΒ.		■		Ε.Υ.Δ.Ε / Μ.Ε.Δ. Ε.
Μέτρο 6: Τουρισμός								
6	57	Άλλη βοήθεια για την βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών						
	1	Τουριστική προβολή ΠΕ. Ηπείρου.	Τουρισμός- Πολιτισμός	ΗΠΕΙ ΡΟΣ		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
	2	Κατασκευή παιδικών κατασκηνώσεων στην κοινότητα Πηγής Κόνιτσας	Τουρισμός- Πολιτισμός	ΙΩΑΝ.		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
Μέτρο 16: Αγροτική Ανάπτυξη – Διαφοροποίηση και Ποιότητα Ζωής								
16	31 3	Ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων						
	1	Δημόσια έργα ενθάρρυνσης τουριστικών δραστηριοτήτων ΟΠΑΑΧ	Αγροτική Ανάπτυξη	ΗΠΕΙ ΡΟΣ		■		ΗΠΕΙΡ ΟΣ Α.Ε.

■ **ΑΞΟΝΑΣ 3: «ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ, ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ, ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ».**

Μέτρο	ΚΩΠ	Α/Α Έργου	ΤΙΤΛΟΣ	ΟΜΑΔΑ	ΧΩΡ ΟΘΕ ΤΗΣ Η	ΠΡΟΤΕ ΡΑΙΟΤ ΗΤΑ			ΥΠΗΡΕ ΣΙΑ ΥΛΟΠ ΟΙΗΣΗ Σ ΕΡΓΟΥ
						Α	Β	Γ	
ΑΞΟΝΑΣ 3: «ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ, ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ, ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ».									
Μέτρο 7: Πολιτισμός									
7	58		Προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς						
		1	Αρχαιολογικό Πάρκο Νικόπολης	Τουρισμός- Πολιτισμός	ΠΡΕ Β.		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π.Υ
		2	Συντήρηση Ι. Μονής Γηρομερίου και Αγ. Γεωργίου Καμίτσιανης- Τσιαμαντά	Τουρισμός- Πολιτισμός	ΘΕΣ ΠΡ.		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π.Υ
		3	Συντηρήσεις Ιερών Ναών Ν. Ιωαννίνων	Τουρισμός- Πολιτισμός	ΙΩΑ Ν.		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π.Υ
		4	Συντηρήσεις Ιερών Ναών Ν. Άρτας	Τουρισμός- Πολιτισμός	ΑΡΤ Α		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π.Υ
7	59		Ανάπτυξη πολιτιστικής υποδομής						
		1	Πάρκο Ιστορίας στο Καλπάκι	Τουρισμός- Πολιτισμός	ΙΩΑΝ .		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π.Υ
7	901		Υποδομές στον τομέα του αθλητισμού						
		1	Υποδομές στον τομέα του αθλητισμού στην ΠΕ. Ηπείρου	Αθλητισμός	ΗΠΕΙ ΡΟΣ		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π.Υ

■ ΛΕΩΝΑΣ 4: «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ, ΩΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ, ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ, ΤΟΥΣ ΛΟΙΠΟΥΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΤΟΠΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ».

Μέτρο	ΚΟΠ	Α/Α Έργου	ΤΙΤΛΟΣ	ΟΜΑΔΑ	ΧΩΡ ΟΘΕ ΤΗΣ Η	ΠΡΟ ΤΕΡ ΑΙΟΤ ΗΤΑ			ΥΠΗΡΕ ΣΙΑ ΥΛΟΠ ΟΙΗΣΗ Σ ΕΡΓΟΥ
						A	B	Γ	
ΛΕΩΝΑΣ 4: «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ, ΩΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ, ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ, ΤΟΥΣ ΛΟΙΠΟΥΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΤΟΠΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ».									
Μέτρο 2: Κοινωνία της Πληροφορίας									
2	13		Υπηρεσίες και εφαρμογές για τον πολίτη (ηλεκτρονική υγεία, ηλεκτρονική διακυβέρνηση, ηλεκτρονική μάθηση, ηλεκτρονική ενσωμάτωση κλπ.)						
		1	Ψηφιακό Μουσείο Πρέβεζας	Τουρισμό ς- Πολιτισμ ός	ΠΡΕΒ		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
		2	Διαδικτυακή πύλη Διαχείρισης και Προβολής του Τουριστικού Προϊόντος της ΠΕ. Ηπείρου.	Τουρισμό ς- Πολιτισμ ός	ΗΠΕΙ ΡΟΣ		■		Γεν. Δ/νση ΕΣΩ.ΛΕ ΙΤ.
Μέτρο 13: Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας σε Εθνικό, Περιφερειακό και τοπικό επίπεδο – Μείωση του πρόσθετου κόστους που εμποδίζει την ανάπτυξη των ιδιαίτερα απομακρυσμένων περιφερειών.									
13	86		Αξιολόγηση και μελέτες, ενημέρωση και επικοινωνία						
		1	Πολιτιστικές δράσεις και διοργάνωση – συμμετοχή σε ημερίδες, εκθέσεις, συνέδρια και λοιπές εκδηλώσεις της ΠΕ. Ηπείρου	Διάφορα	ΗΠΕΙ ΡΟΣ		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ
Μέτρο 19: Λοιπά									
19	99 9		Διάφορα						
		1	Διακρατικές Συνεργασίες IPA Adriatic	Διάφορα	ΗΠΕΙ ΡΟΣ		■		Π.Τ.Α.Η .
		2	Διακρατικές Συνεργασίες INTERREG IVC	Διάφορα	ΗΠΕΙ ΡΟΣ		■		Π.Τ.Α.Η .
		3	Πρ. Εδαφ. Συνεργ. Διασυνορ. Ελλάδα-Ιταλία	Διάφορα	ΗΠΕΙ ΡΟΣ		■		Γεν. Δ/νση Α.Π.Π. Υ

4	Πρ. Εδαφ. Συνεργ. Διασυνορ. Ελλάδα-Αλβανία	Διάφορα	ΗΠΕΙΡΟΣ	■		ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.
5	South East Europe PROGRAMME	Διάφορα	ΗΠΕΙΡΟΣ	■		Π.Τ.Α.Η
6	Διατοπικές-Διαπεριφερειακές-Διακρατικές Συνεργασίες Άξονα 4 του ΠΑΑ «Προσέγγιση LEADER».	Διάφορα	ΙΩΑΝ.-ΘΕΣΣΠΡ.	■		ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.

ΠΗΓΗ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2012-2014 Ενότητα Β'

*** ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ – ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ**

I. Σχετικά με την «ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ»:

- **Α Προτεραιότητα:** Έργα που πρέπει να υλοποιηθούν άμεσα/βραχυπρόθεσμα, απαντούν σε άμεσες ανάγκες πολιτών, ανάγκες της περιοχής, ή της ίδιας της Περιφέρειας και των Νομικών της Προσώπων ως Οργανισμών.
- **Β Προτεραιότητα:** Έργα που πρέπει να υλοποιηθούν μεσοπρόθεσμα ή προϋποθέτουν συνέργειες ή απαντούν σε λιγότερο άμεσες ανάγκες πολιτών, ανάγκες της περιοχής, ή της ίδιας της Περιφέρειας και των Νομικών της Προσώπων ως Οργανισμών.
- **Γ Προτεραιότητα:** Έργα που πρέπει να υλοποιηθούν μακροπρόθεσμα, προϋποθέτουν την επίτευξη άλλων έργων που προηγούνται στην υλοποίηση.

II. Σχετικά με την «Υπεύθυνη Υπηρεσία για την υλοποίηση του έργου»:

Γεν. Δ/ση Α.Π.Π.Υ: Γενική Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιβάλλοντος και Υποδομών.

Η.Τ.Α.Η.: Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Ηπείρου.

Γεν. Δ/ση ΕΣΩ.ΛΕΙΤ.: Γενική Διεύθυνση Εσωτερικής Λειτουργίας.

III. «Πηγές Χρηματοδότησης» παραπάνω έργων:

ΠΕΠ Η: Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ηπείρου 2007-2013.

ΕΠΠΠΕΡΑΑ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2007-2013.

ΚΑΠ: Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι.

ΠΔΕ: Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων.

ΠΑΑ: Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 «Αλέξανδρος Μπαλτατζής».

ΕΚΤ: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

INTERREG: Προγράμματα Ευρωπαϊκής, Εδαφικής Συνεργασίας 2007-2013.

Ε.Ε. & ΥΠΑΝ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας.

14.4. ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων του Προγράμματος θα υποβοηθηθεί καίρια από την παράλληλη ανάληψη των απαιτούμενων ενεργειών για την κατάργηση αντικινήτρων και αγκυλώσεων και την ανάπτυξη ευνοϊκού θεσμικού πλαισίου για την επιχειρηματικότητα, οι

οποίες εμπίπτουν στην σφαίρα του νομοθετικού έργου και δεν αποτελούν αντικείμενο του Προγράμματος, υπό την έννοια της ένταξης έργων.

Τόσο το αρμόδιο Υπουργείο Ανάπτυξης όσο και τα συναρμόδια Υπουργεία προετοιμάζουν και προωθούν ένα σύνολο νομοθετικών παρεμβάσεων και ρυθμίσεων προσανατολισμένων στην αποτελεσματική υποστήριξη του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων και στην διασφάλιση προϋποθέσεων υλοποίησης του ΕΠΑΕ και των λοιπών Τομεακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ.

Το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης έχει δρομολογήσει μια σειρά δράσεων νομοθετικού περιεχομένου για την ολοκλήρωση, συμπλήρωση ή αναβάθμιση του θεσμικού πλαισίου, έκδοση εφαρμοστικών Υπουργικών Αποφάσεων ή Κοινών Υπουργικών Αποφάσεων κλπ. που είναι απαραίτητα γενικά για την ανάπτυξη του τομέα, αλλά και για την επιτυχή υλοποίηση των σχεδιαζόμενων παρεμβάσεων της προγραμματιστικής περιόδου 2007-2013. Οι σημαντικότερες από τις παρεμβάσεις αυτές, μεταξύ άλλων, αφορούν:

- Ø Εκσυγχρονισμό νομικού και θεσμικού πλαισίου για τις ιδιωτικές επενδύσεις στον τομέα του τουρισμού (επέκταση και επικαιροποίηση διατάξεων του Αναπτυξιακού Νόμου, άλλα καθεστώτα ενίσχυσης κλπ.).
- Ø Αναθεώρηση – επικαιροποίηση των επιλέξιμων εργασιών για τον εκσυγχρονισμό των ξενοδοχείων μέσω Αναπτυξιακού Νόμου 3299/04.
- Ø Θεσμοθέτηση των προδιαγραφών των Κέντρων Τουρισμού Υγείας, των Κέντρων Προπονητικού και Αθλητικού Τουρισμού και των Θεματικών Πάρκων. Αναθεώρηση – επικαιροποίηση των παλαιών προδιαγραφών των λοιπών εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής.
- Ø Συμπλήρωση θεσμικού πλαισίου για τις ειδικές μορφές τουρισμού και εναρμόνισή του με την υπόλοιπη τουριστική νομοθεσία. Συνεργασία, όπου υπάρχουν ζητήματα συναρμοδιότητας με άλλα Υπουργεία, για την δημιουργία ή συμπλήρωση του θεσμικού πλαισίου για την ανάπτυξη μορφών τουρισμού που παρουσιάζουν μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης στην Ελλάδα όπως, ενδεικτικά, ο αγροτουρισμός, ο ιαματικός τουρισμός, ο καταδυτικός και υποθαλάσσιος τουρισμός, ο τουρισμός κρουαζιέρας κλπ.
- Ø Βελτίωση και απλοποίηση, σε συνεργασία με το αρμόδιο Υπουργείο Εξωτερικών, των διαδικασιών χορήγησης βίζας σε ενδιαφερόμενους επισκέπτες από ιδιαίτερα σημαντικές για τον Τουρισμό χώρες (Κίνα, Ρωσία, χώρες των Βαλκανίων κλπ.).
- Ø Εκπόνηση Ειδικού Χωροταξικού Σχεδίου Τουρισμού και εναρμόνιση της πολεοδομικής και χωροταξικής πολιτικής με τις προτεραιότητες της τουριστικής πολιτικής και την πολιτική κινήτρων.
- Ø Εκσυγχρονισμός θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου για τη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων σε συνδυασμό με κύριες ξενοδοχειακές μονάδες ή/και με εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής.
- Ø Αναβάθμιση του συμβουλευτικού και στρατηγικού ρόλου του Εθνικού Συμβουλίου Τουρισμού.
- Ø Αναδιοργάνωση και στελέχωση των υφιστάμενων Γραφείων Εξωτερικού του ΕΟΤ και ολοκλήρωση του σχεδιασμού για της περιοχές του κόσμου όπου απαιτείται η δημιουργία νέων γραφείων.
- Ø Διευθέτηση της λειτουργίας και της δραστηριότητας της Εταιρείας Τουριστικής Ανάπτυξης (ΕΤΑ) και αξιοποίηση των περιουσιακών της στοιχείων.
- Ø Σταδιακή απλοποίηση και κωδικοποίηση της νομοθεσίας που διέπει τις δραστηριότητες του Τομέα και εφαρμογή της εκτίμησης επιπτώσεων (impact assessment) στη νέα νομοθεσία σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

15^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΥΝΑΤΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗ ΠΡΟΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ – ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Στον τομέα του Τουρισμού το νόημα της ποιοτικά προσανατολισμένης ανταγωνιστικότητας συνδέεται αφενός με την επιδίωξη διατήρησης του μεριδίου της χώρας στη διεθνή τουριστική αγορά και την ανασυγκρότηση και τον εμπλουτισμό των τουριστικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει και, αφετέρου, στην επιθετική οικοδόμηση νέων τουριστικών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.

Οι μεταβολές στον τρόπο διαχείρισης της τουριστικής προσφοράς ξεκινούν από την τεχνολογία και την αναδιάταξη των συστημάτων και των μεθοδολογιών των μεταφορών, επεκτείνονται στη διαφήμιση, στο μάρκετινγκ και στην αναδιοργάνωση των καναλιών διανομής και εμπλουτίζονται διαρκώς με το άνοιγμα νέων αγορών, την ενσωμάτωση στον τουρισμό και την αναψυχή δραστηριοτήτων νέας οικονομίας και την εξειδικευμένη ικανοποίηση των αναγκών του πελάτη-επισκέπτη, πιο γνωστή με τον όρο **mass-customization**.

15.1. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΕΟΤ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ⁶⁸

Το νέο όραμα του Ελληνικού τουρισμού απαιτεί τη δόμηση ισχυρής στρατηγικής επικοινωνίας ικανής να προβάλλει αποτελεσματικά το διαφοροποιημένο Ελληνικό ποιοτικό τουριστικό προϊόν, να ανταποκριθεί στη ρευστότητα της διεθνούς τουριστικής ζήτησης, της κατάστασης των τουριστικών επιχειρήσεων και του εντεινόμενου ανταγωνισμού και να προσελκύσει τους καταναλωτές τουρίστες / έμπειρους ταξιδιώτες οι οποίοι πλέον είναι πολύ ευαίσθητοι στην ποιότητα και πιο κριτικοί.

Στόχος της Ελλάδας αποτελεί, η απόκτηση ηγετικής θέσης ως τουριστικός προορισμός στη Μεσόγειο αλλά και να αποτελέσει έναν από τους κορυφαίους 5 Ευρωπαϊκούς προορισμούς για όλο το χρόνο, όλες τις εποχές, προσφέροντας στον επισκέπτη απaráμιλλες, μοναδικές εμπειρίες.

⁶⁸ Για περισσότερα βλέπε Γενικό Πλαίσιο Στρατηγικής Προώθησης και Προβολής του ΕΟΤ για τα έτη 2011-2013.

Η **γενική κατεύθυνση στρατηγικής** για το ελληνικό τουριστικό προϊόν, περιλαμβάνει:

- ∅ Την **εδραίωση της θέσης του ως κορυφαίο Μεσογειακό προορισμό στον τομέα «ήλιου-θάλασσας»**, με ανώτερου επιπέδου υπηρεσίες συγκριτικά με τον ανταγωνισμό.
- ∅ Την **ανάπτυξη ως 1^{ου} προορισμού στον τομέα θαλάσσιου τουρισμού (Nautical)**.
- ∅ Την **ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού**.
- ∅ Την **ανάδειξη της διαφορετικότητας και μοναδικής πολυμορφίας του τόπου που δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να ζήσει πολλές, διαφορετικές, συναρπαστικές εμπειρίες**.
- ∅ Την **βελτίωση της ποιότητας και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος σε όλους τους τομείς**.
- ∅ Την **ανάδειξη της επιθυμητής εικόνας / ταυτότητας της Ελλάδας με: Αυθεντικότητα, τον άνθρωπο στο επίκεντρο, ιστορικότητα, απλότητα, αυθορμητισμό**.

Το γενικό πλαίσιο στρατηγικής προώθησης και προβολής του ΕΟΤ για τα έτη 2011-2013, περιγράφεται στις παρακάτω ενότητες δράσεων:

■ **1. Υλοποίηση ετήσιου προγράμματος σε «χρόνους αγοράς» και όχι σύμφωνα με το οικονομικό έτος.**

Αυτό συνεπάγεται την υλοποίηση των προγραμμάτων επικοινωνίας στους χρόνους που οι Tour Operators προωθούν τα πακέτα τους, κατά την περίοδο των προκρατήσεων, κατά την περίοδο που αποφασίζουν οι καταναλωτές τις διακοπές τους, ένα «κύμα» υπενθύμισης για τους αναποφάσιστους της τελευταίας στιγμής κ.ο.κ. Ουσιαστικά αυτό συνεπάγεται ότι η περίοδος έντασης της διαφημιστικής εκστρατείας θα αρχίζει ενδεικτικά (π.χ. για τις αγορές της Μεγάλης Βρετανίας και Γερμανίας), περί το τέλος Σεπτεμβρίου με τέλος Μαρτίου του επόμενου έτους, με ενδιάμεσο πρόγραμμα υπενθύμισης. Το ιδανικό χρονικό διάστημα για την υλοποίηση της προβολής και προώθησης του Ελληνικού Τουρισμού, θα καθορίζεται σύμφωνα με τα όσα υπαγορεύουν οι αγορές-στόχοι.

■ **2. Σχεδιασμός Marketing προσαρμοσμένος στους επιλεγμένους στρατηγικούς τουριστικούς κλάδους.**

Ο δημιουργικός σχεδιασμός της επικοινωνίας πρέπει να διαφοροποιείται προκειμένου να προσεγγίζει τα επιμέρους κοινά – στόχους με επιμέρους προτάσεις/προϊόντα, όπως:

- I. **ΗΛΙΟΣ / ΘΑΛΑΣΣΑ (Seaside)**
- II. **ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ (Culture)**
- III. **ΚΑΤΑΔΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ (Diving)**
- IV. **ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΕΞΙΑΣ (Health & Wellness)**

- V. **ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ (Luxury)**
- VI. **ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ (Nautical)**
- VII. **ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΕΩΝ (City Breaks – Αθήνα – Θεσσαλονίκη)**
- VIII. **ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ (Business)**
- IX. **ΠΕΡΙΗΓΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ (Touring)**

Ο στόχος που έχει τεθεί, είναι ο ελληνικός τουρισμός να γίνει ένας από τους πέντε κορυφαίους ευρωπαϊκούς προορισμούς με ειδίκευση στα «**βιωματικά ταξίδια**». Συγκεκριμένα στο σχέδιο προτείνεται η ανάγκη επίτευξης ενός συστήματος εμπειριών που θα καλύπτει ελληνικούς προορισμούς και τομείς. Το παραπάνω αναφέρεται ως «**EXPERIENCE GREECE**», καταγράφεται δε ως προτεραιότητα 5 στην κλίμακα 1-5 (5:υψηλή – 1:χαμηλή). Το σχέδιο έθετε ως στόχο την καταγραφή 30 εμπειριών έως το 2010 και 60 έως το 2012.

Οι εμπειρίες πρέπει να καταγραφούν και να ομαδοποιηθούν:

- ανά Διοικητική Περιφέρεια
- ανά Τουριστικό Κλάδο

δημιουργώντας έναν «καμβά» εμπειριών-οδοιπορικών, συνδυάζοντας διάφορους τουριστικούς πόρους (δραστηριότητες, θεάματα, αξιοθέατα) σε μια ενιαία «βιωματική» λογική στην οποία θα αποκρυσταλλώνεται ο χαρακτήρας της συνολικής εμπειρίας του κάθε επιμέρους τουριστικού κλάδου σε συγκεκριμένη περιοχή της Ελλάδος.

□ **Το σύστημα εμπειριών θα αναπτυχθεί μέσω:**

- Ø Διοργάνωσης τακτικών εργαστηρίων με τους βασικούς παράγοντες κάθε τομέα στην Ελλάδα. Πρέπει να υποστηρίζονται από τις ενώσεις μάρκετινγκ των τομέων που θα ενθαρρύνουν τις επιχειρήσεις-μέλη τους να μετέχουν.
- Ø Ανάλυσης περιπτώσεων από προσφερόμενες τουριστικές εμπειρίες του εξωτερικού, οι οποίες μπορούν να λειτουργήσουν ως παραδείγματα για την ανάπτυξη ενός ελληνικού συστήματος εμπειριών και να αποτελέσουν το σημείο εκκίνησης της ομάδας εργασίας. Επιπλέον, είναι σημαντικό να μετάσχουν στις ομάδες εργασίας επαγγελματίες δημιουργικοί και με άριστη γνώση της Ελλάδας και των πόρων της ώστε να σχεδιάσουν πρωτότυπες και αυθεντικές ελληνικές εμπειρίες.
- Ø Σύναψης συμφωνιών με παρόχους υπηρεσιών (όπως για παράδειγμα DMC, γραφεία εισερχόμενου τουρισμού, σχετικούς Συλλόγους και Ενώσεις, μεταφορικές επιχειρήσεις κλπ.).
- Ø Δημιουργίας προγράμματος εκπαίδευσης προκειμένου να βοηθηθούν οι πάροχοι υπηρεσιών να υλοποιήσουν εμπειρίες και να τις διαθέσουν στην αγορά με τον σωστό τρόπο, δηλ. ως αλησμόνητα βιώματα με έντονα συστατικά εντυπωσιασμού, πάθους και γοητείας.

□ **Παραδείγματα εμπειριών για την Ελλάδα:**

- Οδηγήστε 4x4 στα ελληνικά βουνά.
- Πιείτε σφηνάκια ούζο με ψαράδες στην Μύκονο.
- Απολαύστε ζωντανή μουσική «από το πρωί μέχρι το βράδυ» στη Θεσσαλονίκη.
- Δώστε ραντεβού με ηλιοβασίλεμα στη λίμνη Κερκίνη.
- Ζήστε την ατμόσφαιρα της εορτής του Πάσχα στην Κέρκυρα.
- Περιπλανηθείτε στα Μετέωρα.
- Καλοπέραση «μέχρι τελικής πτώσης» στη Σαντορίνη.
- Πάρτε μέρος στο Καρναβάλι της Πάτρα.

■ 3. Επαναξιολόγηση μίγματος μέσων με στόχο τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας.

Είναι γνωστό ότι η τηλεόραση –ως μέσον επικοινωνίας– εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη κάλυψη σε επίπεδο αγοράς και για το λόγο αυτό το κόστος διαφημιστικής εκστρατείας μέσω εθνικών δικτύων είναι εξαιρετικά υψηλό. Λόγω των περιορισμένων κονδυλίων που διαθέτει πλέον ο ΕΟΤ για προβολή και για να προσεγγίσουν τα ειδικά κοινά-στόχους που θα δημιουργήσουν εκ νέου ζήτηση, είναι απαραίτητη η επιλογή ποιοτικών, καινοτόμων, αξιόπιστων μέσων ενημέρωσης που ασκούν επιρροή. Τα μέσα αυτά θα επιτρέψουν στην Επικοινωνιακή Οντότητα της Ελλάδας ως Τουριστικού Προορισμού να προσεγγίσει ένα σημαντικό ποσοστό αυτών που διαμορφώνουν την κοινή γνώμη (KOLs) και θα της προσθέσουν ποιότητα και αξιοπιστία. Γι αυτό κατά προτεραιότητα – ο ΕΟΤ επενδύει στη σύγχρονη τεχνολογία και το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού επενδύεται στο Internet, στα Social Media και στην ανάπτυξη δημιουργικού το οποίο θα είναι προσαρμοσμένο στα μέσα αυτά. Μια ενδεικτική κατανομή που προτείνεται για τον προϋπολογισμό του ΕΟΤ είναι η ακόλουθη:

Ενδεικτική Κατανομή Προϋπολογισμού ΕΟΤ 2011-2013

Διαφήμιση στο διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης	40%
Διαφήμιση σε κλαδικό και γενικό τύπο	30%
Άλλες δράσεις επικοινωνίας, εκδηλώσεις στο πλαίσιο εκθέσεων, συνέργιες με Τ.Ο.ς, δημιουργική χρήση των ΜΜΕ κ.ο.κ	30%

ΠΗΓΗ: ΕΟΤ

■ 4. Εξορθολογισμός συμμετοχής σε εκθέσεις τουρισμού.

Επί σειρά δεκαετιών, ο ΕΟΤ έχει επενδύσει με συνέπεια στην παρουσία του σε διεθνείς εκθέσεις τουρισμού. Το κόστος συμμετοχής στις εκθέσεις αυτές, είναι αρκετά υψηλό και ένα μεγάλο μέρος του δεσμεύεται στην κατασκευή περιπτέρων ενώ στην πραγματικότητα οι εκθέσεις αφορούν μόνο το 1% των τουριστών. Για την τριετία 2011-2013, θα περιοριστεί η συμμετοχή μας στις διεθνείς εκθέσεις τουρισμού, και θα στραφεί στον εμπλουτισμό νέων

αγορών και σε εξειδικευμένες διοργανώσεις (θαλάσσιου, συνεδριακού, εναλλακτικού τουρισμού κ.ο.κ.) προκειμένου να παρουσιάσουμε το εμπλουτισμένο εθνικό προϊόν σε νέες αγορές. Τα περίπτερα του ΕΟΤ πρέπει να διαφοροποιηθούν ανάλογα και να κατασκευάζονται σε πλέον λειτουργικές, μινιμαλιστικές και αντιπροσωπευτικές φόρμες.

■ **5. Έμφαση στη συνεργασία με καινοτόμους και ποιοτικούς key players της τουριστικής βιομηχανίας.**

Ο ΕΟΤ πρέπει να συνδεθεί με την αγορά. Εδώ και πολλές δεκαετίες, είχε αποσυρθεί από πρακτικές συνέργειες με Τ.Ο.ς στις οποίες ο ανταγωνισμός επενδύει συστηματικά. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την αποσύνδεσή του από τις κατά τόπους αγορές και την απομόνωσή του. Οι πρακτικές συνέργειες δεν συνίστανται σε επιχορηγήσεις Τ.Ο.ς αλλά σε κοινά προγράμματα προβολής τα οποία θα σχεδιάζονται από κοινού και ο κάθε ένας εταίρος θα καλύπτει το κόστος των δράσεων που επιλέγει να υλοποιήσει. Επιπρόσθετα, ο ΕΟΤ θα πρέπει να συνεργαστεί με εξειδικευμένους ταξιδιωτικούς συνεργάτες, προκειμένου να δημιουργήσει προϊόντα που αντικατοπτρίζουν τη νέα στρατηγική, να αναπτυχθούν νέα ταξιδιωτικά θέματα, τα οποία δημιουργούν νέες τάσεις που θα δελεάσουν τους επισκέπτες και θα δημιουργήσουν ζήτηση. Σύμφωνα με τις προτάσεις των Γραφείων ΕΟΤ Εξωτερικού, η συνεργασία με την αγορά πολλαπλασιάζει τα οφέλη της επικοινωνίας και επηρεάζει άμεσα τη ζήτηση.

■ **6. Κατάρτιση οδηγού για συμπεριφορά που προωθεί την επιθυμητή εικόνα του προορισμού από τους ταξιδιωτικούς μεσάζοντες.**

Οι ταξιδιωτικοί μεσάζοντες θα πρέπει να είναι καταρτισμένοι, να ενθαρρύνονται και να λαμβάνουν συγκεκριμένες οδηγίες ώστε να υιοθετούν συμπεριφορά που προωθεί την επιθυμητή εικόνα της Ελλάδας. Είναι σκόπιμο να πραγματοποιούνται ενημερωτικά σεμινάρια, να αποστέλλει ο ΕΟΤ στους συλλογικούς τους φορείς, περιοδικά οδηγίες, κατευθύνσεις και ανταποκρίσεις από τη διεθνή αγορά για τις διαφαινόμενες τάσεις. Επιπλέον διαθέσιμο θα πρέπει να γίνεται ανταλλαγή επικαιροποιημένου οπτικού και λοιπού υλικού, συμπεριλαμβανομένων φωτογραφιών, βίντεο, κειμένων κλπ. για τις νέες μορφές τουρισμού, τα νέα προϊόντα και υπηρεσίες.

■ **7. Ευθυγράμμιση περιεχομένου προωθητικού υλικού.**

Όλο το προωθητικό υλικό του ΕΟΤ πρέπει να συντονίζεται ως προς ένα κεντρικό θέμα και να υποστηρίζει την ενιαία Επικοινωνιακή Οντότητα της Ελλάδας. Με αφετηρία τα γεγονότα του Μαΐου 2010 που επέφεραν σημαντικό πλήγμα στην εικόνα της Χώρας, ο ΕΟΤ υλοποίησε το πρόγραμμα «You in Greece». Το πρόγραμμα αυτό, λειτούργησε ως **«εργαλείο» διαχείρισης κρίσης**, διακρίνεται για την πρωτοπορία του και την αμεσότητά του και συνέβαλε στην επικοινωνία του Οργανισμού με τους δημοσιογράφους και τους Τ.Ο.ς. Δεδομένου ότι το υλικό του «You in Greece» είναι ιδανικό για προώθηση μέσω του διαδικτύου και των Social Media, προτείνεται η παραγωγή θεματικών spots με αληθινές μαρτυρίες τουριστών, σε περισσότερες γλώσσες και για περισσότερους τομείς τουρισμού (στη λογική των 90 εμπειριών).

■ **8. Εκσυγχρονισμός σχεδίου διαχείρισης κρίσεων.**

Ο Τουρισμός είναι ιδιαίτερα «ευαίσθητο» προϊόν και επηρεάζεται άμεσα από τη διεθνή πολιτική και οικονομική συγκυρία και τις επιπτώσεις που ανακύπτουν. Είναι απαραίτητη η συνεχής επαγρύπνηση της ομάδας διαχείρισης κρίσεων, η οποία πρέπει σε τακτά χρονικά διαστήματα - σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική- να επικαιροποιεί το σχέδιο δράσης της.

■ 9. Έμφαση στο portal.

Η μεγάλη σπουδαιότητα των νέων μέσων και του internet ως πηγή πληροφόρησης (και εργαλείο κρατήσεων) είναι αναμφισβήτητη: **42% των ταξιδιωτών χρησιμοποιούν το internet ως πηγή πληροφόρησης**. Ο ΕΟΤ οφείλει να επενδύσει στο διαδικτυακό του τόπο και να τον διευρύνει ως προς το περιεχόμενο και την τεχνολογική του υποστήριξη. Το portal του ΕΟΤ αποτελεί το «βήμα» απ' όπου ο Οργανισμός έχει τη δυνατότητα να επικοινωνεί τις πολιτικές του, τις προτεραιότητές του και τα νέα προϊόντα με τρόπο ελκυστικό για τον κάθε ενδιαφερόμενο, σε πραγματικούς χρόνους. Στα πλαίσια της νέας στρατηγικής για την εξειδίκευση της Ελλάδας στα βιωματικά ταξίδια, το portal θα μπορούσε να εμπλουτιστεί ακόμα και με *τριδιάστατα ψηφιακά περιβάλλοντα* που έχουν την «όψη και την αίσθηση» συγκεκριμένων βασικών τουριστικών πόρων και προσκαλούν τα άτομα να βιώσουν αυτές τις εμπειρίες και να τις απολαύσουν. Επίσης το portal πρέπει να επεκταθεί και να αναπτυχθεί σύμφωνα με τα «εργαλεία» της ICT, ώστε να αποτελεί τη βάση της επικοινωνίας του Οργανισμού με τη διεθνή κοινότητα, την ενημέρωση και βασικό εργαλείο για τη διαχείριση κρίσεων.

■ 10. On- line διαφήμιση.

Η εκστρατεία της on-line διαφήμισης θα πρέπει να πραγματοποιείται συγκεκριμένη περίοδο του έτους, δηλ. όταν οι τουρίστες αναζητούν τις πληροφορίες για να αποφασίσουν για τον προορισμό των διακοπών τους. Κύρια εργαλεία θα είναι διαδραστικά banners τα οποία θα τοποθετούνται σε web-pages που στοχεύουν παρόμοιους καταναλωτές αλλά και σε ιστοσελίδες μεσαζόντων . Επίσης μπορούν να τοποθετούνται σε μηχανές αναζήτησης ευρείας χρήσης ενώ σημαντική είναι και η χρήση τεχνικών SEO (βελτιστοποίηση μηχανών αναζήτησης) για την αύξηση της επισκεψιμότητας της ιστοσελίδας του Ε.Ο.Τ.

■ 11. Ανάπτυξη στρατηγικής Δημοσίων Σχέσεων (παραγωγή και αποστολή Newsletters).

Πρόγραμμα για τακτική ενημέρωση των διεθνών ΜΜΕ αναφορικά με το «γίνεσθαι» στην Ελλάδα. Παραγωγή μιας σειράς υλικών, συμπεριλαμβανομένων ενημερωτικών δελτίων, δελτίων τύπου, πληροφοριακού υλικού και αφιερωμάτων που θα διανέμονται σε τακτά χρονικά διαστήματα (π.χ. δίμηνο) παγκοσμίως στους εκπροσώπους των ΜΜΕ. Η επιλογή των εκπροσώπων των ΜΜΕ θα είναι πολύ προσεκτική προκειμένου να διασφαλίζεται ποιοτική και αναγνωρισμένου κύρους κάλυψη, καθώς και η μέγιστη δυνατή διάδοση.

■ 12. Διενέργεια επιλεγμένων δημοσιογραφικών ταξιδιών (Δ/ση Δημοσίων Σχέσεων).

Δημοσιογράφοι από επιλεγμένα μέσα (κατά προτίμηση μέσα στα οποία δημοσιεύουμε και καταχωρήσεις ώστε να υπάρχει συνδυαστική παρουσία) θα προσκαλούνται σε δημοσιογραφικό ταξίδι προκειμένου να αποκτήσουν εμπειρία από πρώτο χέρι για την τουριστική προσφορά των επιμέρους τομέων της Ελλάδας. Η όμορφη φύση, οι προσφερόμενες δραστηριότητες, οι θεματικές διαδρομές, οι πολιτιστικές και παραδοσιακές εκδηλώσεις και άλλα νέα γύρω από την Ελλάδα θα προσφέρουν στους δημοσιογράφους-επισκέπτες «νέο σημείο αναφοράς» για να αποτελέσει το επίκεντρο μίας ταξιδιωτικής ιστορίας.

■ 13. Πρωτοβουλίες συμμαχίας με στόχο την ενίσχυση του εσωτερικού Τουρισμού.

Ο περιορισμός των διαθέσιμων πιστώσεων, δεν επιτρέπει το σχεδιασμό και την υλοποίηση μεγάλης εμβέλειας επικοινωνίας για τη στήριξη του Εσωτερικού Τουρισμού και τις καμπάνιες ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης (τουριστική συνείδηση) που υλοποιούσε στο παρελθόν. Σε αντικατάσταση της πρακτικής αυτή, είναι σε συνεχή εξέλιξη το πρόγραμμα «**ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**», που αφορά σε εκτεταμένη συνέργεια του ΕΟΤ με τους συλλογικούς φορείς των ΜΜΕ καθώς και με εξέχουσες ιδιωτικές επιχειρήσεις. Όλοι οι συμμετοχοί, ενσωματώνουν στην εταιρική ταυτότητά το δημιουργικό της καμπάνιας. Έτσι «πολλαπλασιάζονται» οι αποδέκτες των μηνυμάτων, τα Ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες αποκτούν ταυτότητα εθνική και παράλληλα μπαίνουν οι βάσεις για ένα συνεχιζόμενο «διάλογο» με την κοινωνία.

■ 14. Διενέργεια ad-hoc εξειδικευμένων μελετών.

Για την προώθηση των ειδικών μορφών τουρισμού/νέων προϊόντων και τον εμπλουτισμό του εθνικού τουριστικού προϊόντος, ενδέχεται να απαιτηθούν μελέτες εμπειρογνωμοσύνης μέσα από τις οποίες ο ΕΟΤ θα έχει τη δυνατότητα να εμβαθύνει στους επιμέρους τομείς και οι δράσεις που θα επιλέξει να υλοποιήσει να είναι στοχευμένες και αποτελεσματικές. Για την ελαχιστοποίηση του κόστους της εκπόνησης των μελετών αυτών, ο ΕΟΤ δύναται να συνεργάζεται με εξειδικευμένα ΑΕΙ και να διαθέτει προσωπικό και το δίκτυό του στο πλαίσιο της εξειδικευμένης αυτής συνεργασίας.

■ 15. Συμμετοχή/Χορηγία επιλεγμένων events σε Ελλάδα και εξωτερικό.

Συμπληρωματικά ο ΕΟΤ, θα πρέπει να στηρίζει τις διοργανώσεις εκείνες (συνέδρια, εκδηλώσεις, καλλιτεχνικά δρώμενα) που προβάλλουν την εικόνα της Χώρας μέσα από πρωτότυπες και καινοτόμες πρωτοβουλίες. Οι Δ/νσεις Έρευνας Αγοράς και Διαφήμισης και ΥΠ.ΕΞ οφείλουν να συνεργάζονται προκειμένου να καθορίζουν τα κριτήρια επιλογής των εκδηλώσεων αυτών και στη συνέχεια να συνδράμουν με κάθε δυνατό τρόπο τις προωθητικές αυτές δράσεις στην Ελλάδα και το Εξωτερικό.

15.1.1. Εμπόδια κατά την Υλοποίηση του Γενικού Πλαισίου Στρατηγικής Προώθησης και Προβολής του ΕΟΤ, 2007-2013.

Βασική προτεραιότητα του ΕΟΤ είναι η αποπληρωμή των οφειλών των παλαιότερων ετών και η μείωση του κόστους των νέων δράσεων σε συνδυασμό με το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα (value for money). Από 23.12.2009 μέχρι σήμερα, όλα τα στελέχη του Οργανισμού και όλες οι δράσεις στοχεύουν στην εξόφληση των οφειλών στο Εξωτερικό και την Ελλάδα,

προκειμένου ο ΕΟΤ να ανακτήσει την αξιοπιστία του στη διεθνή αγορά. Η διαδικασία αυτή, απορρόφησε σχεδόν όλες τις διαθέσιμες πιστώσεις του 2010 και του 2011.

15.1.2. Γεωγραφικές Αγορές

Με στόχο την εξυγίανση των προσπαθειών στον τομέα μάρκετινγκ είναι απαραίτητο να προσδιοριστούν προτεραιότητες μεταξύ των γεωγραφικών αγορών⁶⁹.

Σύμφωνα με τις διάφορες μεταβλητές (όγκος και εξέλιξη ταξιδιών, μέσες δαπάνες, σημερινό βάρος στην Ελλάδα, ενδιαφέρον βασικών Ελληνικών παραγόντων, προσιτότητα, κλπ.), έχουν προσδιοριστεί συγκεκριμένες γεωγραφικές αγορές για κάθε έναν τουριστικό τομέα της Ελλάδας. Η συνολική στρατηγική γεωγραφικών αγορών για την Ελλάδα έχει προσδιοριστεί συνδυάζοντας τα αποτελέσματα που επιτυγχάνονται από τους διάφορους τομείς.

Ως αποτέλεσμα της διαδικασίας αυτής, έχουν προσδιοριστεί οι ακόλουθες προτεραιότητες:

Αγορές Υψηλής Προτεραιότητας

Α' ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	Β' ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	Γ' ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ
Ηνωμένο Βασίλειο	Γαλλία	Αυστρία
Γερμανία	ΗΠΑ	Πολωνία
Ιταλία	Ρωσία	Φιλανδία
	Βέλγιο	Σουηδία
	Ολλανδία	Δανία
	Κίνα	Τουρκία
		Ελβετία
		Ισπανία

ΠΗΓΗ: ΕΟΤ

⁶⁹ Για περισσότερα βλέπε Συνολικό Σχέδιο Μάρκετινγκ 2007-2013 του ΕΟΤ, Ιούλιος 2007.

15.2. ΔΥΝΑΤΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗ ΠΡΟΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ – ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ⁷⁰

Η τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Ηπείρου βασίζεται σε δυο άξονες:

- Ø Ο ένας άξονας θα είναι ο καθαυτό αναπτυξιακός και στοχεύει στην δημιουργία και προώθηση των αναπτυξιακών υποδομών που δημιουργούν προϋποθέσεις για τουριστική ανάπτυξη, όπως πχ. το οδικό δίκτυο, η ενίσχυση των αεροπορικών ζεύξεων.
- Ø Ο άλλος άξονας, εξίσου σημαντικός, και ίσως αυτός που έχει υποστεί περισσότερο τις συνέπειες της αποσπασματικής ή τοπικής αντιμετώπισης, είναι ο άξονας της Επικοινωνίας.

Ο μεν πρώτος είναι η προϋπόθεση και η υποδομή για την τουριστική ανάπτυξη ο δε άλλος, αποτελεί την αιχμή του δόρατος για την επικοινωνιακή αναβάθμιση και γνωστοποίηση του τουριστικού προϊόντος και την προσέλκυση, άμεση αλλά και διαρκή, τουριστών στην Περιφέρεια.

Η Περιφέρεια επιθυμεί να προβεί σε ενέργειες που θα βοηθήσουν στην επικοινωνία με το βέλτιστο δυνατό τρόπο το τουριστικό προϊόν της, με ένα **ολοκληρωμένο σχέδιο προβολής στα ΜΜΕ και προώθησης**: (Διαφήμιση μέσω ηλεκτρονικών και έντυπων ΜΜΕ, προωθητικές ενέργειες, ηλεκτρονικά μέσα, προβολή μέσω διαδικτύου, έντυπα μέσα, δημόσιες σχέσεις, προσκλήσεις Ελλήνων και ξένων tour operators, δημοσιογράφων και διαμορφωτών γνώμης, συνεργασίες με δίκτυα διανομής και μεταφοράς, κα).

Προτεραιότητά αποτελεί για την Περιφέρεια η **υιοθέτηση μιας επικοινωνιακής στρατηγικής υψηλού ποιοτικού επιπέδου (επικοινωνιακός σχεδιασμός)** και μιας επικοινωνιακής γλώσσας εφάμιλλης, και ει δυνατόν υπέρτερης, του ανταγωνισμού των διαφημιζόμενων όλων των κατηγοριών.

15.2.1. Αρχές του Επικοινωνιακού Σχεδιασμού

Από πλευράς της, η Περιφέρεια επιδιώκει να ενσωματώσει **καινοτομικά στοιχεία**, καθώς διευρύνει την έννοια της επικοινωνιακής επίδρασης και προωθεί μια **ολιστική προσέγγιση, για να αξιοποιήσει κάθε στιγμή επαφής της με τον επισκέπτη και όχι μόνο της Μιντιακής επικοινωνίας**. Δηλαδή θεωρεί ως στιγμή επικοινωνίας (occasion) με τον (υποψήφιο) επισκέπτη, όχι μόνο όταν πχ. θα παρακολουθήσει ένα διαφημιστικό μήνυμα στην τηλεόραση, αλλά και όταν θα συναντήσει την σωστή, βοηθητική πινακίδα καθώς ταξιδεύει, ή όταν κάποιος σερβιτόρος θα του σερβίρει έναν καφέ, με τον τρόπο του, την ευγένειά του, ή τη λεκτική του ανταπόκριση.

⁷⁰ Πηγή της ενότητας αποτελεί το “Στρατηγικό Σχέδιο Τουριστικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου”, Αύγουστος 2011.

Το επικοινωνιακό σχέδιο της Ηπείρου έχει θέσει τις εξής αρχές:

- Ø Κρίνει επιτακτική την ανάγκη της **υιοθέτησης επικοινωνιακής γλώσσας σύγχρονης και ανταγωνιστικής** για την Ήπειρο με τη βοήθεια διακεκριμένων διαφημιστικών εταιριών.
- Ø Ενσωματώνει **εκπαιδευτικές/επιμορφωτικές δράσεις για τους εργαζόμενους στον τουριστικό κλάδο**, ως τμήμα του επικοινωνιακού σχεδιασμού.
- Ø Καθιστά **αναπόσπαστο τμήμα του στρατηγικού σχεδίου την αξιολόγηση και την ανατροφοδότηση**, κατοχυρώνοντας δομική ευελιξία στο σχέδιο, ώστε να δέχεται αναπροσαρμογή στα αποτελέσματα της αξιολόγησης. Η διάσταση της αξιολόγησης που θα ενσωματωθεί στην όλη διαδικασία είναι κάτι που έλειπε παντελώς στο παρελθόν. Για κάθε δαπάνη που θα διατίθεται για τον τουρισμό, θα χρησιμοποιούνται αυστηρά μοντέλα, τα οποία θα καταδεικνύουν τη σχέση δαπάνης/οφέλους που παράγεται. Και έτσι θα αξιολογούνται και θα επιλέγονται δράσεις επικοινωνιακές ή άλλες. Διότι κάθε τι που γίνεται, κάθε ενέργεια προβολής που υιοθετείτε, στοχεύει να έχει κάποιο θετικό αποτέλεσμα. Όμως είναι ανάλογο της δαπάνης που διαθέθηκε, έδωσε την προστιθέμενη αξία που προσδοκούσε η Περιφέρεια; Αυτό είναι το κρίσιμο ερώτημα, που ποτέ, ή πολύ σπάνια ετίθετο στο παρελθόν.

✓ Μέθοδος:

Επαγγελματική και τεχνοκρατική αντιμετώπιση της τουριστικής ανάπτυξης της Ηπείρου. Μόνο έτσι είναι δυνατόν να υπάρξουν αποτελέσματα τόσο άμεσα όσο και μακροπρόθεσμα. Η κλασική εμπειρική προσέγγιση, μη διαθέτοντας εξ' ορισμού εποπτική εικόνα της τουριστικής αγοράς και των δυνατοτήτων, είναι προδιαγεγραμμένη να παράγει αποσπασματικές δράσεις, ερασιτεχνικές προσεγγίσεις με αποτέλεσμα να διαφεύγει η ολότητα του θέματος, αποβαίνοντας τελικά οικονομικά ατελέσφορη. Στην εποχή μας, όπου στο πεδίο ανταγωνισμού στην επικοινωνία και τη διαφήμιση, γίνεται με σύγχρονους όρους, και κάθε διαφημιζόμενος χρησιμοποιεί την τεχνογνωσία που του παρέχει η αγορά, δεν νοείται η Περιφέρεια Ηπείρου να ακολουθήσει την απέλπιδα εμπειρική προσέγγιση και να είναι ο «φτωχός συγγενής» στο άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον της επικοινωνίας.

Για την τεχνοκρατική προσέγγιση του θέματος και για την ορθή χάραξη στρατηγικού σχεδιασμού απαιτείται:

1. Αξιοποίηση αποτελεσμάτων Έρευνας, όπου:

- Θα αποτυπώνεται η εικόνα της Ηπείρου ως τουριστικός προορισμός συγκριτικά με άλλους προορισμούς στην αντίληψη τόσο ελληνικών όσο και ξένων κοινών.
- Θα αναδεικνύονται τα στοιχεία εικόνας τα οποία θα αποτελέσουν στοιχειακά μέρη της Επικοινωνιακής Ταυτότητας της Ηπείρου, στη βάση της δυνατότητας αυτών των στοιχείων να διαπερνούν την προσληπτική ετοιμότητα των κοινών στόχων.

2. Τήρηση υψηλών προδιαγραφών ποιότητας σε κάθε φάση του σχεδιασμού και της παραγωγής επικοινωνιακού υλικού, με τη συνδρομή αναγνωρισμένων εταιριών επικοινωνίας, ώστε να αξιοποιείται στο έπακρο κάθε εγχείρημα επικοινωνίας με τα κοινά.

3. Καθιέρωση διαδικασίας αξιολόγησης με συστηματικό τρόπο, με έρευνα αξιολόγησης διάρκειας σε κύματα, ώστε να ανατροφοδοτείται το πρόγραμμα τουριστικής προβολής της Ηπείρου σε συνεχή βάση, για να ενισχύει την αποτελεσματικότητά του και να αποβάλλει αδυναμίες.

15.2.2. Στόχοι του Επικοινωνιακού Σχεδιασμού

1. Εξωστρέφεια επικοινωνιακή, άνοιγμα της απεύθυνσης προς το ευρύ κοινό, τόσο στην Ελλάδα όσο και το εξωτερικό, με καίριες επικοινωνιακές παρεμβάσεις στο εξωτερικό, και με εντατικοποίηση της χρήσης ΜΜΕ Πανελλαδικής εμβέλειας.

2. Σύνδεση Πολιτισμού και Τουρισμού: Ενιαία αντίληψη τουριστικής προβολής-πολιτισμού και **προώθηση της επικοινωνιακής δυναμικής που προκύπτει από τη συλλειτουργία των δύο στοιχείων.** Δημιουργία ή προώθηση επικοινωνίας και εκδηλώσεων που αναδεικνύουν πυρηνικά στοιχεία της πολιτιστικής ταυτότητας της Ηπείρου και δημιουργούν **γέφυρες πολιτισμικής επικοινωνίας με κοινά στόχους,** στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

3. Ενσωμάτωση στην προβαλλόμενη εικόνα της Ηπείρου στοιχείων παραδοσιακής γαστρονομίας: Σύνδεση Τοπικών προϊόντων και τουριστικής προβολής. Με την προώθηση της ιδέας του Ηπειρώτικου Πρωινού, με την στοχευμένη ανάδειξη του γαστρονομικού πλούτου της Ηπείρου, επιδιώκεται όχι μόνο η άμεση ενίσχυση των παραγωγών και της αγοράς της Ηπείρου, αλλά και σε επικοινωνιακό επίπεδο να προσδώσει επιπλέον «γεύση και χρώμα» στην ταυτότητα της φιλοξενίας στην Ήπειρο.

4. Δημιουργία και αποκρυστάλλωση επικοινωνιακής ταυτότητας για την Ήπειρο (Brand Name).

- Ø Συγκεκριμενοποίηση των στοιχείων ταυτότητας της Ηπείρου τα οποία θα συγκροτήσουν τον κύριο άξονα επικοινωνίας.
- Ø Δημιουργία λογοτύπου.
- Ø Ενιαία στρατηγική αντιμετώπιση του τουριστικού προϊόντος «Ήπειρος» : ενιαιοποίηση των επικοινωνιακών απευθύνσεων.
- Ø Δημιουργία εναλλακτικών εκδοχών εικόνας για προσαρμογή σε αντίστοιχα κοινά, κυρίως του εξωτερικού.
- Ø Υπαγωγή όλων των επικοινωνιακών δράσεων στην προσδιορισμένη επικοινωνιακή κατεύθυνση, με σαφή στόχευση.
- Ø Αποφυγή προωθητικών ενεργειών με ευκαιριακό και αποσπασματικό χαρακτήρα.

« Ήπειρος ως πλήρης προορισμός »

Ενίσχυση της εικόνας της Ηπείρου ως **πλήρους προορισμού** διακοπών, **τόσο για τη χειμερινή όσο και για την θερινή περίοδο.** Ανάδειξη του πολύπλευρου χαρακτήρα και των δυνατοτήτων της Ηπείρου ως προορισμού τυπικών διακοπών αλλά και ως ιδεώδους προορισμού εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ανάδειξη της Ηπείρου ως προορισμού διακοπών σε δύο κατηγορίες κοινών:

I. Ελληνική Αγορά:

- Û Ενίσχυση της εικόνας της Ηπείρου ως **προορισμού διακοπών, υψηλής προτεραιότητας**.
- Û Επίτευξη της ενσωμάτωσης της Ηπείρου στη λίστα με τους **5 προορισμούς υψηλής προτεραιότητας** για τον Έλληνα.

II. Διεθνής Αγορά:

- Û **Δυναμική γνωστοποίηση του προορισμού Ήπειρος** σε ξένα κοινά στόχου: Αυτή τη στιγμή ο μέσος ξένος τουρίστας που ενδιαφέρεται για διακοπές στην Ελλάδα, έχει κενό πληροφόρησης για την Ήπειρο (με εξαίρεση ενδεχομένως την Πάργα και τα Σύβοτα) και ως εκ τούτου δεν υφίσταται η Ήπειρος ως επιλογή.
- Û **Ενίσχυση της αναγνωρισιμότητας της Ηπείρου ως προορισμού διακοπών** για τους αλλοδαπούς, με επικοινωνιακή σύνδεση με τους ήδη γνωστούς τόπους προορισμού της Ηπείρου (πχ. Ιωάννινα, Ζαγόρια, Πάργα, Σύβοτα), ώστε η Ήπειρος να αποτελέσει ελκυστική επιλογή για τον ξένο τουρίστα που επιθυμεί να επισκεφθεί την Ελλάδα.

Πάνω σε αυτήν την στόχευση θα προωθηθούν δύο επιπέδων δράσεις:

- ✓ **1^η : Επικοινωνιακές δράσεις γενικής απεύθυνσης** με στόχο την πληροφόρηση πλατιών ξένων κοινών για την ύπαρξη της Ηπείρου ως τουριστικού προορισμού (**Εισαγωγή στο mind set δυνητικών πελατών**)
- ✓ **2^η : Επικοινωνιακές δράσεις εστιασμένες**, ενισχυτικές ήδη διαμορφωμένων τάσεων: σε χώρες που υπάρχει ρεύμα τουριστών για την Ελλάδα, διοργάνωση διαφημιστικών δράσεων για ενίσχυση και ανακατεύθυνση του ρεύματος προς την Ήπειρο.

5. Ενσωμάτωση Επιμορφωτικών δράσεων στο σχέδιο επικοινωνιακής προβολής: επιμορφωτικές ημερίδες & σεμινάρια απευθυνόμενα στους επαγγελματίες του τουριστικού κλάδου στο σχέδιο τουριστικής προβολής, ως αναπόσπαστο μέρος του. **Στόχος οι εργαζόμενοι στον τουρισμό να προσδίδουν προστιθέμενη αξία στην εικόνα της Ηπείρου και να λειτουργούν ως πρέσβεις (spokesmen) των αξιών της.**

6. Ενίσχυση της θετικής επίδρασης της «καλής μαρτυρίας» (word of mouth effect), ως αποτέλεσμα της αναβάθμισης του επιπέδου εξυπηρέτησης προς τους επισκέπτες της Ηπείρου.

7. Αξιοποίηση επικοινωνιακών ευκαιριών και σημείων προβολής με αξιοποίηση της θεσμικής υπεροχής της Ηπείρου ως διαφημιζόμενου (πχ. τοποθέτηση προωθητικού υλικού σε σημεία που βρίσκονται υπό τον έλεγχο της Περιφέρειας Ηπείρου), με μηδενικό ή ελάχιστο κόστος.

8. Ενσωμάτωση προωθητικών ενεργειών με μηδενικό ή ελάχιστο κόστος οι οποίες βασίζονται στην **ενεργοποίηση δικτύου δημοσίων σχέσεων**.

9. Υιοθέτηση εναλλακτικών προωθητικών δράσεων, υπό τη μορφή πρωτότυπων εκδηλώσεων (events) και δράσεων ζωντανής επικοινωνίας (εντυποδιανομές από προωθητικές ομάδες, γευστικές δοκιμές, κ.α.).

15.2.3. Δράσεις – Ενέργειες του Επικοινωνιακού Σχεδίου

15.2.3.1. Διαφημιστική Εκστρατεία στα MME

Στα πλαίσια της στρατηγικής προώθησης και προβολής του Ελληνικού Τουριστικού Προϊόντος, ο ΕΟΤ για τα έτη 2011-2013 πραγματοποίησε επαναξιολόγηση του μίγματος μέσων, με στόχο τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας.

Αν και η τηλεόραση –ως μέσον επικοινωνίας– αποτελούσε το κύριο εργαλείο προβολής μέχρι πρότινος στις διαφημιστικές εκστρατείες της Ελλάδος, λόγω των περιορισμένων κονδυλίων που διαθέτει πλέον ο ΕΟΤ, κρίθηκε εξαιρετικά υψηλό το κόστος του. Παραμένει όμως απαραίτητη η επιλογή ποιοτικών, καινοτόμων, αξιόπιστων μέσων ενημέρωσης που ασκούν επιρροή. Γι αυτό κατά προτεραιότητα – ο ΕΟΤ επένδυσε στη σύγχρονη τεχνολογία και το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού επενδύθηκε στο Internet, στα Social Media και στην ανάπτυξη δημιουργικού το οποίο θα είναι προσαρμοσμένο στα μέσα αυτά.

Η τροποποίηση της στρατηγικής προβολής και προώθησης του ΕΟΤ το 2010-2011 προέβλεπαν τα εξής⁷¹:

⁷¹ Για περισσότερα βλέπε “Στρατηγική Προβολής και Προώθησης του ΕΟΤ στο Διαδίκτυο” του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, Αθήνα Ιούνιος 2012.

.... ΧΘΕΣ 2008-2009

ΣΗΜΕΡΑ....

ΠΗΓΗ: ΕΟΤ

Ο ρόλος της Περιφέρειας Ηπείρου στη τουριστική προβολή της στα τηλεοπτικά μέσα σε Ελλάδα και Εξωτερικό είναι κυρίως ως συνεργάτης αφού ο ΕΟΤ αναλαμβάνει την διαφημιστική εκστρατεία, ενώ στο θέμα της χρηματοδότησης συμμετέχει κυρίως ως εταίρος⁷². Στα πλαίσια της στρατηγικής προώθησης και προβολής του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, το 2011 ο ΕΟΤ δημιούργησε ένα σχέδιο με θέμα «**EXPERIENCE GREECE**», το οποίο προωθεί ένα σύστημα εμπειριών που καλύπτει ελληνικούς προορισμούς και τομείς. Αυτή η διαφημιστική καμπάνια καταγράφει και ομαδοποιεί εμπειρίες:

- ανά Διοικητική Περιφέρεια
- ανά Τουριστικό Κλάδο

δημιουργώντας έναν «καμβά» εμπειριών-οδοιπορικών, συνδυάζοντας διάφορους τουριστικούς πόρους (δραστηριότητες, θεάματα, αξιοθέατα) σε μια ενιαία «βιωματική» λογική στην οποία θα αποκρυσταλλώνεται ο χαρακτήρας της συνολικής εμπειρίας του κάθε επιμέρους τουριστικού κλάδου σε συγκεκριμένη περιοχή της Ελλάδος. Ανάμεσα στις περιοχές που προβάλλονται συγκαταλέγεται και η Περιφέρεια της Ηπείρου.

Τα βασικότερα στοιχεία της off-line διαφημιστικής εκστρατείας της Ελλάδας είναι τα ακόλουθα:

- ü Πολύ συναισθηματικά μηνύματα και εικόνες που θα τονίζουν τις μοναδικές αξίες και δυνατότητες της Ελλάδας.
- ü Γενική διαφήμιση και ανά τομέα διαφήμιση (η αρχική διαφήμιση πρέπει να ακολουθείται από εκστρατεία προσανατολισμένη σε έναν τομέα).

Οι διαφημίσεις θα αποτελούν προτεραιότητα στα εξειδικευμένα περιοδικά και ΜΜΕ των τομέων (πχ. τομέας Πολυτελείας, διαφήμιση σε περιοδικά Lifestyle, για τον τομέα ευεξίας, διαφήμιση σε ΜΜΕ εξειδικευμένα στην υγεία και ομορφιά, φυσική φροντίδα, φυσικής κατάστασης, κλπ. ή στον Συνεδριακό και Ταξίδια Incentives, διαφήμιση σε περιοδικά και εκδόσεις συνεδρίων, περιοδικά και εκδόσεις σχετικά με τον τομέα, ΜΜΕ των κλάδων-στόχων, χρηματοπιστωτικός κλάδος, φαρμακευτική βιομηχανία κλπ.) στις γεωγραφικές αγορές, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι επιτυγχάνονται οι επικοινωνιακοί στόχοι της Ελλάδας. Η τακτική αυτή εγγυάται μια ιδιαίτερα εστιασμένη διαφημιστική εκστρατεία ενώ αποφεύγονται ανεπιθύμητες επιδράσεις διασποράς. Εκθέσεις πληροφοριών για κάθε αγορά θα συμβάλλουν σημαντικά στην επιλογή των καταλληλότερων για τη διαφημιστική εκστρατεία μέσων ενημέρωσης.

Για τη μείωση των δαπανών και την αποτελεσματικότερη επίτευξη του στόχου, είναι απαραίτητες οι ακόλουθες ενέργειες:

- Ø Σχεδιασμός λεπτομερούς πλάνου ΜΜΕ έτσι ώστε η επικοινωνία να γίνει σε ξεκάθαρες ομάδες-στόχους και σε επιλεγμένες γεωγραφικές ζώνες.
- Ø Συνδυασμός διαφήμισης και δημοσιότητας.
- Ø Διαφήμιση από κοινού με άλλους ενδιαφερόμενους.

⁷² Βλέπε Συνολικό Σχέδιο Μάρκετινγκ 2007-2013 του ΕΟΤ, Ιούλιος 2007 και Γενικό Πλαίσιο Στρατηγικής Προώθησης και Προβολής του ΕΟΤ για τα έτη 2011-2013.

Στα πλαίσια της στρατηγικής προώθησης και προβολής της Ηπείρου, η Περιφέρεια προτείνει επίσης τη χρησιμοποίηση Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, όπως το ραδιόφωνο και τα έντυπα (εφημερίδες, περιοδικά) για την μεγιστοποίηση του επικοινωνιακού αποτελέσματος. Το ραδιόφωνο με την αμεσότητα του και οι καταχωρίσεις στα έντυπα με εκτενέστερη πληροφόρηση, μπορούν να αποτελέσουν, εφόσον γίνει η σωστή χρήση των μέσων, πολύτιμα εργαλεία για την τουριστική προβολή της Ηπείρου. Σε κάθε περίπτωση, η κατανομή της διαφημιστικής δαπάνης στα ΜΜΕ (media planning) πρέπει να γίνει με βάση σχέδιο προβολής το οποίο θα επιλέγει ΜΜΕ με κριτήρια που συνδέονται με την ιδιαιτερότητα του μηνύματος και την επικοινωνιακή στόχευση. Θα εφαρμόζεται με ζυγισμένη επαναληψιμότητα και θα επιμερίζεται σε δύο χρονικά διαστήματα προκειμένου να καλύπτονται τόσο η θερινή περίοδος και η χειμερινή τουριστική περίοδος.

Τονίζετε ότι για την διαμόρφωση της στρατηγικής των Μέσων, αλλά και για τον σχεδιασμό της επικοινωνιακής στρατηγικής της Ηπείρου γενικότερα, απαιτείται επιστημονική προσέγγιση και η συνδρομή επαγγελματιών του κλάδου.

15.2.3.2. Έκδοση Εντύπων

Η Περιφέρεια αντιμετωπίζει ολοκληρωμένα την έκδοση έντυπου προωθητικού υλικού σε απόλυτη συνάρτηση με ένα σχέδιο διάθεσης του έντυπου αυτού υλικού. Κάθε προτεινόμενη δαπάνη για την έκδοση του εντύπου μέσου πρέπει αναγκαστικά να εμπεριέχει το κόστος της διάθεσης και διανομής του, αλλά και ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα τρόπων διάθεσης και διανομής.

- i. Για λόγους περιβαλλοντικής ευαισθησίας, ελαχιστοποιείτε η χρήση του έντυπου μέσου για την τουριστική προβολή, και προτείνεται μόνο στο βαθμό που αυτό παρέχει μοναδικές και αποκλειστικές δυνατότητες μετάδοσης μηνύματος σε κάποιες συγκεκριμένες συνθήκες και κοινά (πχ. εντυποδιανομή σε διερχόμενους, σε μεγαλύτερης ηλικίας κοινά που δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν το διαδίκτυο, προωθητικό υλικό μέσω αεροδρομίων κλπ).
- ii. Αναγκαία είναι η δημιουργία ενός βασικού ενιαίου εντύπου για την τουριστική προβολή της Ηπείρου. Το έντυπο αυτό θα έχει ταυτόχρονα διαφημιστικό και ενημερωτικό χαρακτήρα. Θα χρησιμοποιηθεί ως ο «Τουριστικός Οδηγός της Ηπείρου» και θα εμπεριέχει επιλεγμένο πληροφοριακό υλικό από όλες τις Περιφερειακές Ενότητες. Το έντυπο αυτό είναι σκόπιμο να περιέχει χάρτη, με τη μορφή αναπτύγματος.

Σε κάθε έντυπη επικοινωνία που θα επιχειρήσει η Περιφέρεια Ηπείρου, είναι απαραίτητη προϋπόθεση η υψηλή ποιότητα, η αισθητική αρτιότητα με την υιοθέτηση σύγχρονης γλώσσας επικοινωνίας και η ευχρηστία.

15.2.3.3. Διαδικτυακή Διαφήμιση (Internet)

Η μεγάλη σπουδαιότητα των νέων μέσων και του διαδικτύου ως πηγή πληροφόρησης και εργαλείο κρατήσεων (**e-bookings**) είναι αναμφισβήτητη, αφού ως πηγή πληροφόρησης καταλαμβάνει άνω του 42%. Για ένα σύγχρονο και ανταγωνιστικό τουριστικό προϊόν, είναι απαραίτητο να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στο διαδικτυακό του τόπο και να τον διευρύνει ως

προς το περιεχόμενο και την τεχνολογική του υποστήριξη. Σήμερα το διαδίκτυο προσφέρει άφθονα εργαλεία (**features**) κυρίως σε θέματα διαδραστικότητας (**interactive**). Αποτέλεσμα είναι η άμεση, σε πραγματικούς χρόνους και σε βάθος πληροφόρηση του χρήστη για θέματα που τον ενδιαφέρουν και τον βοηθούν στην επιλογή ενός τουριστικού προορισμού.

Η Περιφέρεια πρέπει να αντιμετωπίσει το διαδίκτυο ως μια εξαιρετική ευκαιρία για να δοθεί ένα πρώτο δείγμα της Ηπειρώτικης φιλοξενίας, στην ηλεκτρονική της εκδοχή. Όλες οι εμφανίσεις της Ηπείρου στο διαδίκτυο πρέπει να είναι υποδειγματικές, ως προς την ευχρηστία, την πληροφορικότητα, την αισθητική επάρκεια και να δελεάζει τον ηλεκτρονικό επισκέπτη να παραμείνει σε επαφή και περαιτέρω να προχωρήσει βαθύτερα στην ηλεκτρονική του σχετισμό με την Ήπειρο.

Αναφορικά με τη χρήση του διαδικτύου για την Ήπειρο λαμβάνονται υπόψιν τα εξής:

- I. Το διαδίκτυο αποτελεί για αρκετές κατηγορίες κοινού-στόχου το βασικό μέσο ενημέρωσης, αλλά και επιλογής προορισμού διακοπών ή ταξιδιού.
- II. Χάριν του διαδραστικού χαρακτήρα του, δεν αποτελεί απλώς ένα άριστο μέσο προβολής αλλά και ένα μέσο άμεσης πώλησης του τουριστικού προϊόντος.
- III. Η χρήση του μπορεί να είναι συμπληρωματική των κλασικών μέσων και προϋποθέτει εξειδικευμένη τεχνογνωσία για την βέλτιστη αξιοποίηση της διαφημιστικής δαπάνης σ αυτό το μέσο.
- IV. Η παρουσία της Ηπείρου στο διαδίκτυο θα γίνει με ένα συνδυασμό τρόπων, με πρώτη την Διαδικτυακή Πύλη (portal). Το ανανεωμένο τουριστικό portal της Περιφέρειας που λειτουργεί στη διεύθυνση <http://www.epirusdiscover.gr>, πρέπει να εμπλουτιστεί και να αναδειχτεί ως κεντρικό εργαλείο της προώθησης του τουριστικού προϊόντος. Παραλλήλως, η Ήπειρος θα υιοθετήσει ένα πλήθος από εναλλακτικούς τρόπους προβολής όπως banners, pop up windows, διαδραστικών παιχνιδιών, quiz, links, διαφήμιση σε ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης, κ.α.

Η όλη παρουσία της Περιφέρειας Ηπείρου στο Διαδίκτυο θα οργανωθεί και σχεδιαστεί με τη βοήθεια εξειδικευμένων διαφημιστικών εταιριών, καθώς η αποτελεσματικότητα της διαφημιστικής δαπάνης συνδέεται άρρηκτα με την χρήση της ανάλογης τεχνογνωσίας.

Ο on-line σκοπός της Περιφέρειας είναι:

- ü Να επισκεφτούν περισσότεροι καταναλωτές την ιστοσελίδα της.
- ü Να προβληθεί και να ενισχυθεί η επιθυμητή τοποθέτηση της Περιφέρειας στην αγορά τόσο του εξωτερικού, όσο και εγχώρια.
- ü Να αναδειχθούν τα χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν την Περιφέρεια από άλλους ανταγωνιστικούς προορισμούς.

15.2.3.4. Εναλλακτικοί Τρόποι Προώθησης

Στα πλαίσια της Επικοινωνιακής Στρατηγικής της Περιφέρειας Ηπείρου, για την μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας της, πρότεine τη χρησιμοποίηση όλων των δυνατών και κατάλληλων εναλλακτικών μεθόδων διαφήμισης και επικοινωνίας, οι οποίες μπορούν να λειτουργούν συμπληρωματικά και να ενισχύσουν την Μιντιακή (above the line) της επικοινωνία. Παραδείγματα εναλλακτικών μορφών επικοινωνίας που πρότεine είναι:

■ **Στοχευμένες εντυποδιανομές με προωθητική ομάδα.**

Είναι ένας τρόπος προώθησης άμεσος και οικονομικός για να διαδοθεί ένα μήνυμα περιεκτικό σε μορφή εντύπου.

Έχει το στοιχείο της προσωπικής επαφής και είναι πολύ ευέλικτη σαν μέθοδος διότι μπορεί να αξιοποιήσει επικοινωνιακές ευκαιρίες και να προσαρμόσει την αποτελεσματικότητα της στα δεδομένα που παρουσιάζονται.

Οι προωθητικές ομάδες μπορούν να πραγματοποιήσουν ποικίλες προωθητικές ενέργειες, όπως mini διαγωνισμούς, να προσφέρει εδέσματα από την Ήπειρο, να συνομιλήσει με τους πολίτες και να ενημερώσει για τις ομορφίες της Ηπείρου και να «κάνει αίσθηση» με την παρουσία της. Οι προωθητικές αυτές ομάδες έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν οργανωμένα διανομή εντύπων σε πόλεις – αγορές στόχους, σε κεντρικά σημεία και πλατείες επιλεγμένων πόλεων, σε διόδια, και σε άλλα σημεία συγκέντρωσης, κλπ.

■ **Δημιουργία πρωτότυπων προωθητικών events, προωθητικών εγκαταστάσεων (installations).**

Πρόκειται για τη δημιουργία πρωτότυπων εκδηλώσεων, οι οποίες γίνονται εστίες δημιουργικής προώθησης της Ηπείρου. Παράδειγμα τέτοιας προωθητικής ενέργειας αποτέλεσε η Έκθεση Westfield του Λονδίνου, κατά την οποία ο ΕΟΤ έστησε ένα Θεματικό πάρκο με θέμα την Ελλάδα, με προσομοίωση παραλίας και δυνατότητες ορειβασίας, γκολφ, εικονικής ιστιοπλοΐας και άλλων δραστηριοτήτων. Με ιδιαίτερη επιτυχία μετείχε η Περιφέρεια Ηπείρου στην διαδραστική αυτή έκθεση και αποκόμισε σημαντική εμπειρία και τεχνογνωσία. Παρόμοιες προωθητικές ενέργειες μπορεί η Περιφέρεια Ηπείρου να σχεδιάσει και να διοργανώσει σε διάφορες εκδοχές και σημεία, επωφελούμενη από την πρωτοτυπία και το επικοινωνιακό αποτέλεσμα τους. Ενδεικτικά αναφέρουμε τη δημιουργία ενός Χώρου Ηπείρου μέσα στο Μετρό του Συντάγματος, μέσα στο καλοκαίρι, με μια διαδραστική εγκατάσταση με προσομοίωση παραλίας.

■ **Συμμετοχή σε εκθέσεις / εκδηλώσεις.**

Η «παραδοσιακή προσέγγιση» της συμμετοχής της Ηπείρου σε τουριστικές και άλλες εκθέσεις αποτελεί μια επιλογή η οποία είναι δύσκολο να εκτιμηθεί αυστηρά η ωφέλεια που παράγει. Κατά τον ΕΟΤ το κόστος συμμετοχής σε διεθνείς εκθέσεις τουρισμού, είναι αρκετά υψηλό και ένα μεγάλο μέρος του δεσμεύεται στην κατασκευή περιπτέρων ενώ στην πραγματικότητα οι εκθέσεις αφορούν μόνο το 1% των τουριστών. Ως εκ τούτου, και διαθέτοντας την εμπειρία της συμμετοχής των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων σε εκθέσεις, προτείνετε η συμμετοχή της Περιφέρειας σε επιλεγμένες εκθέσεις, οι οποίες θα επιλέγονται με αυστηρά κριτήρια. Προτεραιότητά για την Ήπειρο είναι η δημιουργία και αξιοποίηση μιας διαδικασίας αξιολόγησης του λόγου οφέλους/δαπάνης τόσο συγκριτικά με άλλες εκθέσεις, όσο και συγκριτικά με άλλες μορφές διαφήμισης.

■ **Ενέργειες Δημοσίων Σχέσεων με μηδενική δαπάνη**

- i) **Προβολή της Περιφέρειας σε τηλεοπτικές εκπομπές ψυχαγωγικού τύπου με τη μορφή διαγωνισμού.**

Με αφορμή προσφερόμενα από ξενοδόχους της Ηπείρου πακέτα φιλοξενίας, επιδιώκεται με επιτυχία η προβολή της Ηπείρου σε τηλεοπτικούς σταθμούς μεγάλης τηλεθέασης, είτε υπό την μορφή ζωντανής κλήρωσης ή τηλεφωνικού διαγωνισμού. Πρόκειται για την εξασφάλιση προβολής με μηδενική καταβολή διαφημιστικής δαπάνης, που βασίζεται στην ενεργοποίηση δικτύου δημοσίων σχέσεων. Θεαματικά αποτελέσματα έχουν σημειωθεί, με εκτεταμένη δωρεάν προβολή της Ηπείρου στη NET (Μένουμε Ελλάδα), στο TV 100 (Θεσσαλονίκη), στο Super B (Πάτρα) και σε αρκετά άλλα περιφερειακά τηλεοπτικά κανάλια.

ii) Δημιουργική χρήση Διαδικτύου για προώθηση της Ηπείρου χωρίς κόστος.

Αφορά τη συστηματική χρήση του διαδικτύου με ενέργειες όπως:

- Αποστολή e-mails με φωτογραφίες της Περιφέρειας με προβολές παρουσίασης power point.
- Αποστολή με e-mail teasers που να αφορούν την Περιφέρεια.
- Δημιουργία μικρών βίντεο και προβολής τους μέσω youtube.
- Δημιουργία σελίδων κοινωνικής δικτύωσης (Social Media) (Facebook, Tweeter, Google + κλπ.).

15.3. ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Η συνεχής εξέλιξη της τεχνολογίας που αφορά το διαδίκτυο προσφέρει όλο και περισσότερα εργαλεία (features), κατάλληλα για την προώθηση και προβολή των τουριστικών προϊόντων. Μερικές από τις on-line τακτικές επικοινωνίας, που η στρατηγική του ΕΟΤ⁷³, έδωσε έμφαση είναι οι εξής:

□ Σύστημα συμμετοχικών ΜΜΕ (Social Media)

- **Blogs:** Εφημερίδα on-line που ενημερώνει το κοινό για ότι νεότερο στην Περιφέρεια. Μια επιλογή είναι να δημιουργηθεί ένα ειδικό blog όπου οι υπεύθυνοι για τον τουρισμό της Περιφέρειας ή κάθε Νομού θα μπορούν να γραφούν πάνω σε συγκεκριμένα θέματα κάθε εβδομάδα ή να ενημερώνονται για τυχόν προβλήματα που εντοπίζονται σε τουριστικές περιοχές του τόπου. Επιπλέον, πρέπει να δημιουργηθούν θεματικά blogs για ευεξία, πολιτιστικά, ναυτικά και άλλα θέματα, προκειμένου να ικανοποιούν τα διάφορα τουριστικά ενδιαφέροντα.
- **Διαδικτυακές κοινότητες:** Εδώ οι τουρίστες μπορούν να κάνουν up-load φωτογραφίες, βίντεο κλπ. σχετικά με την εμπειρία τους στην Περιφέρεια. Με την δημιουργηθεί ενός ειδικού καναλιού στο Youtube θα μπορούν να γίνονται up-load προωθητικά βίντεο. Επίσης, θα μπορούσαν να αποτελέσουν φωτογραφίες και βίντεο για την Ήπειρο, μέρος ενός διαγωνισμού, όπου θα βραβεύονται οι καλύτερες.
- **Podcast:** Η Περιφέρεια μπορεί να δημιουργήσει ακουστικά αρχεία και αρχεία βίντεο που θα είναι διαθέσιμα σε συνδρομητές, όπως ακουστικούς οδηγούς των Ιωαννίνων, Πρέβεζας, Άρτας και Ηγουμενίσας, για Μουσείων της Περιφέρειας ή συγκεκριμένων πόλων έλξης κλπ.

⁷³ Συνολικό Σχέδιο Μάρκετινγκ 2007-2013 του ΕΟΤ, Ιούλιος 2007

- **Φόρουμ:** όπου οι τουρίστες θα μπορούν να αναζητούν συγκεκριμένες πληροφορίες, να εκφράζουν τη γνώμη τους αναφορικά με συγκεκριμένα θέματα ή να κάνουν συζήτηση on-line.
- **“Second Life”:** Πρόκειται για εικονικό κόσμο με περίπου 8 εκατομμύρια κατοίκους. Όλο και περισσότερες εταιρείες ανά τον κόσμο διαφημίζουν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες σε αυτή την ιστοσελίδα. Επίσης τις δημιουργούν ή τις αναπαράγουν σε μία άλλη ζωή.

Κάθε ένας διαφορετικός τύπος συμμετοχικών ΜΜΕ θα διαθέτει το δικό του χώρο στην ιστοσελίδα της Περιφέρειας. Επιπλέον, μία υπηρεσία θα πρέπει να είναι υπεύθυνη να επισκέπτεται και να συμμετέχει στα πιο διάσημα blogs, διαδικτυακές κοινότητες, wikis, κλπ. που σχετίζονται με τον τουρισμό προκειμένου να ενισχύσει την παρουσία της Περιφέρειας στο ιντερνέτ και να προσελκύσει κίνηση στην ιστοσελίδα της.

□ Ηλεκτρονικά περιοδικά (E- magazines)

Κοινό-Στόχος των ηλεκτρονικών περιοδικών αποτελούν οι Tour Operators, τα SITP (Γραφεία διοργάνωσης ταξιδίων ειδικού ενδιαφέροντος), οι ειδικοί για ταξίδια στην Ελλάδα και σχετικά κλαμπ και ενώσεις, κλπ.

Πρόκειται για περιοδικά τα οποία εκδίδονται κάθε δίμηνο μέσω ιντερνέτ για συνεχή ενημέρωση του εμπορίου και των ΜΜΕ αναφορικά με το τουριστικό «γίγνεσθαι» κάθε τομέα στην Ελλάδα. Τα περιοδικά περιέχουν πληροφορίες αναφορικά με νέες εμπειρίες, εκδηλώσεις, εστιατόρια, ψώνια, ξενοδοχεία και λοιπά (πχ. τομέας Ύπαιθρος, επίκαιρες πληροφορίες σχετικά με τα νέα καταλύματα στην ύπαιθρο, τις τοπικές εκδηλώσεις και φεστιβάλ, νέες θεματικές διαδρομές και δραστηριότητες, κλπ). Κύριος σκοπός της δράσης αυτής είναι να τηρείται ενήμερο το εμπόριο και τα ΜΜΕ και να δίνονται καλύτερες πληροφορίες για την Ελλάδα σε δυνητικούς πελάτες.

Το Κεντρικό Γραφείο Τύπου είναι υπεύθυνο για την σύνταξη, το σχεδιασμό και τη διανομή του περιοδικού στα ΜΜΕ και στους μεσάζοντες.

Η δράση αυτή περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- Συνεισφορά επιχειρήσεων (παροχή τακτικών πληροφοριών, χορηγίες, κλπ.) και αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της έκδοσης (διαφήμιση, αύξηση του αριθμού των επισκεπτών κλπ.)
- Κατάρτιση ετήσιου προγράμματος που επιτρέπει την έκδοση - σε διμηνιαία βάση - των πιο πρόσφατων νέων γύρω από την Ελλάδα συμπεριλαμβανομένων νέων πτήσεων, ξενοδοχειακών εταιριών, ανάπτυξη νέων τουριστικών δραστηριοτήτων, εκδηλώσεων, επισκέψεις διάσημων στην Ελλάδα, καινοτομίες, ειδικές προσφορές, κλπ. Για τον καθορισμό του ετήσιου προγράμματος επιλεγεί μια εταιρεία δημοσίων σχέσεων
- Το e-magazine πρέπει να θεωρείται εργαλείο προκειμένου να προσελκύει το ενδιαφέρον του εμπορίου και των ΜΜΕ. Κατά συνέπεια, όλες οι πληροφορίες που θα λαμβάνονται από συνεργάτες, καθώς και των ειδήσεων, πρέπει να είναι αξιόπιστες.
- Για την αποστολή του e-magazine, απαιτείτε η δωρεάν εγγραφή. Πρόκειται για έναν τρόπο ελέγχου της διάδοσής του, των πραγματικά ενδιαφερόμενων καθώς και εντοπισμού των σημείων που απαιτούν μεγαλύτερη προσπάθεια ούτως ώστε να προσελκύει την προσοχή.

Η συγκεκριμένη δράση προϋποθέτει την ενεργή συνεργασία των ελληνικών τουριστικών επιχειρήσεων και των τοπικών φορέων τουρισμού, προκειμένου να παράσχουν στο Κεντρικό Γραφείο Τύπου τα νέα που συνθέτουν το περιεχόμενο του περιοδικού.

Περιεχόμενα του περιοδικού:

- *Τομέας στατιστικών και ερευνών*: στατιστικά στοιχεία, έρευνες, μελέτες, εκθέσεις πληροφοριών μάρκετινγκ, κλπ.
- *Τομέας ανταγωνιστικότητας*: νέες εγκαταστάσεις, νομοθεσία, επενδύσεις, νέες αεροπορικές εταιρίες / πτήσεις, καινοτομίες, κλπ.
- *Τομέας Μάρκετινγκ*: αποτελέσματα υλοποιημένων δράσεων μάρκετινγκ, νέων αγορών και κλάδων, τάσεων στις αγορές πηγές, συνεντεύξεις με επαγγελματίες του τουριστικού κλάδου, κλπ.
- Ειδικά προγράμματα.

□ **Webinars**

Κοινό-Στόχος των webinars είναι Γραφεία Ταξιδιών, Tour Operators, SITP (Γραφεία διοργάνωσης ταξιδιών ειδικού ενδιαφέροντος), ενώσεις, σύλλογοι, κλπ. Σκοπός των webinars είναι η ενημέρωση μεσαζόντων για νέα προϊόντα, νέες προσφορές, κλπ. προκειμένου να δημιουργηθούν κίνητρα για αγορά ταξιδιών στην Ελλάδα .

Πρόκειται για τριμηνιαίο διαδραστικό on-line σεμινάριο μεταξύ αφενός των μεσαζόντων στις χώρες προέλευσης τουριστών και αφετέρου ενός Έλληνα εκπαιδευτή, ο οποίος θα μεταδίδει τα νέα του τουριστικού τομέα στην Ελλάδα. Η δράση αυτή είναι οικονομική, καθώς οι μεσάζοντες δεν χρειάζεται να μεταβούν σε συγκεκριμένο μέρος για να συμμετάσχουν στο σεμινάριο.

Αναγκαίες προδιαγραφές:

- Για να μετάσχουν σε ένα webinar, οι μεσάζοντες πρέπει να είναι εγγεγραμμένοι στην ιστοσελίδα του ΕΟΤ, η οποία για τους ίδιους θα είναι περιορισμένης πρόσβασης. Επιπλέον, μόνο οι μεσάζοντες που διαθέτουν πρόσκληση μπορούν να συμμετάσχουν στο on-line σεμινάριο.
- Οι τοπικές επιχειρήσεις πρέπει να παρέχουν τακτικά πληροφορίες αναφορικά με τα νέα προϊόντα, προωθητικές ενέργειες, προσφορές κοκ. προκειμένου να συλλέγονται οι πληροφορίες που θα μεταδίδονται στους μεσάζοντες.

Μετά την ολοκλήρωση κάθε webinar, είναι απαραίτητο να ληφθεί feedback από τους συμμετέχοντες προκειμένου να διαπιστωθεί εάν βρίσκουν το περιεχόμενο του webinar ενδιαφέρον. Μία επιλογή είναι να καταρτιστεί ένα σύντομο ερωτηματολόγιο on-line όπου οι συμμετέχοντες θα μπορούν να αξιολογούν τα διάφορα θέματα που συζητούνται και επίσης να προτείνουν νέα θέματα προς συζήτηση για το επόμενο webinar.

15.4. ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

Με βάση το συνολικό σχέδιο Μάρκετινγκ του ΕΟΤ για την χρονική περίοδο 2007-2012, μερικές από τις τακτικές πωλήσεων που θα μπορέσει να συμμετάσχει η Περιφέρεια είναι οι εξής:

□ **SuperWeb**

Κοινό-Στόχος του Super Web αποτελούν οι δυνητικοί τουρίστες με πρόσβαση στο Internet, ο Ελληνικός τουριστικός τομέας, οι μεσάζοντες και τα ΜΜΕ.

Σκοπός του είναι να ενημερώνει και να προωθεί ενεργά την Ελλάδα, τις επιμέρους κατηγορίες επιχειρήσεων και τους διακριτούς τουριστικούς τομείς μεταξύ καταναλωτών και μεσαζόντων και η πραγματοποίηση άμεσων κρατήσεων.

Οι καταναλωτές θα έχουν on-line πρόσβαση μέσω της ιστοσελίδας του ελληνικού τουρισμού στη συνολική τουριστική προσφορά της Ελλάδας. Το portal θα αποτελεί σημείο πρόσβασης στις πληροφορίες για ελληνικούς προορισμούς, τουριστικούς τομείς, παρόχους υπηρεσιών, τοπικούς πράκτορες, καταλύματα κλπ.

Θα παρέχει δυνατότητα κράτησης και πληρωμής on-line στοχεύοντας στους τελικούς καταναλωτές. Θα αποτελεί επίσης το εργαλείο κρατήσεων τόσο για τους «Greek Angels» όσο και για τα γραφεία που ειδικεύονται στον προορισμό «Ελλάδα».

Πέρα από αυτό, η ιστοσελίδα του ελληνικού τουρισμού θα διαθέτει:

- Διαδικτυακή κοινότητα.
- Προηγμένα χαρακτηριστικά: Downloads μουσικής, screensavers, wallpapers κλπ.
- Χάρτες/κυκλικές περιηγήσεις, ξενοδοχεία, εγκαταστάσεις, πρόσβαση, έθιμα, κλίμα, φαγητό, ιστοιμία συναλλάγματος, κλπ.
- Νέα από την Ελλάδα: ενημερωμένο πρόγραμμα δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων
- Σελίδες των ειδικών: αναλυτικές πληροφορίες που σχετίζονται με συγκεκριμένα θέματα όπως γκολφ, ευεξία, ύπαιθρος, κλπ.

□ **Σύστημα κρατήσεων on-line**

Το σύστημα κρατήσεων on-line αποτελεί μία κεντρική μηχανή κρατήσεων τόσο για τους τελικούς χρήστες όσο και τους τοπικούς μεσάζοντες.

Η Ελλάδα ανέπτυξε ένα σύστημα κρατήσεων με ευκολίες πληρωμών on-line ενσωματώνοντας ένα προηγμένο δυναμικό σύστημα δημιουργίας πακέτων: Αφενός, ο ταξιδιώτης θα είναι σε θέση να δημιουργήσει πακέτα προσαρμοσμένα στα μέτρα του. Αφετέρου, οι τοπικοί μεσάζοντες θα έχουν την δυνατότητα να δημιουργήσουν ηλεκτρονικά πακέτα (e-packages) προς πώληση στην Ιστοσελίδα Τουρισμού της Ελλάδας.

Ορισμένες προδιαγραφές της πλατφόρμας κρατήσεων είναι οι εξής:

- Ασφαλής ηλεκτρονικές πληρωμές.
- Ειδική ενότητα ταξιδιωτικών μεσαζόντων με ελεγχόμενη πρόσβαση (όπου οι πιστοποιημένοι τοπικοί μεσάζοντες μπορούν να «ανεβάσουν» τα πακέτα τους).

- Διαπραγματεύσεις με άλλους παρόχους για συμπληρωματικές υπηρεσίες (αεροπορικές εταιρείες, εταιρείες ενοικίασης αυτοκινήτων, σιδηρόδρομος, εταιρείες τουριστικών λεωφορείων κλπ.), προκειμένου να δημιουργηθεί ειδική ενότητα για την πώληση εισιτηρίων από την ιστοσελίδα τουρισμού της Ελλάδας.
- Εύκολη και γρήγορη πλοήγηση και διαδραστικότητα.
- Δυνατότητα τηλεφωνικών κρατήσεων από ανακατεύθυνση καταναλωτών στο τηλεφωνικό/διαδικτυακό κέντρο Greek Angels.

□ **Πρόγραμμα «Αγοράστε» Ελλάδα**

Κοινό-Στόχος του προγράμματος αποτελούν γραφεία Ταξιδίων (διευθυντές προϊόντων ή υπεύθυνοι συμβολαίων), αλυσίδες ταξιδιωτικών γραφείων, SITP (Γραφεία διοργάνωσης ταξιδίων ειδικού ενδιαφέροντος), ενώσεις, κλαμπ, κλπ.

Σκοπός του είναι η προώθηση εμπορικών επαφών μεταξύ της Ελλάδας και μεσαζόντων σε επιλεγμένες γεωγραφικές ζώνες. Θα πραγματοποιείται μέσω πρόσκλησης ενός περιορισμένου αριθμού μεσαζόντων σε συνάντηση εργασίας στην Ελλάδα με σκοπό:

- Εξοικείωση με τον προορισμό και να «βιώσουν» τα τουριστικά προϊόντα και την ποιότητα της προσφοράς.
- Συνάντηση με παρόχους υπηρεσιών όπως DMC, καταλύματα, γραφεία εισερχόμενου τουρισμού, ειδικοί προϊόντων, κλπ.
- Διαπραγμάτευση της αγοράς υπηρεσιών και/ή πακέτων. Η εκδήλωση θα αποτελείται από δύο διακριτά μέρη:
 - Pre-tours / post-tours: όπου οι προσκεκλημένοι μεσαζόντες θα επισκέπτονται μια περιοχή της χώρας. Οι περιηγήσεις αυτές θα διαρκούν από 2 έως 3 ημέρες.
 - Εργαστήριο: παρουσίαση εταιρειών και εμπορικές συνομιλίες με το σύστημα των προκαθορισμένων συναντήσεων.

Παραδείγματα Προδιαγραφών ανά Τομέα:

• *Παραθαλάσσιες Διακοπές (Buy Seaside):*

- Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Φθινόπωρο
- Επισκέψεις σε νέα θέρετρα και ξενοδοχεία.
- Προσκεκλημένοι τοπικοί παράγοντες: αντιπρόσωποι καταλυμάτων, DMC, ελληνικές αεροπορικές εταιρείες, γραφεία εισερχόμενου τουρισμού.

• *Περιήγηση (Buy Touring).*

- Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Φθινόπωρο
- Προτεινόμενες διαδρομές: Ζαγοροχώρια. Επισκέψεις σε μοναστήρια, μοναδικά χωριά, διαδρομές οίνου και ελιάς, αρχαιολογικοί χώροι και φυσικά τοπία.
- Προσκεκλημένοι τοπικοί παράγοντες: Ενώσεις Ξενοδόχων και Τουριστικών Καταλυμάτων, διοργανωτές κυκλικών περιηγήσεων, DMC, εκπρόσωποι εταιρειών ενοικίασης αυτοκινήτων και φεριμπότ, Δήμοι κλπ.

Βασικοί παράγοντες επιτυχίας της εκδηλώσεις είναι οι εξής:

- Προσκεκλημένοι θα είναι μόνο οι μεσάζοντες που έχουν μεγάλη πιθανότητα να αυξήσουν τον αριθμό των πακέτων που πωλούν για την Ελλάδα.
- Ο αριθμός των αγοραστών και πωλητών πρέπει να είναι ισορροπημένος προκειμένου να μειωθεί πιθανός χρόνος αναμονής κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων.
- Η συνάντηση εργασίας πρέπει να διοργανώνεται σε συνεργασία με τους εκπροσώπους επιλεγμένων προορισμών τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα.

□ **CRM (Customer Relationship Management)**

Κοινό-Στόχος του τμήματος Διαχείρισης Πελατειακών Σχέσεων είναι οι καταχωρημένοι καταναλωτές στη βάση δεδομένων.

Ο σκοπός του εγχειρήματος είναι η απόκτηση πιστών πελατών και οι συστάσεις τους προς φίλους και γνωστούς .

Δημιουργία τμήματος Διαχείρισης Πελατειακών Σχέσεων (Customer Relationship Management ή CRM) προκειμένου να καλλιεργηθεί μια μόνιμη σχέση με τους καταναλωτές που θα καταχωρηθούν στη βάση δεδομένων της Ελλάδας. Σκοπός της πρωτοβουλίας αυτής είναι να υπάρχει διαδραστική σχέση με τους παλαιότερους τουρίστες προκειμένου μιας καλύτερης γνωριμίας (κίνητρα ταξιδιού, χόμπι, αγαπημένος μήνας διακοπών, πηγές πληροφοριών, συνήθειες κρατήσεων, κλπ) και κατά συνέπεια να τους αποστέλλονται προσφορές ειδικού ενδιαφέροντος. Η εδραίωση της τακτικής αυτής σχέσης αποσκοπεί επίσης να δώσει κίνητρα στους παλαιότερους τουρίστες να συστήσουν στους φίλους και συγγενείς, καθώς και στην εξασφάλιση πολύτιμου feedback για τη βελτίωση του ελληνικού τουριστικού μοντέλου.

Υλοποίηση:

Ο ΕΟΤ πρέπει να ενθαρρύνει τη δημιουργία ενός συστήματος Διαχείρισης Πελατειακών Σχέσεων (CRM) που θα χρησιμοποιεί τη βάση δεδομένων της Ελλάδας με τους ακόλουθους στόχους:

- Την επικοινωνία με παλαιότερους τουρίστες μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με σκοπό την ολοκλήρωση του προσωπικού τους προφίλ. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με ένα σύντομο ερωτηματολόγιο on-line.
- Μόλις ολοκληρωθούν τα προφίλ των τουριστών, μπορούν να αποσταλούν ειδικές προσφορές στους τουρίστες που θα ταιριάζουν με τα ενδιαφέροντα και τα κίνητρά τους. Υπό αυτή την έννοια, η Ελλάδα θα ανταμείβει την πιστότητα και θα προσφέρει ειδικές εκπτώσεις στους «πιστούς» τουρίστες, καθώς και σε όσους έρχονται μετά από σύσταση πρώην τουριστών.
- Προκειμένου να διατηρηθεί τακτική επικοινωνία, τα συστήματα CRM θα μπορούσαν να αποστέλλουν γενικές πληροφορίες σχετικά με τα τουριστικά νέα της Ελλάδας προκειμένου να δοθεί κίνητρο επαναλήψεις και διάδοσης από στόμα σε στόμα. Εδώ, πρέπει να σημειώσουμε ότι ο τουρίστας δεν πρέπει να αισθάνεται ότι βομβαρδίζεται από μηνύματα. Κατά συνέπεια, οι πληροφορίες πρέπει να αποστέλλονται επιλεκτικά και προσεχτικά.
- Μία φορά ετησίως, θα μπορούσαν να αποστέλλονται ερωτηματολόγια βαθμού ικανοποίησης στη βάση δεδομένων των CRM προκειμένου να αξιολογείται η επίδοση των CRM.

□ Δημιουργία Πακέτων on-line

Σκοπός των on-line τουριστικών πακέτων είναι η ενίσχυση των άμεσων κρατήσεων διακοπών στην Ελλάδα και η βελτίωση της προσφοράς προϊόντων της Ελλάδας.

Το σύστημα δημιουργίας πακέτων on-line θα επιτρέψει στους επισκέπτες της ιστοσελίδας του ελληνικού τουρισμού να πραγματοποιήσουν αυτόματη αναζήτηση για την ανεύρεση μεγάλης ποικιλίας ταξιδιωτικών πακέτων από όλες τις τουριστικές επιχειρήσεις που συμμετέχουν στο σύστημα.

Οι δυνητικοί πελάτες θα μπορούν να δώσουν τα δικά τους κριτήρια αναζήτησης:

- Τύπος διακοπών (πολιτιστικές, παραθαλάσσιες, ναυτικές, κλπ.)
- Τύπος καταλύματος (αγροτικό, ξενοδοχεία boutique, οικογενειακά θέρετρα, κλπ.)
- Διάρκεια παραμονής
- Επιπλέον υπηρεσίες (ενοικίαση αυτοκινήτου, ξεναγήσεις, δραστηριότητες, κλπ.)

Οι πελάτες θα μπορούν να πραγματοποιούν ηλεκτρονικές πληρωμές μέσω ασφαλούς πύλης πληρωμών (πχ. Pay Pal). Οι ελληνικές επιχειρήσεις (καταλύματα, γραφεία εισερχόμενου τουρισμού, διοργανωτές εκδηλώσεων κλπ.) θα εκπαιδεύονται και θα ενθαρρύνονται να συμμετέχουν ενεργά στο σύστημα αυτό μέσω της προσφοράς προϊόντων.

□ Τηλεφωνικό/Διαδικτυακό κέντρο “GREEK ANGELS”

Κοινό-Στόχος του τηλεφωνικού/διαδικτυακού κέντρου είναι οι δυνητικοί τουρίστες και άλλοι φορείς που συνεργάζονται με την Ελλάδα.

Στόχος του τηλεφωνικού/διαδικτυακού κέντρου Greek Angels είναι να γίνει η «φωνή» της Ελλάδας τόσο στο τηλέφωνο όσο και on-line. Ο ρόλος του θα είναι ενημερωτικός. Οι τουρίστες θα είναι σε θέση να λαμβάνουν πληροφορίες και βοήθεια προκειμένου να βρουν την καλύτερη λύση για τις διακοπές τους στην Ελλάδα. Η υποστήριξη πωλήσεων on-line θα έχει περιορισμένη προσπέλαση για τους συμμετέχοντες στο ειδικό πρόγραμμα.

Επίσης, θα είναι αρμόδιο να παρέχει βοήθεια στους τουρίστες κατά τη διάρκεια των διακοπών τους στην Ελλάδα καθώς και να παρέχει υπηρεσίες τηλεμάρκετινγκ (τηλεφωνικές κλήσεις σε δυνητικούς πελάτες από τη βάση δεδομένων και ενημέρωση για ειδικές προσφορές διακοπών στην Ελλάδα).

Αρχικά, οι υπηρεσίες του Greek Angels θα παρέχονται μέσω τηλεφώνου ή on-line αλλά κατά την εξέλιξη του προγράμματος, προσωπικό με ειδική στολή θα «περιπολεί» τους κυριότερους προορισμούς ενώ θα βρίσκεται σε άμεση προσωπική επαφή με τους επισκέπτες.

Θα παρέχονται πληροφορίες on-line μέσω skype, msn messenger και άλλων εξελιγμένων εργαλείων. Αρχικά, οι πληροφορίες θα δίδονται σε τέσσερις γλώσσες: ελληνικά, αγγλικά, γερμανικά και ιταλικά - τις γεωγραφικές αγορές προτεραιότητας για την Ελλάδα.

Ο ΕΟΤ, σε συνεργασία με τις Περιφέρειες, την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τις σχετιζόμενες ελληνικές τουριστικές επιχειρήσεις πρέπει να δημιουργήσει ένα τηλεφωνικό/διαδικτυακό κέντρο “Greek Angels”, με τις ακόλουθες κύριες αρμοδιότητες:

- Παροχή πληροφοριών σε δυνητικούς επισκέπτες και ταξιδιωτικούς μεσάζοντες. Οι πληροφορίες θα δίδονται από τηλεφώνου, e-mail, fax και συμβατικό ταχυδρομείο. Το προσωπικό θα απαντά επίσης σε ερωτήματα που θα έρχονται on-line μέσω της ιστοσελίδας του ελληνικού τουρισμού.
- Ανάπτυξη και συντήρηση τόσο της επαγγελματικής όσο και της πελατειακής βάσης δεδομένων.
- Άμεσες δραστηριότητες μάρκετινγκ προς τον τελικό καταναλωτή: Προωθητικό υλικό όπως φυλλάδια προϊόντων και προορισμών, τουριστικά είδη και αναμνηστικά θα αποστέλλεται μαζί με τις ειδικές προσφορές ταξιδίων στους παραθεριστές που ζητούν πληροφορίες για την Ελλάδα.
- Διαχείριση ταχυδρομικής παράδοσης του προωθητικού υλικού στους ταξιδιωτικούς μεσάζοντες και άλλους οργανισμούς.
- Υπηρεσία κρατήσεων τόσο για πακέτα διακοπών όσο και για εισιτήρια εκδηλώσεων στην Ελλάδα: Οι κρατήσεις θα πραγματοποιούνται μέσω της πλατφόρμας κρατήσεων στην ιστοσελίδα του Ελληνικού τουρισμού.
- Διαχείριση πελατειακών σχέσεων και ιδίως διαχείριση παραπόνων των πελατών.
- Διαχείριση αποθεμάτων προωθητικού υλικού.
- Παροχή feedback για βελτίωση της ιστοσελίδας του Ελληνικού Τουρισμού, περιλαμβάνοντας πληροφορίες για συχνές ερωτήσεις.
- Καθοδήγηση δυνητικών πελατών σε Tour Operators που ειδικεύονται στην Ελλάδα και που βρίσκονται κοντά στην οικεία ή το γραφείο του ατόμου που ζητά πληροφορίες.

Το τηλεφωνικό/διαδικτυακό κέντρο Greek Angels θα έχει θετική συνεισφορά στον προορισμό εφόσον πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- Ο αριθμός τηλεφωνικής επικοινωνίας της υπηρεσίας “Greek Angels” πρέπει να γίνει ευρέως γνωστός. Για το λόγο αυτό, πρέπει να συμπεριληφθεί σε όλες τις επικοινωνιακές προσπάθειες της Ελλάδας.
- Η υπηρεσία πρέπει να λειτουργεί με επαγγελματικό και αποτελεσματικό τρόπο, δηλ. με άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό, συμπεριφορά που προσανατολίζεται στην εξυπηρέτηση πελατών, γνώση ξένων γλωσσών και τεχνολογίας πληροφοριών.

□ **Άμεσο Μάρκετινγκ**

Σκοπός η αποστολή ειδικών προσφορών σε πιθανούς πελάτες προκειμένου να αυξηθούν οι κρατήσεις κατά τις ενδιάμεσες εποχές.

Η δράση συνίσταται στην ταχυδρομική αποστολή συγκεκριμένων προσφορών σε πιθανούς πελάτες που περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων της Ελλάδας. Η αποστολή διαφημιστικού ταχυδρομείου θα πραγματοποιείται σε μηνιαία βάση. Η βάση δεδομένων της Ελλάδας αποτελείται από ιδιώτες που έχουν ζητήσει πληροφορίες για ταξιδιωτικούς προορισμούς στην Ελλάδα, ειδικότερα:

- Άτομα που καλούν το τηλεφωνικό/διαδικτυακό κέντρο Greek Angels ή επισκέπτονται την ιστοσελίδα τους.
- Άτομα που ζητούν περισσότερες πληροφορίες για τον προορισμό στα τουριστικά γραφεία της Ελλάδας.

- Παλαιότεροι πελάτες.

Η αποστολή διαφημιστικού ταχυδρομείου θα περιέχει επιστολή παρουσίασης που θα προσκαλεί τους παραλήπτες να αγοράσουν πακέτο διακοπών σε ελληνικούς προορισμούς απευθείας από παρόχους πακέτων ή μέσω της τουριστικής ιστοσελίδας της Ελλάδας και του “Greek Angels” ή μέσω του δικτύου «Ελλάδα 2000». Η επιστολή θα προβάλλει την ομορφιά και την μεγάλη ποικιλία εμπειριών που μπορούν να βιώσουν οι ταξιδιώτες σε ελληνικούς προορισμούς καθ’όλη τη διάρκεια του έτους.

Υλοποίηση:

Για την ορθή υλοποίηση της τακτικής «Άμεσου μάρκετινγκ», απαιτούνται ορισμένες κινήσεις:

- Δημιουργία ολοκληρωμένου προσωπικού προφίλ δυνητικών και παλαιότερων τουριστών. Θα πραγματοποιείται μέσω της δημιουργίας ενός πρότυπου ερωτηματολογίου που θα συμπληρώνεται όταν ένας δυνητικός τουρίστας ζητά πληροφορίες στο τηλεφωνικό/διαδικτυακό κέντρο “Greek Angels”, στα τουριστικά γραφεία ή στην ιστοσελίδα του ΕΟΤ. Παράλληλα, η ηλεκτρονική πλατφόρμα CRM θα επικοινωνήσει με πρώην τουρίστες μέσω mail με σκοπό την ολοκλήρωση του προσωπικού τους προφίλ.
- Αναζήτηση χορηγιών από πράκτορες ταξιδιωτικού εμπορίου και τοπικούς πράκτορες προκειμένου να συμπεριληφθούν στη λίστα προσφορών που θα αποσταλεί σε δυνητικούς πελάτες.

Με την ολοκλήρωση των προφίλ των τουριστών, θα επιλέγονται και θα αποστέλλονται ειδικές προσφορές σε δυνητικούς και παλαιότερους τουρίστες. Είναι σημαντικό να αποστέλλονται μόνο προσφορές που είναι σχετικές με το προφίλ και τα ενδιαφέροντα των παραληπτών.

Μία φορά ετησίως, πρέπει να αποστέλλονται ερωτηματολόγια ικανοποίησης στη βάση δεδομένων τουριστών προκειμένου να αξιολογηθεί το περιεχόμενό τους.

□ Ταξίδια Εξοικείωσης (Fam Trips)

Κοινό-Στόχος Fam Trips είναι ταξιδιωτικά γραφεία με σκοπό την ενημέρωση για τα τουριστικά προϊόντα, τους πόλους έλξης και τους προορισμούς της Ελλάδας και την ενθάρρυνση τους να πουλήσουν περισσότερα ταξίδια στην Ελλάδα.

Τα ταξίδια εξοικείωσης είναι εκπαιδευτικά ταξίδια που απευθύνονται σε ταξιδιωτικούς πράκτορες -ευρισκόμενους στις χώρες προέλευσης τουριστών, αλλά και σε διοργανωτές συνεδρίων, Οίκους Ταξιδιών Κινήτρων και άλλους ταξιδιωτικούς μεσάζοντες. Τα ταξίδια εξοικείωσης διοργανώνονται από εθνικούς / περιφερειακούς φορείς σε συνεργασία με τοπικούς επιχειρηματίες, οι οποίοι μπορούν να συμβάλλουν στα ταξίδια εξοικείωσης είτε οικονομικά ή προσφέροντας δωρεάν υπηρεσίες όπως διαμονή, δοκιμές προϊόντων, γεύματα, μεταφορά, κλπ.

Στα ταξίδια εξοικείωσης δεν θα πρέπει να αναμειγνύονται διαφορετικοί τύποι μεσαζόντων, καθώς έχουν διαφορετικά ενδιαφέροντα και ανάγκες. Τα γκρουπ δεν πρέπει να ξεπερνούν τα 15 άτομα ανά ταξίδι, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η μαθησιακή εμπειρία, η εξατομίκευση και να μην αντιμετωπίζεται ως δωρεάν διακοπές.

Οι προσκλήσεις συμμετοχής σε ταξίδια εξοικείωσης μπορούν να γίνουν σε συνεργασία με tour operators, αφήνοντας σε αυτούς την επιλογή των ταξιδιωτικών πρακτόρων που θα έρθουν στην Ελλάδα.

Οι θετικές ή αρνητικές εντυπώσεις που θα αποκομίσουν οι συμμετέχοντες θα μεταφραστούν έπειτα σε καλύτερες ή χειρότερες συστάσεις και πωλήσεις. Μετά το πέρας του ταξιδιού πρέπει να γίνει επικοινωνία με τους μετέχοντες (follow-up) για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της συμμετοχής.

Υλοποίηση:

Με σκοπό την εξασφάλιση του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους από τη δράση αυτή, απαιτείται καλός σχεδιασμός και οργάνωση. Συνίστανται τα ακόλουθα:

- **Επιλογή των συμμετεχόντων στα «ταξίδια εξοικείωσης».** Η επιλογή θα μπορούσε να πραγματοποιείται από τον ΕΟΤ και τις Περιφέρειες σε συνεργασία με τοπικούς τουριστικούς φορείς (LMU), ή θα μπορούσε να ανατεθεί στους Τ.Ο, οι οποίοι θα επιλέγουν τα ταξιδιωτικά γραφεία που πραγματοποιούν τις καλύτερες πωλήσεις.
- **Συνάντηση με διάφορους τοπικούς παράγοντες** προκειμένου να διαπιστώσουν τη προθυμία τους να συμμετέχουν είτε οικονομικά ή προσφέροντας υπηρεσίες όπως διαμονή, δοκιμές προϊόντων, γεύματα, μεταφορά κλπ.
- Η ανάπτυξη ενός προγράμματος «Ταξιδίων Εξοικείωσης» εστιάζει στην επίσκεψη των **τοποθεσιών/πόλων έλξης που ο ΕΟΤ και οι Περιφέρειες έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον να προωθήσουν.** Μια επιλογή είναι η ανάπτυξη θεματικού προγράμματος, διαιρεμένου σε ομάδες ανά τομέα (ομάδα ναυτικού τομέα, ομάδα τομέα παραθαλάσσιων διακοπών κοκ). Οι ομάδες των συμμετεχόντων θα μπορούσαν να διαμορφωθούν ανάλογα με τα ενδιαφέροντα του τομέα.
- **Πρόσκληση των επιλεγμένων ταξιδιωτικών γραφείων.** Η πρόσκληση θα περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία που σχετίζονται με το πρόγραμμα.
- Κατά τη διάρκεια του «Ταξιδιού Εξοικείωσης», οι συμμετέχοντες θα συνοδεύονται από έναν ξεναγό. **Ο ρόλος του ξεναγού είναι πρωταρχικής σημασίας για την επιτυχία** της δράσης, καθώς οι συμμετέχοντες θα αναπαράγουν τα λόγια του ξεναγού για να εξηγήσουν στους πελάτες τους τα κύρια χαρακτηριστικά διακοπών στην Ελλάδα. Στο τέλος κάθε ταξιδιού οι συμμετέχοντες στο «Ταξίδι Εξοικείωσης» θα παραλάβουν ένα kit με όλες τις πληροφορίες σχετικές με την επίσκεψή τους.

Κατά τη διάρκεια των μηνών μετά τα «Ταξίδια Εξοικείωσης», απαιτείται follow-up προκειμένου να μετρηθεί η επίδραση της δράσης, καθώς και να διορθωθούν οι πτυχές των «Ταξιδίων Εξοικείωσης» που θα μπορούσαν να βελτιωθούν μετά το feedback των συμμετεχόντων.

□ Ενημερωτικό δελτίο προϊόντων on-line

Κοινό-Στόχος ενημερωτικού δελτίου είναι Tour Operators, ταξιδιωτικά γραφεία, SITP (Γραφεία διοργάνωσης ταξιδίων ειδικού ενδιαφέροντος), ενώσεις, σύλλογοι, κλπ., ώστε να λαβαίνουν τακτική ενημέρωση για τα τουριστικά νέα της Ελλάδας.

Για την τόνωση των πωλήσεων, είναι σημαντικό να ενημερώνονται τακτικά οι μεσάζοντες για νέα πακέτα και ειδικές προσφορές. Με την ηλεκτρονική αποστολή ενημερωτικών δελτίων με ειδικές προφορές και προώθηση προϊόντων σε επιλεγμένους μεσάζοντες, αυτοί θα

διαθέτουν καλύτερα εργαλεία και ενημέρωση για να προωθήσουν πιο αποτελεσματικά την Ελλάδα. Τα ηλεκτρονικά ενημερωτικά δελτία θα αποστέλλονται μηνιαίως.

Η δράση αυτή προϋποθέτει την ενεργή συνεργασία περιφερειακών και τοπικών φορέων και του ιδιωτικού επιχειρηματικού τομέα παρέχοντας στον υπεύθυνο φορέα για την παραγωγή των ηλεκτρονικών ενημερωτικών δελτίων τις ειδήσεις που θα συγκροτήσουν τα περιεχόμενα του ενημερωτικού δελτίου.

Τα ηλεκτρονικά ενημερωτικά δελτία είναι οικονομικά, αποτελούν εξαιρετικά εργαλεία επικοινωνίας και διασφαλίζουν συνεχή επαφή με τους μεσάζοντες. Το ενημερωτικό δελτίο θα αποστέλλεται με e-mail, αλλά θα είναι επίσης διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Ελλάδας που απευθύνεται στους τουριστικούς επαγγελματίες. Για τη σύνταξη του ενημερωτικού δελτίου με τις πληροφορίες των συνεργαζόμενων φορέων απαιτείται μόνο ένα άτομο. Κατά συνέπεια, το κόστος της συγκεκριμένης δράσης είναι σχετικά χαμηλό και συνίσταται κυρίως στη συντήρηση της ιστοσελίδας και της βάσης δεδομένων.

15.5. ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

- Ø Πρωταρχική παραδοχή πρέπει να αποτελέσει το γεγονός ότι η Περιφέρεια Ηπείρου επιβάλλεται να υποστεί αναγκαίες προσαρμογές και τροποποιήσεις έτσι ώστε να καταφέρει να αναδειχθεί στο ιδιαίτερα ανταγωνιστικό τουριστικό τοπίο. Χρειάζεται ενιαία και ολοκληρωμένη διαχείριση και προβολή του τουριστικού προορισμού «Ηπειρος» (Brand Name) και καθιέρωσή του ως «προορισμού 4 εποχών».
- Ø Βασική προϋπόθεση μιας επιτυχημένης στρατηγικής μάρκετινγκ είναι τόσο η έγκαιρη επιλογή της έναρξης της οποιασδήποτε διαφημιστικής καμπάνιας όσο και το περιεχόμενο των μηνυμάτων της.
- Ø Οι υιοθετούμενες στρατηγικές μάρκετινγκ θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα επιθετικές προς το εξωτερικό.
- Ø Ζωτικής σημασίας στην επίτευξη αποτελεσματικότητας είναι η επιστράτευση πέραν των συνηθών διαφημιστικών οδών, σύγχρονων τεχνολογιών, και ιδιαίτερα του διαδικτύου, που διασφαλίζουν ταχύτητα, αμεσότητα και άμεση πρόσβαση στα δεδομένα προβολής.
- Ø Μέριμνα πρέπει να ληφθεί για τη στήριξη σειράς φορέων εμπλεκόμενων στην προώθηση του τουριστικού προϊόντος με την παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης αναφορικά με την οργάνωσή τους.
- Ø Να παρουσιαστεί έντονα το συγκριτικό πλεονέκτημα ότι η Περιφέρεια είναι ιδιαίτερα ασφαλής προορισμός.
- Ø Να προωθηθεί ο τόπος σαν ένα σύγχρονο και καλά οργανωμένο προορισμό.
- Ø Σημαντικό είναι να εμπλουτιστεί η τουριστική εικόνα, που έως και σήμερα προωθείται στις αγορές - στόχους, με τις ελκυστικές εικόνες των εναλλακτικών προορισμών και δραστηριοτήτων που προσφέρονται και να μην περιορίζεται στο γνωστό «Ηλιος και Θάλασσα».
- Ø Θα πρέπει όλοι οι εμπλεκόμενοι στην τουριστική προβολή να συμφωνήσουν σε ένα πλαίσιο -προγραμματική σύμβαση που θα περιγράφει καταρχήν τους στόχους της τουριστικής προβολής αλλά και τα αναμενόμενα αποτελέσματα.
- Ø Θα πρέπει να υπάρξει μια αξιολόγηση των προηγούμενων δράσεων σχετικών με την τουριστική προβολή, έτσι ώστε ορισμένα από τα θετικά στοιχεία που είχαν να συνεχισθούν και στις παρούσες δράσεις.

16^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Όραμα και στρατηγική της Περιφέρειας⁷⁴ αποτελεί η **«αξιοβίωτη, αυτοτροφοδοτούμενη και εξωστρεφής ανάπτυξη, εστιασμένη στις παραγωγικές δραστηριότητες που αποτελούν συγκριτικά πλεονεκτήματα και ενισχύουν την τοπική ταυτότητα, με σεβασμό στο περιβάλλον, την ιστορία και τον πολίτη της Ηπείρου»**.

Το αναπτυξιακό όραμα της Ηπείρου θα επιτευχθεί θέτοντας στρατηγικούς στόχους και κατευθυντήριες αρχές που αφορούν:

1. Στην προώθηση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της περιοχής.
2. Στην αναβάθμιση της διοικητικής ικανότητάς της.
3. Στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πολίτες.
4. Στην ορθολογική διαχείριση και αξιοποίηση των οικονομικών πόρων του Οργανισμού της Περιφέρειας.

Με βάση την υφιστάμενη κατάσταση και την ανάλυση των δυνατών σημείων, αδυναμιών, ευκαιριών και απειλών της περιοχής παρέμβασης, καταγράφονται σημαντικές ανάγκες και προβλήματα ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζονται συγκεκριμένες δυνατότητες και μια αξιόλογη δυναμική. **Σύμφωνα με το επιχειρησιακό πρόγραμμα της Περιφέρειας Ηπείρου 2012-2014**, διατυπώθηκαν οι εξής παρακάτω ειδικοί στόχοι, για την επίτευξη του οράματος:

- Παραγωγή τυποποιημένων αγροτικών προϊόντων ειδικής αναφοράς, ποιοτικών – βιολογικών – πιστοποιημένων – ανταγωνιστικών.
- Διεκδίκηση μεριδίου αγοράς με συντονισμένο marketing της επωνυμίας «Ηπειρωτικά Προϊόντα» (Brand Name).
- Δημιουργία βιοτεχνικών μονάδων με εξαγωγικό προσανατολισμό και έμφαση στη διαφορετικότητα και την καινοτομία. Παράγοντες επιτυχίας αποτελούν το ώριμο επιχειρηματικό πνεύμα, η εκπαίδευση και η δημιουργία συνεργατικών συμπράξεων.
- Ενιαία και ολοκληρωμένη διαχείριση και προβολή του τουριστικού προορισμού «Ηπειρος» (Brand Name) και καθιέρωσή του ως «προορισμού 4 εποχών».
- Ανάπτυξη, ενίσχυση και οργάνωση εναλλακτικών μορφών τουρισμού και ειδικών αθλητικών δραστηριοτήτων, άμεσα συνυφασμένων με τους πλούσιους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους.
- Προστασία, ορθολογική διαχείριση, αξιοποίηση και προβολή του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος, σε συνάρτηση με την αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (υδάτινο δυναμικό, δασικός πλούτος, υπολείμματα αγροτικών εκμεταλλεύσεων κλπ.)

⁷⁴ Όπως αναφέρεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2012-2014 - Ενότητα Α', Σεπτέμβριος 2011.

- Ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς ως προωθητικού παράγοντα της τοπικής οικονομίας.
- Επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και το ΤΕΙ Ηπείρου, η οποία θα οδηγήσει στην ενθάρρυνση της δημιουργίας νέων προϊόντων, διαδικασιών και υπηρεσιών.
- Ανάδειξη της Περιφέρειας Ηπείρου σε κέντρο αναφοράς υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής μέριμνας για όλη τη Δυτική Ελλάδα και τα Βαλκάνια.
- Βελτίωση υποδομών, κυρίως στους τομείς των βασικών οδικών αξόνων, της διαχείρισης λυμάτων και αποβλήτων, καθώς και του εκσυγχρονισμού των παρωχημένων και ανεπαρκών υποδομών στον αγροτικό τομέα (εγγειοβελτιωτικά έργα, αγροτικός εξηλεκτρισμός κλπ.).
- Αξιοποίηση της γεωστρατηγικής θέσης της Ηπείρου, με στόχο τη βελτίωση του ισοζυγίου στη διαπεριφερειακή και διασυνοριακή οικονομική δραστηριότητα.
- Αναβάθμιση της διοικητικής ικανότητας της Περιφέρειας, με βελτίωση της λειτουργίας των υπηρεσιών και των οργάνων της, επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού και ανάπτυξη της υλικοτεχνικής υποδομής της.

Τελευταίο, αλλά και σημαντικότερο για την επίτευξη των προαναφερθεισών στόχων, είναι η μόχλευση της πρωτοβουλίας σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, που θα ενισχύσει την απασχόληση και την επιχειρηματικότητα, θα προσδώσει προστιθέμενη αξία σε προϊόντα και υπηρεσίες και θα υλοποιήσει το όραμα για μια ευέλικτη, πολυσυλλεκτική και εξωστρεφή οικονομία με διακριτή τοπική ταυτότητα και προοπτική αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης.

ΠΗΓΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βαρβαρέσος Σ. – Τουρισμός, Έννοιες, Μεγέθη, Δομές, Η ελληνική πραγματικότητα, Εκδ. Προπομπός, Αθήνα 1998.
- Βαρβαρέσος Σ. – Τουρισμός, Οικονομικές Προσεγγίσεις, Β' Εκδ. Προπομπός, Αθήνα 2000.
- Ηγουμενακής Γ. – Τουριστική Οικονομία, Τόμος Α', Εκδ. Interbooks, Αθήνα 1997.
- Αθανασίου Λ. – Τουριστική Ανάπτυξη και Προστασία, ΙΤΕΠ 21, Αθήνα 2007.
- Καββαδίας Π. – Δείκτες Περιφερειακής Ανάπτυξης της Ελλάδας, ΚΕΠΕ Αθήνα 1992.
- Κοκκώσης - Τσάρτας – Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, Εκδ. Κριτική, Αθήνα 2001.
- Λαγός Δ. – Τουριστική Οικονομική, Εκδ. Κριτική, Αθήνα 2005.
- Λαγός Δ., Καλιγιαννάκης Ι., Οικονομάκης Γ., Μιχαηλίδης Π. – Περιφερειακή Διάθρωση της Απασχόλησης στην Ελλάδα (1991-2001): Μια Εμπειρική Διερεύνηση, από το 2^ο Διεθνές Συνέδριο « Διευρυμένη Ευρώπη και Περιφερειακές Ανισότητες», Εκδ. ΤΕΙ Ηπείρου, Πρέβεζα 2004.
- Πετράκος Γ. - Ψυχάρης Γ. – Περιφερειακή Ανάπτυξης στην Ελλάδα, Κριτική, Αθήνα 2004.
- Παπαδασκαλόπουλος Θ. - Χριστοφάκης Μ. – Περιφερειακός Προγραμματισμός, Εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2002.
- ΕΟΤ (Μάλλας Α.) – Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου Φάση Α' και Φάση Β': Προτάσεις για τη Στρατηγική Τουριστικής Ανάπτυξης, Αθήνα 2003.
- Φ.Ε.Κ Αρ. Φύλλου 1451, Τεύχος 2^ο, Οκτ. 2003.
- Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ηπείρου 2000-2006 + Συμπλήρωμα Προγραμματισμού.
- Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ηπείρου 2000-2006, Τελική Έκθεση Εκτέλεσης Επιχειρησιακού Προγράμματος, Ιωάννινα Σεπτ. 2010.
- Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών – Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013, Αθήνα Ιαν. 2007.
- Πανεπιστήμιο Αιγαίου (Εργαστήριο Τουριστικών Ερευνών και Μελετών) – Η Σημασία του Τουρισμού για την Ελληνική Οικονομία / Κοινωνία και Προτάσεις Πολιτικής για την Τουριστική Ανάπτυξη (Εκπ/είσα για Λογαριασμό του ΣΕΤΕ), Χίος 2010.
- Danchev Svetoslav & Πατσιώκας Ν. – Η Επίδραση του Τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Σεπτ. 2012.
- Planning Κεντρικής Ελλάδας ΑΕ - Υποδομή Σύμβουλοι ΑΕ (Οικονόμου Δ.) – Ex Ante Αξιολόγηση Επιχειρησιακού Προγράμματος Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας – Ηπείρου, Μαρτ. 2007.
- Ρ.Σ.Γ. Περιβαλλοντική Γεω-Ερευνητική Ε.Π.Ε. – Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας – Ηπείρου, Μαρτ. 2007.
- Περιφέρεια Ηπείρου – Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2012-2014, Ενότητα Α' & Β', Σεπτ. 2011.
- Εγνατία Οδός Α.Ε – Δελτίο Αποτελεσμάτων Δείκτη SET03: Εργατικό Δυναμικό, Μάιος 2010.
- Εγνατία Οδός Α.Ε – Δελτίο Αποτελεσμάτων Δείκτη SET04: Επίπεδο Ανάπτυξης και Ευημερίας, Μάιος 2010.
- Εγνατία Οδός Α.Ε – Δελτίο Αποτελεσμάτων Δείκτη SET08: Προσπελάσιμοι Τόποι Τουριστικού Ενδιαφέροντος, Οκτ. 2012.
- ΣΕΤΕ – Απολογισμός 2010.

- Επιστημονική Ομάδα Πανεπιστημίου Πάτρας (Επ. Υπευθ. Μπέλλας Αθ.) – Μελέτη Εκτίμησης Χωρικών Επιπτώσεων του Οδικού Άξονα της Δυτικής Χώρας στον Κοινωνικό και Οικονομικό Τομέα της Περιφέρειας Ηπείρου, Νοε. 2011.
- ΚΕΤΑ Ηπείρου – Η Επιχειρηματικότητα στις Τουριστικές Επιχειρήσεις της Περιφέρειας Ηπείρου, Νοε. 2007.
- ΚΕΤΑ Ηπείρου – Αποτύπωση των Επιχειρηματικών Τάσεων και της Τεχνολογικής Ανάπτυξης στην Περιφέρεια Ηπείρου 2007, Θεσσαλονίκη 2008.
- ΚΕΤΑ Ηπείρου – Αποτύπωση των Επιχειρηματικών Τάσεων και της Τεχνολογικής Ανάπτυξης στην Περιφέρεια Ηπείρου 2005, 2006.
- ΚΕΤΑ Ηπείρου – Καταγραφή Διεθνούς Δραστηριότητας Επιχειρήσεων ανά Κλάδο στην Περιφέρεια Ηπείρου, 2005.
- Μπαλούρδος Δ. – Οικονομική Ανισότητα, Φτώχεια και Αποστέρηση: Ήπειρος, Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος, ΙΝΚΠΟ, Επίκαιρα Θέματα Δεκ. 2007.
- Χλέτσος Μ. – Έρευνα για την Νεανική Επιχειρηματικότητα στην Περιφέρεια της Ηπείρου, Παρατηρητήριο Νεανικής Επιχειρηματικότητας Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2008.
- Ρόκος Δ. – Η ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Ηπείρου: Προβλήματα, Δυνατότητες και Περιορισμοί, ΜΕ.Κ.Δ.Ε του Ε.Μ.Π.
- ΒΙC Ηπείρου – Τεχνολογική Προοπτική Διερεύνηση στην Περιφέρεια Ηπείρου, Συνθετική Έκθεση Συμπερασμάτων. ΚΑΝΤΩΡ Σύμβουλοι Επιχειρήσεων Α.Ε. και Δελλάρης Κων.
- Αθανασούλη Κυρ. – Πρόσφατες Εξελίξεις στο Πεδίο της Απασχόλησης κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας και Επάγγελμα 2008-2011 + Διάρθρωση και Μεταβολές της Ανεργίας κατά Κλάδο και Επάγγελμα στην Περιφέρεια Ηπείρου, 2008-2011. Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Παρακολούθηση Δράσεων Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, Περιφέρεια Ηπείρου.
- Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (Ι.Τ.Ε.Π.) – Αποτελέσματα Ερευνάς Τουριστικής Συγκυρίας, Δεκ. 2008.
- Σαρτζετάκης Ευτ.- Δρ. Καρατζογλού Βενιαμίν – Οικονομικές και Φυσικές Επιπτώσεις της Κλιματικής Αλλαγής, στον Κλάδο του Τουρισμού, Επιτροπή Μελέτης Επιπτώσεων Κλιματικής Αλλαγής, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Παν. Μακεδονίας, Ιουν. 2011. Πίνακας Σελ. 22.
- DNL Σύμβουλοι ΕΠΕ – Ολοκληρωμένο Σχέδιο Αστικής Ανάπτυξης Δήμου Άρτας, Απρ. 2009.
- Υπ. Πολιτισμού & Τουρισμού, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού – Στρατηγική Προώθησης και Προβολής του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού για την Επόμενη Τριετία 2011-2013, Αθήνα Δεκ. 2010.
- Υπ. Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών και Δικτύων – 2^η Εγκύκλιος Σχεδιασμού και Κατάρτισης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού 2014-2020.
- THR International Tourism Consultants - ΕΟΤ – Γ. Συνολικό Σχέδιο Μάρκετινγκ 2007-2013, Ιουλ. 2007.
- Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ) – Στρατηγική Προβολής και Προώθησης του ΕΟΤ στο Διαδίκτυο, Αθήνα Ιουν. 2012.
- Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΞΕΕ) Διάφορες Εκδόσεις.
- ΕΣΥΕ, ΕΟΤ, ΣΕΤΕ, UNWTO (Εκδόσεις από διάφορα έτη).
- Τράπεζα της Ελλάδος, Μηνιαία Στατιστικά Δελτία, Διάφορα Έτη.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

- **Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ)**
<http://www.esye.gr>

- **Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)**
<http://www.gnto.gr>
<http://www.visitgreece.gr>
<http://www.xprgr.com>
<http://www.my-greece.gr>

- **Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ)**
<http://www.sete.gr>

- **Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΞΕΕ)**
<http://www.grhotels.gr>

- **Πανελλήνιος Ομοσπονδία Ξενοδόχων (ΠΟΞ)**
<http://www.pox.gr>

- **Τουριστική Διαδικτυακή Πύλη (Portal) Περιφέρειας Ηπείρου**
<http://www.epirusdiscover.gr>

- **Παρατηρητήριο για την ΚτΠ.**
<http://www.observatory.gr>

- **Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης**
<http://www.e-tourism.gov.gr>

- **Διαδικτυακή Πύλη (Portal) Περιφέρειας Ηπείρου, μαζί με όσες φωτογραφίες εμφανίζονται στην Μελέτη.**
<http://www.php.gov.gr>

- **Οργανισμός Λιμένα Ηγουμενίτσας (Ο.Λ.ΗΓ).**
<http://www.oliq.gr>

- **Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ).**
<http://www.hcaa.gr>

